Villo gio fra

Flores
THEOLOGICARVM QVAESTIONVM, IN QVARTVM LIBRVM SENTENTIARVM.

COLLECTI, ITERVMQ. SELECTI A R. P. F. Iosepho Angles Valentino Ord. Minor. Regularis Obseruantiæ Sacræ Theologiæ professore.

AD ILLVSTREM DOMINVM ANTONIVM Perez, Catholicæ Maiestati à secretis status.

Pars Secunda.

CVM PRIVILEGIO PONTIFICIO, ET REGIO.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

ROMAE, Apud Iosephum de Angelis, Anno Domini, M. D. LXXVIII.

ILLVSTRI D. ANTONIO PEREZ A SECRETIS STATVS REGIS PHILIPPI.

Iulius Roscius Hortinus S.

SATIS *iam per se Theologia laudata est, & omnibus saeculis suo splendore, & uirorum grauissimorum, & sanctissimorum commendatione illustrata: uerum cùm illa bipertita sit, alterumque ipsius membrum in contemplatione rerum abditissimarum, alterum in actione uersetur: non utrúque aequè omnibus cognitu necessarium esse omnes fatentur. Quamuis enim praeclarum sit nosse quae de* Deo, *de trina hypostasi, de rerum omnium productione ac fabricatione admirabili, de diuinis, beatisque mentibus ab omni concretione abiunctis & segregatis, de felicissimis illis primorum parentum sedibus, de immortali* Dei *opt. max. beneficio, quo filium suum unigenitum nobis dedit, in scholis, in umbraculis, in domesticis disputationibus, publicè etiam tractari solent; tamen sine recondita & exquisita*

eorum cognitione salutem, & immortalia præmia cõsequi possumus. Quæ uerò ad mores, ad actiones hominum pertinent sine pernicie ignorari non possunt. Ac cùm de moribus disputatio in uirtutibus partim uersetur; ut Temperatia, ut Iustitia, ut Prudentia, ut Fortitudine, cæterisque omnibus generis eiusdem, uel etiam diuinioris cuiusdam naturæ, ut Fide, Spe, & Charitate; partim ad usum sacramentorum, ad conformandos mores, ad negotia, quæ in uita occurrunt ita dirigenda, ut ne quid peccetur, pertineat, nemo est, modò æquus sit iudex, qui inficietur de sacramentis disputationem & ad usum hominum & ad fructum necessariam esse. Qua ratione persuasus Iosephus Angles, cùm in Magistri uniuersum opus subtilissimè scripsisset, æditurusque sit, si cum uita ualetudo, & cum ualetudine otium suppetet, in extrema illa parte omnium pulcherrima & fructuosa interpretanda studiosorum gratia studuit primum elaborare. Ac cùm illam disputationem in priori parte fuisset aggressus, in hac altera persoluisse felicissimè uisus est, quòd de sacramentis in uniuersum & speciatim absoluta tractatione, nunc alio quasi facto initio ea explicet, quæ ad actionem maximè pertinent, & ex ijs, quæ dixerat, suboriri necessario uidebantur. Et uerò ita expressit breuibus dictis, & sententijs naturam uniuersam rerum agen-

darum,

darum, ita etiam exornauit, & auxit; ut nihil sit, quod è canonum aut ueterum legum, aut locorum Thelogicorum fontibus nõ hauserit, nihil quod ad Apostolicæ sedis dignitatẽ, quod ad animorum nostrorum salutem, quod ad Christi demum gloriam pertinere uideatur, non angustissimis perspicuæ dictionis finibus concluserit. Disputationes certè omni argumentationũ genere abundantes, multitudine innumerabiles, locis disiũctas, & à maioribus nostris obscurius pertractatas, ea explicauit breuitate; ut tamẽ plenissimam, & certissimã pertractandarum rerum cognitionem quilibet paucorum mensium opera possit comprehendere, ex qua plurimi, cum diuturnis annorum spatijs desudaßent, uix exiguum quiddam referebant. Verùm de alijs quàm perturbatè, quàm obscurè, ne dicam molestè scripserint, nihil dico, nec eos nunc refello, nec ipsos in multitudine rerum pertractandarum, et ubertate, debita laude fraudandos arbitror. Ille certè euolutis ueteribus scriptorib. D. Thoma præsertim uiro eruditissimo, & sanctissimo, & Scoto subtilissimo, & perspicacissimo, cæterisq. omnibus utriusq. familiæ Theologis sapientissimis, cùm diu floruisset in nobilissimis Academijs, in quibus uiri eruditissimi audita uox est, & in Valentina, & in Ilerdensi, & in Complutensi, & in celeberrima illa, numquam satis commendata salmáticensi,

 nullum

nullum potuit posteritati opus relinquere aut utilius, aut illustrius. Quod totum tuum est, Perez praestantissime, qui Viri religiosissimi, & sanctissimi operam, & industriam iuuas. Quo nomine solo, ut praeteram multitudinem, & magnitudinem tuorum meritorum in Rempub. Christianam, gratias tibi non uulgares habet Theologorum schola: ij certè, qui in actione toti sunt, & ad sanctè & religiosè uiuẽdum magisquàm ad disserendum & decertandum se contulerunt, debere se tibi tantum fatentur, quantum persoluere se non posse intelligunt. Quod certè possunt, omnes praedicant egregios tuos conatus, quòd occupatus in negotijs maximi momenti à secretis Philippi Catholici Regis & optimi & maximi, doctrinae etiã uarietate delectatus ex Philosophorum schola accepta & asseruata praecepta repetis animo, euoluisq; de rebus maximis uolumina, ut ex ijs, quid tibi agẽdum sit sapienter, quid prudenter deliberandum, quomodo etiam grauioribus in caussis cõsilium capiẽdũ intelligas. Itaque ex praeteritis rebus praecognoscis quid agendum sit, & ad pondus grauissimorum negotiorum addis comitem Philosophiam, in cuius hortos amaenissimos te interdum refers ad omnem animi delectationem, ac uoluptatem. Quãobrem non miror maximam esse hominum opinionem de te, magnam commendationem liberalitatis,

litatis, magnam memoriam muneris tui, te que ita Romæ Summis Principibus carum eße, ut Romæ natus, Romano in cælo uiuere uidearis. Eam ob caussam Iosephus Angles ad te mittit opus, ut commendatum sit apud omnes, habeatque tuo nomine auctoritatem maximam, & dignitatem. Ego uerò, honorifica multorum oratione, tum maxime Iosephi Angles uoce, & commendatione confirmatus, continere me diutius non potui, hac præsertim occasione oblata quin uoluntatem meam, animique planè singularem ad te colendum propésionem declararem. Vale. Roma IX Kal. Februarij.

CIↃ IↃ LXXVIII.

IN ANTONIVM PEREZ VIRVM ILLVSTREM ET A SECRETIS STATVS REGIS PHILIPPI.

Iulius Roſcius Hortinus.

Nuncius ille Iouis uolucres man lata per auras
Detulerat diues quà rigat arua Tagus.
Nec mora; proſpectat ſummi prope pegmata Regis
Inſignem iuuenem tollere ad aſtra caput.
Miratur formam illuſtrem, mentemquè in agendo
Inuictam, & ſimilem formæ, humeriſquè ſibi:
Iam tu inquit Maia natus melioribus auſis,
Vnus & in terris Regia dicta refer.

FLORES

QVAESTIONIS DE CLAVIBVS.

QVAESTIO DE CLAVIBVS.

DD. De hac q. disputant dist. 18. & 19. Alexā. Alen. q. 19. & 70. S. Thom. in additionibus à q. 17. usque ad 22. Turrecrem. lib. 1. summæ Eccle. à cap. 93. usque ad finem lib. & lib. 2. Victoria in duabus prælectionibus circa hanc materiam.

Art. I. An sunt in Ecclesia claues regni cælorum?

CONCL. I.

IN statu innocentiæ fuisset aliqua potestas spiritualis, si genus humanū in illo perseuerasset. Quia tunc fuisset Ecclesia multò perfectior, & de ratione Ecclesiæ est; ut sint in ea diuersa officia. Nam ut in triumphante quidam angeli sunt aliis in potestate superiores; ita in statu innocentiæ fuissent alij homines aliis superiores: alioqui enim non esset Ecclesia.

Alex. Alen. q. 79 m. 1. 2. & 3. S. Tho. q. 17. ar. 1. 2. reliqui d. 18. D. Bona. ar. 1. q. 1. ad 2. Ricar. ar. 1. q. 1. 2. & 3.

CON-

CONCLV. II.

In statu legis naturæ à lapsu primi parentis usque ad legem scriptam fuit potestas spiritualis, habens spiritualem iurisdictionem in subditos coercendi, & amouendi illos à peccatis propter eorundem spirituale bonum. Hęc conclusio eadē ratione, qua proxima confirmatur. Fuit enim tunc Ecclesia iustorum Noe, scilicet, Abrahæ, Iacob, & cæterorum patriarcharum, quos Ecclesia connumerat: fuitq; sacerdotiū Melchisedech.

CONCL. III.

Tempore legis sciptæ fuit potestas aliqua spiritualis, cui sub pœna mortalis peccati subditi obedire tenebantur. Constat Deut. 17. ubi de sacerdotibus illius generis dicitur; qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo ex decreto iudicis, morietur homo ille. Qua quidem pœna, nisi propter mortale peccatum, plectebatur nemo.

Deut. 17.

CONCLV. IIII.

Non tamen in Lege naturali, vel scripta penes aliquam spiritualem potestatem claues regni cœlorum fuerunt. Clauis enim est potestas ligandi, atque soluendi, qua iudex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos à regno cœlorum excludere debet, per quam quidem, & peccata remittuntur, & gratia confertur; ut in extrauag. dę verb.

Clauis quid

uerb. ſignificatione conſtat. Qua poteſtate ſacerdotes veteris legis caruerunt; vt B. Pau. multis in locis auctor eſt: vt ad Rom. & ad Gal. ex operibus legis non iuſtificatur &c. Et rurſus, ſi per legem Iuſtitia. &c. Et ad Hæbr. de ſacrificijs legis veteris loquens ait; ſanguis hircorum coinquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, ideſt, ab irregularitatib⁹ contractis propter cæremoniarum tranſgreſsionem. *Rom. 3. Galat. 2. Galat. 2. Hæbr. 9.* APPEN.

Hinc colligitur ſacrificia illa virtute propria regnum cœlorum non aperuiſſe, & per conſequẽs ſacerdotes ueteris legis claues regni cœlorum non habuiſſe. Remittebantur tamen tunc peccata virtute contritionis ſine ordine ad aliquod ſacramentum, ideſt, ſine ſacramento in re, vel in voto.

CONCL. V.

CHRISTVS Ieſus Apoſtolis claues regni cœlorum dedit, illosque totius orbis Epiſcopos inſtitutit, & auctoritatem abſoluendi quemlibet Chriſtianum virtute ſacramenti pœnitentiæ, & ligandi virtute excomunicationis tradidit. Patet Ioan. 20. ſicut miſit me pater, & ego mitto uos, Etc. Chriſtus autem miſſus eſt à patre non ſolùm ad prædicandum; verùmetiam ad peccata auctoritatiuè remittenda; vt quando dixit paralytico; remittantur tibi peccata tua. Quare eodem modo miſitq́ Apoſtolos, conferens illis tanquam iudicibus, & miniſtris, poteſtatem remittendi peccata,, &c. *Ioan. 2.* *Matth. c. 9.*

CON-

CONCL. VI.

Clavis poteſtas ad tria ſe extendit, nempe, ad peccatorum remisſionem uirtute pœnitentiæ faciendam, ad ligandum, & ſoluendum in foro exteriori, ad diuinam ſcripturam auctoritatiuè interpretandam. Et ratio eſt; quia poteſtas clauium, poteſtas eſt aperiendi, & claudendi regnum cœlorũ, quod quidem regnum trifariam ſumitur. 1. pro Eccleſia triumphante, à diebus Ioannis, regnum cœlorum uim patitur. 2. pro militante, ſimile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, &c. & 3. pro ſcriptura Sacra, auferetur à uobis regnũ Dei, &c. Sicut D. Hie. expoſuit. Quamobrem poteſtas clauium extendet ſe ad aperiendum Eccleſiam triũphantem virtute ſacramenti pęnitentię, & ad claudendam militantem excommunicando, uel aperiendam ab excommunicatione abſoluendo; & tandem ad obligandum homines ad certam diuinæ ſcripturæ intelligentiam.

Matth. 11. Matth. 20. Matth. 21. D. Hieron. Matth. 21.

Ex prima poteſtate ſequitur nullum eſſe peccatum, quod uirtute pœnitentiæ remitti non poſſit Quia ſine limitatione Apoſtolis dictum eſt: quorum remiſeritis peccata &c. Et rurſus; quæcunq; ligaueritis &c. Secũdo ſequitur poſſe Eccleſiã inſtituere ſacramentalia, quorum uirtute uenialia peccata remittantur. Quia cùm uenialia peccata non ſint ex præcepto confitenda, & Eccleſia omne genus peccati remittere poſſit, poterit profectò extra confesſionem ſacramentale aliquod inſtituere,

APPEN. 1. Ioan. 20. APPEN. 2. APPEN. 3.

quo

quo auctoritatiuè ex opere operato uenialia condonentur. Appen. 1.

Ex potestate admittendi, & excludendi ab Ecclesia militante colligitur Posse Rom. Pont. condere leges obligantes transgressores uirtute obedientię, uel excommunicationis ad gehennam. Dictum est enim Beato Petro. Tibi dabo claues regni cælorum, idest, Ecclesiæ militantis. Quodcũque ligaueris super terram, &c. Matth. 16.

Inde etiam infertur posse Papam hac potestate sibi à Christo super totam Ecclesiam militantem tradita, idest, in foro exteriori, dispensare in aliquibus etiam, quę sunt iuris diuini: legitima tamen causa interueniente, ut in uoto. Appen. 2. Appen. 3

Ex tertia potestate dependet posse Rom. Pont. concilium congregare, & concilium ritè congregatum auctoritatiuè diuinam scripturam interpretari, & leges obligantes transgressores ad mortale peccatum condere posse.

CONCL. VII.

EANDEM potestatem, quam Apostoli in primitiua Ecclesia habuerunt, habet modò Rom. Pont. habebitque usque ad sæculi consummationem.

Hæc conclusio à doctoribus probatur ex illo loco: ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Et ad Ephesios Beatus Paulus, de Ecclesia uerba faciens, ait Christũ dedisse quosdam Apostolos; quosdam autem Prophetas, &cę. in opus ministerii, ĩ ædificationẽ corporis Christi, Matth. ulti. Ephe. c. 4.

donec

donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in uirum perfectum, immenſuram ętatis plenitudinis Chriſti; ubi apertisſimè teſtatur Eccleſiaſticum miniſterium vſque ad conſummationem ſæculi eſſe duraturum.

Hæreſis. Hinc confutatur error Nouatianorum, & Lutheranorum affirmantium claues Apoſtolis non fuiſſet datas ad remittenda peccata: ſed ad prædicandum Euangelium.

Alex. Alen. q. 79. toto m. 6. Scot. d. 19. q. 1.

Diffic. I. Fueruntne claues datę Apoſtolis ante reſurrectionem, an poſt?

TRES ſunt opiniones. Prima fuit Armachani lib. 11. cap. 14. & 15. de quæſtionibus Armenorum aſſerentium claues fuiſſe Apoſtolis traditas multò ante Ieſu mortem, quę cauenda eſt. Secunda, & oppoſita eſt communis, tenens poſt reſurrectionem fuiſſe datas. Tertia eſt Magiſtri Victoria in relectione de poteſtate Eccleſiæ, qui docet diuerſis temporibus traditas fuiſſe; quia diuerſa eſt Eccleſiaſtica poteſtas. Nam poteſtatem in foro exteriori condendi leges, & ligandi per excommunicationem, & obedientiam, acceperunt, quando omnibus ſimul dixit; amen dico uobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram &c. poteſtatem uerò ſuper corpus Chriſti uerum, quando dixit Ieſus in cœna; hoc facite in meam commemorationem; & tandem poteſtatem remittendi peccata in foro conſcientiæ poſt reſurrectionem, quando Ioã 20. dixit; accipite Spiritum Sanctum, &c.

Ioan. 20. Matth. 18. Lucæ. 22. Ioan. 20.

CON-

CONCL. I.

Ex Euangelio minimé conſtat ante reſurrectio nem in foro exteriori Apoſtolis fuiſſe traditas claues. Nam locis in tertia opinione citatis ſolùm pollicetur Chriſtus ſe claues traditurum; loquitur enim per uerba futuri temporis. APPEN.

Hinc apertisſimè] colligitur Eccleſiam habere claues. Nam Deus uerax eſt in promisſionibus;ait enim Beatus Paulus; nunquid incredulitas illorũ fidem Dei euacuabit?abſit. Rom.3.

CONCL. II. Luca.22. 1.Cor.11.

Apostoli poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam in cœna acceperunt,dicente Chriſto; hoc facite in meam commemorationem.Ratio eſt:quia pronomen (hoc) demonſtrat omnia, quæ Chriſtus tunc fecit, & cùm ipſe ibi conſecrauerit,poteſtatem conſecrandi proculdubio illis tradidit.

CONCL. III. Ioan.20.

Claves in utroque foro fuerunt Apoſtolis traditæ, quando dixit Chriſtus: accipite Spiritũ Sanctum &c. Ratio eſt; quoniam illis uerbis,remiſſionem, & retentionem peccatorum ſine limitatione, quantum ad utrunque forum concesſit. Appen. Ioan.20. Caſtro.

Beato Matthiæ fuit conceſſa plena poteſtas,quã do fuit electus Apoſtolus,& B. Thom.quãdo erat abſens, fueruntque aliis traditæ Ioan.20. Hęc eſt opinio patris à Caſtro uerb.ſacerdotium,hæreſi 1.

Secun-

CONCL. II.

Haec auctoritas aliis Apostolis collata, non erat ordinaria; sed delagata, & hoc solùm cæteri Apostoli à B. Petro differebant, quamuis esset illorum pastor. Ratio est: quia potestas ordinaria datur officio, & dignitati, & transit ad successores.

CONCLV. III.

Si comparemus B. Petri, & aliorum Apostolorum potestatem ad gubernationem omniũ credentium, tantam alii Apostoli habuerunt potestatem, quantam B. Petrus habuit, ita quòd poterãt quemlibet Christianum totius orbis, sicut modò Rom. Pont. excommunicare, & in qualibet Ecclesia Episcopos, & sacerdotes creare. Ratio est; quia omnis potestas B. Petro promissa, & tradita, fuit etiam cæteris Apostolis collata, & hoc sine personarum, loci, uel fori discrimine. Matth. 18.

CONCL. IIII.

Si comparemus reliquos Apostolos B. Petro, maiorem ille habuit potestatem. Ratio est; quia erat pastor omnium Christianorum; ut constat Ioã nes 20. Pasce oues meas &c. & ita erat etiã pastor aliorum Apostolorum, & Sanctissimæ Virginis, & per consequens erat illorum prelatus, & illis superior. Ioan. 10. Appen. I

Hinc sequitur prima differentia, quòd potestas B. Petri, erat ordinaria. Erat enim Christi Vica-

rius, & ita dicitur regiminis poteſtas : aliorum uerò delegata, quę executiua nominatur. Vnde 2. ad Corint. 5. Legatione pro Chriſto fungimur. Et
2. Cor. 5. ad Ephe. ult. Legatione fungor &c.
Ephes. 6. Cæteri apoſtoli ſolùm habebant poteſtatem ſu
APPEN. 2 per alios Chriſtianos, non ſuper ſe inuicem; at uerò B. Petrus habuit poteſtatem ſuper omnes Apoſtolos &c. Poteſtas B. Petri, quia ordinaria, tranſit ad omnes eius ſucceſſores; quoniam habet
APPEN. 3 poteſtatem ſuper uniuerſum orbem: apoſtolorum autem ſucceſſores, nempe, Epiſcopi non habēt ſimilem poteſtatem: quia erat legata, & talis poteſtas finitur, uel finita perſona, uel ad placitum ſuperioris legantis.

Tertia diffic. An Chriſtus habuerit clauem?

CONCLVSIO.

HABVIT auctoritatiuè, ut Deus, & excellētiæ, ut homo. Habuit enim poteſtatem aperiendi, & claudendi regnum cælorum.

Alex. Alen. q. 79. m. 7. ar. 2. S. Tho. c. 19. ar. 2. Scot. d. 19. q. 1. Dur. d. 18 q. 1.

Quarta diffic. An claues ſint penes ſacerdotes Euangelicos tantùm?

DVAE ſunt opiniones. Prima Gerſonis in tractatu de Eccleſiaſtica poteſtate, & Almayn in tractatu de comparatione Papę, & concilii cap. 6. affirmantium poteſtatem iuriſdictionis eſſe in tota Eccleſia, ad hunc ſenſum: quòd; ut olim reges, quando per electionem conſtituebantur, à toto regno

regno eligente regiam poteſtatem accipiebant; ita nunc Papa accipit poteſtatem à cardinalibus, qui nomine totius Eccleſiæ illum eligunt, & ipſe dat illam Epiſcopis, & aliis ſacerdotibus. Altera opinio eſt Turrecrem.lib.2.cap.71. & in ſequẽtibus, & Caieta. de poteſtate Papę: hi tenent Papam habere immediatè poteſtatem à Chriſto, & non ab Eccleſia, quam ipſe dat Epiſcopis, & aliis ſacerdotibus. Eligitur, inquiunt, à cardinalibus nomine Epiſcoporum tãtum, & non totius Eccleſię; Chriſtus autem Papæ ſic à cardinalibus electo dat poteſtatem in utroque foro.

Alex. Alen. q. 79 m. 8. ri car. d. 19. ar ti. 1. q. 1. & 2. S. Th. q. 19. ar. 1. 3. & 4. D. Bona. ar. 1. Sc. ead. d. et Duran. q 1. ubi

CONCLV. I.

HAERETICVM eſt affirmare characterem ordinis ad conſecrandum eſſe pænes omnes Chriſtianos. Definita eſt expreſſè in conci. Trid. ſeſſ. 7. cano. 10.

CONCL. II.

NON eſt pœnes Eccleſiam poteſtas ligandi, atque ſoluendi, uel iuriſdictionis poteſtas; ita ut Papa, & alii prælati iuriſdictionem ab Eccleſia recipiant: ſed immediatè à Chriſto. Ratio eſt; quia Chriſtus non dedit illam Eccleſiæ: ſed Petro, & aliis Apoſtolis, ut patet Ioan. ulti. Paſce oues meas. Et alibi; Accipite ſpiritum ſanctum.

Ioan. ult. Ioan. 20,

Quare non erit hæc poteſtas niſi tantùm pœnes ſacerdotes.

CONCL. III.

PAPA habet auctoritatem immediatè à Chriſto in utroque foro. Ratio eſt: quia cùm non habeat illam ab Eccleſia; ut modò diximus, à Chriſto profectò habebit.

CONCL. IIII.

EPISCOPI autem, & alii ſacerdotes habent á Papa iuriſdictionem. Nam ut ſupra diximus, poteſt Epiſcopos, & alios ſacerdotes deponere.

Hæreſis. Caſtro.

Contra hanc ueritatem surrexit maledictus Lutherus dicens omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes. Quam hęreſim copioſiſſimè confutat pater à Caſtro uerbo ſacerdotiùm hæreſi. 1.

S. Tho. q. 19 ar. 3. D. Bona. d. 25. ar. 1. q. 1. ad 2. Reliqui d. 19 Ric. q. 1. ar. 1 Dur. q. 1. ubi ſupra.

Quinta difficultas. An claues quòad iuriſdictionem in foro exteriori poſſint in foeminis eſſe?

CONCL. I.

NVLLA fœmina poteſt habere iuriſdictionē ſpiritualem. Non enim poteſt excommunicare. Conſtat in cap. dilecta, de maioritate, & obediētia, neque eſt capax poteſtatis abſoluendi, & ligandi in foro conſcientię; ut conſtat ex cap. noua, dę pœnitentiis, & remiſſionibus.

CONCL. II.

NON eſt iure diuino prohibitum: nę fœmina poſſi

posſit habere iuriſdictionem aliqualem in foro exteriori.

Hæc concluſio eſt gloſſæ in cap. dilecta citato, & Innocentii ibidem. Ratio eſt; quia laicus abſque ullo ordine poteſt habere iuriſdictionem ſpiritualem. Poteſt enim iure Eccleſiaſtico non presbyteris competere; ut Epiſcopis nondum ordinatis.

CONCL. III.

ABBATISSA poteſt ſuis præceptis moniales ſibi ſubditas obligare, quemadmodum ciuilis poteſtas, ita ut ratione iuſtitiæ, aut publici nocumenti, transgredientes eius præcepta ueníaliter, aut mortaliter, ſecundum quantitatem nocumẽti peccent. V. g. ſi pre nimia literarum frequentia monialis aliqua in periculo peccandi conſtitueretur, præciperetque illi abbatiſſa in uirtute ſanctæ obedientiæ, ne literas ſcriberet, ſcribendo mortaliter peccaret. Ratio eſt; quia poteſtas politica ratione nocumenti obligat trans greſſores legum ad M. propter inobedientiam. Hæc concluſio ſequitur ex præcedentibus, quia cùm non prohibeantur iuræ diuino habere aliqualem iuriſdictionem, poterit Papa in hoc ex legitima cauſa diſpenſare.

Alex. Alen. q. 80. m. 3. ar. 2. §. 1. S. Tho q. 10 ar ti. 1. Sco. d 18 ar. 1. q. 4. & d. 19 ar. 1. q. 3. D. Bon. d. 19. ar. 3. q. 1. Dur. q. 4.

Sexta diffic. An quilibet ſacerdos uirtute clauium poſſit quemlibet poenitentem abſoluere?

CONCL. I.

SACERDOS non recipit in ſua conſecratione

 poteſtatem

poteſtatem iuriſdictionis ità: ut quemlibet poſſit abſoluere. Quia ſi hoc ratione characteris cõpeteret, quamuis prohiberetur audire confeſſiones; ſi tamen de facto audiret, & abſolueret, ualeret abſolutio: quemadmodum degradatus de facto conſecraret: quia character ſacerdotalis eſt indelebilis. Et ita ſequeretur omnes ſacerdotes eſſe ęquales Papę in iuriſdictione, & non poſſe aliquẽ caſum illis reſeruari. Quæ omnia ſunt erronea.

CONCL. II.

SACERDOS ſua conſecratione ordinis tantũ poteſtatem recipit. Ratio eſt; quia accipit characterem, qui eſt poteſtas ſpiritualis conficiẽdi corpus Chriſti, & adminiſtrandi ſacramenta. Eſt enim poteſtas ordinis potentia remota adminiſtrandi ſacramentum pænitentiæ, quæ reducitur ad actum per materiæ, ideſt, ſubditorum applicationem.

Error. Circa hanc veritatem catholicam, quę eſt communis Theologorum ſententia, errauit Armachanus in quęſtionibus Armenorum, qui tenuit contra primam concluſionem, & Abulenſis etiam: ſed dixit ligari ab Eccleſia, ne poſſit illa in quemlibet uti. Vide Patrem à Caſtro lib. 2. de iuſta hæreticorum punitione cap. 21. *Caſtro.*

Art. II. An uirtute clauium ſacerdos propriè dicatur culpam remittere, & gratiam conferre?

DVAE ſunt opiniones. Prima negans Magiſt. diſt.

dist. 18. quem secuti sunt antiqui doctores Alex. Bona. Ric. Gabr. eadem distinct. Contraria opinio fuit Thom. Sco. eadem distinct. quos sequitur Adrianus quæst. 2. de clauibus, scilicet, uirtute huius sacramenti à sacerdote ministerialiter gratiam conferri, & culpam remitti.

Alex. Alen. q. 80. m. 1. S. Tho. q. 18 D. Bona. d. 18. toto ar 2. ri. ar. 2. q. 1. duran. q. 2. & Scot. d. 18.

CONCL. I.

CONTRITVS accedens ad sacramentum pænitentiæ, uerè & remissionem peccatorum, & gratiæ augmentum consequitur. Ratio est; quia sensus absolutionis est: ego impendo, quantum est ex parte mea, conferoque tibi absolutionis sacramentum: per quod, nisi posueris obicem, tibi peccata remittentur: & de lege non remittit Deus peccata, quin conferat gratiam.

CONCL. II.

ATTRITVS cum ignorantia uincibili, uel culpabili, uel suæ attritionis conscius, uirtute huius sacramenti peccatorum remissionem minimé consequitur. Ratio est; quoniam est præceptum contritionis, à quo per ignorantiam culpabilem, uel quando est conscius suæ attritionis, non excusatur; atque ita peccat mortaliter non habendo illam, & ex consequenti ponit obicem sacramento, quamuis per illud peccata sibi remittantur.

CONCL. III.

ATTRITIO cum ignorantia inuincibili suæ

 attri-

attritionis confert sacerdos ministerialiter uirtute huius sacramenti primam gratiam. Patet ex concil. Flor. dicente effectum huius sacramẽti esse peccatorum remissionem. Quamobrem uerè sacerdos illud applicando remittit peccata, & ex consequenti primam gratiam confert.

CONCLV. IIII.

SOLVS Deus remittit peccata principaliter. Ratio est: quia solus uirtute propria remittit, & solus est uitæ, & mortis dominus. Causa enim principalis est, quæ uirtute propria, & non aliena operatur.

Alex. Alens. q. 83. m. 5. d. Bo. S. Th. Ri. et Dur. ubi supra.

Prima difficultas. An sacerdos uirtute clauium possit pœnam temporalem pro peccatis debitam remittere?

COMMVNIS est doctorum sententia d. 18. est tamen opinio Durandi eadem dist. uirtute clauiũ remitti non amplius, quàm quartam partem pœnæ.

CONCLV. I.

VIRTVTE huius sacramenti aliqua pars pœnæ pro iam dimissis soluendæ ex opere operato remittitur. Ratio est; quia cùm sacerdos uirtute clauium habeat potestatem ligandi ad pœnam, habebit etiam remittendi illam. Clauis enim ad ligandum, & ad soluendum se extendit.

CON-

CONCL. II.

TANTA potest esse contritio; ut omnis poena temporalis remittatur. Per contritionē enim non solùm pro poena æterna; sed etiam pro temporali satisfacimus.

Secunda Difficul. An sacerdos uirtute clauium possit pœnitentem compellere ad pœnitentiam acceptandam?

TRES sunt opiniones. Prima Scot. dist. 18. & 19. qui tenet non obligari, nisi semel illa in acceptauerit, & Gabrielis d. 16. q. 2. dub. 1. & 5. Sylu. uerbo confessio 1. §. 27. & 28. Secunda est Caiet. in tractatu de satisfactione q. 2. dicentis nec teneri ad illam acceptandam, nec acceptam adimplere. Tertia est D. Tho. & Ric. & Magistri dist. 16. & aliorum multorum, qui affirmant teneri ad acceptandam pœnitentiam sub pœna mortalis peccati.

Ric. d. 18. arti. 1. q. 5. D. Bon. q. 1. & S. Th. ar. 4. ubi sup.

CONCLVSIO.

TENENDA est Ricard. & D. Tho. opinio. Ratio est; quia clauis non solùm data est ad soluendum: uerùm etiam ad ligandum pœnitentem. Cùm pœnitens iudicio sacerdotis quò ad absolutionem à peccatis subiiciatur: subiicietur quoque quantum ad ligationem ad aliquam pœnam.

Tertia

Tertia Diffic. an sacerdos possit quamcunque pœnitentiam, quam uoluerit pro suo arbitrio imponere?

CONCLVSIO.

Non potest, neque debet: Ratio est; quia non oportet; vt pœnitens satisfaciat pro tota pœna debita per pœnitentiam à confessore iniunctã. Alioqui enim frustra esset purgatorium. Vnde si pœnitentia esset intolerabilis, pœnitens non tenetur obedire.

Appen.

Dubium. an sacerdos debeat imponere aliquam poenitentiam sub consilio?

V. G. dicens pœnitenti, si volueris poteris hæc, aut illa præstare in remisionem pœnæ debitæ pro peccatis.

CONCLVSIO.

Recte facit imponendo. Ratio est; quia talis pœnitentia propter consilium sacerdotis est magis meritoria, quàm si ex sola mera voluntate illã efficeret. Hoc S. Thom. approbat, Paludanus, Siluest. & alii faciendum esse admonent.

Alex. Alen. q. 80. m. 3. art. 1. & 2. S. Th. q. 18. ar. ult. Cano

Quarta diffi. an sacerdos uirtute clauium possit per quamlibet poenitentiam redimere, totum poenam in purgatorio luendam?

Vera est Scoti opinio d. 18. q. 2. dicentis iudicium

diciū sacerdotis non cōsistere in aliquo indiuisibili; ut per eum tota pœna purgatorii remittatur. Sed habet quæstio latitudinem: ut in aliis contractibus. Nam si sacerdos imponat plures dies pœnitentiæ, quàm sint à Deo taxati, tota pœna purgatorii redimetur; atque etiam si pauciores; quia Deus pronior est ad miserendum, quàm ad puniēdum, poterit aliquando & tota redimi.

in relectione de pœnitentia prope finem Sylue. uerb. confess. §. 27.

CONCL. I.

AUT sacerdos imponit pœnitentiam intra latitudinem iustam, aut citra, aut ultra. Si primum, redimetur tota pœna purgatorii, ut acutissimè probant rationes Scoti. Si secundum, non tota pœna: sed pro rata remittetur; residuum uerò in purgatorio soluetur; quia quando clauis errat, non acceptatur in cœlo sacerdotis sententia. Si tertiū, quod relinquitur, thesauro indulgentiarum applicatur.

CONCL. II.

OPTIMUM erit consilium, si sacerdos imponat pœnitenti; ut indulgentias aliquas lucretur. Quia per illas pœna purgatorii redimetur.

V. Diffi. An unus sacerdos possit pœnitentiam ab alio impositam relaxare?

VIDE Syluestr. uerb. confessio. §. uigesimo septimo. Distinguendum est. Si pœnitentia fuerit iusta, superior audita cōfessione, ī qua fuit talis pœnitentia

nitentia iniuncta, poterit illam relaxare; non autem poterit sacerdos æqualis; quia par imparem non habet imperium. Si uerò fuerit iniusta, poterit tunc quicūque confessor relaxare illam, iterum audiendo confessionem. hæc de clauibus.

F L O R E S.

QVAESTIO DE INDVLGENTIIS.

Lege Alc. Alen.4.parte q.83.Caiet.intractatu indulgentiarum.DD. d.20 S. Tho q. 25.6.& 7. Adriá. in 4 in meteria de indulgentiis. Eckium in enchiridion ca. 24. Sumministras uerbo indulgētiæ, & patrem à Castro uerbo Indulgentiæ, contra Hæreses.

Art. I. *An Ecclesia habeat potestatem concedendi indulgentias?*

Doct d.20. D. Bon. art. 1.q.2. Rica. art.3, Dur. q.3.

C O N C L V S I O.

HAERETICVM est asserere Ecclesiam non posse indulgentias concedere. Definita est in multis concilijs. in Constansiensi contra Ioannem Vvicleff, & in lateranensi, ubi præscribitur Abbatibus, & Episcopis modus elargiendi indulgētias, & numerus dierum. Et habetur in cap. cùm ex eo, de pœnitentiis, & remissionibus & in concilio. Trident. sess. 21. cap. 9. & sess. 25. in decreto de indulgentiis.

Prima

Prima diffi. Quid est indulgentia?

VARIAE sunt indulgentiæ definitiones: de sententia tamen communi ita definitur.

CONCLVSIO.

REMISSIO pœnę tẽporalis debitę pro peccato actuali iam demisso, concessa existenti in gratia, data à prælato Ecclesiæ de thesauro Ecclesię propter rationabilem causam. Ex hac descriptione multę colliguntur appendices. Prima ex illa uoce (remissio) infertur indulgentiam nõ esse tantùm condonationem thesauri Ecclesiæ (ut ait Siluest. uerbo indulgentia §. 2.) sed esse pœnæ remissionem uirtute illius thesauri. Vnde in extrauag. unigenitus indulgentia remissio nominatur. Ex particula (pro actuali iam dimisso) sequitur indulgentiam non concedi pro originali, cui solùm respondet pœna damni. Indulgentia enim remissio pœnæ sensus est. Ex particula (iam dimisso) colligitur pro culpa indimissa neminem indulgentias lucrari. Quia illi debetur pœna ęterna, quæ per indulgentias non remittitur. Ex particula, existenti in gratia, sequitur indulgentiam non prodesse existenti in mortali: passio siquidem Christi, cuius uirtute indulgentia conceditur, uiuis membris, & non mortuis applicatur. Ex particula (à prælato Ecclesiæ) colligitur neminem à non suo prælato posse consequi indulgentias. Ex particula (propter rationabilem causam)

APPEN. 1.

APPEN. 2.

APPEN. 3.

APPEN. 4.

APPEN. 5.

Appen. 6. ſam) concluditur indulgentiam abſque cauſa conceſſam non ualere quantùm ſonat, de qua re infra. Ex ultima particula (de theſauris Eccleſię) Appen. 7. fit conſequens indulgentiam eſſe quandam ſatisfactionem ex alienis operibus pœnalibus; ut ſi ſoluturo debitum Imperator, ſiue Rex tribueret ex ærario publico, unde poſſet ſoluere; ita Papa diſpenſat per indulgentias de theſauro Eccleſiæ; ut Deo ſatisfaciamus.

S.Th.q. 25. ar. 2. D. Bo. ar. 1. q. 6. Ric. ar. 3. q. 1. ad 2. Duran. q. 4.

Secunda Diffi. quantum ualent indulgentiæ?

Lege Alexandrum, Ricar. Palud. ubi ſupra duas proponentes opiniones. Gloſſ. in cap. quod autem de pœnitentiis, & rem. ubi quinq; opiniones referuntur. Prima opinio dicit ualere quò ad Deum, non tamen quò ad Eccleſiam; ut leuius puniatur, ideſt, indulgentia non liberat hominem à pœnitentia iniuncta, aut iniungenda, neque à totali pœna purgatorii, ualent tamen; ut leuius illas obtinentes in purgatorio torqueantur. Secunda opinio, indulgentia non liberat niſi à reſidua pœnitentia, quando, ſcilicet, peccatori ſecundùm iudicium Dei non fuit ſufficiens ſatisfactio impoſita. Tertia opinio, ſcilicet, indulgentiæ ualent ad remiſsionem pœnæ temporalis; hac tamen lege; ut obtinens illas, tantam eleemoſynam, totque preces effundat, ut æquiualeant pœnitentiæ in hac uita, uel in purgatorio ſoluendæ. Quarta opinio eſt, indulgentiæ ſolùm ualent ad relaxationem pœnitentiæ negligenter commiſſæ. Quinta opinio

nio, indulgentiæ tantùm liberant à præcepto Ecclesiæ; non autem à pœna in purgatorio infligenda. Sexta opinio est Caiet. in tractatu ad Iulium Cardinalem, ubi ait: quòd licet Papa posſit concedere indulgentias liberantes à pœnitentiis iniungendis, & à tali pœnitentia peccatorum: tamen non liberabit niſi à pœnitentiis iniunctis peccatorum, tam quò ad Deum, quam quò ad Eccleſiam. Vltimo opinio eſt, indulgentiæ tantùm pœnæ temporalis relaxant, quantum fuit expreſsè per indulgentias conceſſum: ita ut ſi annus conceda tur, pœna in purgatorio luenda unius anni remit tatur. Innocentii eſt in cap. quod autem, & Adriani quæſt. de indulgen. ibi. Sed poteſt ulterius. §. ſi quis dubitat.

CONCLV. I.

INDVLGENTIA non eſt abſolutio à pœna luenda in purgatorio; ſed eſt illius pœnæ recompēſatio. v. g. Ioannes erat in purgatorio per annum paſſurus, & recompenſat illam pęnam per alienas paſsiones, Chriſt, ſcilicet, & ſanctorum, quas Papa theſauri Eccleſię diſpenſator illi per indulgentias applicat. Et ratio eſt: quia abſolutio eſt gratuita remiſsio, & uirtute indulgentiarum gratis pęna purgatorii non remittitur; ut conſtat. Quemadmodum ſi quis ſatisfaciat creditori per alienam pecuniam; quamobrem erit recompenſatio, & noua abſolutio.

CON-

CONCLV. II.

INDVLGENTIAE tantum pœnæ temporalis relaxant, quantum fuit expresſè per illas conceſſum. Hęc concluſio eſt definita in extrauagan. unigenitus. Vbi legitur Papam poſſe uirtute theſauri Eccleſiæ, aut totalem, aut partialem pœnam temporalem pro peccatis luendam relaxare.

Tertia difficultas. An qui conſequitur indulgentias, poenitentiam, iniunctam adimplere teneatur?

DE hac diſputat gloſa in cap. quod autem de pœn. & remiſſ. quam omnes canoniſtę ſequuntur, cui non contra dicunt Theologi.

CONCLV. I.

QVI conſequitur indulgentias nō tenetur prę cepto aliquo pœnitentiam adimplere. Patet in c. cùm ex eo de pœnit. & remiſſ. ubi dicitur per indulgentias eneruari pœnitentias iniunctas; quæ ſi non relaxarentur, non eneruarentur. Tum etiā quia quod erat per pœnitentiam ſatis faciendum, per indulgentias ſatisfacimus. Intelligitur concl. de indulgentiis conceſſis generaliter, uel ſpecialiter de pęnitentiis tantùm iniunctis.

CONCLV. II.

CVICVNQVE obtinenti indulgentias conſulendum eſt: ut pęnitentiam iniunctam adimpleat. Ratio

Ratio eſt; quia opera pœnalia, & ſunt ſatisfacto-ria, ſi exiſtant in gratia pœnitentes, & medentur peccatori extenuando uitia; at uerò indulgentiæ ſolum ſunt ſatisfactoriæ.

Quarta diffic. An quando conceditur indulgentia hac forma: concedimus annum poenitentiæ iniunctæ, intelligatur de pœna reſponden te in purgatorio, an de ſatisfactio ne reſpondente poenæ in hac uita?

DE hac diſſerit Adrianus ubi ſupra, notabili, ſed ex hoc petes ulterius. Et cum illo reſpondeo: tantùm ualent illæ indulgentiæ, quantum ualeret pœnitentia acta per annum in hac vita. Hinc collige aliquod appendices.

Amplior eſt indulgentia, quæ conceditur ſub hac forma: concedimus unum annum pęnitentię iniungendæ, quàm ſub hac; remittimus unum annum purgatorii. Ratio eſt: quia magis ſatisfacimus per opera pœnalia exhibita in hac uita. APPEN. I.

Secundo indulgentiæ, quæ communiter conceduntur in forma communi, nulla habita ratione ad pœnitentias iniunctas, ut quando dicitur; concedimus quadraginta dies indulgentiarum remiſſionis peccatorum, incertum eſt, an æquiualeant pœnitentiæ luendæ in purgatorio, an pęnitentiæ in hac uita agendæ. Ratio eſt; quia huiuſmodi ualor pendet ex intentione concedentis, quæ in bulla non exprimitur. APPEN 2.

Palu.q. 4. Adr. de indul. §. pro intellectu.

Quinta diffic. Quidnam ſignificat illa clauſula: concedimus indulgentiam plenariam?

NOTA indulgentiam aliquando dici plenam, aliquando pleniorem, quandoque pleniſſimam. Plena eſt, quando dimittitur omnis pœna pro mortalibus dimiſſis luenda, ſiue ſit pœnitentia iniuncta, ſiue non. Plenior, quando remittitur pœna pro mortalibus, & uenialibus ſoluenda. Pleniſſima uerò conceditur, non ſolùm pro pœna; uerùm etiam pro culpa uenialium. Verùm cùm in uia Scot. remiſſio uenialium ſit ſolutio pœnę, idem erit plenior, & pleniſſima; at uerò in uia Palud. & Thomiſtarum tenentium a d deletionem uenialis requiri aliquam uirtualem pœnitentiam, ultra indulgẽtiam pleniſſimam neceſſaria illa erit ad uenialium deletionem, ſed iam ſupra diximus; quomodo Scoti opinio ſit eadem cum Sancti. Thomæ opinione.

Sexta diffic. An eadem indulgentia ualeat magis uni, quàm alteri.

Ri ar. 3. q. 2. Adr. ubi ſupra not. ſed probabili. B. Antonin. de Flo. p. 1. tit. 10 c. 3. §. 3.

CONCL. I.

QVANDO indulgentia conceditur generaliter abſque determinatione cauſę; ut ſi Papa dicat: elargientibus eleemoſynam ad conſtituendam baſilicam conceduntur indulgentiæ quadraginta dierum, tunc qui plus erogauerit, ampliorem conſequetur indulgentiam, quantùm ad intenſionem; ſed omnes æqualem quantùm ad extenſionem.

Ita

Ita exponunt Ric. Adria. Antoninus: & patet per extrauagantem antiquorum, ubi Bonifacius VIII. ait; unusquisque plus merebitur, & efficacius indulgentiam assequetur, qui basilicam Petri, & Pauli amplius, & deuotius frequentauerit.

Hinc, si duo homines æquè diuites, unus elargiatur decem, alius uiginti, singuli consequentur quadraginta dies indulgẽtiarum, idest, singulis quadraginta dies pœnarum remittentur; sed elargienti uiginti ualebunt illi quadraginta dies, ac si duplo satisfecisset, etsi plus satisfacit, non erit virtute indulgentiarum. Notãter dicitur: æquè diuites, quia potest contingere; ut pluris faciat Deus eleemosynam unius oboli à paupere datam, quàm 10. aureorum datam à diuite; ut patet de eleemosyna uiduę paupercula. *Lucæ 21.*

CONCLV. II.

QVANDO indulgentia habet causam determinatam; ut quando dicitur: qui audierit missam corporis Christi, consequetur quadraginta dies indulgentiarum tantùm, qui deuotius audierit, non ampliorem consequetur indulgentiam, quã qui minus deuotè audierit: quamuis plus gratiæ mereatur: non tamen uirtute indulgentiarum plures dies remittentur uni, quàm alteri. Ratio est; quia indulgentia non proportionatur labori, aut deuotioni: sed meritis Christi iuxta uoluntatem dispensantis, & cùm dispensans non

uelit applicare, nisi quadragesimales, siue sit magna, siue parua deuotio, non plus profectò indulgentiarum intensiuè, aut extensiuè, unus, quàm alius consequetur.

APPEN. In utraque conclusione consideranda est intentio dispensantis: ita quòd, si intentio sit; ut omnes sufficienter deuoti, & ualde deuoti æqualiter indulgentiam consequantur, non plus consequitur unus, quam alius. Si uerò sit intentio: ut deuotius accedens, siue deuotius laborans, consequatur indulgentias labori, & deuotioni respondentes, tūc plus, aut deuotius laborans plures indulgentias lucrabitur. Ratio est: quia Papa, qui est thesauri Ecclesiæ dispensator, rationabili causa existente, poterit, cui uoluerit, indulgentias impartiri. Vide Adria. cuius sunt hęc q. de indulgen. notabili: sed probabili dubio. §. ex his omnibus.

Septima diffic. Quidnam significat illa clausula, à culpa, & poena.

CONCL. I.

HAEC clausula ortum habuit ab extrauaganti, antiquorū. Vbi Bonifacius. 8. ait; uisitanti basilicā Apostolorum concedimus plenissimam indulgentiam, & ueniam omnium peccatorum suorum.

CONCLV. II.

VIRTVTE indulgentiarum remissionē culpæ consequitur nemo. Patet; quia indulgentiæ præsuppo-

ſupponunt culpam dimiſſam: ut definitur in extrauaganti, unigenitus. & in extrauaganti antiquo rum. Non enim niſi contritis, & confeſſis conceduntur.

CONCL. III.

HAEC clauſula ſignificat conſequenti indulgẽtias remiſſionem peccatorum, quantùm ad culpam, & pœnam dari: diuerſis tamen cõditionibus. Quia culpæ remiſſionem obtinebit uirtute contritionis; pœnæ autem uirtute indulgentiarum.

Art. II. Quibus meritis theſaurus indulgentiarum aggregantur?

Alex. Alen. q. 63. m. 6. Duran. q. 5.

CONCL. I.

SANCTI multa opera ſatisfactoria fecerunt, quibus ipſi ad ſatisfaciendum non indigebant; uel quia peccato carebant, cuius ratione temporaliter eſſent puniendi: uel quia pro peccatis dimiſſis plura opera ſatisfactoria, quàm debebãt Deo, obtulerunt. Iob. 7. utinam appenderentur peccata mea in ſtatera, & calamitas, quam patior, quaſi arena *Iob. 7.* maris multò grauior appareret. Quo loco maiores pęnas paſſum fuiſſe Iob Spiritus ſanctus docet, quã eius peccata merebantur. Confirmatur exemplo Sanctiſſimæ Virginis, & B. Ioan. Bapt. & aliorum ſanctorum, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati &c. *Apoc. c. 14.* Nam B. Virgo quanta paſſa eſt ſine peccato? & alii ſancti quot opera ſatisfactoria ultra debita pręſtiterun?

CONCLV. II.

Ecclesiae thesaurus ex superabundantia meritorum Christi, & aliorum sanctorum aggregatur. Definita est in extrauaganti, unigenitus, & multis locis sacræ Scripturæ confirmatur. Vide Castrum uerbo indulgentia.

CONCL. III.

Castro. Ecclesiae thesaurus non conflatur ex' operibus sanctorum, quatenus sunt gratiæ, & gloriæ meritoria: sed ut sunt satisfactoria. Ratio est: quia Papa non dat indulgentias ad gratiæ augmentum, sed ad pœnæ remissionem.

CONCL. IIII.

Sancti hoc animo expresso, aut uirtuali, opera satisfactoria superrogationis exhibuerunt; ut nobis in remissionem pœnæ temporalis applica
Gloss. 1. rentur. Patet ad Colossen. 1. Gaudeo in passionibus pro uobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi. i. totius Ecclesię, cuius caput est, Christus (ut B. Thom. declarat) in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

CONCL. V.

Papa applicare, & dispensare Christi, & sanctorum opera, quæ quantùm ad satisfactionem non sunt à Deo remunerata, in satisfactionem pro alienis

alienis peccatis poteſt. Vſus enim, & Eccleſiæ au-ctoritas confirmat, & D. Paul. dicens; ſic nos exi-ſtimet homo: ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores, &c. & cap. 9, diſpensatio mihi credita &cæ. Vide Caieta. in tractatu de theſauro indulgentiarum. In hac difficultate refutantur hęretici præſertim Lutherani, quorum initium fuit contemptus indulgentiarum, & catholici, Ioan. de Mayro. d. 19. & Dur. d. 20. affirmantes, quòd licet Papa poſſit indulgentias concedere: non tamen theſaurus indulgentiarum meritis ſanctorum nititur. Eſt tamen hæc opinio condemnata in extrauagante, unigenitus. *1. Cor. 4.* *1. Cor. 9.* *Mayro. et duran cauiè legendus.*

Prima diffic. An requiratur ſufficiens cauſa ad dandas indulgentias?

DVAE ſunt opiniones. Prima affirmat Papam peccare, ſi abſque ulla cauſa aliquem plenisſimè abſoluat: pœnitentem tamen, ſi fuerit rectè diſpoſitus, conſequi remisſionem ita: ut ſi tunc moriatur, in cælum migrabit. Palu. eſt q. 3. ar. 1. ubi ſupra, & Mayro. opinio hæc eſt contra extrauagantem, unigenitus, vide Adrianum de indulgentiis, notabili, ſed probabili dubio. Secunda opinio eſt oppoſita, quam refert Caieta. tenens cauſam rationabilem concesſionis indulgentiarum debere eſſe æquiualentem indulgentiis. *Alex. Alen. q. 83. m. 4. et 7. S. Thom. q. 25. arti. 3. D. Bo. d. 20. q 4. Adria. ubi ſup. 5 reſpondeo ad primum & idem S. Tho. 22. q. 66. ar. ult. ad 2.*

CONCLV. I.

VT indulgentiæ ualeant, ſufficiens cauſa in

 obti-

obtinente indulgentias desideratur. Ratio est: quia in his, quæ sunt iuris diuini, in quibus potest Papa, non debet absque rationabili causa dispensare, uel commutare; ut in voto, & iuramento, & pati pęnam temporalem pro peccatis dimissis, de iure Diuino est.

CONCLV. II.

D. Bona. q. ult. ad ult. et Adrian. §, ex his dico.

SVFFICIENS, & rationabilis causa indulgẽtiarum erit quantitati ipsarum commensurāda ita; ut maior indulgentia, maiore causa indigeat. Definita est conclusio in cap. ex ea, de pœnit. & remission. & in extrauagante, unigenitus.

Appen.

Hinc, indulgentiæ, quæ minima de causa conferuntur, non tantum ualent, quantum sonant. Quia non commensuratur causa quantitati indulgentiarum

Secunda diffic. Huiusmodi indulgentiæ ualebunt ne saltem aliquid.

CONCL. I.

VALEBVNT quidem secundum proportionẽ causæ. Quia indulgẽtia debet causæ proportionari

Appen. 1.

Hinc, melius erit recitare orationem, ob quam conceditur indulgentia. Quia saltem ualebit iuxta proportionem causę.

Appen. 2.

Hinc, cõmunis sententia, qua dicuntur, indulgẽtiæ ualere, quantum sonāt, intelligenda est, si causa sufficiens interueniat; alioquin iuxta causæ sufficiẽtiam ualebunt.

CON-

CONCL. II.

ROM. Pont. indulgentias concedere non debet, nisi causam concessionis honori sanctorum, & Christi Iesu applicet, aut in publicos, & pios usus referat. Debet enim eleemosynam, ob quam indulgentia plenaria conceditur, applicare, uel ad ædificandam alicuius Sancti basilicam, uel in fauorem fidei, ad redemptionẽ, scilicet, captiuorum, ex pugnandamue Mahometicam sectam, uel in publicam utilitatem, scilicet, ut persona publica. v. g. Romanus Pon. rectè Ecclesiam gubernet, uel ut hospitale aliquod ædificetur, quæ pia causa est. *Ti. causa quæ sit.*

Hinc, non debent indulgentiæ applicari ad ædificandam arcem regiam, uel ad erigendos ciuitatis alicuius muros. Ratio est: quia quamuis sint publica ædificia, non sunt pia. Nam usus pius est, quando aliquid ex operibus misericordiæ corporalis interuenit, quale opus est mortuos sepelire, infirmos uisitare &c. APPEN. 3. *Vsus pius quis sit.*

Tertia Diffi. an requiratur in recipiente indulgentias alia dispositio à gratia? *Adr. & Ca. ubi supra.*

CONCL. I.

EXISTENTI in gratia, qui parum, aut nihil curat operibus pœnalibus pœnam purgatorii redimere, non prosunt indulgentiæ. Ratio est: quia qui sibi non opem fert, auxilio, & ope amicorum indignus esse censetur.

Hinc

Appen. Hinc; vt quis indulgentias consequatur, primùm desideratur animus paratus ad satisfaciendū Deo, uel per se, uel per aliud, secundo deuotio. f.reuerentia, & intenta voluntas placandi Deum per sanctorum merita; nec tam intendere debet pœnā redimere, quàm Deum placare, & illi satisfacere. Magister Soto tenet contrariam opinionem, ex cuius sententia sit.

CONCL. II.

Proderunt & illi indulgentiæ. Ratio est: quia iure amicitiæ tenetur amicus amici quoque defectus supplere.

Quarta Diffi. an tempore, quo quis elargitur eleemosynam assignatam pro indulgentia, sit necessarium: ut in gratia existat: an tempore, quò plenariè absoluitur.

Similis quæstio est de iubileo v. g. datur iubileus omnibus peregrinis, si per 15. dies uisitauerint basilicam Apostolorum, si peregrinus in medio itineris in mortali existat, uisitando postea Ecclesias consequeturne indulgentias?

Dvae sunt opiniones. Prima est B. Antonini in 2. p. titulo 2. cap. 3. §. 5. uersiculo, qui ritè, tenentis non esse necessarium; ut operans sit in gratia tempore, quo fit opus ad indulgentiam consequendam. Secunda opinio est Caiet. tractatu de indulgen. quem uidetur sequi Adrian. q. sed probabili dubio, uersiculo necessarium &c.

D. Anto.

Adri. Caie.

CON-

CONCLV. I.

Si opus consequendi indulgentias est causa immediata ita; ut tempore, quo fit opus, indulgentia concedatur, necessarium est operantem in gratia existere. Patet ex forma concessionis. Dicitur enim in diplomate, & in extrauaganti antiquorũ. Qui penitens fuerit, & uisitauerit basilicam Petri, & Pauli indulgentias consequatur; & in hoc sensu est uera Caie. opinio.

CONCL. II.

Qvando opus non est immediata causa, & propinqua concedendi indulgentias, non est nessarium opus in gratia fieri; ut si dicatur in bulla, qui duos argenteos elargitus fuerit, semel in uita, & in mortis articulo plenariam absolutionem omnium peccatorum consequatur. Ratio est: quia ex tenore bullæ non colligitur; ut tempore, quo Christianus duos argenteos tribuerit, sit in gratia. Cùm igitur Rom. Pont. non concedat bullã sub hac forma, talis lex non erit ponenda. Et in extrauaganti, antiquorum expresè definitur. Veraque est opinio B. Antonini in hoc sensu.

CONCL. III.

Etsi ad consequendas indulgentias, quæ in bulla continentur, tempore receptionis status gratiæ non requiratur: nihilominus tamen, vt actus sit *Adria. et B.*

moraliter

moraliter bonus deſideratur. Bulla enim non debet pro opere malo, quale eſt opus moraliter malum, concedi. Habenti enim propoſitum peccandi mortaliter, nempe, quia uolo peccare deinceps, illam accipio (Nam ſi dicat; ſi forte peccauerim, actus prudentię eſt, oppoſitum, ſcilicet, non peccabo, eſſet temerarium) bulla ſuffragari non debet, & ob gloriā uanam, ſiue aliā ſiniſtrā intentionē, quæ bonitatem moralem ab opere auferat.

Appen. Hinc, conſulendum eſt omnibus Chriſti fidelibus; ut tempore, quo recipiunt bullam, cum propoſitò confitendi, conterantur, quod efficere tenentur bullarum promulgatores.

CONCLV. IIII.

Etiamsi exiſtens in mortali non poſsit ſibi indulgentias conſequi: nihilominus tamen poterit alteri illas conſequi, ſi in bulla exprеſsè contineatur. Ratio eſt; quia; ut poteſt aliquis conſequi indulgentias per miniſtrum peccatorem eleemoſynam elargiendo; ita poteſt applicare indulgentias alicui exiſtenti in gratia, quamuis erogans eleemoſynā ſit in M. Eleemoſyna enim erogata à peccatore pro anima exiſtente in purgatorio eſt ſatisfactoria auctore Caiet. ubi ſupra in ſolutione ad vltimum.

Quinta Difficultas an eleemosyna pro bulla cruciatæ oblata sit sufficiens causa comparandi omnes illas indulgentias?

Alex. Alen. q. 83. m. 7. S. Thom. q. 25. art. 3.

CONCLVSIO.

Est quidem sufficiens causa ad consequendas omnes indulgentias in illo diplomate contentas. Confirmatur; quia diploma conceditur toti Hispaniæ, & omnibus regnis Inuictissimi Regis nostri Philippi pro ingenti thesauro, qui ex publicatione diplomatis ad expugnandos Turcas aggregatur, & cum tantus thesaurus non possit ab uno offerri, hac de causa omnibus, qui partem illius thesauri soluerint conceditur. Quemadmodum esset sufficiens causa si Rex 100000. ducatos Romano Pont. offerret; ut illas indulgentias omnibus regnis Hispaniæ conferret, etiamsi Rex postea à singulis ciuibus partem illius summæ exigeret, & Confirmatur; nam, inquit Caiet. in tractatu ad Iul. cardinalem. Papa die Paschatis omnibus in platea S. Petri existentibus benedictionem impartitur, statimque duo cardinales plenariam indulgentiam denuntiant, cuius indulgentiæ hanc esse licet sufficientem causa.n, scilicet, quia omnes illi fidem Romanæ Ecclesiæ protestantur; ita quoque hic soluentes duas dragmas argenteas fidem Christi, & Ecclesiæ aduersus infideles protestantur; atque ita erit sufficiens causa concedendi, & consequendi tot indulgentias.

Art

Alex. Alen. m. 3. S. Tho. q. 26. reli. d. 20. D. Bona. q. 3. Ric. ar. 5. Duran. q. 5.

Art. IIII. *Quis potest indulgentias concedere?*

CONCLV. I.

SVMMVS Pont. & concilium, patriarchæ, Primates omnibus sub primatu, Patriarchatu existentibus, Archiepiscopi omnibus suis subditis, & suffraganeorum, & Episcopi omnes suis subditis etiã delegatis indulgentias concedere possunt. Communis est sententia doctorum, & confirmatur per cap. quod autem, per cap. nostro de pœnitentiis, & remiss. & per extrauagantem unigenitus. In his enim omnes partes huius conclusionis definiuntur.

CONCL. II.

EPISCOPVS non tantùm præsentatus, sed electus, nondum consecratus, nondum sacris initiatus, indulgentias concedere potest. Ratio est; quia electus ad Episcopatum ante consecrationem habet iurisdictionem, quæ sola est satis ad indulgẽtias concedendas. lege cap. transmissam de elect.

CONCL. III.

GENERALES ministri ordinum, & prouinciales per concesſionem Rom. Pontificis habent auctoritatem concedendi indulgentias. Patet ex concesſionibus diuersorum Pontificum, quæ in compendio priuilegiorum nostri ordinis assignantur.

CON-

CONCLV. IIII.

NVLLVS Episcopus potest alicui non sibi subdito, nisi ex facultate proprii Episcopi indulgentias concedere. Definita est expresse in cap. quod autem, de poenit. & remiss.

HINC indulgentiæ ab Archiepiscopo concessæ comitantibus Sanctissimæ Eucharistiæ sacramētum, quando infirmis defertur, non prosunt peregrinis, qui Eucharistiam comitantur. APPIN.

CONCL. V.

OMNES isti á Rom. Pont. non possunt, nisi quadraginta dies ex rationabili causa, uel annum indulgentiarum ratione ædificandi aliquam basilicam concedere. Definita est in cap. cùm ex eo. de poen. & remiss.

CONCL. VI.

QVICVNQVE prælatus habens subditos; ut guardianus, uel prior &c. potest opera satisfactoria superabundantia suorum subditorum, cui uoluerit applicare, licet indulgentias non possit concedere. Nam ut Christus Iesus dolores nostros; tulit; ita & nos debemus alter alterius dolores portare. Coloss. Gaudeo in passionibus pro uobis &c. *Gloss. 1.*

Thom. Vualdensis tomo 3 de sacram. titu. 10. confutat errorem Vuicleff. qui hanc suffragiorum applicationem irridebat. *Hæresis.*

Prima

S. Th. q. 27. ar. 1. Ric. q. 1, ar. 4. Du. q. 4.

Prima Diffic. Poteſtne Papa exiſtentibus in M. indulgentias concedere?

CONCLVSIO.

NON poteſt de plenitudine poteſtatis exiſtentibus in M. indulgentias concedere. Ratio eſt; quia indulgentia eſt applicatio paſsionis Chriſti ad ſatisfaciendum pro peccatis dimiſsis, & paſsio Chriſti non membris mortuis; ſed amicis, & uiuis, id eſt, in gratia exiſtentibus applicatur.

Ric. ar. 4. q. 2. Palud. ar. 3. q. 4.

Secunda Difficul. an Papa poſſit ſibi indulgentias concedere?

CONCL. I.

QVICVNQVE prælatus à Papa poteſt conſequi indulgentias, quas ipſe aliis concedit. Ratio eſt; quia non ſunt deterioris conditionis, quàm alii Chriſtiani: ut illis merita Chriſti, & aliorum ſanctorum ad ſatisfaciẽdum pro poena temporali prodeſſe non poſsint.

Ric. & Palud. cit.

Dubium. *Quomodo illas conſequi poteſt?*

RESPONDEO non poteſt concedere ſibi indulgentias directè, poteſt tamen uti indulgentiis, quas aliis dedit, præſtando, quod aliis faciendum impoſuit.

CONCLV. II.

PAPA, ut ſubdit ſe ſacerdoti, quem elegit; ut a pec-

peccatis eum absoluat, potest se subdere alii, & concedere illi facultatem donandi sibi indulgentias, etiam citra confessionem. Ratio est; quia cō cedere indulgentias est actus iurisdictionis, & nul lus supra seipsum iurisdictionem habet.

Tertia diffic. Possunt ne exempti à iurisdictione Episcopali lucrari indulgentias ab Episcopo concessas? *Alex. Alen. m. 3. ad ult.*

PALVD. ubi supra tenet exemptos; ut sunt religiosi viuentes intra iurisdictionem alicuius Episcopi, posse consequi indulgentias ab illo concessas. Ratio est: quia suffraganei consequuntur indulgentias à Metropolitano concessas; etiamsi illi immedtatè non subiiciantur.

CONCLVSIO.

DVBIA, & anceps est hæc difficultas. Patet; quia indulgentia est absolutio à pœna iniūcta, uel iniungenda, à qua solus superior potest absoluere; ut dicitur in cap. quod autem de pœn. & cùm potestas soluendi competat, cui conuenit potestas ligandi, & è conuerso, & Episcopus non possit ligare exemptos, neque soluere poterit.

Quarta diffic. Sit ne actus imperfectionis indulgentias quærere? *Caie. q. 1. de thesau. indulgen.*

CONCL. I.

QVI quærit indulgentias; ut pœnalia opera

fugiat, imperfectionis actum exercet, cùm quærat indulgentias amore rerum delectabilium, & odio temperantiæ, cuius actus sunt opera pœnalia, apetitui carnis opposita, & huic indulgentiæ non prosunt.

CONCLV. II.

QVAERERE illas ea intentione; ut Deo satisfaciamus, & cælestis patriæ desiderio, ne in purgatorio remoremur, actus perfectionis est. Nam est finis optimus: & cuius rei finis bonus est, res quoque bona esse censetur.

Alex. Alen. in 4. reliqui d. 20. D. Bona. q 5. Ric. art 3. q. 3. Palud. q. 4 ar. 3. Caiet. ubi supra q. 5. & 6.

V. Difficul. Possintne animabus in purgatorio existentibus indulgentiæ concedi.

CONCL. I.

ROM. Pont. potest thesaurum Ecclesiasticum animabus purgatorij communicare. Ratio est; quia non potest aperire illis cœlestem ianuam, nisi merita sanctorum ad satisfactionem applicando.

CONCL. II.

HOC nō potest auctoritatiuè efficere. Iam enim sunt extra iurisdictionem Ecclesiæ militantis, in quam solùm iudicariam potestatem habet.

CONCLV. III.

POTEST per modum suffragij illis indulgentias concedere. Ratio est; quia tantam potestatem

habet

habet super opera pœnalia sanctorum, quantam priuata persona super propria opera. &, vt potest quis orationes, ieiunia, & alia id genus opera pœnalia animabus purgatorij ad soluendam pœnam temporalem debitam applicare; ita & Rom. Pont. eisdem animabus sanctorum passiones &c.

CONCL. IIII.

INDVLGENTIAE animabus purgatorij concessæ non de rigore iustitiæ, sed ex Dei misericordia illis prosunt. Ratio est; quia non sunt subditæ Rom. Pont. & redimere aliquem non sibi subditū nō est in potestate liberātis; sed ex creditoris beneficio dependet

VI. Diffic. Sitne aliqua dispositio præter gratiam necessaria; ut indulgentias consequantur? *Caie. q. 5. ar. 3. ubi sup. a.*

CONCL. I.

SVFFRAGIA vniuersaliter oblata omnibus animabus plus, aut minus secundum Diuinam dispensationem prosunt Ratio est; quia cùm sint capaces auxilij sanctorum, & participes timentium Dominum, possunt quidem spiritualibus eleemosynis iuuari iuxta Dei beneplacitum. *Psal. 118.*

CONCLV. II.

SVFFRAGIA in particulari pro anima alicuius iusti oblata prosunt illi, qui dum vixit, vno ex

tribus modis iſtud meruit; uel quia uiuens opera ſatisfactoria exercere conabatur; uel quia peculiarem habuit erga Eccleſiã Romanam deuotionem contra hæreticos pugnando: uel quia dum uixit, pia quadam miſericordia erga animas defunctorũ afficiebatur. Alioquin indignũ eſſe uidetur: ut illa anima alienis operibus iuuetur, quæ uel pro ſe ſatisfacere ſpreuit, uel Eccleſiæ claues contempſit, uel nullam defunctis miſericordiam præſtitit, &c. Confirmatur per canonem non æſtimamus 13.q 2 Hæc opinio ſatis probabilis eſt; contraria tamen ſententia magis pia eſt, & abſque erroris periculo defendi poteſt.

B. Aug. lib. de curâ pro mortuis agenda eſt enchiridio ca. 109

VII. diffic. An uiuorum ſuffragia defunctis in purgatorio exiſtentibus proſint?

DD. d. 25. D. Bon. et Ricar. ar. 2. Durau. q. 1.

CONCL. I.

PROSUNT quidem uiuorum orationes, ieiunia, & eleemoſynæ. Patet Machab. 12. ſancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare: ut à peccatis ſoluantur, id eſt, à pœna temporali pro peccatis debita.

2. Machab. cap. 12.

CONCL. II.

NEGLIGENTIA hæredis non nocet defuncto, ſi ipſe non potuit uiuens pro ſeipſo ſatisfacere. Ratio eſt: quia aliena peccata alteri ad pœnam non imputantur.

Octaua

VIII. difficultas. Prosunt ne suffragia pro una anima oblata omnibus animabus in purgatorio existentibus.

Ric. q. 2. D. Bona. q. 3. et 4. ubi supra.

CONCL. I.

PROSVNT omnibus quantùm ad diminutionem pænæ intensiuè. Quia, cùm sint in charitate, gaudent cum gaudentibus animabus per suffragia liberatis, & illis congratulantur: quod quidem gaudium expellit aliquam intensionem tristitię ex tormentis prouenientem.

CONCL. II.

NON prosunt autem aliis animabus ad diminutionem pœnę extensiuè. Quia, ut apud homines satisfactio pro uno debitore exhibita non liberat alios, neque prodest: ita satisfactio oblata Deo pro una anima, alias non liberabit.

Nona diffic. Prosunt ne suffragia uniuersalia pro omnibus animabus oblata, ac si pro una sola offerentur?

D. Bona. q. 3. Ric. q. 3. arti. 5. Dur. q. 3. Scot. quollibet. 20.

FVIT opinio pręposítiui asserentis partem affirmantem.

CONCL. I.

NON prosunt singulis illa suffragia, ac si pro una sola offerrentur. Tunc enim sacerdos obligatus pro duobus defunctis satisfaceret semel pro

ambobus celebrando, quod eſt falſum. Tumetiã, quia meritum finitum (vt ait Scotus) eſt gradus ſatisfactionis ex opere operato per miſſam collatus, ſi totũ vni detur, nihil alteri dandũ remanebit.

CONCL. II.

SVFFRAGIA oblata pro omnibus, aut pluribus animabus, ſingulis iuxta intentionem offerentis diuiduntur. Deus enim diuidet ſecundũ animum offerentis; ideoque determinauit Eccleſia; vt alia ſacrificia pro pluribus, alia pro ſingulis offerantur.

DD. diſt. 45. D. Bona. q. 2. art. 2. Ric. q. 4. ar. 2. Dur. q. 1

X. *Dif. An ſuffragia ab exiſtentibus in M. facta defunctis proſint?*

CONCLVSIO. I.

SACRIFICIVM miſſę à malo ſacerdote oblatum defunctis prodeſt. Quia ax opere operato eſt ſatisfactorium illi, pro quo offertur, offerturque nomine, & intentione vniuerſalis Ecclaſiæ, cuius oblatio ſemper eſt Deo grata.

CONCL. II.

OPERA ſatisfactoria à peccatore; vt à cã principali oblata defunctis non proſunt, qualia ſunt ieiunium, oratio &c. Conſtat Iſaię 1. cap. & cùm multiplicaueritis orationem veſtram, non exaudiam. Manus enim veſtræ ſanguine plæne ſunt &c.

Iſaiæ. 1.

CON-

CONCL. III.

Existens in p. M. si offerat eleemosynas ex imperio alicuius iusti pro animabus purgatorij, erunt tales eleemosinæ satisfactoriç. Quia quando causa principalis est Deo accepta, qualis est intentio meritoria iusti, malitia ministri operis virtutem non destruit.

XI. Diffic. An orationes æternaliter damnatis aliquo modo prosint. Dur. q. 2.

D. Bon. recitat quatuor opiniones, 4. & catholica hac conclusione continetur.

CONCLVSIO.

Damnati nullo modo viuorum suffragiis iuuantur. In inferno enim nulla est redemptio, & qui pro illis oraret, peccaret: quia contra voluntatem Domini oraret. DD. d. 18. Alex. Alen. q. 81. &. 2. D. Bona. art. 1. q. 1. Ric. art. 3. Dur. q. 3.

FLORES DE EXCOMMUNICATIONE.

QVAESTIO VNICA.

Art. 1. An Ecclesie habeat excommunicandi auctoritatem?

CONCLV. I.

Ecclesia habet auctoritatem excommunicandi excommunicatione maiori rebelles, & contumaces sibique inobedientes. Patet Matth. 18. si peccauerit in te frater tuus &c. si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi tãquã ethnicus, & publicanus. Matth. 18.

Nam ut ethnici non admittuntur, ut sacris intersint: ita & excommunicati á communione fideliũ expelluntur. Dicit enim B. Ioannes; si quis uenerit ad uos, & hanc doctrinam non habet, nolite

2. Ioan. 10. recipere eum in domo, nec aue ei dixeritis.

CONCL. II.

EXCOMMVNICATIO salutaris, & medicinalis pæna esse dicitur. Definita est per conciliũ Lugdunense cap. 1 de excommunicatione in 6. ubi dicitur; cùm medicinalis sit excommunicatio, nõ mortalis, disciplinans, non eradicans; dum tamẽ is, in quem lata fuerit, non contemnat &c. Et B.

1. Cor. 5. Paul. 1. ad Cor. 5. decreui tradere huiusmodi hominem sathanę; ut spiritus saluus fiat in die Domini &c.

Hæresis. Hinc, confutatur hæresis Vuicleff, cui adhæsit Lutherus, qui asserebat Ecclesiam potestatem excommunicandi, & priuandi aliquem bonis spiritualibus minimé habere. Contra hanc pater à Ca

Castro. stro uerbo excommunicatio disputat.

APPEN. Hinc, colligitur cautè legendum esse Gabrielẽ

Gabr. cautè legendus. 18. q. 2. qui affirmat duo: primum est hominem per quodcunque peccatum mortale esse excommunicatum minori excommunicatione ita: ut ex communicatio minor quantùm ad hoc à peccato mortali non differat, quod est falsum. Quia excommunicatio minor tollitur per absolutionem sacramentalem, & non indiget contritione: at uerò ad

rò ad remiſsionem moralis utrumq; deſideratur. Secundum eſt, ſcilicet, Eccleſiam per ſententiam excommunicationis maioris neminem damnificare, aut ſuis ſuffragiis priuare; ſed ſolùm per ſuã ſententiam declarare hominem peccatorem eſſe ratione peccati mortalis priuatum, hoc autem eſt erroneum. Nam ab Eccleſia ſunt orationes inſtitutæ pro exiſtentibus in mortali, ut eſt illa; Deus qui iuſtificas impium &c. nulla tamen eſt oratio pro excommunicato inſtituta; quamobrem Eccleſia aliquo ſuffragio priuat excommunicatum, à quo peccantes mortaliter minimè excludit.

Prima Diffic. an effectus excommunicationis ex iure Diuino ſequatur, uel ſolùm ſit effectus ex Eccleſię inſtitutione?

OPINIO Almayn d. 18. q. 1. eſt eſſe de iure Diuino ita: ut hæreticus ipſo facto ſit excommunicatus.

CONCLV. I.

EFFECTVS excommunicationis iuri Diuino ſunt conſentanei. Conſtat ex utroque teſtamento. Ioan. 9. Phariſæi enim inſtituerunt; ut qui Chriſtum Dei filium confiteretur, à ſynagoga excluderetur. & Matth. 18. ſit tibi tanquàm ethnicus, &c. *Ioan. 9. Matth. 18.*

CON-

C O N C L V. II.

Cvm sint tres excommunicationis effectus, scilicet, priuatio generalium suffragiorum, exclusio à communione fidelium, & priuatio participationis actiuæ, & passiuæ sacramentorum, duo priores non comprehendunt excommunicatum ex iure Diuino; sed tantùm ex Ecclesiæ institutione. Ratio est; quia solus effectus posterior fuit à Christo institutus, & Ecclesia non potest dispensare; vt aliquis excõmunicatus recipiat sacramenta, cúm ratione excommunicationis obicem ponat; dispensat tamen de facto, vt excommunicatus cum domestico communicet, & pro eo preces fundantur.

APPEN. 1 Hinc, collige excommunicationem à iure Diuino, modum autem excommunicandi esse à iure ecclesiastico, scilicet, vt non manducent cum illo, neque illum salutent &c.

APPEN. 2. Hinc, Episcopus, vel prælatus non poterit dispensare cum aliquo, vt cum excommunicato communicet, nisi prius absoluatur: præterquàm in casibus à iure concessis, nempe, vtile, &c. quia quod incurrat excommunicationem minorem est de iure, & inferior in ius superioris dispensare non potest. Soto. dist. 22. 4. q. 1. art. 1. sine discrimine affirmat omnes effectus excommunicationis esse ex iure tantùm Ecclesiastico.

Secunda

Secunda diffi. An excommunicatio semper pro mortali tantùm sit ponenda?

Alex. Alen. q. 81. m. 3. D. Bona. q. 2. Ric. ar. 3. q. 2. Duran. quæst. 3.

CONCL. I.

NVNQVAM incurritur excommunicatio, nisi excommunicatus mortaliter peccet. Ita definitum est in concilio quodam generali expresse, & refertur, in cano. nemo Episcoporum 11. q. 3.

CONCLV. II.

QVATVOR sunt casus, in quibus homo ab excommunicatione excusatur: quia obedire minimè tenetur. Primus est, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem. V. g. quando aliquid in ea præcipitur contra ius Diuinum, naturale, aut positiuum; tunc enim non tenetur subditus obedire.

Hinc, si alicui præcipitur absque legitima causa, ne à creditoribus debitum petat, non tenebitur obedire, &, de similibus, simile est iudicium. APPIN I. II. casus si excommunicatio pro re minima inferatur, vt si excommunicentur non reddentes precium vuarum ex aliena vinea, qui vuas valentes quatuor dipondijs sumpsit, non excommunicabitur, etiamsi pretium non reddat. Ratio est: quia ex trangressione leue sequitur nocumentum, nisi plures saparatim alienam vineam deuastauerint; tunc namque graue nocumentum esset non restituere, atque ita excommunicatio ligaret.

III. casus,

III. casus, quando quis non pōt obedire sine maximo detrimento; ut si, præcipiatur restitutio labori inopia. Hinc enim ut à præcepto Diuino; ita ab Ecclesiastico excommunicationis excusaretur. Animaduerte, quàm primùm poterit, ad restitutionem obligari; alioquin eadem excommunicatione ligabitur. Præterea nota manere excommunicatum, qui tempore excommunicationis potuit restituere. & noluit, etiamsi postea restituere non posit; erit nihilominus absoluendus à iudice præstito iuramento de restituendo, quàm primùm poterit. IIII. casus, quando aliquis retinet alienum titulo recompensationis; licet enim peccauerit accipiendo, non tamen ad restitutionem tenetur. Quia alienum non retinet: quare cùm iure naturali à restitutione excuset, similiter ab excōmunicatione liberabitur. Ex his omnibus collige posse
APPEN 2. excommunicationem inferri ad uitandum incommodum temporale, quando, scilicet, ille, qui tenetur uitare, non uitando mortaliter peccat.

Tertia Diffi: an ignorantia iuris, aut facti ab excōmunicatione excuset?

CONCL. I.

QVANDO aliquis inuincibiliter ignorat, sitne factum excommunicationi subiectum, excommunicationem minimè incurrit. Definita est in capit. si uerò el secundo de sententia excōmunicationis, de eo

de eo, qui occidit clericum non gestantem tonsuram, neque habitum clericalem, & comam nutrientem, qui liber esse ab excommunicatione censetur. Quia inuincibiliter illum esse clericum ignorabat.

CONCLV. II.

Qvi inuincibiliter excommunicationem generalem latam à prælato ignorat, qua aliquid cauetur, non est excommunicatus, quāuis in illud incidat. Ratio est: quia cùm non sit inobediens, & ex consequenti non manet excommunicatus.

Hinc, qui inuincibiliter aliquod statutum Episcopale ignorat, quo aliquid sub excommunicatione prohibetur, non illam incurrit. Ita expressè definitum est in cap. Vt animarum periculis, de cōstitutionibus in 6. Appen. 1.

Hinc, si statuto Diœcesani, ne quis furetur, aut quid simile præcipiatur sub excommunicatione, qui illud inuincibiliter ignorat; ut laicus, nequaquàm eam incurrit. Appen. 2

Quarta Diffic. An ingnorantes inuincibiliter excommunicationes iuris communis, & committentes crimina per illas prohibita, sint excommunicati?

Vt est excommunicatio iuris communis latæ sententiæ aduersus contrahentes in gradu prohito, & aduersus hæreticos &c.

Dvae ſunt opiniones. Prima aſcribitur Scoto in 4. d.6. q. 8. qua dicitur committentes aliquod delictum mortale iure diuino prohibitum, propter quod à iure communi excommunicatio imponitur, excommunicationem ignorantes illam incurrere: ut conſtat de eo, qui percutit clericum, & ignorat cano.ſi quis ſuadente 17. q. 4. & loquitur opinio generaliter de quacunque pœna canonica, & fuit opinio gloſſæ in textu c. à nobis el 2. de ſententia excommunicationis, quã amplexus eſt Adr q. 3. de clauibus. Contraria opinio eſt Panor. in cap. à nobis citato, & Syluest. uerbo excommunicatio 2, §. 3. & uerbo excommunicatio ultimo §. 3. ubi citat alios doctores eiuſdem opinionis.

Scot. Adria. Panor. Syluest.

CONCLVSIO.

Ignorans inuicibiliter ius commune, quo excommunicatio contra facientes aliquid iure diuino prohibitum imponitur, quamuis illud efficiat, non erit excommunicatus. Ratio eſt: quia excommunicatio non infertur propter inobediẽtiam in Deum: ſed in Eccleſiam, & qui ita excõmunicationem iuris communis ignorat, non eſt Eccleſiæ inobediens, cùm non ſit admonitus, & ex conſequenti non erit excommunicatus.

V. Dif. An excommunicatio poßit poni pro inobedientia præterita?

Caie. 2.2. q 69. art. 2. tenet poſſe aliquem pro crimine præterito excommunicari.

Alex. Alen. q. 81. m. 3.

CON-

CONCLVSIO.

EXCOMVNICATIO non poteſt ferri pro peccato præterito; ſed pro futuro in ordine ad futurum. Ratio eſt; quia excomunicatio non fertur, niſi contra contumaces poſt admonitionem, & admonitio non fit: ut peccatum præteritum caueatur (quia quod factum eſt, infectum reddi non poteſt) ſed ad cauendum peccatum futurum. Quid? quòd fortaſsis qui peccauit, iam contumaciam depoſuit.

Art. III. De effectu excomunicationis?

Ric. toto ar 7 Dur. q. 3. & 3. 1

ANIMADVERTE uarios eſſe excomunicationis effectus; quidam enim ſunt in foro conſcientię, alii autem in foro exteriori, de quibus longiſsimé auctores ſummarum diſputant. In foro conſcientię ſunt tres effectus; nam aut priuatur excomumicatus actiua, & paſsiua ſacramentorum participatione, aut ſuffragiorum participatione, aut fidelium communione.

I. Diffic. An ſacramentum ab excõmunicato receptum ſit nullum?

HAEC difficultas de ſolo ſacremento pœnitentiæ intelligitur; nã de alijs dubitat nemo. Duę ſunt extremæ opiniones. Prima Angeli, quem Caieta. verbo ſolutionis impedimenta, in ſumma ſequitur, nempe, excomunicatum excõmunicationis conſciũ verum ſacramentũ ſuſcipere poſse, quod, recedente fictione, ſuum ſortitur effectum. Angelus Caiet.

Contra-

Adria. Pal. Syluest. Contraria opinio est communis, quam defẽdunt, Adrian. q. 1. principali de clauibus: & Paludan. d. 14. q. 4. Syluest. verbo excomunicatio 3. §. 1.

CONCL. I.

EXCOMMVNICATVS, qui inuincibili ignorantia iuris, aut facti, suæ excomunicationis laborat, ut rusticus, qui hanc proprietatem excommunicationis ignorat, uel literatus, qui ignorantiam facti habet, & ideo illam non confitetur, verum recipit pœnitentiæ sacramentum ita; ut excommunicationis postea conscius, confessionem reiterare non teneatur. Ratio est? quia propter ignorantiam nullum sacramento posuit obicem, ueraque interfuit, forma, & materia, & ministri intentio.

CONCLV. II.

QVI excommunicationis est conscius, quantumcunque de aliis peccatis conteratur: uel ignorans ignorantia culpabili, ut literatus, quamobrem non est confessus se esse ligatum uinculo excommunicationis, uel si sit confessus, si à peccatis, propter ignorantiam sacerdotis, & non ab excommunicatione, absoluatur, sacramentum erit nullum, & cõfesio reiteranda. Ratio est; quia, deficiente materia sacramentum est nullum, & quã do excommunicatus excommunicationis conscius,

ſcius, aut culpabiliter illam ignorans, recipit abſolutionem à peccatis prius, quàm ab excommunicatione, deficit materia, nempe, dolor de peccatis, cùm habeat actualem complacẽtiam huius inobedientiæ. Nam recipit ſacramentum contra mandatum Eccleſiæ. in cap. ſi celebrat de clerico excommunicato miniſtrante.

Idem dicẽdum eſt de excommunicato excommunicatione maiori. Ratio eſt; quia peccat mortaliter ſacramenta recipiendo; vt conſtat ex cap. ſi celebrat citato. Appin.

II. *Diffic. Quando excommunicatus à participatione actiua ſacramentorum excluditur?*

Svpra in quæſtione de miniſtro, de ſacramentis in genere, & in quæſtione de confeſſore egimus.

I. *Dubium. Peccabitne excõmunicatus, nondum denunciatus, mortaliter cum aliis in diuinis, aut extra communicando?* D. Bon. q. I.

CONCL.

Peccabit, quantumcunque ſit contritus communicando ante abſolutionem. Definita eſt in extrauagante, ad vitanda ſcandala; quia dicit concilium Conſtanſienſe in nullo intendere reuelare excomunicatum; cæteri verò minimè peccãt.

Limitatio. Limitanda eſt concluſio, vt in quæſtione modo citata de ſacramentis in genere diximus;quando ſacerdos excommunicatus eſt curatus, quia tenetur ſuo ſubdito ſacramẽtum petenti miniſtrare, quod poterit præſtare ſine peccato, ſi prius conteratur, & proponat Eccleſiæ obedire;tunc enim non peccabit adminiſtrando.

Appen. Hinc, reuocatum eſt ſtatutum, vbi excommunicatum notorium ante denunciationem uitandũ præcipiebatur; vt refert Adr.q.3.de clauibus & Syl Adri.Sylue. ueſt. ver. excommunicatio 5.§ 9. nam Eccleſiaſtica conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſolùm tenorem concilii conſtantienſis: vt habetur in extrauagante, inſuper ad euitanda, ſeruat.

Ric.tot.ar.7 Dur. q.3. & 4.

III. Diffic. De 2. effectu excommunicationis, ſitne Excommunicatus ſuffragijs Eccleſiæ priuatus?

CONCL. I.

EXCOMMVNICATIO maior priuat excommunicatum ſuffragiis, quæ nomine totius Eccleſię pro omnibus fidelibus,etiam in mortali exiſtentibus offeruntur. Patet Matth. 18. ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, &c. cum Eccleſia Ethnicis, & aliis infidelibus non communicet excommunicatos illorum participes minimé efficit. Vide cano. omnis Chriſtianus 11. q. 3. die tamen paraſceues diſpenſat cum hæreticis, & excommunicatis exemplo Chriſti, qui tunc pro inimicis orauit.

Matth.18.

Appen. Hinc colligitur orationem, aut proceſsionem pro

pro hæreticis fieri non posse, neque missam pro eis offerri. Sunt enim excommunicati: bene tamen potest fieri oratio pro statu Ecclesiæ amplificando, atque ita indirectè fit oratio pro hæreticorum conuersione.

CONCL. II.

ORATIO priuata potest pro excommunicato fieri. Quia excommunicatus solùm priuatur suffragiis Ecclesiæ, & cùm Ecclesia sit fideliũ congregatio, vnius oratio non erit totius Ecclesiæ oratio. S. Tho. est; vt refert Siluester verbo excommunicatio. 1.

IIII. Diffic. Poterit ne sacerdos in memento missæ pro excommunicato orare?

SILVESTER vbi supra affirmat: Soto d. 22. q. 1. art. 1. negat. *Syluest. So.*

CONCL. I.

NEQVAQVAM potest. Quia cùm non possit sacrificium missæ pro excommunicato offerre, neque pro illo poterit in memento orare. Sacrificiũ enim in memento, pro quibus sacerdos orat, offertur; nam finito memento, ait; pro quibus tibi offerimus &c.

CONCLV. II.

POTERIT nihilhominus tunc pro excommunicato orare; si tamen proponat non offerre pro il-

lo sacrificium, neque orare nomine Ecclesiæ; sed proprio. Ratio est; quia tunc temporis non, vt Ecclesiæ minister; sed vt priuatus oraret, & eius oratio non maiorem effectum haberet, quàm si extra missam fieret.

V. Diffic. An qui contumaciã deposuit, estq; per cõtritionem iustificatus, & paratus obedire Ecclesiæ, antequàm absoluatur, sit suffragiorum particeps?

Ricard. PECVLIARIS opinio est. Ric. d. 18. art. 7. q. 2 qui tenet partem affirmantem. Opinio cõmunis canonistarum in cap. à nobis el 2. de sententia excommunicationis, est opposita.

CONCLVSIO.

NON erit talis excommunicatus suffragiorũ particeps ante absolutionem. Definita est expressé in cap. citato a nobis. ibi enim dicitur; quamuis prę stet iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, non esse excommunicatum participem orationum fidelium, antequàm absoluatur.

APPEN. Hinc, talis excommunicatus, etiam deposita contumacia, ante absolutionem tenetur ab omni communione fidelium in diuinis, aut extra abstinere. Alioqui enim contra Ecclesiæ pręceptum peccabit.

VI. Diffi.

VI. Difficultas. Erit ne peccatum in omni euentu cum excommunicato communicare?

Alex. Alen. q 81 m 6 S. Tho. q. 23. arti. 3 in add. D. Bona. q 5 Ric. 10 io arti. 6. Dur. q. 5.

CONCLVSIO.

EXCOMMVNICATVS excommunicatione maiori iuxta concilium Constantiense, scilicet, denunciatus est in quinque euentibus uitandus, qui hoc carmine continentur. Os, Orare, Vale, Communio mensa negatur. idest, os, locutio per seipsum, uel per literas, siue per nuntium, nisi ad animæ excommunicati salutem pertineat; vt illi consulat, vel coram illo prædicet, siue Theologiam legat. Quia hæc ad illius correctionem pertinent. Orare negatur, idest, communicatio in diuinis, vel simul cum eo eandem missam audiendo, aut celebrando coram illo, siue officium diuinum, aut aliquem psalmum cum illo recitando, siue in aliqua processione assistendo. Notanter dicitur (assistendo) nam si per Ecclesiam contingat transire, quando diuina celebrantur, non est diuinum officium intermittendum; quia transiens cum existentibus non communicat. Vale negatur, idest, salutatio, nisi dicatur, Deus sit tibi propitius, uel quid simile. Communio, idest, communicatio cuiuscunque contractus, aut electionis, aut iudicii, & cæterorum, quæ iuridicè fiunt. Mensa, idest, comedere cum excommunicato in eadem mensa; licet nihilominus intra eandem cellam comedere.

II. Dub. Si excommunicatus uoluerit ab Ecclesia exire, tenebiturne sacerdos missam non finitam relinquere?

CONCL.

SI iam est facta consecratio, finire tenetur. Ratio est; quia maius est præceptum de sacrificio finiendo, quàm de excommunicato uitando; si uerò non est facta consecratio, tunc missa est relinquenda.

APPEN. Eodem modo se debet habere sacerdos, quando ante celebrationem Ecclesia violatur.

III. Dubium. Poteſtne doctor discipulo excommunicato respondere?

CONCLV. I.

POTEST sicut coram illo Theoligiam, nõ autem aliam facultatem interpretari.

CONCL. II.

INTEGRV'M est cum excommunicato in odiũ temporale conueniendo illum in iudicio ciuili, aut criminali, & in fauorem spiritualem ipsius communicare. Patet prima pars ex cap. intelleximus de iudicijs. Aliter enim si non posset in iudicium conueniri, commodum ab excommunicatione reportaret. 2. pars est definita in cap. cum uoluntate, de sententia excommunicationis.

CON-

CONCL. III.

LICITVM erit communicare cum excommunicato illi necessaria uictui, & uestitui, communicando. Definita est in canone quoniam multos 11.q.3. si autem, quę communicantur, sint ad superbiam, & iactantiam, qui talia pręberet, minori excommuuicatione esset excommunicatus.

CONCLV. IIII.

LICEBIT etiam cum illo cõmunicare, quando propter excommunicati expulsionem scandalum timetur. Definita est in cap. quod pręedecessor 11. q. 3. vbi Zacharias Papa laudat Bonifacium martyrem cum excommunicatis participantem; propterea quod ita Ecclesiæ expediebat.

CONCL. V.

VXOR, filius, seruus, ancilla, mancipium, rustici, colentes agros, & omnes seruientes, possunt cum illo communicare; dummodò nullus istorum sit criminis particeps. Definita est in canone quoniam multos. 11. q. 3.

Hinc, vxor poterit petere, & tenebitur viro excommunicato debitum redere, propter uitandam fornicationem uiri cum aliena: eadem ratione tenebitur filius patri excommunicato obedire, & cũ illo communicare; dummodò cum patre habitet, uel non sit emancipatus, Ita glossa exponit. Idem etiam est iudicium, si filius est excommunicatus, APPEN.

poterit pater (ut dicit glossa) cum illo communicare.

Dur.q.5. *VII. Diffic. Quid, si prælatus, uel prior, uel guardianus &c. sit excommunicatus poterit subditus cum illo communicare?*

Adria. Ric. ADRIANVS de excommunicatione q. 1.5. petes fortasse, tenet partem affirmantem. Ric. d. 18. art. 2. q. 3. illud negat.

NOTA prælatum duplicem habere iurisdictionem, spiritualem, & temporalem, atque administrationem.

CONCL. I.

Adr. est. CVM prælatus per excommunicationem non priuetur temporali administratione, possunt subditi cum illo communicare, eique, sicut patri ministranti, obedire tenentur. Probatur à simili: nam ut familiares Episcoporum possunt cum illis communicare, quando sunt excommunicati; quia habent suæ familiæ temporalem administrationem; ita monachi cum suis prælatis communicare possunt.

CONCL. II.

SVBDITI non possunt cum prælato excommunicato communicare, quantùm ad iurisdictionem spiritualem. Ratio est; quia per excommunicationem suspenduntur, & subditi eatenus illi obedire

dire non tenentur, ac proinde communicare cum illo haud poterunt.

CONCL. III.

IGNORANTES excommunicatum, aut non habentes unde necessaria uictui, & uestitui, nisi ab illo emant, cum illo communicare poterunt, Definita est in citato canone, quoniam multos 11.q.3.

CONCL. IIII.

QVANDO excommunicatus est occultus, quãuis sit denunciatus, non est publicè in diuinis, aut extra; sed occultè dumtaxet uitandus. Definita est in cap. cùm non ab homine, de sententia excommunicationis.

Hinc, si inter celebrandum excommunicatus, soli sacerdoti cognitus, Ecclesiam ingrediatur, non tenetur sacerdos illum repellere. Ratio est; ne repellendo illum infamet. Vbi animaduerte, quanti faciat Ecclesia, etiam inobendientium famam. APPENDI

4. *Dubium. Quando igitur erit mortale cum illo communicare?*

CONCL. I.

QVANDO in diuinis communicatur. Ratio est: quia paccati mortalis excommunicati est participes.

CONCL. II.

QVANDO participat in crimine, pro quo est excommunicatio imposita v.g. internuntii, &c. concubinarii, quando excommunicatio est contra il-

tra illum lata: quia retinet concubinam. Desinita est in cap. nuper, de sententia excõmunicationis.

CONCLV. III

QVANDO excommunicatio est etiam contra participantes, trina præcedente monitione, illata, v. g. si dicat iudex sub pœna excommunicationis latæ sententiæ nullus cum Petro excommunicato communicet: quia tunc incidit in excommunicationem maiorem, & per consequens mortaliter peccat. Definita est in cap. statuimus. de sententia excommuuicationis in 6.

APPEN. Ex hoc textu colligitur excommunicationem contra participantes non posse generaliter imponi: sed nominandos esse excommunicatos vitandos, aut dignitates, vel officia: ut nullus cum Petro excommunicato, vel cum abbate &c. communicet.

CONCLV. IIII.

PECCAT quoque mortaliter, qui ex contemptu clauium putans Ecclesiam non habere potesta tem excommunicandi, cum excommunicato com muuicat. Quia est blasphemus; uel quia uult ab Ec clesiæ obedientia recedere; nam istæ contemptus est mortalis,

CONCL. V.

CLERICI, qui participant scienter, spontè in diuinis cum excommunicato à Papa, ligantur quoque

quoque eadem axcommunicatione, à qua à solo Papa absolui possunt. Expressè definita est in cap. significauit, de sententia excommunicationis.

CONCL. VI.

In omnibus aliis euentibus solùm est ueniale cum excommunicato communicare. Quia non magni; sed parui nocumẽti est talis inobedientia.

VII. Diffic. Eritne potius mors subeunda, quàm cum tali excommunicato in diuinis communicandum?

Dvae sunt opiniones. Vna affirmans Adriani in materia de clauibus q. 3. & aliorum doctorum, quos ibidem citat. Contraria est Siluestri, de excommunicatione §. 14.

S. Thom. 2. 2 q. 86. ar. 4. et quol. 12. ar. 9. Syl. uerbo excomm. §. 7. Dur. d. 18. q. 5.

CONCL. I.

Qvando aliquis compellitur ad communicandum in crimine cum excommunicato, uel in Ecclesię contemptum, potius est mors subeunda, quàm aliquo modo cum illo communicandum. Confirmatùr exemplo Machabæorum cap. 7. qui perpessi sunt mortem, quoniam in contemptũ legis diuinæ ab Antiocho ad comedendũ carnes suillas compellabantur. Definita est in cap. sacris, de his, quæ ui, metusue causa fiunt.

Machab. 2.

CONCL. II.

Qvando aliquis ad communicandum cum excommunicato

excommunicato in his, quæ non sunt intrinsecè mala; sed solùm iure canonico prohibita, compellitur; potius est communicandum, quàm moriendum. Hæc conclusio colligitur ex canone, quoniā multos 11. q. 3. si enim pro uitanda necessitate uictus, aut uestitus, licet cum illo communicare, immo esset malum non communicare: magis profectò tenebitur, & licebit cuiuis pro tuenda uita corporali communicare. Nam præceptum de euitando excommunicato citra Ecclesiæ iniuriam est tantùm positiuum.

APPEN, 1. Hinc, sacerdos compulsus à tyranno; ut celebret coram excommunicato, poterit celebrare; ita ut in contemptum Ecclesiæ non compellatur, ut si tyrannus se fidem Catholicam Romanę Ecclesiæ tenere protestetur.

APPEN. 2. Licebit quoque feria sexta carnes comedere, aut aliquod præceptū Ecclesiæ uiolare, metu mortis compulso dummodò talis compulsio à tyranno in Ecclesiæ contemptum non fiat: ut hæretici faciunt. Quia præceptum de tuenda uita est naturale, & diuinum.

S. Tho. q. 23. ar. 2. et 3.

Octaua difficultas. Excommunicatus maiori excommunicatione, communicando cum alijs peccabit ne mortaliter?

CONCL. I.

PECCAT mortaliter in diuinis communicando in Ecclesia, & extra. Ratio est, quia qui ita cō-

municaret, iustè ab inquisitoribus, tanquàm præcepti clauium contemptor puniretur. Dicit enim *Luc. 10.* Christus redemptor noster; qui uos expernit, me spernit &c.

CONCL. II.

QVANDO recipit sacramentum, mortaliter etiam peccat. Quia recipiendo sacramentum ponit obicem gratiæ: recipit enim contra Ecclesiæ obedientiam, manetque irregularis, si celebret, uel sacros ordines recipiat. Ita definitur in cap. si celebrat, de clerico excommunicato celebrante.

CONCL. III.

SIMILITER peccat, si sacramentum administret, quamuis sit generaliter tantùm excommunicatus, & non denunciatus. Definita est in Extrauaganti, ad euitanda, ubi dicitur; quòd quamuis alii Christiani posſint ab excommunicato generaliter recipere sacramenta; non tamen intendimus (inquit) excommunicatos in aliquo releuare. Intellige, nisi deposuerit contumaciam; quia tunc ministrando mortaliter non peccat in casu necesſitatis, si fuerit curatus.

CONCL. IIII.

PERINDE etiam peccat, quando in electionibus vocem actiuam, uel pasſiuam habet; quia electio pasſiua est nulla. Definita est in cap. si celebrat de clerico excummunicato ministrante. & ex

consequenti

consequenti mortaliter peccat, si eligatur, atque etiam eligendo. Quia, cum non habeat suffragiũ, suffragatur, est enim suffragium nullum.

CONCL. V.

PECCAT quoque mortaliter iudicis officium; ut proferendo sententiam, aut prælati officium faciendo; ut si beneficium conferat, omnia sunt nulla. Vt definitum est in cap. intelleximus de iudiciis can. audiuimus 24. q. 1.

CONCL. VI.

COMPARENDO autem in iudicio, tanquam actor, & reus, siue testis, mortaliter haud peccat. Ratio est: quia tunc nemini nocet.

CONCL. VII.

CITRA hos casus cum alíis communicando mortaliter non peccat: sed uenialiter tãtùm. Quia non obedit Ecclesiæ in materia leui, ut communicando cum alio, uel illum salutando, &c. hac de causa hęc, & alia huiusmodi sunt tantúm uenialia.

Alex: Alen. q. 82. m 1. et 2. S. Thom. q. 21. ar. 4. ricar. ar. 3. q. 3.

IX. Difficultas. Quando excommunicatio iniusta est, priuabit ne suffragiorum communione?

DVO simul sunt in hac difficultate explicanda, Primum, quæ sit sententia excommunicationis iniusta

iniusta. Secundum, quando, & quomodo tunc excommunicatus suffragiorum communione priuetur.

CONCLV. I.

SENTENTIA excommunicationis à non suo iudice lata est nulla, & excõmunicatũ minimè priuat. Definita est in cap. ult. de restitutione spoliatorum iuncta glo. finali.

Hinc, diœcesanorum sententię contra subditos latæ, religiosos minimè obligant. Quia non sunt Episcopis subditi. APPEN.

CONCL. II.

EXCOMMVNICATIO non obligat, quando tempore legitimo interponitur appellatio. Definita est in cap. per tuas, de sententia excommunicationis.

CONCL. III.

QVANDO sententia excommunicationis intolerabilem errorem continet, iniusta est, & nulla. Ratio est; quia contra ius Diuinum, aut naturale, aut pro re minima fertur.

CONCL. IIII.

QVANDO excommunicationis causa est nulla, neque excommunicatio valebit. Ratio est; quia causa, pro qua infertur, non exprimitur, & à iure prohibetur; vt si quis dicat, sub pœna excommunicatio

nicationis nemo suspiciat Eucharistiam, quin fuerit suo curato confessus. Causa huius excommunicationis est. vt nullus religiosis confiteatur, quod à tali iudice prohiberi non potest, cùm sint ex priuilegio Papæ confessores.

CONCL. V.

QVANDO expresse à iure prohibetur, ne in tali casu excommunicatio feratur, lata, iniusta, & nulla erit. Confirmatur exemplo in cap. statuimus, de sententia excommunicationis in 6. vbi præcipitur; ne excommunicatio generaliter contra participantes cum omnibus excommunicatis, nisi cum certis, feratur.

APPEN. Excommunicatio aliquo istorum modorum nulla à iure neminem obligat, neque aliquem ita excommunicatum prędictis suffragiis priuat.

CONCL. VI.

QVANDO excommunicationis sententia est iniusta; quia à iure prohibetur, non tamen annullatur, obligat, & priuat excommunicatum. v. g. si iudex præcipiat alicui sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, non præmissa trina admonitione, uel una tribus æquiualente: aut si quid intra dimidiam horam faciẽdum præcipiatur, quando nullum tantæ breuitatis periculum imminet. Ita definitur in cap. cùm medicinalis, de sententia excommunicationis in 6. quamuis iudex sit puniendus.

V. Dub.

V. Dub. I. Quid si inter DD sit controuersia, sitne sententia iusta, an non?

CONCL.

In tali casu sententia ualet. Definita est à B. Grego. & refert. 11. q. 3. canone, sententia pastoris iusta, uel iniusta, timenda est. B. Grego.

Hinc colligitur aliud esse sententiam esse iniustam; aliud verò nullam. Nam in hac conclusione, & in prima præcedente sententia est iniusta, & nō est nulla: at uerò in aliis huius difficultatis conclusionibus est iniusta, & nulla. Appen.

VI. Dub. II. Quid, si excommunicatio sit iniusta, non ordine iuris; sed ex parte excōmunicati? *Alex. Alen. & Ric. ibid. Dur. q. 4.*

Vt si innocens per falsos testes probetur, & sub pœna excommunicationis illi aliquid faciendum præcipiatur. Variæ sunt opiniones, quas refert Adr. quodl. 6. qui tenet talem excommunicationem in conscientia non obligare: sed in foro exteriori dumtaxat; eiusdem opinionis est Caiet. q. unica de effectu excommunicationis, & 2.2.q.70. ar. 4. ad. 2.

CONCL.

Qvando sententia excommunicationis fertur contra innocentem legitimè probatum nocentem, in conscientia minimè obligat. Ratio est; quia pia mater Ecclesia, neque potest, neque intendit innocentem suffragiis priuare.

APPEN. 1. Hinc, ceſſante ſcãdalo, poterit celebrare. Quia talis ſentẽtia cùm ſit ſecundum ius ita; ut iudex ſi illam non proferret, peccaret, in foro exteriori obligat.

APPEN. 2. Hinc, ſi iſte celebraret, non efficeretur irregularis, etiamſi ut irregularis ponatur.

Hic. arti. 7. q. 4. *X. difficultas. Quinam ſunt excommunicationis minoris effectus?*

R. primũ peccat mortaliter celebrãdo. Quia contra prohibitionem Eccleſię in materia grauiſsima celebrat: non tamen manet irregularis: ut excommunicatus excommunicatione maiori celebrando efficitur irregularis. ſecũdo peccat cõferẽdo ſacramentũ; nihilhominus tamen ſacramenta ab eo collata ualent: ut pœnitentiæ ſacramẽtũ. tertio ſi eligatur ad aliquam dignitatem, ualet electio, eſt tñ per iudicẽ irritãda. Quarto iuriſdictione in foro exteriori; quemadmodũ excommunicatus maiori, non priuatur. Hęc definita ſunt in cap. ſi celebrat, de clerico celebrante excommunicato.

Alex. Alen. q. 81. m. 4. S Tho. q. 21. ar. 1. 2. & 3. D. Bon. q. 3. hic ar. 4. et ar 10. q. 11 et ar 13. Du. q 4. Syl uerb. uer. præ latus § 1 et uer. excomu. 2. § 1.

Art. IIII. De his, qui poſſunt excommunicare, & in foro exteriori ab excommunicatione abſoluere.

CONCL. I.

OMNES prælati ordinarii auctoritatẽ excommunicandi ſuos ſubditos habent. Collecta eſt ex cap. cùm ab Eccleſiarum, de officio ordinarii. et apertius definitur in cap. cùm Eccleſiis, de maioritate, & obedientia. Vbi Rom. Pont. ſententiam excom-

excommunicationis per priorem canonicorum re gularium latam approbat

Hinc sequitur Papam, & uniuersale concilium, aut prouinciale legitimè congregatum, Archiepiscopos, Episcopos, & omnes religionum prælatos, generales, scilicet abbates, priores, guardianos, in suos subditos ex iure canonico; vt Silue. uerbo prælatus §. 1. ut & illos, etiam qui statuta condere possunt, non solùm uerbo; uerùmetiam per leges excommunicationis sententiam ferre posse. Nam omnes isti iurisdictionem spiritualem in foro exteriori puniendi subditos habent. Appen. 1.

Hinc, simplices sacerdotes non possunt excommunicare, cùm non sint prælati, neque etiam curati poterunt. Nam cap. cùm ab Ecclesiarum citatum, ubi curatis talis facultas concedebatur, iam est contraria consuetudine reuocatum. Appen. 2

CONCL. II.

Praelatus excommunicatus, non denũciatus, excommunicare non potest. Definitaest in cap. audiuimus. 24. q. 1. Notanter dicitur, & non denunciatus; nam concilium Constantiense in extrauaganti, ad euitanda, non intendit releuare excommunicatum. Vnde in foro exteriori censetur à iurisdictione suspensus. Syluestri est uer. excom. 2. §. 2.

Idem est iudicium de suspenso ab officio iudicandi, & colligitur ex glossa in citato cap. audiuimus. Appen. 3.

CONCLV. III.

Si subditi ignorant prælatum excommunicatum, eius sententia erit ualida. Definita est in cap. infames. 3. q. 7. ubi docetur seruum non posse esse iudicem: nihilominus tamen sententias per ipsum latas ualere, quamdiu seruitus ignoratur.

App. 3. N. 4. Perinde censendum est de excommunicato habente iurisdictionem, dum eius impedimentum ignorabitur.

CONCL. IIII.

Ricar. est ar. 1. q. 4. Praelatvs irregularis potestate excommunicandi haud priuatur. Ratio est; quia irregularis solùm ordinis executione, non autem iurisdictione priuatur.

CONCL. V.

Non sacerdos potestatem ordinariam, uel delegatam excommunicandi habere potest. Definita est in cap. transmissam, de electione. ubi dicitur Episcopum electum, non sacerdotem habere iurisdictionem.

Alex. Alen. q. 81. m. 2. d. Bona. q. 1. Ricar. ar. 5 per totum. ubi supra Caiet. de aucto. papæ c. 19. & seq.

1. *Diffic. Qui excommunicari possunt?*

Lege Ric. d. 13. art. 5. per totum & Caiet de auctoritate Papæ cap. 10. & sequentibus.

CONCL. I.

Papa quàuis sit hæreticus, non est ipso facto excommunicatus. Ratio est; quia antequam depo-

natur, est supra omnes, atque ita non est, à quo possit excommunicari, neque excommunicatione capitis, ad abolendam, de hæreticis ligatur. Fuit enim illa excommunicatio lata à Lucio Papa, & par in parem non habet imperium.

CONCL. II.

PAPA hæreticus; ut apostata, ab uniuersali concilio deponi potest. Definita est in capite si Papa. 40. d. & ratio est; quia sicut nullus potest esse alicuius religionis prælatus, qui non sit in illa religione professus; ita neque potest esse Papa, si fide Ecclesiæ careat.

CONCLV. III.

CONCILIVM uniuersale potest Papam per excommunicationē cōpellere: ut redditurus rationem hæresis, aut apostasiæ criminis, cuius accusatur, compareat, & in his duobus casibus illum excommunicare. Patet; quia, cùm possit in his duobus casibus Papam deponere, erit tunc illo superior, & ex consequenti, antequam deponatur, per excommunicationem illum; ut in iudicio compareat, compellere. Aliter enim, si non posset concilium Papam compellere, neque posset illum iudicare.

Hinc sequitur, nullo modo Papam excommunicari posse, nisi in prædictis duobus casibus in quibus concilium est supra Papam; neque hoc posse fieri, ante quàm deponatur; sed propter non comparendi contumaciam. APPEN. 1

CONCL. IIII.

Nullus ſibi æqualem excommunicare poteſt. Ratio eſt; quia par in parem non habet imperium.

Append. 1 Hinc, Epiſcopi in concilio prouinciali congregati, ſi aliquid ſub excommunicatione obſeruandum decreuerint, tali excommunicatione ligantur, quatenus omnes metropolitano præſenti ſubduntur; metropolitanus uerò non ligatur. Quemadmodum Papa excõmunicatione lata à concilio uniuerſali non ligatur, quamuis patres concilii illa ligentur.

Syluest. *Dubium. An excommunicari poſſit uniuerſitas, ſiue collegium?*

Duae ſunt opiniones. Vna Siluestri uerbo excommunicatio 1. §. 3. dicentis non poſſe excommunicari totam communitatem ſic dicendo, toti huic communitati præcipimus ſub excommunicationis ſententia &c. nihilominus, tamen ſi ita feratur, ualebit. Quia multa fieri prohibentur; quæ tamen facta tenent. Altera opinio, & oppoſita eſt Ric. ubi ſupra q. 3.

Ricar.

CONCL. I.

Sententia contra uniuerſitatem, aut collegium lata eſt nulla. Ratio eſt; quia excommunicatio preſupponit mortale peccatum, quod eſt perſonæ, & non communitatis actus.

CON-

C O N C L V. II.

Excommvnicatvs, antequám ab una ex communicatione abſoluatur, poteſt alia ligari, non propter noua crimina, ſed propter contumaciam in priori excommunicatione. Definita eſt in cano. finali. 3. q. 4. quod fit; ut acriori animaduerſione eius contumacia corrigatur. & etiam in can. cùm non ab homine de iudiciis.

C O N C L V. III.

Mortvi pro criminibus in uita commiſſi excommunicari non poſſunt. Ratio eſt; quia iam ſunt extra Eccleſiam, & non ſunt homines.

C O N C L. IIII.

Potest nihilominus declarari, dum uiuerent in excommunicationem incidiſſe. Definita eſt in canone ſane. 24. q. 2. quemadmodum hæreticus, qui poſt mortem excommunicatus declaratur, & pro eo ſacrificia offerri prohibentur.

C O N C L. V.

Mortvvs ab excommunicatione abſolui poteſt, ut conſtat ex cap. à nobis el 2. de ſententia excommunicationis. Quæ quidem absolutio ſolū fit, quòad pœnam exteriorem, nempe, ut in loco ſacro ſepeliatur, & pro illo publicè oretur.

Alex. Alen. q. 81 m 1. et 2. S. Th q. 24 ar. 2. Ric. ar. 10. q 11. Durand. q. 18. Syl. [illegible] ver. abſolutio 1. §. 2. [illegible] excom minor prope finem.

Secunda Difficultas. Qui poſſint ab excommunicatione abſoluere?

C O N C L. I.

Ab excommunicatione minori non poteſt ab-

soluere, nisi sacerdos, qui auctoritatem audiendi confessiones habet & habetur in cap. nuper, de sententia excommunicationis. Nam cùm excommunicatio sit pœna iuris, non poterit ita excommunicatus, nisi ab habente spiritualem iurisdictionem absolui, qualem non habent, qui non sunt confessores instituti, Caiet. est contra Nauarrum cap. 27. n. 25. in summa 239.

CONCL. II.

EXCOMMVNICATVS ab homine absolui non potest, nisi ab eo, qui excommunicauit, uel à superiore: ut à Papa, uel ab eo, ad quem est appellatum. Nam eius est absoluere, cuius est ligare.

CONCL. III.

QVANDO aliquis est excõmunicatus ab homine, quia fuit incendiarius, non potest nisi à Papa absolui. Definita est in cap. tua nos, de sententia excommunicationis.

CONCL. IIII.

A quacunque excommunicatione ab homine; facta tamen prius parti lesæ satisfactione, per bullam Cruciatæ absolui quiuis potest. Ità enim in bulla continetur.

CONCL. V.

SI non habet, unde parti satisfaciat, absoluendus est, non uirtute cruciatæ; sed per iudicem, qui excommunicauit. Nam hæc absolutio est ad rem-

reincidentiam, quæ, nisi per iudicem, ferri non potest. Scoti ubi sup. d. 22 q. 2

CONCL. VI.

EXCOMMVNICATVS in uno Episcopatu ab homine generali excommunicatione, si in alia diœcesi reperiatur, non potest ab alieno Episcopo, etiam facta parti læsæ satisfactione, absolui. Nam eius est absoluere, cuius est ligare, uel aucto ritate Cruciatę absoluatur. Oppositum tenet Soto ubi supra.

CONCLV. VII.

QVANDO excõmunicatio est à iure canonico, & absolutio Papæ reseruatur, nullus preter ipsum, tali excommunicatione ligatum absoluere potest. Hęc est definita à Benedicto 11. in extrauaganti inter cunctas § obseruent. Hęc Caie. in summa, uerbo absolutio ab excommunicatione.

3. Dffit. Quanam sunt Papales excommunicationes?

RESPONDEO, quædam sunt in cœna Domini, à quibus etiam per sacerdotem cõfessionum per bullam Cruciatę absolui potest nemo: aliæ uero sũt à quibus habens bullam per sacerdotem confessorum absolui potest, quæ dicuntur extra cœnam, quas omnes refert, & declarat Caiet. uerbo excõmunicatio cap. 31. simul cum omnibus excommunicationibus à iure, & Nauarro cap. 27. ubi supra.

Quar-

Alex. Alen. q.81.m.7.ar ti.1.D.Bon. q.6.Ric.arti. 10.q.1.S.Th. q.24.art.2.

Quarta Difficultas. Poteſt ne aliquis inuitus ab excommunicatione abſolui?

CONCLVSIO.

EXCOMMVNICATVS abſolui poteſt. Quia cùm excommunicatio ſit medicinalis, ſi timetur delinquentis obſtinatio, iudex illam relaxare tenebitur.

Ric. arti. 10. q.2.

V. Diffic. Excommunicatus abſens poteritne abſolui?

CONCLVSIO.

POTEST excommunicatus abſens abſolui. Ratio eſt; quia huiuſmodi abſolutio eſt pœnæ relaxatio, quæ, ut poteſt contra abſentem ferri: ita & abſenti remitti. Nam etiamſi requiratur aliqua ſolemnitas, ſi de facto abſoluatur, abſolutio ualebit.

VI. Difficultas. Excommunicatus pluribus excommunicationibus, poteritne ab una abſolui, & non ab alia?

Alex. Alen. q.81. m. 7. ar 2. D. Bon. q.4. Ric. q. 3. ibi. D. Th. q. 24. ar. 3.

CONCLVSIO.

POTERIT profectò. Nam, ut poteſt pluribus excommunicationibus ſucceſſiuè ligari; ita etiam ſucceſſiuè abſolui poterit.

VII. Diffic. Poteritne aliquis pluribus excommunicationibus abſolui, per unam abſolutionem?

CONCLVSIO.

EXCOMMVNICATVS à diuerſis iudicibus pro-

propter diuersas causas, non potest nisi pluribus absolutionibus solui, quando ab eisdem iudicibus absoluitur. Quia cùm plures illum ligauerint, à pluribus est necessariò absoluendus. Eius enim est ligare, cuius est absoluere, nisi per bullam Cruciatę absoluatur. Tunc enim à supremo iudice absoluitur, & nisi sit ab eodem Episcopo propter diuersas causas excommunicatus, propter blasphemiam, furtum, &c. nam tunc unica absolutio erit satis.

VIII. Difficultas. An excommunicatus in alieno Episcopatu, possit à proprio Episcopo absolui. Ric. ar. 9. q. 5.

CONCLVSIO.

Excommunicatus in uno Episcopatu nō potest à proprio absolui; ut si Archiepiscopus Valentinus excommunicaret propter furtum Ilerdēsem peregrinum. Eius enim est absoluere, cuius est ligare.

Hinc, religiosus hospes excommunicatus à prælato, ubi hospes est, ab alio prælato absolui non potest. Non est intelligenda conclusio de excommunicatione à iure. Tunc enim talem excommunicationem in aliena diœcesi incurrens poterit à proprio prælato absolui. *Limitatio.*

IX. Difficultas. Estne aliqua solemnitas in absolutione ab excommunicatione necessariò seruanda?

CONCL. I.

Si absoluens est iudex ordinarius, aut commis-

sarius

sarius, & præscribitur solemnitas, nempe; ut prius parti læsæ satisfactio fiat ita; ut aliter irritetur absolutio, absoluens nihil facit. Agit enim contra præceptum superioris irritantis absolutionem. Et est definita in extrauagante, etsi dominici gregis. lege Caieta. in summa, ubi colligit 90. textus, in quibus omnes excommunicationes iuris explicauit, ne absoluendo contra ius, errare tibi contingat.

Appen. 1. Hinc, confessor absoluens uirtute bullarum, nõ facta restitutione parti læsæ, nihil facit. Nam in bullis præcipitur: ut prius fiat restitutio. Tantum enim ualent indulgentiæ, quantum sonant: quòd si statim non potuerit satisfacere, prȩstet tũc reus cautionem pignoratitiam, aut fideiussariam, etsi neutro modo efficere possit, saltem iuratoriam prȩstet.

CONCL. II.

PRAETER hos casus, quando satisfactio de iustitia facienda prȩtermittitur, absolutio si fiat, erit iniusta; non tamen irrita. Ratio est; quia quamuis à iure prohibeatur non tamen irritatur. Et nota intelligendam esse satisfactionem de danno illato in bonis fortunæ, aut honoris, aut corporis.

Appen. 2. Hinc excommunicati pro crimine hæresis, aut pro ingressu in monasterium monialium, ad nullã tenentur restitutionem, ut absoluantur. Ratio est; quia nullum in aliquo prædictorum bonorũ, quorum ratione facienda est restitutio, damnum intulerunt,

CON-

CONCL. III.

Potest quicunque excommunicatus absolui ab excommunicatione extra sacramentalem cõfessionem, Ratio est: propterea quòd talis absolutio non est à peccatis, sed à pœna Ecclesiastica; & hic modus absoluendi plerùmque ab Ecclesia seruatur.

Art. V. Circa explicationem canonis, Si quis suadente, & cætera.

Hic Canon legitur 17.q.4. ad cuius explicationem sunt aliquæ difficultates proponendæ. Et nota primum in præsentia non esse institutam disputationem de priuilegio fori clericorum, quo fit; ut pro causa criminali, aut ciuili, coram iudice sæculari conueniri non possint: sed de priuilegio canonis, propter quod incidunt in excommunicationem percutientes illos.

I. Difficultas. Qui possunt priuilegio canonis gaudere?

CONCLV. I.

Omnes clerici etiam primæ tonsuræ, dummodo non sint coniugati. Definita est in cap. 1. de clericis coniugatis, lib 6. Tum etiam; quia nomine clerici absolutè prolati canone, Si quis suadente, hi omnes intelliguntur.

CONCL. II.

Clerici primæ tonsuræ coniugati cum uni

cis, & uirginibus ita tamen non sint bigami, hoc priuilegio gaudent; dummodo tonsuram, & habitũ clericalem deferant, & per Episcopum ministri alicuius Ecclesię; ut œconomi, sacristæ, &c. sint cõ stituti. Definita est in cap. clerici, de clericis coniu gatis in 6. & in concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reformatione.

APPEN.

CONCL. III.

OMNES religiosi professi, & nouitii, & cõuersi, & donati in religione approbata, canonis priuilegio gaudent. Definita est in cap. parochianus, de sententia excommunicationis extra, & in cap. religioso, eodem titulo in 6.

CONCLV. IIII.

MONIALES omnes professæ in religione probata, sub eodem priuilegio intelliguntur. Definita est in cap. de monialibus eodem titulo.

De nouitiis monialium nihil reperitur. Quia cap. religioso solùm de nouitiis monachorum loquitur.

Beatę, quamuis tria emittant uota, hoc priuilegio non potiuntur. Quia aliquam religionem approbatam non profitentur.

Dubium Fruunturne eremitæ hoc priuilegio?

ANGELVS negat, syluester affirmat uerbo ex communicatio. 6 § 2. credendum tamen est quem admodum priuilegio fori, similiter & canonis priuilegio gaudere.

Secun-

Secunda Difficultas. Qui clerici hoc priuilegio priuantur?

CONCLV. I.

DEGRADATVS, hæreticus, & apostata à religione, illo priuantur. Caieta. est super canonem, si quis suadente, in summa uerbo excommunicatio. Cæterum communis opinio oppositũ tenet: ut Syluester uerbo excommunicatio. 6. §. 2. docet. *Caieta. Syluest.*

Hinc sequitur clericum excommunicatum, & ad triremes damnatum hoc priuilegio gaudere. APPEN. 1.

CONCL. II.

CLERICVS non coniugatus carens tonsura, & habitu clericali respectu ignorantium hoc priuilegio minimè gaudet. Definita est in cap. si uerò. el 2. de sententia excommunicationis.

Hinc, percutientes pueros non portantes tonsuram, neque habitum clericalem, non sunt excommunicati, si eorum clericatum ignorent. & idem est iudicium de percutiente clericum sacerdotem ueste laicali indutum. Hi enim factum esse excommunicationi subiectum ignorant. APPEN. 2.

CONCL. III.

CLERICVS portans arma, & habitum laicalem, uel solum habitum laicalem, si ter ab Episcopo munitus noluerit resipiscere, canonis priuilegio priuatur, etiam respectu scientium eius clericatum. Definita est in cap. contigit. el 2. de sententia excommunicationis.

CON

CONCL. IIII.

Clerici tractantes negotia sæcularia: ut sunt aduocati, mercatores, si habeant publicas officinas, quamuis percutiantur, eorum percussores excommunicatione huius canonis non ligantur. Definita est in cap. final. de uita, & honestate clericorum; si tamen, ter ab Episcopo moniti, uitam in melius, non mutanerint.

CONCL. V.

Clericus iocularis canonis priuilegium amittit. Definita est in cap. 1. de uita, & honesta- Appen. te clericorum in 6. Hinc percutiens clericum publicum iocularem, ex tali officio uiuentem non erit excommunicatus.

CONCL. VI.

Clericus artem militarem, ut milites stipendatij, exercens canonis priuilegio non gaudet. Definita est expressè in cap. cum non ab homine dè sententia excommunicationis; secus autē est de priuilegio fori. Nam si duces exercituum monachum apostatam sub habitu militis uerberauerint, excommunicati erunt. Quia illum suo prælato tradere tenentur.

Syluest. uerbo excommu. §. 6. Caie. ca. 10. super hūc canonem.

Tertia Difficultas. Quando aliquis erit clerici percussor ita, ut in sententiam canonis incidat?

CONCL. I.

Clerici percussor non solùm dicitur, qui cum

cum manu lædit; uerùmetiam qui in illum per cõtemptum aquam, puluerem, aut ſputum proiicit. Quia manus uiolenta dicitur etiam ex iuris poſitione captio, uel detentio clerici in camera clauſa, uel quid huiuſmodi, odio, & animo irrogandi iniuriam clerico effectum.

CONCL. II.

QVI iniuſtè percutit clericum, etiam ipſo uolẽte, erit excommunicatus. Conſtat ex cap. contingit el primero de ſententia excommunicationis, & dicitur iniuſtè pati, ſi in ſatisfactionem pro aliqua iniuria dicat clericus: percute me in ſatisfactionẽ iniuriæ, qua te affeci.

CONCL. III.

QVI præcipit clerici percuſſionem, erit excõmunicatus, ſi effectus ſequatur. Definita eſt in cap. mulieris, de ſententia excommunicationis: Intellige conclusionem, dummodò ante percusſionem nõ pœnituerit. Nam tunc, ceſſante peccato, quamuis ſequatur percuſſio, ceſſabit excommunicationis effectus. *Limitatio.*

CONCL. IIII.

QVI conſilium, fauorem, auxilium præſtat, uel clerici percusſionem ratam habet, in excommunicationem incidit. Definita eſt in cap. ſicut dignum, de homicidio; & ratihabitio debet eſſe illius, in cuius gratiã facta eſt percusſio, & qui mãdare potuit.

CONCL. V.

Qui sine proprio incommodo clerici percussionem prohibere potuit, & non prohibuit; sententia excommunicationis comprehenditur. Ratio est; quia fuit causa damni. Sed intelligenda est de illo, cui ex officio incumbit clericum defendere; ut est, Ecclesiasticus iudex, si pateretur à iudice sæculari capi, uel torqueri uel dominus, qui uideret suos familiares clericum percutere, & non prohiberet.

Limitatio.

CONCL. VI.

Si quis clericum fugientem insequatur, erit excommunicatus, si clericus se in ignem, aut aquam proiiciat, aut lapide offensionis feriatur. Ratio est; quia in causa esse censetur.

CONCL. VII.

Clericus seipsum iniuriosè desperatione, scilicet, aut tædio percutiens excommunicatione ligatur. Ratio est; quia percutiens seipsum iniustè, manus uiolentas in clericum iniecit.

Hinc monialis sollicitans (quod Deus auertat) abortum, non est excommunicata. Quia non sibi: sed fœtui iniuriam irrogat.

Appen. syluest. uer. excommu.

CONCL. VIII.

Qui uestē, qua clericus indutus est, aut equū, in quo sedet, percutit, aut rem, quam habet manu, iniuriosè rapit, in excommunicationem incidit. Quia hoc in clerici contumeliam facit.

CON-

CONCL. IX.

Qui clericum apprehendit, ut in carcerem ducat, & ibidem, uel in camera, ne inde exeat, detinet, ostium foris claudens animo inferendi uim, siue offendendi, excommunicatus manet. Definitur est per cap. si uerò el 1 & per cap. nuper, de sententia excommunicationis. & intelligitur conclusio de iudicibus tantùm sæcularibus; non autem de Ecclesiasticis, etiam si detineant clericos alienæ iurisdictionis. Nam cùm sit constitutio pœnalis de aliis iudicibus sęcularibus loquens, non erit ad Ecclesiasticos iudices amplianda. Limitatio.

Quarta Difficultas. Quibus casibus clericum percutiens non erit excommunicatus?

CONCL. I.

Qui profert gladium, siue mittit lapidem in clericum, non erit excommunicatus, si illum non percutiat, quamuis laicum feriat. Ratio est: quia tunc non est uiolenta manus; sed solùm est comminatio uiolenta.

CONCL. II.

Qui percutit clericum non animo iniurioso, non erit excommunicatus. Quia non est uiolenta percussio.

CONCLV. III.

Qui percutit clericum titulo correctionis, & non uindictæ, uel per se, uel per alium; ut pater, ma- Syluest. uer. excom. 6. 3. 1

G 2 ter,

gister, & prælatus, non est excommunicatus. Ratio est: quia ibi non fuit iniuria: sed correctio.

APPEN. Hinc, si prelatus hoc faciat animo uindictę; quia uult aliquam iniuriam ulcisci, uel ex odio, excommunicatione ligatur. Constat ex cap. 1. & ex capi. cùm uoluntate, de sententia excommunicationis.

CONCL. IIII.

CLERICVM in adulterio cum uxore, matre, filia, aut sorore comprehensum percutiens, non erit excommunicatus. Definita est in cap. si uerò el primiero de sententia excommunicationis.

CONCL. V.

MVLIER à clerico agitata osculo, aut tactu impudico, non erit excommunicata, si illum percutiat. Definita est eodem cap. si uerò.

CONCL. VI.

QVI non animo lædendi; sed defendendi seipsum, clericum percutit, excommunicatus non erit. Quia mortaliter non peccat.

Syl. ubi sup. §. 14.

CONCLV. VII.

IVDEX sæcularis apprehendens clericum in fraganti delicto, aut nocte arma gestantem, non erit excommunicatus, si illum capiat; ut statim suo iudici restituat.

Ric. ar. 9. q. 1. 3. et 4. Verbo absolutio ab excommu.

V. Diffic. Quis poterit ab Excommunicatione huius canonis absoluere?

SILVESTER 17. casus recenset, in quibus potest

teſt Epiſcopus abſoluere, citra illos non niſi Papa.

Art. 6. De interdicto?

1. ABSOLVETVR aliquot difficultatibus poſitis, de quibus Theologi uix tractant; diſputant tamen ſummiſtæ fuſiſsimé.

Prima Diffic. Expeditne aliquando interdicti cenſuram imponere?

CONCLVSIO.

IVSTA cauſa interueniente, Eccleſia interdictũ generale, etiamſi populus non ſit in culpa, imponere poteſt. Canonizata eſt in cap. Mitor. 17. q. 4. Et Ratio eſt; quia Eccleſia aliter non poteſt ſuperiorum contumaciam cohibere, niſi illorum populos à diuinis excludendo, & populus quidem tunc, abſtinendo ab Euchariſtia per obedientiam propter defenſionem Eccleſiæ, promeretur.

2. Diffic. Quotuplex eſt interdicti effectus?

RESPONDEO; triplex communiter aſsignatur, priuatio, ſcilicet diuinorum, ſacramentorum, & ſepulturæ.

CONCL. I.

TEMPORE interdicti, perſonis interdictis nõ licet diuinis intereſſe, præterquàm, quòd in primo die natalis Domini, & in primo die reſurrectionis, & Penteceſtes, & in die Aſſumptionis Virginis Mariæ, in quibus interdictum à primis ue-

ſperis uſque ad completorium ſequentis diei incluſiuè ſuſpenditur. Ita definitum eſt in cap. alma mater, de ſententia excommunicationis in 6. Tũ etiam à primis ueſperis in feſto corporis Chriſti per totam octauam uſq; ad ueſperas ultimas octauæ incluſiuè, per extrauagantem, excellentiſsimi, quæ eſt Martini V.

CONCL. II.

Nauarro in manuali latino c. 17. n. 182.

OMNES clerici etiam primæ tonſuræ, dummodo non dederint cauſam interdicto, & nõ ſint clerici coniugati, tempore interdicti diuinis intereſſe poſſunt; Nam hi, qui excipiuntur, hoc priuilegio non gaudent.

CONCL. III.

HABENTES bullam Cruciatę tempore interdicti, ſacris intereſſe poſſunt, & ſecum omnes ſuos familiares, qui ſuæ familiæ ſeruiunt, intromittere. Definita eſt in cap. licet, de priuilegiis in 6. qui textus non eſt reuocatus per contrariam conſuetudinem priuilegium ignorantium. Nam priuilegia ignorantibus cõtraria conſuetudo non refragatur.

pro priuilegiis.

CONCL. IIII.

INTEGRUM eſt tempore interdicti ſacramentum pœnitentiæ, confirmationis, & matrimonii recipere, dummodò interdicti cauſa non extiterint. Perinde etiam & baptiſmi ſacramentum, atque uiaticum deferri poteſt morientibus; cætera autem ſacramenta, ordinis, ſcilicet, extremæ unctionis

ctionis, & Eucharistiæ sanis recipere nō licet. Hęc conclusio in multis textibus iuris canonici, quos refert Syluester, est definita. *Verbo interdictum. 5 §.7.*

CONCL. V.

Laicis tempore interdicti sepultura in Ecclesia, & cœmeterio denegatur; non tamen extra, & sine officio funerali: clericis uerò dummodò interdicti causam non dederint, in sua Ecclesia, siue aliena cum pulsatione campanarum, & officio alta uoce celebrato Ecclesiastica sepultura concęditur. Definita est in cap. alma mater, citato. *Syluest. ubi sup §.8.*

Hinc clerici cauere debent tempore interdicti, ne horas canonicas in Ecclesia, uel in camera dicant, nisi ianuis clausis, aut semoti omnino, si claudere noluerint. **Appen.**

Tertia diffic. Violare interdictum estne peccatum mortale?

CONCL. I.

Clerici in sacris ordinibus constituti, interdictum uiolantes, idest, aliquid eo tempore prohibitum facientes, mortaliter peccant, fiuntque irregulares: quòd si fuerint religiosi, excommunicationem latæ sententiæ incurrunt. Ratio primæ partis huius conclusionis est; quia pœna irregularitatis, suspensionis ab officio, & beneficio non, nisi propter mortale, imponitur: quas quidem pœnas incurrere huiusmodi clericos constat ex cap. is qui

&ex cap. is cui, de sententia excommunicationis in 6. & ex cap. tanta, de excesſibus prælatorũ, & in clementina ex frequentibus, de sententia excommunicationis. Religioſi uerò excommunicãtur; quod intellige tantùm, quando matrix Eccleſia interdictum ſeruat. Prima pars concluſionis eſt contra Caiet. in ſumma uerbo interdictum. Intelligenda eſt concluſio, quando clerici exercent actũ, quem non poſſunt, niſi in ſacris ordinibus exercere. Vnde ſi canat Epiſtolam ſine manipulo, uel reſponſum; ut laici ſolent, non erit irregularis.

Limitatio.
Caie. ubi ſup.

CONCL. II.

CLERICI in minoribus ordinibus conſtituti, interdictum uiolantes non efficiuntur irregulares. Ratio eſt: quia præfati textus ſolùm de clericis in maioribus ordinibus conſtitutis loquuntur, & lex pœnalis potius eſt reſtringenda, quàm amplianda.

CONCL. III.

LAICI ſcienter interdictum uiolantes, nempe, audiendo miſſam, mortaliter peccant. Quia in re graui contra pręceptum Eccleſiaſticum agunt: ut in c. alma mater, prohibetur.

4. Diſſi. *Quis poterit interdictum relaxare?*

RESPONDEO; ſi eſt ab homine, relaxari, & ſuſpendi ad tempus, vel in totum poteſt ab illo, qui illud poſuit. Si eſt à iure, & Papæ non reſeruatur,

tur, ab ordinario relaxari potest; persona verò interdicta à iure, uel ab homine non est vitanda ante denunciationem; ut ex concilio Constantiensi patet.

Art. ult. De cessatione à diuinis?

QVAS autem ob causas sit cessatio ponenda, inuenies in cap. quamuis de officio ordinarii in 6. Hactenus de excommunicatione.

FLORES QVAESTIONIS DE Correctione fraterna.

Art. An correctio fraterna obliget transgressores ad mortale?

CONCL. I.

FRATREM in mortali peccato existentem corripere de lege naturali, Diuina, & positiua est. Esse autem de lege naturali constat ex illo principio: Omnia, quęcunque vultis, faciant vobis homines, illis facite; & iuxta naturalem, & rectam rationem debent homines, quando errant, velle doceri, & ab aliis in spiritualibus sibi opem ferri. Lex etiam diuina hoc docet; nam si asino proximi sub onere cadenti subuenire pręcipitur: multò magis profectò homini sub onere peccati cadenti erit sub pręcepto subueniendum. Vnicuiq; enim mandauit Deus de proximo suo. Et tandem in iure positiuo, & habetur in canone prouidendum d. 18. & can. si peccauerit. 2. q. 1.

S. Th. 2. 2. q. 33. DD. d. 19. Canonistæ super c. nouit de iudiciis & can. si peccauerit 2. q. 1. Castro uer. subditus. Soto de ratione tegendi, et detegendi secretum, & pater Areualus de hoc ar. 9. S. Thom. ar. 2. Ric. q. 1. ar. 2. Dur q. 3. Matth. 17. Exod. 23. Deut. 22. Ecclesiast. 17

CON-

CONCLV. II.

PRAECEPTVM correptionis fraternæ transgressores ad mortale obligat. Digni enim sunt morte, non solùm qui talia agunt; sed etiam qui consentiunt facientibus; & qui corripiendo fratrem potest peccatum prohibere, non prohiben do consentire videtur.

Appen. Hinc hęreticum erit negare tale præceptum nō esse Diuinum.

1. Dubium, contineturne hoc præceptum Matth. 18 vbi dicitur: si peccauerit in te, &c?

CONCLVSIO.

ABSQVE ulla erroris nota loco citato, non tam præceptum correptionis fraternæ contineri, quàm modum, & ordinem corripiendi pręcipi, defendi potest. Confirmatur à simili. nam sicut Matthæi capite quinto ubi dicitur: Tu autem, cùm ieiunas, unge caput &c. ieiunii præceptum præsupponitur. sola uerò ieiunandi forma præscribitur; ita & hoc loco præceptum correptionis fraternæ sub generali præcepto charitatis, & eleemosynæ contentum esse intelligitur, & ordo, qui in corripiendo fratrem seruandus est, docetur. Esset autē hæreticus, qui diffiteretur sub præcepto charitatis non contineri; cùm charitatis lege proximis necessitate oppresis subuenire teneamur.

Soto ubi sup. m. 2. q 1. *Matth. c. 5.* *Matth. 18.*

2. *Dubium. Estne grauius peccatum transgressio huius pręcepti, quàm transgressio præcepti de eleemosyna corporali?*

CONCLVSIO.

MAGIS præceptum correptionis, quàm eleemosinæ corporalis obligat. Ratio est; quia transgressio huius pręcepti magis nocet; & ita deterior multò esse censetur. & confirmatur; quia uita spiritualis præstantior est corporali. **Approb.**

Hinc B. Grego. in homilia super locũ Matth. 11. Cum audisset Ioannes in uinculis, &c. dixit; Plus est animam in æternum uicturam pabulo uerbi reficere, quàm uentrem morituræ carnis terreno pane satiare. *Beatus Gre. Matth. 11.*

Soto ibidem.

3. *Dubium. Estne aliquando prius subueniendum laboranti corporali necessitate, quàm spirituali?*

CONCL. I.

QVANDO peccatum in proximo corripiendum est ex ignorãtia, prius est frater corripiẽdus, quàm laboranti corporali necessitate subueniendum. Ratio est; quia, qui ex ignorantia peccat, nisi admoneatur, resipiscere non potest. Tum etiam quia correptio est magis necessaria tunc; ut ex proxima conclusione constat. Confirmatur exemplo, si esset hæreticus docens peruersa dogmata populum, & ego solus, uel commodius possem populum illa ignorantia laborantem liberare, grauius pecca-

peccassem non corripiendo, quàm si hominem fame perire permitterem. Nam quamuis necessitas sit eadem; detrimentum tamen grauius est, ut ex dictis patet: & ita intelligendus est D. Aug. & refertur 23. q. 4. can. ipsa pietas.

D. August.

CONCL. II.

Qvando peccatum est ex malitia, uel passione, prius indigenti corporaliter est subueniendũ. Ratio est; quia extremam necessitatem corporalẽ patiẽs sine eleemosyna uitam seruare non potest; qui autem peccat ex malitia, uel ex passione, potest sine hac correctione resipiscere.

1. Diffic. *An correctio fraterna obliget quocunq; tempore, etiamsi scandalum, siue mortis periculum timeatur.*

CONCL. I.

S. Tho. ar. 2. et ibi Caie. Dur. q. 3.

Praeceptum hoc minimè obligat, nisi tribus circunstantiis concurrentibus, quarum una est peccati commissio, altera est spes futurę emendationis, & tertia commoda opportunitas. Si enim dubius de peccato proximi illum corriperet, maxima afficeret illum iniuria: & si nulla spes emendationis haberetur, esset actus inutilis; & si alio tempore magis me profuturum spero, differre ex charitate correctionem tenor. Fit enim talis dilatio propter maiorem proximi utilitatem. Lege can. si quis de pœnitent. d. 7.

CON-

CONCL. II.

His circunstantiis simul concurrentibus, præceptum correctionis ad mortale obligat. Quia tunc nulla est ratio protrahendi correctionem. APPEN

Hinc altera illarum circunstantiarum deficiente, correctionis præceptum non obligabit. Quia cessat correctionis finis, qui est fratrem lucrari.

CONCL. III.

POSSUNT aliquando concurrere etiã omnes circunstantiæ, sed non ita plenè, ut prætermittẽdo correctionem sit ueniale peccatum. v.g. si ex grauibus causis differatur, uel ex ignorantia, quoniã credit se non teneri: uel quia non omnino sperat se profuturum, dummodò paratus sit omnia postponere, si se finem correctionis consecuturum sciret. Ratio est; quia talem animi præparationem habens fraternam retinet charitatem.

CONCLV. IIII.

QVANDO correctio est necessaria omnino ita; ut proximus, nisi corripiatur, à peccato abstinere non possit; tunc etiam cum periculo mortis est frater corripiendus. v.g. Si corripiendus peccaret ex ignorantia culpabili, & spes certa de eius conuersione haberetur. Ratio est: quia ex ordine charitatis in necessariis ad salutem bonum spirituale proximorum est bono temporali nostro anteponendum.

CON

CONCL. V.

Extra casum etiam extremæ necessitatis prælatus cum periculo mortis ad corripiendum tenetur; ut si esset certus. N. adulteram relicturam peccatum, certoque sciret se ab adultero occisum iri. Ratio est; quia prælatus ex officio, & ratione iustitiæ custos, & speculator ad arcendos lupos constitutus est.

CONCL. VI.

Caeteri uerò cum tali periculo non obligantur. Quia solùm ex charitate tenentur, & ad opera charitatis nemo cum detrimento uitæ, uel cum notabili detrimento bonorum famæ, aut honoris obligatur; nisi in casu extremæ necessitatis.

Secunda Difficultas. Teneturne quilibet alium corripere, cuiuscunque status, & dignitatis sit?

S. Tho. ar. 3. 4. & 5. Ric. ar. 2. q. 2. et 3. Duran. q. 3.

CONCL. I.

Concurrentibus circunstãtiis supra positis, omnes homines cuiuscunque status, & infideles tenetur peccatorem corripere. Quia cùm sit

Matth, 18, præceptum naturale, ut in principio diximus, omnes in uniuersum homines obligabit. Sunt enim infideles etiam nobis fratres, & proximi. & Christus Iesus, si peccauerit in te frater tuus &c. dixit.

CON.

CONCL. II.

PRAECEPTVM correptionis peccatores omnes, etiam publicos obligat; ita tamen, ut cautè fiat; nempe;ut corripiat secretò,& non increpãdo: sed obsecrando, simulque seipsum accusando, & nouæ uitæ inchoationem proponendo:nam publicè corripiendo, qui publicus peccator est, nihil efficit. Cuius enim uita despicitur, restat, ut doctrina quoque contemnatur. Ratio est; quia cùm existẽs in mortali teneatur ad alia opera charitatis exercenda,ad hoc etiam,quod est potissimũ, obligabitur; nisi ita sit infamis peccator, ut est meretrix,leno,&c.ut de illo nulla correptionis spes habeatur. Esset enim opus inutile. Greg.D.Th. ar.5.ubi sup

CONCLV. III.

PRAELATI,qui sunt publici peccatores, tenentur,uel cedere officio,uel resipiscere ad alios corripiendos. Alioquin mortaliter peccabunt. Aliter enim commodum ex sua malitia reportarent:siquidem ab hoc præcepto liberarentur.Et ita est intelligendus.Ric.ar.2 q.2.

CONCLV. IIII.

GRAVIVS peccat prælatus,quã subditus hoc præceptum prætermittẽs .Quia prçlatus, plusquã ilius subditus,sibi subditum diligere tenetur.Dicẽ te Christo Iesu apud Ioã.Petro Ecclesiæ principi. Simon diligis me plus his?Est enim subditus prælati spiritualis filius. Ioan.21.

Hinc

Appen. Hinc, paterfamilias magis ad corripiendum domesticos, quàm extraneos tenetur. Dicit enim B. Paul. Qui nõ habet curam suorum, maximè dome1.Tim.c.5. sticorum, &c. est infideli deterior.

Tertia Difficultas. An prçlatus ratione obligationis præfatæ teneatur inquirere secretos peccatores: ut illos secretò fraternaliter corrigat?

Caietanus. ar.2.ubi sup. CAIET. partem negantem tenet, Soto partẽ Soto m.2.q.4.conc.4. affirmantem defendit.

CONCL. I.

NON tenetur prælatus secretos inquirere peccatores, satis est illos inuestigare inquisitione generali per edicta publica: ut singulis annis fieri cõsueuit. Nam quamuis prçlati magis ad correctionẽ fraternam, quàm subditi teneantur: nòn tamen alio modo, scilicet, inquirendo peccatores secretò tenẽtur, neque ullum de hac secreta inquisitione præceptum legitur.

CONCL. II.

MULTO minus cæteri Christiani secretos peccatores corripiendos inquirere tenẽtur. Satis enim est, quando occurrunt, illos corripere: quemadmodum nullus tenetur quærere pauperes, quibus subueniat. Nam satis est ut occurrentibus eleemosynam præbeat.

CON-

CONCL. III.

GRAVIUS peccat, qui prælati peccatoris, quàm alterius subditi correctionem negligit. Ratio est; quia ordine charitatis, & eleemosinæ spiritualis, plus prælatum, qui est pater spiritualis, diligere tenetur. Et quia illius peccatum magis nocet: est tamennon increpandus; sed obsecrandus. Seniorem (inquit B. Pau) ne increpaueris; sed obsecra, ut patrem, nisi fuerit crimen hęresis. Pau. enim publicè reprehendit Petrum; quia fuit gentibus scandalum. Nam quando prælatus in fide errat, non est superior, sed æqualis. 1 Timo c. 5 ad Gal. c. 2.

Quarta Diffic. An ordo correctionis fraternæ sit sub præcepto? S. Tho. ar. 7. ad. de cor. fra. Ric ar. 3 q. 1. Dur. q. 4

EST autem ordo ex Euangelio; ut prius secretò admoneatur, secundo; ut testes inducantur, & tertio; ut prælato denuncietur.

CONCL. I.

QUANDO peccatum est notorium notitia facti, non est secretò; sed publicè peccator per fratrem increpandus, & publicè per iudicem puniendus. v. g. qui blasphemat in foro, est à iudice publicè puniēdus, & ab astātibus, si sine periculo mortis, uel alterius mali fieri potest, publicè īcrepādus. Patet ad Timo. c. 5. peccantem coram omnibus argue; ut cæteri timorem habeant. Et est definita in cap. 1. de penit. & remiss. 1 ad Ti. c. 5.

H Hinc

APPEN. Hinc religiosus, uel alius quiuis, qui blasphemantes coram aliis non increpat, mortaliter peccat. Quia & Deum diligere increpando blasphemum, & scandalum aliorum diluere tenetur; nisi timore mortis, uel alterius mali excusetur.

CONCL. II.

QVANDO crimen, quod non est notorium, est in detrimentum publicum, secreta correctio non est præmittenda; sed criminosus statim est iudici denunciandus; ut est crimen hæresis, proditionis reipublicæ, & ambitionis. Ratio est; quia secreta admonitio solùm est denunciationi anteponenda, Matth. 18. quando frater in malum priuatum uidentis peccat. Ideo enim dixit Christus: si peccauerit in te frater tuus &c. idest, in tuam offensam, aut scandalum, corripe illum. Temperat. S. Tho. hanc conclusionem, scilicet, nisi quando aliquis certissimè speraret fructum ex secreta correctione; ut si quis in hæresim ex ignorantia laberetur. Cæterum quia talia peccata perpetrantes rarissimè corriguntur, denunciandi statim sunt.

CONCL. III.

QVANDO crimen est in detrimentum tertii, & non spero me secretò corripiendo profuturum, crimenque in iudicio probari non potest, illi, cui detrimentum paratur: ut sibi caueat, est denunciatio facienda & criminosus, si aliter fieri non potest, detegendus: ut si Petro Paulus insidias pa-

raret

raret. Quia diligere tenemur proximum, sicut nos ipsos diligimus, & quilibet in simili casu admoneri uellet. Non est autem denunciandus iudici, quia crimen, ut inquit Adrianus, in iudicio probari non potest; sed innocenti, etiam cum damno criminosi. Quia innocentis causa melior est.

CONCLU. III.

QVANDO crimen est occultum, & in malum peccantis, quale est peccatum libidinis, qualiscunque sit naturæ, si ex secreta admonitione deliquentis conuersio speratur, prius erit secretò corripiendus. Conclusio est Euangelica, & eius trangressio est mortale peccatum. Constat Matth. 18. si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te, & ipsum solum. Matth. 28.

CONCL. V.

FACTA secreta admonitione, si frater non corrigatur, poterit fieri denunciatio prælato, non tam quàm iudici, sed ut patri; quin testium īductio fiat. Ratio est; quia per istam denunciationem facilè fratri peccanti medebitur. Deterrebitur enim secreta prælati reprehensione, & est spiritualis eleemosyna non contēnenda. Ricar. 4. q. 1

CONCL. VI.

QVANDO frater per secretam admonitionem

corripitur, & eius relapsus non timetur, nullo modo erit prælato denunciandus. Patet ex euange-
h. auth. c. 18 lio: corripe illum. &c. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum, ibi igitur erit sistendum, cùm finis correctionis, nempe, fratris peccantis, reparatio habeatur.

Ricardus ubi supra oppositum tenet, unde religiosi errandi occasionem sumpserunt, dum in uisitatione criminosos, iam correctos denunciant, & quod grauius est, aliquando etiam nulla præmissa correctione.

Quinta difficultas. Poteritne clericus criminosum uita, uel abscissione membrorum plectendum iudici denunciare, quin irregularitatis pœnam incurrat?

CONCLVSIO.

Caiet ar. 7. ubi supra. S. Tho. POTERIT, facta tamen prius protestatione: ne cõtra criminosum pœna sanguinis procedatur, quamuis tali pœna procedendum esse sciat. Ratio est; quia præceptum denunciationis est Euangelicum: præceptum uerò, ne clerici sint mortis causa in iudicio est tantùm Ecclesiasticum, ac proinde potius primum, quàm secundum præceptum obligat.

quaest. 4. *Sexta Difficultas. Quando crimen est ocultum, suntne testes inducendi ut in iudicio contra reum testificari possint?*

DVAE sunt opiniones. Prima Durandi, qui tenet

net partem negantem, quando, scilicet, crimen est omnino occultum, poterit tamen, inquit, prælato, tanquam patri reuelare: esse tamen solùm inducendos testes, quādo crimē est probabile, idest, coram duobus, uel tribus testibus commissum, etsi unus eorum occulté illum corripuerit, & resipiscere noluerit (erunt inquit) tunc testes, quibus crimen notum est, uocandi, & si fuerit contumax Ecclesiæ denunciandus. Contraria opinio est. S. Tho. & Ric. & Paludan. & Gabriel. & Caiet. ubi supra S. Tho. horum sententia est; ut si frater secretè admonitus non corripiatur, inducantur testes, qui illum uideant peccare: ut si coram illis reprehensus non conuertatur, erit iudici denunciandus, qui poterit per illos testes delinquentē cōuincere. S. Th. ar. 8. Ric. ar. 3. q. 2. Gab. lect. 4 super canonem. Caie. ubi supra. S. Te.

CONCL. I.

QVANDO crimē est omninō occultum, si post secretam correctionem fraternam non conuertatur, testes ad illū obseruandum adduci poterunt. Probatur ex Euangelio: si te non audierit, adhibe tecum unum, aut duos testes; ut in ore duorum, aut trium stet omne uerbum. Matth 18

CONCLV. II.

NON sunt statim duo adhibēdi, sed prius unus deinde alter; ut si fortè coram uno teste corrigatur, apud duos non infamætur. Patet ex Euangelio, ubi dicitur; adhibe tecum unum, aut duos,

 idest,

idest, prius unum, etsi non profuerit, adhibe alterum testem.

CONCL. III.

Si adhibitis testibus, frater conuertatur, non erit Ecclesiæ denunciandus. Expressa est in Euangelio citato.

Matth. 18. Appen.

Hinc, si nulla est criminosi spes, neque sunt inducendi testes, neque est denunciandus; nisi crimē sit in republicæ, aut alicuius tertii detrimentum. Cæterum teneor denunciare prēlato, si ob meritū obedientiæ sanctæ præcipiatur: si non mihi uerisimile fuerit, mea secreta admonitione esse corrigēdum. Tunc enim prius illum secretè admonere teneor.

Alex. Alen. q. 40. et 45. in 3. p. m. 6. ar. 15. 2. et 3. Dur. q. 4.

Septima diffic. Quando per uiam denunciationis proceditur, poterit prælatus publicè delinquentem punire?

CONCL. I.

Qvando crimen est occultum, & denunciatio fit prælato tanquam patri, non potest prælatus tunc illum punire, neque iuridicè interrogare: sed monere tantùm, & minis terrere, ut cautè uiuat: meliusque aget, si crimen non detegat, ne fortè inter reū, & denunciatorē discordias seminet. Ratio est: quia prælatus non potest iuridicè procedere, quando non habet contra reum legitimam probationem, neque infamiam, neque indicium, & reus tunc

tunc etiam ſub sententia excommunicationis confiteri minimè tenetur. Non enim eſt iudex ceſſantibus legitimis, & plenis probationibus: ut poſſit per uiam denunciationis procedere; tamenſi per uiam accuſationis, aut inquiſitionis, ſemiplena probatione exiſtente, quæ unico teſte, aut ſolis indiciis conſtat, procedere poſſet.

CONCL. II.

POTEST prælatus ſecretó flagellis delinquentem punire, quando crimē poteſt duobus teſtibus probari: etiamſi firmiſſimum propoſitum cauendi in futurum ſe habere dicat. Ratio eſt: propterea quòd tunc procedit, ut iudex.

CONCL. III.

SI reus poſt ſecretam punitionem, in idem peccatum relapſus fuerit, poterit tunc prælatus, ſeu iudex publicè contra illum agere, ſub excommunicatione latæ ſententiæ præcipiendo: ut ueritatē dicat; & aliis pœnis illum caſtigando. Hæc concluſio colligitur ex Euangelio; ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquàm ethnicus, & publicanus, ideſt, publicè illum uitabis: quod fieri nō poteſt, niſi poſt iudicium in foro iudiciali publicatum.

Arti. 2. *De accuſatione, ſitne ſub præcepto delinquentem aliquando in iudicio accuſare?*

Alex. Alen. 3 p. q. 42. S. Tho. 2. 2. q. 68. Dur, q. 4 Canoni. ubi ſupra.

CONCL. I.

NVLLVS crimen publicum accuſare ſic tenetur;

tur: ut iudicialiter denunciare. Ratio eſt; quia accuſator tenetur probare crimen; non autem denunciator. Nulluſque eſt ad accuſandum compellēdus: ut crimen probet. Quia ſi in probatione deficeret, pœna rationis plectendus eſſet; uerùm cū ex lege charitatis teneatur malo reipub. obuiare, tenebitur criminoſum tale malum machinantem denũciare, hęc eſt Angeli V. accuſatio. Accuſator. n. tenetur probare crimen; non autem denunciator.

CONCL. II.

NVLLVS tenetur in conſcientia accuſare criminoſum ob iniuriā ab illo receptam. Nam Chriſtus Ieſus, cùm malediceretur, non maledicebat; & cùm accuſaretur, non criminabatur. Sed pro malefactoribus libentisſimé oraſſę legitur.

1 Pitr. 2.

CONCLV. III.

SI tamen non odio, aut maleuolentia: ſed in ſatisfactionē iniurię illatę moueatur, integrum erit illum accuſare. Si enim licet petere in iudicio pro damno illato in bonis fortunæ ſatisfactionem, integrum quoque erit pro damno illato in bonis honoris, & famę, cùm utrobique criminoſus ad reſtitutionem teneatur. Intelligitur offenſum odio carere, ſi uellet potius aliter, quám per accuſationem ſui honoris iacturam reſarcire; uerùm quia aliter non poteſt, agit per accuſationem.

Prima

1. *Diffi. Tenebiturne accuſator, prius admonere delinquentem?*

SYLVESTER duas contrarias affert opiniones.

Alexā. Alē. q. 41. m. 6. S. Thq. 33. art. 7. Ric. art 3. q. 1. Syluest. uerbo. accuſatio. §. 9.

CONCLVSIO.

NON tenetur prius admonere, quàm accuſet. Ratio eſt; quia accuſatio non fit propter bonum accuſati, quod per ſecretam admonitionem intenditur; ſed propter bonum publicum, aut accuſantis ſatisfactionem.

2. *Diffic. Quando accuſator peccat?*

CONCLVSIO.

IN accuſatore calumnia ſemper eſt mortale peccatum. Ratio eſt: quia eſt mendacium in damnum innocentis.

Art. 3. De inquiſitione, an fiat licitè de crimine occulto, nulla præcedente infamia?

Alex. Alen. ubi ſupra, s. Th. 2. 2. q. 68. ar. 1. & reliqui d. 29

CONCLV. I.

NVNQVAM in criminibus priuatæ perſonæ, quando crimen non eſt in rempublicam, debet ſpecialis fieri inquiſitio, niſi de illo crimine infamia præcedat. v. g. ſunt tres, aut plures teſtes, qui Petrum ſacerdotem cum aliqua concubina in lectulo uiderunt, cuius criminis non eſt Petrus infamia notatus; quia teſtes tacuerunt, ſoli prælato denunciant crimen; tunc prælatus nec publicè illum

Lege can ſi peccauerit. 2. q. 1.

illum punire, nec alios testes uocare ad inquirendum de eius uita poterit. Ita expressè definitur in cap. inquisitionis, & in cap. qualiter, & quando el 2. de accusation. ubi multa Sacræ Scripturæ loca referuntur. Notanter dicitur in cõclusione (nisi crimen sit contra rempublicam) ut crimen hæresis, proditionis; quia hæc crimina cõtagiosa sunt per speciolem inquisitionem, uel, unico duntaxat teste existente, resecanda.

Appen. Hinc licitum esse uidetur in crimine nefando per specialem inquisitionem procedere, cùm sit contagiosum, & attrocissimum, & tales crimino si uix sint corrigibiles. Confirmatur: nam doctores in cap. qualiter, & quando definiunt crimina atrocia, etiamsi criminosi non fuerint infamia notati, publicè puniri posse, & hoc crimẽ nefandum, & atrocissimum est.

CONCL. II.

PRAECEDENS conclusio non est de iure naturali, aut diuino; sed de iure canonico ita; ut Papa possit dispensare. Nullibi enim in Sacra Scriptura tale præceptũ reperitur, nõ si reperiretur, nõ posset dispẽsare: ut secreta crimina, etiamsi nulli essent nocumento, publicè punirentur: ut est lex de criminibus nefandis. Nam Achan nulla notatus infamia fuit publice punitus.

Iosue cap. 7.

3. Diffi. Estne seruanda prima huius art. conclusio in criminibus regularium?

CONCLVSIO.

ORDO illius conclusionis seruandus est in criminibus

minibus regularium. Nam Deus Opt. Max. Gen. 18. antequam publicè puniret Sodomitas, fuerunt diffamati. Descendam, & uidebo, utrum clamorē, qui uenit ad me, opere compleuerint. Et villicus iniquitatis prius, quàm ministerio priuaretur, fuit diffamatus. *Gen. 18.* *Lucæ ca. 16*

4. Diffi. Infamatus de uno crimine: ut de furto, potestne de alijs criminibus interrogari, de quibus nulla est infamia notatus? *S. th. q. 33. ar 5. Ric. ar. 2. q. 2.*

CONCL. I.

NON potest, nisi illud crimen sit aliorum indicium, v. g. qui occidit hominem in itinere, potest interogari de spoliis, & infamatus de adulterio potest rogari, an uirum adulteræ occiderit: nā unum crimen est alterius indicium. Definita est in cap. inquisitionis citato, ubi expressè habetur.

CONCL. II.

REVS non est de sociis, qui nulla infamia laborant, interrogandus; præterquàm in criminibus, quæ sunt in detrimentum reipublicæ: ut est hæresis, siue proditionis crimen.

Hinc deprauatam esse consuetudinem interrogandi in causa furti, & homicidii de sociis, qui nulla sunt infamia notati, cōstat. Est enim contra ius, & reus respondere minimè tenetur. APPEND.

5. Dif.

Ri.ar.3.q.3 Nauarro in manuali ca. 18.nu.38.so to ubi sup m. 2.q.6. Caiet.

5. Diffi. Si crimen est notorium, & ignoratur reus, poterit de illo, qui nulla est notatus infamia, iudex inquirere?

V. G. si fuerit cadauer hominis occisi repertũ cuius homicida ignoratur.

CONCL. I.

POTERIT specialiter inquirere, quisnam fuerit criminosus, quamuis nulla infamia aliter laboret; quia tale crimen est in rempublicam. Si enim inquisitio fieri non posset, daretur occasio committendi passim furta, & homicida. Hæc cõclusio est D. Innocentii super caput primum, de postulatione prælatorum, quam dicit communẽ. Nauarro in manuali. Caiet. ubi supra, & Soto oppositum affirmant.

CONCL. II.

GENERALIS inquisitio, nulla præcedente infamia alterius personę, nulloque accusatore postulante, fieri potest. Definita est in capite sicut olim, de accusationibus, & in cano. Romana de censibus in 6. & hoc passim inter Ecclesiasticos, & regulares obseruatur.

6. Diffi. Quænam sunt crimina, quæ subditi, quando fit generalis inquisitio, denunciare tenentur, & iudices punire possunt?

PROPOSITIO I.

CRIMINA olim commissa, si criminosus est iam

iam correctus, & omnino occasiones reincidendi abstulit, & non laborat infamia, non sunt denuncianda. Ratio est; quia illorum non est inquisitio facienda, quod est maximè regularibus notandum; ne olim criminosi iam religiosè uiuentes prælatis denuncientur.

PROPOSITIO II.

Qvando criminosus laborat infamia, etiamsi sit iam conuersus, poterit iudex specialem contra illum inquisitionem facere, testes interrogando, qui respondere tenebuntur. Quia tunc iudex iuridicè procedit, & interrogat.

PROPOSITIO III.

Praelatvs per inquisitionem generalem, solùm potest subditos illis casibus, & eo ordine ad crimina denuncianda compellere, quo ipsi extra inquisitionem generalem tenentur. Verùm extra inquisitionem poterunt denunciationem differe; in visitione autem generali infra tempus à prælato assignatum debet fieri denunciatio.

PROPOSITIO IIII.

Qvando crimina sunt occulta, aut probabilia per duos saltem testes, & criminosus non laborat infamia, si tunc ex secreta admonitione fratris conuersio speratur, tenetur corripere, & nullo modo denunciare; neque tunc censura aliqua ligabitur. Quia prælatus contra Euangelium non potest aliquid præcipere: ut ex superioribus patet.

PRO-

PROPOSITIO V.

Si uerò tunc nulla, aut parua ſpes emendationis ex ſecreta admonitione habeatur, tunc crimē eſt prælato, tanquàm iudici, denunciandum, etiāſi fuerit omnino occultū, non ut publicè; ſed ut ſecretè illum puniat, ut ſupra diximus.

PROPOSITIO VI.

Si fuerit publicum, ſimiliter erit prælato tanquàm iudici denunciandum, qui debet criminoſum publicè: ſed leuiori pœna punire.

7. *Difficul. Reus, ſiue teſtis legitimè à iudice interrogatus, teneturne reſpondere ueritatem?*

Alex. Alen. in 3. p. q. 43. m. 1. S. Tho. 2. 2. q. 69. arti. 1. Ric. ar. 4. q. 2. soto. m. 3. q. 7. Ro cap. 18.

CONCLV.

Tam reus, quàm teſtis tenetur in iudicio legitimè rogatus dicere ueritatem. Patet; quia qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit; reſiſtiret autem, ſi tunc rogatus, ueritatem non diceret.

Appen. 1. Hinc teſtis, uel reus, qui durante iudicio legitimo, ueritatem inficiatur, etiamſi ſit in proprium caput, non eſt à confeſſore abſoluendus; bene tamen finito iudicio, ſi fuerit à iudice abſolutus. Quia tūc ſolùm obligatur ad ſatisfaciendum parti læſæ per ſuam negationem; non autem ad tradendum ſe iudici: ut in ipſo uindictam exerceat.

Appen. 2. Hinc, quando in iudicio per uiam accuſationis proceditur, ſi ſolus unus teſtis eſt oculatus, & ab ac-

cuſatore

cusatore præsentetur, tenebitur dicere veritatē. Tunc enim vnus testis facit iudicium legitimum. Quia facit semiplenam probationem. Nam cùm accusator agat iustè petendo uindictā iniuriæ occultæ, testis, quamuis sit vnicus, tenebitur ueritatem aperire.

8. *Diffic. Testis non accersitus à iudice tenebiturne se ad testimonium dicendum offerre?* *Alex. Alen. m. 1. ubi sup. S. Th. q. 70.*

CONCL. I.

TENEBITVR in cāsu criminali, uel ciuili, si est ueritatis conscius ad innocentis defensionē. *Prouerb. 24.* Dicitur enim Prouer. 24. erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Alioqui enim ageret contra charitatem; non tamen tenetur defendendo innocentem, accusare nocentem. *Limitatio,* Estque intelligenda conclusio, quando aliter innocens liberari nō potest. Nam si potest, non tenetur; quin à iudice uocetur.

CONCL. II.

NVLLVS ad damnandum tenetur offerre se, ut testificetur; quin à iudice uocetur. Nam accusator tenetur prius examinare probationem, quam aduersus reum habet. *Limitatio.*

Est autem limitanda conclusio, nisi accusatio sit de crimine contra rempublicam: vt est crimen hæresis, & proditionis. Quia tunc, sicut accusator accusare tenetur: ita & testis testimonium dicere. *Caietanus.*

9. Diffi-

Alex. Alex. ubi supra. 9. *Diffi. Teneturne testis, quando à iudice uocatur, etiam cum periculo proprij capitis testari?*

CONCLV.

NEQVAQVAM tenetur. Ratio est: quia magis tenetur deligere se, quàm alium; poterit tamen cælare ueritatem uerbis amphilogicis; ut supra diximus.

Ale. ibi. m. 3 10. *Difficul. Teneturne filius contra patrem testis esse?*

CONCLV.

TENETVR in legitimo iudicio, si à iudice uocetur. Nam cùm suum crimen in tali iudicio, si accusetur, confiteri teneatur, tenebitur quoque contra patrem reum, si præsentetur.

11. *Difficul. Tenebiturne aliquis manifestare crimen in iudicio, quod iuramento celandum promisit?*

CONCLV.

SI à legitimo iudice uocetur, illud reuelare tenebitur. Ratio est; quia iuramentum fuit in præiuditium partis læsæ. Hucusque de correctione fraterna.

FLO-

FLORES QVAESTIONIS De uoto.

Art. primo. De his, quę ad essentiam Voti pertinent? q. Tho. 2. 2. 88 reli qu doctores d. 38 et soto li. 7. de iust. et iu ri.

In hoc art. de forma uoti, idest, de promisſione quæ dat esse uoto, & de uoti materia disputabitur, & absoluetur aliquot difficultatibus positis.

Prima difficultas. An præter intentionem, siue propositum faciendi aliquid, promissio ad uotum desideretur? S. Tho. ar. 1. D Bona q. 1 ar. 1. Ric. ar. 2. q. 2 Soto q 1. ar. 2

CONCLVSIO

DE essentia uoti sunt uoluntatis deliberatio, & propositum, idest, intentio obligandi se Deo, atque promissio. Nam ut homo homini per solum propositum non obligatur, sed per promisſionem; ita neque Deo sine deliberatione, proposito, & pro misſione, aliquis obligabitur. Quę quidem per so lam interiorem cogitationem Deo, qui intuetur 1. Reg. 16. cor, fieri potest.

Secunda difficultas. Simplex assertio sine uerbis promissoriis obligabitne aliquem in conscientia?

VT, si quis dicat: ego tibi in iudicio patrocina bor: quin dicat: ego tibi meum promitto patroci- nium.

I CON-

CONCLVSIO.

NVNQVAM aliquis per simplicem assertionē quicquàm promittere censetur. Ratio est; quia cū quis alicui dicit; ego tibi in iudicio suffragabor, sta tim exigit promissionem dicens, promittisnè? quā obrem, si non habuit intentionem obligandi se, per talem assertionem obligatus haud erit.

Tertia diffic. Votum sine plena deliberatione factum obligatne uouentem?

D. Bona. & So. ubi sup.

CONCL. I.

VOTVM, cum actuali deliberatione præmissa, quæ plena, aut semiplena nominatur, uouentem obligat; ita ut illud adimplere teneatur. Definita est expressè in cap. sicut nobis el 2. de regularibus. ubi ad uoti executionem obligatur, qui maxima laborans ægritudine, mortis timore uouerat, & in cap. uenientis de uoto, ubi Alex. III. commutat uotum in puerili ętate quadam facilitate, sine plena deliberatione emissum. Et ratio est; nam ut aliquis iracundia accēsus, aut repentino motu, dū modo sit rationis compos, potest uotum frangere, & mortaliter peccare: ita eadem passione dominante potest uotum emittere, & per uotum Deo obligari. Neq; enim maior libertas ad aliquid promittendum, quám ad seruandum promissum desideratur.

CON

CONCL. II.

Qvi sine ulla deliberatione actuali, plena, aut semiplena uotum emittit, non tenetur uotum ad implere. Quia non est mentis compos.

Hinc, si ebrius, aut iracundus, primo iræ motu laborans iuret, aut uoueat se Hierosolymam iturũ, si iterum ludat, non perpendens sit ne bonum, an malum tale uotum facere, quamuis illud non adimpleat, non erit uoti reus. Nam cùm primus motus non sit liber; quia non est in nostra potest ate uotum, uel iuramentum tunc factum non ualebit. A ppen.2.

Hinc, qui iurandi assiduitate iuraret se Hierosolymam iturum, si iterum iurauerit, non perpendẽs quid iuret, ad uoti adimpletionem non tenebitur. Quia sic promittens animum promittendi, et obligandi se, quod est de essentia uoti, minimè habet.

CONCL. III.

In uotis repentino uoluntatis motu factis, optimum erit consilium, dispensationem obtinere, que facilimé concedetur. Propterea quòd nimia facilitate emissa fuerunt; difficilè namque est in huiusmodi euentibus, quid tenendum sit iudicare. Definita est in cap. uenientis de uoto. Appen.

Hinc, regula summæ Angelicæ, que dicit neces

ſarium eſſe; ut tale uotum obliget, recedente ira, aut paſſione iterum confirmare, parum ueritatis habere uidetur.

CONCL. V. IIII.

VOTVM emiſſum ſola uirtuali deliberatione eſt nullum; ut ſi quis ſola aſſiduitate iurandi promittat ira commotus peregrinationem aliquam, ſi cũ ſocrate luſerit. Ratio eſt; quia ad uotum non ſatis eſt; ut ſit uoluntarium in ſua cauſa, quale eſt uotũ ex aſſiduitate tantùm iurandi factum; uerùm etiam oportet; ut ſit in ſe uoluntarium, & hoc modo intelligenda eſt Ric. opinio.

Quarta difficultas. Ad uoti obligationem deſideraturne propoſitum adimplendi promiſſum?

ſcoto d. 39 lib. 3 D. Ton et ſoto ubi ſup., ſylueſt uerbo religio 3 §. 6. Caiet. ubi ſup. s. Tho.

V. G. milites S. Ioan. uouent continentiam perpetuam animo obligandi ſe ad illam religionem: eſt diffic. An teneantur etiam habere efficax propoſitum obſeruandi continentiam?

CONCL. I.

TVNC eſt perfectum, & integrum uotum, quando uouens intentionem obligandi ſe, & adimplendi promiſſum habet. Ratio eſt: quia concurrunt omnia, quæ ad uoti perfectionem deſiderantur, utpote, deliberatio uoluntatis, promiſſio, qua uouẽs Deo obligatur, & propoſitum faciendi promiſſum.

CON

CONCL. II.

VOVENS animo obligandi se, & non adimplendi promissum; mortaliter peccat, estque in statu damnationis; donec propositum mutet, & ad uotum adimplendum obligetur. Est enim de essentia uoti uoluntas obligandi se Deo per tale uotum, quam ita uouens habet; cùm uellet fieri religiosus illius ordinis, in quo uotum uouit Domino; deprehendetur uerò carere proposito adimplendi uotum, si occasiones incontinentiæ non uitauerit, & incautè, sicut ante uotum, uixerit.

CONCL. III.

QVI uoce tenus, sine animo obligandi se Deo, & adimplendi uotum, uouet, peccat. Quia mentitur, si uoce tantùm illud proferat; non tamen ad uotum adimplendum obligatur. Deest enim uoluntas uouendi, quæ in uoto est radix obligationis.

Hinc, qui coram aliis; ut fit in uoto solemni religionis, sine animo promittendi, uouet, uotum adimplere tenetur, non ratione uoti; quia fuit nullum, sed ratione uitandi scandalum, quod ex uoti fractione sequeretur, posletque Ecclesia sic uouentem ad uoti obseruantiam cōpellere. Quia cū Ecclesia non iudicet de occultis, nō tenetur illi credere, quamuis iuret intentionem obligandi se non habuisse. Quemadmodum fictè ordinato, aut baptizato, etiamsi iureiurando affirmet se intentionem recipiendi tale sacramentum non habuisse, fidem adhibere haud tenetur. APPEN

APPEN.2 Hinc, fictè uouens, secluso scandalo: ut si à loco, ubi scandalum oriri potest, longè recedat, ad uoti obseruantiam minimè obligabitur.

APPEN.3 Hinc, si eodem loco permaneat, tenetur ad secretè uouendum. Aliter enim non erit monachus, & dum falsò monachatum repræsentat, est in statu damnationis. Propterea quòd, prælati non habēt auctoritatem absoluendi, aut ligandi illum; sed solus Diœcesanus Episcopus, cùm nō sit monachus. Tum etiam, quia si intentionem suffragandi in electionibus habet, cùm uerò suffragio careat, mortaliter peccat. Quapropter uel recedat à loco, & sine scandalo habitum dimittat, oportet, uel secretò intra se uotum religionis uerè emittat, dicens; Domine ego uoueo paupertatem, &c.

D. Bona. Ric. Sot. ubi supra.

Quinta difficultas, Solum uouendi propositum sine explicita, aut tacita promissione, obligatne, ac si uotum factum fuisset?

V. G. ingreditur aliquis religionem cum firmissimo perseuerandi proposito, & ante professionē mutat sententiam, & reuertitur, ad sæculum, eritne hic uoti reus; Syluester duas refert opinio, primam canonistarum tenentium partem affirmantem, secundam Theologorum defendentium partem negantem, quos Caieta. in hoc arti. citat, & sequitur.

Syluest. Verbo religio. 3. S. 9.

CONCLVSIO.

SOLVM propositum uouendi sine expressa, uel tacita promissione obligationem adimplendi propositum non induci. Definita est expressè in cap. litte-

literarũ de uoto, & in c. qui bona. 17. q. 1. nã propo nere ailquid facere nõ est promittere: Sunt n. de es sentia uoti actualis deliberatio uoluntatis, idest, ut emissurus uotum dicat; uolo esse monachus, & pro positum, idest, intentio obligandi se per uotum, & promissio, quę est uotum, siue uoti forma.

Sexta diffic. An possit uotum de re illicita fieri? D. Bona. q. 2. Ric. ar. 1. q. 1. ad 1. Soto libr. 7. de iust. et iu re. q. 1. ar. 3

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM fieri potest. Votum enim de re illicita est in contumeliam Dei, & ideo non tam promissio, & uotum, quàm comminatio dici debet. Est enim uotum bonum, quia res promissa est bona, & à contrario sensu, erit uotum illicitum, & malum, quando res promissa mala, & illicita fuerit.

Hinc, promittens Deo aliquod ueniale, habens intentionem irrogandi Deo aliquam offensam, APPEN. 1. grauissimum sacrilegium, & blasphemiam committit. Quia est comminatio contumeliæ, & nõ pro APPEN. 2. missio.

Hinc, quando quis promittit ueniale sola intentione complacendi sibi, qualis erit animus, & intentio, talis erit promissio mortalis, scilicet, aut uenialis. Quia uotum, siue iuramentum de re aliqua illicita tantò est deterius, quantò res promissa est maioris malitię. Non. n. effectus est sua causa deterior.

Septima diffic. An uotum de re indifferenti obliget? D Bona. q. 2. Ric. ar. 13. q 3. Sot. ubi supra.

CONCL. I.

VOTVM de materia indifferenti nullo modo

promittentem obligat. Displicet namque Deo stulta promissio, qualis est de materia indifferenti. Est enim inutilis, quam uel homines repudiant.

APPEN. 1 Hinc uotum non ludendi cum alio, ubi nulla ratio mali interuenit, est nullum.

APPEN. 2 Hinc mulieres promittentes in honorem Virginis Sanctissimæ abstinere in sabbato à panis coctione, non abstinendo ab alijs operibus seruilibus, uotũ reddere minimè tenentur. Quia est opus indifferẽs: parum enim refert abstinere se ab uno opere seruili, si alijs uacet.

C O N C L. I.

QVANDO res indifferens ex suo genere, bona ratione alicuius circunstantiæ efficitur, uoti materia esse potest. Ratio est: quia tunc erit uotum de re utili, & bona.

APPEN. 3. Hinc, uotum non confabulandi cum certa persona: quia est uouẽti ruinæ, & scandali occasio, erit ualidum, cessante autem scandalo, & ruinæ occasione, erit nullum, nec obligabit. Quia iam materia indifferens est effecta, & de similibus simile iudicium est.

Octaua diffic. Votum de re ineuitabili; ut denum quam peccando uenialiter ualebitne?

D. Bona, q. 2 Ric. ar. 3. q. 2 ad 1. VOTVM de nunquàm uenialiter peccãdo, quò ad omnia peccata est nullum. Ratio est: quia illud promittere non possumus, quod in nostra potestate non est, qualia sunt peccata uenialia quo omnia; unde B. Io. dicit; si dixerimus, quoniã peccatũ non

Ioan. 1. habem⁹, ipsi nos seducim⁹, & ueritas in nobis nõ ẽ.

Nona

9. *Diffic. An de rebus necessariis ad uitam æternam consequendam, qualia sunt præcepta decalogi, possit fieri uotum?* D Bon q. 2. Ric. ar. 3. q. 2 ad. 1. Sot. 1. q. ar. 3.

CONCL. I.

POSSVNT quidem esse uoti materia. Ratio est: quia licet sint necessaria necessitate finis, idest, ad uitam æternam consequendam, sunt nihilominus in nostra potestate, & voluntaria.

CONCL. II.

VOTVM de huiusmodi rebus factum qui transgreditur, grauius peccat, quàm si uotum non emisisset. Est enim transgressio duorum præceptorum.

Hinc, qui in duabus religionibus regularium bis uotum solemne continentiæ emisit, grauius peccat, si incontinenter uiuat. Duplici enim uoto ad continentiam est obligatus. Idem est iudicium de illo, qui super eandem materiam uota multiplicat. A ppin.

10. *Difficul. Licetne absque peccato opposita consiliorum promittere?* D. Bon. q. 2. Soto. 1. ar. 3.

V. G. si quis dicat; promitto non intrare religionem, uel non dare eleemosynam, nisi patienti extremam necessitatem.

CONCL. I.

OPERA supererogationis, cuiusmodi sunt consilia

conſilia Euangelica, propria uoti materia eſſe dicuntur. Ratio eſt; quia ſunt omnino voluntaria.

CONCL. II.

Non licet aliquid contra conſilia, & ſupererogationis opera promittere; qnia tale uotum impedit omnino maius bonum. Ponit enim in corde ſuo non aſcendere. Et in via Domini non progredi, regredi eſt.

CONCLV. III.

Qui promittit contra conſilia, etiam quando fuerint ſub præcepto, mortaliter peccat; ut ſi quis promitteret nunquàm date eleemoſynam, etiam extremam neceſsitatem parienti. Ratio eſt: quia talis promiſsio propoſitum peccandi mortaliter includit.

CONCL. IIII.

Si ita uouens intenderet; vt Deus promiſsionem acceptando, ſua conſilia reuocaret; grauiſsimum ſacrilegium, & blaſphemiam committeret. Quia eſſet uelle Deum mutabilem eſſe, quod Deitati repugnat.

CONCL. V.

Qui ſic uouens intenderet Chriſto conſulenti diſplicere, eſſet peccatum contra charitatem, & odium Dei.

Appen. Hinc, nunquàm licebit uotum de nunquàm uouendo emittere. Quia conſilium Euangelicum eſt

11. *Diffic. Votum emissum de aliquo supererogationis opere propter malum finem, erit ne ualidum?* *D. Bona. q. 2 Ric. ar. 1 So. q. 1. ar. 3. Caieta. ubi sup. S. Thom.*

CONCLV. I.

QVANDO malus finis est materia uoti, idest, res, quæ promittitur, solùm obligat uotum ad pœnitendum, cùm sit M. P. Quia qui malum finem promittit; ut uouens non dare eleemosynam, nisi propter uanam gloriam, habet uoluntatem, & intentionem peccandi, & peccare promittit, atq; ita non obseruare uotum; sed pænitere tenetur, cùm ad uitandum peccatum obligetur.

Est tamen limitanda conclusio de sententia magistri Victoria, dummodò ita uouens habeat propositum ad implendi promissum. Nam si tali proposito caret, mortaliter non peccat: quia uoluntatem peccandi non habet. Sed uenialiter tantùm; quia tale uotum otiosum, & inutile est. *Limitatio.*

C. O N. C. L. II.

QVANDO malus finis non est materia uoti, sed causa ad uouendum excitans, & aliquod bonum uouetur; peccat, qui ita uouet; uotũ tamen tenet. Actus enim bonitatem, aut malitiam à fine operãtis sortitur, & cùm finis sit malus, actus quoque malus iudicabitur: uotum tamen illud ualebit. Quia materia est licita, & Deo grata; intentionem tamen mutare tenebitur.

Hinc uotum malum, & nullum non sunt idem. Nam in præsentia uotum est malum; quia peccatum est; tamen obligat.

Hinc

APPEN. 2. Hinc, promittit missas: ut præbēdam consequatur, habens intentionem abutendi præbenda, adimplere promissam, quia est bonum, scilicet, missæ sacrificium, prauæ intentionis pęnitere tenetur. Et de similibus simile est iudicium.

CONCLV. III.

Qui vouet rem bonam pro aliquo malo à Deo impetrando; uel ante consecutionem mali: ut si quis det eleemosynam pauperi; ut Deus in bello iniusto sibi victoriam concedat; uel ad aliquam fraudem sit patronus, uel ante factum aliquid Deo promittat, si quod iniustum postulat, euenerit, uel si post factum, obtenta iniustitia; aliquid Deo in gratiarum actionem offerat, tunc graue sacrilegium, & blasphemia interuenit. Irrogat enim Deo iniuriam petendo patrocinium ad malum. Nam cùm sit summè bonus, non potest esse mali auctor: nullus nàmque Deo auctore est deterior.

CONCL. IIII.

Qui promittit bonum in ordine ad malum puniendum, siue impediendum, si euenerit, promissum seruare tenetur: ut si quis promittat se daturum Deo 100. aureos; uel ingressurum religionem, si adulterium comiserit. Ratio est; quia huiusmodi uotum est licitum; nam est in ordine ad malum non faciendum, sed puniendum, uel fugiendum; ut qui intrat religionem, ne iterum adulterium committat,

CON-

CONCL. V.

SIMILITER valet uotum pro bono assequendo, quod naturaliter ex malo principio ortum habet; ut si quis promittat uas argenteum tẽplo virginis sanctissimę, si prolem ex concubina habuerit. Proles enim bona est, quamuis causa, scilicet, adulterum, siue fornicatio sit mala.

Idem est iuditium de meretrice, quæ Virgini dimidietatem turpi lucri promittit. Nam licet, causa lucri sit turpitudo, lucrum tamen licitum est. APPEN. 3.

Idem quoque cẽsendum est de lusore, qui promittit pauperibus partem lucri in ludo iusto. Nã licet ludus in ordinatus sit peccatum; lucrum tamen ex ludo iusto est licitum, Horum omnium ratio communis est; quia bonum promissum, non est ad malum impetrandum. Nolunt enim ita uouentes Deum esse mali causam. APPEN. 4.

12.Diffi. *Votum de re licita maius, & perfectius bonum impediens, obligat ne in conscientia?* *D. Bona. q. 2 Ric. ar. 3. q. 2. ad. 2. Caie soto.*

V. G. votum nubendi, quod impedit cælibatum, aut religionis ingressum, quæ sunt bona perfectiora. Duæ sunt opiniones. Prima Caiet. in ar. 2. S. Tho. dicentis; quando quis promittit matrimonium; ut est in officium, nec ualet promissio, nec adimplere tenetur. Qui verò promittit in remedium; quia est pronus ad libidinem, & iam expertus est à tentatione carnis superari, uotum nuptiarum adimplere tenetur.

contraria

Contraria opinio est soto lib. 7. de iust. & iur. q. 1. ar 3. asserentis uotum nunptiarum, siue sit in remedium, siue in officiũ, nunquàm obligare.

CONCLV. I.

Si expertus est se non posse nisi cùm manifesto continentiæ periculo seruare cælibatum de facto, quia frequentissimè abstinere proposuit, & nihilominus à libidine uictus est, si uotum nuptiarum emiserit, illud adimplere tenetur. Ratio est; quia uotum debet fieri de meliori bono, & huic melius est matrimonium cælibatu. Incontinentibus enim melius est nubere, quam uri; ut B. Pau.
1. Cor. c. 7. docuit.

CONCL. II.

Nonnuptae, & uiduæ, seruantes continentiam, si nubere uoueant, non peccant. Dixit enim B. Pau. de istis. Si acceperis uxorem, non pecca-
1. Cor. c. 7. sti, & si nupserit uirgo, non peccauit.

CONCL. III.

Votum tamen nuptiarum obseruare minimè tenentur Nunquàm enim debet homo disponere descensiones; sed ascensiones in uita spiritua li, inxta propheticum dictum. Beatus uir, cuius est
Psal. 83. auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit; qui autem matrimonium uouet, descendit à cælibatu ad matrimonium.

XIII. Diffic.

XIII. Diffic. An Christiani in Baptismo emittant uotum seruandi præcepta diuina, & Ecclesiastica. *Soto ubi supra, ad 1.*

GLOSSA super locum Psal. uouete, & reddite &c. partem affirmantem tenet, & eiusdem senten tiæ uidentur esse D. Hiero. & D. Aug. ut refertur in cap. 1. de consec. d. 4. & S. Tho. in solutione ad 1. 2. ar. & Alii Theologii. Contrariam sententiam tuetur Caietanus, & alii Thomistę. *Psal. 75.* D. Hiero. *D. Aug.* S. Tho. *Caie.*

CONCL. I.

BAPTISMVS non est uotum implicitum; aut explicitum seruandi præcepta Euangelica, aut Ecclesiastica. Nam recipiens baptismum solùm profert hæc uerba, abrenuncio, & uolo, & credo, quorum uerborum nulum promissionem, quæ est de essentia uoti, significat. Quare per nullum istorum uerborum uotum implicitum, aut explicitum, idest, expressum emittitur. Neque enim ab renunciare est promittere, sed expoliare se anteacta uita; neque uelle esse Christianum est promissionem emittere, & credere ad solùm fidei assensum refertur.

CONCLV. II.

RATIONE baptimi in baptizatis oritur obligatio seruandi præcepta Diuina, & Ecclesiastica, quæ oriri solet ex uoto implicito, aut explicito: non tamen quòd aliquo modo præcepta promittant. Ratio est; quia cathecumenus ante baptismum non seruando dies festos non peccat; quemad-

quemadmodum post susceptum baptismum: quare ratione baptismi ad præceptorum obseruantiam obligatur. Et ita intelligenda est prima opinio.

D. Bona. q. 2. Soto in fine q. 1. lib. 7 D. Hiero.

14. *Diffic. Peccauit ne Iephte, quando voluit immolare Deo, quicquid sibi reuertenti cum victoria primum è foribus domus occurreret?*

D. Hiero. affirmat in vouendo stultum fuisse, & in reddendo insipientem: & cum stultitia sit P. M. indiscretionis, peccasse sensit. D. Tho. ubi supra est opposita opinio.

CONCLV.

Iudic. c. 11

PECCAVIT Iephte tale uotum faciendo. Ratio est; quia fuit uotum stultum propter indiscretionem. Cùm primum enim uidit filiam, scidit uestimenta sua, & dixit. Heu me filia, decepisti me &c. aperius os meum ad Dominum, & aliud facere non poteram. Vbi apertè fatetur se uotum sine discretione materiæ immolandæ fecisse. Fuit quoque impius in reddendo uotum; quia fecit contra præceptum, non occides.

Nicolaus de lyra opinatur Iephte filiam non immolasse, sed Deo; ut in perpetua continentia uiueret, obtulisse, affertque multa loca Sacræ Scripturæ in suum fauorem.

Art. 2. Obligat ne omne uotum ad sui obseruantiam? S, Tho. 2.2. q.88. ar.3.

OBLIGAT quidem. Quia tenemur seruare fidem, idest, promissionem Deo, & ratione dominii; quia creauit nos, & ratione beneficiorum, quæ quotidie ex sua liberalissima manu recipimus. Displicet enim Deo infidelis promissio. Eccel. c.3. D.D.38. Ric. ar.2. q.1. & ar.5. q.1. & 2. & Soto li. 7. q.2. arti.1

1. Diffic. Fractio uoti est p. m. ex genere quemadmodum furtum, & homicidium?

CONCLVSIO.

EST quidem M. ex genere. Constat, prouerb. 20. ubi dicitur; ruina est homini deuorare sanctos, & post uota retractare, idest, retrocedere. Et est definita in cap. magnæ deuotionis, de uoto. ubi legitur uouere esse opus consilii, redere autem opus præcepti. Prouerb. ca. p. 20.

secunda difficulas. An fractio uoti possit aliquando esse ueniale peccatum? S. Thom. q.79. ar 3. Caietanus.

V.G. ratione paruitatis materiæ; ut si quis promiserit singulis diebus unicam salutationem dominicam, siue Angelicam salutationem recitare.

DVAE sunt opiniones. Prima Caieta. ubi supra dicentis, si res minima est tota materia uoti, trãgressio semper erit mortalis, si autem pars materiæ, ut si quis prætermitteret tres Aue Marias ex 100. promissis: tunc ratione paruitatis materiæ trangressio esset uenialis tantùm.

Contraria opinio est Soti asserẽtis, in omni euẽ-

tu, ratione paruitatis materiæ, etiamsi res parua sit tota materia uoti, fractionem esse ueniale tantùm

Soto lib. 7. de iust. et iure q. 2. ar. 1. & lib. 8.

Qvia transgressio cuiuscunque præcepti ratione paruitatis materiè idest, parui nocumenti solum obligat transgressores ad ueniale. Minimo.n. nocumento charitas Dei, & proximi non destruitur, & fractio uoti transgressio præcepti diuini est, ut constat. Quapropter ratione paruitatis materiæ fractio uoti erit tantum uenialis.

Tertia. Diffic. An simplex promissio facta homini in conscientia obliget?

Dvae sunt opiniones, quas refert Syluester. Vna canonistarum negans obligare in consciẽtia; Altera, & contraria est communis.

Verbo pactũ §. 3. et 4. Scoto in 3. dist. 39. et Soto ubi supra.

CONCL. I.

Simplex promissio homini facta ex genere transgressores ad mortale obligat. Quia ut per simplicem promissionem obligamur Deo; ita & homini. Violatio si quidem promissionis utrobique est actus iniustitiæ, & ideo est mortalis ex genere, nisi aliquando, aut ratione paruitatis materiæ, aut propter defectum consensus à mortali excusetur.

CONCL. II.

Vt talis promissio in consciẽtia obliget, necessaria est acceptatio eius, cui fit promissio. Ratio est quia

quia beneficium inuito non confertur, & quando fit pręsenti, si taceat, donec acceptet, non uidetur illi placere.

CONCL. III.

PER simplicem assertionem, nullus tenetur adimplere assertum, ut si quis dicat; orabo pro te, uel quid simile. Quia simplex assertio solùm est propositi, quod facilè mutari potest, explicatio. Nota ad tollendos scrupulos eorum, qui pro aliis se oraturos affirmant. Quando enim aliquis alteri dicit; ego suffragabor tibi in iudicio, statim alter exigit promissionem dicens: promittis ne? Vnde secundum communem acceptionem nullus per simplicem assertionem censetur facere promissionem.

CONCL. IIII.

PER solam pollicitationem, quæ est promissio facta absenti, nullus, nisi in casibus à iure expressis, in conscientia obligatur; casus autem hos apud Syluest. uerbo pollicitatio reperies.

CONCL. V.

VT promissio simplex in conscientia obliget, duæ conditiones sunt necessariæ, prima; ut personæ, & res sine tempore adimplendi promissionē in eodem statu, in quo quādo fuit facta promissio erant.

Secunda ut promittens habuerit firmissimā intentionem obligandi se. Constat prima conditio ex regula Senecæ, quam citat Syluester quia

quando facta promisſione, aliquid ſuperuenit, quod ſi tempore promiſſionis extitiſſet, non fuiſſet facta promiſſio, tunc non obligat. Secunda cōditio ita explicatur, ſi tempore promisſionis præſtitiſſet promittens iuramentum, ſi ab eo exactum fuiſſet, animum tunc obligandi ſe habuit; ſi autē non præſtitiſſet, & intentione obligandi ſe caruit, & ad promiſſum adimplendum non tenetur.

Appen. ſoto. q. 2. ar. 1. Hinc, ſi tempore promiſſionis erant amici, & adimpletionis tempore ſunt inimici, aut ſi tempore promisſionis erat ditior, quàm tempore adimpletionis, nō tenetur adimplere promiſſum. Quia perſonæ non ſunt in eodem ſtatu.

CONCL. VI.

Ficte promittens non tenetur, niſi ad pœnitēdum de mendatio, etiamſi iuramento illud promiſerit. Ratio eſt: quia radix obligationis, ſcilicet, uoluntas obligandi ſe defuit.

Quarta difficultas. Promisſio homini facta per ſolum actum interiorem, obligat ne in conſcientia promittentem?

Opinio probabilis eſt, quæ tenet ſic promittentem obligari ad manifeſtandā ſuam mentem illi, cui facta eſt promisſio: ut eam, ſi placuerit, accepter. Oppoſitā tamen opinio eſt S. Tho. & uerior.

CONCLVSIO.

Minime per talem promiſſionem interius factam

factam promittens in conscientia obligatur. Ratio est: quia promittens non tenetur ad seruandum promissum, nisi alius acceptet, & per solam mentalem promisssionem, ille, cui fit promissio, nihil acceptat, neque potest. Quare ita promittens non tenetur suam mentem alteri manifestare; promissio siquidem mẽtalis sola est propositum, aut simplex assertio, & mutari potest.

Hinc, promissio facta surdo, uel absenti, antequàm ab eo acceptetur, non obligabit. ¶ A Appen.

Quinta difficultas. An promittens religionem in particulari, ut B. Patris Francisci, si in duobus, aut tribus conuentibus finitimis non admittatur, ad aliam prouinciam, uel regnum, ubi fortassis admittetur, ire teneatur; perinde religionem in genere promittens non admissus in una, alias per totum orbem quærere teneatur? S.Tho. 2.2. q. 189. ar. 4. Ric. ar. 5. q. 1. ad 2. Soto. q. 2. ar. 1l

OPINIO Caieta: & Soti, tenet promittentem religionem in particulari, si duos, aut tres conuentus adierit, in quibus non fuerit admissus, ad nihil amplius teneri; promittentem uerò in communi, non teneri nisi ad petendum habitum, in omnibus conuentibus eiusdem prouinciæ. v. g. si fuerit Hispanus in Hispania, & si Gallus, in Gallia, & cæt. tenebitur adire omnes religiones eiusdem regni.

CONCL. I.

SI impedimentum, quominus religionem in-

grediatur fuerit temporale, promittens, cessante impedimento, religionem intrare tenetur. Ratio est; quia sublato impedimento, nulla subest excusationis causa.

Appen. Hinc, promittens religionem, si ad sacerdotium non admittatur (quia est idiota) tenebitur uel tollere impedimentum discendo grammaticam, uel facere laicorum professionem. Laborare enim tenebitur, quantum in se est; ut uotum adimpleat.

CONCL. II

VOTUM ex natura sua uouentem religionem, & non admissum in sua prouincia, extraneas quærere compellit. v.g. Hispanus, Italiam, &c. Ratio est; quia uotum obligat ad sui obseruantiam, secundum ultimum de potentia.

CONCLV. III.

VOTUM ex intentione uouentis non obligat uouentem ad extraneas prouincias quærendas. Ratio est; quia modus extraordinarius adimplendi uotum, qui impediret promissionem, si uouens tunc illius recordaretur, impedit quoque uoti executionem. Propterea quòd, uotum est omnino uoluntarium, & si uouens tempore uoti interrogatus fuisset, an exclusus in Hispania uellet in Italiā se conferre; profectò renuisset.

Appen. Hinc, sequitur contra Innocentium in capitulo porrectum, de regul. & transeuntibus ad religionē, quem refert Caie. qui tenet non admissum ad religionem

ligionem, & non ex culpa sua, teneri uotum religionis emittere in manibus Episcopi, & intra domum suam religiosè uiuere. Quia uotum religionis emissum fuit conditionale, scilicet, si admitteretur. Caiet. q. 189 arti 3.

Sexta difficultas Sunt ne hæc uota æquiualentia, promitto me ingreßurum religionem, aut promitto me futurum religiosum, seu monachum? S. Thom. Soto ubi sup.

CAIET. respondet duo. Primum est promittens ingressum religionis, qui nihil de perseuerãtia cogitauit, perseuerare non tenetur; sed solùm intrare nouitiatum. Secundum si promiserit fieri monachus, perseuerare tenebitur.

CONCLV. I.

Ex natura uoti idem est promittere ingressum religionis, uel promittere effici religiosum. Ratio est; quia nullus ingreditur religionem, donec fiat religiosus, & cùm ante profesſionem nullus fit religiosus, siue monachus, idem profectò erit ex natura uoti, promittere ingressum religionis, aut promittere fieri monachum.

CONCL. II.

QVANDO promittens solùm habuit expressã intentionem experiendi statum religionis, placeret ne sibi, tunc ad professionem non obligatur.

tur. Ratio eſt; quia uotum, cùm ſit uoluntarium, ſolùm obligat iuxta uoluntatis determinationem.

S. Tho. in, ubi ſupra, Soto loco citato.

7. *Diffic. Qui promiſit uotum religionis ſimpliciter, poteritne abſque peccato intra annum profeſſionis retrogredi?*

CONCLVSIO.

NON poterit ſine peccato; quin habeat legitimam retrogrediendi cauſam. Ratio eſt; quia promittens tenetur, quantum in ſe eſt, dare operam; ut promiſſum adimpleat. Alioqui enim inter ingredientem cum uoto, aut ſine uoto, nullum eſſet diſcrimen; cauſa autem ſufficiens recedendi erit perpetua infirmitas corporalis, uel experientia, quòd in poſterum habebit impedimentum, quominus promiſſum obſeruare poſsit.

Soto. lib. 7. q. 2. art. 1.

8. *Diffic. Qui, facta profeſsione, propter deprauatos mores, quia eſt incorrigibilis, à religione expellitur, tenebitur uota eſſentialia, & præcepta religionis ſeruare?*

CONCL. I.

ITA excluſus à religione non tenetur pręcepta regulæ, nec uotum obedientiæ, & paupertatis obſeruare. Ratio eſt; quia iã nõ eſt monachus in religione, ut poſsit obedientiam ſeruare; quoniam nõ eſt illis prælatis ſubditus, atque etiam paupertatem, cùm ſine proprio uiuere haud poſsit.

CON-

CONCL. II.

OBLIGATVR tamen ad seruandum solemne continentiæ uotum ita; ut sit inhabilis ad contrahendum, & grauius fornicando peccet. Hæc patet à simili; nam ut coniugatus extractus à religione post solemnem professionem, quam, inuita uxore, emiserat, mortua uxore, est inhabilis ad contrahēdum, propter solemne uotum emissum; ita à simili in proposito; ut constat ex cap. placet, & cap. quidam, de conuersione coniugatorum, & ex consuetudine ecclesiæ, quæ nunquam tales exclusos ad matrimonium admisit.

CONCL. III.

TENETVR etiam, quantum in se fuerit uitam in melius mutare; ut iterum ad religionem recipiatur. Nam si conuersus, & religiosè uiuens nō recipitur, deinceps exclusio ad peccatum sibi non imputabitur.

DVBIVM. I.

QVID, si exclusus ante uotum solemne, uouit simpliciter religionem, & in genere, tenebiturne facta exclusione, aliam religionem quærere? Respondeo; uidetur non teneri. Quia propter infamiam habet impedimentum perpetuum, quominus recipiatur.

S.Tho. 2. 2. q. 189. ar. 4. Soto art. 1. citato.

.9 Diffic. Emittens simplex uotum religionis dum non recipitur, tenebitur seruare continentiam?

NON tenebitur antequam admittatur seruare continentiam. Ratio est: quia simpliciter promittens religionem, nullo modo promisit continentiam; sed se facturum solemne continentiæ uotum. Nam, ut non tenetur ieiunare, qui promittit se emisurum uotum ieiunandi, antequàm promittat; ita à simili in præsentia.

APPEN. Hinc, si ad religionem sine culpa sua non fuerit admissus, poterit sine peccato matrimonium contrahere.

S. Thō. 2. 2. q. 88. ar. 3. soto ar. 1. q. 2. Syluest. verb. uotum 2. Caietanus.

Decima difficultas. Emittens uotum simplex religionis, & ob culpam suam illud non implens? quia matrimonium contraxit, poteritne debitum petere?

CANONISTAE (ut refert Syluest.) partem negantem defendunt. Theologi uerò affirmantem tuentur; ut Caiet. hic docet.

CONCLVSIO.

QVI sit contrahit matrimonium, quamuis mortaliter peccet, debitum exigere potest. Ratio est: quia materia talis voti non est continentia; sed uotum solemne faciendum. Quemadmodum enim non tenetur ad seruandam obedientiam, & paupertatem; ita neque ad continentiam, donec solemniter uoueat.

II. Dv-

II. Dubium.

Virgo, quæ simpliciter uirginitatem promisit; illa amissa, eritne deinceps ad seruandam continentiam obligata? S.Tho.et sot. ubi supra.

Conclusio.

Ex natura uoti, amissa uirginitate, continentiã seruare tenetur. Nam promittens uirginitatem, etiam ab actibus carnalibus abstinere promittit: secus autem erit, si solùm habuit animum abstinẽdi à primo libidinis actu, quo uirginitas uiolatur, & ideo confessor intentionem percontari tenetur.

Undecima difficultas Votum non, uel nunquàm nubendi æquipolletne castitatis uoto?

Conclusio.

Si uotum castitatis sumatur: ut includit prohibitionem perpetuo cauendi à coniugio, & à fornicatione, ex natura sua uotum nunquàm nubendi æquipollet castitatis uoto. Idem enim est castitatẽ uouere, & uotum nunquàm nubendi emittere: aliter autem res se habebit, si intentio uouentis non fuit prædicta.

Hinc, dispensatio, & commutatio talis uoti nõ ab Episcopo; sed à Papa fieri debet. Quia ex parte est castitatis uotum. APPE N

Meretrix, quæ metu lenonis promisit non nubere tenebitur ne uotum obseruare? soto ubi sup. et Paluda. hac d.s. Tho. ar.3.

Respondeo: si uotum emisit, ut liberius libidini uacaret, pœnitere tenebitur, non autem seruare uotum. Si uerò; ut Deo seruiret, ad uoti obseruantiam obligata manebit.

Duode-

Duodecima difficultas. Qui uouit, & tempus adimplendi uotum non præfixit, aut sub conditione promisit, quando uotum adimplere tenebitur?

S. Tho. ar. 3 sylu. uer. uotum 3. 5. 8. soto. q. 2. ar ti. 1.

PROPOSITIO. I.

VOVENS, qui nullum determinauit tempus, cùm primùm poterit, uotum obseruare tenetur. Communis est opinio theologorum, & canonistarum, ut Syluest. docet Cui consulendum est: ut uotum cito adimpleat, aut dispensationem petat. Neque est absoluendus, si sine causa legitima alterum istorum duorum non faciat.

PROPOSITIO II.

QVI uouet, habita ratione ad temporis deuotionem; ut ieiunare feria sexta, tunc si illo die non ieiunauerit, uotum adimplere non tenebitur. Ratio est: quia materia uoti non fuit solum ieiunium, uerùm etiam temporis deuotio, & finito tempore, impossibile est tale uotum seruare.

PROPOSITIO III.

QVI uouet ad tempus, non habita ratione ad temporis deuotionem: ut qui promisit intra annũ ire Romam ad uisitanda corpora sanctorum Apostolorũ, finito anno, erit uoti reus; & nihilominus uotum adimplere tenebitur. Ratio est; quia peregrinatio fuit principalis materia uoti, & tempus ad expellendam moram fuit impositum.

PRO-

PROPOSITIO IIII.

VOTVM sub conditione.v.g. si dicat quis:si fuero superstes pòst mortem patris, intrabo religionem, adimpleta conditione, erit adimplendum. Quia antea non habuit intentionem obligandi se.

Decimatertia difficultas. Religiosi habentes patres in extrema necessitate positos, poterunt ne religionem relinquere: ut illos sustentare ualeant? S, Tho. 2. 2. q. 101. art. 4 et q. 189. ar. 6. syluest. u. religio. 6. §. 4 et uer. 2. §. 7 Caietanus.

PATER Antonius Cordubensis in medulla fratrum Minorum cap. 2. q. 6. egregiè de hac diffic. differit, & prætermissis opinionibus, quas citat, omissa etiam opinione Syluest. cum Nicolao Lyrano super Matth. cap. 15, quem sequitur Caiet. 2. 2. q. 101. ar. 4. erit respondendum.

CONCL. I.

RELIGIOSVS habens parentes ita necessitate oppressos; ut illis omnino uictus, & uestitus deficiat, nec sit præter ipsum, qui illis subueniat, poterit à religione recedere, ut eos alat. Ratio est: quia cùm integrum sit furari ex sacrario; ut existenti in extrema necessitate subueniatur, si aliud remediũ adhiberi non possit, ut constat exemplo Dauidis arripientis panes propositionis Deo consecratos ad subueniendum esurientibus: licebit etiam religioso Deo consecrato à religione recedere: si aliter 1. Reg. c. 21

paren-

parentibus subuenire non possit. Nam præceptum de subuentione parentum est diuinum, & naturale, quod quidem per uotum obedientiæ, quod est tantùm diuinum, minimè fuit reuocatum.

CONCL. II.

Non tamen potest mutare habitum religionis, & professionis suæ, ad paupertatem, & ad cætera religionis præcepta: ut antea tenetur, solumque à præcepto obedientiæ est liber. Tutius enim mul to in quocunque euentu poterit, retento habitu, parētibus adiumēto esse; tenetur nãq; seruare regu lam, quantum in se fuerit. Oppositum tenet pater Antonius Cordubensis.

CONCLV. III.

Quando parentes non extremâ, sed magna egestate laborant, ad illos sustentandos religiosus à religione recedere non poterit. Propterea quòd, præceptum eleemosynę nunquàm, nisi in extrema necessitate obligat cum tanto uitæ spiritualis detri menti periculo; erit tamen sufficiens causa hæc im petrandi dispensationem à sede Apostolica; ut non obstante obedientia, illis subuenire possit, & hoc erit securius. Contrariam partem huic conclusioni pater Cordubensis defendit.

CONCL. IIII.

Magna parentum pænuria sufficiēs causa est protrahendi religionis ingressum, etiam post uotū simplex emissum. Constat ex dictis; nam si ex pro

babili

babili opinione opposita conclusioni tertiæ potest, facta professione, à religione recedere, multò melius poterit religionis ingressum differre.

Quartum dubium. Hæres tenetur ne defuncti uotum adimplere?

CONCL. I.

Syluest. uer. uotum 2. § 11

HAERES nullo modo tenetur uotum personale defuncti, nisi illud promiserit, adimplere. Definita est expressè in cap. licet, de uoto. Ideo namque dicitur uotum personale; quia solam personam uouentem obligat.

CONCL. II.

VOTUM tamen reale defuncti adimplere tenebitur. Ratio est: quia hæres tenetur soluere defuncti debita, & uotum reale est debitum Deo persoluendum.

CONCL. III.

HAERES non uidetur esse obligatus absoluendum uotum mixtum defuncti, ea parte, qua reale est. v. g. si defunctus promisit peregrinationem, in qua erat quinquaginta numos aureos consumpturus (hoc enim dicitur uotum mixtum (tunc hæres non tenebitur quantitatem illam soluere. Propterea quòd, qui ad principale non tenetur, idest, ad peregrinationem, neque ad accessorium, quod est, quantitatem illã pauperibus erogare, & hæreses) ut ex prima cõclu. constat) ad principale nõ tenetur.

CON

CONCLV. IIII.

TENEBITVR tamen eleemosynam, aut sacrificia, si à defuncto erãt templo, quo erat peregrinaturus promissa, adimplere. Ratio est: quia Eleemosyna, & sacrificia à defuncto promissa ad reale uotum spectant,

Limitatio. Hęc sunt uera, si in testamento fuerint relicta & hæres est necessarius, & non excedant quintam partem bonorũ. Quia hæres necessarius ultra quintam partem grauari non potest, si autem non fuerit necessarius, hæres tenebitur, omne uotum reale defuncti in quacunque quantitate adimplere.

Sylu. ibid. §. 9. Soto ar. 1 in finei

Quintum dubium. Potest ne pater filium ad uotum personale obligare?

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM potest. Ratio est: quia ad actiones personales, nisi per propriam uoluntatem, obligatur nemo.

S. Tho. 2. 2, q. 185. ar. 8. Syluest. uer. religio sus 6. 10. et 11. ri car. ar. 5. q. 2. ad 3 et ar. 9. q. 1. Soto lib. 10. de iusti. et iur.

Sextum dubium. An monachus aßumptus ad Episcopatum ad uotum paupertatis, & ad cętera suę regulæ prę cepta teneatur?

S. Tho. tenet partem affirmantem. Et Caiet. ibidem nõ enim absoluitur, inquiunt, ab illis, quæ cũ statu Episcopali sunt compossibilia, ut sunt ieiunia abdicatio proprietatis, & alia id genus.

CON-

CONCL. I.

MONACHVS assumptus ad Episcopatum ratione uoti in professione emissi ad obseruantiam præceptorum suæ regulæ, uel ad tria uota essentialia non tenetur. Iam enim cùm sit ad Episcopatum assumptus, non est monachus, neque ad uotum paupertatis obligatur, quod est de essentia monachatus; ut constat in cano. statutum 18. q. 1. licet ad uotum continentiæ, quod est de ratione Episcopatus sit astrictus, & si delinquat non erit puniendus legibus suæ religionis; sed Episcoporum.

CONCL. II.

MONACHVS ad Episcopatum assumptus, ad obseruantiam suæ regulæ, quæ est cum statu pontificali compossibilis tenetur. Ratio est; quia debet, teneturque præbere seipsum totius sanctitatis exemplum.

14. *Diffic. An qui emisit uotum simplex religionis, uoto non dum completo, ad Episcopatum assumi possit?*

Ric, ar. 5. q. 1. ad 3. S. Tho. ubi supra, ar 3. ad et Caie. ibid

HANC Diffi. tractat Panor. in cap. per tuas. de uoto.

CONCLV. I.

QVI promisit uotum simplex religionis, & ante uoti adimpletionem fuerit ad Episcopatum assumptus, tenetur Episcopatui renunciare, & in-

L trare

trare religionem, & ad ingrediendum non est expectanda sedis Apostolicæ auctoritas. Definita est expressè per Innocentium. III. in cap. per tuas, de uoto.

CONCL. II.

POTERIT tamen tunc Papa dispensare, ne ad religionis ingressum teneatur. Nam cùm possit dispensare in uoto solemni assumendo religiosum ad Episcopatum, multò magis in uoto simplici poterit.

DD. in 2. li. Sen d 44. syl uest. uer. religiosus. 6.

Decima quinta difficultas. Subditus tenetur ne semper obedire prælato, quoties aliquid uirtute obedientiæ pręcipit?

CONCL. I.

RELIOSVS non tenetur parere prælato præcipienti aliquid supra regulam. Probatur auctoritate D. Bern. dicentis; prælatus non augeat mihi uotum meum, idest, non præcipiat mihi opus maioris perfectionis, quàm in regula, uel statutis ordinis continetur. Quod quidem est supra regulam aliquid præcipere; ut si sine causa præciperetur ieiunium in die sabbati, & alia id genus, quæ non sunt necessaria ad regulæ obseruantiam. Ob id enim supra regulam esse dicuntur.

D. Bern.

CONCL. II.

BENE tamen tenebitur obedire ratione pœnitentiæ

tentię peccati commiſſi, uel ad præſeruandum à peccato committendo. Ratio eſt; quia ſubdito criminoſo poteſt imponi ieiunium, & abſtinentia à carnibus in pœnam criminis: quæ impoſitio erit iuxta regulam, in qua delinquentium correptio præcipitur; atque etiam abſtinentia à uino ad libidinem, ſiue ebrietatem fugiendam.

Septimum dubium: Poteſtne capitulum generale ſtatutum obligans ad maiorem perfectionem, quàm in regula contineatur, condere?

Ric. d. 34, arti. 3, q. 2. ad 3. sylu. ubi supra.

QVIA fortaſſis illud eſt neceſſarium ad obſeruantiam regulę, & ſubditorum reformationem. V. G. ſi monialium, quæ non promiſerunt clauſuram, caſtitas ex uago receſſu periclitetur, poteritne Papa uel generale capitulum pręcipere; ut perpetuam clauſuram, ac ſi illam promiſiſſent, obſeruēt? Sylu. ubi ſupra, duas refert opiniones, & prima eſt affirmans, Panor.

CONCLVSIO.

POTEST nō ſolùm Papa, uerùm etiā generale capitulū aliquid ſupra regulā, quando aliter commodè ſeruari nō poteſt, ſubditis præcipere. Definita eſt in c. periculoſo, de ſtatu religioſorū in 6. ubi præcipitur; ut omnib⁹ monialibus cuiuscūque ordi. pręsētib⁹, & futuris receſſus à domib⁹ ſuis indicatꝰ; ut uiuāt in perpetua clauſura: quia hoc eſt ualde

 neces-

necessarium ad obseruantiam uoti continentiæ. Est etiam definita in concil. Trid. sess. 25 cap. de reformatione regularium, & monialium.

Decima sexta difficultas. Pręceptum pręlati obligat ne semper ad mortale peccatum transgressorem?

CONCL. I.

Qui uerbo tenus tantùm prælato aliquid præcipienti, citra contemptum tamen non obtemperat, peccati mortalis reus non est. Hæc ex communi consuetudine religiosorum, quæ est optima legum interpres, confirmatur, quæ talem inobedientiam à mortali excusat. Notanter dicitur citra contemptum, nam tunc esset mortale. Qui enim prelatum spernit, Deum spernit. *Lucæ cap. 10*

CONCL. II.

Subditus non obediens Prælato præcipienti aliquid sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, mortaliter peccat. Ratio est; quia excommunicatio latæ sententiæ, cùm sit grauissima pœna, semper pro mortali peccato imponitur.

Caiet. est in summa uerb. peccata cleri, lege supra q. de excommu. et syluest. uerbo inobedientia.

CONCL. III.

Quando prælatus sub pœna excommunicationis absolutè, tamen non addendo latæ sententiæ præcipit, subditus non obediens mortaliter non peccabit; dummodo contemptus, & contumaciaque desit: ut si præcipiat nequis alterius celã ingrediatur. Ratio est; quia huiusmodi excommunicatio est solùm cõminatio excõmunicationis, & nõ excom.

Decimaq-

Decima septima difficultas. Qui promisit intrare religionem strictiorem, peccatne intrando latiorem? S.Tho.2.2. q.189.ar.8. ad 3.

CONCLV.

PECCAT quidem, si latiorem religionem ingrediatur, estque in statu damnationis, dum profitetur, & facta professione ad nihil amplius tenetur. Definita est expresse in cap. qui post uotum, de regularibus in 6. Illud enim uotum simplex per solenne uotum in latiori religione emissum tollitur.

Hinc cauere debet magister nouitiorum, ne tales uouentes recipiat, uel receptos retineat. Quia retinendo peccatis illorum cooperatur. Appen.

VIII. DVBIVM.

An teneatur ad uotum, qui nouet rem licitam, hac lege, si Deus illum à certo crimine liberauerit? Ric.ar.5.q.3.ad 2.101. ar.1.q.2.

CONCL. I.

QVI tale peccatum commisit ex industria, & hac intentione, ne, scilicet, teneatur ad uotum, si in peccatum labatur, uotum adimplere tenebitur; ut si promiserit intrare religionem, si Deus intra annum ab adulterio ipsum liberauerit. Ratio est; quia fraus, & malitia, non debet illi patrocinari. Et quia fuit ipse causa, quominus conditio adimpleretur.

CONCLVSIO

SI peccauit non intentione prædicta; sed ex

quadam imbecillitate; ſicut cadebat ante emiſsū uotum, tunc promiſſum adimplere non tenebitur. Ratio eſt: quia uotum fuit conditionale, & per ipſum non ſtetit quominus conditio adimpleretur,

Decimaoctaua difficultas. An uotum metu emiſſum in conſcientia uouentem obliget?

Syluest. uer. metu §. 8 soto, ar. 1. q. 2, 5. Tho. 2, 2 q. 88 ar. 1:

CANONISTAE in cap. cùm locum, de ſponſalibus, tenent in conſcientia obligare: non autem in foro exteriori. Secunda opinio eſt Syluest. qui affirmat ualere, ſi habuit animum obligandi ſe: ſin minus, nequaquam. Tertia opinio eſt Theologorum, d. 38. aſſerentium non obligare in conſcientia, ſi metus poterat cadere in uirum conſtantem.

CONCL. I.

VOTVM metu cadēte in conſtantem uirū emiſſum, quando ad extorquendum uotum incutitur, eſt nullum. Definita eſt expreſſè in cap. abbas, & in cap. perlatum, de his, quæ ui, metusue cauſa fiunt. Votum enim debet eſſe liberum, & talis metus tollit libertatem.

APPEN. Hinc, ſi puella propter patris timorem ita minātis ei aliquas iniurias ut talis metus in animum conſtantis fœminę cadere poſſit, etiam ſi ſit extra mortem, uel exilium Religionē profiteatur, nulla cēſenda eſt profeſsio.

CONCL. II.

VOTVM ab intrinſeco emiſſum in conſcientia obligat. Definita eſt expreſſé in cap. ſicut, de regu

laribus

laribus: nam talis metus, quamuis extenuet libertatem, non tamen tollit illam. Sola enim uis est quę libertatem relegat.

CONCLV. III.

ILLE metus, qui à principio irritaret uotum, uouentem ab eius executione liberat. v.g. si tyrannus, non in contumeliam Ecclesiæ compelleret uouentem ad frangendum ieiunium. Ratio est; quia uouens intentionem obligandi se ad uotum cum tanto detrimento, minimè habuit.

CONCL. IIII.

METVS à culpa trasgressionis legis diuinæ, uel naturalis non excusat; ut si puella metu mortis stupro consentiret. Ratio est; quia debet quis potius quælibet mala tolerare, quàm malo iure naturali, uel diuino prohibito consentire. 32. q. 5. itane. sylu. Verbo metus. §. 7. et Soto lib. 7. q. 2 ar. 1. ad 2.

CONCL. V.

PRAECEPTI Ecclesiæ transgressio propter metum mortis uiolentæ non obligat ad gehennam. Ratio est à simili; quia non obligat propter metum mortis naturalis: ut in q. de excommunicatione diximus.

Art. tertio. Expeditne aliquid uouere? S. Tho. ubi supra ar. 4. R ic ar. 6. q 1. Soto ar. 2. q. 1 6

IDEST, consequenter uouentes ex uoto aliquã spiritualem utilitatem, an non?

CONCLVSIO.

MAXIMAM homo ex uoto utilitatem consequit: quia ex sola pmissione, qua Deo nos ad bonũ

 obli-

obligamus, & firmiores in bono reddimur,et præmium æternum conſequimur. Anna enim mater
1. Reg. 1. Samuelis laudatur, quia uotum emiſit Deo, ſi proles ſibi concederetur. Multa alia ſunt ſacrę ſcripturę teſtimonia, & concilia, quibus hæc concl. cõfirmatur, & definitur, quæ apud patrem à Caſtro
Caſtro. uerbo uotum reperies.

IX. DVBIVM.

Ric. ubi sup et S. Tho. et ſoto ubi supra.

Quando aliquis timet ſe fracturum uotum, tunc uouere ne licet?

CONCLVSIO.

NVNQVAM propter periculum lapſus, quando non eſt certiſſimum, à uoto eſt abſtinendum. Deus enim uouentibus; ut promiſſum adimpleant, auxiliatur.

Hæreſis. Hinc, confutatur hæreſis eorum, qui dicebant votum non ſolùm inutile eſſe ad gloriam; uerùm etiam pernicioſum.

Art. IIII. An uotum ſit latriæ, ſiue religionis actus?

Ric. ar. 1. q. 1. S. Tho. ar. 5. Soto ar. 2. q. 2.

CONCLVSIO.

VOTVM latriæ, ſiue religionis eſt actus. Quia latriæ actus eſt diſponere actionem cæterarum uirtutum in Dei honorem, quod fit, quando Deo aliquid promittitur. Nam tunc diſponimus illam actionem (ut v. g. ieiunium) in Dei honorem.

Art. V.

Art. 5. An sit magis meritorium aliquid uoto, quàm sine uoto facere magisque laudabile sit? S. Tho. ar. 6 Ric. ar. 6. q. 2. Soto. ar. 3. q. 2.

CONCLVSIO.

Est quidem, & magis laudabile, & magis meritorium ex uoto, quàm sine uoto operari. Nam uouere est actus consilii, quod est de meliori bono, & qui ieiunat ex uoto duplex consilium, scilicet, uouere, & facere implet; qui autem sine uoto, unum tantùm consilium, scilicet, ieiunare, quãdo non est sub præcepto, adimplet, duplexque obsequium, scilicet, obligationem aliquid faciendi, & opus Deo præstat, qui cum uoto ieiunat.

Primum. Dubium. *Quid si ex uoto inuitus, & magna cum tristitia operetur?* S. Tho ar. 6. ad 3. et Soto ubi sup. ar. 4

Qvod intellige ita; ut ad uitandum mortale tantùm uotum adimpleat.

CONCLVSIO.

Opvs hoc erit etiam magis meritorium, quàm sine uoto. Est enim actus religionis, & tristitia meritum non tollit, licet magis meritorium esset cum gaudio factum.

2. Dub. *Peccatne, quem pœnitet uotum emisisse?* Caiet. ubi supra S Thom.

CONCL. I.

Mortaliter peccare uidetur de sententia Caieta. quem uoti pænitet; si tamen idem sint pænitere uoti, & non seruare uotum. Nam pæni-

tere, inquit Caiet. uoti, est dolere de promissione, & qui sic dolet promissionem, ut ipse ait, non seruat.

CONCL. II.

QVEM pænitet uouisse: ut liberius peccare posset, mortaliter peccat. Quia finis est malus, scilicet, libertas ad peccandum, atque ita talis pœnitentia est mortalis.

CONCL. III.

NON peccat mortaliter, quem pœnitet uouisse propter bonum finem. v.g. siquem pœniteret solemniter uouisse: quia habet parentes necessitate oppressos, quibus extra religionem liberius subuenire posset. Talis enim nolitio est actus meritorius: quia finis est optimus.

CONCL. IIII.

PECCAT, & fortasse mortaliter, quem pœnitet uouisse propter difficultatem, & tædium operis, si votum est perpetuum. Quia tali tædio in periculo non perseuerandi constituitur, huius furfuris religiosi pigri esse dicuntur.

CONCL. V.

SI uotum est temporale, ita non est peccatum propter uoti difficultatem pænitere, Quia potest facile dispensationem obtinere.

CONCL. VI.

PECCAT mortaliter semper. proculdubio, quem

quem pęnitet obseruasse uotū. Idem enim est peccare, & uelle peccasse: & quem pœnitet obseruasse uotum, uult olim peccasse. Peccatum namque potius in uoluntate, quàm in opere consistit. *Matth. ca. 5 et Marc, 7,*

Art. sextus. An uotum per susceptionem sacri ordinis, & certæ regulę professionem, solemne efficiatur?

CONCLVSIO. *s, Th. ar. 7; Ric. q, 3. ar. 7 soto ar, 5,*

VOTVM solemne nunquàm: nisi in professione certę, & approbatæ regulæ, aut in alicuius sacri ordinis receptione emittitur. Ratio est; quia nunquàm adhibetur solemnitas, nisi quando mutatur status, & per professionem, & receptionem ordinis sacri status mutatur, cùm per hæc homo ad perpetuum, & diuinum ministerium deputetur. Est etiam definita expressè cap. unico, de uoto in 6 per Bonifacium 8.

Hinc, Moniales, quas uulgus Beatas nominat; quia non emittunt sua uota secundum regulam approbatam, solemniter minimè, sed simpliciter uouent. Vnde si contraxerint ualebit matrimonium. AP PEN.

Prima difficultas. Solemnitas uoti, quæ matrimonium dirimit, in quo consistit?

NON parum refert, ut egregiè Caiet. & Soto docent, scire in quo talis uoti solemnitas sita sit, an de iure positiuo, an de iure diuino; hinc enim multarum quæstionum solutio pendet. Caietanus tres affert opiniones. Prima dicit consistere talis uoti solemnitatem in benedictione, seu

con

conſecratione uouentis, quæ falſò S. Thomæ aſcri bitur. Secunda opinio aſſerit conſiſtere in traditione ſui ipſius. i. in mutatione ſtatus. Nā qui profitetur religionem, & ſacrum ordinem ſuſcipit, nō ſolùm promittit ſeruire &c. uerùm etiam ipſo facto mutat ſtatum. Tertia opinio eſt Scoti, & Caiet. & aliorum, quæ ſequenti concluſione continetur.

CONCL. V.

SOLEMNITAS uoti conſiſtit in hoc, quòd Eccleſiæ auctoritate ſtatutum eſt tale uotū eſſe ſolemne ita; ut cauſa, propter quam uotum ſolemne dirimit matrimonium contrahendum, & uouentes ſolemniter inhabilitat, ſit Eccleſiæ inſtitutio, quę ut cōſanguineos intra quartum gradum : ita huius modi perſonas ad contrahendum inhabilitat. Definita eſt à Bonifacio 8. cap. unico de uoto in 6. ubi ſolùm cōſtituit diſcrimē inter uotum ſolemne; & matrimonium. Deinde quia poſſet eccleſia inſti tuere; ut in mundo nullum ſit uotum ſolemne matrimonium dirimens: quare uoti ſolēmnitas eſt ab eccleſia. Ex nullo enim loco ſacræ ſcripturæ colligitur inhabilitas uouentis ſolemniter: ut contrahere non poſſit. Nam per traditionem, quę fit in uoto ſolemni, non eſt ex iure diuino, & naturali, inhabilis uouens ad alium ſtatum, quia ſubdiaconus; & diaconus ſe uoto ſolemni caſtitatis, & obedientiæ Deo tradunt: & tamen papa cum illis ſepiſſimè diſpenſat: ut Soto, cui modò ſatisfacimus, concedit:

Tandem

Tandem dispensauit Rom.Pont.cum his, qui solẽniter religionem uouerunt;ut ex superioribus constat?

Secunda difficultas.Votum solemne, & simplex differunt ne, essentiali specie Scot. d.30 S.Thom.ub: supra.

V.G. An trãsgressio uoti simplicis differat à trasgressione uoti solemnis;ut furtum à fornicatione distat?

CONCL. I.

VOTVM solemne,& simplex ex parte obiecti eiusdem speciei censẽtur.Ratio est;quia eadem est materia,& obiectum utriusque uoti,scilicet,continentia.

CONCLV. II.

VOTVM solemne, & simplex ex parte subiecti specie accidentali differunt.Propterea quód, uoti simplicis subiectum est ad contrahendum matrimonium habile,licet contrahendo peccet; at uerò subiectum uoti solemnis est ad contractum matrimonialem inhabile,

CONCL. III.

TRANSGRESSIONES uoti simplicis, & solemnis,eiusdem speciei sunt,etiam si qui solemniuouet,grauius peccet,Ratio est;quia specifica differentia

rentia actuum est penes obiecta, & cùm idem sit utriusque uoti obiectum, nempe, seruare continẽtiam, erũt actus eiusdẽ speciei; erit tamẽ uoti solemnis transgressio grauior ratione perfectioris status.

3. Diffic. Qui recipit aliquem ordinem sacrum, emittitne solemne continentiæ uotum?

Opinio communis est affirmans, quam sequitur Caieta. in tractatu de cœlibatu sacerdotum post tertiam partem. Opinio uero Scoti est sacerdotes non emittere uotum continentię; sed solùm habere continendi, sicut & ieiunandi præceptum. lege patrem à Castro, uerbo sacerdotium, contra hæreses. *Scot. Caiet. Castro.*

CONCLVSIO.

In receptione cuiuscunque ordinis sacri uotum solemne continentiæ non explicitè; ut in professione religionis, sed implicitè in uoto obedientiæ emittitur. Hęc conclusio apertè colligitur ex cap. unico, de uoto in 6. & ex cap. ante trienniũ dist. 31. ut docet Caiet. ubi præcipitur Episcopis; ne alicui ordinẽ sacrum conferant: quin prius continentiam promittat. Promissio enim continentiæ in voto obedientię includitur: vt constat in ordine D. Bernardi, ubi solùm promittitur explicita obedientia; & intelligitur quoque promissum solemniter continentiæ votum.

DVBIVM. III.

Quid, si recipiens sacros ordines caruit intentione seruandi continentiam, poteritne hic matrimonium contrahere?

CON

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM tale matrimonium erit validum. Definita est cap. 1. & 2. qui clerici, uel uouentes &c.

4. *Diffic. Estne uotum solemne continentię sacri ordinis sufficiens ad dissoluendum matrimonium ratum, quemadmodum solemne religionis uotum?*

DVAE sunt opiniones, quas refert Caiet. Prima est negans, & communis. Altera, & contraria est Palud. affirmantis votũ solẽne ordinis soluere matrimoniũ; quemadmodum religionis votum. *Quoli. 12. q. 1. Palud. dist. 38. D. Bona. art. 2. q. 1. Soto ubi supra.*

CONCLVSIO.

MATRIMONIVM ratum per receptionẽ sacri ordinis nõ dissoluitur. Ratio est; quia hactenus Ecclesia non explicauit matrimonium ratum per receptionem sacri ordinis: sed per uotum solemne religionis dumtaxat dissolui. Quamobrem nõ erit aliter sentiendum, aut definiendum, quàm Ecclesia hactenus toto titulo de conuersione coniugatorum extra, & in 6. definiuit.

Art. 7. De his, qui possunt uouere? S. Th. q. 88. art. 8. D. Bona. art. 1. q. 3. Soto q. art. 1.

HIC art. aliquot difficultatibus positis explicabitur.

Prima Diffic. An qui sunt alterius potestati subiecti, uouere possint?

CONCLVSIO.

QVI alicui subiectus est, quòad id, in quo subijcitur, sine cõsẽsu superioris sui non põt firmiter se

per

per uotum obligare. Votum enim debet fieri de proprio, & illud, in quo aliquis alteri subiicitur, nō est proprium; sed alienum. In numeris enim præci
Num.c. 30. pitur; ne mulier in domo patris sui in ætate puerili constituta, aliquid uoueat, aut uoto sine consē su patris teneatur, & idem dicit textus de muliere coniugata, idemque censendum est de omnibus
S. Tho. et sco. alijs, qui alienæ potestati subiecti sunt.

S. Tho. et sco. ibid. syl. uer. uote 3. Ricar ar: 4. q. 2.

Secunda difficultas. An religiosus emittens uotum sine sui prælati facultate illud adimplere teneatur?

Dvae sunt opiniones. Vna Ric. affirmantis tale uotum esse ipso facto nullum, neque expectandam esse prælati irritationem. Altera opinio est S. Th art. 8. ubi supra asserentis hæc uota esse conditionata, scilicet, si prælatus consenserit, uel non irrita uerit, dicitque teneri ad uotum adimplendum; si nō fuerit impediens obedientiam donec à prælato irritetur.

CONCL. I.

Qvando super erogationis opera religiosorū sunt in generali prohibita: ut uotum peregrinationis, talia uota non sunt ipso facto irrita: sed per prælatum irritanda. Ratio est, quia tale uotum est conditionale, scilicet, si prælato placuerit, & ita tenebitur subditus manifestare prælato suum uotū. Quemadmodum filius, qui promisit homini sub con-

conditione, si patri placuerit, tenetur patri conditionem, manifestare; ut pater consensum, uel dissensum præstet.

C O N C L. II.

V O T A religiosorum de operibus supererogationis à prælato non prohibitis tenentur religiosi, prælato in consulto, implere, quandiu prælatus nō commutauerit, aut dispensauerit, aut irritauerit. Ratio est: quia huiusmodi actus, cùm non sit prohibitus, est actus uirtutis, & materia uoti, atque ita quandiu nō irritatur à prælato, in conscientia obligat: tale est uotum dicendi, 7. ps. &c.

C O N C L. III.

V O T A de operibus necessariis necessitate præcepti, absoluta sunt, & nullo modo conditionata ita; ut religiosus ad illorum obseruātiam, in consulto prælato, teneatur, prælatusque illa irritare, aut dispensare in illis non poterit: ut si subditus emittat uotum non mentiendi, aut non dicendi uerbum ociosum. Ratio est; quia potissima causa, propter quam prælatus uota subditorum potest irritare, esse dicitur, propterea quòd, est dominus operationū subditorum, potens illas concedere, aut prohibere: & cùm non possit prohibere, quæ lege diuina præcipiuntur, uel concedere, quæ eadem lege prohibētur, non erit illarum operationum dominus, nec in illis dispensare ualebit. *Caietanus. est ubi supra S. Th.*

C O N C L. IV.

V O T A de obseruandis statutis, & ordinatio-

necessarium ad obseruantiam uoti continentiæ. Est etiam definita in concil. Trid. sess. 25 cap. de reformatione regularium, & monialium.

Decima sexta difficultas. Pręceptum pręlati obligat ne semper ad mortale peccatum transgressorem?

CONCL. I.

QUI uerbo tenus tantùm prælato aliquid præcipienti, citra contemptum tamen non obtemperat, peccati mortalis reus non est. Hæc ex communi consuetudine religiosorum, quæ est optima legum interpres, confirmatur, quæ talem inobedientiam à mortali excusat. Notanter dicitur citra contemptum, nam tunc esset mortale. Qui enim pręlatum spernit, Deum spernit.

Lucæ cap. 10

CONCL. II.

SUBDITUS non obediens Prælato præcipięnti aliquid sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, mortaliter peccat. Ratio est; quia excommunicatio latæ sententiæ, cùm sit grauissima pœna, semper pro mortali peccato imponitur.

Caiet. est in summa uerb. peccata cleri, lege supra q. de excommu. et syluest. uerbo inobedientia.

CONCL. III.

QUANDO prælatus sub pœna excommunicationis absolutè, tamen non addendo latæ sententiæ præcipit, subditus non obediens mortaliter non peccabit; dummodo contemptus, contumaciaque desitiut si præcipiat ne quis alterius celā ingrediatur. Ratio est; quia huiusmodi excommunicatio est solùm cōminatio excōmunicationis, & nō excom.

Decima-

Decima septima difficultas. Qui promisit intrare religionem strictiorem, peccatne iniitrando latiorem? S.Tho.2.2. q 189.ar. 8. ad 3.

CONCLV.

PECCAT quidem, si latiorem religionem ingrediatur, estque in statu damnationis, dum profitetur, & facta professione ad nihil amplius tenetur. Definita est expresse in cap. qui post uotum, de regularibus in 6. Illud enim uotum simplex per solẽne uotum in latiori religione emissum tollitur.

Hinc cauere debet magister nouitiorum, ne tales uouentes recipiat, uel receptos retineat. Quia retinendo peccatis illorum cooperatur. Appen.

VIII. DVBIVM.

An teneatur ad uotum, qui uouet rem licitam, hac lege, si Deus illum à certo crimine liberauerit? Ric. ar. 5. q. 3. ad 2. ·Sil· ar. 1. q. 2.

CONCL. I.

QVI tale peccatum commisit ex industria, & hac intentione, ne, scilicet, teneatur ad uotum, si in peccatum labatur, uotum adimplere tenebitur; ut si promiserit intrare religionem, si Deus intra annum ab adulterio ipsum liberauerit. Ratio est; quia fraus, & malitia, non debet illi patrocinari. Et quia fuit ipse causa, quominus conditio adimpleretur.

CONCLVSIO

SI peccauit non intentione prædicta; sed ex

 quadam

quadam in becillitate; ſicut cadebat ante emiſſū uotum, tunc promiſſum adimplere non tenebitur. Ratio eſt: quia uotum fuit conditionale, & per ipſum non ſtetit quominus conditio adimpleretur,

Decimaoctaua difficultas. An uotum metu emiſſum in conſcientia nouentem obliget?

Syluest. uer. metu §. 8 soto, ar. 1. q. 2, 5. Tho. 2, 2 q. 88 ar. 1:

CANONISTAE in cap. cùm locum, de ſponſalibus, tenent in conſcientia obligare: non autem in foro exteriori. Secunda opinio eſt Syluest. qui affirmat ualere, ſi habuit animum obligandi ſe: ſin minus, nequaquam. Tertia opinio eſt Theologorum, d. 38. aſſerentium non obligare in conſcientia, ſi metus poterat cadere in uirum conſtantem.

CONCL. I.

VOTVM metu cadēte in conſtantem uirū emiſſum, quando ad extorquendum uotum incutitur, eſt nullum. Definita eſt expreſſè in cap. abbas, & in cap. perlatum, de his, quæ ui, metusue cauſa fiunt. Votum enim debet eſſe liberum, & talis metus tollit libertatem.

APPEN. Hinc, ſi puella propter patris timorem ita minātis ei aliquas iniurias ut talis metus in animum conſtantis fœminę cadere poſſit, etiam ſi ſit extra mortem, uel exilium Religionē profiteatur, nulla cēſenda eſt profeſſio.

CONCL. II.

VOTVM ab intrinſeco emiſſum in conſcientia obligat. Definita eſt expreſſé in cap. ſicut, de regularibus

laribus: nam talis metus, quamuis extenuet libertatem, non tamen tollit illam. Sola enim uis est quę libertatem relegat.

CONCLV. III.

ILLE metus, qui à principio irritaret uotum, uouentem ab eius executione liberat. v.g. si tyrannus, non in contumeliam Ecclesiæ compelleret uouentem ad frangendum ieiunium. Ratio est; quia uouens intentionem obligandi se ad uotum cum tanto detrimento, minimè habuit.

CONCL. IIII.

METVS à culpa trasgresſionis legis diuinæ, uel naturalis non excusat; ut si puella metu mortis stupro consentiret. Ratio est; quia debet quis potius quælibet mala tolerare, quàm malo iure naturali, uel diuino prohibito consentire. 32. q. 5. itane. *sylu. Verbo metus. §. 7. et Soto lib. 7. q. 2. ar. 1. ad 2.*

CONCL. V.

PRAECEPTI Ecclesiæ transgresſio propter metum mortis uiolentæ non obligat ad gehennam. Ratio est à simili; quia non obligat propter metum mortis naturalis: ut in q. de excommunicatione diximus.

Art. tertio. Expeditne aliquid uouere? *S. Tho. ubi supra ar. 4. R. ie ar. 6. q. 1. Soto ar. 2. q. 1.*

IDEST, consequenter uouentes ex uoto aliquã spiritualem utilitatem, an non?

CONCLVSIO.

MAXIMAM homo ex uoto utilitatem consequit; quia ex sola pmiſsione, qua Deo nos ad bonũ

obligamus, & firmiores in bono reddimur,et præmium æternum consequimur. Anna enim mater
1. Reg. 1. Samuelis laudatur, quia uotum emisit Deo, si proles sibi concederetur. Multa alia sunt sacrę scripturę testimonia, & concilia, quibus hæc concl. cõfirmatur, & definitur, quæ apud patrem à Castro
Castro. uerbo uotum reperies.

IX. Dubium.

Ric. ubi sup et S. Tho. et so to ubi supra.

Quando aliquis timet se fracturum uotum, tunc uouere ne licet?

Conclusio.

Nunquam propter periculum lapsus, quando non est certissimum, à uoto est abstinendum. Deus enim uouentibus; ut promissum adimpleant, auxiliatur.

Hæresis. Hinc, confutatur hæresis eorum, qui dicebant votum non solùm inutile esse ad gloriam; uerùm etiam perniciosum.

Art. IIII, *An uotum sit latriæ, siue religionis actus?*

Ric. ar. 1. q. 1. S. Tho. ar. 5. Soto ar. 2. q. 2.

Conclusio.

Votum latriæ, siue religionis est actus. Quia latriæ actus est disponere actionem cæterarum uirtutum in Dei honorem, quod fit, quando Deo aliquid promittitur. Nam tunc disponimus illam actionem (ut v.g. ieiunium) in Dei honorem.

Art. V.

Art. 5. An sit magis meritorium aliquid uoto, quàm sine uoto facere magisque laudabile sit?

S.Tho.ar.6 Ric.ar.6. q. 2. Soto.ar.3. q.2.

C O N C L V S I O.

Est quidem, & magis laudabile, & magis meritorium ex uoto, quàm sine uoto operari. Nam uouere est actus consilii, quod est de meliori bono, & qui ieiunat ex uoto duplex consilium, scilicet, uouere, & facere implet; qui autem sine uoto, unum tantùm consilium, scilicet, ieiunare, quãdo non est sub præcepto, adimplet, duplexque obsequium, scilicet, obligationem aliquid faciendi, & opus Deo præstat, qui cum uoto ieiunat.

Primum. Dubium. Quid si ex uoto inuitus, & magna cum tristitia operetur?

S.Tho ar. 6. ad 3. et soto ubi sup. ar. 4

Qvod intellige ita; ut ad uitandum mortale tantùm uotum adimpleat.

C O N C L V S I O.

Opvs hoc erit etiam magis meritorium, quàm sine uoto. Est enim actus religionis, & tristitia meritum non tollit, licet magis meritorium esset cum gaudio factum.

2. *Dub. Peccatne, quem pænitet uotum emisisse?*

Caiet. ubi supra S Thom.

C O N C L. I.

Mortaliter peccare uidetur de sententia Caieta. quem uoti pænitet; si tamen idem sint pænitere uoti, & non seruare uotum. Nam pænitere,

tere, inquit Caiet. uoti, est dolere de promissione, & qui sic dolet promissionem, ut ipse ait, non seruat.

CONCL. II.

QVEM pænitet uouisse ut liberius peccare posset, mortaliter peccat. Quia finis est malus, scilicet, libertas ad peccandum, atque ita talis pœnitentia est mortalis.

CONCL. III.

NON peccat mortaliter, quem pœnitet uouisse propter bonum finem. v.g. si quem pœniteret solemniter uouisse: quia habet parentes necessitate oppressos, quibus extra religionem liberius subuenire posset. Talis enim nolitio est actus meritorius: quia finis est optimus.

CONCL. IIII.

PECCAT, & fortasse mortaliter, quem pœnitet uouisse propter difficultatem, & tædium operis, si votum est perpetuum. Quia tali tædio in periculo non perseuerandi constituitur, huius furfuris religiosi pigri esse dicuntur.

CONCL. V.

SI uotum est temporale, ita non est peccatum propter uoti difficultatem pænitere, Quia potest facile dispensationem obtinere.

CONCL. VI.

PECCAT mortaliter semper proculdubio, quem

quem pęnitet obseruasse uotũ. Idem enim est peccare, & uelle peccasse: & quem pœnitet obseruasse uotum, uult olim peccasse. Peccatum namque potius in uoluntate, quàm in opere consistit. Matth. ca. 5 et Marc, 7,

Art. sextus. An uotum per susceptionem sacri ordinis, & certæ regulę professionem, solemne efficiatur?

CONCLVSIO.

VOTVM solemne nunquàm: nisi in professione certę, & approbatæ regulæ, aut in alicuius sacri ordinis receptione emittitur. Ratio est; quia nunquàm adhibetur solemnitas, nisi quando mutatur status, & per professionem, & receptionem ordinis sacri status mutatur, cùm per hæc homo ad perpetuum, & diuinum ministerium deputetur. Est etiam definita expressè cap. unico, de uoto in 6 per Bonifacium 8. s, Th. ar. 7; Ric. q, 3. ar. 7 soto ar, 5,

Hinc, Moniales, quas uulgus Beatas nominat; quia non emittunt sua uota secundum regulam approbatam, solemniter minimè, sed simpliciter uouent. Vnde si contraxerint ualebit matrimonium. Ap pen.

Prima difficultas. Solemnitas uoti, quæ matrimonium dirimit, in quo consistit?

NON parum refert, ut egregiè Caiet. & Soto docent, scire in quo talis uoti solemnitas sita sit, an de iure positiuo, an de iure diuino; hinc enim multarum quæstionum solutio pendet. Caietanus tres affert opiniones. Prima dicit consistere talis uoti solemnitatem in benedictione, seu

conſecratione uouentis, quæ falſò S. Thomæ aſcri bitur. Secunda opinio aſſerit conſiſtere in traditione ſui ipſius.i.in mutatione ſtatus. Nā qui profi tetur religionem, & ſacrum ordinem ſuſcipit, nō ſolùm promittit ſeruire &c. uerùm etiam ipſo facto mutat ſtatum. Tertia opinio eſt Scoti, & Caiet. & aliorum, quæ ſequenti concluſione continetur.

CONCL. V.

SOLEMNITAS uoti conſiſtit in hoc, quód Eccleſiæ auctoritate ſtatutum eſt tale uotū eſſe ſolemne ita; ut cauſá, propter quam uotùm ſolemne dirimit matrimonium contrahendum, & uouentes ſolemniter inhabilitat, ſit Eccleſiæ inſtitutio, quę ut cōſanguineos intra quartum gradum : ita huius modi perſonas ad contrahendum inhabilitat. Definita eſt à Bonifacio 8. cap. unico de uoto in 6. ubi ſolùm cōſtituit diſcrimē inter uotum ſolemne ; & matrimonium. Deinde quia poſſet eccleſia inſti tuere; ut in mundo nullum ſit uotum ſolemne matrimonium dirimens: quare uoti ſolēmnitas eſt ab eccleſia. Ex nullo enim loco ſacræ ſcripturæ colli gitur inhabilitas uouentis ſolemniter: ut contrahe re non poſſit. Nam per traditionem, quę fit in uoto ſolemni, non eſt ex iure diuino, & naturali, inha bilis uouens ad alium ſtatum, quia ſubdiaconus ; & diaconus ſe uoto ſolemni caſtitatis, & obedientiæ Deo tradunt : & tamen papa cum illis ſepiſſimè di ſpenſat: ut Soto, cui modò ſatisfacimus, concedit :

Tandem

Tandem diſpenſauit Rom.Pont.cum his, qui ſolẽniter religionem uouerunt;ut ex ſuperioribus conſtat?

Secunda difficultas.Votum solemne, & ſimplex differunt ne, eſſentiali ſpecie Scot. d.30 S.Thom.ub: supra.

V.G. An trãsgreſſio uoti ſimplicis differat à trãſgreſſione uoti ſolemnis;ut furtum à fornicatione diſtat?

CONCL. I.

VOTVM ſolemne,& ſimplex ex parte obiecti eiuſdem ſpeciei cenſẽtur.Ratio eſt;quia eadem eſt materia,& obiectum utriuſque uoti,ſcilicet,continentia.

CONCLV. II.

VOTVM ſolemne, & ſimplex ex parte ſubiecti ſpecie accidentali differunt .Propterea quód, uoti ſimplicis ſubiectum eſt ad contrahendum matrimonium habile,licet contrahendo peccet ; at uerò ſubiectum uoti ſolemnis eſt ad contractum matrimonialem inhabile,

CONCL. III.

TRANSGRESSIONES uoti ſimplicis , & ſolemnis,eiuſdem ſpeciei ſunt,etiam ſi qui ſolemniuouet,grauius peccet,Ratio eſt;quia ſpecifica differentia

rentia actuum eſt penes obiecta, & cùm idem ſit utriuſque uoti obiectum, nempe, ſeruare continẽtiam, erũt actus eiuſdẽ ſpeciei; erit tamẽ uoti ſolemnis tranſgreſsio grauior ratione perfectioris ſtatus.

3. Diffic. Qui recipit aliquem ordinem ſacrum, emittitne ſolemne continentiæ uotum?

OPINIO communis eſt affirmans, quam ſequitur Caieta. in tractatu de cœlibatu ſacerdotum poſt tertiam partem. Opinio uero Scoti eſt ſacerdotes non emittere uotum continentię; ſed ſolùm habere continendi, ſicut & ieiunandi præceptum. lege patrem à Caſtro, uerbo ſacerdotium, contra hæreſes.

Scot. Caiet. Caſtro.

CONCLVSIO.

IN receptione cuiuſcunque ordinis ſacri uotum ſolemne continentiæ non explicitè; ut in profeſſione religionis, ſed implicitè in uoto obedientiæ emittitur. Hęc concluſio apertè colligitur ex cap. unico, de uoto in 6. & ex cap. ante trienniũ diſt. 31. ut docet Caiet. ubi præcipitur Epiſcopis; ne alicui ordinẽ sacrum conferant: quin prius continentiam promittat. Promiſsio enim continentiæ in voto obedientię includitur: vt conſtat in ordine D. Bernardi, ubi ſolùm promittitur explicita obedientia; & intelligitur quoque promiſſum ſolemniter continentiæ votum.

DVBIVM. III.

Quid, ſi recipiens ſacros ordines caruit intentione ſeruandi continentiam, poteritne hic matrimonium contrahere?

CON

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM tale matrimonium erit validum. Definita est cap. 1. & 2. qui clerici, uel uouentes &c.

4. *Diffic. Estne uotum solemne continentię sacri ordinis sufficiens ad dissoluendum matrimonium ratum, quemadmodum solemne religionis uotum?*

DVAE sunt opiniones, quas refert Caiet. Prima est negans, & communis. Altera, & contraria est Palud. affirmantis votū solēne ordinis soluere matrimoniū; quemadmodum religionis votum. *Quoli. 12. q. 1. Palud. dist. 38. D. Bona. art. 2. q. 1. Soto ubi supra.*

CONCLVSIO.

MATRIMONIVM ratum per receptionē sacri ordinis nō dissoluitur. Ratio est; quia hactenus Ecclesia non explicauit matrimonium ratum per receptionem sacri ordinis: sed per uotum solemne religionis dumtaxat dissolui. Quamobrem nō erit aliter sentiendum, aut definiendum, quàm Ecclesia hactenus toto titulo de conuersione coniugatorum extra, & in 6. definiuit.

Art. 7. De his, qui possunt uouere? S. Th. q. 88. art. 8. D. Bona. art. 1. q. 3. Soto q. art. 1.

HIC art. aliquot difficultatibus positis explicabitur.

Prima Diffic. An qui sunt alterius potestati subiecti, uouere possint?

CONCLVSIO.

QVI alicui subiectus est, quòad id, in quo subijcitur, sine cōsēsu superioris sui non pōt firmiter se

per

per uotum obligare. Votum enim debet fieri de proprio, & illud, in quo aliquis alteri subiicitur, nō est proprium; sed alienum. In numeris enim præci- Num.c. 30.
pitur; ne mulier in domo patris sui in ætate puerili constituta, aliquid uoueat, aut uoto sine consē su patris teneatur, & idem dicit textus de muliere coniugata, idemque censendum est de omnibus aliis, qui alienæ potestati subiecti sunt.

S. Tho. et sco. ibid syl. uer. uote 3. Ricar ar:4. q. 2.

Secunda difficultas. An religiosus emittens uotum sine sui prælati facultate illud adimplere teneatur?

Dvae sunt opiniones. Vna Ric. affirmantis tale uotum esse ipso facto nullum, neque expectandam esse prælati irritationem. Altera opinio est S. Th art. 8. ubi supra asserentis hæc uota esse conditionata, scilicet, si prælatus consenserit, uel non irrita uerit, dicitque teneri ad uotum adimplendum; si nō fuerit impediens obedientiam donec à prælato irritetur.

CONCL. I.

Qvando super erogationis opera religiosorū sunt in generali prohibita: ut uotum peregrinationis, talia uota non sunt ipso facto irrita: sed per prælatum irritanda. Ratio est, quia tale uotum est conditionale, scilicet, si prælato placuerit, & ita tenebitur subditus manifestare prælato suum uotū. Quemadmodum filius, qui promisit homini sub con-

conditione, si patri placuerit, tenetur patri conditionem, manifestare; ut pater consensum, uel dissensum præstet.

CONCL. II.

VOTA religiosorum de operibus supererogationis à prælato non prohibitis tenentur religiosi, prælato in consulto, implere, quandiu prælatus nõ commutauerit, aut dispensauerit, aut irritauerit. Ratio est: quia huiusmodi actus, cùm non sit prohibitus, est actus uirtutis, & materia uoti, atque ita quandiu nõ irritatur à prælato, in conscientia obligat: tale est uotum dicendi, 7. psal. &c.

CONCL. III.

VOTA de operibus necessariis necessitate præcepti, absoluta sunt, & nullo modo conditionata ita; ut religiosus ad illorum obseruãtiam, in consulto prælato, teneatur, prælatusque illa irritare, aut dispensare in illis non poterit: ut si subditus emittat uotum non mentiendi, aut non dicendi uerbum ociosum. Ratio est; quia potissima causa, propter quam prælatus uota subditorum potest irritare, esse dicitur, propterea quòd, est dominus operationũ subditorum, potens illas concedere, aut prohibere: & cùm non possit prohibere, quæ lege diuina præcipiuntur, uel concedere, quæ eadem lege prohibẽtur, non erit illarum operationum dominus, nec in illis dispensare ualebit. Caietanus. est ubi supra S. Th.

CONCL. IV.

VOTA de obseruandis statutis, & ordinatio-

nibus, quæ citra contemptum ad nullum obligāt peccatum, poteſt prę̨latus irritare, obligantque, dū non irritantur. Quia materia iſtorum uotorum eſt in poteſtate prælati; cùm poſſit ordinationes ſuas reuocare, & in illis diſpenſare: quod autem obligēt &c, conſtat ex ſuperioribus. Nam ſunt materia uirtutis, & ſunt uota conditionalia, ſcilicet; *ſi* prę̨latus non reclamauerit.

CONCL. V.

VOTA prædicta pręlatus inferior irritare non poteſt. Ratio eſt: quia non eſt dominus illarum operationum: quamuis ratione iuriſdictionis, quam habet, uota huiuſmodi commutare, aut in illis diſpenſare poſſit.

Tertia difficultas. Pręlato aliquid in generali, uel ſpeciali prohibente, qui uouet contra illius prohibitionem tenetur ſuum uotum prælato ſignificare, an erit iam irritum per ſolam prohibitionem generalem, aut particularem?

CONCLVSIO.

NECESSARIVM eſt, ut ſubditus prælato ſuo hoc manifeſtet; ut à uoto liberetur. Prælatus enim non poteſt irritare uotum, quod non agnouit; uoluntas namque non fertur in ignotum.

Quarta difficultas. Poteritne subditus sine ulla causa à prælato petere uoti irritationem?

CONCLVSIO.

NEQVE prelatus sine causa irritans malefacit neque subditus sine causa irritationem petēdo peccat. Nam prælatus est dominus operationum subditorum, atque ita sine causa potest contradicere uouenti alienam operationem, & quod suum est, scilicet, subditi operationes repetere. Vnde neq; subditus peccabit petendo, quod prælatus sine peccato concedere potest. Fuit enim uotum cōditionale

Quinta difficultas. Si subditus opus supererogationis ex facultate prælati emittat, prelatus poterit postea irritare illud? Ric. art. 4. q. 2. Soto. q. 3. art. 9. Sylvest. uerbo uotum 3. S. Tho. art. 3.

DVAE sunt opiniones. Prima Ric. qui tenet non posse. Contraria est Caiet. ubi supra. S. Tho.

CONCL. I.

PECCAT mortaliter prælatus, concessa semel facultate, uotum irritando. Definita est in cano. Manifestum 33. q. 5. à simili de marito, qui irritat uotū uxoris, quod tacendo approbauit.

CONCL. II.

SEMEL uoto illo irritato, peccat subditus illud contra uolūtatem prælati exercens. Definita est in eodem can. & est B. Aug. Facit enim contra obediētiam, & contra iustitiam; quia utitur aliena operatione, inuito domino, scilicet, prælato. D. Aug.

CONCLV. III.

POTERIT tamen prælatus tale uotum cõmutare, aut in illo dispensare. Quia prælatus post concessam facultatem uouendi subdito, retinet super ipsum potestatem ligandi, & absoluendi in utroque foro supernaturalem: atque ita legitima interueniente causa; cum illo dispensare ualebit.

Ric. arti 4 q. 3. Soto ibidem. *Sexta difficultas. Poterit generalis, aut prouincialis irritare uotum emissum ex facultate inferioris prelati guardiani, scilicet, aut prioris?*

CONCL. I.

INFERIOR non potest irritare uotum à subdito ex facultate superioris emissum. Quia eius au ctoritati derogare non potest.

CONCL. II.

POTEST superior prælatus, ut generalis, aut prouincialis, uotum facultate inferioris, prælati à subdito emissum irritare, Quia, cùm subditus non sit dominus suarum actionum, etiamsi ex facultate prælati emiserit uota, superior non irrogat illi iniuriam, quamuis irritet uotum sine ipsius consensu emissum.

Ric. ar. 3. q. 3. *Septima difficultas. Abbatissa poteritne uota monialium de opere super erogationis emissa irritare?*

CONCLVSIO.

POTERIT quidem. Nam ut pater potest irritare

ritare uotum filii, & maritus uxoris: quia habet dominum in operibus supererogationis illorum: ita & abbatissa poterit, cùm maiorem auctoritatem, & dominum super opera supererogationis monialium habeat. Num. c. 30.

Octaua difficultas. Subditus, cuius uotum fuit ab uno prælato irritatum, illo cessante, eritne à successore iterum irritandum? Ric. art. 4. q. 3. S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8. Soto. ubi supra Caiet. ubi supra.

CONCL. I.

QVANDO subditus sine discrimine temporis emittit uotum, si semel fuerit tale uotum irritatum, non amplius obligat. Probatur à simili ex cap. quidam, & ex cap. placet, de conuersione coniugatorum. Nam ut obligatio ciuilis semel sopita non reuiuiscit, ut habetur in l. cùm ex causa. C. de remissione pignoris, ita neque hæc obligatio spiritualis semel sublata resurget.

CONCL. II.

SI religiosus emiserit uotum referendo se ad tempus, quo fuerit alius prælatus, à præsente irritari non poterit. Quia opus promissum non est in potestate prælati præsentis, sed futuri. Nihilominus tamen præsens prælatus illud commutare, aut in eo dispensare poterit propter spiritualem potestatẽ, quam supra subditos habet.

Ric. art. 4. q. 1. Sot. ubi supra. Caiet.

Nona difficultas. Poteritne uir omnia uota uxoris, tam realia, quàm personalia irritare?

CAIETA. affirmat non posse omne uotum, dēpto uoto castitatis de modò petendi debitum. Sot. tenet posse à uiro omne uotum uxoris etiam continentiæ irritari.

CONCL. I.

VOTA de adimpletione mandatorum, & de cauendis uenialibus, & de aliis operibus ad salutem necessariis potest uxor, uiro inconsulto, emittere, quæ quidem à uiro irritari non poterunt. Ratio est; quia maritus non habet dominiū super opera uxoris, quæ aliquo iure præcipiuntur.

CONCL. II.

VOTVM reale, aut personale de operibus super erogationis ab uxore emissū, à proprio uiro irritari

Num. 30. potest. Vxor enim in omnibus subdita est uiro. Et expressè habetur cap. 30. in Numeris.

CONCLV. III.

VXOR tale uotum, quandiu uir non contradicit, obseruare tenetur. Vxor enim non prohibetur uouere, cùm sit actus uirtutis: sed solùm, contra dicente uiro, uotum seruare.

APPEN. Hinc, si emiserit uotum peregrinationis, illud uiro manifestare tenetur: ut uel irritet, uel facultatē adimplendi concedat.

CON

CONCL. IIII.

SI uxor emiserit uotum non petendi debitum, à uiro irritari non poteſt. Et ratio eſt: quia uir non poteſt irritare uotum uxoris de re, cuius uir non habet dominium; ut de actione petendi debitum. Neque enim uir poteſt uxorem ad hoc compellere, ſi ipſa uoluerit iuri ſuo cedere. *Caiet. eſt.*

CONCL. V.

VOTVM elargiendi eleemoſynam; ut offerendi aliquod munus templo, ab uxore emiſſum ualet. Eſt enim actus uirtutis, uerùm, ut adimpleatur, debet uiro manifeſtari.

Primum dubium. Vir poteritne irritare uotum uxoris, quod ſua facultate emiſerit?

CONCL. I. *Num c. 30.*

PECCARET mortaliter uir irritando uotum tam perſonale uxoris, quàm reale: irritatio tamen de facto ualeret; ita ut uxor amplius uotum obſeruare non teneatur. Definita eſt in cap. manifeſtum 33. q. 5.

CONCL. II.

SI uxor emiſit uotum referendo executionem ad tempus, quo fuerit uidua, uir tempore uoti uiuẽs illud irritare non poterit. Ratio eſt: quia non eſt de materia ſibi ſubiecta.

Secundum dubium. Poteritne uxor irritare uotum à uiro emissum non petendi debitum?

Vbi supra.

SOTO dicit, non longe ab scopo abesse, qui partem affirmatiuam teneret. Probabilius tamen uidetur non posse; nam ut non potest uotum continentiæ à uiro emissum ante contractum matrimonii irritare, nec uir potest sine dispensatione debitum petere, benè tamen reddere: ita neque uotum, durante matrimonio, factum. Quia utrobique præ nimio pudore uxor iure suo defraudatur.

Tertium dubium. Poteritne uir longam peregrinationem uouere, qua uxor iure petendi debitum defraudetur, & familia detrimentum patiatur?

Soto ubi sup.

CONCLVS. I.

VIR tale uotum emittere potest; adimplere tamen, renitente uxore, non potest. Quia est actus uirtutis potest uouere. Et quia uxor iure suo defraudatur, non potest adimplere.

CONCL. II.

VIR emittens uotum in detrimentum suæ familię emergens, non tenetur ad uotum. Est enim nullum, cùm sit contra iustitiam, ut si promittat templo, uel pauperibus magnam pecuniæ quantitatem, quam sine maximo familiæ detrimento soluere nequeat.

X. diffic.

X. Difficultas. Si uterque coniugum mutuo consensu uotum continentiæ emittat, poterit tunc uir uxoris uotum irritare? Soto eodẽ ar.

GRATIANVS in cano. manifestum ex præmissis ubi supra hanc difficultatem absoluit.

PROPOSITIO I.

NON potest tunc uir irritare uotum uxoris: ut debitum petat. Quia in petitione debiti non est sibi subdita.

PROPOSITIO II.

NEQVE uxor poterit uotum suum irritare. Quia est domina suarum actionum. Neque è conuerso: quia uterque cessit iuri suo.

PROPOSITIO III.

RECTISSIME facient tunc, si ab Episcopo petant dispensationem. Et ratio est; quia in magno periculo incontinentiæ sunt constituti.

XI. Difficultas. Possuntne pueri obligare se ad religionis ingressum? D. Bona. 4. 3. art. 1. S. Tho. art. 4. Rit. ubi supra, Soto art. 2.

CONCL. I.

SI puer ante 14. annum, aut puella ante 12. ratione non utantur, non possunt uotum aliquod emittere. Quia in eis libertas, & deliberatio deest, quæ ad uotum desideratur.

CONCL. II.

ILLVD autem votum à parentibus, & tutoribus irri-

bus irritari poterit. Propterea quòd, quòad actiones perſonales, & reales, alienæ poteſtati ſubiiciuntur.

CONCL. III.

ANTE annos pubertatis, quantumcunque ratione utantur, uotum ſolemne religionis nullo modo emittere poſſunt. Definita eſt ab Eccleſia de regularibus in 6. & in conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 15. de regularibus, & monialibus.

CONCL. IV.

POST annos pubertatis, quando iam incipit adoleſcentia, poteſt homo quodcunque uotum perſonale ſimplex, aut ſolemne: non autem reale emittere.

Duodecima Diffic. Votum pueri ante 14. annum, & puellæ ante 12. ſi ratione utantur, ualebitne?

DVAE ſunt opiniones. Prima eſt affirmans S. Tho. & eius diſcipulorum. Secunda eſt negans Ric. qui, ſi rectè perpendatur, de uotis realibus: nō autem de perſonalibus uerba facit. *Vbi ſupra ar. 4. q. 2.*

CONCL. I.

BENE poſſunt ſe obligare ſimplici uoto, & tenentur illud ſeruare, dum pater, & tutor non contradixerint. Definita eſt expreſsè in Numeris. *Num cap. 30*

CONCL. II.

TALIA uota impuberum à parentibus, & tutoribus

toribus irritari possunt. Definita est in cap. puella 20. q. 3. citato, & puella poterit petere irritationem, & confessor consulere: ut petat, & religiosus similiter.

Hinc, pater, siue tutor poterit irritare uotum simplex religionis ab impuberibus emissum; unde puer post 14. annum non tenebitur seruare tale uotum, ante pubertatem iam irritum, nisi puer retulerit se ad annos pubertatis: ut infra explicabit. APPEN.

4. *Dubium. Poteritne mater uotum puellæ impuberis irritare.* *Syluest. uerbo religio 2. S. 12. Sot. lib. 7. q. 3. art. 1.*

PROPOSITIO I.

Si pater puellæ uiuat, solus pater poterit. Quia, patre uiuente, filij sunt sub patris potestate.

PROPOSITIO II.

Patre iam defuncto, si mater fuerit nutrix impuberum, poterit; sin minus tutor.

Quintum dubium. Quid, si ante pubertatem uoueat aliquis religionem, aut peregrinationem, aut aliud, quodcunque personale uotum, eius executionem ad annos pubertatis referendo? *S. Tho. Syluestr. & Sco. ubi sup.*

V. G. si dicat, promitto religionis ingressum, si 16. annum attigero. Opinio Caie. est negans: nam dicit patrem non posse huiusmodi uotum irritare. Contraria opinio est Syluest. *S. Thom. 2. 2. q. 189. ar. 8. Caie. Syl.*

CONCLVSIO.

Simile personale uotum à tutore, siue à patre irri-

tre irritari haud poteſt. Et ratio eſt; quia non ſunt domini actionum perſonalium impuberum tempore, quo votum executioni mandandum eſt. Et tota ratio, ob quam pater votum impuberis irritare poteſt, eſt: quia actionibus perſonalibus impuberum dominatur.

Soto eod. ar. 6. Dubium. *Poteritne pater, aut tutor, qui datur poſt pubertatem, irritare perſonalia uota impuberum?*

CONCL. I.

Num c. 30. PATER puellæ puberis, ideſt, excedentis 12. annum, quandiu in domo paterna manet, uotum irritare poteſt. Expreſsè habetur cap. 39. Numer. qui quidem text, licet ſit per legem Euangelicam abrogatus; ratio tamen naturalis eiuſdem textus urget. ſcilicet, quòd ſi puellæ ſuo arbitrio relinquerentur, facilè laberentur, & ruerent; neque decet illas; quemadmodum uiros peregrinari.

CONCLV. II.

PATER, aut curator pueri iam puberis, ideſt, 14. annum excedentis tale uotum irritare non poteſt. Nam ſi pueri, inuitis parentibus, uotum ſolemne religionis emittere poſſunt, nec illud irritare ualent; ut toto titulo de regularibus in 6. conſtat; ſimiliter nec quodcunque aliud uotum. Nullum enim eſt periculum in pueris peregrinationem uouentibus; ut in puellis. Soto tenet in puberibus, tam pueris, quàm puellis, quod dictum eſt; ſecurius

tamen

tamen erit in utrisque à prælato dispensationem obtinere, quam eorum uota irritare.

7. Dubium. Pater, posteaquàm filius excessit 14. annum, & puella 12. poterit uota ante hanc ętatem ab illis emissa facere irrita? *Soto ubi supra.*

MVLTI Thomistæ dubii in hac re esse uidentur.

CONCLVSIO.

NON poterit pater tale uotum irritare. Et ratio est; quia iam quantum ad actiones personales factus est sui iuris. Quemadmodum dominus uotum serui, manente seruitute, emissum non potest post libertatem irritare; quia iam est sui iuris.

Octauum. Dubium. *Quid de uotis realibus, & mixtis?*

VOTVM reale est, quando promittitur res aliqua; ut eleemosyna. Et mixtum quando promittitur actio personalis, ad cuius executionem aliqui pecuniarij sumptus faciendi sunt; ut est uotum peregrinationis.

CONCLV. I.

PATER, siue tutor, uota puberũ realia ante 25. annum irritare possunt, nisi habuerint, aliqua bona castrensia, idest, militari arte acquisita, uel quasi castrensia, idest, sua industria comparata, quorum habeant plenam administrationem. Ratio est; quia quantum

quantum ad adminiſtrationem bonorum non ſunt ſui iuris; ſed patri, uel curatori ſubiiciuntur. Atq; ita quilibet illorum poterit tale uotum impedire.

CONCL. II.

PVBERES uota realia emittentes, illa parentibus, uel curatoribus manifeſtare tenentur. Quia uouere fuit actus uirtutis, & ut ſit alicuius meriti, & non ſit uotum irriſorium, manifeſtandum eſt.

CONCL. III.

PATER, ſiue tutor poterit uota mixta prædictorum irritare. Quia ex parte, qua realia ſunt, cùm minor non habeat ſuorum bonorum adminiſtrationem, patre, aut tutore inuito, adimpleri non poſſunt. Intellige, niſi habeat bona caſtrenſia, uel quaſi caſtrenſia. Eſt tamen conſulendum: ut uotorum mixtorum diſpenſationem ab Epiſcopo pe tant. Quia fortaſſis tenetur mendicando peregrinationem adimplere, quando pater, aut curator noluerit hoc concedere. Tandem nota hæc multò magis habere locum in uotis impuberum.

S. Tho. ubi ſupra art. 9. Soto art. citato.

Decimatertia Diffic. Eccleſia uotum ſolemne religionis impuberum poteritne irritare?

CONCLVSIO.

POTEST, & de facto irritat ita: ut tale uotum ſolemne religionis, ante annos pubertatis emiſſum non ualeat. Definita eſt expreſsè cap. 1. de regu-

de regularibus in 6. & nunc in conc. Trid. ubi supra & ante decimum sextum annum expletum nō ualet: quia non recipitur ab Ecclesia, cui etiam fit.

Nonum Dubium. Tales tenebuntur saltem seruare continentiam? Soto ubi supra.

OLIM de hac re dubitabant doctores.

CONCLVSIO.

NVLLO modo continentiam seruare tenentur. Possunt enim matrimonium contrahere. Definita est in concilio Trid. sess. citata: ubi promittentes religionem solemniter ante 16. annum, ratione promissionis ad nihil prorsus obligari docetur.

Art. 8. An in uoto possit fieri dispensatio?

CONCLVSIO. S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 10. Ric. ar. 9. q. 2.

DISPENSATIO, aut commutatio in uoto fieri potest. Nam cùm in legibus humanis possit fieri dispensatio, quæ nihil aliud est, quàm superiorem determinare legem communem non esse in aliquo particulari casu seruandam, poterit quoque, & in uoto fieri. Nam uotum nihil aliud est, quàm lex quædam humana, quam aliquis sibi præscribit. Licet enim obseruatio uoti sit de lege diuina: facere tamen uotum actus humanus est.

Prima Diffic. An Papa in uoto dispensare possit. D. Bona. art. 2. q. 3. Ric. ubi supra So to. lib. 7. q. 4. art. 1.

TRES sunt opiniones prima tenet non poss dispensar

diſpenſare, ſed tantum declarare, & hæc eſt D.Bo. quem ſequitur Palu. Secunda opinio, quam refert gloſſa, dicit Papam in omnibus uotis, etiam nulla legitima cauſa interueniente, diſpenſare poſſe. Tertia opinio eſt S. Tho. in hoc art. & in 4.d. 38. q. 1 art. 10. & Sylueſt. verbo uotum 4.§.3.& Caiet. in hoc art. & in art. 12. & in ſumma uerbo diſpenſatio, qui docent Rom. Pont. proprijsſimè; legitima tamen cauſa interueniente, diſpenſare poſſe; aliter verò non.

CONCL. I.

PAPAM in uoto diſpenſare, non eſt declarare ſolum, illud non obligare. Definita eſt in cap. uenientis de voto, ubi dicitur: Papa non declarat, ſed commutat votum, & in cap. quanto de iureiurando, ubi textus diſtinguit inter declarationem, & abſolutionem iuramenti, quare ſimiliter erit in præſentia diſtinguendum. Quia utrunque fit Deo, & utriuſq; obſeruatio de lege naturali, & Diuina eſt.

CONCL. II.

NON poteſt Papa in uoto ſine legitima cauſa diſpenſare; alioquin eſſet nulla diſpenſatio. Et ratio eſt: quia cùm Papa non posſit irritare uota ſæcularium, propterea quód, non eſt dominus actionum Chriſtianorum, quemadmodum prælatus reſpectu monachi; neque poterit ſine legitima cauſa diſpenſare: Nam idem eſt ſine cauſa diſpenſare in aliqua lege, & illam irritare.

CON-

CONCL. III.

LEGITIMA autem causa interueniente, dispensare potest. Deus enim nunquam deficit in necessariis, & est Ecclesiæ maximè necessarium; ut sit penes prælatos potestas dispensandi in uoto. Multi namque ira, aut metu, aut ignorantia commoti multa promittunt. Atque etiam constat ex cap. dispensationes. 1. q. 7.

Secunda difficultas. An in uoto solemni continentiæ possit fieri dispensatio?

DVAE sunt extremæ opiniones. Prima S. Thoar. 11. & Alex. 4. Papæ in materia de uoto, & D. Bona, d. 38. q. 4. & Sylu. uerbo uotum 4. §. 5. Almayn de potestate, Ecclesiastica cap. 15. Turrecrē. super cañ. sicut bonum 27 q. 1. Soto de iust. & iur. lib. 8. q. 3. ar. 2, qui omnes affirmant Papam non posse dispensare in uoto continentiæ religionis ita; ut religiosus matrimonium contrahere possit: bene tamen in uoto solemni continentiæ ordinis.

Secunda, & contraria est iurisconsultorum, ut Syluest. loco citato docet, quos sequuntur multi ex Theologis Ric. d. 38. ar. 9. q. 2. Dur. ibidemq. 2. Pal. q. 4. ar. 4. Maior is q. 3. Henricus quolib. 5. q. 25. & 26. S. Antoni. 3. par. summæ titulo 22. cap. 7. summa Angel. uerbo uotum. 4. §. 5. Caiet. sequutus est etiā Scotum, qui hanc defendit opinionem. d. 38. quę opinio est; quod Rom. Pot. in uoto solemni continentiæ, religionis monachalis dispensare potest: ita ut monachus matrimonium contrahere possit. Nā

ita eſt etiã de eſſentia monachatus abdicatio ꝓprietatis, ſicut caſtitatis cuſtodia; ut cõſtat ex cap. cum ad monaſterium de ſtatu monachorum & faciẽdo ex monacho non monachum diſpenſat in paupertatis voto; ergo ſimiliter uidetur poſſe in uoto ſolẽni continentiæ diſpenſare. Siquidem utrumque eſt de eſſentia uoti; ſed de hac re ſupra in tractatu de matrimonio.

S. Tho. ar. 12 Soto ar. 3. *Tertia difficultas. An ad diſpenſationem, uel commutationem uoti prælati auctoritas requiratur?*

CONCL. I.

PRAELATVS poteſtatem diſpenſandi in uoto habet. Eſt enim Dei Vicarius, & ita habet auctoritatem determinandi; an ſit Deo acceptum implere, aut non implere tale uotum. Et quemadmodum in lege communi non poteſt fieri diſpenſatio, niſi per ſuperiorem: ita neque in uoto, cùm ſit quædam lex particularis. Et conſtat etiam ex B. Paul. 2. ad Cor. 2. nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter uos, in perſona Chriſti. Nam debet fieri diſpenſatio ab illo, qui habet uices Chriſti. 2. Cor. 2.

CONCL. II.

VT diſpenſatio in foro conſcientiæ ualeat, legitima cauſa deſideratur, ſcilicet, ut ex diſpenſatione maior honor Chriſti, & maior Eccleſiæ utilitas ſequatur. Patet conclu. ex illis uerbis B. Pau. propter uos: ubi indicat rationem diſpenſandi eſſe eccleſię utilitatem, quæ eſt Chriſti corpus. Soto li. 1. de iuſt. et iure ar. ult. 2. Cor. 2

Quarta

Quarta difficultas. Poteritne uotum in melius au ctoritate propria uouentis, & non prælati commutari? S. Th. ar. 11. Ric. ar. 8. q. 1 Sylu. uer. uo tum. 4. §. 7. Sot. ubi sup.

OPINIO Ricard. & Syluest. est negans, Contraria est Angeli uerbo uotum, & Caiet. hoc loco.

CONCL. I.

QVANDO uoti commutatio est in melius, procul dubio auctoritate nouẽtis fieri potest. Expressè habetur in cap. peruenit. Et secundo de iureiurando, & in cap. scripturæ, de uoto, & in cap. dicit, de regularibus. Nam qui ita adimplet uotum, reddit ęquiualens, & quod magis gratũ est: ut si quis promisisset templo calicem argenteum, & reddere aureum.

CONCLV. II.

QVANDO commutatio fit in aliquod æquale, de quo certissimũ non est esse magis Deo gratum, quàm uotum, tunc non auctoritate propria; sed prælati fieri potest commutatio. Nam uoluntas Dei tunc est exploranda, non per subditum: sed per prælatum Christi Iesu uices gerentem.

Quinta diffic. Quando erit cum aliquo in uoto dispensandum.

PROPOSITIO I.

QVANDO materia uoti redditur inutilis, aut mala tunc sufficiens causa est; ut prælatus dispẽset. Hæc non indiget probatione. S. Th. ar. 10 Soto ubi sup

PROPOSITIO II.

QVANDO uotum adimpleri non potest, & im-

potentia adimplendi ex imbecillitate, & impotentia uouentis, & non ex corruptis eius moribus proficiſcitur, tunc ſufficiens eſt diſpenſandi cauſa. Proterea quòd, quando magnitudo rei promiſſæ eſt uiribus promittentis impar, in periculo uiolãdi uotum conſtituitur; atque ita, ut peccatum uitetur, erit illi per diſpenſationem ſubueniendum. Hæc diligenter examinẽt diſpenſatores: ut Chriſti Ieſu fideles miniſtri inueniantur.

PROPOSITIO III.

Est quoque ſufficiens diſpenſandi cauſa, quando uoti obſeruatio maius bonum particulare, uel cõmune impedit. Et ratio à ſimili eſt: nam ut in cõmutationem non eſt reus uoti, qui illud in melius cõmutat, ſimiliter neque qui propter damnum cõmune, uel particulare ab obligatione adimplendi uotum abſoluitur.

Appen. 1 Hinc, omnes miniſtri ad Eccleſiæ utilitatem deſtinati; ut concionatores, confeſſores, cantores, & alii, qui propter ieiunii promiſſi obſeruantiam, minus ſufficienter ſua miniſteria exercent, ſufficientem cauſam diſpenſandi in uoto abſtinẽtiæ habẽt.

Appen. 2 Hinc, erit quoque ſufficiens diſpenſandi cauſa cum coniuge, qui redditur imbecillis, propter abſtinentiam promiſſam ad debiti ſolutionem. Eſt.n. illud uotum impediens maius bonum, nempe, debiti ſolutionem, ad quam ratione iuſtitię obligatur. Et de ſimilibus erit ſimiliter iudicandum.

Sexta difficultas. Quando prælati commutare debent? S Tho. ar. 11 Sot. loco cita to,

ANIMADVERTE commutationem, aut esse simplicem: ut quando fit in maius, siue æquale bonum: aut esse mixtam, ut quando uotum in minus bonum commutatur. Tuncque commutatio, & dispensatio interueniunt.

PROPOSITIO. I.

QVANDO commutatio est simplex, & absoluta, auctoritate uouentis fieri potest. Hæc supra probata manet.

PROPOSITIO. II.

QVANDO fit commutatio in bonum æquale; tunc auctoritate superioris fieri debet. Definita est in cap. quod super iis, de uoto; ubi legitur uotum peregrinationis uersus Hierosolymam à mulieribus emissum in bonum æquale commutari posse, scilicet, in eleemosynam ad terram sanctam mittendam. Quod quidem est maius bonum illi terræ, quàm mulierum peregrinatio. Cæterum, uotũ aliarum peregrinationum ita est commutandum. v.g. promisisti peregrinari ad Virginem Sanctissimam de Monserrat, & ulterius promisisti offerre illi templo decem ducatos, auctoritate superioris decem ducati ad aliud templum commutari possunt, & expensæ in itinere faciendæ erunt pauperibus erogandæ: deductis tamen, quas domi uouens facturus erat. Exempli causa erit in itinere singulis *forma commutandi uotum.*

Secundum dubium. Poteritne *uxor irritare uotum à uiro emissum non petendi debitum?*

Vbi supra.

SOTO dicit, non longe ab scopo abesse, qui partem affirmatiuam teneret. Probabilius tamen uidetur non posse; nam ut non potest uotum continentiæ à uiro emissum ante contractum matrimonii irritare, nec uir potest sine dispensatione debitum petere, benè tamen reddere: ita neque uotum, durante matrimonio, factum. Quia utrobique præ nimio pudore uxor iure suo defraudatur.

Tertium dubium. Poteritne *uir longam peregrinationem uouere, qua uxor iure petendi debitum defraudetur, & familia detrimentum patiatur?*

Soto ubi sup.

CONCLVS. I.

VIR tale uotum emittere potest; adimplere tamen, renitente uxore, non potest. Quia est actus uirtutis potest uouere. Et quia uxor iure suo defraudatur, non potest adimplere.

CONCL. II.

VIR emittens uotum in detrimentum suæ familię emergens, non tenetur ad uotum. Est enim nullum, cùm sit contra iustitiam, ut si promittat templo, uel pauperibus magnam pecuniæ quantitatem, quam sine maximo familiæ detrimento soluere nequęat.

X. diffic.

X. Difficultas. Si uterque coniugum mutuo consensu uotum continentiæ emittat, poterit tunc uir uxoris uotum irritare? Soto eodē ar.

GRATIANVS in cano. manifestum ex præmissis ubi supra hanc difficultatem absoluit.

PROPOSITIO I.

NON potest tunc uir irritare uotum uxoris: ut debitum petat. Quia in petitione debiti non est sibi subdita.

PROPOSITIO II.

NEQVE uxor poterit uotum suum irritare. Quia est domina suarum actionum. Neque è conuerso: quia uterque cessit iuri suo.

PROPOSITIO III.

RECTISSIME facient tunc, si ab Episcopo petant dispensationem. Et ratio est: quia in magno periculo incontinentiæ sunt constituti.

XI. Difficultas. Possuntne pueri obligare se ad religionis ingressum? D. Bona. 4. 3. art. 1. S. Tho. art. 4. Rich. ubi supra, Soto art. 2.

CONCL. I.

SI puer ante 14. annum, aut puella ante 12. ratione non utantur, non possunt uotum aliquod emittere. Quia in eis libertas, & deliberatio deest, quæ ad uotum desideratur.

CONCL. II.

ILLVD autem votum à parentibus, & tutoribus irri-

bus irritari poterit. Propterea quòd, quòad actiones personales, & reales, alienæ potestati subiiciuntur.

CONCL. III.

ANTE annos pubertatis, quantumcunque ratione utantur, uotum solemne religionis nullo modo emittere possunt. Definita est ab Ecclesia de regularibus in 6. & in conc. Trid. sess. 25. cap. 15. de regularibus, & monialibus.

CONCL. IV.

POST annos pubertatis, quando iam incipit adolescentia, potest homo quodcunque uotum personale simplex, aut solemne: non autem reale emittere.

Duodecima Diffic. Votum pueri ante 14. annum, & puellæ ante 12. si ratione utantur, ualebitne?

DVAE sunt opiniones. Prima est affirmans S. Tho. & eius discipulorum. Secunda est negans Ric. qui, si rectè perpendatur, de uotis realibus: nō autem de personalibus uerba facit. *Vbi supra ar. 4. q. 2.*

CONCL. I.

BENE possunt se obligare simplici uoto, & teneantur illud seruare, dum pater, & tutor non contradixerint. Definita est expresè in Numeris. *Num cap. 30*

CONCL. II.

TALIA uota impuberum à parentibus, & tutoribus

toribus irritari possunt. Definita est in cap. puella 20. q. 3. citato, & puella poterit petere irritationem, & confessor consulere: ut petat, & religiosus similiter.

Hinc, pater, siue tutor poterit irritare uotum simplex religionis ab impuberibus emissum; unde puer post 14. annum non tenebitur seruare tale uotum, ante pubertatem iam irritum, nisi puer retulerit se ad annos pubertatis: ut infra explicabit. Appen.

4. Dubium. Poteritne mater uotum puellæ impuberis irritare. *Syluest. uerbo religio 2. S. 12. Sot. lib. 7. q. 3. art. 1.*

PROPOSITIO I.

Si pater puellæ uiuat, solus pater poterit. Quia, patre uiuente, filij sunt sub patris potestate.

PROPOSITIO II.

Patre iam defuncto, si mater fuerit nutrix impuberum, poterit; sin minus tutor.

Quintum dubium. Quid, si ante pubertatem uoueat aliquis religionem, aut peregrinationem, aut aliud, quodcunque personale uotum, eius executionem ad annos pubertatis referendo? *S. Tho. Syluestr. & Sco. ubi sup.*

V. g. si dicat, promitto religionis ingressum, si 16. annum attigero. Opinio Caie. est negans: nam dicit patrem non posse huiusmodi uotum irritare. Contraria opinio est Syluest. *S. Thom. 2. 2. q. 189. ar. 8. Caiet. Syl.*

CONCLVSO.

Simile personale uotum à tutore, siue à patre irri-

tre irritari haud poteſt. Et ratio eſt; quia non ſunt domini actionum perſonalium impuberum tempore, quo votum executioni mandandum eſt. Et tota ratio, ob quam pater votum impuberis irritare poteſt, eſt: quia actionibus perſonalibus impuberum dominatur.

Soto eodẽ ar. 6. *Dubium. Poteritne pater, aut tutor, qui datur poſt pubertatem, irritare perſonalia uota impuberum?*

CONCL. I.

Num c. 30. PATER puellæ puberis, ideſt, excedentis 12. annum, quandiu in domo paterna manet, uotum irritare poteſt. Expreſsè habetur cap. 39. Numer. qui quidem text, licet ſit per legem Euangelicam abrogatus; ratio tamen naturalis eiuſdem textus urget. ſcilicet, quòd ſi puellæ ſuo arbitrio relinquerentur, facilè laberentur, & ruerent; neque decet illas; quemadmodum uiros peregrinari.

CONCLV. II.

PATER, aut curator pueri iam puberis, ideſt, 14. annum excedentis tale uotum irritare non poteſt. Nam ſi pueri, inuitis parentibus, uotum ſolemne religionis emittere poſſunt, nec illud irritare ualent; ut toto titulo de regularibus in 6. conſtat; ſimiliter nec quodcunque aliud uotum. Nullum enim eſt periculum in pueris peregrinationem uouentibus; ut in puellis. Soto tenet in puberibus, tam pueris, quàm puellis, quod dictum eſt; ſecurius

tamen

tamen erit in utrisque à prælato dispensationem obtinere, quam eorum uota irritare.

7. Dubium. Pater, posteaquàm filius excessit 14. annum, & puella 12. poterit uota ante hanc ætatem ab illis emissa facere irrita?

Soto ubi supra.

MVLTI Thomistæ dubii in hac re esse uidentur.

C O N C L V S I O.

NON poterit pater tale uotum irritare. Et ratio est; quia iam quantum ad actiones personales factus est sui iuris. Quemadmodum dominus uotum serui, manente seruitute, emissum non potest post libertatem irritare; quia iam est sui iuris.

Octauum. Dubium. Quid de uotis realibus, & mixtis?

VOTVM reale est, quando promittitur res aliqua; ut eleemosyna. Et mixtum quando promittitur actio personalis, ad cuius executionem aliqui pecuniarij sumptus faciendi sunt; ut est uotum peregrinationis.

C O N C L V. I.

PATER, siue tutor, uota puberũ realia ante 25. annum irritare possunt, nisi habuerint aliqua bona castrensia, idest, militari arte acquisita, uel quasi castrensia, idest, sua industria comparata, quorum habeant plenam administrationem. Ratio est; quia quantum

quantum ad administrationem bonorum non sunt sui iuris; sed patri, uel curatori subiiciuntur. Atq; ita quilibet illorum poterit tale uotum impedire.

CONCL. II.

PVBERES uota realia emittentes, illa parentibus, uel curatoribus manifestare tenentur. Quia uouere fuit actus uirtutis, & ut sit alicuius meriti, & non sit uotum irrisorium, manifestandum est.

CONCL. III.

PATER, siue tutor poterit uota mixta prædictorum irritare. Quia ex parte, qua realia sunt, cùm minor non habeat suorum bonorum administrationem, patre, aut tutore inuito, adimpleri non possunt. Intellige, nisi habeat bona castrensia, uel quasi castrensia. Est tamen consulendum: ut uotorum mixtorum dispensationem ab Episcopo pe tant. Quia fortassis tenetur mendicando peregrinationem adimplere, quando pater, aut curator noluerit hoc concedere. Tandem nota hæc multò magis habere locum in uotis impuberum.

S. Tho. ubi supra art. 9. Soto art. citato.

Decimatertia Diffic. *Ecclesia uotum solemne religionis impuberum poteritne irritare?*

CONCLVSIO.

POTEST, & de facto irritat ita: ut tale uotum solemne religionis, ante annos pubertatis emissum non ualeat. Definita est expresè cap. 1. de regu-

de regularibus in 6. & nunc in conc. Trid. ubi supra & ante decimum sextum annum expletum nõ ualet: quia non recipitur ab Ecclesia, cui etiam fit.

Nonum Dubium. Tales tenebuntur saltem seruare continentiam? Soto ubi supra.

OLIM de hac re dubitabant doctores.

CONCLVSIO.

NVLLO modo continentiam seruare tenentur. Possunt enim matrimonium contrahere. Definita est in concilio Trid. sess. citata: ubi promittentes religionem solemniter ante 16. annum, ratione promissionis ad nihil prorsus obligari docetur.

Art. 8. An in uoto possit fieri dispensatio?

CONCLVSIO. S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 10. Ric. ar. 9. q. 2.

DISPENSATIO, aut commutatio in uoto fieri potest. Nam cùm in legibus humanis possit fieri dispensatio, quæ nihil aliud est, quàm superiorem determinare legem communem non esse in aliquo particulari casu seruandam, poterit quoque, & in uoto fieri. Nam uotum nihil aliud est, quàm lex quædam humana, quam aliquis sibi præscribit. Licet enim obseruatio uoti sit de lege diuina: facere tamen uotum actus humanus est. D. Bona. art. 2. q. 3. Ric. ubi supra So to. lib. 7. q. 4. art. 1.

Prima Diffic. An Papa in uoto dispensare possit.

TRES sunt opiniones prima tenet non posse dispensar

diſpenſare, ſed tantum declarare, & hæc eſt D.Bo. quem ſequitur Palu. Secunda opinio, quam refert glosſa, dicit Papam in omnibus uotis, etiam nulla legitima cauſa interueniente, diſpenſare poſſe. Tertia opinio eſt S. Tho. in hoc art. & in 4.d. 38. q. 1 art. 10. & Syłueſt. verbo uotum 4.§.3.& Caiet. in hoc art. & in art. 12. & in ſumma uerbo diſpenſatio, qui docent Rom. Pont. proprijsſimè; legitima tamen cauſa interueniente, diſpenſare poſſe; aliter verò non.

CONCL. I.

PAPAM in uoto diſpenſare, non eſt declarare ſolum, illud non obligare. Definita eſt in cap. uenientis de voto, ubi dicitur: Papa non declarat, ſed commutat votum, & in cap. quanto de iureiurando, ubi textus diſtinguit inter declarationem, & abſolutionem iuramenti, quare ſimiliter erit in præſentia diſtinguendum. Quia utrunque fit Deo, & utriuſq; obſeruatio de lege naturali, & Diuina eſt.

CONCL. II.

NON poteſt Papa in uoto ſine legitima cauſa diſpenſare; alioquin eſſet nulla diſpenſatio. Et ratio eſt: quia cùm Papa non posſit irritare uota ſæcularium, propterea quód, non eſt dominus actionum Chriſtianorum, quemadmodum prælatus reſpectu monachi; neque poterit ſine legitima cauſa diſpenſare. Nam idem eſt ſine cauſa diſpenſare in aliqua lege, & illam irritare.

CON-

CONCL. III.

LEGITIMA autem causa interueniente, dispensare potest. Deus enim nunquam deficit in necessariis, & est Ecclesiæ maximè necessarium; ut sit penes prælatos potestas dispensandi in uoto. Multi namque ira, aut metu, aut ignorantia commoti multa promittunt. Atque etiam constat ex cap. dispensationes. 1. q. 7.

Secunda difficultas. An in uoto solemni continentiæ possit fieri dispensatio?

DVAE sunt extremæ opiniones. Prima S. Thoæ ar. 11. & Alex. 4. Papæ in materia de uoto, & D. Bona, d. 38. q. 4. & Sylu. uerbo uotum 4. §. 5. Almayn de potestate, Ecclesiastica cap. 15. Turrecrē. super cañ. sicut bonum 27 q. 1. Soto de iust. & iur. lib. 8. q. 3. ar. 2. qui omnes affirmant Papam non posse dispensare in uoto continentiæ religionis ita; ut religiosus matrimonium contrahere possit: bene tamen in uoto solemni continentiæ ordinis.

Secunda, & contraria est iurisconsultorum, ut Syluest. loco citato docet, quos sequutur multi ex Theologis Ric. d 38. ar. 9. q. 2. Dur. ibidemq. 2. Pal. q. 4. ar. 4. Maior. is q. 3. Henricus quolib. 5. q. 25. & 26. S. Antoni. 3. par. summæ titulo 22. cap. 7. summa Angel. uerbo uotum. 4. §. 5. Caiet. sequutus est etiā Scotum, qui hanc defendit opinionem. d. 38. quę opinio est; quod Rom. Pot. in uoto solemni continentiæ, religionis monachalis dispensare potest: ita ut monachus matrimonium contrahere possit. Nā

ita eſt etiã de eſſentia monachatus abdicatio ꝓprietatis, ſicut caſtitatis cuſtodia; ut cõſtat ex cap. cum ad monaſterium de ſtatu monachorum & faciẽdo ex monacho non monachum diſpenſat in paupertatis voto; ergo ſimiliter uidetur poſſe in uoto ſolẽni continentiæ diſpenſare. Siquidem utrumque eſt de eſſentia uoti; ſed de hac re ſupra in tractatu de matrimonio.

S. Tho. ar. 12 Soto ar. 3.

Tertia difficultas. An ad diſpenſationem, uel commutationem uoti prælati auctoritas requiratur?

CONCL. I.

PRAELATVS poteſtatem diſpenſandi in uoto habet. Eſt enim Dei Vicarius, & ita habet auctoritatem determinandi; an ſit Deo acceptum implere, aut non implere tale uotum. Et quemadmodum in lege communi non poteſt fieri diſpenſatio, niſi per ſuperiorem: ita neque in uoto, cùm ſit quædam lex particularis. Et conſtat etiam ex B. Paul. 2. ad Cor. 2. nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter uos, in perſona Chriſti. Nam debet fieri diſpenſatio ab illo, qui habet uices Chriſti.

2. Cor. 2.

CONCL. II.

VT diſpenſatio in foro conſcientiæ ualeat, legitima cauſa deſideratur, ſcilicet, ut ex diſpenſatione maior honor Chriſti, & maior Eccleſiæ utilitas ſequatur. Patet conclu. ex illis uerbis B. Pau. propter uos: ubi indicat rationem diſpenſandi eſſe eccleſiæ utilitatem, quæ eſt Chriſti corpus.

Soto li. 1. de iuſt. et iure ar. ult. 2. Cor. 2.

Quarta

Quarta difficultas. Poteritne uotum in melius au ctoritate propria uouentis, & non prælati commutari? S. Th. ar. 11. Ric. ar. 8. q. 1 Sylu. uer. uo tum. 4. §. 7. Sot. ubi sup.

OPINIO Ricard. & Syluest. est negans, Contraria est Angeli uerbo uotum, & Caiet. hoc loco.

CONCL. I.

QVANDO uoti commutatio est in melius, procul dubio auctoritate nouētis fieri potest. Expressè habetur in cap. peruenit. Et secundo de iureiurando, & in cap. scripturæ, de uoto, & in cap. dicit, de regularibus. Nam qui ita adimplet uotum, reddit ęquiualens, & quod magis gratū est: ut si quis promisisset templo calicem argenteum, & reddere aureum.

CONCLV. II.

QVANDO commutatio fit in aliquod æquale, de quo certissimū non est esse magis Deo gratum, quàm uotum, tunc non auctoritate propria; sed prælati fieri potest commutatio. Nam uoluntas Dei tunc est exploranda, non per subditum: sed per prælatum Christi Iesu uices gerentem.

Quinta diffic. Quando erit cum aliquo in uoto dispensandum.

PROPOSITIO I.

QVANDO materia uoti redditur inutilis, aut mala tunc sufficiens causa est; ut prælatus dispēset. Hæc non indiget probatione. S Th. ar. 10 Soto ubi sup

PROPOSITIO II.

QVANDO uotum adimpleri non potest, & im-

 potentia

potentia adimplendi ex imbecillitate, & impotentia uouentis, & non ex corruptis eius moribus proficiscitur, tunc sufficiens est dispensandi causa. Propterea quòd, quando magnitudo rei promissæ est uiribus promittentis impar, in periculo uiolādi votum constituitur; atque ita, ut peccatum uitetur, erit illi per dispensationem subueniendum. Hæc diligenter examinēt dispensatores: ut Christi Iesu fideles ministri inueniantur.

PROPOSITIO III.

Est quoque sufficiens dispensandi causa, quando uoti obseruatio maius bonum particulare, uel cōmune impedit. Et ratio à simili est: nam ut in cōmutationem non est reus uoti, qui illud in melius cōmutat, similiter neque qui propter damnum cōmune, uel particulare ab obligatione adimplendi uotum absoluitur.

Appen. 1 Hinc, omnes ministri ad Ecclesiæ utilitatem destinati, ut concionatores, confessores, cantores, & alii, qui propter ieiunii promissi obseruantiam, minus sufficienter sua ministeria exercent, sufficientem causam dispensandi in uoto abstinētiæ habēt. Appen. 2.

Hinc, erit quoque sufficiens dispensandi causa cum coniuge, qui redditur imbecillis, propter abstinentiam promissam ad debiti solutionem. Est. n. illud uotum impediens maius bonum, nempe, debiti solutionem, ad quam ratione iustitię obligatur. Et de similibus erit similiter iudicandum.

Sexta difficultas. Quando prælati commutare debent? S Tho.ar. ii

Sot. loco cita to.

ANIMADVERTE commutationem, aut esse simplicem: ut quando fit in maius, siue æquale bonum: aut esse mixtam, ut quando uotum in minus bonum commutatur. Tuncque commutatio, & dispensatio interueniunt.

PROPOSITIO. I.

QVANDO commutatio est simplex, & absoluta, auctoritate uouentis fieri potest. Hæc supra probata manet.

PROPOSITIO. II.

QVANDO fit commutatio in bonum æquale; tunc auctoritate superioris fieri debet. Definita est in cap. quod super iis, de uoto; ubi legitur uotum peregrinationis uersus Hierosolymam à mulieribus emissum in bonum æquale commutari posse, scilicet, in eleemosynam ad terram sanctam mittendam. Quod quidem est maius bonum illi terræ, quàm mulierum peregrinatio. Cæterum; uotū aliarum peregrinationum ita est commutandum. v.g. promisisti peregrinari ad Virginem Sanctissimam de Monserrat, & ulterius promisisti offerre illi templo decem ducatos, auctoritate superioris decem ducati ad aliud templum commutari poterunt, & expensæ in itinere faciendæ erunt pauperibus erogandæ: deductis tamen, quas domi uouens facturus erat. Exempli causa erit in itinere singulis

forma commutandi uotum.

diebus sex nūmos argenteos consumpturus, & domi tres tantùm, iis tribus deductis, cæteri sunt pauperibus elargiendi. Est tandem commutandus labor itineris in ieiunium ita; ut pro quarto quoque die itineris unus ieiunij dies imponatur.

PROPOSITIO III.

IN his omnibus commutationibus habenda est tantùm ratio expensarum, & laboris in eundo: non autem in redeūdo. Ratio est; quia solúm promisit ire, non autem redire.

PROPOSITIO IIII.

QVANDO commutatio fit in bonum æquale, debet commisceri dispensatio ita; ut aliqua causa ex supradictis interueniat. Est tamen notandū hāc commutationem mixtam non posse ab illo fieri, qui auctoritatem commutandi tantùm habet, ut est confessor uirtute bullarum; sed ab eo, qui simul dispensandi auctoritatem obtinet. Et hac de causa confessores ab Episcopo auctoritatem dispensā di petere debent.

Sup. ubi sup. *Septima difficultas. Qua ratione confessores debent uota uirtute bullarum commutare?*

PROPOSITIO I.

ELEEMOSYNA, in quam fit commutatio, est eroganda quæstoribus cruciatę, in expeditionem contra Turcas. Nam ita in bulla præcipitur.

PRO-

PROPOSITIO II.

CONFESSORES, si petierint à diœcesano auctoritatem commutandi pœnitentis uota, poterũt efficere; ut eleemosyna, in quam fit commutatio, pauperibus elargiatur. Quoniam tunc non auctoritate bullarum; sed episcopi fiet commutatio.

PROPOSITIO III.

Soti est.

AVCTORITAS dispensandi, aut commutandi uota uirtute bullarum non est intelligenda, nisi de uotis factis ante bullæ receptionem. Quia dispensatio nunquàm conceditur, nisi ad præteritum. Temerarium namque esset concedere alicui facultatem dispensandi in uoto, priusquàm uotum fieret; & hoc in bulla exprimeretur.

Octaua difficultas. Qui uouit non petere dispensationem, aut uoti commutationem, poteritne illam exigere?

solus Ric. d. 38.ar.9.q.3

PROPOSITIO I.

LEGITIMA interueniente causa, huiusmodi uotum non obligat. Ratio est: propterea quòd, uotum, quando impedit maius bonum, est dispensandum; atque ita est de hoc uoto, quãdo est maius bonum petere dispensationem.

PROPOSITIO II.

QVANDO nulla subest dispẽsandi causa, tale uotũ obligat. Quia uotum de re aliqua licita emissum obligat in conscientia.

PROPOSITIO III.

VOTVM de non petenda uoti commutatiõne obligat ad non petendam commutationem in bonum æquale; non tamen in melius. Hæc ex ſupradictis conſtat.

Ric. ar. 9. q. 1. et 2. Sylu. uerb. uotum. 4. §. 5. Soto q. 4. lib. 7. de iuſt. et iure.

Nona difficultas. Quis in uotis diſpensare, aut illa irritare poterit?

CONCL. I.

ROM. Pont. uota Chriſtianorum, nulla interueniente cauſa, irritare non poteſt, demptis uotis religioſorum. Quia non habet dominium ſuper actiones Chriſtianorum, & eorum bona, quemadmodũ ſuper actiones religioſorum, cùm ſit eorum ſupremus prælatos, habet. Communis eſt opinio.

CONCL. II.

EPISCOPVS, & quicunque alius prælatus habens ſpiritualem iuriſdictionem in ſubditos in omni uoto, dempto caſtitatis, religionis, & peregrinationis terræ ſanctæ uoto, diſpenſare poteſt. Definita eſt cap. 1. & cap. ex multa & cap. quod ſuper his, de uoto. Cæterum ex conſuetudine reſeruatur; ut in bullis Cruciatæ patet.

CONCLV. III.

EPISCOPVS in uoto tẽporali caſtitatis diſpenſare poteſt Ratio eſt: quia huiuſmodi uota non sũt ſimplicis continentiæ: ſed ad tempus.

Panor. tamen in cap. Veniens, qui clerici, uel uouentes

uentes, & ad Angel. uerbo uotum affirmant Episcopum posse dispensare in uoto perpetuæ continentiæ, consuetudo tamen, quæ est optima legum interpres talem dispensationem solius Papæ esse declarauit. S. Tho. est ad 3.

CONCL. IIII.

LICET Episcopus non posit in uoto simplici religionis dispensare; potest tamen, legitima interueniente causa, declarare uoti executionem esse differendam. Quia declarare non est dispensare; sed uoti executionem in aliquo euentu propter maius bonum suspendere, ad quod quidem iurisdictio spiritualis; & ut declaratio auctoritatiuè fiat, desideratur, ad distinctionem declarationis alicuius doctoris, quæ non est ita in conscientia tuta: ut est auctoritatiua declaratio.

CONCL. V.

METROPOLITANVS in uotis subditorum sui suffraganei dispensare minimè potest. Quia illi in gradu tantùm appellationis subijciuntur.

CONCL. VI.

METROPOLITANVS in uoto Episcopi sui sufraganei dispensare potest. Quia immediatè illi est subiectus.

Decima Diffic. Potestne Episcopus dispensare in uoto pœnali peregrinationis in terram sanctam, aut religionis, siue castitatis? S. Thom. 2. 2. q. 189. ar. 3. ad 3 Soto lib. 7. art. 3. q. 4.

PROPOSITIO. I.

TALE uotum antequam pœna incurratur per Episco-

Episcopum dispensari potest; ut si quis promiserit non ludere chartis sub pœna ingrediendi religionem, uel peregrinandi Hierosolymam. Ratio est; quia ante ludum tale uotum nondum obligat. In hac re omnes conueniunt, dubitant tamen: an quando iam uouens incurrit pœnam, per Episcopum dispensari posit? quidam partem affirmantē tenent; Soto uerò, & alij negant.

PROPOSITIO. II.

Hvivs dubij tutior est pars negans: nihilominus tamen poterit confessor sequi affirmantem, quamuis ipse negantem tueatur. Tunc enim non faciet contra conscientiam, cùm affirmans opinio sit probabilis, quamuis agat contra suā opinionē. Caiet.est. 3

Primum Dubium. Promittens ieiunare in uigilia Natiuitatis immaculatæ, semperque semper Virginis Mariæ, si illo die non ieiunet, tenebiturne alio die ieiunare.

R. non. sed pœnitere tantum.

Secundum Dubium. Vota scholasticorum Salmaticensium, & aliarum uniuersitatum possuntne per Episcopum, aut Archiepiscopum illius diœcesis, uel per cancellarium dispensari?

Pater Alcocer. Respondeo cum doctissimo patre Alcocer, qui affirmat, & meritò, ad proprium diœcesanum esse recurrendum.

Dubium

Dubium Tertium Vota nouitiorum cuius auctoritate sunt commutanda?

PROPOSITIO. I.

PRAELATVS non habet dispensandi in illorum uotis auctoritatem. Quia non dum sunt professi.

PROPOSITIO. II.

MAGISTER nouitiorum uota illorum in melius, siue in æquale commutare poterit: ut si uouit ieiunare in sabbato, ieiunet feria sexta, & si uouit recitare psalmos singulis diebus, unam missam sub uoto audiat.

Praxis dispensandi & commutandi uota.

PROPOSITIO. I.

QVANDO dicitur uotum communtandum esse in melius, intelligitur in magis meritorium, siue magis satisfactorium. v. g. ieiunium, oratio, & eleemosyna sũt meritoria, & satisfactoria, & peregrinatio similiter; sed magis meritorium est Missæ sacrificiũ, & cõfessionis frequentatio, atque ita poterũt prædicta uota etiam peregrinationis in Hierosolymã, cõmutari in sacrificia, & orationes, atque eleemosynas, & in frequentationem confessionum per annum, uel per singulos menses; saltem ut in uno quoque mense confiteatur. Hoc enim magis meritorium est, quàm peregrinatio.

PRO-

PROPOSITIO. II.

Est quoque notandum, nunquàm in bullis, uel iubileis concedi confeſſoribus auctoritatem diſpenſandi, ſed commutandi uota; quod eſt intelligendum ſaltem in bonum æqualiter meritorium, ſatisfactorium, aut impetratorium.

PROPOSITIO. III.

Ratio diſpenſandi ſemper debet eſſe melioris boni impeditiua, ideſt, incompoſsibilis cum maiori merito. V. g. promiſit aliquis continentiam, qui ſi nuberet; ſedarentur multa ſcandala, in hoc caſu hæc eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi in uoto continentiæ. Quia magis meritorium eſt paci reipublicæ conſulere, quàm à coniugio abſtinere.

PROPOSITIO. IIII.

Soto lib. 1. de Iuſt. & iure in fine.

Est etiam cauſa commutandi uotum ſufficiēs, quando facilè executionis uoti obliuiſcitur, & facilius illud frangit, habetque multa impedimenta, quibus præpeditur, ne uotum adimpleatur. & nō debet eſſe commutatio in omnino æquale in indiuiſibili conſiſtens.

FLORES TOTIVS DISPVTAtionis de reſtitutione, & de ſingulis contractibus.

De his omnibus quæſtionibus diſputant doctores, ſcholaſtici d. 15. 4. & præter illos Alexan. Alen. uariis in locis infra citatis, & S. Thom. quoque; Gerſon de poteſtate Eccleſiaſtica conſideratione

tione 13.& in tract. de vita spirituali lect. 13 Conradus de contractibus, Medina. C. de rebus restituendis, Nauar. in sua summa. Soto in opere de iust. & iur. pater Franciscus Alcoer in opere, cui titulus est, Tratados delos juegos.

QVAESTIO PRIMA DE DOMINIO

Art. Primus, quidnam est dominium? S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 2 & q. 78. art. 1. Scoto lib. 4. q. 1. ar. 1 Med. q. 1.

CONCLVSIO.

DOMINIVM est ius, siue facultas quomodolibet utendi, aut alienandi rem aliquam secundum usum à lege permissum, Hæc concl. non aliter probatur, quàm per discrimē, quod inter usum, & usumfructuū, & dominiū reperitur. Nam usus est ius, siue potestas utendi, fruendique re aliena in propriam tantum utilitatem. Vsusfructus est potestas utendi, & alienandi fructum, salua tamen rei substantia: at uerò dominium est potestas non solum utendi fructu rei; uerùm etiam alienandi eiusdem rei substantiam.

Prima Diffic. Quo iure incepit dominiorum diuisio?

ANIMADVERTE primum ius naturæ bifariam sumi. Primó, quod natura omnia animantia docuit, siue quod appetitui sensitiuo consonat; ut est liberorum generatio, & eorum educatio. Secūdó, quod ratio naturalis inter omnes gentes constituit, quodque apud omnes populos eque custoditur, *Soto lib. 4. q. 3. Sco. & Medina ubi supra. S. Th. q. 66. art. 2.*

ditur ,quod olim ius gentium appellabatur, quale illud eſt:quod tibi non uis,alteri &c. Et de hoc ſecundo modo eſt in præſentia diſputatio.

D. Aug.

CONCL. I.

IVRE naturali,& diuino in ſtatu innocentiæ nõ fuerunt diſtincta dominia:ſed omnia erant tunc cõmunia . Cõcl. eſt D. Aug. ad uerbum, & ab Eccleſia in can. quo iure d. 8. canonizata. Nam iure, inquit, humano dicitur, hæc uilla eſt mea; &c.

APPEN. Hinc, conſtat diuiſionem dominiorum per legẽ humanam poſitiuam fuiſſe factam . Nam lege, inquit, humana &c. in can. quo iure.

CONCL. II.

Gen. 4. FACTA autem eſt dominiorum diuiſio per all quam legem iuſtè latam à patre, ſiue à principe, ſiue ab aliqua republica. Adam enim filiis ſuis rerum dominia diuiſiſſe ſcriptura ſacra ſatis apertè indicat dicens: Cain obtuliſſe ſacrificium de fructibus terræ; Abel uerò de primogenitis gregis ſui , & adipibus eorum. Secunda, & tertia pars concluſionis ex iure canonico, & ciuili conſtat. Vbi præcipitur unumquemque in propriis bonis indemnẽ ſeruari.

Secunda difficultas. In rebus, quæ uſu conſumuntur, poteſtne uſus à dominio ſeparari?

GRAVIS eſt hæc difficultas. Nam Nicolaus 3. in cap. exiit, qui ſeminat, de uerb. ſig. in 6. & clem

Clemen. 5. in clementi. exiui, eodem titulo in 6. & cæteri omnes summi pontifices, eorum successores definierunt fratres minores non habere alicuius rei dominium; usum autẽ facti, & non iuris esse penes eosdem fratres. At uerò Ioã. 22. post Nicolaum III. in extrauag. ad conditiorem oppositum decreuit dicens; in rebus, quæ usu consumuntur, impossibile esse vsum à dominio distingui.

CONCLVSIO.

In rebus, quæ unico actu consumuntur, usus à domino separari potest, & de facto in ordine fratrum Minorum separatur. Constat ex prima conclusione huius ar. Tũ etiam in Deuterono. dicitur; ingressus uineam proximi comede uuas, quantum tibi placuerit, foras ne efferas tecum. ubi uenditio uuarum prohibebatur, & simplex usus sine dominio concedebatur: quare usus necessarió à dominio distinguitur. Et in act. Apostolorum legitur omnes credentes habuisse omnia communia: quamobrem nullus in particulari habuit dominium: sed usum tantùm: alioquin non essent communia. *Deut. c. 23.* *Act. cap. 2.*

Tertia difficultas. Quis potest alicuius rei habere dominium? *S. Tho. Scot. et Medina, et Soto ubi sup.*

CONCL.

Fratres Minores de obseruantia nullius rei dominium nec in communi, nec in particulari habere possunt. Patet ex clem. exiui, & ex 6. capite Regulæ seraphici patris Francisci.

Hinc, non poterũt uẽdere, uel permutare aliquid sine expressa, aut tacita sindicorum facultate.

CON-

CONCL. II.

Nvlivs monachus cuiusuis religionis sit, in particulari alicuius rei proprium dominium habere potest. Definita est expressè in cap. cùm ad monasterium de statu regularium: ubi Rom. Pont. ita ait; abdicatio proprietatis sic est annexa statui regularium: ut in his Papa non possit dispensare.

Appen. 2. Hinc, si Papa alicui monacho concedat, ut habeat dominium, ille iam non erit monachus. Nam Papa licet possit facere de monacho non monachum, efficere tamen non potest; ut manente monachatu, in particulari proprium habeat. Quia proprietatis abdicatio est de essentia monachi, quẽadmodum rationale de essentia hominis.

CONCL. III.

Fvriosvs perpetuus dominium alicuius rei habere non potest. Qui enim suiipsius non est dominus, alijs dominari non potest; & huiusmodi furiosi sunt ueluti agentia naturalia, quę suarum operationum dominium non habent.

CONCL. IIII.

Gen. 1. Homines, qui non sunt perpetuo amentes, dominium habere possunt. Patet Ge. 1. faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrã; ut præsit, idest, ut sit dominus &c. quare fundamentum omnis dominij erit imago, & similitudo

Dei, quę consistit in nobis: ut B. Damascenus docet in hoc, quod liberum arbitrium habemus. Atque ita soli homines, qui non sunt perpetuo amentes, aut ut alij dicunt, rationalis creatura, quæ habet liberum arbitrium, poterit habere dominiū.

Hinc, nulla creatura irrationalis poterit habere dominium, quod est contra Gerson. Conrad. & alios, qui quamlibet creaturam affirmant habere dominium, ut leonem v.g. esse ferarum, quas prædatur, dominum. APPEN. 3

CONCL. V.

DEVS iure naturæ titulo creationis est dominus omnium creaturarum: Domini enim est terra, & plenitudo eius, dominusque totius creaturæ est. *Psal. 23.*

Hinc, filij Israel Aegyptios spoliantes furtum non commiserunt. Quia hoc, uolente vniuersali domino, scilicet, Deo, fecerunt. APPEN. 4 *Exod. cap. 3.*

CONCL. VI.

OMNE dominium, quod in creaturis reperitur, à Deo est. Dicitur enim ad Rom. Omnis potestas à domino Deo est, &c. *Rom. 13.*

CONCL. VII.

ANGELI suarum actionum, ut contemplationum, motus &c. domini sunt; alterius tamen rei in uniuerso existentis dominiū habere minimè uidētur. Deus. n. omnia propter nos creauit, neq; ullam

creaturam propter Angelos creaſſe legimus. Dæmones namque ſupra damnatos ius tantum quoddam miniſteriale iuſtitiæ Diuinæ habent.

Soto lib. 4. q. 5. ubi ſupra.

Quarta Diffic. An Primogenitus habeat dominio bonorum uinculatorum.

DVÆ ſunt opiniones. Prima dicit eſſe dominum, licet non poſſit ea uendere. Quia minor ætate eſt dominus ſuorum bonorum; & tamen illa alienare non poteſt.

Contraria, & ſecunda eſt Baldi, & aliorum iuriſperitorum; quæſtio hæc de nomine eſſe uidetur: utraque opinio eſt probabilis.

S. Tho. 2. 2. q. 73. art. 4. d. 1. Soto lib. 4. tota q. 2. Caſtro de l. pæn. cap. 3. ib. 2.

Art. 2. Quarum rerum homo dominium habere poteſt.

Abſoluentur articulus ſequentibus difficultatibus.

Prima Diffic. An ſit homo dominus ſuæ uitæ, & membrorum?

CONCLVSIO.

HOMO non eſt dominus ſuæ uitæ, aut membrorum ita, ut poſſit ſeipſum interimere: quin agat contra charitatem & iuſtitiam. Aget quidem contra charitatem: quia præcepto, non occides, non ſolùm alios, uerùm & nos ipſos occidere prohibemur, & contra iuſtitiam quoque: quia occidens ſeipſum aufert alienum, nempe, uitam, inuito Deo, qui eſt uitæ, & mortis dominus. Nam in

Deut. 32. Cap.

Deutero dicitur; ego occidã, & ego uiuere faciam.

Secunda

Secunda Diffic. An sit propriç famæ dominus?

CONCLVSIO.

HOMO propriç famæ ita est dominus: uti imponens sibi falsum crimen, agat solùm contra charitatem. Nam Christus Iesus, cùm in multis accusaretur, nihil respondebat: ita ut miraretur præses uehementer, & sancti propriam famam contemnebant, quòd minimè illis integrum fuisset, si domini famç propriæ non extitissent; sed de hac relatius infra. *Marc. 13.*

Tertia Diffic. An possit unus homo alterius hominis esse dominus?

CONCL. I.

VNVS homo alterius hominis titulo emptionis, uel quia fuit in iusto bello captus, dominium habere potest. Prima pars conclusionis in Leuit. cap. 25. habetur, ita enim legitur: si paupertate oppressus uendiderit se frater tuus, non opprimas eum cum seruitute famulorum, quod apud nos modo non licet, est tamen inter infideles nunc, ut olim erat, consuetudo uendendi proprios filios; ut habetur in lege 2 ff. de his, qui proprios filios distraxerunt. Secunda uerò pars patet: quia cum post sit miles hostem interimere, poterit illum in mancipium seruare, & hæc dicitur seruitus iure belli, quæ instituta est ad seruandam hostium uitam. *Alex. Alen. 3. p.* *Leuit. C. 25*

CONCL. II.

Qvi seruus est; quia seipsum vendidit, si fugiat, ad restitutionē tenebitur, furatur enim alienū.

Quarta Diffic. An sit dominus ferarum, piscium & animalium.

CONCLVSIO.

Homo iure naturali, & diuino est dominus ferarum, piscium, & animalium. Dicitur enim Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs, vniuersæque terræ, omniq; reptili, quod mouetur in terra.

Scot. art. 2. q. 1. Soto. lib. 4. q. 5. Medi. q. 1.

Art. III. Quibus modis transferri potest Dominium?

CONCL. I.

Dominivm rei in alium transferri potest per solā domini voluntatem cum traditione; dummodo à lege non prohibeatur. Probatur Instituta, de rerum diuisione, vbi dicitur: Nihil tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem propriam in alium transferri, ratam habere.

APPEN. C. de falsa moneta. l. 1.

Hinc, si dominus rei non habeat rationis vsum, & liberum arbitrium: quia mente captus, vel puer est, rem suam dare non poterit. Non enim dicitur habere propriam voluntatem, nec libero vti arbitrio, cùm quid agat, ignoret.

Hinc,

Hinc; si minor sine auctoritate tutoris, & primogenitus sine auctoritate Principis, aliquid alienauerint, recipientes ad restitutionem tenebuntur. Quia hi à lege alienare prohibentur. Appen.1

Idem est iudicium de vsurario, quamuis solutio vsurarum spontanea sit; & de iudice accipiente pecuniam pro sententia proferenda. Quia non acquirunt dominium: ut definitum est in cap. exigi, de censibus in 6. similiter iudicandum est de alijs casibus. Appen.2

CONCL. II.

Dominium potest quoque legis auctoritate contra domini voluntatem transferri; vt constat in præscriptionibus, de quibus infra agetur, & in bonis hæreticorum. Nam à die commissi criminis, inuito heretico, dominium bonorum illius transfertur.

CONCL. III.

Aliquando etiam dominia per iudicis sententiam, inuito domino, trauferuntur. Definita est in can. fraternitas. 12.q.2. vbi dicitur, furem à iudice posse mulctari pœna pecuniaria, cuius pecuniæ dominium per sententiam iudicis, mediante executione, in alium tranfertur.

Prima Diffic. Possuntne filij illegitimi bona paterna retinere?

Nota filiorum illegitimorum quosdã vocari manceres, vt qui ex meretricibus in lupanari expo- Soto ubi sup. art.1.

ſitis naſcuntur: alios ſpurios, ut qui naſcuntur ex aliena concubina, uel ex illa, quæ pluribus expoſita eſt; non tamen in lupanari; alios nothos, ut qui ex adulterio procreantur; alios tandem naturales, qui ex propria concubina domi retenta, dummodò uterque ſit ſolutus, geniti ſunt. Hæc diuiſio colligitur, ex cap. niſi cùm pridem, de renunciatione.

C O N C L. I.

TAM pater, quàm mater poſſunt filijs quocunque modo illegitimis quintam partem ſuorum bonorum relinquere. Patet per legem nonam, & decimam Thauri. Et ratio eſt: quia quinta pars bonorum, cui uoluerit teſtator, legare poterit.

C O N C L. II.

FILII ſpurij, & naturales poſſunt matri ab inteſtato ſuccedere, & ex teſtamento, quamuis habeat aſcendentes hęredes legitimos: dummodò legitimis deſcendentibus careat. Probatur per legem nonam Thauri, ubi expreſsè habetur.

C O N C L. III.

SPVRIVS neque ex teſtamento, neque ab inteſtato patri ſuccedere poteſt. Et ratio eſt; quia habet incertum patrem.

C O N C L. IIII.

FILIVS naturalis ex teſtamento tantùm poteſt patri ſuccedere, quãuis habeat legitimos aſcendentes:

dentes; ſi tamen legitimis deſcendentibus ſit priuatus. Probatur per legem decimam Thauri.

CONCL. V.

ADVLTERINVS nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, patri, aut matri ſuccedere poteſt. Per eandem legem Thauri patet.

Secunda Diffi. Poteſtne pater filium illegitimum hæredem per fidei commiſſum inſtituere ita; ut in conſcientia filius talia bona retinere poſſit?

CONCL. I.

FILII adulterini ſęcularium in fidei commiſſo in foro conſcientiæ; non tamen in foro exteriori, bona paterna poſsidere poſſunt. Quia lex prima fori titulo de hæredibus, & ſucceſſoribus, tantùm prohibet, ne ſint ex teſtamento hęredes.

CONCL. II.

FILII clericorum, aut religioſorum, nec per teſtamentum, nec per fidei commiſſum, nec per donationem in bonis paternis ſuccedere poſſunt. Ita definitum eſt in lege 22. lib. 1. tit. 3. & in lege 2. lib. 5. tit. 3. regularium ordinationum. Vbi ita legitur (*Ordenamos, y mandamos, que los hijos delos Clerigos, religioſos, ni hereden, ni puedan heredar los bienes de ſus padres, ni de ſus parientes, ni los hayan; ni los puedan gozar por legado, do-*

nation, o por otro trapaſſo,) Qua lege iuſta inhabiles redduntur, & in foro exteriori, & conſcientiæ ad bona paterna habenda aliquo titulo legati, donationis, &c.

APPEN. 1 Hinc, ſi pater, tacito fidei commiſſo, aliquem hæredem conſtituat, poterit filio clerici bona illa dare, nõ tanquàm paterna; ſed tanquàm propria.

APPEN. 2 Hinc, ſi fidei commiſſum ſit expreſſum, peccabit fidei commiſſarius bona illa filio clerici dando, & in conſcientia fiſco, aut pauperibus illa reſtituere tenebitur: ſi tamen hoc fiſcum latere poteſt. Sin minus, reddat fiſco, ne poſtea iterum ſoluere teneatur. Non enim cùm ſit lex pœnalis, ante condemnationem obligat.

Soto ibid.

Tertia Diffic. Si filius, aut filia clerici matrimonium contraxerit, & filios ex tali matrimonio habeat, poterit nepotibus hæreditatem relinquere?

CONCLVSIO.

POTERIT, Quia pœnæ ſunt reſtringendæ, & lex illa de filijs clericorum eſt pœnalis.

Syluestr. uerbo alienatio §. 12. 13. & 14. & uerbo teſtamentum 1. §. 5. & uerbo hæreditas 3. §. 7. Soto ubi ſup.

Quarta Difficultas. *Teneturne pater filios illegitimos alere?*

CONCL. I.

TENENTVR quidem illos, qui rationis vſum non attigerunt. Inhumanum enim eſſet filios in ætate infantili, in qua victum ſibi quærere non poſſunt, ita relinquere. Vnde qui eos, vt ab alijs alantur, exponunt, mortaliter peccare videntur.

CON-

CONCL. II.

Filios spurios post rationis usum alere non tenentur. Quod quidem fit: vt homines à concubitu damnato, & pessimo arceantur.

Art. Vlt. An per contractum minus solemnem in foro conscientiæ dominium transferatur?

Syluest. uerbo alienatio. §. 12. & uerbo. testamentum. §. 5. Adr. quolib. 6. ar. 1. Soto ubi sup. ar. 3.

Vt si Petrus non habens hæredes necessarios, sed collaterales tantùm, instituat hæredem Ioannem in testamento minus solemni, vel instituat hæredes in tali testamento necessarios; vel collaterales, & leget extraneis quintam partem suorum bonorum; possintne parentes expoliare Ioannē, vel Ioannes possit bona fide illa bona retinere; vel an teneantur hæredes in conscientia legata illa soluere?

Tres sunt de hac re opiniones. Duas affert Syluest. & affirmat vltramontanos, qui respectu illius sunt Hispani, & Galli, tenere partem negantem; cismontanos verò, qui sunt Itali, partem affirmantem. Tertia opinio est media, quam tenet Sot. dicens; qui tenet bona per testamentum minus solemne, esse tutum in conscientia, donec in iudicio conueniatur.

CONCL. I.

Qvando lex irritat dumtaxat contractum, & non prohibet expresè, siue ex consuetudine, dominij trāslationē, nec præcipit fieri restitutionē, talis cōtractus est in cōsciētia validus. Patet exēplo in c.

in cap. quod ficut, de electione, ubi dicitur infirmandam esse electionem, si suffragator absens non fuerit uocatus, nisi ratione pacis in electione consenserit. Secundo; quia lex ciuilis prohibet ludum, & tamen acquisita per ludum non sunt restituenda: ut infra in quæstione de ludo declarabitur. Quare quantumcunque lex requirat aliquam solemnitatem, qua deficiente, contractus annulletur, est intelligendum, ne uirtute illius contractus aliquis posit in iudicio agere: ut glossa in l. non dubium. C. de legibus docet.

CONCL. II.

QVANDO testamētum est nullum secundum leges ciuiles; quia non habet quinque, aut 7. testes, quos secundum iura ciuilia habere tenebatur, si duos, uel tres habuerit testes, erit in conscientia ualidum. Expresè definita est cap. cum esses, de testamentis ab Alexan. Papa. Dicit enim esse ex lege Diuina tale testamentum ualidum; ius autem diuinum ubique in conscientia obligat.

CONCL. III.

IN legatis ad pias causas testamentum est ualidum in utroque foro, si habeat duos, uel tres testes. Communis est doctorum sententia, qui ita cap. cum esses citatum declarant.

Dubium.

Dubium. Si testamentum unum, uel nullum habeat testem, sed tantùm sit chirographo defuncti signatum, tenebiturne hæres in conscientia legatum soluere? Soto ar. 3. ubi supra.

CONCLV. I.

Si hæredi per sufficientem probationem, scilicet, per chirographum defuncti, aut per unum testem omni exceptione maiorem constiterit, tenebitur in conscientia soluere legatum. Nihil enim tam naturale est, quàm ut dominia sola domini uoluntate, quando non prohibetur à lege, transferantur; & in præsentia testator uoluit in legatarium transferri dominum, nec fuit à lege prohibitus.

CONCL. II.

Qvando testamentum est nullum: quia defunctus non habet testandi auctoritatem eo modo, quo testamentum condidit, tunc tale testamentum in utroque foro erit irritum. v. g. si habens hæredes necessarios, ultra quintam partem, aliquid extraneis legauerit. Ratio est: quia in tali casu prohibetur alienare, quod legauit, & ita non potest dominium transferri: at uerò in his quæ potuit legare, ualebit testamentum.

Hinc sequitur, si quis exhæradauerit filium, & instituerit extraneum, & simul quintam partem Appen.

tantum

tantum legauerit, quamuis teſtamentum quantum ad inſtitutionem hæredis non valeat: valebit tamen quoàd legata: Quia quantum ad legata, teſtamentum eſt legitimum.

S. Tho. 2.2. q.62. art.5. reliqui ubi ſup. Syluest. verbo reſtitutio Medi. q. 2. de reſt. Soto lib. 4. de iuſt. & iur: ar. 1. q. 7. Scot. q. 2. S. Tho. Scoto & Soto ibi.

QVAESTIO SECVNDA DE RESTITVTIONE.

Art. 1. Cui facienda eſt reſtitutio?

EXPLICABITVR nonnullis difficultatibus expoſitis.

Prima Diffic. Oportetne ſemper uero domino, à quo res ablata eſt, reſtitutionem fieri?

CONCLVSIO.

VERO domino, aut eius hæredibus, ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato rei ablatæ facienda eſt reſtitutio. Nam reſtitutio eſt actus iuſtitiæ cõmutatiuæ, per quam conſtituitur æqualitas inter perſonas, quæ inęqualia habent: & cùm verus dominus, cui damnum illatum eſt, minus habeat, illi, & non alteri, erit reſtitutio facienda.

S. Tho. Sco. Medina, & Soto ubi ſup.

Secunda Diffic: Quid ſi dominus rei ſit illa abuſurus, eritne eidem reſtituenda?

V.g. ſi petat pecuniam alteri accommodatam: vt cum meretricibus prodigat. Quidã ſtatim eſſe reſtituendam pecuniam exiſtimant, & in ſuam ſententiam Adrianum adducunt.

CON-

CONCLVSIO.

Si dominus paratus eſt ad disſipandum pecunias, & dilatata ſolutione per aliquod temporis ſpacium, non fiet pecuniæ disſipatio, poſſum pecuniam retinere. Potisſima ratio, ob quam eſt ſtatim facienda reſtitutio, eſſe dicitur; quia rei alienæ detentio eſt in detrimentum veri domini; & cùm in caſu poſito reſtitutio in eius damnum potius redundaret, poterit reſtitutio aliquot dies protrahi; ceſſante ſiquidem cauſa reſtitutionis, ceſſare & reſtitutio debet.

Hinc, furioſo, & hominibus perditis, quos ſcimus ludo, ebrietatibus, meretricibus, & alijs id genus vitijs certò res ſuas eſſe conſumpturos, non erit reſtitutio ſtatim facienda; ſed commodū tempus expectandum. APPEN. 1

Hinc, qui lucratus eſt pecunias à filio familias, quem certò ſcit facta reſtitutione iterum luſurum, non illi, ſed patri reſtituere, aut apud aliquem pecuniam lucratam deponere tenebitur. APPEN. 2 S.Tho. Scot. et Caieta.

Hinc, de ſententia Caietani ſiquis magnam pecuniam Principi debet, non tenetur illam ſtatim reſtituere, quando iniuſtum bellum gerit. Quia eſſet in aliorum iniuriam. APPEN. 3

Hæc autem omnia ſunt intelligenda, dummodò ſcandalum excludatur. Nā ſi veriſimiliter ſcandalum futurum eſſe creditur, vel quia præſentes Limitatio.

exiſti-

exiſtimabunt mè nolle debitum ſoluere, uel quia creditor mihi minatur, nimiſque iraſcitur, uel in periculo peccandi conſtituitur, reſtitutionem dilatare non teneor.

Ibidem DD. citati, & Syl ueſt. uer. reſtitutio 4. Soto ar. citato.

Tertia Diffic. Eſtne, ſemper reſtitutio facienda poſſeſſori, à quo res ablata eſt?

CONCLVSIO.

SI poſſeſſor eſt malę fidei; ut latro, domino eſt reſtitutio facienda ita, ut latronis perſona non prodatur, eritque latro admonendus, ne iterum domino reſtitutionem faciat. Illi enim reſtitutio eſt facienda ſemper, cui damnum eſt illatum, qualis eſt uerus dominus: non autem latroni. Qui enim domino reſtituit utriuſque domini, ſcilicet, & latronis, cauſam utiliter gerit.

Appen. 1 Caiet.

Hinc, qui habet aliqua bona religioſi, aut Eccleſiæ, tenetur illa reddere non prælato, aut Epiſcopo, ſi ſint bonorum dilapidatores; ſed conuentui, aut capitulo, aut ſi fieri poteſt, in rebus immobilibus reſtituat. Nam hæc non ita prodigi poſſunt.

Appen. 2

Hinc, pallium uſurario ultra ſortem datum, ſi auferatur non, uſurario; ſed Domino erit reſtituendum: & idem eſt de ſimilibus iudicium.

I. Dub. Quando dubito, ſitne res, quam habeo furtim ablata, aut non, cui facienda eſt reſtitutio?

CONCLVSIO.

ILLI, à quo res accepta eſt, ſi eſt ſimpliciter dubium, eſt reſtitutio facienda. Nam in rebus dubijs tutior

bijs tutior pars est eligenda, tutiusque est illi resti tuere; quia melior est possidentis conditio.

Secundum Dubium. Habeo rem, quam scio furto captam, timeo ne ex restitutione mihi detrimentum oriatur, tenebor uero domino, an latroni, à quo accepi, restituere?

V. G. si non restituo latroni, fortassis conueniet me coram iudice, & condemnabor ad flagella, uel aliud damnum simile patiar.

CONCLVSIO

TVNC nunquam domino restituere tenebor. Ratio est; quia non teneor rem proximi mei utiliter cum iactura, & detrimento meo gerere, iuxta charitatis præceptum. Proximus namque sum egomet mihi.

Tertium Dubium. Quid si res, quam abstuli à latrone, non domino, sed latroni à me restituatur, erone postea iterum restitutioni uero domino facie ıdæ obnoxius?

CONCL. I.

Siluest. uerb. rest. 4.

SI ego rem per ignorantiam inuincibilem latroni dedi, non teneor amplius ad restitutionem. v. g. si confessor mihi, uel uir aliquis prudens ita faciendum esse dixerit. Et ratio est; quia bona fide latroni restitutionem feci.

CONCLV. II.

SI sciebam me rem furto sublatam uero domino

mino daturum, non dando, mortaliter peccaui. Quilibet enim tenetur charitatis præcepto sine proprio nocumento rem proximi utiliter gerere.

CONCL. III.

Qui scienter latroni dedit, iterum domino restituere tenetur. Ratio est; quia quicquid tenet iure fori, tenet etiam poli, si non fundatur in falsa præsumptione, & iudex compellet me ad restituendam rem illam domino, si hoc me cognouisse probetur.

CONCL. IIII.

Si res à bonæ fidei possessore sublata fuerit, eidem,& non domino est facienda restitutio:Quia bonæ fidei possessori, & non domino illatum est damnum; cùm ipse rem indemnem proprio domino seruare teneatur: qualis est commodatarius, qui apud se pignus habet; quòd si domino fuerit facta restitutio, expensæ tantùm, quas in rebus furto sublatis inuestigandis fecit, erunt commodatario restituendæ.

S. Tho. 2.2. q 62. art. 5. ad 3.

Quarta diffic. Quando dominus est incertus, & ignotus, cui est restitutio facienda?

Ric. art. 5. q.4. Scoto q. 2. Syl. uerbo restitu. 4. et 8. Soto lib. 4. de iust. et iur. q 7. art. 1. ad 3.

Duae sunt opiniones. Prima affirmantium esse auctoritate Papæ pauperibus faciendam. Altera esse faciendam Episcopi auctoritate. S. Tho. ubi supra ad 3. dicit esse consumendas res illas in pios usus, & in 4. uidetur sentire talia bona esse monaste-

monasterio tribuenda. Reliquorum tamen docto rum sententia tenet necessariò esse in usus paupe rum distribuenda S.Tho. est,

C ON CL V.

Si facta diligenti inquisitione, uerus dominus uel possessor, cui damnum fuit illatum, non inueniatur, erunt pauperibus res ablatæ restituendæ, aut in pios usus consumandæ. Ratio est; quia quã do non apparet dominus particularis, uniuersali domino, nempe, Christo est facienda restitutio, & fit, pauperibus res illas errogando Dicit enim Christus: quamdiu fecistis uni de his fratribus minimis, mihi fecistis. Matth.c.25

Hinc, si nõ adhibita diligentia, & inquisitione ueri domini pro qualitate rei restituẽdæ, pauperibus tribuatur, erit restitutio iterum uero domino faciẽda, si comparuerit. Sibi imputet secundam restitutionem; quia debitè non inquisiuit dominum. APPEN. Caiet. ubi su prà.

Quartum dubium. Quando bona incerta erunt pauperibus eroganda, & in pias causas tribuenda? S.Tho. ad 3 Sylu. uer. resti 8. Soto loco citato.

RESPONDEO cum Scot. hoc fieri debere uiri prudentis consilio. Nam quando pauperes graues patiuntur necessitates, illis sunt tribuenda; quando uerò pauperes non egent, & Ecclesia indiget, erunt in fabricam Ecclesiæ consumendæ.

CONCLVSIO

QVANDO dominus eſt ignotus in particulari, & notus in communi; vt ſi ſciam rem, quam habeo, eſſe, vel Zocratis, vel Platonis, vel Ciceronis, cuius tamen illorum ſit ignorem, tunc non pauperibus, ſed illius tribus; vt inter ſe diuidant, vel ſortes mittant, erit reſtitutio facienda. Iā enim alicui illorum damnū eſſe illatū in cōmuni intelligitur, & cui damnum illatum eſt reſtitutio eſt facienda, qui ſi mortui fuerint, illorum hæredibus reſtituere oportebit.

Hinc, ſi nihil ſine illorum conſenſu agendum

APPEN. 1. erit, neque unius remiſsio à reſtitutione liberabit.

Hinc, qui in bello iniuſto pecunias ex aliqua

APPEN. 2. ciuitate hoſtium rapuit, primum debitam diligen

S. Tho. in 4. d. 15. art. 5. q. 4 ad. 3. tiam adhibere, vt verum dominum inueniat, tenebitur, & eo non inuento reipublicæ, cui facta eſt iniuria, vel Epiſcopo, & alijs, qui illius ciuitatis, ſiue reipublicæ curam habent, res illæ reſtituendæ erunt. hæc S. Tho.

S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6. ad 4. & Medina ubi ſup. Soto ubi ſup. ad. 2. Sylueſtr uerb. ſimonia 4. 20.

Quinta Diffic. *Quæ per Simoniam ſunt acquiſita, cui ſunt reſtituenda?*

COMMVNIS eſt opinio dicentium Eccleſię, cui per ſimoniam facta eſt iniuria, eſſe reſtituēda. Alij illis, à quibus ſunt accepta; reſtituenda eſſe affirmant. Eſſe in pios vſus conſumenda S. Tho. docuit.

Vide infra pag. 300. dubio. 1j. CON-

CONCLVSIO

Si aliquis det alicui vsuram per ignorantiam, debet eidem fieri restitutio. Definita est expresse in cap. veniens de simonia; alioquin in pios vsus consumenda.

Sexta Diffic. *Si pauper tenetur ad restitutionem bonorum incertorum, poterit ne sibi facere restitutionem?*

Caietan. 2. 2 q. 62. art. 5 ad, 3. Soto. ubi sup. ad. 3

CONCLVSIO.

Poterit quidem sibi restituere Ratio est; nam si alius teneretur dare pauperibus, ego possem consulere; vt mihi pauperi daret, cur non potero mihi retinere? hoc est intelligendum sine dolo, & fraude.

Septima Diffic. *Qui tenetur bona incerta restituere, aut non uult, aut malè restituit, diuitibus illa tribuendo, à quo poterit cogi; ut restituat?*

Siluester uerbo restitutio. 8.

CONCLVSIO.

Ab Episcopo erit compellendus; quia est pauperum pater.

Octaua Diffic. *Si Dominus rei longè distat, cui erit restituendum?*

Soto art. 1. ad. 2. ubi supra, Medina quęst. 4.

Respondeo; si creditur rediturus, debitum ei in loco tuto erit seruandũ, si non est rediturus, & facilè potest ad illum mitti, transmittatur;

P 2 si verò

si uerò difficulter, erit per epistolam debitum illi significandum.

Caieta. loco citato.

Nona difficultas. Quid si creditor longè distans; ut sibi mittatur, uelit, cuius expensis erit debitum transmittendum?

VARIAE sunt opiniones. Caiet. distinguit, si restituturus habuit à principio rē iniustè, ut fur, debet suis expensis mittere, etiamsi expensæ in qua druplo excedant; si autem iustè, utpote, ex aliquo contractu, tenetur expensis domini mittere, & nō propriis. licet restituturus abcesserit. sco. dicit nō esse maiorem sumptum faciendum in missione ualore rei mittendæ, sed expectandam esse domini præsentiam, quem si creditur non redditurum, parentibus, qui si desint, pauperibus, esse restituendum, idem docuit Ric. d. 15. Abbas uerò in cap. cùm tu, de usuris, & Syluest. distingunt ita; si possessor malę fidei, ut fur, recessit à loco, ubi furtum fecit, tenetur suis expensis mittere; si uerò dominus discedit, expensis domini, quòd si dominus secum rem illam duxisset, minoribus sumptibus uel nullis fur ad damnum illud tenebitur. Medina Codice de restitutione affirmat esse expensis eius, qui est obnoxius restitutioni debitum mittendum

Scotus ar. 4, q. 2. ad arg.

Sylu. uer. re. 4. §. 4 et Medina, et Soto ubi supra.

CONCL. I.

DEPOSITARIVS nunquam tenetur depositum propriis expensis ad dominum mittere: sed satis

tis est, ut sit ad reddendum paratus. Tunc enim ex opere iusto, & pio, damnum reportaret, si proprijs expensis mittere teneretur.

C O N C L. II.

POSSESSOR iustus, qui non fuit in mora sol uendi, & migrat à loco, ubi à creditore pecuniam accepit, tenetur suis expensis ad dominum mittere. Est enim regula fori iudicialis uerissima, scilicet, ut quicunque aliquid debet ex aliquo contractu certo in loco facto, in eodem loco soluere teneatur, nisi alius locus solutioni signetur.

C O N C L. III.

SI uerò creditor abiit, debitor tunc suis expēsis mittere haud tenetur. Quia in foro iudiciali, ita iudicatur; neque enim qui pecunias accepit, in tali casu est expensarum causa.

Hinc, si creditor, qui discedit, non mittat nunciū tempore solutioni præfixo; neque debitum mittere, neque damnum, quod creditori inde sequetur, debitor soluere tenebitur. APPEN. 1

C O N C L. IIII.

SI debitor existimat creditorem expensas in missione faciendas non soluturum; neque de iustitia, neque de charitate, ad debitum mittendum obligatur. Quia nullo modo expensas illas soluere tenetur. 2.

Hinc, si expensas est soluturus, & minores faciē dæ sunt mittendo mutuatum, tenebitur ex charitate illud mittere. APPEN. 2.

Medina q. 2 Sylu. uer re ſti. 4. §. 4. Soto ad 3. ubi ſupra.

Quintum dubium. Quid facere iniuſtus poſſeſſor tunc tenebitur?

CONCLVSIO.

Si debitor alio profectus eſt, ſuis expenſis mittere debet. Quia eſt cauſa expenſarum; neque enim debitoris malitiam creditori nocere æquum eſt.

Sylu. Soto et Medina ubi ſupra.

Sextum dubium. Quid ſi creditor, in alium locum ſe contulit?

CONCLVSIO.

Si non erat ſuam rem reſtitutioni obnoxiam ſecum deportaturus, fur ſuis expenſis mittere haud tenetur. Ratio eſt; quia fur ſolùm tenetur ad reſtitutionem rei ablatæ, & damni ex furto ſubſecuti, & in caſu poſito nullum damnum intulit.

APPEN. Hinc, ſi erat ſecum rem illam laturus, & ſine expenſis, debitor propriis expēſis mittere tenebitur; ſi uerò cùm expenſis, non tenebitur propriis expēſis debitor mittere. Hęc Syluest. & Medina ubi ſupra. Caieta. uerò, & alii abſolutè tenent debitorem malæ fidei obligari admittendum ſuis expenſis.

Soto lib. 4. q. 7 ar. 1. ad 3

Decimum dubium Quid de debitore illo, qui fuit in mora ſoluendi?

Respondeo; idem omnino, quod de malo poſſeſſore erit iudicium.

Quomodo est restituendũ.

Vndecima difficultas. si debitor mittat creditori absenti rem debitam, & casu fortuito, uel nuntii malitia pereat, eritne à restitutione liber? Medina q. 2. 2. soto ubi supra Syl. u. ner. re sti, 4. 4.

CONCL. I.

QVANDO nuntius communi opinione fidelis iudicatur, & res eadem numero, quæ fuit ablata restituitur, & casu fortuito, uel malitia nuntii perit, debitor, qui est bonę fidei possessor: ut depositarius à restitutione liberatur. Quia non perit negligentia, & culpa debitoris; quotiescunque enim nõ est aliunde dolus, aut negligentia, res in damnum proprij domini perit.

CONCL. II.

QVANDO res, quæ mittitur, non est eadem numero, sed ęquiualens, debitori, quantumuis iustus possessor sit, & non creditori peribit, quocunque modo pereat. Ratio est; quia debitor, & nõ creditor erat talis rei, siue pecuniæ dominus.

CONCL. III.

SI debitor erat malæ fidei possessor, semper in suum detrimentum peribit. Fuit enim in mora restituendi.

CONCL. IIII.

SI creditor mittat nuntium ad debitum portandum, si pereat, qualecunque illud sit, creditori peribit.

ribit. Perſpicua eſt concluſio, quam probat Panor. cap. ſignificante, de pignoribus.

Sco dist. 15. loco citato Ri car. art. 5. q. 4. Sylue. ver. restitutio. 4. Medina q. 2. S. Tho. & Sot. ubi ſupra.

12. *Diffic. Si debitor ſuis expenſis mittere teneatur, & expenſæ ſummam rei mittendæ excedant, debet ne tunc mittere?*

Dvae ſunt opiniones. Prima Sco. qui dicit tunc rem non eſſe mittendam, ſed hæredibus uel pauperibus, ſi non ſunt hæredes, dandam. Idem ſentit Ric. ubi ſupra; Sylueſt. autem dicit non eſſe mittendam, uel ſi adequant, aut parum deficiãt. Contraria opinio eſt Caiet. affirmantis propriis expenſis, etiamſi excedant in in quadruplo, eſſe mittendam. quid S. Tho. ſentiat, in principio difficultatis de domino abſente diximus.

Diffic. 8.

CONCL. I.

Si dominus longè diſtat, & res commodè illi non poteſt reſtitui, ſuntque multę expenſæ in reſtitutione faciendæ, tunc hæredibus illius, vel pauperibus, ſi creditur illum ratum habiturum, erit facienda reſtitutio. Quæ quidem concluſio eſt intelligenda, ſi res reſtituenda parui momenti fuerit.

CONCL. II.

Si res fuerit magni momenti, & creditor illa maximè indigeat, tunc, vt dicit Caieta. erit mittenda, etiamſi expenſæ in quadruplo excedant. Fraus enim poſſeſſori malæ fidei in damnum proprij domini fauere non debet.

Tho. eſt

CON

CONCL. III.

SI creditor re illa non maximè eget, tunc seruanda est, & creditori per epistolam renuncianda, vel tribuenda est monasterio, facta protestatione; vt domino, si illam petierit, reddatur; est tamen diligenter animaduertendum in huiusmodi casibus nihil sine arbitrio boni viri esse faciēdū.

Decima Tertia. Diffic. Pœnarum quæ à lege imponuntur, cui est restitutio facienda?

CONCLVSIO.

PAVPERIBVS, vel Ecclesiæ est facienda restitutio. Definita est expresse in cap. de hoc autem, de simonia.

Hinc iudex, qui ratione concussionis, aut homicida, qui ratione homicidij, & vno verbo, qui ob turpem causam aliquid recipiunt, similiter restituere tenētur: dummodò actio fuerit consummata, scilicet, vt iudex impiè iudicauerit, & homicida alium interfecerit; alioquin danti erit facienda restitutio. Non enim dans iudici, aut assassino habuit voluntatem transferendi dominium, nisi propter consummatam actionem. Hoc verum est stando in iure naturæ; iure verò positiuo probabile est non esse danti restitutionem faciendā. Nā perdit statim omne dominiū, & ius repetendi in foro iudiciali: vt ex lege si ob turpē causā de condictione ob turbē causā cōstat. sed latius de ijs infra APPEN

Nota.

Art.

S Thom. 2. 2. q 62. ar. 8 Ric. ar. q 4. Scot. et Medina q. 2. Sylvest. verb. restitu. 5. Soto lib. 4. q. 7. art. 4.

Art. Secund. Quando est facienda restitutio?

CONCL. I

QVI retinet alienum, inuito domino, statim restituere tenetur. Quia quandiu retinet, agit contra præceptum negatiuum, non furtum facies. Furtum enim non solùm est ablatio rei alienæ, inuito domino, verùmetiam retentio.

CONCL. II.

NON obligat ad actum exteriorem restituendi præceptum, quando non adest possibilitas: sed ad animi tantùm præparationem. Est enim præceptum affirmatiuum: & nullus ad impossibile obligatur.

APPIN. QVANDO dicimus præceptum restitutionis statim obligare, intelligimus moraliter loquendo, loco, scilicet, & tempore competenti. Non enim media nocte à lecto surgere, uel mensam, aut missam inchoatam relinquere; si tunc restitutionis faciendæ ab ipso recordetur. Satis namque tunc erit, animum restituendi tempore opportuno habere.

S. Tho. Scot. & Medina ubi sup. Sylvest. uerbo restituto 5. q. 3. Soto. Reg. notãda

Prima Diffic. Suntne aliquę causæ, ob quas restitutio differi possit?

SCOT. vbi supra de hac re optimè disputat, & est notanda regula generalis, qua multi casus soluuntur licet rem alienam detinere, quando dominus rei rationabiliter debet velle, eam retineri

retineri. Ex principijs legis naturæ constat.

Hinc, quando aliquis est impotens, non tenetur statim restituere. S. Tho. & omnes doctores hunc casum admittunt. Nec tenetur, quando sine sui infamia restituere non potest, & creditor ex rei detentione magnum incommodũ non patitur. APPEN. 1

Nec quando restitutio statim facta est in creditoris, vel communitatis detrimentum: ut si furiosus gladium petat ad interficiendum seipsum, vel pecuniam ad impugnandum patriam. APPEN. 2

Nec, quando restitutio statim facta in magnum debitoris detrimentum, & paruum creditoris cõmodum redundat. Communis harum appẽdicum ratio est regula Scoti, scilicet; quia creditor tunc debet rationabiliter velle: vt non fiat sibi statim restitutio. Quilibet enim lege charitatis tenetur magnam bonorum proximi iacturam vitare, si sine detrimento, vel cum paruo suorum bonorum potest. Atque ita tenetur rationabiliter velle; vt non statim sibi restitutio fiat. Syluest. regulam Scoti maximam, & clauem restitutionis esse affirmat, citátque multos grauissimos doctores, qui illam amplectuntur. APPEN. 3 APPEN.

Secunda Diffic. Qui furatus est aliquid, tenetur ne statim sub pœna noui peccati restituere? Ric. art. 5. q. 4.

CONCL. I.

QVI diutius detinet alienum, magis peccat, quàm qui citius restituit. Quia magis nocet, & maiorem

maiorem iniuriam domino facit, & tandiu detinere poterit; vt de nouo mortaliter peccet, vel pręcedens mortale, ita grauetur; vt illa circunstantia sit necessariò confiteda.

CONCL. II.

Non quæcunque restituendi mora mortale peccatum facit; vt si quis non restituat per vnum vel per tres dies. Quod enim parum distat, nihil distare videtur: dummodo dominus re illa magnopere non indigeat.

CONCLV. III.

Qui recordatur rei alienæ, & restituendi nolitionem habet, mortaliter peccat. Quia contra Dei præceptum de restitutione facienda agit.

Soto ubi supra.

Tertia Diffic. Siquis per totam uitam non restituat augebiturne semper peccatum illud?

CONCLVSIO.

Semper augebitur. Ratio est quia tenebatur habere propositum formale, vel virtuale restituendi: quod tamen nunquàm habuit.

Soto ibidem.

Primum Dubium. Quando ille, qui non restituit, nouum peccatum committit?

Respondeo; quando habet restituendi opportunitatem, & non restituit, quotiescunque nolitionem restituendi elicit.

Quarta

Quarta diffic. Qui per totam uitam non restituit, neque propositum restituendi, nisi in articulo mortis habuit, condemnabiturne?

CONCL. I.

QVICVNQVE habet propositum non restituendi in vita si potest, etiamsi habeat efficax propositũ in morte, est in mortali peccato. Ratio est: quia quilibet tenetur restituere sub reatu peccati mortalis, quando potest, & hic, cùm possit, non restituit. Hæc est Magistri Vega, quam docuit legens hanc materiam & B. Antonini.

Vega B. Antoninus 2. p. titulo 2. §. 25 cap. 1. et Soto ubi sup

CONCL. II.

SI ille potest commodè in art. mortis restituere, & non vult, non est absoluendus. Quia est in mortali; cum quilibet quando potest, teneatur restituere, & præsumitur hunc non habere propositum restituendi, si superuixerit.

Hinc, qui habet propositum non restituendi per totam vitam, non potest absolui. Quia decidit in mortali.

APPEN.

Quinta Diffic. Eritne absoluendus in aliquo casu, ante mortem non restituens?

CONCL. I.

POTEST absolui, quando dominus rei consentit: vt restitutio differatur. Tunc enim dilatio non est contra domini voluntatem.

CON

CONCL. II.

Syl. uer restitutio. 5. QVANDO hęres, & ipsius bona magnam patiuntur iacturam, si statim restitutio fiat, & nullũ domino detrimentum accidit, absolui potest. Patet ex regula Scoti; quia dominus rei tunc debet uelle rationabiliter; ut restitutio protrahatur, quòd si creditor incommodum patiatur, debet etiam cum magna iactura bonorum statim fieri restitutio. Cæterum, cum illo, qui habuit in uita propositum restituendi; fuit tamen impeditus, non tanto rigore est procedendum (sed utendum est Syluest. consilio) quanto cum rigore est agendum cum illo, qui nunquam in uita restituendi propositum habuit, etiam si dominus in dilatatione consentiat, & cum magna iactura bonorum. Quia semper timendum est, habere propositum non restituendi, si superuixerit.

Secundum dubium Quid faciet confessor, si infirmus dixerit se non teneri, ad restituendum statim, cum tanta bonorum iactura?

Syl. soto ubi supra.

RESPONDEO: quia omnis causa excusans à restitutione ante mortis articulum, excusat etiam in articulo mortis erit absoluendus: nisi præsumat sacerdos in eodem proposito, quod habebat antea, persistere: erit autem præsumendum tale habere propositum, nisi aliunde oppositum demonstret.

Sexta

Sexta difficultas. Qui habet magnam pecuniæ quantitatem, & non uult illam simul cum posʃit; ʃed ʃuccesʃiuè reʃtituere, erit ne abʃoluendus?

CONCLVSIO.

NVLLO modo eʃt abʃoluendus. Quoniam eʃt in peccato mortali: poteʃt enim ʃimul, & ʃtatim reʃtituere; non tamen uult.

VII. difficultas ʃi nunquàm ʃit reʃtitutionem facturus ille talis, niʃi paulatim, & ʃucceʃʃiuè reʃtituat, eritne abʃoluendus?

HOSTIEN. & Angelus, quos Sylueʃt. ubi ʃuscitat, tenent poʃʃe abʃolui, præʃertim, ʃi dominus detrimentum aliquod non patiatur, aut non maximé indigeat.

CONCLV.

NEQVAQVAM abʃolui poteʃt. Quia eʃt in mortali peccato, cùm posʃit ʃtatim totúm reʃtituere, & nollit. Verùm nota poʃʃe reʃtitutionem differri à cōfeʃʃore, quoties pænitens habet iuʃtas excuʃationes ad reʃtitutionem protrahendam: nō enim confeʃʃor debet eʃʃe nimis riguroʃus, ʃi eʃt timoratæ conscientiæ pęnitens. *Silueʃt. uerb. reʃt. 4.*

Tertium

mino daturum, non dando, mortaliter peccaui. Quilibet enim tenetur charitatis præcepto sine proprio nocumento rem proximi utiliter gerere.

CONCL. III.

Qui scienter latroni dedit, iterum domino restituere tenetur. Ratio est; quia quicquid tenet iure fori, tenet etiam poli, si non fundatur in falsa præsumptione, & iudex compellet me ad restituendam rem illam domino, si hoc me cognouisse probetur.

CONCL. IIII.

Si res à bonæ fidei possessore sublata fuerit, eidem, & non domino est facienda restitutio: Quia bonæ fidei possessori, & non domino illatum est damnum; cùm ipse rem indemnem proprio domino seruare teneatur: qualis est commodatarius, qui apud se pignus habet; quòd si domino fuerit facta restitutio, expensæ tantùm, quas in rebus furto sublatis inuestigandis fecit, erunt commodatario restituendæ.

S. Tho. 2.2. q 62. art. 5. ad 3.

Quarta diffic. Quando dominus est incertus, & ignotus, cui est restitutio facienda?

Ric. art. 5. q. 4. Scoto q. 2. Syl. uerbo restitu. 4. et 8. Soto lib. 4. de iust. et iur. q 7. art. 1. ad 3.

Duae sunt opiniones. Prima affirmantium esse auctoritate Papæ pauperibus faciendam. Altera esse faciendam Episcopi auctoritate. S. Tho. ubi supra ad 3. dicit esse consumendas res illas in pios usus, & in 4. uidetur sentire talia bona esse monaste-

monasterio tribuenda. Reliquorum tamen docto rum sententia tenet necessariò esse in usus paupe rum distribuenda S.Tho. ess.

CONCLV.

Si facta diligenti inquisitione, uerus dominus uel possessor, cui damnum fuit illatum, non inueniatur, erunt pauperibus res ablatæ restituendæ, aut in pios usus consumandæ. Ratio est; quia quādo non apparet dominus particularis, uniuersali domino, nempe, Christo est facienda restitutio, & fit, pauperibus res illas errogando Dicit enim Christus: quamdiu fecistis uni de his fratribus minimis, mihi fecistis. Matth.c.25

Hinc, si nō adhibita diligentia, & inquisitione ueri domini pro qualitate rei restituēdæ, pauperibus tribuatur, erit restitutio iterum uero domino faciēda, si comparuerit. Sibi imputet secundam restitutionem; quia debitè non inquisiuit dominum. APPEN. Caiet. ubi supra. S, Tho. ad 3 Sylu. uer. resti 8. Soto loco citato.

Quartum dubium. Quando bona incerta erunt pauperibus eroganda, & in pias causas tribuenda?

Respondeo cum Scot. hoc fieri debere uiri prudentis consilio. Nam quando pauperes graues patiuntur necessitates, illis sunt tribuenda; quando uerò pauperes non egent, & Ecclesia indiget, erunt in fabricam Ecclesiæ consumendæ.

CONCLVSIO

QVANDO dominus est ignotus in particulari, & notus in communi; vt si sciam rem, quam habeo, esse, vel Zocratis, vel Platonis, vel Ciceronis, cuius tamen illorum sit ignorem, tunc non pauperibus, sed illius tribus; vt inter se diuidant, vel sortes mittant, erit restitutio facienda. Iã enim alicui illorum damnũ esse illatũ in cõmuni intelligitur, & cui damnum illatum est restitutio est facienda, qui si mortui fuerint, illorum hæredibus restituere oportebit.

Hinc, si nihil sine illorum consensu agendum APPEN. 1. erit, neque unius remissio à restitutione liberabit.

Hinc, qui in bello iniusto pecunias ex aliqua APPEN. 2. S. Tho. in 4. d. 15. art. 5. q. 4 ad. 3. ciuitate hostium rapuit, primum debitam diligentiam adhibere, vt verum dominum inueniat, tenebitur, & eo non inuento reipublicæ, cui facta est iniuria, vel Episcopo, & alijs, qui illius ciuitatis, siue reipublicæ curam habent, res illæ restituendæ erunt. hæc S. Tho.

S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6. ad 4. & Medina ubi sup. Soto ubi sup. ad. 2. Syluester uerb. simonia 4. 20.

Quinta Diffic. Quæ per Simoniam sunt acquisita, cui sunt restituenda?

COMMVNIS est opinio dicentium Ecclesię, cui per simoniam facta est iniuria, esse restituẽda. Alij illis, à quibus sunt accepta; restituenda esse affirmant. Esse in pios vsus consumenda S. Tho. docuit.

Vide infra pag. 300. dubio. 15. CON-

CONCLVSIO

SI aliquis det alicui vsuram per ignorantiam, debet eidem fieri restitutio. Definita est expresſé in cap. veniens de simonia; alioquin in pios vsus consumenda.

Sexta Diffic. Si pauper tenetur ad restitutionem bonorum incertorum, poterit ne sibi facere restitutionem? Caietan. 2. 2 q. 62. art. 5 ad, 3. Soto. ubi sup. ad. 3

CONCLVSIO.

POTERIT quidem sibi restituere Ratio est; nam si alius teneretur dare pauperibus, ego possem consulere; vt mihi pauperi daret, cur non potero mihi retinere? hoc est intelligendum sine dolo, & fraude.

Septima Diffic. Qui tenetur bona incerta restituere, aut non vult, aut malè restituit, diuitibus illa tribuendo, à quo poterit cogi; ut restituat? Siluester uerbo restitutio. 8.

CONCLVSIO.

AB Episcopo erit compellendus; quia est pauperum pater.

Octaua Diffic. Si Dominus rei longè distat, cui erit restituendum? Soto art. 1. ad. 2. ubi supra, Medina quęst. 4.

RESPONDEO; si creditur rediturus, debitum ei in loco tuto erit seruandũ, si non est rediturus, & facilè potest ad illum mitti, transmittatur;

 si verò

si uerò difficulter, erit per epistolam debitum illi significandum.

Caieta. loco citato.

Nona difficultas. Quid si creditor longè distans; ut sibi mittatur, uelit, cuius expensis erit debitum transmittendum?

VARIAE sunt opiniones. Caiet. distinguit, si restituturus habuit à principio rē iniustè, ut fur, debet suis expensis mittere, etiamsi expensæ in quadruplo excedant; si autem iustè, utpote, ex aliquo contractu, tenetur expensis domini mittere, & nō propriis. licet restituturus abcesserit. sco. dicit nō esse maiorem sumptum faciendum in missione ualore rei mittendæ, sed expectandam esse domini præsentiam, quem si creditur non redditurum, parentibus, qui si desint, pauperibus, esse restituendum, idem docuit Ric. d. 15. Abbas uerò in cap. cùm tu, de usuris, & Syluest. distingunt ita; si possessor malę fidei, ut fur, recessit à loco, ubi furtum fecit, tenetur suis expensis mittere; si uerò dominus discedit, expensis domini, quòd si dominus secum rem illam duxisset, minoribus sumptibus uel nullis fur ad damnum illud tenebitur. Medina Codice de restitutione affirmat esse expensis eius, qui est obnoxius restitutioni debitum mittendum.

Scotus ar, 4, q. 2. ad arg.

Sylu. uer. re. 4; 5, 4 et Medina, et Soto ubi supra.

CONCL. I.

DEPOSITARIVS nunquam tenetur depositum propriis expensis ad dominum mittere: sed sa

tis

tis eſt, ut ſit ad reddendum paratus. Tunc enim ex opere iuſto, & pio, damnum reportaret, ſi proprijs expenſis mittere teneretur.

CONCL. II.

POSSESSOR iuſtus, qui non fuit in mora ſoluendi, & migrat à loco, ubi à creditore pecuniam accepit, tenetur ſuis expenſis ad dominum mittere. Eſt enim regula fori iudicialis uerisſima, ſcilicet, ut quicunque aliquid debet ex aliquo contractu certo in loco facto, in eodem loco ſoluere teneatur, niſi alius locus ſolutioni ſignetur.

CONCL. III.

SI ueró creditor abiit, debitor tunc ſuis expēſis mittere haud tenetur. Quia in foro iudiciali, ita iudicatur; neque enim qui pecunias accepit, in tali caſu eſt expenſarum cauſa.

Hinc, ſi creditor, qui diſcedit, non mittat nunciū tempore ſolutioni præfixo; neque debitum mittere, neque damnum, quod creditori inde ſequetur, debitor ſoluere tenebitur. APPEN. 1

CONCL. IIII.

SI debitor exiſtimat creditorem expenſas in misſione faciendas non ſoluturum, neque de iuſtitia, neque de charitate, ad debitum mittendum obligatur. Quia nullo modo expenſas illas ſoluere tenetur.

Hinc, ſi expenſas eſt ſoluturus, & minores faciēdæ ſunt mittendo mutuatum, tenebitur ex charitate illud mittere. APPEN. 2.

Medina q. 2 Sylu. uer re sti. 4. §. 4. Soto ad 3. ubi supra.

Quintum dubium. Quid facere iniustus possessor tunc tenebitur?

CONCLVSIO.

Si debitor alio profectus est, suis expensis mittere debet. Quia est causa expensarum; neque enim debitoris malitiam creditori nocere æquum est.

Sylu. Soto et Medina ubi supra.

Sextum dubium. Quid si creditor, in alium locum se contulit?

CONCLVSIO.

Si non erat suam rem restitutioni obnoxiam secum deportaturus, fur suis expensis mittere haud tenetur. Ratio est; quia fur solùm tenetur ad restitutionem rei ablatæ, & damni ex furto subsecuti, & in casu posito nullum damnum intulit.

APPEN. Hinc, si erat secum rem illam laturus, & sine expensis, debitor propriis expēsis mittere tenebitur; si uerò cùm expensis, non tenebitur propriis expēsis debitor mittere. Hęc Syluest. & Medina ubi supra. Caieta. uerò, & alii absolutè tenent debitorem malæ fidei obligari admittendum suis expensis.

Soto lib. 4 q. 7 ar. 1. ad 3

Decimum dubium Quid de debitore illo, qui fuit in mora soluendi?

RESPONDEO; idem omnino, quod de malo possessore erit iudicium.

Quomodo est restituendũ.

Vndecima difficultas, si debitor mittat creditori absenti rem debitam, & casu fortuito, uel nuntii malitia pereat, eritne à restitutione liber? *Medina q. 2. 2. soto ubi supra Sylu. uer. restit. 4. 4.*

CONCL. I.

QVANDO nuntius communi opinione fidelis iudicatur, & res eadem numero, quæ fuit ablata restituitur, & casu fortuito, uel malitia nuntii perit, debitor, qui est bonę fidei possessor: ut depositarius à restitutione liberatur. Quia non perit negligentia, & culpa debitoris; quotięscunque enim nõ est aliunde dolus, aut negligentia, res in damnum proprij domini perit. *1. 2. 7.*

CONCL. II.

QVANDO res, quæ mittitur, non est eadem numero, sed ęquiualens, debitori, quantumuis iustus possessor sit, & non creditori peribit, quocunque modo pereat. Ratio est; quia debitor, & nõ creditor erat talis rei, siue pecuniæ dominus.

CONCL. III.

SI debitor erat malæ fidei possessor, semper in suum detrimentum peribit. Fuit enim in mora restituendi.

CONCL. IIII.

SI creditor mittat nuntium ad debitum portandum, si pereat, qualecunque illud sit, creditori peribit·

ribit. Perspicua est conclusio, quam probat Panor. cap. significante, de pignoribus.

Sco dist. 15. loco citato Ric. art. 5. q. 4. Sylue. uer. restitutio. 4. Medina q. 2. S. Tho. & Sot. ubi supra.

12. *Diffic. Si debitor suis expensis mittere teneatur, & expensæ summam rei mittendæ excedant, debet ne tunc mittere?*

DVAE sunt opiniones. Prima Sco. qui dicit tunc rem non esse mittendam, sed hæredibus uel pauperibus, si non sunt hæredes, dandam. Idem sentit Ric. ubi supra; Syluest. autem dicit non esse mittendam, uel si adequant, aut parum deficiãt. Contraria opinio est Caiet. affirmantis propriis expensis, etiamsi excedant in in quadruplo, esse mittendam. quid S. Tho. sentiat, in principio difficultatis de domino absente diximus.

Diffic. 8.

CONCL. I.

SI dominus longè distat, & res commodè illi non potest restitui, suntque multę expensæ in restitutione faciendæ, tunc hæredibus illius, vel pauperibus, si creditur illum ratum habiturum, erit facienda restitutio. Quæ quidem conclusio est intelligenda, si res restituenda parui momenti fuerit.

CONCL. II.

SI res fuerit magni momenti, & creditor illa maximè indigeat, tunc, vt dicit Caieta. erit mittenda, etiamsi expensæ in quadruplo excedant. Fraus enim possessori malæ fidei in damnum proprij domini fauere non debet.

Tho. est

CON

CONCL. III.

SI creditor re illa non maximè eget, tunc seruanda est, & creditori per epistolam renuncianda, vel tribuenda est monasterio, facta protestatione; vt domino, si illam petierit, reddatur; est tamen diligenter animaduertendum in huiusmodi casibus nihil sine arbitrio boni viri esse faciẽdũ.

Decima Tertia. Diffic. Pœnarum quæ à lege imponuntur, cui est restitutio facienda?

CONCLVSIO.

PAVPERIBVS, vel Ecclesiæ est facienda restitutio. Definita est expresſè in cap. de hoc autem, de simonia.

Hinc iudex, qui ratione concusſionis, aut homicida, qui ratione homicidij, & vno verbo, qui ob turpem causam aliquid recipiunt, similiter restituere tenẽtur: dummodó actio fuerit consummata, scilicet, vt iudex impiè iudicauerit, & homicida alium interfecerit; alioquin danti erit facienda restitutio. Non enim dans iudici, aut assasſino habuit voluntatem transferendi dominium, nisi propter consummatam actionem. Hoc verum est stando in iure naturæ; iure verò positiuo probabile est non esse danti restitutionem faciendã. Nã perdit statim omne dominiũ, & ius repetendi in foro iudiciali: vt ex lege si obturpẽ causã de condictione ob turbẽ causã cõstat. sed latius de ijs infra Art. APPEN Nota

Art.

S Thom. 2. 2. q 62. ar. 8 Ric, ar. q 4. Scot. et Medina q. 2. Sylvest. uerb. restitu. 5. Soto lib. 4. q. 7. art. 4.

Art. Secund. Quando est facienda restitutio?

CONCL. I.

QVI retinet alienum, inuito domino, statim restituere tenetur. Quia quandiu retinet, agit contra præceptum negatiuum, non furtum facies. Furtum enim non solùm est ablatio rei alienæ, inuito domino, verùmetiam retentio.

CONCL. II.

NON obligat ad actum exteriorem restituendi præceptum, quando non adest possibilitas: sed ad animi tantùm præparationem. Est enim præceptum affirmatiuum: & nullus ad impossibile obligatur.

APPEN. QVANDO dicimus præceptum restitutionis statim obligare, intelligimus moraliter loquendo, loco, scilicet, & tempore competenti. Non enim media nocte à lecto surgere, uel mensam, aut missam inchoatam relinquere, si tunc restitutionis faciendæ ab ipso recordetur. Satis namque tunc erit, animum restituendi tempore opportuno habere.

S. Tho. Scot. & Medina ubi sup. Syluest. uerbo restituto 5. q. 3. Soto. Reg. notãda

Prima Diffic. Suntne aliquę causæ, ob quas restitutio differi possit?

SCOT. vbi supra de hac re optimè disputat, & est notanda regula generalis, qua multi casus soluuntur licet rem alienam detinere, quando dominus rei rationabiliter debet velle, eam retineri

retineri. Ex principijs legis naturæ constat.

Hinc, quando aliquis est impotens, non tenetur statim restituere. S. Tho. & omnes doctores hunc casum admittunt. Nec tenetur, quando sine sui infamia restituere non potest, & creditor ex rei detentione magnum incommodũ non patitur. APPEN. 1

Nec quando restitutio statim facta est in creditoris, vel communitatis detrimentum: ut si furiosus gladium petat ad interficiendum seipsum, vel pecuniam ad impugnandum patriam. APPEN. 2

Nec, quando restitutio statim facta in magnum debitoris detrimentum, & paruum creditoris cõmodum redundat. Communis harum appẽdicum ratio est regula Scoti, scilicet; quia creditor tunc debet rationabiliter velle: vt non fiat sibi statim restitutio. Quilibet enim lege charitatis tenetur magnam bonorum proximi iacturam vitare, si sine detrimento, vel cum paruo suorum bonorum potest. Atque ita tenetur rationabiliter velle; vt non statim sibi restitutio fiat. Syluest. regulam Scoti maximam, & clauem restitutionis esse affirmat, citatque multos grauissimos doctores, qui illam amplectuntur. APPEN. 3 APPEN.

Secunda Diffic. Qui furatus est aliquid, tenetur ne statim sub pœna noui peccati restituere? Rie. art. 5. q. 4.

CONCL. I.

Qui diutius detinet alienum, magis peccat, quàm qui citius restituit. Quia magis nocet, & maiorem

maiorem iniuriam domino facit, & tandiu detinere poterit; vt de nouo mortaliter peccet, vel precedens mortale, ita grauetur; vt illa circunſtantia ſit neceſſariò confitenda

C O N C L. II.

NON quæcunque reſtituendi mora mortale peccatum facit; vt ſi quis non reſtituat per vnum vel per tres dies. Quod enim parum diſtat, nihil diſtare videtur: dummodo dominus re illa magnopere non indigeat.

C O N C L V. III.

QVI recordatur rei alienæ, & reſtituendi nolitionem habet, mortaliter peccat. Quia contra Dei præceptum de reſtitutione facienda agit.

Soto ubi ſupra. *Tertia Diffic. Siquis per totam uitam non reſtituat augebiturne ſemper peccatum illud?*

C O N C L V S I O.

SEMPER augebitur. Ratio eſt; quia tenebatur habere propoſitum formale, vel virtuale reſtituendi: quod tamen nunquàm habuit.

Soto ibidem. *Primum Dubium. Quando ille, qui non reſtituit, nouum peccatum committit?*

RESPONDEO; quando habet reſtituendi opportunitatem, & non reſtituit, quotieſcunque nolitionem reſtituendi elicit.

Quarta

Quarta diffic. Qui per totam uitam non restituit, neque propositum restituendi, nisi in articulo mortis habuit, condemnabiturne?

CONCL. I.

QVICVNQVE habet propositum non restituendi in vita si potest, etiamsi habeat efficax propositũ in morte, est in mortali peccato. Ratio est; quia quilibet tenetur restituere sub reatu peccati mortalis, quando potest, & hic, cùm possit, non restituit. Hæc est Magistri Vega, quam docuit legens hanc materiam & B. Antonini. *Vega B. Antoninus 2. p. titulo 2. §. 25 cap. 1. et Soto ubi sup.*

CONCL. II.

SI ille potest commodè in art. mortis restituere, & non vult, non est absoluendus. Quia est in mortali; cum quilibet quando potest, teneatur restituere, & præsumitur hunc non habere propositum restituendi, si superuixerit.

Hinc, qui habet propositum non restituendi per totam vitam, non potest absolui. Quia decidit in mortali. APPEN.

Quinta Diffic. Eritne absoluendus in aliquo casu, ante mortem non restituens?

CONCL. I.

POTEST absolui, quando dominus rei consentit: vt restitutio differatur. Tunc enim dilatio non est contra domini voluntatem.

CON

Sexta difficultas. Qui habet magnam pecuniæ quantitatem, & non uult illam simul cum possit; sed successiuè restituere, erit ne absoluendus?

CONCLVSIO.

NVLLO modo est absoluendus. Quoniam est in peccato mortali: potest enim simul, & statim restituere; non tamen uult.

VII. difficultas. si nunquàm sit restitutionem facturus ille talis, nisi paulatim, & successiuè restituat, eritne absoluendus?

HOSTIEN. & Angelus, quos Syluest. ubi suscitat, tenent posse absolui, præsertim, si dominus detrimentum aliquod non patiatur, aut non maximé indigeat.

CONCLV.

NEQVAQVAM absolui potest. Quia est in mortali peccato, cùm possit statim totúm restituere, & nollit. Verùm nota posse restitutionem differri à cõfessore, quoties pænitens habet iustas excusationes ad restitutionem protrahendam: nõ enim confessor debet esse nimis rigurosus, si est timoratæ conscientiæ pęnitens. *Siluest. uerb. rest. 4.*

Tertium

Tertium dubium. Tenebiturne semper pœnitens confessori in hac materia obedire?

RESPONDEO primum, communiter obedire tenetur, etiam si confessor non sit uir doctus, propter reuerentiam confessori debitam. Secundò, si pænitens propter aliquam iustam causam restitue re statim non tenetur, & sacerdos uelit illum ad re stituendum obligare, non debet tunc confessori obedire. Poterit autem pænitens scire se non tene ri, uel quia est confessore doctor, uel quia doctio res consuluit. Tertiò poterit pænitens tunc, citra mendacium tamen, confessorẽ; ut ab illo absolutio nem obtineat, decipere dicens. Pater mi, sciam diligentissimè omnia, quæ facere teneor, libentis simèque faciam.

Octaua Difficultas. *Confessor poterit debitorem, qui multoties restituere promisit, & non restituit, quoties promiserit absoluere?*

DVAE sunt opiniones. Vna affirmans; quia si de præteritis doleat, & restituere proponat, cùm non possit tunc temporis amplius facere, erit absol uendus. Altera opinio est negans, utraque est probabilis. Nam uerisimile est, si ante absolutionẽ non restituat, postea non restituturum. Quia ex præteri tis futura coniicere licet. Atque ita non erit absoluẽ dus; ut secunda opinio tenet. Est tamen diligenter animaduertendum eò difficilius esse absoluẽdum,

quò

quo sæpius restituere promisit. Nam toties poterit à promissione deficere; ut uerisimile sit non esse restitutionem facturum, & tunc temporis etiãsi sit in gratia, non erit absoluendus, quoniam esset relinquere illum in peccandi periculo.

Quartum dubium. ille, cui remittitur debitum, & non habuit animum restituendi, erit absoluendus?

CONCL. V.

ERIT quidẽ, si dominus liberè remittat. Quia domino licet de bonis suis, quod uoluerit facere; tenebitur tamen de proposito dolere. S. Tho. ar. 4 citato.

Nona difficultas. Qui non potest sine mutatione status restitutionem facere, tenebiturne statim restituere?

V. G. si usurarius, qui ære alieno negociabatur, qui si statim restituat, cõpelletur artificio uiuere; & idem dicendum de nobili, qui compelleretur inferiorem statum assumere. Caiet. 2. 2. q. 62 art. 8. Adrian. q. 1. de restitutione. Syluest. uerbo restitutio. 5. Duas opiniones citat. Et prima est partem affirmatiuam tenentium ita: ut teneatur se omnibus bonis expoliare, quo usque mendicare cogatur. Secunda opinio, & contraria est Scoti d. 15. q. 2. art. 4. Adria. Sylũ & Caiet. Soto lib. 4. in fine de iust. et iure.

CONCL. I.

QVANDO res obnoxia restitutioni extat, & debitor extrema necessitate non laborat, illãm statim restituere tenetur; etiamsi statum mutare coga-

tur : ut si detineat reditus alienos. Ratio est: quia tunc potest restitutio differri, quando quis damnũ in re propria patitur: at uerò quando res aliena extat, si illam restituat, nullum in re propria detrimentum patietur. Nullus enim aliena iactura locupletandus est.

APPEN. 1

Hinc, nobiles, qui detinent villas, & alienas possessiones, ne à magnitudine status, & familiæ cadant, & eorum confessores rei alienæ cõscij in statum damnationis esse dicuntur, nisi ignorantia, vel alicuius doctoris opinione excusentur.

CONCLV. II.

INIVSTVS possessor statim restituere tenetur, quamuis ex tali restitutione detrimentum lucri cessantis patiatur, & statum mutare, atque etiam mendicare compellatur: vt si usurarius ex tali restitutione stipendio uiuere, aut mendicare cogeretur: Ratio est; quia nemo potest aliena pecunia negociari, aut lucrum facere. Regula enim lucri cessantis intelligitur de lucro non ex aliena; sed ex propria pecunia acquirendo, neque tunc mutare statum dicetur. Nam proprius status non ex aliena; sed ex propria pecunia comparatur.

Caiet. ubi supra.

CONCLV. III.

DEBITOR iniustę acceptionis statim restituere tenetur, etiamsi damnum emergens in proprijs bonis patiatur; vt si vsurarius domum, & vniuersa suppellectilia uilius vendere cogeretur. Probatur eadem ratione, qua proxima conclusio: nam tunc non

non mutaret statum. Non enim ille erat suus status; sed alienus, cùm ex aliena pecunia esset comparatus. Potius namque ad proprium statum reduceretur: & ita intelligenda est opinio suprapo- sita dicens; etiam cum mutatione status esse restitutionem statim faciendam. Erit tamen optimum cōsilium tunc à creditoribus solutionis dilationem petere, & si debitores fuerint incerti, cum sede Apostolica compositionem facere.

CONCLV. IIII.

DEBITORES ex iusta acceptione non tenentur statutum mutare, neque lucrum cessans relinquere; vt statim creditoribus satisfaciant: sed possunt, ne in damnum emergens incidant, differre solutionem. Ratio est; quia in tali casu creditor dilationem concedere tenetur, & si nolente retineatur, non erit rationabiliter nolens, & inuitus. Nemo namque tenetur restituere cum maiori detrimento, quàm si rei restituendæ pretium, & cadere à statu est maximum detrimentum. Sco. & Caie.

CONCLV. V.

QVANDO creditor ex dilatione debiti detrimentum aliquod patitur, ne debitor cum mutatione status ad soluendum compellatur, debitor tunc damnum illud resarcire, quando ex culpa sua incidit in illam impotentiam, tenebitur. Ratio est; quia est causa damni, & qui causam damni dat, damnum fecisse videtur; vt in cap. finali. de iniurijs legitur.

CONCL. VI.

DEBITOR bonæ fidei cum mutatione ſtatus reſtituere non tenebitur, quamuis creditor ex dilatione ſolutionis ſtatum quoque mutare compellatur. Ratio eſt: quia in pari cauſa neceſsitatis melior eſt poſſidentis conditio: quemadmodum in pari turpitudinis cauſa. Obligatur tamen debitor damnum, quod creditor ex dilatione ſolutionis patitur, reſarcire.

CONCL. VII.

Honoris damno.

QVANDO debitor non poteſt ſine periculo, aut detrimento propriæ famę reſtituere, ad reſtitutionem ſtatim faciendam non eſt compellendus; ſed expectandum eſt tempus, quando tale detrimẽtum non timeatur. Ratio eſt; quia bona inferioris ordinis non ſunt reſtituenda cum detrimento bonorum ſuperioris ordinis, qualis fama reſpectu pecuniæ iudicatur.

Scoti eſt. cui adhæſit Caie.

APPEN. Hinc, qui furatus eſt rem alienam, poterit reſtitutionem differre, ſi timet ſtatim reſtituendo latrocinii notam contrahere.

CONCL. VIII.

QVANDO res reſtituenda eſt magna, & infamia mediocris, uel minima, debitor cum detrimẽtô propriæ famæ reſtituere tenebitur. Quia fama eſt bonum temporale æſtimabile pecunia, & tanta poteſt eſſe res reſtituenda, ut famam debitoris longè ſuperet, & intelligitur concluſio, quando non

expectatur commodius tempus, in quo sine periculo famæ possit fieri restitutio.

CONCL. IX.

QVANDO creditor est pecuniam debitam in proprium damnum, siue alterius priuatæ personæ, siue reipublicæ consumpturus, poterit, & tenebitur debitor differre solutionem. Nam tunc peccaret; quia peccato creditoris cooperaretur: sed de his supra.

CONCL. X.

q. 2. de restit. ar. 1. dif. 2. et 2. diffi. huius arti.

DEBITOR tenebitur cum diminutione status creditoribus soluere; si aliter satisfacere non potest. Ratio est; quia habere magnam cateruam famulorum, equorum, &c. cum dispendio creditoris ab obligatione restituendi non excusat. Quoniam sine magna familia status nobilium conseruari potest. Detinetur enim sine iusta causa, inuito domino, alienum. APPEN. 5

Hinc, consulendum est nobilibus; ut statum minuant, quod est illorum confessoribus maximè animaduertendum.

Quintum dubium. Quare periculum status aliquando obligationem restituendi tollit?

RESPONDEO; quia cadere à statu est magna infamia, & propter uitandam infamiam integrum est, creditore non ægente, restitutionem differre; ut ex superioribus constat.

APPEN. 5 Hinc, in his, qui non habent ſtatum, nulla eſt ratio ratione ſtatus, qua à ſolutione ſtatim facienda liberentur.

Ric. art. 5. q. 4. *Decima Difficultas. Tenebiturne debitor ſeipſum uendere; ut reſtituat?*

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM ad illud obligatur. Quia libertas eſt bonum ſuperioris ordinis; pecunia uerò reſtituenda inferioris.

Vndecima Difficultas. Tenebitur mendicare: ut ſtatim reſtituat?

Verbo reſtitutio. 5. RAYMVNDVS, quem citat Syueſt. teneri affirmat.

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM tenetur, etiamſi iniuſto titulo poſsideat. Quia mendicitas ſolùm eſt ad uitæ ſuſtentationem; & ideo equum non eſt; ut quis eleemoſynis ſe ſuſtentet, atque reſtituat. Leges enim, & iudices ad mendicandum: ut fiat reſtitutio minimè obligant.

Soto lib. 4. in fine de iuſt. & iur. *Duodecima Diffic. Tenebitur aliquis ad reſtituendum manibus laborare?*

SOTO dicit teneri uendere bona; ut ſatisfaciat, etiam ſi inde periculum laborandi, & mendicandi ſequatur.

DVAE ſunt opiniones probabiles. Prima duabus ſequentibus concluſionibus continetur.

CON-

CONCL. I.

QVI nunquam laborauit, nec scit aliquod officium, laborare ad restitutionem mininè tenebitur. Esset enim inhumanum illum ad laborãdum: ut restituat obligare.

CONCLV. II.

QVI habet officium, quo singulis diebus lucratur, ultra sufficientem sustentationem, quod superest, restituere tenetur. Nam potest commodè, & sine aliqua difficultate restituere.

Secunda opinio tenet nullo modo obligari, postea quàm omnia bona sua dedit, uerùm si quid post sufficientem sustentationem supersit, restituendum esse docet.

Decimatertia Difficultas. Tenetur ne aliquis seruire ad restituendum? Soto ibidem

DVAE sunt opiniones. Prima affirmat, nullo modo teneri, postea quàm omnia bona sua dedit. Altera est contraria.

CONCLVSIO.

PERSONA nobilis, quæ nunquàm seruiuit, seruire; ut restituat, non tenetur; quemadmodum persona, quæ consueuit, & potest seruire ad tempus, & non per totam uitam seruire tenetur. Oppositum enim esset difficile, & ad perdendam totam libertatem obligaret.

Decimatertia difficultas, Poſſuntne debitores in foro conſcientiæ uti beneficio quarundam legum ciuilium, & aliquid ſibi ad uitę ſubſtentationem ſeruare?

Adrianus q. 1. de reſt. dubio 6. Soto in fine libr. 4. de iuſt. et iure.

ADRIA. tenet debitorem poſſe retinere omne illud, quod ſibi lege permiſſum eſt, quando utiliter creditoris negotium gerit; non autem propter ſuam ſolam utilitatem. Nam tunc retinendo mortaliter peccaret, niſi extrema neceſſitas urgeret.

CONCLVSIO.

PERSONAE priuilegiatæ poſſunt uti beneficio legum priuilegia concedentium in foro conſcientiæ. Nam cùm leges illæ ſint iuſtæ, ius in utroque foro concedunt; reſpublica enim cùm ſit domina bonorum particularium: ut in q. prima huius tractatus declarauimus, poterit pro communi utilitate talibus perſonis applicare illa, & tunc, quod suū non eſt, retinere minimè dicuntur. Variæ autem ſunt leges priuilegia concedentes, quas breuitati ſtudens prætermitto.

Caie. uer. reſtitutio c. 8. Sylu. uer. reſti. 6. Medi. c. 2. Nauar ro in manual 27. nu. 47.

Art. 3. Quo ordine eſt facienda reſtitutio?

CONCL. I.

QVANDO debitor habet bona, quibus poſſit ſingulis creditoribus ſatisfacere, non eſt neceſſariò ſolutionis ordo ſeruandus. Propterea quòd nulli ſit iniuria.

CON-

CONCL. II

Si non habet bona, quibus possit omnibus satisfacere, & res eædem numero restitutioni obnoxiæ apud illum extant, tenetur easdem numero creditoribus reddere. Quia cùm non sint consumptæ, & non habeat illarum rerum dominium, per illas alijs creditoribus satisfacere haud poterit.

CONCL. III.

Si non extant eædem res numero, & habet bona empta, quorum pretium nondum est solutum, venditori prius erit satisfaciendum. Ratio est: quia quod pluribus obligationibus debetur, est debitis ex paucioribus obligationibus antepo nendum, & pretium rei emptæ; v.g. domus debe tur obligatione reali: quia manet creditori obliga ta, & personali: quia emptor est quoque venditori obligatus: ad alia verò debita sola obligatione personali tenetur. Et est definita in lege assiduis. C. qui potiores in pignoribus habeantur. Hoc in tellige nisi facta fuerit prætiosior. Erit enim tunc vendenda, & quod residuum fuerit alijs creditori bus restituendum.

CONCL. IIII.

Qvando sunt plures creditores, & ~~cætera~~ certa bona sunt vni hypothecata, illi est prius facienda restitutio.

restitutio. Bona enim hypothecata debentur duplici obligatione, reali, scilicet, & personali.

CONCL. V.

SVNT autem seruanda statuta municipalia, & leges, quibus ordo satisfaciendi creditoribus determinatur, iuxta quas vxorum dotes sunt alijs debitis, etiam antiquioribus, anteponendæ. Has leges confessores scire non tenetur: debent tamen iurisperitos consulere, si negotium hoc postulauerit.

CONCLV. VI.

DEBITOR prędictum ordinem restituendi transgrediens mortaliter peccat. Ratio est; quia committit iniustitiam contra creditorem cæteris secundum ius præferendum.

CONCLV. VII.

CREDITOR, qui erat posthabendus, non tenebitur ad restitutionem, si prius fuerit illi facta solutio. Non enim alienum tunc; sed quod suum est retinet.

CONCL. VIII.

SI debita fuerint æqualia eadem, scilicet, obligatione debita, non est ordo aliquis seruandus. Ratio est; ex regula iuris in 6. nam tunc, qui prior est tempore, potior est in iure.

1. Dubium. *An obligatio ex delicto sit præferenda obligationi ex contractu licito?*

V. G. an teneatur restituere vsuras vni, prius, quàm

quàm alteri mutuũ. Duæ sunt opiniones. Prima Caie. asserentis vsurarium prius teneri ad satisfaciendũ creditori ratione contractus liciti, quàm creditori, cui sunt restituendæ vsuræ: dummodò per talem contractum non sit factus imponens ad soluendas vsuras: vt est contractus donationis, dotationis, &c. in quibus contractibus vsurarius nihil accepit, & bona alienauit. Contraria opinio est Medinæ C. de restitutione in quęstione de vsura restituenda dicentis; si vsurarius non habet alia bona præter acquisita per vsuras, prius tenetur vsuras soluere; si autem alia habet bona, & debitum vsurarium est antiquius, erit cęteris debitis pręferendum; sin minus postponendum. *Vbi supra.*

CONCL. I.

QVANDO concurrunt duo creditores, vnus, cui sunt vsuræ restituendæ, alter, cui debetur pecunia ex contractu licito, tunc secundus, & si sit posterior, est primo prędferendus. Nam ille creditor est præferendus, qui magis est damnificatus, & cui sunt restitnendæ vsurę, aliquam vtilitatem est consecutus: quia mutuum fuit sibi præstitum, secundus verò nullam. Intelligenda est conclusio, quando vsurarius habet alia bona licitè acquisita. *Limitatio.* Nã si omnia sunt pecunia usuraria empta, omnia etiam sunt hypothecata creditoribus, quibus sunt usuræ restituendæ. Perinde quando res acquisitæ per usuras extant, ut si vsurarius habeat æquum, & alia bona per usuras data, cùm non habeat eorum dominium, ante omnia sunt restituenda.

CON-

CONCL. II.

QVANDO debitum est contractum ratione furti, si fur alia bona habet, licitè acquisita, prius tenetur furti, quàm aliorum debitorum ex contractu licito facere restitutionem. Ratio est: quia ad restitutionem furti tenetur duplici obligatione, scilicet, ex iniusta acceptione, & ex iniusta retentione: at verò in alijs debitis solúm ex iniusta detẽtione obligatur. Quia ex voluntate contrahentium accepit.

CONCL. III.

QVANDO debitum est ratione maleficij; vt homicidi, aut hæresis, prius omnino debita ex contractu licito sunt soluenda. Ratio est: quia debitũ ratione maleficij est pœnale, & leges pœnales nõ possunt aliquem in detrimentum legitimi creditoris punire. Tum etiam: quia ratione maleficij aliquis tantùm obligatur personaliter (homicida enim si suspendatur, ad nihil amplius tenetur qui autem debet ex contractu licito, tenetur obligatione personali, & reali; propterea quòd omnia eius bona tacitè sunt creditoribus hypothecata.

Medin. ubi sup.

Prima Diffic. Estne obligatio onerosa liberali oblitioni præferenda.

EST quidem onerosa, quamuis si tempore posterior, anteponenda. Ratio est; quia creditor ex contractu permutationis magis damnificatur, quàm creditor ex contractu liberali, si debitum non

non soluantur; nisi aliunde ille, cui facta est donatio, graue damnum, si donatio non fieret, pateretur.

Art. 4. An qui est obnoxius restitutioni tantum semper, quantum abstulit restituere teneatur. Soto lib. 4. q. 6. art. 4.

CONCL. I

DETINENS alienum, inuito domino, omnes fructus, non ex industria propria: sed ex natura rei acquisitos, restituere tenetur. Ratio est: propterea quód, cuius est rei dominium, eiusdem sunt rei fructus, cùm nullus ex re aliena sit ditandus.

Hinc, fructus pecoris, ancillæ, iumenti, &c. dominis rerum sublatarum erunt, deductis tamen expensis: vt ex cap. ad nostram de iure iurando colligitur, restituendi. APPEN. 1.

Hinc, fur ad restituendum, quæ sua industria ex aliena pecunia negociando lucratur, minimè obligatur. APPEN. 2

CONCL. II.

RETINENS alienum, inuito domino, est quoque obligatus ad lucrum cessans, & damnum emergens restituendum. Quia est causa damni, & qui causam damni dat, damnū dedisse videtur. Hinc,

Hinc, qui furatus eſt equum, tenebitur ſoluere pretium, quod dominus equi ſoluit, alium conducens, quem non erat conducturus ad iter faciẽdum; atque etiam lucrum, quod non locando equum ſublatum ceſſauit. Appen. 3.

Appen. 4. Hinc, qui furatus eſt triticum, ſi dominus illius ad ſuſtendandam familiam duplo pretio coactus eſt emere triticum, tenebitur pretium illud ſoluere; etiamſi tempore furti non tantum valeret; propter damnum emergens. Similiter etiam, ſi dominus venditurus erat triticum tempore, quo valebat duplo, erit totum reſtituendum ratione lucri ceſſantis.

Appen. 5. Si autem non erat dominus uenditurus triticum, nec emit aliud, quia ditisſimus eſt, ſi frumẽtum extat, illud reſtituat: ſin minus, quantum tẽpore furti ualebat.

CONCL. III.

Si res eſt pretioſior, tenebitur fur illam eandem reſtituere, deductis expenſis, dummodò facta ſit pretioſior, non ex natura rei; ſed per ſurijs induſtriã. Cõſtat ex cap. 1. de iure iurando. Neq; enim æquũ eſt; ut dominus rei aliena iactura ditetur.

Appen. 6. Hinc, ſi equus valet ducentos ducatos tẽpore reſtitutionis induſtria, & labore furis, qui tẽpore furti valebat centũ dũtaxat, tenebitur dominus tũc laborẽ, & expenſas, & induſtriã, quibus omnibus factus eſt equus pretioſior, ſoluere, etiamſi ipſe eãdem diligentiã, & induſtriam appoſuiſſet.

CON-

CONCL. IIII.

Si res tempore solutionis est minoris pretij ex natura rei, res solùm restituenda erit, & pretium minimè supplendum. v. g. vsurpauit aliquis dolium vini, detinuitque per mensem, & versum est ex natura sua in acetum, solùm acetum restituere tenetur: secus autem si ex culpa sua res fuerit deterior effecta. Quia tunc ratione damni emergentis pretium supplere tenebitur.

CONCL. V.

Si res sublata furto, & inuito domino retenta perijt casu fortuito, quo in potestate domini fortassis non perijsset, debitor illam restituere tenebitur. Ratio est; quia res perijt, eo quòd fuit in mora restituendi. Nam si statim restituisset, fortassis non perijsset.

CONCL. VI.

Si res omnino perijt, & non culpa furis, eademque erat in potestate domini peritura, non pretium rei; sed fructus, si quos erat dominus habiturus, aut damnum emergens, si quod passus est, sin minus, nihil restituere tenebitur. Et ratio est; quia tunc nullum illi damnum intulit. Quando enim nullum damnum sequitur ex culpa furis, ad nullam tenetur restitutionem. Opinionem contrariam tenent aliqui, quos Medina vbi supra, in fine quæstionis citat.

Prima

Prima Diffic. Petrus erat Ioanni soluturus centum mensuras triticis, & distulit solutionem, per duos annos, ualebatque carius, aut uilius tempore, quo triticum suscepit, tenebiturne triticum, uel tritici precium soluere?

CONCL. I.

QVANDO fuit solutio ex voluntate creditoris dilatata, solùm tenebitur precium, quod pro tritico soluebatur tempore solutionis in cõtractu præfixo; non autem triticum restituere. Alioqui enim creditor esset vsurarius; quia pro mensura valente decem, reciperet decem, & octo, propter solam solutionis dilationem: & si frumentum ualeret minus, damnum reciperet, si frumentum solueretur. Quia reciperet mensurám valentem 15. dragmas, pro valente decem; quapropter nullo modo frumentum: sed æquiualens in pecunia erit restituendum.

CONCL. II.

QVANDO solutio differtur vltra terminum à voluntate creditoris præfixum, si creditor in nullo est damnificatus, non debet solui frumentum, nisi iuxta precium; quo, tempore in contractu præfixo, vendebatur. Nam si solueretur frumentum, & valeret plus tempore solutionis, creditor esset vsurarius: quia ratione dilatatæ solutionis plus exigeret, quàm si non esset dilatata solutio.

CON-

CONCL. III.

SI dilatata solutione contra uoluntatem domini, dominus fuerit damnificatus, omne damnum debitor resarcire tenebitur: ut si carius triticum emat sibi, & suæ familiæ, quod non emisset, si suo tempore fuisset facta solutio. Ratio est; quia debitor fuit creditori illius damni causa.

Secunda Diffic. An Dominus satisfacere teneatur iniuriam, uel damnum à proprio mancipio alteri illatum?

CONCLVSIO.

QVANDO dominus fuit causa damni ad restitutionem tenebitur. Quia, qui causa damni dat, damnum dedisse uidetur. & habetur exprefsè in cano. si bos, de iniuriis.

Hinc, si non fuerit causa damni, non tenebitur. Esset enim contra iustitiam obligare illum ad restitutionem. APPEN.

QVAESTIO QVIS TENEATVR AD RESTITVTIONEM.

Art. 1. An possessor bonæ fidei restituere æquiualens rei alienæ teneatur, postea, quàm illam consumpsit?

Alexã. Alē. q. 86. m. 3. Caiet & S. Tho 2.2. q. 62. art. 7. Soto q. 7. ar. 1. lib. 4. Sylu. uerb. rest. 6.

V. G. cœnaui gallinam furto sublatam, uel consumpsi pallium furto sublatum, quæritur modò; an tenear æquiualens restituere?

CONCL. I

Possessor bonæ, aut malę fidei non tenetur restituere lucrum, quod propria industria ex re aliena sibi comparauit. Quia lucrum non est alienum: ut supra diximus in principio quarti art. q. proximæ.

CONCL. II.

Possessor bonæ fidei tenetur restituere lucrum indirectum ex aliena re acquisitum. v. g. si erat vsurus re propria, & aliena vtatur, tunc quantum ex proprijs bonis erat consumpturus, restituere tenebitur. Quia iniustum est re aliena locupletari sine propria industria; & cùm restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quantum ex alienis bonis locupletatus fuerit, restituere tenebitur.

APPEN. I Hinc possessor bonæ fidei, qui vendidit rem alienam, quam dono acceperat, tenebitur ad totius pretij restitutionem. Quia in illo tantùm factus est ditior.

APPEN. 2 Hinc inuitatus ad cœnam furtiuam, si bona fide accessit, tenebitur restituere, quantum erat in propria cœna consumpturus, & non amplius. Quia in illo tantùm factus est locupletior; & si nihil erat domi consumpturus, nihil restituere tenebitur: reliqui ueró, qui mala fide accesserunt, restituere debent.

APPEN. 3. Hinc, si bona fide emit uestem elegantem, & illa est per annum usus, non plus restituere tenebitur, *quanto uale Lo que aborro de sus uestidos*.

Hinc.

Hinc, qui bona fide rem alienam distraxit, & non est factus locupletior, ad nullam tenebitur restitutionem: ut si rem à fure datam dono dedit, aut quanti emit, tanti uendidit. Quia non est factus locupletior &c. APPEN.4

Prima Difficultas Qui damnificauit præter intentionem, tenebitur ne restituere damnum?

Sco.q.2. ad ultimũ Ric. ar.5.q.3. Soto. S.Tho. et Caiet. ubi su prà.

CONCL. I.

QVI sine culpa sua, & præter intentionem fortuito damnum infert alicui, ad restitutionem nõ tenebitur. Ratio est; quia ubi non est deprauata intentio, uel culpabilis negligentia, neque est iniusta damnificatio, neque erit restituendi obligatio. Tunc enim dicitur aliquis alium iniustè damnificare, quando est illius damni causa: ut qui ex intentione, uel ex culpabili negligentia damnum infert.

Hinc, qui præter intentionem dando operam rei licitæ, damnum intulit comburendo segetes, siue occidendo animalia, &c. non tenebitur ad restitutionem.

Hinc, Petrus, qui occultè occidit hominẽ, non tenebitur damnum resarcire Ioanni, quod recepit, eò quòd fuit in iudicio condemnatus; quia hominis interfecti inimicus erat. Ratio est; quia non fuit damni causa, licet fuerit occasio.

CONCL. II.

NVNQVAM est dãnificatio iniusta, nisi ex intentione dãnificandi, aut ex negligentia prohiben- damnificatio iniusta. quando.

 di. dam-

CONCL. VI.

DEBITOR bonæ fidei cum mutatione status restituere non tenebitur, quamuis creditor ex dilatione solutionis statum quoque mutare compellatur. Ratio est: quia in pari causa necessitatis melior est possidentis conditio: quemadmodum in pari turpitudinis causa. Obligatur tamen debitor damnum, quod creditor ex dilatione solutionis patitur, resarcire.

CONCL. VII.

Honoris damno. QVANDO debitor non potest sine periculo, aut detrimento propriæ famę restituere, ad restitutionem statim faciendam non est compellendus; sed expectandum est tempus, quando tale detrimẽtum non timeatur. Ratio est; quia bona inferioris ordinis non sunt restituenda cum detrimento bonorum superioris ordinis, qualis fama respectu pecuniæ iudicatur.

Scoti est. cui adhęsit Caie.

APPEN. Hinc, qui furatus est rem alienam, poterit restitutionem differre, si timet statim restituendo latrocinii notam contrahere.

CONCL. VIII.

QVANDO res restituenda est magna, & infamia mediocris, uel minima, debitor cum detrimẽtõ propriæ famæ restituere tenebitur. Quia fama est bonum temporale æstimabile pecunia, & tanta potest esse res restituenda, ut famam debitoris longè superet, & intelligitur conclusio, quando non expecta

expectatur commodius tempus, in quo sine periculo famæ possit fieri restitutio.

CONCL. IX.

QVANDO creditor est pecuniam debitam in proprium damnum, siue alterius priuatæ personæ, siue reipublicæ consumpturus, poterit, & tenebitur debitor differre solutionem. Nam tunc peccaret; quia peccato creditoris cooperaretur: sed de his supra.

CONCL. X.

q. 2. de restit. ar. 1. dis. 2. et 2. diffi. huius arti.

DEBITOR tenebitur cùm diminutione status creditoribus soluere; si aliter satisfacere non potest. Ratio est; quia habere magnam cateruam famulorum, equorum, &c. cum dispendio creditoris ab obligatione restituendi non excusat. Quoniam sine magna familia status nobilium conseruari potest. Detinetur enim sine iusta causa, inuito domino, alienum. APPEN. 5

Hinc, consulendum est nobilibus; ut statum minuant, quod est illorum confessoribus maximè animaduertendum.

Quintum dubium. Quare periculum status aliquando obligationem restituendi tollit?

RESPONDEO; quia cadere à statu est magna infamia, & propter uitandam infamiam integrum est, creditore non ægente, restitutionem differre; ut ex superioribus constat.

Q 3 Hinc,

APPEN. 5 Hinc, in his, qui non habent statum, nulla est ratio ratione status, qua à solutione statim facienda liberentur.

Ric. art. 5. q. 4. *Decima Difficultas. Tenebiturne debitor seipsum uendere; ut restituat?*

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM ad illud obligatur. Quia libertas est bonum superioris ordinis; pecunia uerò restituenda inferioris.

Vndecima Difficultas. Tenebitur mendicare: ut statim restituat?

Verbo restitutio. 5. RAYMVNDVS, quem citat Syuest. teneri affirmat.

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM tenetur, etiamsi iniusto titulo possideat. Quia mendicitas solùm est ad uitæ sustentationem; & ideo equum non est; ut quis eleemosynis se sustentet, atque restituat. Leges enim, & iudices ad mendicandum: ut fiat restitutio minimè obligant.

Soto lib. 4. in fine de iust. & iur. *Duodecima Diffic. Tenebitur aliquis ad restituendum manibus laborare?*

SOTO dicit teneri uendere bona; ut satisfaciat, etiam si inde periculum laborandi, & mendicandi sequatur.

DVAE sunt opiniones probabiles. Prima duabus sequentibus conclusionibus continetur.

CON-

CONCL. I.

Qvi nunquam laborauit, nec scit aliquod officium, laborare ad restitutionem minimè tenebitur. Esset enim inhumanum illum ad laborãdum: ut restituat obligare.

CONCLV. II.

Qvi habet officium, quo singulis diebus lucratur, ultra sufficientem sustentationem, quod superest, restituere tenetur. Nam potest commodè, & sine aliqua difficultate restituere.

Secunda opinio tenet nullo modo obligari, postea quàm omnia bona sua dedit, uerùm si quid post sufficientem sustentationem supersit, restituendum esse docet.

Decimatertia Difficultas. Tenetur ne aliquis seruire ad restituendum? *Soto ibidem*

Dvae sunt opiniones. Prima affirmat, nullo modo teneri, postea quám omnia bona sua dedit. Altera est contraria.

CONCLVSIO.

Persona nobilis, quæ nunquàm seruiuit, seruire; ut restituat, non tenetur; quemadmodum persona, quæ consueuit, & potest seruire ad tempus, & non per totam uitam seruire tenetur. Oppositum enim esset difficile, & ad perdendam totam libertatem obligaret.

Decimatertia difficultas. Possuntne debitores in foro conscientiæ uti beneficio quarundam legum ciuilium, & aliquid sibi ad uitę substentationem seruare?

Adrianus q. 1. de rest. dubio 6. Soto in fine libr. 4. de iust. et iure.

ADRIA. tenet debitorem posse retinere omne illud, quod sibi lege permissum est, quando utiliter creditoris negotium gerit; non autem propter suam solam utilitatem. Nam tunc retinendo mortaliter peccaret, nisi extrema necessitas urgeret.

CONCLVSIO.

PERSONAE priuilegiatæ possunt uti beneficio legum priuilegia concedentium in foro conscientiæ. Nam cùm leges illæ sint iustæ, ius in utroque foro concedunt; respublica enim cùm sit domina bonorum particularium: ut in q. prima huius tractatus declarauimus, poterit pro communi utilitate talibus personis applicare illa, & tunc, quod suũ non est, retinere minimè dicuntur. Variæ autem sunt leges priuilegia concedentes, quas breuitati studens prætermitto.

Caie. uer. restitutio c. 8. Sylu. uer. resti. 6. Medi. c. 2. Nauarro in manual. 27. nu. 47.

Art. 3. Quo ordine est facienda restitutio?

CONCL. I.

QVANDO debitor habet bona, quibus possit singulis creditoribus satisfacere, non est necessariò solutionis ordo seruandus. Propterea quòd nulli fit iniuria.

CON-

CONCL. II

Si non habet bona, quibus possit omnibus satisfacere, & res eædem numero restitutioni obnoxiæ apud illum extant, tenetur easdem numero creditoribus reddere. Quia cùm non sint consumptæ, & non habeat illarum rerum dominium, per illas alijs creditoribus satisfacere haud poterit.

CONCL. III.

Si non extant eædem res numero, & habet bona empta, quorum pretium nondum est solutum, venditori prius erit satisfaciendum. Ratio est: quia quod pluribus obligationibus debetur, est debitis ex paucioribus obligationibus anteponendum, & pretium rei emptæ; v.g. domus debetur obligatione reali: quia manet creditori obligata, & personali: quia emptor est quoque venditori obligatus: ad alia verò debita sola obligatione personali tenetur. Et est definita in lege assiduis. C. qui potiores in pignoribus habeantur. Hoc intellige nisi facta fuerit prætiosior. Erit enim tunc vendenda, & quod residuum fuerit alijs creditoribus restituendum.

CONCL. IIII.

Qvando sunt plures creditores, & ~~cætera~~ certa bona sunt vni hypothecata, illi est prius facienda restitutio.

restitutio. Bona enim hypothecata debentur duplici obligatione, reali, scilicet, & personali.

CONCL. V.

SVNT autem seruanda statuta municipalia, & leges, quibus ordo satisfaciendi creditoribus determinatur, iuxta quas vxorum dotes sunt alijs debitis, etiam antiquioribus, anteponendæ. Has leges confessores scire non tenetur: debent tamen iurisperitos consulere, si negotium hoc postulauerit.

CONCLV. VI.

DEBITOR prędictum ordinem restituendi transgrediens mortaliter peccat. Ratio est; quia committit iniustitiam contra creditorem cæteris secundum ius præferendum.

CONCLV. VII.

CREDITOR, qui erat posthabendus, non tenebitur ad restitutionem, si prius fuerit illi facta solutio. Non enim alienum tunc; sed quod suum est retinet.

CONCL. VIII.

SI debita fuerint æqualia eadem, scilicet, obligatione debita, non est ordo aliquis seruandus. Ratio est; ex regula iuris in 6. nam tunc, qui prior est tempore, potior est in iure.

1. Dubium. *An obligatio ex delicto sit præferenda obligationi ex contractu licito?*

V.G. an teneatur restituere vsuras vni, prius, quàm

quàm alteri mutuũ. Duæ sunt opiniones. Prima Caie. asserentis vsurarium prius teneri ad satisfaciendũ creditori ratione contractus liciti, quàm creditori, cui sunt restituendæ vsuræ: dummodò per talem contractum non sit factus impotens ad soluendas vsuras: vt est contractus donationis, dotationis, &c. in quibus contractibus vsurarius nihil accepit, & bona alienauit. Contraria opinio est Medinæ C. de restitutione in quęstione de vsura restituenda dicentis; si vsurarius non habet alia bona præter acquisita per vsuras, prius tenetur vsuras soluere; si autem alia habet bona, & debitum vsurarium est antiquius, erit cęteris debitis pręferendum; sin minus postponendum. *Vbi supra.*

CONCL. I.

QVANDO concurrunt duo creditores, vnus, cui sunt vsuræ restituendæ, alter, cui debetur pecunia ex contractu licito, tunc secundus, & si sit posterior, est primo pręferendus. Nam ille creditor est præferendus, qui magis est damnificatus, & cui sunt restitnendæ vsurę, aliquam vtilitatem est consecutus: quia mutuum fuit sibi præstitum, secundus verò nullam. Intelligenda est conclusio, quando vsurarius habet alia bona licitè acquisita. *Limitatio.* Nã si omnia sunt pecunia usuraria empta, omnia etiam sunt hypothecata creditoribus, quibus sunt usuræ restituendæ. Perinde quando res acquisitæ per usuras extant, ut si vsurarius habeat æquum, & alia bona per usuras data, cùm non habeat earum dominium, ante omnia sunt restituenda.

CON-

non soluantur: nisi aliunde ille, cui facta est donatio, graue damnum, si donatio non fieret, pateretur.

Art. 4. An qui est obnoxius restitutioni tantum semper, quantum abstulit restituere teneatur. Soto lib. 4. q. 6. art. 4.

CONCL. I

DETINENS alienum, inuito domino, omnes fructus, non ex industria propria: sed ex natura rei acquisitos, restituere tenetur. Ratio est: propterea quód, cuius est rei dominium, eiusdem sunt rei fructus, cùm nullus ex re aliena sit ditandus.

Hinc, fructus pecoris, ancillæ, iumenti, &c. dominis rerum sublatarum erunt, deductis tamen expensis: vt ex cap. ad nostram de iure iurando colligitur, restituendi. APPEN. 1.

Hinc, fur ad restituendum, quæ sua industria ex aliena pecunia negociando lucratur, minimè obligatur. APPEN. 2

CONCL. II.

RETINENS alienum, inuito domino, est quoque obligatus ad lucrum cessans, & damnum emergens restituendum. Quia est causa damni; & qui causam damni dat, damnũ dedisse videtur.

Hinc,

Appen. 3. Hinc, qui furatus est equum, tenebitur soluere pretium, quod dominus equi soluit, alium conducens, quem non erat conducturus ad iter faciẽdum; atque etiam lucrum, quod non locando equum sublatum cessauit.

Appen. 4 Hinc, qui furatus est triticum, si dominus illius ad sustendandam familiam duplo pretio coactus est emere triticum, tenebitur pretium illud soluere; etiamsi tempore furti non tantum valeret; propter damnum emergens. Similiter etiam, si dominus venditurus erat triticum tempore, quo valebat duplo, erit totum restituendum ratione lucri cessantis.

Appen. 5 Si autem non erat dominus uenditurus triticum, nec emit aliud, quia ditissimus est, si frumẽtum extat, illud restituat: sin minus, quantum tẽpore furti ualebat.

CONCL. III.

Si res est pretiosior, tenebitur fur illam eandem restituere, deductis expensis, dummodò facta sit pretiosior, non ex natura rei; sed per furijs industriã. Cõstat ex cap. 1. de iure iurando. Neq; enim æquũ est, ut dominus rei aliena iactura ditetur.

Appen. 6. Hinc, si equus valet ducentos ducatos tẽpore restitutionis industria, & labore furis, qui tẽpore furti valebat centũ duntaxat, tenebitur dominus tũc laborẽ, & expensas, & industriã, quibus omnibus factus est equus pretiosior, soluere, etiamsi ipse eãdem diligentiã, & industriam apposuisset.

CON-

CONCL. IIII.

Si res tempore solutionis est minoris pretij ex natura rei, res solùm restituenda erit, & pretium minimè supplendum. v. g. vsurpauit aliquis dolium vini, detinuitque per mensem, & versum est ex natura sua in acetum, solùm acetum restituere tenetur: secus autem si ex culpa sua res fuerit deterior effecta. Quia tunc ratione damni emergentis pretium supplere tenebitur.

CONCL. V.

Si res sublata furto, & inuito domino retenta perijt casu fortuito, quo in potestate domini fortasſis non perijſſet, debitor illam restituere tenebitur. Ratio est; quia res perijt, eo quòd fuit in mora restituendi. Nam si statim restituiſſet, fortasſis non perijſſet.

CONCL. VI.

Si res omnino perijt, & non culpa furis, eademque erat in potestate domini peritura, non pretium rei; sed fructus, si quos erat dominus habiturus, aut damnum emergens, si quod passus est, sin minus, nihil restituere tenebitur. Et ratio est; quia tunc nullum illi damnum intulit. Quando enim nullum damnum sequitur ex culpa furis, ad nullam tenetur restitutionem. Opinionem contrariam tenent aliqui, quos Medina vbi supra, in fine quæstionis citat.

Prima

Prima Diffic. Petrus erat Ioanni ſoluturus centum menſuras triticis, & diſtulit ſolutionem, per duos annos, ualebatque carius, aut uilius tem pore, quo triticum ſuſcepit, tenebi- turne triticum, uel tritici pre- tium ſoluere?

CONCL. I.

QVANDO fuit ſolutio ex voluntate creditoris dilatata, ſolùm tenebitur precium, quod pro tritico ſoluebatur tempore ſolutionis in cótractu præfixo; non autem triticum reſtituere. Alioqui enim creditor eſſet vſurarius; quia pro menſura valente decem, reciperet decem, & octo, propter ſolam ſolutionis dilationem: & ſi frumentum ualeret minus, damnum reciperet, ſi frumentum ſolueretur. Quia reciperet menſurám valentem 15. dragmas, pro valente decem; quapropter nullo modo frumentum: ſed æquiualens in pecunia erit reſtituendum.

CONCL. II.

QVANDO ſolutio differtur vltra terminum à voluntate creditoris præfixum, ſi creditor in nullo eſt damnificatus, non debet ſolui frumentum, niſi iuxta precium; quo, tempore in contractu præfixo, vendebatur. Nam ſi ſolueretur frumentum, & valeret plus tempore ſolutionis, creditor eſſet vſurarius: quia ratione dilatatæ ſolutionis plus exigeret, quàm ſi non eſſet dilatata ſolutio.

CON-

CONCL. III.

SI dilatata solutione contra uoluntatem domini, dominus fuerit damnificatus, omne damnum debitor resarcire tenebitur; ut si carius triticum emat sibi, & suæ familiæ, quod non emisset, si suo tempore fuisset facta solutio. Ratio est; quia debitor fuit creditori illius damni causa.

Secunda Diffic. An Dominus satisfacere teneatur iniuriam, uel damnum à proprio mancipio alteri illatum?

CONCLVSIO.

QVANDO dominus fuit causa damni ad restitutionem tenebitur. Quia, qui causa damni dat, damnum dedisse uidetur. & habetur expresse in cano. si bos, de iniuriis.

Hinc, si non fuerit causa damni, non tenebitur. Esset enim contra iustitiam obligare illum ad restitutionem. APPEN.

QVAESTIO QVIS TENEATVR AD RESTITVTIONEM.

Alexā. Alt. q. 86. m. 3. Caiet & S. Tho 2.2. q. 62. art. 7. So to q. 7. ar. 6 lib. 4. Sylu. uerb rest. 6.

Art. 1. An possessor bonæ fidei restituere æquiualens rei alienæ teneatur. postea, quàm illam consumpsit?

V. G. cœnaui gallinam furto sublatam, uel consumpsi pallium furto sublatum, quæritur modò; an tenear æquiualens restituere?

CONCL. I

POSSESSOR bonæ, aut malę fidei non tenetur restituere lucrum, quod propria industria ex re aliena sibi comparauit. Quia lucrum non est alienum: ut supra diximus in principio quarti art. q. proximæ.

CONCL. II.

POSSESSOR bonæ fidei tenetur restituere lucrum indirectum ex aliena re acquisitum. v. g. si erat vsurus re propria, & aliena vtatur, tunc quantum ex proprijs bonis erat consumpturus, restituere tenebitur. Quia iniustum est re aliena locupletari sine propria industria; & cùm restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quantum ex alienis bonis locupletatus fuerit, restituere tenebitur.

APPEN. I Hinc possessor bonæ fidei, qui vendidit rem alienam, quam dono acceperat, tenebitur ad totius pretij restitutionem. Quia in illo tantùm factus est ditior.

APPEN. 2 Hinc inuitatus ad cœnam furtiuam, si bona fide accessit, tenebitur restituere, quantum erat in propria cœna consumpturus, & non amplius. Quia in illo tantùm factus est locupletior; & si nihil erat domi consumpturus, nihil restituere tenebitur: reliqui uerò, qui mala fide accesserunt, restituere debent.

APPEN. 3. Hinc, si bona fide emit uestem elegantem, & illa est per annum usus, non plus restituere tenebitur, *quanto uale Lo que aborro de sus uestidos*.

Hinc.

Hinc, qui bona fide rem alienam distraxit, & non est factus locupletior, ad nullam tenebitur restitutionem: ut si rem à fure datam dono dedit, aut quanti emit, tanti uendidit. Quia non est factus locupletior &c. APPEN.4

Prima Difficultas Qui damnificauit præter intentionem, tenebitur ne restituere damnum?

Sco.q.2.ad ultimũ Ric. ar.5.q.3. Soto S.Tho. et Caiet. ubi supra.

CONCL. I.

QVI sine culpa sua, & præter intentionem fortuito damnum infert alicui, ad restitutionem nõ tenebitur. Ratio est; quia ubi non est deprauata intentio, uel culpabilis negligentia, neque est iniusta damnificatio, neque erit restituendi obligatio. Tunc enim dicitur aliquis alium iniustè damnificare, quando est illius damni causa: ut qui ex intentione, uel ex culpabili negligentia damnum infert.

Hinc, qui præter intentionem dando operam rei licitæ, damnum intulit comburendo segetes, siue occidendo animalia, &c. non tenebitur ad restitutionem.

Hinc, Petrus, qui occultè occidit hominẽ, non tenebitur damnum resarcire Ioanni, quod recepit, eò quòd fuit in iudicio condemnatus; quia hominis interfecti inimicus erat. Ratio est; quia non fuit damni causa, licet fuerit occasio.

CONCL. II.

NVNQVAM est dãnificatio iniusta, nisi ex intentione dãnificandi, aut ex negligentia prohibendi, dam- damnificatio iniusta. quando,

di damnum alterius, quod prohibere tenebatur. Ratio est; quia damnificatio iniusta tunc est, quando est causa damni, & non est causa, nisi ex intentione damnum inferat, uel ex defectu diligentiæ propter officium adhibendæ, sequatur.

APPEN. 3. Hinc, Petrus interficiens hominem occultè animo nocendi Ioanni, ut homicidium illi ascribatur ob inimicitias cum occiso, tenebitur damnum Hæc resarcire. Quia animo deliberato damnificauit; colligitur ex Ricardo, & Scot. qui legem ciuilē ad hoc probādum afferunt. Oppositum tenet Soto affirmans nullam intentionem malam esse restitutionis causam contra legem ab Scoto citatam.

Ric. ar 5. q. 4. ad. 7. Sot. lib. 4. q. 7. art. 3.

Secunda Difficultas. Quando plures concurrunt ad damnificandum, uno soluente totum, reliqui pro rata tenebuntur pecuniam illi restituere?

Alex Alen. ubi sup art. 4 Medin. q. 18. 9. & 10. Sot. lib 4. q. 7. art. 2. & 3. Caiet. ubi supr. S. Tho. art. 7.

CONCLVSIO.

Si res acceptæ penes participantes in furto, seu rapina extant, uel sunt ab illis consumptæ, participantes tunc pro rata restituenti uero domini restituere tenentur. Ratio est; quia cùm participantes restituere teneantur, & non uero domino (iam enim illi est satisfactum) ergo restituenti in solidum, qui in iure uero domino succedit.

1. Dub.

Primum Dubium. Quid, si ex damnificatione iniusta nullum lucrum emanauit, tenebiturne tunc in solidum restituenti pro rata satisfacere?

Ric. art. 5. q. 4 Sot. lib. 4 q 7. ar. 3. Medin. q. 6.

CONCL. I.

SI, qui restituit insolidum, fuit ab aliis ad damnificandum inductus, cæteri illi pro rata soluere tenentur. Ratio est; quia fuit ab aljjs damnificatus, propterea quòd ab illis fuit ad malū inductus. Caiet. ubi supra.

CONCL. II.

SI integrè restituens non fuit inductus; sed alios inducens, reliqui pro rata ad restitutionem non obligantur. Ipsi enim non fuerunt causa dānificationis. Imo ab inducente damnificati sunt, cùm illos in obligatione restituendi constituerit, si in solidum non satisfecisset.

CONCL. III.

QVANDO, qui restituit integrè, se alijs sponte obtulit, neque fuit inductus, neque inducens ad malum, cæteri pro rata ad restitutionem obligantur: dummodò malum non potuisset à singulis; sed ab omnibus coniunctim committi: vt si ad vulnerandum duos homines essent necessarij tres. Et ratio est: quia tunc quilibet illorum præstando alteri auxilium, illum damnificauit: propterea quòd restitutioni obnoxium reddidit. Si enim non fuisset auxiliatus, non esset commissum delictum, neque orta restituendi obligatio.

CONCL. IIII.

QVANDO maleficium poterat ab uno committi, quamuis duo, aut plures se offerant, tunc vni restituenti in integrum cæteri pro rata refundere non tenentur. Ratio est; quia nullus alteri opem ferens causam damnificandi dedit, neque in obligatione restituendi alium constituit, cum maleficium ab vno solo committi potuerit. Est igitur radix huius q. quod si vnus socius est causa; ut alter maleficium committat, tenebitur ad restitutionem pro rata; sin minus non obligabitur.

Caiet. ubi supra. Soto lib. 4. q. 7. art. 3. Medina. q. 8.

Tertia diffic. Quando plures ad restitutionem in solidum obligantur, poterit uerus dominus, cui facienda est restitutio, suam partem quibusdam remittere, & totum debitum ab alijs exigere?

CONCL. I.

CREDITOR multos habens debitores in solidum potest in iudicio conuenire ditiores, remittendo pauperibus actionem. Ratio est; quia quando plures debitores sunt in solidum, electio est creditoris ita; ut quem maluerit conuenire possit.

CONCL. II.

QVANDO vni soluenti in solidum, cæteri pro rata restituere tenẽtur, creditor extra iudicium remittere

mittere debitum aliquibus non poterit ita; ut solventi in solidum non teneantur. Et ratio, ut supra, diximus, 2. diffic. proxima, est: quia ita solvens respectu participantium loco veri domini succedit.

Quarta Diffic. An participantes in aliquo damno, damnificato in solidum satisfacere teneantur?

Alex. ubi supra. art. 4. Ric. ar. 5. q. 4. Syl. uerbo d. 3. ad q. de concurrentibus tũ periure. Med. q. 10. Soto art. 3. citato.

HAEC difficultas varia in se continet dubia, ad quorum intelligentiam est animaduertendum, nouem esse genera participantium, quę sequentibus carminibus continentur.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifestans, de quibus singulis singula sunt proponenda dubia.

Alex. Alen. Ric. & Soto ubi su. Med. quaest. 8.

Secundum Dubium. An iubens damnum fieri, ad restitutionem teneatur?

CONCL. I.

PRAECIPIENS rem licitam, ex qua præter intentionem iubentis damnum sequitur, ad restitutionem non tenetur: vt si ex ludo hastarumà principe præcepto homicidium sequatur. Ratio est; quia præcipiens non est causa illius damni. Nam causa damnificans est agens secundum intentionem, & homicidium tunc præter intentionem sequitur.

causa damnificans quæ sit

CONCL. II.

PRAECIPIENS rem illicitam, ex qua per accidens sequitur proximi damnum, tenetur ad restitutionem, si fuerit damnum immediatè per executores factum: vt si quis præcipiat suis familiaribus segetes .N. comburere, & illi credentes esse .N. segetes, vicini segetes adurerent. Et ratio est; quia quicunque iniustè damnum infert, ad restitutionem tenetur, & sic iubens, quàmuis præter intentionem, iniustè intulit damnum. Notanter dicitur; immediatè fuerit damnum per executores secutū; nam si aliunde quāuis sumpta occasione ex illius facto non ad restitutionē tenebitur; vt si paterfamilias iussisset seruo suo occultè .N. vulnerare, & à prætore comprehensus fuisset Bernardus, tanquam vulnerator, & tormentis vexatus, non teneretur iubens ad restitutionem. Quia nec immediatè, nec mediatè, damnum Bernardo intulit; sed illum damnificauit, qui sumpta occasione ex vulneribus, N. accusauit. Quod aperte colligitur, ex cap. continebatur de homicidio.

S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. & ibi Caiet. Alex. Alen. Ric. & Soto. ubi supra.

3. *Dubium. executor damni tenebiturne ad illius restitutionem?*

DVAE sunt opiniones, quas affert Caieta. & Syluest. verbo vsura 7. § 5. prima docet executorem tunc non teneri ad restituendum damnum, si illud poterat per alium inferre. Alia opinio est omnino contraria.

CON

CONCL. I.

QVI est minister, & causa actionis iniquæ, si iubens non restituat, ad restitutionem tenebitur. Constat ex cap. si culpa, de iniurijs, ubi dicitur; qui causam damni dat, damnum fecisse videtur.

Progenetæ, & intercursores mediantes inter vsurarium, & soluentes vsuras, tenentur ad restitutionem. Quia sunt damni causa. APPEN. I.

Hinc, omnis minister actionis iniustæ, quamuis inde nullum commodum assequatur ad restitutionem tenetur; vt sunt ministri furti, rapinæ &c.

APPEN. 2 Hinc, omnes milites cognoscentes tempore belli, aut postea bellum esse iniustum, ad restitutionem totius damni, in quantum possunt, & in solidum singuli tenentur. Nam quilibet est causa damni.

CONCL. II.

QVANDO minister malefactoris non est iniustæ actionis causa; quia iam est consummata, sed operatur aliquam actionem, quæ ex actione iniusta sequitur, non tenetur ad restitutionem. Verbi gratia, qui scribit ad memoriam fœneratoris conseruandam. Et ratio est; quia non cooperatur actioni iniustæ, cùm iam sit consummata. APPEN. 3.

CONCL. III.

MINISTER missus ab vsurario ad petendũ

fœnus

fœnus est restitutioni obnoxius; etiamsi mutuarius spontè esset soluturus. Ratio est; quia cooperatur malitiæ usurarii, cùm sit negotiorum gestor. Nam idem uidetur ualere; uade, & pete à Ioanne usuras, atque uade, & rape ab illo bona sua. Neque spontè soluit; quia non solueret, si posset. Et tandem executio contractus usurarii iam facti est peculiare peccatum. Aliter sentit Soto lib. 6. q. 1.

CONCL. IIII.

Qvando ministri ignorant actionis iniustitiam, ad restitutionem non tenentur: ut si sit usura palliata. Ratio est: quia propter hanc ignorantiam, nón fuit actioni iniustæ, quantum est ex parte sua, cooperatus.

Alex. Alē. ubi supr. S. Th. art. 7. q. cita. Ric. q. 4. et 5. art. 5. Med. q. 7.

Quartum Dubium. Qui consentit, ut iniqua, & iniusta actio fiat, tenetur ad restitutionem?

CONCL. I.

Qvi consentit: ut damnum alicui inferatur ita; ut sine eius consensu damnum minimè sequeretur, ad restitutionem in solidum tenetur. Ratio est; quia consensus ab eo præstitum fuit causa damni, & iniustitiæ. Definita est in can. notum sit 2. q. 1.

Appen. 1 Hinc, si plures iudices iniustitiam sententiam proferant, quilibet in solidum tenebitur ad restitutionem, uno tamen restituente, cæteri; ut diximus, à restitutione liberantur.

Hinc,

Hinc, quando plures in collegio consentiunt; ut aliquis collega iniustè expellatur, omnes ad restitutionem obligantur. APPEN. 2.

CONCLV. II.

SVFFRAGATORES iniustitiam committentes ad restitutionem tenentur; qui uerò iniustitia iam facta, suffragantur, ad nullam obligantur restitutionem. Verbi gratia, si sint duodecim consiliarii, septem priores sunt restitutioni obnoxii, posteriores quinque nequaquam: licet mortaliter suffragando peccauerint. Non enim sunt causa iniustitiæ, cùm iam præcedentibus suffragiis sint iniustitia commissa, & reuocari sententia non possit. Nam si posset, proclamare tenerentur.

CONCLV. III.

QVANDO suffragia sunt occulta; ut in electionem cathedrarum, & prelatorum iuxta decretum concilii Trident. & plures fuerunt suffragatores iniusti, tunc illi tantùm, per quos consummata est iniusta actio, ad restitutionem obligantur. Quia illi fuerunt iniustitiæ causa, scilicet, maior pars capituli, uel senatus.

Hinc, cæteri consentientes, si non fuerunt per suum consensum damni causa, mortaliter peccãt; sed non tenentur restituere; cùm non fuerint iniustitiæ causa. APPEN.

Alex. Alen. Ric. S. Tho. Med. & So. ubi supra.

Quinta Diffic. Qui per adulationem inducit alium ad furtum, uel ad aliquam iniustitiam perpetrandam, tenebiturne ad restitutionem.

CONCLVSIO.

TVNC adulator ad restitutionem tenetur, quādo probabiliter existimare potest, ex tali adulatione iniustam acceptionem, siue retentionem, siue damnificationem subsecutam fuisse. Ratio est; quia fuit iniustitiæ causa.

APPEN. Hinc, qui contrahit amicitiam cum Titio, vel offert illi munera, hoc solo animo; vt Titius iniussus iniuriam sibi illatam vindicet; ad restitutionem tenetur. Quia illum ad malum per adulationem induxit.

Alex. Alen. & Soto ubi supra. Me. q. 10.

Sexta Diffic. Receptor latronum, uel alicuius malefactoris defensor teneturne ad restitutionem?

CONCL. I.

SI malefactorem occultat, ne ab aduersarijs vulneretur, aut occidatur; crimen tamen non defendat, neque peccat, neque restitutioni obnoxius est. Nullum enim iniuria afficit ita occultando, etiamsi illum à ministris iustitiæ liberet.

CONCL. II.

QVI recipit furem, aut malefactorem: vt personam defendat, & crimen tueatur, ad restitutionem

nem tenetur: vt qui occultaret prædam, etiamsi ex illa nullam partem reciperet. Definita est expresse in can. qui consentit. 11. q. 3. Et ratio est: quia uel ante, uel post factum peccatum malefactoris cœlat.

CONCL. III.

ADVOCATVS, qui malefactori iniuste patrocinatur, quominus in expensis condemnetur, uel restituere compellatur ad restitutionem obligatur. Ratio est; quia omnes defendentes latrones sunt iniustæ detentionis causa. Dicitur enim in can. qui aliorum 24. q. 3. damnabiliorem esse defensorem erroris illo, qui errat.

Idem dicendum est de tabellione, procuratore, uel quolibet alio intercessore pro latrone, ne à iudice restituere cogatur. APPEN.

Sunt autem con. proxima, & eius appendix intelligendæ: si tamen certum sit non esse aliam restituendi uiam, & esse aduersus malefactorem plenam, aut semiplenam probationem ita; ut in iudicio confiteri teneatur. Et tandem, ut aduocatus, & tabellio &c. latronem liberauerint. *Limitatio.*

Septima Diffic. An concurrens cum latrone ad restitutionem teneatur?

S. Tho. art. 6. Alexan. Alen. & Soto ubi supra Medi. q. 9.

CONCLVSIO

QVANDO plures fures ad prædam concurrũt, & vnus alteri non auxiliatur, neque alterius auxi-

lio inniti-

lio innititur; sed quilibet partem recipit, nullus tũc in solidum, sed partem, quam abstulit restituere tenetur. Ratio est; quia nullus fuit causa iniustitiæ per alterum commissæ, cùm quilibet, etiamsi cæteri non adessent, partem prædæ rapuisset. Socius enim dicitur criminis, non qui tantùm adest, dum crimen patratur; sed qui criminoso auxiliatur.

Socius criminis quis sit

APPEN.

Hinc soluitur tritissima quæstio; quando exercitus uineam ingreditur, & totam uineam expoliat, singuli singulas uuas recipientes &c.

Med.q.10. Sot.ar.3.citato.

Quintum Dubium. Singuli eorum ita uineam expoliantes, peccantne mortaliter?

CONCL. I.

PECCAVERVNT singuli mortaliter, etiamsi furtum fuit leue, si se iuuarunt. Quia quilibet, uidens tantum detrimentum futurum, abstinere à uindemiatione tenebatur.

CONCL. II.

QVANDO plures fures ad eandem prædam concurrunt, & unus sine alio illam non agrederetur, tunc singuli eorum in solidum, tenentur: ut in bello iniusto, ubi neque dux sine militibus, neque unus miles sine alio bellum aggrederetur. Et ratio est; quia quilibet eorum est causa iniustitiæ commissæ per alium, cùm nullus sine alio prędam agressus fuisset. Et si propter inopiam excusentur, satis erit tunc; ut quilibet quantum potest, restituat; de similibus simile est iudicium.

CON-

CONCL. III.

QVANDO duo latrones concurrunt ad prædam, & unus est animosior, & sine sotio illam aggressus fuisset; alter uerò est timidus, qui sine sotio non auderet, tunc primus in solidum; secundus uerò partem tantum à se ablatam restituere tenetur. Ratio est; quia solus audacior est causa iniustæ acceptionis. Timidus enim sine illo furtum non commisisset.

Hinc contra hostiensem, ut refert Adri. sequitur non omnes concurrentes teneri semper in solidum restituere. APPEN.

Octaua Difficultas. An liceat ad uitandum maius malum, consulere minus hac intentione: ut obstinatus à maiori malo abstineat? Caiet. 2.2. q.78. art.4. Adr. quolib. 2. Scot. d.34. q.3. Soto. ar. 3. q.7. lib.4. de iust. ad

DVAE sunt opiniones. Caieta. partem negantem tenet. Adr. contrarium opinatur.

CONCLV. I.

QVANDO utrumq; malum est intrinsece malum, non licet malefactori minus malum persuadere: ut à maiori abstineat. Non enim sunt facienda mala; ut inde ueniant bona. Nam minus malum consulens, malum consulit: quia causa minoris mali, causa mali dicetur esse. Rom. c.3.

Hinc, intelligitur peccasse Loth offerendo sodomitis filias stuprandas; ut illos à nefando malo deterreret, Hæc est Nicola Lyrani opinio. APPEN. Gen. c.19.

CON-

CONCL. II

QVANDO duo mala concurrunt, unum intrinſecè; aliud uerò extrinſecè malum, integrum eſt animo redimendi uexationem propriam, conſulere malefactori extrinſecè malum; ut ab intrinſecè malo abſtineat. v. g. interficere hominem eſt intrinſecè malum, accipere pecuniam eſt extrinſecè malum; unde licebit conſulere malefactori accipere pecuniam; ut ab homicidio abſtineat. Nã apud Hieremiam legitur, quòd cum Iſmael uellet interficere uiros, obtulerunt ei theſauros dicẽtes noli interficere nos; quia theſauros habemus in agro &c.

Hier. c. 41.

Nona Diffic Qui uerbotenus poteſt furtum, ſiue damnum alienum impedire, & non impedit, tenebiturne ad reſtitutionem?

CONCLV. I.

QVI ratione officij tenetur prohibere latronem, uel malefactorem, ſi non prohibeat, ad reſtitutionem obligatur. Quia eſt cauſa damni, quod ex officio prohibere tenebatur,

APPEN. I. Hinc, ſi Prælatus &c. nouerit ſubditum &c. commiſſurum furtum, uel damnum, & non prohibuerit, cùm poſſit, reſtituere tenebitur.

APPEN. 2. Hinc, conſiliarij Regis, Principis, commitis, uel ducis, ſi non prohibeant bellum iniuſtum, aut peculiare damnum, cùm poſſint, erunt reſtitutioni obnoxij.

Alex. Alen. ubi ſup. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. Ric. q. 4. Adria. q. de reſtitutione.

CON-

CONCL. II.

Isaiæ cap. 6. 1. Cor cap. 9 Scot. et Adr. ubi supra.

QVI verbo, terrore, consilio, clamore, aut alio quouis modo furem à delicto terrere potest, non terrens, si ei ex officio non incumbat, mortaliter peccat; ad restitutionem tamen minimè tenetur. Agit enim contra charitatem, cùm non seruet bona proximi, atque ita peccat, & non contra iustitiam; quia non competit ei ex officio, & ideo non tenetur ad restitutionem. Adria. addit, quòd siquis cum dolo, uel sine illo, non impediat maleficium, cùm ei non competat ex officio, non tenetur ad restitutionem. Soto latius opinatur dicens non teneri vicinum ad restitutionem etiamsi pretium á latrone, ut taceat, accipiat: dummodo pretium oblatum non sit pars furti: tunc enim esset particeps, & restituere teneretur. Hæc est contra Caiet. & Ric. ubi supra, qui tenent illum, qui sine damno suo, aut periculo, potest impedire rapinam, & non impedit, teneri ad restitutionem: etiamsi ex officio non incumbat. Quia est causa indirecta damni; Angelus verò dicit non teneri, si metu quodam, & absque dolo non prohibeat.

Decima Diff. Non impediens maleficium, quod ex officio impedire tenebatur, eritne obnoxius restitutioni?

Alex. Ric. Medina. & Soto ubi sup.

CONCLVSIO.

DOMINVS temporalis, iudex, &c. cui ex officio incumbit à republica pessimos homines

 expel-

expellere, & poteſt, ne furtum fiat, præuenire quod per ſuam negligentiam factum eſt, ad reſtitutionem damni illati obligatur. Quia eſt cauſa iniuſtitię, quam prohibere tenebatur; quemadmodum nauta negligens, eſt cauſa: ut nauis ſubmergatur.

APPEN. Hinc, maximè eſt animaduertendum confeſſoribus, dominorum temporalium, & iudicium vt reſtituere præcipian damna propter eorum negligentiam alijs data: quemadmodum ex titulo, de iniurijs conſtat.

Articulo. Secundus. Quando aliquis à reſtitutione liberatur?

Alex. Alen. q. 86. m. 2. Med. q. 3. Syl. uer. reſt. 7.

MVLTI ſunt caſus, qui ſequentibus difficultatibus exponuntur.

Prima Diffic. *Qui in extrema neceſſitate poſitus aliena rapuit, ad pingiorem fortunam ueniens, eritne reſtitutioni obnoxius?*

Scotus q. 2. ad. 4. Medi. q. 3. Soto. lib. 4. q. 7. art. 1. & lib. 5. q. 3. art. 4. Syluest. uer. reſt. 5.

DVAE ſunt opiniones. Vna Sco. aſſerentis acceptum ante extremam neceſsitatem, & in illa cōſumptum eſſe reſtituendum, ſi pinguior fortuna ſuperuenerit; quod autem in extrema neceſsitate acceptum, & conſumptum fuit, nunquam eſſe reſtituendum, Altera, & contraria opinio eſt Adr. in materia de reſtitutione.

CON-

CONCL. I.

QVANDO aliquis tenetur proximo in extrema necessitate existenti subuenire, donando rem aliquam ad vitandam mortem naturalem, poterit tunc in tali necessitate constitutus necessaria sibi rapere ita; ut ad restitutionem, etiamsi postea ad pinguiorem fortunam deuenerit, non teneatur. Ratio est; quia tantum ius accipiens acquirit, quantum dominus rei transferre poterat, & tenebatur; & cùm dominus, teneretur transferre dominium; accipiens propria auctoritate illud acquisiuit; atque ita ad restitutionem minimè tenetur.

Hinc, pauper ægrotãs, ad cuius salutem est necessaria medicina aliqua, poterit, si pharmacopola dare noluerit, propria auctoritate ex eius officina accipere, & qui ueste caret sufficiente ad vitandam mortem imminentem ex frigore, & asperitate, à ditiore illam sumere poterit. APPEN. I

CONCL. II

QVANDO ad vitandam mortem uiolentam proximi non tenetur aliquis donare, sed mutuare tantùm: qui, vt mortem tunc fugiat, alienum accipit, non peccat; verùm necessitate, & periculo recedête, ad restitutionem tenetur. Quia nõ plus iuris acquirit, quã dominus rei transferre tenebatur, & dominus tunc nõ donare; sed mutuare

S 2 tantum

tantùm tenebatur. Hoc enim erat satis ad mortem uiolentam fugiendam.

APPEN.2 Hinc, si aliquis; ut fugiat mortis insidias, equum alienum arripiat, superato periculo, illum reddere tenebitur.

APPEN.3 Hinc, si latrones comminentur uiatori certissimam mortem, nisi 100. aut plures ducatos offerat, & sciat uiator certo in loco proximum certam auri massam deposuisse, illam sumere, & latronibus tradere poterit, postea que ad restitutionem tenebitur. Et ratio est; quia talis mors per solam pecuniæ accommodationem uitari poterat.

Alex. Alen. m.2. & Medi. ubi supra. Soto liber. 4. in fine ad. 1. Syl. uer. restit. 7. nu. 2

Secunda Difficultas. An si debitor à creditore remissionem impetret, à restitutione debiti liberetur?

Dvae sunt opiniones. Prima est Dionisij, & Ioannis Andreæ, quos citat glossa in regula non dimittitur, de reg. iur. in 6. qui affirmant non liberari debitorem; quin prius actualis restitutio fiat.

CONCL. I.

Qvando creditor liberè donat, aut remittit debitum, ad nullam restitutionem tunc debitor tenetur. Ratio est; quia radix restitutionis est detentio rei alienæ, inuito domino, & ille, cui fuit facta libera remisio, nihil iam, inuito domino, retinet.

CON-

CONCL. II.

NECESSARIVM non est creditori pecuniā offerre, vel ut debitor animum restituendi habeat: ut ex parte creditoris donatio debiti libera censeatur. Ratio est; quia libertas donantis ex dispositione illius, cui fit donatio, haud pendet. Satis erit ad donationem; ut præcibus remissio impetretur, etiamsi pecunia creditori non offeratur.

CONCL. III.

QVANDO remissio debiti non est libera, debitor non manet liber à restitutione. Constat ex difinitione donationis, cuis fundamentum est libertas donantis.

Hinc, habens dominium, & carens administratione, non poterit debitum remittere, nec debitor erit liber à restitutione. Quia donatio non est libera, idest, facta ab illo, qui donandi potestatem, & libertatem habet; talis est minor sub tutore, aut curatore, & uxor sub uiri potestate existens. APPEN. I.

Hinc, nec ualebit remissio facta à creditore, quando ui illata; ut minis ad remittendum cogit creditorem debitor. APPEN. 2

Hinc, nec ualebit remissio non nisi ex uerecundia mediatoris facta. Et ratio harum appendi cum est propterea quod, nulla istarum remissionum est libera. APPEN. 3

Syl. uerb. Iudex. 1. nu. 13

Primum Dubium. Quando remissio non ualebit, neque potest per creditorem fieri, nisi omnino restitutio fiat?

PROPOSITIO I.

QVANDO iudex Ecclesiasticus, uel secularis titulo exercendi rectam iustitiam munus aliquod recipit, præter exculentum, aut poculentum, quod paucis diebus consummi potest, mera liberalitate donatum. Definita est in ca. statutum. §. insuper de rescriptis in 6. & tenetur iudex ad restitutionem faciendam pauperibus, etiam si à donante fuerit facta remissio.

PROPOSITIO II.

VISITATOR diœcesis, qui aliquam pecuniam in visitatione, præter stipendium sibi consensum, recipit, pauperibus, etiam facta remissione, restituere tenetur. Ita definitur in cap. Fœlices, de censibus in 6. & ratio istarum omnium propositionum est; quia tales pecuniarum translationes à iure prohibentur, & hac de causa tenebitur in his casibus recipiens pecuniam illam danti restituere, qui si accipere noluerit, pauperibus erit eroganda. Hæc est communis sententia, vt Syluest. verbo concussio docet. Cæterum non videtur uerisimile, creditore remittente, debitorem ad pecuniam pauperibus largiendam obligari. Quia in donatione turpi ex utraque parte donantis, scilicet, & recipientis, melior est possidentis cōditio:

Syluester.

vt lex

vt lex secunda de conditionibus, ob turpem causam docet, quòd si turpido fuerit tantùm ex parte recipientis; ut si iudici aliquis det pecuniam ad redimendam vexationem, tunc danti facienda est restitutio, quo remittente, nulla apparet ratio, ob quam dominium in recipientem non transferatur ita; ut pecuniam illam pauperibus erogare teneatur.

Tertia diffic. An cedens bonis ad restitutionem, quando ad pingiorem fortunam uenerit, teneatur?

CONCLVSIO

TENETVR quidem, si ad pingiorem fortunam uenerit. Quia per talem bonorum cessionem non extinguitur obligatio, neque fit libera remissio; vt constat ex cap. Odoardus de solutionibus, & lege ibidem glossam uerb. pinguiorē fortunā.

Hinc mercatores fidem frangentes, & cum creditoribus conuenientes, ut soluta certa debiti parte, reliquum remittatur, ad pinguiorem fortunam uenientes tenentur ad restitutionem. Quia non fuit libera remissio. APPEN.

Quarta Difficultas. Liberaturne debitor timore infamiæ, aut alterius detrimenti à restitutionis onere?

DE hac re disputat Adr. q. 1. de restitutione, & in q. An auferens alteri famā, qui ponit exēplum de adulter

Scot. in solutione ad arg. Ric. art. 5. q. 4. Medi.

Soto lib.4.q 7. art.2. Caſtro de l. pænali lib.2.c. 11. Silueſter uerb. adulterium.

adultera habente filium ſpurium, qui legitimus eſſe cenſetur.

CONCL. I.

ADVLTERA, quæ filiis legitimis partem hæreditatis, quam filius ſpurius tulit ſine mortis periculo reſtituere non poteſt, ad reſtitutionem nō tenetur. Conſtat ex cap. officij de pen. & remiſſ. Et ratio eſt; quia non eſt facienda reſtitutio, quan-

diſt.15.q.2. do timetur grauius periculum reſtituenti, quàm ſit rei reſtituendæ ualor, & uita adulteræ bonis fortunæ præſtat. Hæc eſt Sco. ad argumenta, cuius oppoſitum tenent Adr. & Sylueſt. ubi ſupra, & Innocentius in cap. citato.

CONCL. II.

QVAMVIS mulier ex reuelatione nullum periculum uitæ, uel indignationis, uel infamiæ timeat; ſi tamen eius uir ſpurium hæreditate priuare non poteſt, proptera quòd, legitimus cenſetur, & talis in iudicio declarabitur, adulterium reuelare minimè tenetur. Ratio eſt; quia fruſtra niti, & nihil aliud, quàm odiū detegendo crimen quærere, extrema dementia eſt,

APPEN. Hinc, ſi in tali caſu maritus poſſet ſpurium exhæredare; quia ipſe eſt primogeniti inſtitutor, tenebitur marito partum ſuppoſititium, uel adulterinum declarare. Quia nullum periculum uitæ, aut famæ, quod reſtitutionem impediebat.

2. Dub.

Secundum Dubium. Quid, si adultera nouit filium sibi fidem adhibiturum, & hæreditati renunciaturum?

Ric ubi sup. ad ultimum Adr. q. 1, de resti. Medi. q. 3. Soto lib. 4. q. 7. ar. 2. ad 1.

CONCL. I.

In tali casu tenebitur spurio adulterium reuelare. Ratio est; quia quando fama non est alteri necessaria, homo non tenetur illam conseruare; ut infra patebit, cùm sine peccato illam dimittere, & perdere possit. Non enim adultera habet præceptum conseruandi famã in particulari. Hæc concl. non est contra Scotum: quia Scotus intelligitur, quando publica infamia oritur, idest, ne adultera reuelet suum crimen coram iudice, quãuis illud probare posit.

Oppositum affirmant Innocen. Rica. & Hostien. quos Siluest. loco citato refert.

CONCL. II.

Quando adultera aliunde potest soluere, & satisfacere hæredibus, nullo modo crimen suum reuelare tenetur. Quia causa reuelationis, quæ est restitutio facienda, cessat, & cessante causa, cessat effectus.

Tertium Dubium. Tenebiturne filius in foro conscientiæ matri reuelanti credere, & credendo hæreditati renunciare?

Siluester & & Soto Medina locis citatis.

CONCLVSIO.

Si mater omni suspitione fraudis caret, scilicet

quod

quod neque maleuolentia in spurium, neque ex amore erga filiós legitimos, affirmat se ex adulterio concepisse: ut spurium hæreditate priuet, & alios ditet spurius tũc matri credere tenetur. Quia ex lege naturali est alicui credendum; presertim testibus omni suspitione fraudis carentibus: qualis nunc dicitur esse mater, & filius nihil mali de matre suspicans retinendo hæreditatem, ageret contra conscientiam.

Syl. & Medina et Soto. ubi supra.

Quinta Difficul. Tenebiturne adulter præter adulteram ad restitutionem?

CONCLVSIO.

ADVLTER in conscientia propriis, & ueris hæredibus, quantum spurius accepit ex patris putatiui bonis, restituere tenebitur. Definita est cap. finali de iniuriis; fuit enim causa damni ueris hæredibus, & qui causam damni dat, damnum dedisse uidetur. Hæc sunt intelligenda mortuo uiro, & obtenta ab spurio hæreditate: est tamen consulendum adulteræ: ut legitimis filiis partem suorũ bonorum en el 3. y 5. augeat.

Medi. q. 3.

Sexta Diffic. An solutio facta creditori creditoris, liberet debitorem in conscientia à restitutione?

CONCLV. I.

SI debitor creditori creditoris sui debitum soluat, etiam inuito creditore, soluendo non peccat. Ratio est; quia nemini nocet: poterit enim creditor in foro iudiciali à debitore debitum exigere.

CON-

CONCL. II.

QVI soluit creditori creditoris sui, est à restitutione liberi, si res, quæ soluitur, functionem admittat, idest, quando, quod debetur, non est idē numero restituendum, sed specie, & ualore. Alioqui enim non satisfacit. Quoniam esset rem alienam, inuito domino, contractare: vt v. g. si mihi equum accomodasti, eundē tibi reddere teneor.

Septima Diffic. Re interempta, & consumpta sine culpa debitoris, erit liber ab æquiualentis restitutione?

Syl. uer. rest. 7. n. 5. Medi. q. 3. Sot. lib. 4. q. 7. ar. 1. de Iust. & iur.

CONCL. I

QVANDO debitor non eandem rem numero, sed æquiualentem: ut in mutuo soluere tenetur, tunc rei interitus illum à restitutione non liberat: ut si mihi frumentum pro frumento accomodaueris. Et ratio est; quia in mutuo dominium rei mutuatæ in mutuatarium transfertur, atque ita illi, & non mutuanti periit.

CONCL. II.

SI res eadem numero est restituenda: ut in pignore, vel accomodato, &c. si possidens fuit in mora restituendi, uel causa interitus rei, possidenti peribit; sin minus domino. Ratio est; quia existens in mora fuit causa interitus rei, quæ fortassis apud dominum non perijsset, & qui causam damni dat, &c. Est autem in mora restituendi, qui

Quis sit in mora restituendi.

di, qui non reſtituit, quando tenetur? vnde fur ab hora commisſi furti, niſi aliqua cauſa excuſetur, eſt in mora reſtituendi, & qui non reſtituit ſtatim; ut eſt conſcius rei alienæ. Ex tunc enim furtum committit: & tandem qui ad terminum præfixum non reſtituit.

Quartum Dubium. Quid ſi res apud uerum dominum eſſet quoque peritura?

Medi. ibid.

CONCLV. I.

TVNC, quamuis fuerit in mora reſtituendi, non erit reſtitutioni obnoxius; licet non reſtituendo tempore præfixo peccauerit. Definita ex eſpreſsè in lege finali. §. ſi ea conditione .ff. ad l. per hoc de iactu.

Quidam, quos refert Syl. ubi ſupra affirmant hanc concluſionem eſſe veram in obligationibus, quæ oriuntur ex contractu.

CONCL. II.

SI dominus erat illam venditurus ante interitum, debitor exiſtens in mora tenetur ad reſtitutionem. Ratio eſt; quia eſt cauſa damni. Intellige, ſiue ſit debitor ex obligatione, ſiue ex delicto: quia dilatando ſolutionem furtum committit.

CONCLV. III.

SI non erat illam alienaturus, exiſtens in mora non tenetur ad reſtitutionem. Quia debitoris mora non fuit damni cauſa.

Octaua

Octaua Difficul. Si soluto iam pretio, res empta pereat, antequàm tradatur, tenebitur ne uenditor pretium restituere? Sylue uerb. emptio.

EXEMPLI causa, Petrus emit à Ioanne equũ, siue domum, & soluit statim pretium; sed equus priusquàm emptori traderetur, mortuus est, siue domus est combusta; erit ne tunc uenditor restitutioni obnoxius? De hac difficultate differit glo. in §. eo autem inst. de empt. & vendit, cui fit satis sequentibus propositionibus.

PROPOSITIO I.

SI venditio fuerit facta verbo tenus, & non scripto ita tamen; ut conuenerint interse partes, ne sine instrumento venditio perficeretur, tunc re empta pereunte ante instrumenti confectionem, pretium uenditor restituere tenetur. Ratio est; quia non adimpleta conditione, non fuit absoluta venditio, neque translatum dominium in emptorem, & probatur. l. cum res. C. de probat.

PROPOSITIO II.

SI partes paciscantur interse: ut simplici uerbo fiat venditio, etiamsi postea addiderint, fiet deinceps instrumentum, ut posit quilibet nostrum, si opus fuerit, agere in iudicio, non tenebitur uenditor ad pretij restitutionem. Ratio est; propterea quòd, iam fuit absoluta uenditio, & translatum

translatum dominium in emptorem. facit.l. contrahitur.ff. de pigno.

PROPOSITIO. III.

Si venditio facta fuit sub disiunctione; vt si dicat uenditor, istam, uel illam domum tibi vendo, & non vendatur res certa, & determinata, & ambę domus perierint, non tenebitur venditor pretium restituere; si verò altera tantùm, erit tunc ad restituendum pretium obligatus. Ratio est; quia una, aut altera domus fuit vendita. Probatur. l. si in emptione §. si emptio. ff. de rei uendicat.

Hinc ut non teneatur pretium restituere, necessariò res vendita quoad munerum erit determinanda; vt vendo tibi vnum equum album. Alioqui enim si in genere dicat; vendo tibi equum, pereuntibus omnibus suis equis, ad restitutionem pretij obligabitur. Ratio est; quia non dixit unum ex meis equis; sed absolutè equum in genere vendidit.

APPEN

PROPOSITIO IIII.

Si fuerit res vendita post maleficium commissum, cuius causa erat confiscanda, pretium erit restituendum. Ratio est; quia tunc non poterat illam vendere. Quotiescunque enim venditur res, quę uendi nō poterat, venditori perire dicitur. Prob. tex. & ibi glo. in l. si fundus. ff. locati.

PRO-

PROPOSITIO. V.

Si res vendita exigat degustationem, si post degustationem pereat, pretium acceptum minime erit restituendum: hoc autem est speciale in vino propter liquoris dignitatem; vt si quis dicat vendo tibi totum hoc dolium vini. Hæc propositio est definita in l. si vina ff. de periculo, & commo. rei vend.

PROPOSITIO VI.

Si pactum apponatur; vt res, donec tradatur, pereat semper uenditori, tunc uenditor restitutioni erit obnoxius. Ratio est; quia uenditor tunc iuri suo cedere videtur. Prob. l. si in uenditione ff. de periculo & commo. rei uend.

PROPOSITIO. VII.

Si uenditor fuit in mora tradendi rem, quia noluit monitus, uel die signata tradere illam, erit ad restituendum pretium astrictus. Ratio est; propterea quòd mora uenditoris emptori nocere haud debet.

Nona Diff. Quid si uterque fuit in mora.

V. c. venditor fuit in mora in tradendo, quia requisitus noluit tradere; postea uerò dixit emptori, defer rem tuam, & ipse distulit, defferre; cui tunc rei interitus imputabitur?

PRO-

PROPOSITIO. I.

PERIBIT emptori. Ratio est; quia venditor iam moram suam requirendo emptorem purgauit. Est tamen limitanda conclusio, dummodò venditor non fuerit causa morę emptoris: quia fortassis illum admonuit tempore, quo rem deferre non poterat. Prob. per tex. iuncta glo. in l. si per emptorem in fine. ff. de actio. empt. & vend.

Limitatio.

PROPOSITIO. II.

OMNIS calliditas, & fraus cessare debet ex parte uenditoris; ut ad pretium acceptum restituendum non teneatur. Ratio est; quia si sciebat rē venditam quàm citis siuè perituram, & tacuit, sibi imputabitur. Prob. l. si quis vestra de periculo, & commodo rei uend.

Quintum Dubium cuius erunt fructus rei uenditæ post pretij solutionem?

Huic dubio respondetur infra in. q de vsura tatione emptionis &c.

Sylue. uerb. emptio num. 24. Couarubias lib. 1. uariarum resolutionū cap. 19.

10. Diffic. *quid si creditor, accepto pretio, alteri rem uenditam tradat?*

CONCLVSIO.

PECCAT mortaliter, & tenetur restituere pretium; ualebit tamen secunda venditio. Prima pars huius conclusionis patet: quia proximo in re graui nocet. Secunda pars est definita in l. quoties. C.

ties.C. de periculo, & commo. rei vend. vbi dicitur; quoties duobus in solidum pretium iure distrahitur, manifesti iuris est eum, cui prius traditum est, in retinendo dominium potiorem esse.

Vndecima Diffi. An qui possidet aliquid auctoritate legis, uel ex iudicis sententia à restitutione liberetur? *Soto art.2.et Medin. ubi supra.*

CONCL. I.

POSSESSOR bonæ fidei legis auctoritate ab onere restitutionis liberatur. Hæc toto titulo de præscriptionibus demonstratur, & confirmatur cano. qui peccat. 23. q. 4 vbi B. Aug. inquit. nemo peccat, legis auctoritate vtens. *D. Aug.*

CONCL. II.

DEBITOR, qui est malæ fidei possessor, in conscientia ad restitutionem tenetur. Quia agit contra conscientiam, & ædificat ad gehennam. *Ad Ro. 14.* Omne enim quod non est ex fide, peccatum est. APPEN.

Hinc, licet non detur actio emptori decepto intra dimidium; tenetur tamen venditor ad restitutionem. Quia retinendo agit contra conscientiā. Idem est iudicium de possessore malæ fidei, qui legis auctoritate se tuetur, & de domino non soluente stipendium famulo intra annum legis auctoritate, & de non soluente uectigal propter negligentiam quæstoris iuxta legem regiam. Tenentur enim in conscientia soluere, licet quibus fa-

cienda est solutio, ad petendum in iudicio actionem non habeant.

C O N C L. III.

QVANDO sententia iudicis est iusta, tantùm in foro exteriori, debitor ab onere restitutionis non liberatur. Nam ageret contra conscientiam non restituendo.

C O N C L. IIII.

QVANDO sententia est in utroque foro iusta, debitor est liber à restitutione. Ratio est; quia nulli tunc fit iniuria. Priuatur enim dominio iudicis auctoritate damnatus.

Syl. Verb. restitu. 7. num. 5. Soto lib. 4. q. 7. ar. 2.

Sextum Dubium. Debitor propter rei assignationem liberatur ne à restitutione?

VT si dolium uini apud uenditorem assignatum remaneat.

C O N C L V S I O.

SI venditor, qui est tunc depositarius, non fuit in culpa, in emptoris detrimentum peribit. Iam .n. facta venditione, fuit translatũ dominium.

Duodecima Diffic. Liberatur ne debitor à restitutione per ingressum religionis, & professionem?

ESI communis religionum consuetudo, quòd nullus ære alieno grauatus admittatur.

CON-

CONCL. I.

Qvi potest restituere debitum, peccat mortaliter ingrediens religionem, & illum etiam recipientes. Quia cooperantur peccato illius. Iure enim naturali, & diuino tenetur debitor alienum restituere: quamuis bonis cesserit, & ingrediendo religionem constituit se in periculo non restituendi. Vix enim, aut nunquam ibi restituere poterit.

CONCL. II.

Valebit tamen eius professio in religione facta. Quia ad professionem satis est: ut persona sit libera, & iure profiteri non prohibeatur; qualis est minor 14. annorum; huius autem debitoris professio à iure non prohibetur.

CONCL. III.

Facta iam professione, tenetur, quantum in se est, uel remissionem à creditore obtinere, uel quærere modum, quo illi satisfacere ualeat. Ratio est; quia per professionem ab obligatione naturali, & diuina restituendi non liberatur.

Decimatertia Diffic. Differtur ne obligatio restituendi, quando creditor est excommunicatus? *Verb. excom. 5 5. n. 21. 9. Medi. q 3.*

Silvester affert contrarias canonistarum opiniones.

CONCL. I.

QVANDO obligatio naſcitur ex voluntate, aut ex lege, creditore exiſſente excommunicato, non eſt adimplenda. Conſtat ex cano. nos ſancto rum 15. quæſt. 6. ubi uaſſalli abſoluuntur à iuramento fidelitatis, quod domino excommunicato præſtiterunt, & ex Cano. Sacerdotes 2. q. 7. ubi dicitur Epiſcopo excommunicato non eſſe obediendum.

CONCL. II.

QVANDO obligatio oritur ex contractu illicito, aut ex acceptione, ſiue detentione illicita, debitor creditori excommunicato, ſi aliter non poteſt, ſoluere tenetur. Quia ſoluere debitum eſt de iure naturali, & diuino, & ita magis obligat, quàm vitare hunc excommunicatum. Notanter dicitur; ſi aliter fieri non poteſt; quia ſi habet, uxorem, filios, aut familiares, illis eſt reſtitutio facienda; vt ad creditorem deferant, vel petenda eſt ab Epiſcopo, facultas: vt quantùm ad debiti ſolutionem cum illo communicare liceat.

S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 7. Alex. Alen. q. 86. ar. 6 §. 2. Ric. art. 5. q. 8. Medi. q. 20. Soto libr. 4 q. 7.

14. *Difficul. Meretrix, quæ propter meretricum accepit, teneturne reſtituere?*

CONCLVSIO.

MERETRIX publica ad reſtitutionem non tenetur. Quia nihil tam naturale eſt, quàm, ut per uoluntatem proprij domini dominium in aliũ

trausfera-

transferatur: & amans voluntariè dat, & nulla lege dominium transferri in meretricem prohibetur. Vide legem quartam. ff. de condictionibus ob turpem causam. *art. 1. ad 2. idem S. Tho. q 62. art. 5. & Caiet. ibid. Syl. uer. meretrix.*

7. **Dubium** . *Recipit ne pretium meretrix titulo uenditionis, an donationis?*

CAIETANVS vbi supra. S. Tho. tenet titulo venditionis recipere: unde in foro exteriori pretium petere poterit, & amans in foro conscientiæ, restituere tenebitur, eandem opinionem tenet Illustrissimus. Dominus Couaru. in repetitione regulæ, non dimittitur peccatum. parte 2. §. 2. Et ratio huius opinionis est; quia huiusmodi actus turpes uendi minimè prohibentur.

Medina de restitutione q. 20. tenet recipere pretium titulo donationis; ex qua opinione sequitur amantem non teneri ad soluendum pretium. Securior tamen est prima opinio.

8. *Dubium. Meretrix occulta, quæ non est in lupanari, teneturne restituere pretium?* *Medi. & Soto ubi sup.*

DVAE sunt opiniones. Prima, quam refert Adrianus, dicit teneri ad restitutionem. Secunda, & contrária est eiusdem Adriani, cui neoterici Theologi adhæserunt.

CONCL. I.

MERETRIX occulta, quæ habet dominiū sui corporis, titulo venditionis pretium prostibuli retinere poterit; quia cùm sit domina sui corpo

ris, si de facto illud uendiderit, iustè retinet pretium. Venditio enim non est prohibita, licet peccet, propterea quòd, actus prohibetur.

CONCL. II.

Meretrix coniugata, occulta, quæ sui corporis dominium non habet, si pecuniam pro adulterio, uel sacrilegio titulo donationis factæ ab adultero, recipiat, iustè illam retinere poterit. Propterea quòd, talis donatio nulla lege prohibetur.

APPEN. 1. Idem dicendum est de moniali, & de illa, quæ habet simplex continentiæ uotum. Quę non sunt sui corporis dominæ.

APPEN. 2. Hinc, si amans nihil promiserit, nihil dare tenebitur: si autem titulo uenditionis usus fuerit corpore mulieris, etiam si nihil promiserit, pretium soluere tenebitur.

CONCLV. III.

Si, quod titulo donationis promissum est, non fuerit superfluum, erit adimplendum. Constat exemplo Iudæ patriarchæ Gen. 38. qui promisit
Gen. 38. Thamar nuri suę hædum, quæ se meretricem finxerat; & cùm nō inueniretur, dixit: certè mendacij arguere me non potest: ego enim misi hædū, quem promiseram, & non inuenisti eam. Notanter dicitur (si non fuerit superfluum,) nam tunc censetur facta promissio absque libertate. Quia excessus amoris extenuauit libertatem, & si fuerit,

rit promissio iuramento firmata, erit petenda iuramenti dispensatio; quæ omnia sunt uera in foro conscientiæ. Nam in foro exteriori dabitur meretrici actio.

Nonum Dubium. Meretrix, quæ accepit ab amante minore uiginti quinque annorum sub potestate tutoris constituto, & filio familias, tenebitur ne restituere? *Siluest. Soto & Medina ibidem.*

CONCL. I.

TENEBITVR, nisi uoluntate præsumpta curatoris, uel patris, excusetur. Quia tales non habent suorum bonorum administrationem, atque ita dominium transferre non possunt: nisi uoluntate præsũpta curatoris &c. Quando enim pretium est modicum, curator, & pater consentire uidentur, non autem si fuerit pretium superfluum: ut quando aliquid amplius, quàm sit pretium meretricibus sui status taxatum datur. Quapropter interrogandæ sunt meretrices à confessoribus, acceperint ne aliquid ab istis superfluum. Nam tunc ad restitutionem tenentur; atque etiã quando præsumitur patrem, aut tutorem non consensurum; nisi isti peculium castrense, uel quasi castrense habeant. Quia istius peculij domini sũt, & dominium trasferre possunt.

CONCL. II.

Meretrix, quæ accepit à milite pretium prostibuli, uel donationẽ aliquã, non tenetur ad restitutionem.

Hæc est Adri. ubi supra contra Medinam, & alios defendentes teneri ad restitutionem per legem affectionis. ff. de donationibus, cùm lex illa non obliget, nisi subditos Imperatoris, inter quos Hispani non recensentur.

S Th. q 62. ar. 5. ad 2. et Me. & Soto ubi supra.

Decimum Dubium. Donatio facta meretrici per dolum, uel fraudem ipsius, estne danti necessariò restituenda?

V. G. si meretrix dixerit se esse uirginem: ut maius pretium sibi daretur.

CONCLVSIO.

TENEBITVR tunc superfluum restituere. Quia est inuoluntariè donatum, nempe, ex ignorantia, & deceptione: secus autem si blanditiis; non tamen mendecijs adolescentem ad sui amorem allexerit.

S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. Adr. in q. an ex torta per concussionē etc. Med. q. 3. Soto lib. 4. de iust. et iu. q. 7. artic. 1. ad 2.

Duodecima Difficultas. An iudex pecuniam per concussionem acquisitam restituere teneatur?

DVAE sunt opiniones. Prima est Caiet. Adr. Medi. Soti asserentium esse necessariò talem pecuniam restituendam ita; ut ante cōdemnationem, posit fieri restitutio danti, uel pauperibus; post condemnationem uerò pauperibus sit facienda.

Secunda, & contraria opinio est Angeli in summa uerbo concusio, & Siluest. uerbo Iudex 1. & uerb. concusio. n. 3.

CON-

CONCL. I.

IVDEX, uel quicunque alius iustitiæ minister, qui accipit pecuniam pro sententia iniustè ferenda, uel pro quocunque actu iniusto, si actus fuerit consummatus, non tenetur danti pecuniam restituere. Constat ex l. si ob turpem causam ff. de conditionibus eodem titulo, ubi habetur datum ob turpem causam, causa subsecuta, à dante repeti non posse, & cùm lex prohibeat repetitionem, & dans uoluntariè dederit, non erit accipiens tunc restitutioni obnoxius.

CONCLV. II.

IVDEX, aut quicunque iustitiæ minister tabellio, executor, &c. pecuniam pro actu illicito acceptam pauperibus restituere minimè tenetur. Nam radix restitutionis est iniusta acceptio, uel detentio, inuito domino, & minister iustitiæ pro damno alteri inferendo pecuniam accipiens, nec recipit, inuito domino, neq; retinet. Tum etiam; quia nulla est lex ciuilis, aut canonica, quæ pecuniam acceptam per concussionem ante recipientis condemnationem restituere precipiat.

CONCLV. III

SI minister iustitiæ pecuniam accipiat: ut bene iudicet, & dans solùm det ad redimendam uexationem, ne iudex à parte contraria corrumpatur, iudex tunc non pauperibus; sed danti restituere

tuere tenebitur. Quia translatio dominii ex uoluntate domini fit, & qui dedit pecuniam ad redimendam uexationem inuitus dedit.

CONCL. IIII.

IN omni euentu, licet sit turpitudo ex utraque parte, danti pecuniam est facienda restitutio. Ratio est; quia minister iustitiæ ante cõmissum flagitium, pro quo accipit pecuniam, tenetur rescindere contractum, iuxta consilium Isidorij; in malis promissis rescinde fidem, quod fieri non potest, nisi pecuniam acceptam restituendo. Nam qui dedit pecuniam sub conditione, non amittit dominium, si conditio non adimpleatur. Hæc est contra aliquos doctores, quos Medina de restitutione refert, q. 3. notabili 10.

Isidorus.

Medina.

CONCL. V.

IVDEX à sede Apostolica delegatus accipiẽs à litigantibus præter esculentum, aut poculentum, quod paucis diebus consumi potest, illud restituere tenetur. Definita est expresse in ca. statutum §. insuper de rescriptis in 6. ex hoc textu colligit Gabr. omnem iudicem teneri ad restitutionẽ pauperibus faciendã, quod est verum de iudicibus delegatis; non autem de ordinarijs. Nam textus ille est pœnalis, & non est ampliandus.

Gabr. dist. 15.

CONCLV. VI.

QVI accepit pecuniã pro actu licito, quẽ gratis exercere tenebatur: ut iudex pro puniẽdo latronem, si

nem, si dans non illa tribuat ad redimendam uexationem; sed ut facilius iustitiæ ministrum ad illam exercendam alliciat, tunc minister non tenetur ad restitutionem. Ratio est; quia dans voluntariè, & liberè dedit, & non timore ductus. Nam, vt precibus, & pollicitationibus, ita & pretio aliquo exhibito aliquem ad bonum inducere licet.

Hinc, qui accipit pecuniam: ut ab adulterio, vel homicidio, aut alio quouis peccato abstineat, vel ut latronem, aut seruum fugitiuum reuelet, non tenetur ad restitutionem, si dans non ad redimendam uexationem propriam; sed ad deterrendum à peccato, uel ad rem suam facilius recuperandam, dederit. Quia uoluntariè, & liberè dat. Append.

Decimatertia diffic. Qui accipit pecuniam: ut falsum testimonium dicat, uel ut ueritatem taceat, quam rogatus à iudice manifestare tenebatur, erit ne restitutioni obnoxius? *Soto ubi sup. & lib. 5. q. 7. art. 4. Adr. Sylu. uerb. concussio.*

ADRIA. de restitutione in q. cum ex torta &c. opinatur teneri ad restitutionem danti, uel pauperibus faciendam. Contraria opinio uidetur esse summæ Angelicæ.

CONCLVSIO.

ITA pecuniam accipiens, licet teneatur damnum illatum resarcire; ad pecuniam tamẽ acceptã restituendam non obligatur. Neque. n. tenetur illã danti restituere; quia uolũtarie dedit. Neq; paupe

ribus

ribus; quia illis nullam irrogauit iniuriam. Neque innocentis; quia satis est; ut illi damnum illatum restituat.

S Tho. 2. 2. q. 100. art. ult. Medina q. 3. Soto lib. 9. q. 8. art. 1.

14. *Difficul. Accipiens pecuniam pro beneficio, uel sacris ordinibus conferendis per simoniam realem, tenebiturne ad illius restitutionem ante iudicis condemnationem?*

QVAEDAM opinio fuit negans, quam citat Medina de restitutione. Contraria, & affirmans est S. Tho. quia lex canonica prohibet dominij translationem præcipiendo eius restitutionem.

11. *Dubium. Pecunia simoniaca cui ante condemnationem erit restituenda,*

Med. q. 1. de restitu. Soto lib. 9. de Iust. & iure q. 8. ar. 1.

S. Tho. ubi supra ad 4. dicit non esse ementi restituendam. Soto existimat ante condemnationem esse emptori restituendam.

CONCLVSIO.

DANTI ante condemnationem est facienda restitutio. Quia accipiens pecuniam pro beneficij collatione tenetur non solùm penitere; uerùm etiam quantum in se est, contractum rescindere; quod fieri non potest, nisi reddendo pretium danti, & quemadmodum venditio consummatur traditione rei, & acceptione pecuniæ; ita saltem quantum ex parte uendentis, eiusdem pretij, siue pecuniæ redditione rescinditur.

12. *Du biu*

12. *Dubium. Quid si Papa dispenset cum Simoniaco; ut beneficium teneat?* *DD. ubi supra Soto loco citato.*

C O N C L. I.

Tvnc necessariò est emptori facienda restitutio. Quia post dispensationem non ratione pecuniæ datæ; sed ex collatione legitima Papæ beneficium retinet. Illa enim dispensatio collatio beneficij fuit. Patet exemplo illius, qui sciens emit uas argenteum furto sublatum, & postea à uero domino ignorante furtum illud obtinuit. Tunc huic, & non domino erit pretium à latrone restituendum; quia non retinet uas ratione iniustæ uenditionis; sed ex ueri domini uoluntate.

C O N C L. II.

Post sententiam contra simoniacum datam, etiam si antea sit danti pecunia restituta, erit denuò Ecclesiæ restitutio facienda. Definitur expresse in cap. de hoc autem, de simonia. Iudex enim solum debet attendere crimen commissum esse puniendum; non autem, an sit iam danti facta restitutio.

C O N C L. III.

Qvando dans pecuniam fuit deceptus, quoniam arbitrabatur inuincibiliter ignorans se simoniam committere, tunc ante, uel post sententiam danti erit restitutio facienda. Definita est expressè in

sè in cap, veniens de ſimonia: quamobrem quando turpitudo ſolùm eſt ex parte recipientis, debet danti fieri reſtitutio. Quia propter ignorantiam inuincibilem fuit à ſimonia alienus.

CONCL. IIII.

PECVNIA accepta propter collationem ordinum, & ſacramentorum adminiſtrationem, ante ſententiam eſt danti, etiamſi fuerit in culpa, reſtituenda. Quia lex irritat contractum, & prohibet dominij tranſlationem, & cùm ante ſententiam dans non amiſerit dominium, erit ſibi reſtituenda.

Adria. Caie. *Soto.*

Decimaquinta Difficultas. *Simoniacus mentalis teneturne ad reſtitutionem?*

CANONISTAE in cap. vltimo de ſimonia, & Caiet. 2. 2. q. 100. art. vltimo tenent non eſſe reſtitutioni obnoxium. Adrian. autem quolib. 9. & Soto de iuſt. & iure lib 9. q. 8. ar. 1. ad. 6. affirmant obligari ad reſtitutionem.

CONCLV. I.

SIMONIACVS mentalis, aut realis non tenetur iure diuino ad reſtitutionem. Quia ius Canonicum non eſt contrarium iuri diuino; quod quidem in cap. ultimo de ſimonia ſimoniacum mentalem ab onere reſtitutionis abſoluit.

S. Thom.

CONCL. II.

NEQVE iure canonico ſimoniacus mentalis ad reſtitu

ad restitutionem tenetur. Constat ex cap. citato & hæc fuit opinio S. Tho. ubi supra in solutione ad argumenta.

Hinc, omnes familiares Episcoporum, qui nullo stipendio accepto, & sine vllo pacto; sed sola intentione obtinēdi beneficia Episcopis seruiunt, mortaliter peccant, propter deprauatum animi affectum, nec sunt absoluendi, dum ita famulantur, nec obtento beneficio ad resignationem tenētur, neque Episcopus, aut patronus ad soluendum stipendium famulatus obligatur. Oppositum sequitur ex contraria opinione. APPEN. I

Idem etiam est iudicium de illis, qui Episcopo, aut patrono munera à manu, vel à lingua aliquo pretio æstimabilia intentione corrupta consequendi beneficium Ecclesiasticum offerunt. APPEN. 2.

PROPOSITIO. III.

SOLVM tenetur ad restitutionem simoniacus, qui pacto expresso, vendidit beneficium, ordines, aut religionem. Quia in his tantùm præcipit ius canonicum; non autem in venditione cæterorum spiritualium fieri restitutionem. Hæc propositio est valde notanda, & est Pano. super cap. vltimo de simonia, & Caieta. in summa uerbo excommunicatio cap. 27.

Decimasexta Diffic. *Liberatur ne aliquis per bullam compositionis Cruciatæ à restitutione?*

CONCLV. I.

QVANDO creditor est bene notus debitori, bulla cōpositionis nullum habet locū. Quia restitutio

Syl. uerbo restitu. 8. n. 8. Medi. q. 3. Soto lib. 4. q. 7. ar. 1. ad 3.

tutio alieni, quando dominus eſt certus, eſt illi facienda de iure naturali, & diuino, in quibus Papa, quando nulla ſubeſt legitima cauſa, diſpenſare non poteſt.

CONCLV. II.

QVAMVIS creditor ſit bene notus debitori, ſi tamen longè abſit ita; ut ad illum pecunia tranſportari nō poſſit; ſed ſit pro uita ſpirituali creditoris pauperibus diuidenda, tunc locum habebit compoſitio. Hæc eſt illuſtrisſimi Domini Couaruuias in relectione. Non dimittitur peccatum in 3. p. §. 1. Et ratio eſt; quia bona creditoris longiſſimè abſentis æquiualent bonis incertis, cùm ſit in loco adeo diſtanti: ut nullo modo ſua bona recipere poſſit, & in bonis incertis habet locum compoſitio.

CONCL. III.

QVANDO bona ſunt incerta, id eſt, incogniti creditoris, ſiue ſint per contractum licitum, ſiue illicitum, acquiſita, poteſt in illis fieri compoſitio. Ratio eſt; Quoniam huiusmodi bona iure Eccleſiaſtico ſunt pauperibus diſtribuenda, in quo quidem iure Papa diſpenſare poteſt.

CONCL. IIII.

COMPOSITIONEM hanc nullus à Rom. Pon. efficere poteſt. Quia hæc compoſitio eſt tantùm iure Canonico præcipiente; ut reſtitutio pauperibus

peribus fiat, & cum in hoc iure solus Papa dispensare possit, solus quoque compositionem concedere valebit.

PROPOSITIO. V.

QVANDO bona incerta restituenda sunt ab aliquo inuenta, potest in illis per dominum temporalem fieri compositio. Quia ipse est dominus rei inuentæ, quæ vulgo (*mostrenco*) appellatur; & in hoc tantum casu est vera Soti opinio, qui per dominum temporalem, & regem compositionem fieri posse asseruit. Et nota compositionem à Rom. Pont· concedi propter maiorem Reipub. vtilitatem: vt ad defensionem fidei, vel basilicam ædificandam.

Decimaseptima Difficul. *An per compensationem debiti debitor à restitutione liberetur?*

Alex. Alen. q.86.ar.1.m.3. S.Tho 2.2.q.66.ar.5 & ibid. Caie. Med.q.16 & 1.de rest. Syl. uer. fur. n.16. Soto lib. 5.q.3.ar. 3. ad.1. Castro de l. pænali lib.2.c.13.§ 4. principali

CONCL. I.

COMPENSATIO in deposito locum minimè habet. Non enim possum, si tu debes mihi 100. & totidē apud me deposuisti, hac via, quod mihi debes, compensare. Definita est expressé in cap. bona fides, de deposito.

CONCL. II.

IN cæteris contractibus bonæ fidei potest fieri cómpensatio. Hæc est Panor. in cap. bona fides citato. Et ratio illius est; quia in alijs contractibus à iure non prohibetur.

CONCLV. III.

SI volens compenſare debitum iurauit abſolutè, ſine vlla conditione, creditori ſuo debitum ſoluere, ſolutionem ratione compenſationis differre non poterit. Conſtat ex cap. ad noſtrũ el.1. & cap. debitores de iure iurando. Et ratio eſt; quoniam qui ſub iuramento aliquid promiſit, non ſolùm homini, cui promisſio facta eſt; uerùm etiam Deo, quem propoſuit ſui promisſi fideiuſſorem, tenetur, quamuis creditor non lædatur. Ita habetur in cap. debitores de illis, qui promiſerunt ſoluere vſuras.

Decimumtertium Dubium. Quæ ſunt conditiones in compenſatione ſeruandæ?

RESPONDEO; ſequentes. Et prima eſt; ut debitum ſit liquidum, & non dubium. Nam ſi dubius quis recompenſet, & peccat, & ad reſtitutionem tenetur. In rebus enim dubijs tutius eſt eligendum, & tutius eſt proximum ſeruare indemnem. Secunda, ne compenſator ſperet auctoritate iudicis debitum recipere poſſe, uel propter defectum teſtium, ſiue inſtrumentorum, uel ob malitiam iudicis, uel propter debitoris potentiam, quem non facilè in iudicio conuincere poterit, uel illum graui odio proſequetur, aut in alijs nocebit, aut non ſine maximis expenſis debitum extorquebit. Nam tunc propria auctoritate, quod debitori

debitori minimè nocet, recipere poteſt. Tertia, ne ex tali acceptione periculum famæ accipientis timeatur. Poſſet enim tunc iudex in illum: ut in furem agere. Quia extra iurisdictionem accepit. Quárta, ne damnum alicui ſequatur. Nam fortas ſis à domeſticis ſumptum fuiſſe exiſtimabunt. Quinta, ne agat contra conſcientiã; ſed hoc ſibi icere credat. Sexta; ut verisſimè opinetur, nunquam eſſe ſibi ſolutionem à debitore faciendam, etiam ſi debitum petierit. Septima ne res propria auctoritate vſurpanda, ſit debitori ualde neceſſaria. Alioqui enim peccabit. Caie. & S. Thom. eſt.

CONCL. I.

Qvi, his 7. conditionibus concurrentibus, alienum ratione compenſationis accipit, non peccat. Quia nec facit iniuriam debitori, cùm ſibi debitum accipiat, neque legi prohibenti, ne quis propria auctoritate ius ſuum exequatur. Nam intelligitur lex, quando creditor ſecundum iuris ordinem rem ſuam recuperare poteſt. Quòd ſi non poſſit: ut in prçſentia, non agitur contra legis intentionem.

CONCL. II.

Si debitum ſit liquidum, ſiue certum, cæteris conditionibus deficientibus, peccabit mortaliter recompenſans; nõ tamẽ ad reſtitutionẽ tenebitur. Quia in cçteris cõditionibus præter primam, non

agit contra iustitiam; agit tamen contra iuris ordinem, & ideo peccat in rempub. vt constat in cap. Olim de restitutione expoliatorum.

Syl. uerb. furtum. num. 16. Med. q. 11. Sot. ubi sup.

13. *Dubium. Si iudex excommunicet omnes, qui ex tali domo aliquid acceperunt, comprehendentur ne compensantes?*

ANGELVS negat. Rossella affirmat; ut Syluester docet.

CONCL. I.

SI recompensans omnes conditiones seruauit, non ligatur, etiam si in sententia hoc ipsum exprimatur. Quia talis sententia contineret intolerabilem errorem; vt definitum est in cap. per tuas, de sententia excommunicationis.

CONCL. II.

QVANDO iudex absolutè profert sententiam, nihil contra recompensantes addens, dummodò primam conditionem seruauerint, illa sententia minimè ligantur. Et ratio est; quia non retinent alienum.

CONCL. III.

QVANDO iudex profert sententiam, excōmunicationis sub hac forma; uolumus excommunicare, & ligare recōpensantes, qui omnes cōditiones iustæ cōpensationis non seruauerunt, tunc ligantur, & restituere tenentur, non quòd retineant

alienum

alienum, si primam seruarunt conditionem; sed quia contra iuris ordinem bona vsurpauerunt. Et iudex Ecclesiasticus potest istos compellere ad seruandum iuris ordinem, qui est de iure naturali, & diuino. Iuste enim, dicit Scriptura, quod iustum est, prosequeris. Cauendum tamen est, ne iterum debitor creditori, uel eius hæredibus soluat, & ne creditor infametur, utrumque autem euitabitur, si debitum secundò solutum; per mediatorem eidem debitori restituatur, uel si in testamento hæredibus, ne aliquid ab illo recipiant, præcipiatur. *Deu. ca. 16*

Decimaoctaua Diffic. An. qui ex culpa leui, siue leuissima alteri damnum intulit, in conscientia ad restitutionem teneatur?

DVAE sunt opiniones. Vna Innocen. in cap. sicut dignum, de homicidio, quam Syluest. dicit communem, scilicet, in foro iudiciali ex culpa leui, aut leuissima teneri ad restitutionem; non tamen in foro conscientiæ. Altera, & contraria opinio est Adr. de restitutione in q. utrum in foro animæ teneatur resarcire, quantum damnum ex culpa sua leui, aut leuissima alteri dedit. *Ver. culpa n. 5. Ric. art. 5 q. 1.*

CONCLVSIO.

OMNE damnum quacunque culpa damnificantis illatum, in foro conscientiæ est resarciendum. Definita est expressè in cap. finali de iniurijs, ubi

ubi dicitur: qui occaſionem damni dat, damnum &c. ſecus autem eſt de illo, qui, ut non occideret, uel damnum inferret, nihil de contingẽtibus omiſit; quod quidem omittere dicitur, qui negligens fuit.

Appen. Nota plures casus solutos

Hinc, uariæ ſoluuntur quæſtiones contra accomodatarios, depoſitarios, negotiorum geſtores, qui ſua culpa damni cauſa extiterunt, contra nutrices, quæ incautè inter dormiendum paruulos ſuffocant, quæ ſunt homicidij reæ, & contra medicos, & pharmacopolas, qui ſua imperitia, uel negligentia alienũ mancipium interficiunt, cuius pretium ſoluere tenentur, & contra iumentorum medicos, ſi culpa ſua leuiſsima iumentum moriatur, uel minoris prætij, defixo in pede clauo, factum fuerit, aut per aliquot dies quieuerit. Nam tenetur omne damnum, aut lucrum ceſſans reſtituere. Et idem eſt de ſimilibus iudicium.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE FACIENDA PROPTER NEGLIGENtiam Eccleſiaſticorum.

Adr. in q. omma le diſpenſans beneficium Eccleſ. etc. Soto lib. 10. q. 5. art.

Articulus Primus. An clericus omittens horas canonicas ad fructuum reſtitutionem teneatur?

CONCL. I.

Clerici Eccleſiaſtica beneficia in Eccleſia cathedrali

cathedrali possidentes, & in choro non residentes, quotidianarum distributionum dominium non acquirunt, atque ita ad illarum restitutionem tenentur. Definita est cap. 1. de clericis non residentibus lib. 6. decretalium. *6. Syl. uerb. clericus 4. n. 16.*

CONCL. II.

CLERICI beneficia Ecclesiastica possidentes, si non sint sacris ordinibus initiati, & nullum fructum beneficij recipiant, & non ex culpa sua, sed aliorum, horas canonicas soluere non tenentur. Et ratio est; quia non habens sacros ordines nulla ratione horas canonicas soluere tenetur. Quapropter si nullum recipiant stipendium, liberi erunt ab horarum solutione. Notanter dicitur, & non ex culpa sua; nam si fuerint excommunicati, uel negligentes in petendis fructibus tenebuntur soluere horas canonicas. Peccatum enim suum alijs nocere non debet. *Caiet. est in summa uerb. horæ Canon.*

CONCL. III.

CLERICI habentes beneficium Ecclesiasticum, & horas canonicas non soluentes, tantum pro rata restituere tenentur, quantum singulis diebus, quibus horæ fuerunt prætermissæ, respondet. Definita est expresè in Concilio Lateranensi Sess. 9.

Magister Soto non est admittendus in hoc loco dicens se nescire, an hoc Concilium sit in usu, ad

ditque quòd si per unum, aut duos dies clericus officium omiserit, non esse restitutioni obnoxiũ; si autem amplius dimittat, ad restitutionem teneri. Cæterum si hoc concilium plenam habet auctoritatem, confessor cum clerico per unum, aut duos dies officium diuinum prætermittente dispensare non poterit: si uerò nullam habet auctoritatem tunc ratione concilij, etiam si per decem dies clericus diuinũ officium omiserit, ratione concilij ad fructuum restitutionem nunquam tenebitur.

Appen. Hinc, erit clerico per aliquot dies diuinum officium prætermittenti consulendum: ut facta fructuum computatione, bullam compositionis accipiat, uel à Rom. Pon. siue ab eius commissario Cruciatæ restitutionem petat; atque hac ratione neque omnia, quæ concilium Lateranense præcipit, restituet, & in conscientia tutus erit. Nota hanc tertiam conclusionem fuisse confirmatam à Pio V. in quadam extrauag. quam reperies apud Nauar. in manuali c. 25. nu. 122.

Prima Diffic. An clerici non residentes fructus beneficiorum restituere teneantur?

Caiet. 2.2. q. 185. art. 5. Gabri. d. 15. q. 8. So. lib. 3. q. 6. ar. 3. Ioan. 21.

CONCL. I.

Clericus habens beneficium Ecclesiasticum curatum iure diuino in Ecclesia eiusdẽ beneficij residere tenetur. Quod enim Christus Iesus tradens Petro Ecclesiam dixit; pasce oues, & reliquis

liquis Prælatis in persona Petri dictum fuit, & pascere hædos lacte doctrinę, & correctionis absens non potest.

CONCL. II.

IVRE quoque naturali ad residentiam obligatur. Nam quod est apud omnes rationi consentaneum, illud est quodammodo de iure naturæ, & ita hoc est rationi maximè consonũ: ut prælati per se ipsos, & non per uicarios, militent; quemadmodum miles, qui per se ipsum non militat, stipendio dignus minimè censetur,

CONCL. III.

ET iure quoque positiuo residere tenetur: ut cõstat ex toto titulo de clericicis non residentibus. Nam in cap. finali decretum est clericum non residentem esse beneficio priuandum, si monitus non corrigatur.

CONCL. IIII.

HABENS beneficium simplex, cui seruitium est annexum, naturali, diuino, & positiuo iure residere tenetur. Dicit enim B. Paul. altari seruientes futuros esse fructus altaris participes. Et hac eadem ratione esse de iure naturæ constat. Et tandem de iure canonico quàm plurimæ canonicæ sanctiones toto titulo de clericis non residentibus testantur. 1. Cor. 9.

Primum

CONCL. V.

POTEST etiam ratione conditionis personæ esse absens: ut si expediret Ecclesiæ propter excellentiam personæ, aliquem duo habere beneficia curata. Tunc enim integrum esset in altero non residere; ut habetur in cap. de multa, de præbendis,

APPEN.1 Hinc, Episcopus cardinalis non poterit ratione cardinalatus à sua Ecclesia abesse, uel in curia Romana residere: ut expressè in cap. bonæ memoriæ de postulatione prælatorum habetur; neq; poterit abesse Episcopus prorex constitutus. Quia gubernatio temporalis non est spirituali præferenda.

APPEN.2 Hinc, neque erit absoluendus talis prælatus, cùm contra diuinum, & naturale præceptum uagetur, in quo prçter prædictas causas Papa dispensare haud potest.

CONCL. VI.

IN residentia beneficii non curati, & habentis annexum ministerium, Papa ex legitima causa residentiæ obligationem tollere potest. Constat ex cap. ad audientiam de clericis non residentibus, ubi conceditur Episcopo; ut posit duos canonicos ad suum seruitium deputatos eligere, qui in sua Ecclesia residere non teneutur.

CON-

CONCL. VII.

Ratione studij extra beneficia residere licet. Definita est in cap. cum ex eo, de electione lib. 6. Ratio est; quia tunc gerit Ecclesiæ negotium.

CONCL. VIII.

In beneficiis non habentibus ministerium annexum; ut in præstimonijs, residentia de iure non requiritur. Quia non habent annexum ministerium aliquod, ratione cuius personæ præsentia desideretur.

CONCL. VIIII

Clerici non residentes, & per uicarium administrãtes ad restitutionem fructuũ tenentur. Definita est in conc. Trid. Sess. 23. cap. 1. de reformatione. Gabr. d. 15. q. 8. art 2. tenuit olim non esse restitutioni obnoxios.

CONCL. X.

Sacrae Theologiæ doctores, publicè in aliqua uniuersitate cathedram regentes in beneficio etiam curato, residere minimè tenentur. Definita est expressè in cap. finali de magistris. Vbi fructus prębendarum, & beneficiorum, dum in scholis docuerint, conceduntur. Inseruiunt enim publicæ utilitati, quæ priuatę est anteponenda.

S. Tho. Adr. Syl. Caiet. Soto.

Secunda Diffic. An clericus habens plura beneficia compatibilia, siue incompatibilia ad alterius fructus restituendos, tanquam iniustus possessor, obligetur?

ADRIA. de restiturione, Gab. vbi supra Syl. uerbo beneficium, S. Tho. quo lib. 9. Soto ubi supra.

CONCLV. I.

POTEST aliquis plura beneficia nullam residentiam exigētia sine dispensatione obtinere. Definita est in cap gratia de rescriptis lib. 6.

CONCLV. II.

NON potest aliquis absque dispensatione plura beneficia simplicia, habentia residentiam possidere. Definita est in d. cap. gratia. In simplicibus quantum ad pluralitatem; pręter quam in præbendis, & dignitatibus Ecclesiæ collegiatæ, uel cathedralis, Episcopus dispensat.

Syl. uer. beneficium 4. S. ultimo.

CONCLV. III

QVI ex dispensatione sine rationabili causa plura obtinet beneficia curata, non est tutus quò ad Deum, licet sit quò ad Ecclesiam. Quia Papa non est beneficiorum dominus; sed dispensator, & ut dispensatio contra uoluntatem domini non ualet; ita neque dispensatio in beneficijs curatis contrà voluntatem Domini ualebit. Dicit enim D. Ber. ad Rupertum; quid tibi blandiris de dispensatione, cuius conscientia tenetur diuina sententia ligata.

S. Tho. est. ar. 5. et Gab. et Adr. ubi supra.

D. Bernar.

Secundum

Secundum Dubium. Quotuplex est causa, ob quam ex iure, seclusa dispensatione Papali, plura licet habere beneficia?

RESPONDEO; quadruplex. Prima, quando beneficium est exiguum ita; ut sacerdos conuenienter ali non possit: ut habetur in cap. eam, de ætate ordinandorum. Secunda quando una Ecclesia habetur sub titulo commendationis ad tempus, donec idoneus sacerdos inueniatur. Ita habetur in can. qui plures 21. q. 1. Tertia, quando una Ecclesia est alteri annexa, uel quando ex duabus Ecclesijs fit unum beneficium. Ita habetur expressè in cap. eam, de ætate, & qualitate ordinandorum. & in cap. qui monasterium, de religiosis domibus. Hæc autem Ecclesiarum unio in utilitatem non personæ; sed Ecclesię tãtùm fieri debet. Quarta, si essent rari sacerdotes ad curam animarum idonei. Tunc enim liceret uni plures habere Ecclesias; ita definitur in cap. clericus 21. q. 1.

Tertium Dubium. Quando ex dispensatione iuris hoc idem licebit?

RESPONDEO propter sublimes, & literatas personas, quando, scilicet, genus, & scientia sunt Ecclesiæ necessaria; ut si esset necessaria nobilis potentia: ut Ecclesia à tyranno liberaretur, liceret alicui nobili plures conferre Ecclesias; uel literato propter Ecclesiæ utilitatem, ubi uigerent hæ-

reses

reses; atque ita intelligenda est concilii Lateranensis definitio: ut in cap. de multa, de præbendis habetur.

CONCL. I

FACILE potest dispensatio concedi in beneficijs exigentibus residentiam; non tamen habentibus aunexam curam animarum; ut duo, uel tria beneficia possideantur: dummodò non sint plura, vel scandalum inde sequatur. Ita enim intelligenda est clementina prima; vt lite pendenti &c.

CONCL. II.

Gab. ubi su. QVI obtinuit dispensationem absque legitima causa in beneficijs curatis, licet non sit in conscientia tutus, ad restitutionem tamen fructuum non tenetur. Nam in fructibus beneficiorum potest Papa dispensare, & illos Regi contra Turcas, uel alijs conferre. Dispensando namque in pluralitate beneficiorum duo facit, primum concedit; ut quis possit duos titulos, & eorundem titulorum fructus habere, & licet non ualeat quòad titulum; valebit tamen quò ad fructuum retentionem. Hactenus ex sententia Theologorum, quorum iudicio nullus absque legitima causa plura beneficia curata possidens absoluendus est, donec, vno retento, alia dimittat. Caietani sententia in summa verbo beneficium cap. 1. est notanda, qui ait non esse facilè negandam absolutionem huiusmodi

iusmodi hominibus. Quia non facilè est iudicare, an sufficienter per vicarios beneficia regantur. Tanta enim potest esse vicariorum solicitudo, & diligentia; vt meritò pastores dici mereantur.

Tertia Difficul. Retinens beneficium curatum propter fructus recipiendos, non animo residendi; sed dimittendi post tempus, tenebitur ne ad fructuum receptorum restitutionem? Soto lib 10. q. 5. art. 6

CONCLVSIO.

TENEBITVR quidem, nisi voluntate mutata promotus fuerit. Quia illos fraudulenter recipit. Expressè definita est in cap. commissa, de electione lib. 6.

Quartum Dubium. Definitio huius textus in beneficijs non curatis habet ne locum?

GABR. vbi supra dubio primo dicit teneri ad restitutionem, qui recipit beneficium fraudulenter. Contraria opinio est Soti de iust. & iur. & ratio est; quia illa definitio est in odium curatorum, & ideo erit restringenda, & non amplianda ad beneficia simplicia. Fauores enim sunt amplian di, & odia restringenda.

Quintum

Quintum Dubium. Erit ne expectanda iudicis sententia, an statim facienda fructuum restitutio?

CONCLVSIO

Sui est. STATIM ante iudicis sententiam erit restitutio facienda. Quia lex hæc non est pœnalis; sed conditionalis. Hac enim conditione recipit quis beneficium curatum; ut intra annum ordinem sacrum recipiat.

Sextum Dubium. Quid si postquam accepit beneficium curatum animo recipiendi ordines, intentionem mutet, tenebitur ne ad fructuum restitutionem?

CONCLVSIO.

TENEBITVR quidem. Et ratio est; quia textus citatus punit iniustitiam recipientis beneficium, sine animo promouendi seipsum ad sacros ordines; & cùm eadem sit iniustitia accipientis, & retinentis rem, inuito domino; eidem quoque domino ad restitutionem tenebitur. Cæterum animaduerte solùm teneri ad restituẽdos fructus, quos, dum perseuerauit in animo non recipiendi sacros ordines, recepit. Dicit enim textus citatus; in voluntate mutata promotus fuerit, &c. quare solùm, durante iniqua voluntate, durat iniustitia. Quapropter ad fructus interim receptos restituendos obligatur: deducto tamen stipendio, quod uicario dedit: quia tunc fuit per vicarium verus minister: ut Gab. docet.

Quarta

Quarta Difficultas. An Episcopus, siue patronus eligens indignum, uel dignum, prætermisso digniori ad beneficium, ad restitutionem aliquã teneatur? S. Tho. 2.2. q. 62. art. 2. Soto lib. 4. q. 6 art. 3. ad 6. & Caiet.

CONCL. I.

CONFERENS beneficium indigno scientia, & moribus tenetur Ecclesiæ damnum illatũ, propter indigni promotionem restituere. Probatur per cap. finale de iniuriis, & damno illato: ubi dicitur damnum dedisse, qui causam damni dat: & qui confert beneficium indigno causa damni Ecclesiæ fuit. Inde enim sequitur damnum spirituale in ministerio sacramentali. *Adria est q. 4 de resti.*

CONCL. II.

QVI confert beneficium digno prætermisso digniore, qui est longè præstantior, peccat mortaliter; non tamen digniori aliquid restituere tenetur. Ratio est; quia ita conferens beneficium digno, nihil iustitiæ abstulit à digniore. Alioqui enim beneficij dominus non diceretur, & obligatio restituendi ex iniuxta acceptione, & detentione ortum habet: neque vllam illi iniuriam irrogauit. Hæc est Adr. vbi supra, quem sequitur Soto contra Caiet.

CONCL. III. *Caiet. 2.2. q. 62. art. 2.*

ELIGENS dignum nihil Ecclesiæ restituere tene-

tenetur,quamuis potuerit eligere digniorē. Ratio est;quia eligens dignum ad sufficiens regimen animarum, non infert Ecclesiæ damnum;& constituere digniorem non est opus præcepti;sed supererogationis, & consilii:& qui agit contra cōsilium, non peccat :ut can.ultimo 14.q.1.habetur.

Adria. 1. est loco citato.

Quinta diffic. Qua ętate poterit quis beneficium obtinere?

CONCL. I.

NVLLVS non attingens 25. ānum beneficium curatum possidere potest,quod si sine dispensatione obtinuerit,ad fructuum restitutionem tenetur. Definita est expresse in cap.licet,de electione lib. 6.& est concilii Lugdunen.

CONCL. II.

NEMO potest ad Episcopatum ante 30. annū promoueri,& licet promotus peccet,ad restitutionem non tenetur. Definita est in cap.cùm in cunctis de elect.& electi potesta.ubi talis Episcopi electio prohibetur;non tamen irritatur.

CONCL. III.

PVERI post septennium citra dispensationem beneficium simplex,aut canonicatum obtinere poterant. Ratio est:quia iam ex tunc possunt minores ordines recipere, in choro canere,Ecclesiæ seruire;quod satis erat tūc ad simplex bñficiū, uel canonicatū obtinendum.Licet in capitulo uocem nō habeant

habeant; ut in cap. ex ratione, de ætate, & qualitate definitur. At modò non possunt ante annum quartumdecimum per definit. conc. Trid, sess. 23. cap. 6.

CONCL. IIII.

NVLLVS in decanum, uel archidiaconum ante 25. annum promoueri potest, & promotus ante præfatum annum ad nullam restitutionem tenetur. Constat in cap. cùm in cunctis, ubi talis electio licet prohibeatur: non tamen irritatur.

Sexta diffic. An habens beneficium, & nondum recipiens sacros ordines ad fructuum restitutionem teneatur?

CONCLV. I.

CVRATVS intra annum, ex quo recepit beneficium, ad sacerdotium promoueri tenetur. Alioquin beneficium ipso iure uacat, & ad restitutionē receptorum fructuum obligatur. Definita est expressè in cap. licet, lib. 6. de electione, & est concilii Lugdunen.

CONCLV. II.

EPISCOPVS cum curato, ne intra septenniū ad sacerdotium promoueatur, dispensare potest: finito tamen septennio, intra annum sacerdotium recipere tenetur. Definita est in cap. cùm ex eo de electione in 6. est autem unica dispensationis causa

X 2 scilicet,

uacantis iure canonico successori reseruantur. Definita est exprefsè in cap. finali de officio ordinarij, lib. 6. & in cap. quia sæpe de electione in 6. nisi consuetudine, aut præscriptione patronus beneficij, siue Episcopus, aut capitulum dominium acquisierit: ut in eodem cap. finali habetur.

Septima Diffic. An impediens aliquem à consecutione beneficij ad aliquam restitutionem teneatur? *S. Thom. ubi supra art. 2. ad ultimum.*

S. Tho. Scot. Ricardo ibidem affirmant impedientem aliquem animo nocendi ex odio teneri ad aliquam restitutionem faciendam, non autem si; ut sibi tantùm consuleret, impediuit. Vide Adria. ubi supra; qui refert aliam opinionem Geraldi Oldonis, qui ponit hanc regulam, damnum in eo, quod non erat suum, aut sui iuris, non est necessariò restituendum. *Scoto q. 2. ad ultimū. Ric. art. 5. q. 4. Soto lib. 4. ubi supra.*

CONCLV. I.

IMPEDIENS dignum à consecutione beneficij etiam postquàm collator decreuit illud conferre solùm animo sibi, aut alicui amico digno consulendi, ad nullam restitutionem tenetur. Ratio est; quia integrum est unicuique suum negotium solicitè agere: dummodò nullum iniuria afficiat, quam non infert, qui; ut digno beneficium conferatur, procurat.

CONCL. II.

IMPEDIENS dignum, aut digniorem; ut detur digno, ex odio, uel inuidia in illum, cui non

ubi dicitur: qui occaſionem damni dat, damnum &c. ſecus autem eſt de illo, qui, ut non occideret, uel damnum inferret, nihil de contingētibus omiſit; quod quidem omittere dicitur, qui negligens fuit.

APPEN. Nota plures casus soluto.

Hinc, uariæ ſoluuntur quæſtiones contra accomodatarios, depoſitarios, negotiorum geſtores, qui ſua culpa damni cauſa extiterunt, contra nutrices, quæ incautè inter dormiendum paruulos ſuffocant, quæ ſunt homicidij reæ, & contra medicos, & pharmacopolas, qui ſua imperitia, uel negligentia alienū mancipium interficiunt, cuius pretium ſoluere tenentur, & contra iumentorum medicos, ſi culpa ſua leuiſsima iumentum moriatur, uel minoris prætij, defixo in pede clauo, factum fuerit, aut per aliquot dies quieuerit. Nam tenetur omne damnum, aut lucrum ceſſans reſtituere. Et idem eſt de ſimilibus iudicium.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE FACIENDA PROPTER NEGLIGENTIAM ECCLESIASTICORUM.

Adr. in q. an male dispensans beneficium Eccleſ. etc. Soto lib. 10. q. 5. art.

Articulus Primus. An clericus omittens horas canonicas ad fructuum reſtitutionem teneatur?

C O N C L. I.

CLERICI Eccleſiaſtica beneficia in Eccleſia cathedrali

cathedrali possidentes, & in choro non residentes, quotidianarum distributionum dominium non acquirunt, atque ita ad illarum restitutionem tenentur. Definita est cap. 1. de clericis non residentibus lib. 6. decretalium. *6. Syl. uerb. clericus 4. n. 16,*

CONCL. II.

CLERICI beneficia Ecclesiastica possidentes, si non sint sacris ordinibus initiati, & nullum fructum beneficij recipiant, & non ex culpa sua; sed aliorum, horas canonicas soluere non tenentur. Et ratio est; quia non habens sacros ordines nulla ratione horas canonicas soluere tenetur. Quapropter si nullum recipiant stipendium, liberi erunt ab horarum solutione. Notanter dicitur, & non ex culpa sua; nam si fuerint excommunicati, uel negligentes in petendis fructibus tenebuntur soluere horas canonicas. Peccatum enim suum alijs nocere non debet. *Caiet. est in summa uerb. horæ Canon.*

CONCL. III.

CLERICI habentes beneficium Ecclesiasticum, & horas canonicas non soluentes, tantum pro rata restituere tenentur, quantum singulis diebus, quibus horæ fuerunt prætermissæ, respondet. Definita est expresè in Concilio Lateranensi Sess. 9.

Magister Soto non est admittendus in hoc loco dicens se nescire, an hoc Concilium sit in usu, ad

ditque quòd si per unum, aut duos dies clericus officium omiserit, non esse restitutioni obnoxiũ; si autem amplius dimittat, ad restitutionem teneri. Cæterum si hoc concilium plenam habet auctoritatem, confessor cum clerico per unum, aut duos dies officium diuinum prætermittente dispensare non poterit: si uerò nullam habet auctoritatem tunc ratione concilij, etiam si per decem dies clericus diuinũ officium omiserit, ratione concilij ad fructuum restitutionem nunquam tenebitur.

Appen. Hinc, erit clerico per aliquot dies diuinum officium prætermittenti consulendum: ut facta fructuum computatione, bullam compositionis accipiat, uel à Rom. Pon. siue ab eius commissario Cruciatæ restitutionem petat; atque hac ratione neque omnia, quæ concilium Lateranense præcipit, restituet, & in conscientia tutus erit. Nota hanc tertiam conclusionem fuisse confirmatam à Pio V. in quadam extrauag. quam reperies apud Nauar. in manuali c. 25. nu. 122.

Prima Diffic. An clerici non residentes fructus beneficiorum restituere teneantur?

Caiet. 2. 2. q. 185. art. 5. Gabri. d. 15. q. 8. So. lib. 3. q. 6. ar. 3. Ioan. 21.

CONCL. I.

Clericus habens beneficium Ecclesiasticum curatum iure diuino in Ecclesia eiusdẽ beneficij residere tenetur. Quod enim Christus Iesus tradens Petro Ecclesiam dixit; pasce oues, & reliquis

liquis Prælatis in persona Petri dictum fuit, & pascere hædos lacte doctrinę, & correctionis absens non potest.

CONCL. II.

IVRE quoque naturali ad residentiam obligatur. Nam quod est apud omnes rationi consentaneum, illud est quodammodo de iure naturæ, & ita hoc est rationi maximè consonū: ut prælati per se ipsos, & non per uicarios, militent; quemadmodum miles, qui per se ipsum non militat, stipendio dignus minimè censetur,

CONCL. III.

ET iure quoque positiuo residere tenetur: ut cō stat ex toto titulo de clericicis non residentibus. Nam in cap. finali decretum est clericum non residentem esse beneficio priuandum, si monitus non corrigatur.

CONCL. IIII.

HABENS beneficium simplex, cui seruitium est annexum, naturali, diuino, & positiuo iure residere tenetur. Dicit enim B. Paul. altari seruientes futuros esse fructus altaris participes. Et hac eadem ratione esse de iure naturæ constat. Et tandem de iure canonico quàm plurimæ canonicæ sanctiones toto titulo de clericis non residentibus testantur. 2. Cor. 9.

Primum

CONCL. V.

Potest etiam ratione conditionis personæ esse absens: ut si expediret Ecclesiæ propter excellentiam personæ, aliquem duo habere beneficia curata. Tunc enim integrum esset in altero non residere; ut habetur in cap. de multa, de præbendis.

APPEN. I Hinc, Episcopus cardinalis non poterit ratione cardinalatus à sua Ecclesia abesse, uel in curia Romana residere: ut expressè in cap. bonæ memoriæ de postulatione prælatorum habetur; neq; poterit abesse Episcopus prorex constitutus. Quia gubernatio temporalis non est spirituali præferenda.

APPEN. 2 Hinc, neque erit absoluendus talis prælatus, cùm contra diuinum, & naturale præceptum uagetur, in quo prçter prædictas causas Papa dispensare haud potest.

CONCL. VI.

In residentia beneficii non curati, & habentis annexum ministerium, Papa ex legitima causa residentiæ obligatiõnem tollere potest. Constat ex cap. ad audientiam de clericis non residentibus, ubi conceditur Episcopo; ut possit duos canonicos ad suum seruitium deputatos eligere, qui in sua Ecclesia residere non tenentur.

CON-

CONCL. VII.

RATIONE studij extra beneficia residere licet. Definita est in cap. cum ex eo, de electione lib. 6. Ratio est; quia tunc gerit Ecclesiæ negotium.

CONCL. VIII.

IN beneficiis non habentibus ministerium annexum; ut in præstimonijs, residentia de iure non requiritur. Quia non habent annexum ministerium aliquod, ratione cuius personæ præsentia desideretur.

CONCL. VIIII

CLERICI non residentes, & per uicarium administrãtes ad restitutionem fructuũ tenentur. Definita est in conc. Trid. Seſſ. 23. cap. 1. de reformatione. Gabr. d. 15. q. 8. art 2. tenuit olim non esse restitutioni obnoxios.

CONCL. X.

SACRAE Theologiæ doctores, publicè in aliqua uniuersitate cathedram regentes in beneficio etiam curato, residere minimè tenentur. Definita est expresſè in cap. finali de magistris. Vbi fructus prębendarum, & beneficiorum, dum in scholis docuerint, conceduntur. Inseruiunt enim publicæ utilitati, quæ priuatę est anteponenda.

S. Tho. Adr. Syl. Caiet. Soto.

Secunda Diffic. An clericus habens plura beneficia compatibilia, siue incompatibilia ad alterius fructus restituendos, tanquam iniustus possessor, obligetur?

ADRIA. de restitutione, Gab. vbi supra Syl. uerbo beneficium, S. Tho. quo lib. 9. Soto ubi supra.

CONCLV. I.

POTEST aliquis plura beneficia nullam residentiam exigẽtia sine dispensatione obtinere. Definita est in cap gratia de rescriptis lib. 6.

CONCLV. II.

NON potest aliquis absque dispensatione plura beneficia simplicia, habentia residentiam possidere. Definita est in d. cap. gratia. In simplicibus quantum ad pluralitatem, prçter quam in præbendis, & dignitatibus Ecclesiæ collegiatæ, uel cathedralis, Episcopus dispensat.

Syl. uer. beneficium 4. §. ultimo.

CONCLV. III

QVI ex dispensatione sine rationabili causa plura obtinet beneficia curata, non est tutus quò ad Deum, licet sit quò ad Ecclesiam. Quia Papa non est beneficiorum dominus; sed dispensator, & ut dispensatio contra uoluntatem domini non ualet; ita neque dispensatio in beneficijs curatis contra voluntatem Domini ualebit. Dicit enim D. Ber. ad Rupertum; quid tibi blandiris de dispensatione, cuius conscientia tenetur diuina sententia ligata.

S. Tho. eft. ar. 5. et Gab. et Adr. ubi supra.

D. Bernar.

Secundum

Secundum Dubium. Quotuplex est causa, ob quam ex iure, seclusa dispensatione Papali, plura licet habere beneficia?

RESPONDEO; quadruplex. Prima, quando beneficium est exiguum ita; ut sacerdos conuenienter ali non possit: ut habetur in cap. eam, de ætate ordinandorum. Secunda quando una Ecclesia habetur sub titulo commendationis ad tempus, donec idoneus sacerdos inueniatur. Ita habetur in cano. qui plures 21. q. 1. Tertia, quando una Ecclesia est alteri annexa, uel quando ex duabus Ecclesijs fit unum beneficium. Ita habetur expressè in cap. eam, de ætate, & qualitate ordinandorum. & in cap. qui monasterium, de religiosis domibus. Hæc autem Ecclesiarum unio in utilitatem non personæ, sed Ecclesię tãtùm fieri debet. Quarta, si essent rari sacerdotes ad curam animarum idonei. Tunc enim liceret uni plures habere Ecclesias; ita definitur in cap. clericus 21. q. 1.

Tertium Dubium. Quando ex dispensatione iuris hoc idem licebit?

RESPONDEO propter sublimes, & literatas personas, quando, scilicet, genus, & scientia sunt Ecclesiæ necessaria; ut si esset necessaria nobilis potentia: ut Ecclesia à tyranno liberaretur, liceret alicui nobili plures conferre Ecclesias; uel literato propter Ecclesiæ utilitatem, ubi uigerent hæ-

reses

reſes; atque ita intelligenda eſt concilii Lateranenſis definitio: ut in cap. de multa, de præbendis habetur.

CONCL. I

FACILE poteſt diſpenſatio concedi in beneficijs exigentibus reſidentiam; non tamen habentibus annexam curam animarum; ut duo, uel tria beneficia poſsideantur: dummodò non ſint plura, vel ſcandalum inde ſequatur. Ita enim intelligenda eſt clementina prima; vt lite pendenti &c.

CONCL. II.

QVI obtinuit diſpenſationem absque legitima cauſa in beneficijs curatis, licet non ſit in conſcientia tutus, ad reſtitutionem tamen fructuum non tenetur. Nam in fructibus beneficiorum poteſt Papa diſpenſare, & illos Regi contra Turcas, uel alijs conferre. Diſpenſando namque in pluralitate beneficiorum duo facit, primum concedit; ut quis poſsit duos titulos, & eorundem titulorum fructus habere, & licet non ualeat quòad titulum; valebit tamen quò ad fructuum retentionem. Hactenus ex ſententia Theologorum, quorum iudicio nullus abſque legitima cauſa plura beneficia curata poſsidens abſoluendus eſt, donec, vno retento, alia dimittat. Caietani ſententia in ſumma verbo beneficium cap. 1. eſt notanda, qui ait non eſſe facilè negandam abſolutionem huiuſmodi

Gab. ubi ſu:

iusmodi hominibus. Quia non facilè est iudicare, an sufficienter per vicarios beneficia regantur. Tanta enim potest esse vicariorum solicitudo, & diligentia; vt meritò pastores dici mereantur.

Tertia Difficul. Retinens beneficium curatum propter fructus recipiendos, non animo residendi; sed dimittendi post tempus, tenebitur ne ad fructuum receptorum restitutionem? Soto lib 10. q.5. art.6

CONCLVSIO.

TENEBITVR quidem, nisi voluntate mutata promotus fuerit. Quia illos fraudulenter recipit. Expresè definita est in cap. commissa, de electione lib. 6.

Quartum Dubium. Definitio huius textus in beficijs non curatis habet ne locum?

GABR. vbi supra dubio primo dicit teneri ad restitutionem, qui recipit beneficium fraudulenter. Contraria opinio est Soti de iust. & iur. & ratio est; quia illa definitio est in odium curatorum, & ideo erit restringenda, & non amplianda ad beneficia simplicia. Fauores enim sunt amplian di, & odia restringenda.

Quintum

Quintum Dubium. Erit ne expectanda iudicis sententia, an statim facienda fructuum restitutio?

CONCLVSIO

Sexi est. STATIM ante iudicis sententiam erit restitutio facienda. Quia lex hæc non est pœnalis; sed conditionalis. Hac enim conditione recipit quis beneficium curatum; ut intra annum ordinem sacrum recipiat.

Sextum Dubium. Quid si postquam accepit beneficium curatum animo recipiendi ordines, intentionem mutet, tenebitur ne ad fructuum restitutionem?

CONCLVSIO.

TENEBITVR quidem. Et ratio est; quia textus citatus punit iniustitiam recipientis beneficium, sine animo promouendi seipsum ad sacros ordines; & cùm eadem sit iniustitia accipientis, & retinentis rem, inuito domino, eidem quoque domino ad restitutionem tenebitur. Cæterum animaduerte solùm teneri ad restituẽdos fructus, quos, dum perseuerauit in animo non recipiendi sacros ordines, recepit. Dicit enim textus citatus; in uoluntate mutata promotus fuerit, &c. quare solùm, durante iniqua voluntate, durat iniustitia. Quapropter ad fructus interim receptos restituendos obligatur: deducto tamen stipendio, quod uicario dedit: quia tunc fuit per vicarium verus minister: ut Gab. docet.

Quarta

Quarta Difficultas. An Epiſcopus, ſiue patronus eligens indignum, uel dignum, prætermiſſo digniori ad beneficium, ad reſtitutionem aliquā teneatur? S. Tho. 2.2. q. 62. art. 2. Soto lib. 4. q. 6 art. 3. ad 6. & Caiet.

CONCL. I.

CONFERENS beneficium indigno ſcientia, & moribus tenetur Eccleſiæ damnum illatū, propter indigni promotionem reſtituere. Probatur per cap. finale de iniuriis, & damno illato: ubi dicitur damnum dediſſe, qui cauſam damni dat: & qui confert beneficium indigno cauſa damni Eccleſiæ fuit. Inde enim ſequitur damnum ſpirituale in miniſterio ſacramentali. *Adria eſt q. 4 de reſti.*

CONCL. II.

QVI confert beneficium digno prætermiſſo digniore, qui eſt longè præſtantior, peccat mortaliter; non tamen digniori aliquid reſtituere tenetur. Ratio eſt; quia ita conferens beneficium digno, nihil iuſtitiæ abſtulit à digniore. Alioqui enim beneficij dominus non diceretur, & obligatio reſtituendi ex iniuxta acceptione, & detentione ortum habet: neque vllam illi iniuriam irrogauit. Hæc eſt Adr. vbi ſupra, quem ſequitur Soto contra Caiet.

CONCL. III.

Caiet. 2.2. q. 62. art. 2.

ELIGENS dignum nihil Eccleſiæ reſtituere

tenetur,quamuis potuerit eligere digniorē. Ratio eſt;quia eligens dignum ad ſufficiens regimen animarum, non infert Eccleſiæ damnum;& conſtituere digniorem non eſt opus præcepti;ſed ſupererogationis, & conſilii:& qui agit contra cōſilium, non peccat :ut can.ultimo 14.q.1.habetur.

Adria 1 eſt loco citato.

Quinta diffic.Qua ętate poterit quis beneficium obtinere?

CONCL. I.

NVLLVS non attingens 25. ānum beneficium curatum poſſidere poteſt,quod ſi ſine diſpenſatione obtinuerit,ad fructuum reſtitutionem tenetur. Definita eſt expreſſè in cap.licet,de electione lib. 6.& eſt concilii Lugdunen.

CONCL. II.

NEMO poteſt ad Epiſcopatum ante 30. annū promoueri,& licet promotus peccet,ad reſtitutionem non tenetur.Definita eſt in cap.cùm in cunctis de elect.& electi poteſta.ubi talis Epiſcopi electio prohibetur;non tamen irritatur.

CONCL. III.

PVERI poſt ſeptennium citra diſpenſationem beneficium ſimplex,aut canonicatum obtinere poterant. Ratio eſt:quia iam ex tunc poſſunt minores ordines recipere, in choro canere,Eccleſiæ ſeruire;quod ſatis erat tūc ad ſimplex bñficiū, uel canonicatū obtinendum.Licet in capitulo uocem nō habeant

habeant; ut in cap. ex ratione, de ætate, & qualitate definitur. At modò non possunt ante annum quartumdecimum per definit. conc. Trid, sess. 23. cap. 6.

CONCL. IIII.

NVLLVS in decanum, uel archidiaconum ante 25. annum promoueri potest, & promotus ante præfatum annum ad nullam restitutionem tenetur. Constat in cap. cùm in cunctis, ubi talis electio licet prohibeatur: non tamen irritatur.

Sexta diffic. An habens beneficium, & nondum recipiens sacros ordines ad fructuum restitutionem teneatur?

CONCLV. I.

CVRATVS intra annum, ex quo recepit beneficium, ad sacerdotium promoueri tenetur. Alioquin beneficium ipso iure uacat, & ad restitutionē receptorum fructuum obligatur. Definita est expressè in cap. licet, lib. 6. de electione, & est concilii Lugdunen.

CONCLV. II.

EPISCOPVS cum curato, ne intra septenniū ad sacerdotium promoueatur, dispensare potest: finito tamen septennio, intra annum sacerdotium recipere tenetur. Definita est in cap. cùm ex eo de electione in 6. est autem unica dispensationis causā

uacantis iure canonico successori reseruantur. Definita est expresse in cap. finali de officio ordinarij, lib. 6. & in cap. quia sæpe de electione in 6. nisi consuetudine, aut præscriptione patronus beneficij, siue Episcopus, aut capitulum dominium acquisierit: ut in eodem cap. finali habetur.

Septima Diffic. An impediens aliquem à consecutione beneficij ad aliquam restitutionem teneatur? *S. Thom. ubi supra art. 2. ad ultimum.*

S. Tho. Scot. Ricardo ibidem affirmant impedientem aliquem animo nocendi ex odio teneri ad aliquam restitutionem faciendam, non autem si; ut sibi tantùm consuleret, impediuit. Vide Adria. ubi supra; qui refert aliam opinionem Geraldi Oldonis, qui ponit hanc regulam, damnum in eo, quod non erat suum, aut sui iuris, non est necessariò restituendum. *Scoto q. 2. ad ultimũ. Ric. art. 5. q. 4. Soto lib. 4. ubi supra.*

CONCLV. I.

IMPEDIENS dignum à consecutione beneficij etiam postquàm collator decreuit illud conferre solùm animo sibi, aut alicui amico digno consulendi, ad nullam restitutionem tenetur. Ratio est; quia integrum est unicuique suum negotium solicitè agere: dummodò nullum iniuria afficiat, quam non infert, qui; ut digno beneficium conferatur, procurat.

CONCL. II.

IMPEDIENS dignum, aut digniorem; ut detur digno, ex odio, uel inuidia in illum, cui non

erat beneficium cõferendum, ad restitutionem nõ tenetur; dum modò collatorem non decipiat, sed precibus ab illo; impetret, ut alteri conferat. Licet enim peccet contra charitatem proximi; contra iustitiam tamen minimè peccat; propterea quòd qui impeditur, non erat dominus beneficii, atque ita cùm non auferatur ab illo, quod suum est, nulla iniuria afficitur.

CONCL. III.

QVANDO impediens non solùm animo nocẽdi, uerùm etiam fraude, & mendacio dignum, uel digniorem à consecutione beneficii conatur impedire, non totum: sed partẽ restituere tenetur. Quia nondum erat decretum, cui esset conferendum: ut si quis imponeret alicui aliquam falsam notam, cuius ratione à consecutione beneficii impediretur, teneretur satisfacere impedito, consideratis circunstantiis personæ, negocii, & præbendæ, à cuius assecutione fuit impeditus; propterea quòd in tali casu iniuriam impedito irrogauit. Nam ratione notæ fuit impeditus à petitione, cùm inde collator illum, tanquàm inhabilem habeat: & hac de causa aliquid æquiualens illi petitioni restituere tenetur.

CONCLV. IIII.

SI collator decreuit apud se, & dixit se uelle N. beneficium sine mutatione sententiæ conferre, qui ante collationem fraude, uel mendacio, uel ali-

qua

qua alia ratione facit collatorem mutare sētentiā, tenetur, quantum ualet beneficium, restituere. Ratio est; quia spoliatur beneficio, quod certissimè erat habiturus. Quod enim parum distat, Aristotele auctore, nihil distare uidetur. Et de proximo accigendus, habetur pro accincto: atque ita intelligitur Scot. quando dicit impedientem animo nocendi teneri ad restitutionem. *Aristoteles.*

Hinc, si impedimentum fiat absque fraude, & dolo, licet fiat animo nocendi; ad restitutionem non tenetur. Nam etsi contra charitatem proximi non tamen contra iustitiam operatur. APPEN. I. APPEN. 2.

Idem censendum est de eo, qui impedit aliquem à secutione donationis inter uiuos, uel ne hæres cō stituatur, uel legatum aliquod illi relinquatur. APPEN. 3

Hinc, cui erat compertum Ioannem moriētem uelle Petrum instituere hæredem, uel legatarium, & ex fraude detinuit tabellionem; ut ab intestato succederet; impedito uniuersam hæreditatem restituere tenetur.

Hinc, si absque fraude, & dolo induxit testatorē; ut reuocaret testamentum, non tenetur aliquid restituere. Non enim fit iniuria hæredi, quando ex uoluntate testatoris, uel spontè, uel aliquo modo inducti testamentum reuocatur. APPEN. 4.

Octaua diffic. Qui simulata sanctitate, uel ficta paupertate bona aliqua acquisiuit, tenebitur ne illa restituere?

DVAE sunt extremæ opiniones, & vna media

lius efficiatur. V. g. si diceret; accipe eleemosynam; vt pro me ores. Et ratio est; quia cessante causa finali, donatio est in voluntaria, & eleemosyna ex consequenti restituenda: si autem simulata sanctitas fuerit causa impulsiua, nulla est facienda restitutio: vt si quis libentius, & facilius fingenti sanctimoniam, quàm cæteris pauperibus eleemosynam tribuat.

CONCL. III.

ELEMOSYNA titulo fictæ paupertatis acquisita est restituenda; si tamen existimata, uel ficta paupertas fuerit finalis causa tribuendi eleemosynam. Ratio est; quia propter deceptionem in causa finali, talis donatio est inuoluntaria. Propterea quòd ignorantia in uoluntarium efficit. *Sco. q. 2. art. 3. et aliorum est.*

Hinc, si paupertas existimata non fuerit causa finalis; sed compulsiua, pauper ad restitutionem non tenebitur. APPEN.

CONCL. IIII.

RESTITVTIO eleemosynæ propter simulatam sanctitatem, vel paupertatem collatæ; non danti, sed cæteris pauperibus facienda est. Ratio est; quia donans ad subueniendum pauperi propter Deum, & respiciendo personam huius hypocritæ dedit. Imo Christo illam elargitus fuit dicenti; quod uni ex minimis meis fecisti &c.

Primum

Primum Dubium. Quando habenti beneficium curatum abeſſe erit licitum?

Huius dubij eſt concl. 5. cũ reliquis uſque ad. 2. dific. ſupra fol. 314. ibi. n. fuit dubium omiſſum.

CONCL. I.

RATIONE alicuius impedimenti ab extrinſeco, ſi impedimentum non fuerit voluntarium, non reſidere licebit: ut ſi tyrannus Epiſcopum relegaret. Et patet exemplo S. Tho. Cantuarien. qui fuit à rege Angliæ in exilium relegatus. Tunc enim, ſi Eccleſia non periclitatur in fide, ſuſtinendum eſt exilium: alioquin etiam cum proprij capitis periculo erit reſidendum. Quia bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis.

Ioan. ca. 10.

APPEN.

Hinc, etiam integrum erit recedere ab Eccleſia ad tempus propter ſalutem corporalem. Eſt enim impedimentum in voluntarium.

CONCLV. II.

POTEST quoque ratione qualitatis negotij non reſidere) uel quia eſt in bonum vniuerſalis Eccleſiæ: ut ſi Epiſcopi ad concilium uocentur; vel propter propriæ diœceſis bonum: ut ſi propter defendendam ſuæ Eccleſiæ immunitatem expediat Epiſcopum ad curiam Romanam ſe conferre; uel tandem propter bonum ſpirituale totius reipublicæ: vt ſi Epiſcopus ad componendas lites, & ad bella inter reges legatus conſtituatur.

Adde huic ſecundæ concl. citatam, quæ incipit, poteſt etiam etc. & erit tertia ordine.

Nona Difficul. An clerici, uel Episcopi, qui luxuriosè consumunt Ecclesiæ reditus, ad restitutionem pauperibus facien dam teneantur, ac si non essent ueri redituum domini.

2.2.q. 185. ar.7. Alex. Alexin 3 p. q.36.m.5. ar.2. Tho. Vualden to. mo 1. lib. 4. q.42. et 4. sequentibus Adr. in materia de restit. Caiet. ubi supra S. Tho. Soto lib.11. q.4. art. 3.

DVVE sunt opiniones. Prima canonistarum & antiquorum Theologorum asserentium non esse dominos; sed dispensatores tantùm fructuum, hos refert, & sequitur Palud. d. 24.

Altera contraria opinio est quorundam Theologorum affirmantium clericum esse redituum beneficij dominum.

CONCL. I.

EPISCOPI, & clerici ueri domini sunt Ecclesiasticorum redituum. Definita est in cap. 1. de canonicis non residentibus, libr. 6. & cap. olim el 2. de restitutione spoliatorum, & alibi.

CONCL II.

CLERICVS redituum Ecclesiæ in stipēdium sibi assignatorum ad nullam restitutionem tenetur. Ratio est; quia nec iniustè detinet, neque alienum accipit, neque aliquem damnificat; quę tria sunt restitutionis origines. restit. orig.

CONCLV. III.

EPISCOPVS Ecclesiæ bona distrahens, quæ sibi sunt data tantùm in administrationem, ad restitutionem tenetur. Propterea quòd, non est dominus, cũ sibi in administratione tãtùm data sint: talia sunt opida, quæ cameræ Episcopi apellantur,

X. Dif-

Decima Difficul. Extrahens alium à religione, uel ne ingrediatur impediens, tenebitur ne monasterio aliquid restituere?

Adr. de resti. Scotus dist. 15. q. 2. in sol. ad arg. Ric. ar. 5. q. 4. Soto lib 4. q. 5. artic. 3.

ADRIA. dicit teneri ad ingrediendam religionem, si aliquem à religione exatraxit, & non potest reducere, eiusdem opinionis uidetur esse Scotus.

CONCL. I.

EXTRAHENS aliquem professum à religione titulo correptionis fraternæ tenetur illi persuadere: ut ad monasterium redeat. Quia professus vagans extra religionem sine legitima dispensatione est in statu damnationis perpetuę: atque ita, qui illum extràxit multò magis, quàm alij corripere tenetur, & hac ratione Scotus est intelligendus.

CONCL. II.

NON tamen titulo restitutionis ad hoc tunc tenetur. Propterea quòd, obligatio restituendi præsupponit iniuriam illatam, & cùm professus sit uolens à religione extractus, nulla est illi facta iniuria. Volenti enim, & consentienti non fit iniuria. vnde nulla erit facienda restitutio nisi per errorem, vel uiolentiam extraxerit.

CONCLV. III.

NEQVE monasterio, à quo extractus est, restitutio facienda est, nisi ratione damni illati propter monachi recessum. Ratio est; quia restitutio

ratione

ratione damni illati est facienda; & si monasteriū nullum recipit damnum, nulla erit illi facienda restitutio, quòd si monachus erat cathedraticus, & monasterio eleemosyna ratione cathedræ tribuebatur, ratione huius damni erit tunc restitutio facienda: itidem satisfaciendum est de quocunque alio damno temporali, uel spirituali. & est intelligenda hæc conclusio, quando monachus est extra monasterium, vel nulla, vel illegitima dispensatione. Nam si legitima dispensatione uagetur, neque extrahens, neque monachus erit restitutioni obnoxius. *Limitatio.*

CONCL. IIII.

QVI impedit aliquem, ne religionem ingrediatur, non ex pręcepto; sed ex consilio, ut ingrediatur, persuadere tenetur. Quia uolenti non fit iniuria, & uolens fuit impeditus. Neque est necessariò corrigendus; propterea quòd, correctio est facienda, quando quis diuinum pręceptum præuaricatur, & ingressus religionis non est præceptum; sed consilium diuinum: atque ita impediens loco alterius religionem intrare nō tenetur.

Vndecima Diff. Lædens aliquem in bonis animæ, tenetur ne ad restitutionem?

DVAE sunt opiniones. Prima affirmans Ric. & Sco. & Adria. de rest. Contraria opinio est Syluest. & Sot. *Ric. d. 15. ar. 5. q. 2. Syl.*

CON-

C O N C L. I.

uerb. restit. 3.6.1. Soto lib.4. de iust. & iur. 4. 6. art.3. ad 4. Sco. q.2. et 3.

Qvi damnificauit aliquem in fide, quantum in se est, laborare tenetur, ut ad fidem Romanæ Ecclesiæ conuertatur. Quia dānum illatum, possessore inuito, est necessariò restituendum, & qui in fide damnificatur, inuitus est. Quia decipitur ignoranter, & ubi est ignorantia, est in uoluntarium.

C O N C L. II.

Decipiens aliquem circa uirtutem spei, tenetur illum ad spem reuocare. Patet eadem ratione, qua proxima conclusio: quia in uoluntariè læditur: ut si quis dicat peccatori, benedic Deū, & morere. Neque enim aliquis potest misericordiæ diuinæ desperationem sine errore graui, & mendacio regulariter persuadere.

C O N C L V. III.

Qvi inducit aliquem ad peccandū contra charitatem, sine uiolentia, & seductione; ut quādo inducitur aliquis contra charitatem præceptorum decalogi, siue Ecclesiasticorum, si inductus in peccato perseuerat, non ex præcepto; sed ex consilio ad restitutionem tenetur. Ratio est: quia nemo id, quod abstulit uolente, & consentiente possessore, restituere tenetur. Volenti enim non fit iniuria; & ad peccandum, seclusa ignorantia, nisi sciens, & uolens inducitur nemo.

CON-

CONCL. IIII.

INDVCENS aliquē ad peccatum, intelligēsq. illum in peccato perseuerare, ex præcepto correctionis fraternæ illum ad resipiscentiā inducere tenetur. Constat apud Matth. si peccauerit in te &c. *Matth. cap. 18.*

QVAESTIO DE RESTITVTIONE FAMAE.

Art. I. Teneturne aliquis cum detrimento uitæ proximo famam restituere?

Syl. uer. rest. 3. n. 2. Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. Sot. li. 4. q. 6. art. 3. ad. 4. Castro de l. poenali lib. 2. c. 11.

CAIET. affirmat nunquam esse faciendam restitutionem rei inferioris ordinis cum detrimento superioris. Soto oppositum tuetur, affirmans in aliquo casu esse famam restituendam cum periculo uitæ.

CONCL. I.

IN his, quæ frequentius accidunt, homo ad restitutionem bonorum inferioris ordinis non tenetur, quando aliter, nisi cum dispendio bonorum superioris ordinis, restitui non possunt. Nemo enim tenetur restituere bona fortunæ, quando aliter, nisi cum detrimento famæ restituere nō potest. Neque bona famæ cum periculo uitæ restituere tenetur: quia restituens bona inferioris ordinis, cum detrimento superioris ordinis plus redderet, quàm abstulit, quod est contra iustitiā; cùm nemo *Scoti est. q. 2. ar. 3.*

nemo plus damnificato reddere, quàm ab illo abstulit, teneatur. Notanter dicitur; quando aliter non possunt restitui; propterea quòd restituturus inuestigare debet secretissimos restituendi modos, sine bonorum superioris ordinis dispendio.

APPEN. I. Hinc, qui imposuit alteri crimen adulterij, aut hæresis, & non potest sine dispendio uitæ restituere, ad restitutionem non tenetur. Vita enim temporalis famę alterius præstat.

CONCL. II.

QVANDO, ex infamia unius parsonæ, uel familiæ toti reipublicæ magnum detrimentum, scilicet, bellum, uel inter ciues graues dissidium nascitur: tunc infamator, si aliter respublica sedari non potest, etiam cum dispendio uitæ alienam famam

Arist. restituere tenetur. Fortis enim politicus, teste Aristotele, pro salute patriæ ad mortem subeundam obligatur. Tunc etiam; quia salus, & tranquillitas reipub. salute, & uita particulari alicuius ciuis prę

APPEN. 2. stantior est.

Hinc, qui magno duci proditionis crimen imposuit, unde uniuersa ciuitas, seu exercitus in armis constituitur, & multorum cædes timentur, tūc infamator, etiam cum dispendio propriæ uitæ famam restituere tenetur. Quia ratione circunstantię non plus reddit, quàm abstulit. Præstantior siquidem est fama ducis tunc, quàm difamatoris uita.

CON-

CONCLV. III.

QVANDO ex infamia imposita mors infamati timetur, tunc infamans, etiam cum periculo uitæ obligatur ad restitutionem. Si enim alteri crimē latrocinii, aut hæresis imposuisti, propter quod, innocens comburendus, uel suspendendus est, teneberis mortem subire; si aliter illū liberare nō potes. Adria. est. q. de restitutione famæ: nam teneris uitam propriam expendere, ne innocenti iniusta mors inferatur.

Prima diffic: Qui negat in iudicio uerum crimen, de quo accusatur, tenebiturne ad restitutionem famę accusantis, eò quòd sit notatus calumnia in probationibus deficiens?

Sco. q. 3. art. 4. Ric. art. 5. q. 3. Nauar. cap. 25. nu. 35. Soto lib. 5. q. 7. Caiet 2. 2. q. 62. art. 2. et q. 69. art. 1. & 2.

OPINIO Scot. & Ricar. est, ut non teneatur, quando non tenetur confiteri crimen. Quia neque plenè, neque semiplenè probatum est. Addit prætera Scot. salubre esset consilium, si reus diceret, non est credendum accusatorem animo calumniādi me accusasse, sed bono zelo.

Altera opinio est Caieta. scilicet, teneri reum ad restitutionem, quando diffitetur crimen in iudicio, etiam prçter iuris ordinem, cum potens subterfugere falso denuntiantem infamat, ideo Actor quia iniuste licet uere accusauit, reus verò quia falso, licet non iniustè infamauit, tenentur alter alteri satisfacere.

CONCLVSIO.

REVS, quando conuincitur plena, aut semiplena probatione, negatq; ī iudicio uerum crimē, ni

 hil

hil contra accusatorem dicens, ad restitutionem famæ illius non tenetur, nisi accusatorem calumniatorem esse dixerit. Ratio est; quia nihil dicens contra accusatorem, & negans crimen, licet peccet mortaliter: non tamen calumnia accusatorem notat, cùm crimen in iudicio sufficienter probauerit; at uerò dicens contra calumniatorem mẽtitur, & ad restitutionem tenetur, si accusantis famæ læsa maneat.

Ric. ubi sup. et D. Th. 2. 2. q. 60. ar. 2.

Primum dubium Quomodo igitur restitutionem faciet?

R. si iudicium durat, confitendo crimen, etiãsi illud sępe negauerit; si autẽ iudicium finitum est, tenebitur extra iudicium cõfiteri accusatorem nõ fuisse calumniatorem. Sed de hac re supra in q. de correctione fraterna.

CONCLV.

Ric. et Scot. esi contra Caieta.

REVS accusatus sine aliqua probatione, neque tenetur crimen confiteri, neque si negando dixerit accusatorem fuisse calumniatorem, ad aliquam restitutionem erit obligatus. Nam calumniator non solùm dicitur, qui falsò accusat; uerùmetiam qui nullis præcẽdentibus probationibus accusat: ut ex ca. 2. de calumniatoribus colligitur. Vnde reus notans accusatorem calumnia non mentitur.

Calumniator quis sit.

Secundum dub. Qui famam alterius læsit, teneturne post quodcunque tempus ad restitutionem?

Ric. ubi sup. Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2

R. si diffamator non habet certitudinẽ de obligatione infamiæ eorum, apud quos alium diffamauit

uit ad restitutionem tenetur; si uerò quibusdam co niecturis illos oblitos iam fuisse colligit, minimé tenetur. Propterea quòd, cùm innocens nulla tūc laboret infamia, nihil erit restituendum. Intelliget autem fuisse oblitos, si interroget, me minerint ne aliquò tempore de Catherina optima fœmina aliquod crimen fuisse dictum, qui si dixerint se audiuisse olim tàle crimen, tenebitur ad restitutionem; si minus nequaquam.

Tertium dubium. Est ne locus compensationi in restitutione famæ?

Soto lib. 4. q. 6. ar. 3. ad 4

R. cū Soto; est quidē dummodo sint cætera paria. Nam si tu infamasti Petrum crimine hæresis, & Petrus te adulterii, restitutioni eris obnoxius. Quia ut in pecunia compensatio non habet locū; nisi quando debita sunt ęqualia; ita & infamię restitutione. Tum etiam debet uterque esse suæ famę dominus. Nam si fama unius est aliis necessaria: quia est Prælatus, non est com pensationi locus. Et ratio est; quia vbi non est locus remissioni famæ, aut pecuniæ, neque compensationi, cum compensatio sit mutua debiti remissio. Adria. est q. penultima de restitutione. Et constat ex cap. tua fraternitas, de adulter. ubi habetur paria delicta mutua compensatione tolli.

Secunda diffic. Potest diffamatus detractori restitutionem dimittere, aut compensare pro pecunia?

Adr. q. penultimo de resti. S. Th. Caie

TRES sūt opiniones. Prima Adr. affirmantis integrum esse unicuiq; propriam contemnere, uel remittere famam.

2.2.q.62.ar. 2. Soto lib.4. de iustit. & iur.q.6. art. 3. ad 5.

Secunda, & contraria est Caiet. Tertia, & media est S.Thom. ibidem art.2. ad primum in arbitrio enim hominis esse detrimentum suæ famæ pati nisi hoc uergat in periculum aliorum.

CONCLVS. I.

QVANDO fama non est aliis necessaria: quia diffamatus non habet descendentes, quibus eius infamia nocere possit; remittēdo famæ restitutionē, uel pro pecunia illam recompensando, non peccat. Quia cùm fama sit bonum temporale, & proprium diffamati, sitque famæ Dominus, poterit illam prodigere, suoque iuri cedere remittēdo detractori famæ restitutionem. Arist. namque in Ethnicis gloriam, & honorem partes fœlicitatis, bonūque proprium, & non commune esse docet.

Arist. 5. Ethic.

CONCL. II.

QVANDO infamia unius in descendentiū, uel familiæ detrimentum temporale, uel famæ redundat, diffamatus tunc famæ restitutionem remittere haud potest; propterea quòd aliis nocet. Vnde infamatus crimine hæresis, & publica pœnitentia notatus, non poterit suo iuri cedere; quia toti Reipub. & eius familiæ noceret.

CONCL. III.

S. Tho. & Soto ubi sup.

SI infamia unius resultat in detrimentum spirituale alterius, diffamatus iuri suo cedere non potest. Quia contēnendo propriam famam, multis ruinæ occasionem præbet.

Appen.

Hinc, pater, iudex, prælatus, concionator famæ restitutionem remittere non possunt. Nam cuius

uita despicitur, restat ut eius doctrina contẽnatur. B.Greg.

C O N C L. IIII.

POTEST fama pro pecunia remitti, siue compensari, quando sine peccato famæ restitutionem condonare licet. Ratio est; quia fama est bonum tẽporale, & pecunia æstimabilis, & illã remittendo uel pro pecunia compensando nemini nocet.

Nota non omnibus criminibus omnes infamari. Fornicatione namque simplici fama religiosi: non sic autem sęcularis denigratur. Non enim pluris aliqui faciũt dicere, fornicatus sũ, quã cœnaui.

Quartũ dubium. An sit mortale diffamatum in uno loco iudicis auctoritate, in alio infamare?

Adria. quol. 11. q. 1. Soto. lib. 5. q. 10. ar. 2. Caie. in opusculo. 16 res. 9. d. 15. q. 4. Sco.

C O N C L V S I O.

NEQVE est mortale, nisi in quo animo fiat; neque detegens crimen ad restitutionem tenetur. Ratio est: quia punitus publicè ob crimen aliquod nullam secundum leges habet famam; cum iuxtà illas sit infamis.

Quintum dubium. Restituens famam tenebiturne cum iuramento se falsum dixisse testari?

Soto lib. 4. q. 6. ar. 3. ad 4 Sylu. uer detrac.

R. tenebitur, si ad faciendam fidem fuerit necessarium.

Sextum dubium. Qui non potest famam restituere, tenebiturne loco famæ pecuniam dare?

Ric. Adria.

R. cum Ric. & Adrian. in hac materia, qui asserunt, famam esse restituendam, si non in toto, saltẽ

in æquiualenti,& per æquiualens aliqui pecuniā intelligunt. Quia fama est pecunia æstimabilis. Et ut lædens in bonis corporis, quia membrum resarciri non potest, tenetur pecuniam restituere: ita qui non potest restituere famam &c. idem est iudicium de restitutione honoris; ut si quis aliu m fustibus percutiat, aut alapam impingat.

Alex. Alen q. 47 m. 3. in 3 p. S. Tho. 2. 2 q. 40 Ric. ar. 5 q. 4 Soto lib. 5 de iust. & iur. q. 3. ar. 5

QVAESTIO DE RESTITVTIONE Ex Bello Inivsto.

Art. An sit licitum Christianis bellum gerere?

CONCLV. 1

Integrvm est aliquando bella gerere. Hæc est de fide, & oppositum est hæreticum. Ratio est: quia aduersatur diuinę scripturæ asserere bellum nunquàm fuisse licitum; ut 1. reg. 15. ubi præcepit Deus Sauli; ut demoliretur Amalech, & uniuersum &c. iratusq. est Deus Sauli quia regem uiuum seruauit. Et D. Ioan. Bapt. Luc. 3. dixit militibus; cōtenti estote stipendiis uestris. Vnde si illicitū fuisset bellū, primū; ut á bello abstinuisset, persuasisset.

1. Reg. c. 15. Luca c. 3.

S. Th. ar. 1. Soto ibidem Syluest. v. bellum 1. et. 2,

I. Dubium Vt bellum sit iustum, quot desiderantur?

R. tria Auctoritas, iusta bellandi causa, & recta militantium intentio.

CONCLV. I.

Avctoritas tunc ad bellandū concurrit, quando bellū gerens superiore caret, uel si habet, illius auctoritate expeditionē bellicam parat. Nam quia deest, qui satisfaciat pro iniuria passo illata, ideo bellum geritur; & quando uterque lædens .f. & læsus sunt subditi, non est necessariū bellum, cū

possit

possit læsus corã proprio iudice cõuenire lędẽtem; atq; ita requiritur prĩcipis, siue superioris auctoritas. Nõ.n. sine eius facultate subditus multitudinem conuocare potest, si hoc ad sui defensionem faciat.

C. O N C L. II

CAVSA iusta bellãdi, uel est defensio innocẽtiũ, correptio uiuentium contra legem naturalem, uel repetitio iniustè ablatorũ, uel iusta delinquẽtium punitio. Si enim sit gens damnans innocentes, illas debellare licet pro innocentium salute. Dicitur namque in prouerbiis; Innocentem ne cesses liberare. Tertiam, & quartam partem cõcl. probat D. Aug. lib. 83. quæst. ubi ait; iusta bella solent definiri, quæ vlciscũtur iniurias, sigẽs, uel ciuitas plectẽda est, quæ uel vindicare neglexerit, quod à suis improbé factũ est, uel reddere, quod per iniuriã ablatũ est. *Prou. 14.* *D. Aug.*

C O N C L. III.

TVNC recta est bellantium, siue militãtium intentio, quãdo bellũ hostibus nõ animo sumẽdi uindictã, uel rerũ cupiditate, uel dominãdi ambitione: sed propter aliquam proximæ concl. causam bellũ infertur: præsertim, ut ĩ pace uiuatur. Ait enim D. Aug. ad Bonifaciũ. Nõ quæritur pax, ut bellũ geratur, & exerceatur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur: habetur can. noli existimare 23. q. 1. & 10 Ethico, bellum, inquit Arist. geritur; ut in pace uiuamus. *D. Aug.*

Hinc, expugnatur hęresis Manichęorũ omnia bella dãnãtiũ, & Lutheranorum error asserẽtium bellum aduersus infideles nullo modo esse li- *Arist. 10. Aethi.* *Hæresis*

Castro. citum. Quas confutat pater à Castro lib. 3. contra hæreses uerbo bellum.

Prima diffic. Tenēturne gerentes bellum ad restitutionem, quando bellum ex defectu tantùm auctoritatis est iniustum?

Adrianus. De hac difficultate disputat Adr. in q. de restitutione belli.

CONCLVSIO.

Qui propria auctoritate debitorem publicè, siue occultè expoliat; ut rem suam, siue æquiualens assequatur, cùm possit illam iudicis auctoritate recuperare, si armis, aut cum scãdalo istud faciat, mortaliter peccat; non tamen est ad restitutionem obligatus. Accipi namque contra ordinem iuris rē suam, & agit contra legem naturalem, & diuinam. Iustè enim, dicit scriptura, quod iustum est, exequeris, & cùm rem suam titulo recompensationis retineat, non erit restitutioni obnoxius. Deu. 16.

Secunda diffic. Qui plura intulit damna in bello, quàm fuerit ualor rei occupatę, eritne restitutioni obnoxius?

Adr. ubi sup. Sylu. uer bellum Gabr. d. 15. q. 4.

CONCLV. I.

Qui defendēdo seipsum plus æquo aduersariũ lædit, ad restitutionem damni illati tenetur. Ratio est; quia unicuique licet seipsum defendere, & uim ui repellere, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et est definita in cap. olim primo. de restitutione expoliatorũ. Vbi habetur excedentes modum

modum in defensione teneri ad restitutionem excessus, est autem moderamen inculpatæ tutelæ, quando quis tantam defensionem, aut tantum adversario nocet, quantum ad propulsandam iniuriam, & non amplius requiritur. Intelligenda est conclusio de defendentibus se, & habentibus superiorem. Nam si non habent, poterunt non solùm seipsos defendere; verùm etiam hostes in pœnam delicti punire, & persequi. *Moderamen inculpatæ tutelæ.* *Limitatio.*

CONCL. II.

QVANDO bellum est iustum, & superioris auctoritate infertur, qui plus abstulit, quàm ab hostibus debebatur, siue aggressor, siue defensor sit, ad restitutionem minimè tenetur. Et ratio est; quia quando bellum est omnino iustum, qui gerit bellum est minister iustitiæ Diuinæ, & humanæ; atque ita poterit, ut iudex, & minister, in pœnam delicti retinere omnia, quæ ab aduersarijs, vltra rem à tyranno occupatam, abstulit: quemadmodum iudex punit latronem in septuplum vltra rei furtiuæ pretium. *Adri. Syluest. et Gabri. est.*

Hinc, nostri Christianissimi Hispaniarum reges iure; quia iusto bello, regnum Nauarræ possident. APPEN. I

Hinc, quoque reges, & principes iusta bella gerentes ciuitates, & oppida, quæ, durante iusto bello occupauerunt, restituere non tenētur, quāuis hostis non abstulerit castella. AP PEN. 2.

CON-

CONCL. III.

INDUCENS bellum sine superioris auctoritate, & iusta de causa ad recuperandas res proprias ab aduersarijs vsurpatas, quicquid vltra sibi debitum abstulerit, restituere tenetur. Quia cùm non non sit iustitiæ minister, aduersarium punire, vel ab illo quicquam, vltra sibi debitum auferre non potest; quemadmodum dominus rei furto sublatæ, furem in quadruplo punire nequit: ut potest iudex.

Syl. uerb. seruitus §. 3. Caiet. in summa uerb. bellum §. 3.

Secunda Difficul. Est ne militi Christiano licitum pro redemptione alterius Christiani iusto in bello capti exigere, & recipere pecuniam?

CONCL. I.

POTERIT miles tunc certam exigere pecuniam. Ratio est; quia princeps, durante bello iusto, est iudex contra hostes iniquum bellum gerentes: atque ita non solùm morte; verùm etiã priuatione bonorum illos castigare poterit; integrumque erit, non solùm bellantes; verùm etiam cuiuscunque principis iniquum bellum gerentis subditos capere, & pro illorum redemptione pecuniam exigere.

CONCL. II.

PRINCEPS iniustum gerens bellum omne damnũ suis subditis illatũ ab aduersarijs resarcire tenetur.

tenetur. Est enim causa damni subditorum, & qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: vt ex cap. finali de iniurijs constat.

Tertia Difficul Teneturne iustum bellum gerens statim, ut satisfactio offertur, à bello abstinere? *Caiet. ubi sup.*

CONCL. I.

QVANDO ante bellum inceptum satisfactio offertur, qui iustum bellum parat, abstinere tenetur. Ratio est; quia bella gerere non est actus voluntatis; sed necessitatis: vt D. Aug. testatur: & refertur in can. noli existimare 23.q. 1. & oblata pace in principio belli, non est amplius bellum necessarium. Dummodò sit facta integra satisfactio, idest, restitutum ablatum, & omnes expensæ ad bellum gerendum factæ. *D. Aug. ad Bonifacium 2*

CONCLV. II.

SI pax, & satisfactio ab hostibus offeratur, quando iam semiprælìatum est, vel propè finem belli, & sunt multæ hominum cædes factæ, gerens bellum iustum, neque satisfactionem admittere, neque à bello abstinere tenetur. Et ratio est; quia ut iudex, quando incepit in causa criminali cognoscere, incepta causa, non tenetur satisfactionem admittere, sed usque ad diffinitiuam sententiam procedere potest; ita gerens bellum iustum contra suos hostes; cum sit in causa criminali iudex, &c.

3. *Quarta*

Gab. ubi sup. *Quarta Difficultas. Licet ne hoſtem iniuſtè bellantem interficere, quando depoſita contumacia, ſe ſubijcit?*

CONCL. I.

QVANDO hoſtes ſunt damnati crimine proditionis: ut ſi princeps contra ſuos ſubditos rebelles pugnet, huius principis milites hoſtes, etiam ſeipſos non defendentes, occidere poſſunt. Quia tunc milites ſunt miniſtri iuſtitiæ, & ut hoſtes per carnificem erant ſuſpendendi; ita gladio militum iuſtè interimi poſſunt.

CONCL. II.

QVANDO hoſtes non ſunt tali crimine damnati, & libenter ſe in manus hoſtium, depoſita contumacia, tradunt, quod vulgò dicitur, rendirſe, non ſunt interficiendi. Nam cùm gerant bellum iniuſtũ, ſunt in mortali; atque ita illos impœnitentes occidere non eſt licitum. Tum etiam bellum non geritur, niſi contra hoſtem iniuſtè pugnantem, & qui ſe ſubijcit, depoſita contumacia, nec pugnat, nec ſe defendit.

Quinta Difficul. Poſſunt ne monaſteria, & Eccleſię, clericorumque domus expoliari, quando militibus oppidum expoliãdum traditur?

CONCL. I.

SI bellum iuſtum contra prelatum Eccleſiæ iniuſtè pugnantem geratur, clerici expoliari poſſunt

possunt. Ratio est; quia sunt subditi prælati iniustè pugnantis.

CONCL. II.

Si bellum non est contra prælatum, sed aduersus temporalē dominum, neque clerici neque monasteria expolianda sunt, & damna à militibus illata sunt restituenda. Hæc conclusio definitur in cap. innouamus, de tregua, & pace. & est concilij Lateranēsis sub Alexan. III. Sunt etiam milites excommunicati Papali excommunicatione; ut in capite conquæsti, de sententia excommunicationis habetur. Similiter expoliantes terras Romanę Ecclesiæ, ut in bulla cœnæ Domini habetur.

Sexta Difficul. An gerens bellum iustum, quoscunque subditos, etiam innocentes partis aduersæ expoliare possit?

CONCLVSIO.

Qvando ciuitas militibus in prædam datur, omnia bona ciuium, etiam innocentium, expoliare possunt. Quia omnes illi hostes censentur, & tota ciuitas vnum hostem repręsentat: atque ita milites inter unum ciuem, & alium discernere non tenentur. Hæc Caietanus. Nihilominus *Caiet. vbi.* tamen, si militibus constaret aliquem ciuem esse innocentem, tenerentur illi ignoscere. Nam iniquum est innocentem punire. Quando ciuitas in prædam datur, quidam iure canonico excipiuntur, qui quidem in canone, innouamus citato referuntur

CONCLV. II.

SI princeps pacem cum aduersario iniustè pugnatie constituat, & ne damnum ciuibus illatum restituere teneatur, concedat, tenebitur aduersarius, omne damnum restituere. Quia omnis donatio, & remisſio inuoluntaria est nulla: talis est hæc remisſio. Quia fit metu belli iniusti, & omnis talis metus facit actionem inuoluntariam.

Octaua Difficul. *An qui ex negligentia subditos ab aduersarijs non defendit, ad restitutionem damni illati teneatur?*

SVPRA responsum est, quando explicauimus non obstantem, & non manifestantem, scilicet, iudicem, dominum, ducem, aut principem, teneri ad restitutionem, quando possunt damnum impedire, & non impediunt: nisi fortè iustam causam timendi aduersarium habeāt. Tunc enim quamuis hostibus ciuitatem aliquam ad uitandum maius periculum tradat, non peccat; neque ad restitutionem tenetur: ut ex difficultate proxima constat.

Nona Difficul. Tenentur ne milites causam belli, iusta ne sit, an non examinare, an sola principis obedientia illos compellentis excusat? Sot. lib. 5. q. 3. art. 3.

ADRIA. vbi supra, & Caieta. Verbo bellum, in summa de hac difficultate uerba faciunt. Adr. Caiet.

CON-

tempore belli alere teneantur, prǽsertim, si bellũ est ad rusticorum possessiones defendendas. Ratio est; quia talia alimenta naturam tributi habent: & ut est consuetudine introductum milites hospitio gratis recipi, ita introduci potest; ut quilibet ciuis gratis suum militem alat.

CONCL. II.

TENENTUR milites restituere omnia spolia ex omnibus uicinis, uel eorum agris, qui non sũt hostes, ablata, ubi non fuerit talis consuetudo. Quia alienum, inuito domino, auferunt.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE VECTIGALIVM.

Sylu. uer uectigal. Soto lib. 3. q. 6. ar. ultimo, et lib. 4. q. 6. ar. 4. Castro de leg. poen.

PRIMO loco explicandum est, qua ratione hæc nomina Vectigal, Census, Pensio, Tributum, Duana, pedagium, Talia, & Gabella differant, quæ à Sylue. Verbo gabella explicantur.

Census est nummus, qui soluatur à Republ ica secundum quantitatem, quam quisque possidet. & Hispane dicitur, (*pecho*) Vnde hodie idem sunt census, & tributum. Nam olim census erat pensio, quam ciues pro capite principi tribuebant, & in aliquibus locis hodie (*martiniega*) uocatur. daturq; in signum subiectionis.

Vectigal est pensio, quæ ex mercibus uenditis soluitur, & differt à censu fine, & materia. Finis. n. census est subiectiõis prǽstatio, & materia numis-

ma: Vectigalium autem finis est rerum publicarũ, scilicet, murorum, pontiũ, &c. reparatio. Vocatur Hispane, *alcabala*; & idem omnino est gabella, soluiturque decima mercium pars.

Pedagium est pensio, quæ à uiatoribus ad custodiendas uias à latronum incursu soluitur. Hispanæ (*portazgo*) nominatur.

Duana idem est, quod uectigal; distinguiturq; in hoc; quia soluitur pro rebus uenalibus, quæ ab uno regno ad aliud uendendæ transportantur.

Talia est collecta, siue pensio, quæ principi secundum quantitatem bonorum cuiuscunque ciuis datur, & est idem, quod census.

Tributum propriè est pensio, quæ pro alendis militibus soluitur, & stipendium appellatur.

Art. *An uectigalia, quę hodie Regi, & magnatibus in Hispania soluuntur, licita sint?*

ABSOLVETVR Art. duobus expositis. Primũ est, quis possit Vectigalia imponere. Secundũ, quibus de causis licité imponantur.

CONCL. I.

PRINCEPS quicunque superiore carens uectigalia imponere potest. Definita in concil. Lateranen. & habetur in cap. innouamus de censu: ubi excommunicationis sententia feriuntur noua

uecti-

uectigalia sine auctoritate, & consensu Regum, & Principum imponentes. & latius ab innocentio III. in cap. super quibusdam de uerborum significatione, confirmatur.

Hinc, Respublica nulli subiecta; ut Venetorũ, & Genuensium noua uectigalia imponere potest. Nam princeps quoque dicitur, qui nulli subiicitur. APPEN. I.

Hinc, duces, & comites regi subditi noua uectigalia, uel obsequia imponẽtes sine principis auctoritate, excommunicati sunt, & ad restitutionẽ tenentur. APPEN. 2 APPEN. 3

Hinc, uectigalia, uel obsequia, quæ antiqua cõsuetudine dominis soluuntur, iuxta concilium Lateranen. licita sunt.

CONCLV. II.

OCTO sunt causæ, quibus noua uectigalia imponi possunt. Prima, ratione expensarum ad bellum pro defensione ciuitatis, aut regni ineundũ. Secunda propter expensas ad bellum iustum aliis inferendum. Tertia, ad redimendum dominum in bello iusto pro ciuibus captum. Nam si bellum esset iniustum, esset ex proprio patrimonio redimẽdus. Quarta, pro utilitate publica: ut ad construendum aliquod ædificium, & habetur in cap. cùm Apostolus de censibus. Quinta, ad redimendam rempublicam ab alio onere: ut si ciues inter se pecuniam ad tributum redimendum colligerent. D. Antonin. 2. p. c. 13. S. 2. Gabr. d. 15. q. 5. ar. 2

Sexta, quando princeps non haberet patrimonium ad regiam maiestatem conseruandam, & est S. Thom. in Epistola ad ducissam Brabantiæ. Septima, propter collocandam regis filiam, siue prolem regiam commodè alendam. Octaua, ad redimendam prolem regiam ab hostibus captã, uel liberandum regnum ab aliquo obsequio, quod hostibus soluitur. Additur his ultima ad satisfaciẽdum læsis in bello iniusto: ut si aliqua Respublica iniustè aliquos damnificauerit: & hæc satisfactio uocatur (Sissa) quæ imposita fuit, finitis bellis ciuilibus, quę (*comunidades*) Hispanè uocabantur. Rationi si quidem consentaneum est: ut Respublica, quibus damnum intulit, satisfaciat. Ratio autem harum omnium causarum eadem est, nempe, communis utilitas. Nam quicquid in maiestate regia cõmodè, & non superfluè sustentanda expenditur, in communem utilitatem redundat.

CONCL. III.

QVAE modò in regno Castellæ uectigalia imposita sunt, iustè à rege exiguntur. Sunt enim necessaria ad custodienda regna in terris maritimis, Vbi continuo milites propter incursum saracenorum, & aliorum infidelium existunt; & ad alẽdum exercitum triremium, quibus uia maris defenditur, quæ omnia sine magnis expensis à ciuibus collectis diu conseruari haud possent.

CONCL. IIII.

IVSTE quoque à rege Hispaniarum, etiam si nulla essent bella, exigerentur. Nam ciues tenentur regiam maiestatem alere. Alioqui enim non haberetur aliquod patrimonium, quo rex, & regia proles sustentarentur.

Hinc, cùm magnates Hispaniæ à rege uectigalia emerint, iure optimo illa possidere dicuntur. APPEN. 4.

Prima diffic. An princeps immoderata uectigalia exigere possit?

CONCLV. I.

REX, seu Principes iniusta uectigalia exigere non potest; dicuntur autem iniusta, siue immoderata, quando aliqua causa iusta exigendi ex dictis in proxima difficultate non subest. Et ratio est: quia bona ciuium sunt propria, & non dominorum. Vnde si iniustis uectigalibus grauarentur, rex tunc ad restitutionem eorum, quæ iniustè exigit, teneretur. Ric. in 2. d. 44. ar. 3 q. 1

CONCL. II.

OMNES magnates noua obsequia à subditis, uel à priuatis exigentes, & peccant mortaliter, & ad restitutionem tenentur. Definita est in cap. super quibusdam, de uerborum significatione.

Gab. ubi sup. q.6. Caie. in summa uer. uectigal.

Secunda diffic. Defraudans uectigalia iusta tenetur ne ad restitutionem?

CONCLVSIO.

Qui non soluunt uectigalia iusta, quando exactores conducentes uectigalia petunt, mortaliter peccant, & ad restitutionem tenentur. Sunt enim reditus Reipublicæ, uel principis, & qui non soluit reditus uero, & iusto domino, mortaliter peccat, & est restitutioni obnoxius. Quid? quòd Christum Iesum legimus soluisse tributum, & dixisse; reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari.

Matth. 22. Lucæ cap. 20

Primum dubium. Tenebitur ne soluturus uectigalia, tributorum exactores quærere ad soluendum?

CONCLV. I.

Secundum consuetudinem Hispanicam nullus tenetur uectigalia soluere, donec à quæstoribus exigantur: tenetur tamen non consummare uenditiones occulté, aut si occultè uendat, quæstori significare, uel si pedagium fuerit soluendum, tenetur non diuertere à uia, ne quæstores, uel portitores decipiantur. Et ratio est: quia retinens uectigal, donec exigatur, & est paratus soluere, non retinet, inuito domino, atque ita non peccat.

APPEN. I.

Hinc, uendentes proprias merces in foro, neç quæstorem uectigalis quærere, neque uenditionem manifestare tenentur. Satis enim superque in petendis uectigalibus uigilant.

Hinc,

Hinc, faciens contractum palliatum titulo, nimirum, donationis, cùm sit uera uenditio; ut quæstorem decipiat, ad uectigalium restitutionem tenetur. Similiter, qui extra terminum ciuitatis, aut coram scriba occultè uenditionem cælebrant. *Appen. 2*

CONCLV. II.

NON soluens uectigalia tenetur habere animũ paratum soluendi, quandocunque petantur. Sunt enim debita ex lege, & aliena: alioquin mortaliter peccabit: iniusta uerò uectigalia non sunt soluenda, & si soluantur, sunt restituenda.

Tertia diffic. Domini temporales pedagia exigentes pro tutandis uiis si fuerint negligentes, tenentur ne uiatoribus spolia à latronibus capta restituere? *Gab. q. 1. ar. 7. Medi. q. 14*

CONCLVSIO.

SI sufficientem diligentiam in relegandis latronibus non adhibeant, spolia capta restituere tenentur. Nam inter soluentes pedagia, & dominos temporales est contractus mutus assecurationis, & licitus. Quapropter, si uiæ non fuerint tutæ uiatoribus, damnum resarcire tenentur. Sunt enim domini temporales præsides uiarum, & præsides prouinciarum tenentur omne damnum per suam negligentiam innocentibus illatum restituere: ut constat toto titulo. ff. de officio præsidis. *Appen.*

Hinc, si sufficientem adhibuerint diligentiam, nõ tenebũtur capta à latronibus restituere. qa tũc

non sunt damni causa. Est autem sufficiens diligẽtia, quando satellites ad compræhendendos latrones mittuntur.

Quarta difficultas. Quando domini sunt negligentes, eruntne uiatores obligati ad soluenda pedagia?

ubi sup. q. 14 Medina. GABR. & Angelus tenent uiatores tunc, neq; peccare, neque obligare ad restiturionem. Oppositum defendit Medina de restitutione.

CONCLVSIO.

TVNC defraudãtes pedagia neque peccant, neque tenentur ad restitutionem. Quia cessante causa finali legis in lege expressa, cessat legis obligatio: & in lege pedagiorum exprimi tur causa, scilicet protutandis uiis. Quare si uia latronibus abundat, cessat obligatio soluendi pedagia.

Quinta difficultas. Quę personę excipiuntur à solutione gabellarum

CONCL. I.

CLERICI in maioribus ordinibus constituti, à subdiaconatu, scilicet, usque ad sacerdotium, & monachi, atque moniales à cuiuscunque tributi solutione exempti sunt, exactoresque excommunicati sunt, & ad restitutionẽ tenẽtur. Definita est in cap. quanquàm de censibus lib. 6.

APPEN. I. Hinc, principes Ecclesiasticos, aut religiosos cõpellere nõ poterũt ut hospites recipiant, uel Sisã sol-

soluant, quæ in cibis emendis imponi solet. Medina ubi supra tenet, clericos primæ tonsuræ hac immunitate gaudere, quod est contra totius Hispaniæ vsum, & in iure canonico non habetur. Nam in cap. quanquam citato, solùm fit mentio ecclesiasticorum, & in cap. aduersus, & in cap. non minus de immunitate Ecclesiarum; habentes autem primam tonsuram non sunt Ecclesiastici. Quamuis enim priuilegio canonis, si quis suadente, gaudeant; uon tamen priuilegio fori, iuxta decretum concilij Tridentini sess. 23. cap. 7.

Hinc, portitores pedagia à clericis, uel pro seipsis, vel pro rebus suis deportandis exigentes excommunicati sunt, & ad restitutionem tenentur, si sint in maioribus ordinibus cōstituti: non autem si in prima tonsura. Appen. 2.

CONCL. II.

QVANDO Respublica penuriam patitur, ex consensu Rom. Pont. à clericis, & religiosis gabellæ exigi possunt. Definita est in cap. aduersus, de immunitate Ecclesiarum.

CONCL. III.

CLERICI ementes merces, non ut illis utantur; sed negociandi causa, illarum vectigal, & pedagium, cæteraque tributa, quæ à laicis soluuntur, soluere quoque tenentur. Definita est expressè in cap. quanquàm allegato.

Secundum

Secundum Dubium. Sunt ne clerici iure diuino, an humano à tali solutione immunes?

Medina. MEDINA de restitutione q 15. defendit iure regio, & non canonico esse immunes.

CONCLVSIO.

NON sunt iure regio tantùm exempti. Neque enim posset Papa tunc excommunicare reges reuocantes sua priuilegia: ut de facto excommunicat: quemadmodum ex text. proximè citatis constat. Quid? quòd, in cap. quanquàm prædicto, clerici iure diuino immunes à solutione gabellarum esse dicuntur.

Sexta Difficul. Suntne alij præter Ecclesiasticos à solutione tributorum liberi?

CONCLV. I.

SI noua sissa, quæ ab emptoribus ciborum exigitur sit v. g. in vtilitatem huius solius Reipublicæ, à peregrinis exigi non potest. Quia iniquum est; vt damnum patiantur, qui nullum sentiunt commodum. Secus est si ex antiqua consuetudine; vel in utilitatem totius regni soluatur. Tunc enim exigi potest: ut constat in cap. super quibusdam, de verborum significatione lib. 6.

CON-

CONCLV. II.

TEMPORALES domini, mercium, quæ in suis nundinis uendendæ deferuntur, vectigalia exigere possunt. Quia parati sunt eos defendere, & ius dicere, & à quauis iniuria liberare; non tamen collectas, quæ sunt quoddam genus tributorum à suis tantùm soluendum, à peregrinis possunt exigere.

CONCL. III.

INIQVVM est in ingressu ciuitatis vectigal exigere pro rebus, quæ non ad uendendum; sed ad propriam utilitatem deferuntur. Quia materia uectigalium sunt tantùm res venditæ: ut constat in lege uniuersi .C. de uectigalibus; nisi ratione antiquæ consuetudinis soluantur; ut in cap. super quibusdam citato habetur.

Tertium Dubium. Qui, lege prohibente sub poena confiscationis merces ab uno regno in aliud uendendas defert, tenetur ne merces cōfiscatas restituere?

R°. non tenetur ante cōfiscationem. Ita tenuit glossa communiter recepta in cap. fraternitatis 12. q. 2. licet tales leges sæpissimè ad mortale obligent propter damnum, quod ex tali deportatione Reipublicæ infertur: sed de ijs infra.

Quartum

Quartum Dubium. Custos, qui merces impedire tenebatur, si corruptus pecunia, uel ex malitia, aut negligentia, non impediat, tenebitur quæstori conducenti reditus poenales ad restitutionem?

Medina. MEDINA q. 15. de restitutione ad finem citat D. Bernar. dicentem non plus teneri custodē, qui fraudem commisit, quàm qui illum prætio corrupit tenebatur ante corruptionem, & cùm iste non teneatur nisi per sententiam, neque custos
D. Bernar. tenebitur. Oppositum defendit Medina dicens teneri ratione fraudis; sed probabilior mihi uidetur sententia, quā ex D. Bernar. adducit Medina. Et ratio est; quia corruptor etiam commisit fraudem; tamen restituere non tenetur ante sententiā.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE PROPTER VENATIONEM.

Syl. uer. uenatio. Soto lib. 4. de iust. et iure q. 6. ar. 4. & Medi. q. 12.

Art. Vtrum qui uenatur bestias, uel aues in alieno prædio, teneatur ad restitutionem?

CONCL. I.

SI prædium est vndique clausum, ingrediens ad uenandum bestias furtum committit, & ad restitutionem tenetur. Quia quamuis bestiæ illæ sint feræ: sunt tamen captæ, & uelut passeres in uinculis, & constitutæ sub dominio detinentis.

CON.

CONCL. II.

Si illas extra prædium clausum venetur, & non consueuerunt ad prædium redire, furtum minimè committit; secus autem si ad prædium redire consueuerunt. Patet; à simili, ut si quis nutriret seruum domesticum consuetum domum, vbi nutritur, redire, habet illius dominium; etiam si extra domum vagetur. Et idem est iudicium de alijs. Amittitur autem dominium, si redire non consueuerunt: ut definitur expresse in §. feræ bestiæ, instituta de rerum diuisione. Nam iure gentium per fugam à custodia bestię pristinam libertatem assequuntur, atque ita cuiuscunque capientis efficiuntur.

CONCL. III.

Si prædium est apertum, etiam si dominus prædij possit alicui venationem impedire, qui bestias, ibi habitantes venatur, restituere non tenetur. Quia nullius sunt domini, cùm ibi neque captæ, neque detentæ sint, atque ita capientis efficiuntur; vt ex §. proximè citato constat.

Prima Difficul. An capientes columbas alieni columbarij ad illarum restitutionem teneantur? *Soto Med. ubi sup.*

CONCL. I.

Qvi occidit columbas intra alienum columbarium, furtum committit, & ad restitutionem tenetur. Quia tales columbæ sunt peculiaris domini, qui illis cibum, & domum ministrat.

CON-

CONCL. II.

INTERFICIENTES columbas extra columbarium uagantes, & ad columbarium redire consuetas furtum committũt, nisi statuta municipalia hoc permittant post certum à columbarijs spacium. Nam ut est reus furti, qui occidit gallinam extra domum uagantem; ite qui columbam interimit, quę ad columbarium redire consueuit. Post spacium autem decretum à lege iam syluestris, & nullius domini esse iudicatur.

CONCL. III.

QUI columbarium ædificant absque consensu habentium agros finitimos, mortaliter peccāt, & rei sunt furti. Propterea quòd, columbæ, quāuis habeant pastum suficientem, finitimas segetes deuastare solent. Concensus tamen debet esse, uel expressus, uel tacitus, & si tacitus consensus præcesserit, tenebitur dominus columbarij quecunque tempore contradicentibus, uel satisfacere, uel columbarium destruere, nisi consuetudo regionis, uel legitima præscriptio illi suffragetur. Nam uisi sunt ad tempus consentire; non tamen in perpetuum. Quòd si expresè consenserint, & postea reclamauerint, non tenetur dominus columbarium destruere. Quia prior consensus expressus fuit donatio, & tributum super finitimas terras constitutũ. Caiet. in summa uerbo colũbariũ.

CONCL. IIII.

AEDIFICANS columbarium, si artificiosè

grana

granâ proponat: ut ad se alienas columbas trahat, furti est reus. Nam ut est reus furti, qui ingreditur alterius columbarium: ita qui artificiose facit; vt pristinum columbarium deserant.

CONCL. V.

HABENTES columbaria tenentur columbis pastũ administrare. Alioquin ad damnum finitimis agris à columbis illatum resarciendum obligabuntur; quia habens columbarium sine pastu est damni causa.

CONCL. VI.

LEGES ciuiles prohibentes uenationem, siue piscationem, siue aucupium capientes ad restitutionem minimè obligant. Propterea quòd, cùm bestiæ ferę nullius sint domini, illas capientes nõ accipiũt alienum, quod est restitutionis principium; sunt tamen tales leges iustę, & Reipublicæ utiles: quia tempore, quo animalia suos nutriunt fœtus, illarum captionem prohibent.

QVAESTIO DE CAEDENTIBVS LIGNA, ET PASCENTIBVS oues in alienis agris. *Soto lib. 4 q. 6. art. 4. Medi. ubi supra.*

Art. An cædentes ligna, ex alieno nemore, uel pascentes ibidem oues ad restitutionem teneantne?

CONCLV. I.

QVAMVIS nemora, & montes de lege natu rali

rali sint communia; nihilominus tamen aliquis eorum dominium præscribere potest, quantum ad pœnam tantùm à scindentibus ligna, & arbores exigendam, non tamen præscribere potest: vt ante condemnationem, ad aliquam restitutionem ligna scindentes teneantur. Nam vt aues & pisces sunt communes, ita nemora, montesque lege naturali communia sunt; & vt non potest quis præscribere dominium ferarum; ita ut illas capiens in conscientia ad restitutionem teneatur, perinde de nemoribus, & montibus censendum est.

CONCL. II.

QVANDO nemora sunt communia alicuius oppidi, oppidani ligna scindentes, neque peccant, neque ad restitutionem tenentur; quia alienum non accipiunt. Nam quod est commune, est etiam singulorum. Hæc conclusio sequentibus conclusionibus explicatur, & limitatur.

CONCLV. III.

OPPIDANI magnam stragem in communi nemore facientes tenentur ad restitutionem. Fit enim iniuria toti illi Reipublicæ; perinde enim est magnam partem lignorum cædere, atque illa comburere.

CONCL. IIII.

QVI scindunt ligna ex nemore finitimi oppidi, aliud habentis nemus, non committunt furtum. Quia oppidani finitimi ligna sibi ipsis condonare videntur.

CON-

CONCL. V.

Si autem vicinum oppidum non habet nemus, illius oppidani ligna ex nemore vicino sine crimine furti scindere haud possunt. Quia vicini hoc consentire minimè censentur.

CONCL. VI.

Si nemus peculiaris domini fuerit, ex illo ligna scindentes, & mortaliter peccant, furtumque committunt, & ad restitutionem tenentur. Propterea quòd, alienum; inuito domino, accipiũt, cùm arbores non communes; sed particulares sint.

Hinc, qui persuadent custodibus montium; ut taceãt; peccant mortaliter. Quia faciunt illos peccare contra fidelitatem. *Append.*

Idem omnino quod de scindentibus ligna dictum est, est etiam de pascentibus oues, & armenta in alieno agro tenendum.

Alex. Alen. 3. p. q. 40. S. Tho. 2. 2. q. 67. ar. 2. Ricar. ar. 3. q. 26. Sylu. u. iudex 2. S. 5. Soto lib. 5. q. 4. ar. 2.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE INIVSTITIAE IN IVDICIO COMMISSAE

Art. *Iudex proferens sententiam contra conscientiam, & iudicans secundum allegata, & probata, teneturne innocenti satisfacere?*

V. g. si Petrus duobus testibus fide dignis de furto, aut homicidio conuincatur, quem iudex innocentem esse nouerit.

Duæ sunt opiniones. Prima tenet iudicem teneri ad absoluendum innocentem. Secundam, & contrariam opinionem graues Doctores defendunt, quos citat Caiet. 2.2.q. 67.f. Alex. Alen. S. Tho. Ric. Palu. suntque pro vtraque opinione multa, & probabilia argumenta. Adrian. verò quolib.2. & 3. asserit in causa criminali non licere iudici damnare innocentem; bene tamen in causa ciuili.

CONCL. I.

Si in tali casu iudex fuerit inferior, non est iudicaturus secundum allegata, & probata, neque contra conscientiam; sed debet superiori causam definiendam remittere ita; ut testis efficiatur. Nam aliter damnando innocentem contra conscientiam, & absoluendo illum contra Rempublicam ageret; quia omnes hunc reum esse mortis secundum allegata, & probata arbitrantur. Tum etiam, quia tunc concurrunt duo præcepta incompossibilia, vnum, quo secundum allegata, & probata iudicare tenetur, alterum, quo ad liberandum innocentem obligatur, & cùm huius Prou.c.24. secundi transgressio, magis quàm primi obliget, causam reuocare, & testis fieri tenebitur.

CONCL. II.

Iudex inferior, qui scit accusati innocentiam, & testium malitiam, poterit malitiam varijs interrogationibus detegere, & si res postulauerit

uerit publicè proclamare, manifestando accusati innocentiam. Quia tunc nulla fit testibus iniuria. Nam ipsi sibi ipsis iniuriam irrogarunt falsò innocentem accusando.

CONCL. III.

Iudex superior causam delegare, & testis fieri debet. Quia quantum in se est, semper media ad liberandum innocentem quærere tenetur.

CONCL. IIII.

Iudex damnans contra conscientiam innocentem, probatum nocentem, cum aliter fieri potest, omne damnum illatum restituere tenetur. Quia potuit illum liberare causam alteri remittendo; & tamen noluit.

Prima diffic. Quando iudex propter iniquam sententiam ad restitutionem tenebitur? S. Tho. 2.2. q.67. ar.1.3 & 4. Alex. Alen. ubi su. ar.3. Sylu. uerb. iudex 1. nu.17.

CONCL. I.

Iudex litigantem damnificans ex malicia, vel negligentia studendi, aut ex ignorantia crassa iuris ciuilis, siue municipalis, damnum illatum restituere tenetur. Quia fuit causa damni; ut constat ex cap. finali de iniurijs.

Hinc, iudex ex malitia iniquam proferens sententiam, & principale, & expensas resarcire tenetur: perinde ac si ex negligentia studendi, si tamen sententia fuerit executioni mandata; si autem pars læsa appellauerit, expensas tantùm restituere tenetur. Idemque est dicendum de iudice ex ignorantia crassa iniustam sentētiam proferente. Appen. 1

APPEN. 2. Iudex,qui ſententiam ultra term inos iuris differt,cùm illam finire poſſit,expenſas reſtituere tenebitur .Quia eſt huius damni cauſa.

CONCL. II.

IVDEX inferior delinquenti,uel accuſatori pœnam ex lege fiſco applicandam remittens,illā ſoluere tenetur.Propterea quòd, committit iniuſtitiā contra alterum litigantium;cui erat pœna applicā da,cùm ſecundum legem pœnalem ſententiam ferre teneatur.

CONCL. III.

IVDEX reum non ſibi ſubditum condemnans ad totius damni reſtitutionem obliga tūr.Quia agit contra iuſtitiam cùm non ſit,niſi ſuorum ſubditorum iudex.Eſt autem non iudex, qui neque eſt ordinarius,neque delegatus, neque arbiter.

APPEN. 3. Hinc,iudices laici,qui plerūque clericos primæ tonſuræ ad tribunal Epiſcoporum appellantes puniunt,expenſas in iudicio factas,& principale ſoluere tenentur.

CONCL. IV.

S.Th.ubi ſupra.ar.1. IVDICES ab Eccleſia per uiolentiam aliquem extrahentes,omnia damna templo illata tenentur reſarcire.Quia iniuſtè tunc procedunt.

CONCL. V.

IVDEX non condemnans partem aduerſam

ſin ex-

sin expensis condemnandam, illas soluere tenetur, Constat per l. sancimus C. de iudicibus; si tamen pars hoc in libello petierit. Alioqui non tenetur proferre sententiam, nisi circa petita in libello.

CONCL. VI.

IVDEX condemnans reum nocentem, non cōuictum legitimis probationibus, confessione, scilicet, & duobus testibus; sed semiplena tantùm probatione, uel indiciis, uel unico tantùm teste, dāmnum, etsi fuerit uerè reus, restituere tenetur. Nam agit contra iustitiam; quia defficientibus legitimis probationibus, iudex iurisdictione caret.

Sylu. u. de rē iur. n. 17.

legitimā probatione &c. semiplena quæ sit.

CONCL. VII.

IVDEX reum nocentem inauditum, neque edicto uocatum, condemnans, licet uerè sit reus, tenetur ad damni illati restitutionem. Agit enim cōtra ordinem naturalem, & diuinum, condemnādo partem inauditam. Et ideo tunc desinit esse iudex.

CONCL. VIII.

IVDEX in ciuili, uel criminali causa reum etiā nocentem sine accusatione condemnans, tenetur ad totius damni restitutionem. Constat ex cap. inquisitionis; & qualiter, & quando el 2. de accusatio. nota ex Gloss. gen. 4 tria esse; quę uicem accusatoris supplent, scilicet, publicum delictum, uel infamia, & contumatia contra Ecclesiam, qua ratione per uiam inobedientiæ Ecclesia contra hæreticos,

Soto lib. 4. de resti. & iur. arti. 3 ad 3.

Quæ uicem accuſatoris ſuppleant. alios contumaces procedit, & quando crimen coram iudice, & alijs committitur. Iudex autem ſine aliquo iſtorum iniuſtè damnat.

APPEN.4. Hinc, prælati religionum non poterunt delinquentes publicè nulla damnatos infamia condemnare. Eſt enim contra cap. inquiſitionis citatum.

Primum dubium. Tenentur ne iudices accepta per concuſſionem reſtituere?

SVPRA teneri ad reſtitutionem reſpõſum eſt.

Alex. Alen. 3. p. q. 42. Soto lib. 5. q. 5. Sylu. uerb. accuſatio.

Secunda Difficultas Quando accuſator ad reſtitutionem tenetur?

NOTA accuſatorem poſſe iniuſtitiam committere, uel per calumniam falsò accuſando, uel præuaricando, ut quando partem deſerit, & contrariæ parti, quam impugnare debebat ſuffragatur, uel tertio per tergiuerſationem deſiſtendo à cauſa publica.

CONCLVSIO.

ACCVSATOR altero iſtorum trium modorum iniuſtitiam committens, tenetur accuſato ciuiliter condemnato, damnum illatum reſtituere: quia agit iniuſtè, & eſt damni cauſa.

APPEN.1. Hinc, accuſator proprio nomine, uel alieno; ut procurator, ſindicus, ſolicitator, cui dictum eſt cauſam eſſe iniuſtam, ſi per calumniam in accuſatione perſeueret, ad reſtitutionem tenetur.

Hinc,

Hinc, fiscus, qui nomine Reipublicæ accusat, si tacitè reum defendat, aut per tergiuersationem ab accusatione desistat, si causa fuerit ciuilis, tenetur Reipublicæ principale, & expensas restituere; si autem criminalis expensas tantùm, & si aliquod aliud damnum illatum est. Appar. c.

Tertia Difficultas. Quando accusatus ad restitutionem tenebitur?

Alex. Alen. 3. p. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 69. Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 6.

CONCLVSIO.

Si reus in iudicio ciuili, aut criminali semiplena probatione conuictus, ueritatem negauerit, omnia damna parti læse restituere tenebitur. Ratio est; quia diffitendo ueritatem, quam confiteri tenebatur, aduersæ parti damnum intulit.

Secundum Dubium. Accusatus aliquo crimine poteritne ante, uel post condemnationem carcerem fugere, uincula dirumpere, & fores absque peccato infringere, & se à ministris iustitiæ sine aliqua iniustitia defendere?

Syl. uerb. accusatio Soto ubi su Castr. de l. poenali lib. 2. cap. 3.

CONCLV. I.

Si damnatus ad mortem fuerit legitimis probationibus conuictus, aut conuicendus, seipsũ armis à ministris iustitiæ, ne cõprehendatur, defendere non poterit. Qui enim inquit B. Pau. ad Ro. a 3. potestati resistit, Dei ordinationi resistit. *Ad Ro. 13.*

CONCLV. II.

Si accusatus fuerit innocẽs, & probatus nocẽs, à ministris iustitiæ, & à iudice armis se defendere

poterit. Nam ut licet defendere ſe à latronibus, ita & à falſò iudicio, licet iudex rectè ſecundum allegata, & probata procedat. Niſi, ut dicit S. Tho. ubi ſupra, ex tali defenſione ſcandalum timeatur: nam tunc potius mortem ſubire, quàm ſcandalum, in detrimentum ſpirituale cæterorum, admittere tenebitur.

Limitatio.

CONCL. III.

QVANDO carcer datur in pœnam iuſtè damnato, ſiue damnando ad mortem, aut alias pœnas, ſine peccato carcerem fugere, aut uincula dirumpere non licebit. Quia iuſtæ ſententiæ iudicantis parere tenetur. Qui enim poteſtati reſiſtit &c.

ad Rom. c. 13

Appen. Hinc, ſi alicui in pænam præcipiatur; ut intra Eccleſiam, uel caſtrum, uel alium locum maneat, talem locum egrediendo peccat.

CONCL. IIII.

SI carcer datur ante iudicis ſententiam in cuſtodiam tantùm, reus etiam ad mortem damnatus carcerem fugiendo, uincula frangendo, &c. nõ peccat. Quia tunc non præcipitur reo; ut aliquid agat, atque ita non facit contra iudicis obedientiã. Solùm namque tenetur habere animum paratum ad ſubeundum pœnas infligendas. Hæc eſt contra Henricum quolib. 25.

Tertium dubium. Licet ne etiam cuicunque alteri opem reo fugienti ferre?

CONCL. I.

SI miniſter iuſtitiæ, & fugæ delinquẽtis cooperatur,

ratur, mortaliter peccat, & parti læsæ damnum resarcire tenetur. Quia graue facinus iniustitiæ, & aduersus Rempublicam, & contra partem, cui nocet, committit.

CONCL. II.

Caeteri verò, qui ministri iustitiæ non sunt, consilium, uel auxilium reo fugam paranti præstantes, neque peccant, neque ad aliquam tenentur restitutionem, nisi ad illam, quam reus in conscientia parti læsæ facere tenebatur. Quia nullus à cooperatione alicuius actionis licitæ, nisi per accidens ratione status prohibetur; quare non peccabit occultè cooperando: ut si limam porrigat, dummodò non timeatur scandalum ex tali auxilio, seu consilio, quod non est timendum, si occultè auxilium præstetur. Publicè autem reo, etiam innocenti auxiliari non licet.

CONCL. III.

Quanvis integrum sit carceri mancipato uincula, & parietes rumpere, nemini tamen licitum erit illum à carcere parietem rumpendo, aut seras carceris frangendo extrahere. Hoc enim est Reipublicæ manifestam uim, & scandalum inferre. Nam hoc non esset reo auxilium præstare; sed illum arripere, & Deo, resistendo publicæ potestati, contradicere. Si enim esset morte dignus frangens fores priuatæ domus, quanto magis carcerem publicam rumpens? Ad Rom. 13

CON-

CONCL. IIII.

Si existentes in triremibus fugiant, mortaliter peccant. Ratio est; quia carcer illis non in custodiam, sed in pœnam datur: nihilominus tamen redire non tenentur. Quia nullus tenetur se tradere iudici, nisi apprehendatur.

Alex. Alen. 3. p. q. 43. m. 5. Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4. Syl. uerb. testis Soto lib. 5. q. 7.

Quarta Difficultas. Quando testes restitutioni sunt obnoxij?

CONCLVSIO.

Testis alium falso testimonio damnificans ad restitutionem tenetur. Est enim damni causa.

Quartũ Dubium. Quid si præter intentionem, & ex obliuione falsum testimonium in iudicio deponat?

CONCLV. I.

Si facta diligenti inquisitione, testis ex obliuione falso iurauerit, tenetur in continenti suam sententiam retractare, fidesque illi est adhibenda. Ita expresse definitur in cap. præterea, de testibus.

CONCLV. II.

Si post aliquod temporis spatium testis suum testimonium retractauerit, eius retractatio secundum iuris rigorem non est admittenda. Cæterum,

si iudex

si iudex intellexerit testem esse fide dignum executionem sententiæ dilatare, & parti contrariæ ut à causa desistat consulere tenetur: ita docet glossa in cap. præterea citato.

CONCL. III.

Si sententia fuerit iam executioni mandata ob falsum testimonium dictum ex inculpabili ignorantia, testis tunc ad nullam tenetur restitutionem. Non enim causa damni fuit; sed solùm occasio. Verùm enim verò si sibi fidem adhibendam existimet, suam sententiam retractare tenetur, non coram iudice, sed coram parte aduersa, quæ ratione testimonij sententiam in iudicio obtinuit. Quòd si arbitretur se non posse aduersarium flectere, ad nullam retractationem erit obligatus; stultum si quidem est frustra laborare.

Quinta Difficul. Quando aduocati ratione iniustitiæ ad restitutionem tenentur?

Alex. Alen. ubi sup. Caie. 22. q. 71. ar. 3. So. q. 8. ubi sup. Syl. uer. aduocatus.

Advocatus, qui sciens, & volens causæ iniustæ patrocinatur, principale, & expensas parti læsæ restituere tenetur. Est enim damni causa.

Primum

S. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. Syl. uerb. ad uocatus. n. 5. Soto de iust. iure lib. 5. q. 8. art. 3. Na narr. in sum. cap. 25. n. 28

Primum Dubium. Quando aduocatus dubitat, sit ne causa Iusta, propter aliqua iuridica fundamenta, erit tutus in conscientia patrocinando?

CONCL. I.

QVANDO aduocatus patrocinatur in causa dubia, quę iudicio suo videtur anceps; quia vtraque pars est probabilis, in conscientia tutus est patrocinando. Tenebitur tamen admonere clientē de dubietate causę.

APPEN. Hinc si causam, quam probabilem in principio iudicauit, in progressu litis iniustam esse, intellexerit; tenetur illam deserere. L. rem non nouam §. patroni C. de iud. & cliente. & ut causę cedat persuadere, uel saltem ad honestam concordiam eum inducere.

CONCL. II.

SI causa, quam aduocatus defendit, est mortis, uel sanguinis, uel in ea honor alicuius particularis periclitatur, nisi reus perniciosissimus habeatur; etiam si aduersa sententia magis probabilis sit, licitè poterit eam defendere. Et ratio est; quia melior est conditio possidentis. In causis autem minoris momenti uix absque periculo, quæ infirmior causa, atque debilior est, defendi potest.

Secundum

Secundum Dubium. Aduocatus uidens se in principali causa iustitia carere, poterit propter defectus quosdam, & inullitates processus partis contrariæ suam causam defendere?

RATIO dubitandi est; quia accidet plerumque, vt iudex proferat sententiam in fauorem aduocati existimantis se iniustam causam defendere, & contra illum, qui iuridicis fundamentis iustissimæ causę patrocinatur, hac igitur de causa queritur; an liceat aduocato &c.

CONCLVSIO.

ADVOCATO in principali iniquam causam habenti, non licet aduersarium assumens aliquod caput extrisecum iustum (respiciens fortè processum, uel alios) vexare. Argumento glos. in cap. cupientes in uerb. malignantium, de electione. in 6. Impeditur enim, uel differtur ac occasione iustitia parti contrariæ competens, quod nullo modo licitè fieri potest. Ratio autem dubitandi ex parte iudicis adducta potius est contra aduocatum; quia facit suis tricis iustitiæ executionem differri. Quare & peccat, & ad restitutionem damni aduersæ parti illati tenetur, argu. cap. 1. de offic. delegati.

Tertium Dubium. Quid si aduocatus ex ignorantia litem perdiderit?

CONCLVSIO.

AD damnum parti aduersę illatum restituendum DD. ubi sup. Syl. uerb. restit. 3. nu. 5.

dum

dum est obligatus. L. idem iuris.§ 1. ff. ad Leg. Aquiliam. Ratio est; quia tenetur esse in iure peritus, L. nemini C. de adi. iud. merita causæ scrutari, diligenter studere, debita remedia adhibere, & iura, iurisque peritos consulere. Nec satis est; ut ijs omisis, propriæ innitatur prudentiæ; nam istorum neglectus latę culpæ æquiparatur. Neque enim excusat ignorantia aduocatum, nisi quando nihil eorum, quæ adhibere tenebatur, omisit.

4. *Dub. Aduocatus, qui defendit causam iniustam ex ignorantia, tenebitur ne ad restitutionem?*

Si Aduocatus in principio litis causam ex negligentia non examinauit, & erat paratus ad quālibet causam sine discrimine admittendam, est in statu pessimo, & parti læsæ omne damnum cum expensis restituere tenetur. Quia est causa damni: si uerò illam discussit, & uisa est probabilis, uel iusta, estque aduocatus mediocriter eruditus, ad restitutionem non tenetur, etiamsi postea causa iniusta appareat.

5. *Dub. Quo tempore litis poterunt aduocati causæ iustitiam, uel iniustitiam intelligere?*

Res. quæstionibus de facto post testium apertionem: at uerò in quæstionibus de iure, uel in principio litis, uel quocunque alio tempore, post ea quàm rectè studuerint, & intellecta iniustitia, causam deserere, non autem partem aduersam admonere tenentur.

VI. Diffic.

VI. Diff. *Quando tabellio erit restitutioni obnoxius?* *Alex. Alen. & reliqui ubi sup.*

CONCLV. I.

QVANDO ex ignorantia suæ artis alicui dam num infert v. g. si testamentum ex ignorātia fuit minus solemne, quam ob causam Petrus institutus hæres, hæreditatem amisit. Constat per regulam non est sine culpa, qui rei, quę ad eum non pertinet, se immiscet. de reg. iur. in 6. & intelligitur quoque regula de iudice, assessore, aut medico, qui ex ignorantia suæ artis aliquem lędit.

CONCL. II.

QVANDO tabellio instrumenta falsificat, falsos, testes scienter recipit, testamenta, aut scripturas iustitiæ aliquorum suffragantes rumpit, uel compulsus à iudice non vult instrumenta alteri ad consequendam iustitiam necessaria exhibere, vel quando non seruat scripturas originalium, & in alijs id genus casibus, ad restitutionem tenetur. Quia in his omnibus est alijs damni causa.

CONCLV. III.

TABELLIO scripturam continentem usuram palliatam cōficiens est restitutioni obnoxius. Quia usurariæ iniustitiæ cooperatur: atque ita damni particeps. Notanter dicitur; usura palliata. Nam si manifestam contineat, cùm ratione contractus in iudicio usura exigi non possit, licet peccauerit mortaliter instrumentum conficiendo; restitutioni tamen non erit obnoxius. Propterea quod, nemini nocuit. Nisi fortassis; quia contrahentes ad talem induxit contractum.

QVAE-

QVAESTIO DE RESTITVTIONE LEGIS POENALIS.

Li.1.de iust. & iur.q. 6. ar.6. Iaco. de Symancas in tractatu de instit. catholicis Med.q. 1. Castro de l. pœna.

Art. An leges pœnales ad restitutionem obligent, antequam reus per iudicis sententiam condemnetur?

DVAE sunt extremę opiniones. Prima affirmans Abbatis in cap. canonum de constitutionibus, & in cap. delicti de arbitris, & Patris à Castro de lege pœnali. Secunda, & negans est omnium Theologorum, quos Sot. de iustitia,& iure citat. Hanc quæstionem difficilem reddunt uaria, & probabilissima pro utraque parte argumenta.

CONCL. I.

NVLLA lex pœnalis dominio bonorum temporalium priuans delinquentem, priuat illum possessione, aut usu fructu suarum rerum, ante iudicis condemnationem, siue declarationem ita; ut reus se à possessione, & usu fructu abdicare teneatur. Constat ex definitione, & natura pœnæ, quæ est; ut pœna ab executore infligatur, & illam reus inflictam ab alio patiatur. Homicida enim occidendus seipsum suspendere non debet, neque latro ex lege in quadruplo puniendus, pœnam in seipsum exercere; sed ab alijs impositam pati tenetur. Nam lege naturali reus patiens ab infligente pœnam distinguitur; priuatio autem bonorum temporalium legis pœnalis pœna est.

CON-

C O N C L. II.

QVAMVIS hæreticus iustè ante condemnationem fructum, & possessionem bonorum retinere possit; dominium tamen non habet ita; vt pro libitio bona alienare valeat. Definita est in cap. cùm secundum leges, de hæreticis lib. 6. ubi dicitur bona hæreticorum ipso iure esse confiscata, idest, à die commissi criminis: ut glossa ibidem docet.

Hinc, hæreticus mortaliter peccat vendendo bona. Quia iam sunt aliena, neque dominium in emptorem transfertur: quia post condemnationem emptores bona fisco reddere tenentur. Peccauit quoque emptor, si erat criminis conscius; propterea quòd, peccato illius cooperatus est. APPEN. I.

C O N C L. III.

FISCVS compellens emptorem, ut bona ab hæreticis empta restituat, pretium reddere non tenetur, nisi in se, uel in suo æquiualenti, apud hæreticum reperiatur. Nam vt dominus alicuius rei furto sublatæ, illam, nullo restituto pretio, sibi vendicare potest: ita & fiscus, cùm sit verus bonorum hæreticorum dominus.

Vide glossam in dict. cap. cùm secundum leges, citato. Notanter dicitur; nisi in se &c. quia cùm sit res aliena, & erit à fisco restituenda.

CONCL. IIII.

Non peccat hæreticus sua bona alienando, si ex tali alienatione onerosa, vel gratuita nullum fisco detrimentum sequitur, aut timetur. Quia ratio, ob quam alienatio prohibetur, quæ est fisci detrimentum, cessat.

Appen. 2.

Hinc, rem hæretici emens, uel dono accipiens, sciens que hæretici crimen, & præstans secretam cautionem reddendi fisco bona accepta, non peccat.

CONCL. V.

Haereticvs sua bona ignoranti hæresim uendens, etiam si pretium in arca seruet; ut à fisco ementi restituatur, mortaliter peccat. Quia licet iniustitiam non committat, emptorem nihilominus decipit.

CONCL. VI.

Syl. est uer. hæreticus 1. num. 13.

Haereticvs bona ad suam sustentationem necessaria alienare potest. Nam, ut ex proxima conclusione constat, fructu suorum bonorum ante condemnationem non priuatur.

CONCL. VII.

Emens rem ab hæretico, fructus rei, etiam seclusa propria industria, receptos fisco restituere non tenetur: vt si annuum censum emat. Nam, ut hæreticus fructus illos retinere, & consumere poterat, quemadmodum in prima conclusione patet; ita hoc ius in alium transferre potuit.

Prima

Prima Diffic. Lex humana ciuilis, uel canonica poterit ne reum ad pœnam obligare ante condemnationem? *Castro, Soto Med. ubi sup.*

PATER à Castro de lege pœnali partem affirmantem tenet. Soto autem de iustitia, & iure partem negantem defendit, & Medina ubi sup.

CONCL. I.

NON potest legis lator obligare reum in foro conscientiæ ad soluendam pœnam ante iudicis sententiam. Lex enim, siue legis lator ordinem naturę peruertere non potest, & ordo naturalis iudicij apud omnes nationes est; ut nullus sit sui ipsius in foro exteriori accusator, iudex, uel testis. Vnus namque debet esse accusator, & alius reus, alius que iudex, atque alius testis.

CONCL. II.

HAERETICVS etiam post latam sententiã iure optimo bona confiscata, donec sententia executioni mandetur, possidet. Quia illa sententia non obligat reum ad agendum; sed ad patiendum; atque ita seipsum priuare non tenetur.

CONCL. III.

SI hæreticus in iudicio crimen neget, quod confiteri tenebatur, & ob negationem absoluatur: quoniam tormento suspicionem purgauit, fisco bona sua restituere non tenebitur. Quia ut hæreticus absolutus ad alias pœnas infamiæ subeundas non est obligatus; ita neque ad hanc pœnam, scilicet, bonorum priuationem, Nam tunc sequeretur obligari ad seipsum infamandum.

FLORES QVAESTIONIS contractus Mutui.

Alex. Alen. 3. p. q. 66. S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. & 2. Duran. in 3. d. 37. q. 2. Ric. ar 5. q. 5. Sot. tota q. 1. li. 6. Syl. uerb. mutuũ.

QVAESTIO DE CONTRACTV MVTVI.

Artic. Primus. An liceat mutuanti exigere aliquid ultra sortem, siue accipere ultra pecuniam mutuo datam.

CONCL. I.

MVTVVM est contractus, in quo pro una re redditur alia eiusdem speciei; ut si modo detur frumentum pro frumento reddendo post tempus. Hinc colligitur mutuum differre à venditione, ubi non res eiusdem speciei; sed pecunia redditur, & à contractu permutationis, in quo res diuersæ speciei; vt frumentum pro uino, permutantur, & ab accomodato, in quo idem numero redditur.

APPEN.

CONCL. II.

VSVRA est intrinsecè mala, idest, in nullo casu est licita. Ratio est; quia præcepta legis naturæ, quod est intrinsicè malum, prohibent: & usura septimo præcepto prohibetur, cùm sit furtum.

CONCL. III.

HAERETICVM est affirmare usuram non esse

esse peccatum mortale. Definita est expresse in clementina unica de usuris, ubi ita legitur. Si quis in illum errorem inciderit; ut pertinaciter ac firmare præsumat exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum, uelut hæreticum puniendum. Iniquum enim est exigere duplex pretium, vnum pro re ipsa, alterum autem pro vsu, quo res consummitur: ut si pro 10. mensuris frumenti 11. exigantur, una pro vsu frumenti exigitur.

CONCL. IIII.

VSVRA est exigere, aut expectare aliquid pecunia æstimabile præter mutuum. Hæc conclusio utramque usuram comprehendit; continet enim perfectam usuræ finitionem. Nam cum suo definito definitio conuertitur, & per ipsam omnes proprietates, siue affectiones usuræ cognoscuntur, ex eaque multæ conclusiones, quas appendices, seu consectaria nominamus, colliguntur. *Vsura quid*

Hinc, primo sequitur mutuantem pecuniam; vt sibi, quando indiguerit, pecunia rursus mutuetur, esse usurarium. Ratio est; nam etiam si accipiens beneficium lege naturali benefacienti benefacere teneatur; tamen si hæc obligatio in pactum deducatur, ciuilis efficitur; ut habere aliquem deuinctum ciuiliter; vt ad mutuandum obligetur, pecunia æstimabile est. APPEN. I.

Hinc, neque licebit mutuare, ut pauperibus, aut affinibus, aut amicis, qui mutum accepit mu- APPEN. 2.

tuare teneatur. Hæc colligitur ex cap. ſuper eo' de uſuris, ubi habetur, pro redimendis captiuis non licere mutuare ad uſuram.

APPEN. 3. Hinc, mutuans pecuniam, ſi exigat pretium, uel munus à lingua, uel ab obſequio, eſt uſurarius. Quia munus à lingua; ut docere, patrocinari in iudicio, &c. uel ab obſequio, quod eſt corporale obſequimur; ut ſi quis diceret, accipe mutuum: ut meam officinam ad emendum adire tenearis, eſt pœcunia æſtimabile. S. Thom. eſt contra Adrianum, & Angelum. Integrum tamen erit talia obſequia emere; ut ſi quis dicat, accipe pecuniam; ut ex mea officina merces emas, aut ut frumentum ad meum molendinum deferas, &c.

S. Thom. A dria. Angel.

APPEN. 4 Hinc, mutuans alteri pecuniam hoc pacto, & lege, ut nunquam ab eius amicitia recedat; quia ex illa, aliquod temporale commodum, beneficium, ſcilicet, aut ſuffragium ſperat, uſurarius eſt. Propterea quòd, non tam amicitia, quàm temporale beneficium exigitur.

APPEN. 5. Hinc, mutuans alteri pecuniam; ut accipiat aliquas merces, quas ipſe non poteſt uendere, & poſtea ſibi illas reddat, uel ut retorqueat à debitoribus difficilimæ ſolutionis pecuniam, &c. vſurarius cenſetur. Quia liberari à peſſimis debitoribus, & alienare merces, quæ uendi non poſſunt, pecunia æſtimabile eſt.

Caieta. ubi ſup. S. Tho.

APPEN. 6. Hinc, mutuans pecuniam alteri hac conditione; ut agrum ſuum colere, aut ſuos reditus ſub

certo

certo pretio colligere teneatur, quamuis hoc accipienti mutuum sit utile, est nihilominus absque dubio usurarius. Quia habere alium ciuiliter obligatum est commodum pecunia æstimabile.

Hinc, mutuans communitati; ut liberà solutione tributi reddatur, usurarius est. Perspicuum namque est aliquid ultra sortem recipere. APPEN. 7.

Hinc, mutuans inimico; ut actioni iniuriarum cedat, est quoque usurarius. Quia hoc pecunia æstimari potest. APPEN. 8.

Hinc, mutuans principi hac conditione; ut tale officium sibi concedat, usuram committit. Accipit enim ultra sortem. APPEN. 9. *Caiet. ubi su.*

Qui, adueniente termino solutionis, non uult illum protrahere, nisi aliquid ultra sortem sibi tribuatur, usurarius iudicatur. Nam idem est, ac si tunc sub usura mutuare inciperet; nisi illud ratione lucri cessantis, aut damni emergentis fieret. de quibus infra. APPEN. 10

Hinc, si statutum fuisset in aliqua ciuitate; ut mutuanti certam pecuniam, aliquod munus daretur, tale statutum esset iniustum. Quia crimini usurario fauet. Vno uerbo hoc est in præsentia animaduertendum, ne aliquid obligatione ciuili ultra sortem recipiatur. Hinc enim infinitæ quæstiones soluentur. APPEN. 11

CONCL. IIII.

SI existentes in triremibus fugiant, mortaliter peccant. Ratio est; quia carcer illis non in custodiam, sed in pœnam datur: nihilominus tamen redire non tenentur. Quia nullus tenetur se tradere iudici, nisi apprehendatur.

Alex. Alen. 3. p. q. 43. m. 5. Caiet. 2. 2. q. 70. art. 4. Syl. uerb. testis Soto lib. 5. q. 7.

Quarta Difficultas. Quando testes restitutioni sunt obnoxij?

CONCLVSIO.

TESTIS alium falso testimonio damnificans ad restitutionem tenetur. Est enim damni causa.

Quartũ Dubium. Quid si præter intentionem, & ex obliuione falsum testimonium in iudicio deponat?

CONCLV. I.

SI facta diligenti inquisitione, testis ex obliuione falso iurauerit, tenetur in continenti suam sententiam retractare, fidesque illi est adhibenda. Ita expressè definitur in cap. præterea, de testibus.

CONCLV. II.

SI post aliquod temporis spatium testis suum testimonium retractauerit, eius retractatio secundum iuris rigorem non est admittenda. Cæterum, si iudex

si iudex intellexerit teste m esse fide dignum executionem sententiæ dilatare, & parti contrariæ ut à causa desistat consulere tenetur : ita docet glossa in cap. præterea citato.

CONCL. III.

Si sententia fuerit iam executioni mandata ob falsum testimonium dictum ex inculpabili ignorantia, testis tunc ad nullam tenetur restitutionem. Non enim causa damni fuit; sed solùm occasio. Verùm enim verò si sibi fidem adhibendam existimet, suam sententiam retractare tenetur, non coram iudice, sed coram parte aduersa, quæ ratione testimonij sententiam in iudicio obtinuit. Quòd si arbitretur se non posse aduersarium flectere, ad nullam retractationem erit obligatus; stultum siquidem est frustra laborare.

Quinta Difficul. Quando aduocati ratione iniustitiæ ad restitutionem tenentur?

Alex. Alen. ubi sup. Caie. 22. q. 71. ar. 3. So. q. 8. ubi sup. Syl. uer. aduocatus.

ADVOCATUS, qui sciens, & volens causæ iniustæ patrocinatur, principale, & expensas parti læsæ restituere tenetur. Est enim damni causa.

Primum

S. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. Syl. uerb. aduocatus. n. 5. Soto de iust. iure lib. 5. q. 8. art. 3. Nauarr. in sum. cap. 25. n. 28

Primum Dubium. Quando aduocatus dubitat, sit ne causa Iusta, propter aliqua iuridica fundamenta, erit tutus in conscientia patrocinando?

CONCL. I.

QVANDO aduocatus patrocinatur in causa dubia, quę iudicio suo uidetur anceps; quia vtraque pars est probabilis, in conscientia tutus est patrocinando. Tenebitur tamen admonere clientē de dubietate causę.

APPEN. Hinc si causam, quam probabilem in principio iudicauit, in progressu litis iniustam esse, intellexerit; tenetur illam deserere. L. rem non nouam §. patroni C. de iud. & cliente. & ut causę cedat persuadere, uel saltem ad honestam concordiam eum inducere.

CONCL. II.

SI causa, quam aduocatus defendit, est mortis, uel sanguinis, uel in ea honor alicuius particularis periclitatur, nisi reus perniciosissimus habeatur; etiam si aduersa sententia magis probabilis sit, licitè poterit eam defendere. Et ratio est; quia melior est conditio possidentis. In causis autem minoris momenti uix absque periculo, quæ infirmior causa, atque debilior est, defendi potest.

Secundum

Secundum Dubium. Aduocatus uidens se in principali causa iustitia carere, poterit propter defectus quosdam, & nullitates processus partis contrariæ suam causam defendere?

RATIO dubitandi est; quia accidet plerumque, vt iudex proferat sententiam in fauorem aduocati existimantis se iniustam causam defendere, & contra illum, qui iuridicis fundamentis iustissimæ causę patrocinatur, hac igitur de causa queritur; an liceat aduocato &c.

CONCLVSIO.

ADVOCATO in principali iniquam causam habenti, non licet aduersarium assumens aliquod caput extrisecum iustum (respiciens fortè processum, uel alios) vexare. Argumento glos. in cap. cupientes in uerb. malignantium, de electione. in 6. Impeditur enim, uel differtur ac occasione iustitia parti contrariæ competens, quod nullo modo licitè fieri potest. Ratio autem dubitandi ex parte iudicis adducta potius est contra aduocatum; quia facit suis tricis iustitiæ executionem differri. Quare & peccat, & ad restitutionem damni aduersæ parti illati tenetur, argu. cap. 1. de offic. delegati.

Tertium Dubium. *Quid si aduocatus ex ignorantia litem perdiderit?*

CONCLVSIO.

AD damnum parti aduersę illatum restituendum DD. ubi sup. Syl. uerb. restit. 3. nu. 5.

dum est obligatus. L. idem iuris. § 1. ff. ad Legẽ Aquiliam. Ratio est; quia tenetur esse in iure peritus, L. nemini C. de adi. iud. merita causæ scrutari, diligenter studere, debita remedia adhibere, & iura, iurisque peritos consulere. Nec satis est; ut ijs omissis, propriæ innitatur prudentiæ; nam istorum neglectus latę culpæ æquiparatur. Neque enim excusat ignorantia aduocatum, nisi quando nihil eorum, quæ adhibere tenebatur, omisit.

4. *Dub. Aduocatus, qui defendit causam iniustam ex ignorantia, tenebitur ne ad restitutionem?*

Si Aduocatus in principio litis causam ex negligentia non examinauit, & erat paratus ad quãlibet causam sine discrimine admittendam, est in statu pessimo, & parti læsæ omne damnum cum expensis restituere tenetur. Quia est causa damni: si uerò illam discussit, & uisa est probabilis, uel iusta, estque aduocatus mediocriter eruditus, ad restitutionem non tenetur, etiamsi postea causa iniusta appareat.

5. *Dub. Quo tempore litis poterunt aduocati causæ iustitiam, uel iniustitiam intelligere?*

Res. quæstionibus de facto post testium apertionem: at uerò in quæstionibus de iure, uel in principio litis, uel quocunque alio tempore, post ea quàm rectè studuerint, & intellecta iniustitia, causam deserere, non autem partem aduersam admonere tenentur.

VI. Diffic.

VI. Diff. Quando tabellio erit restitutioni obnoxius? *Alex. Alen. & reliqui ubi sup.*

CONCLV. I.

QVANDO ex ignorantia suæ artis alicui damnum infert v. g. si testamentum ex ignorãtia fuit minus solemne, quam ob causam Petrus institutus hæres, hæreditatem amisit. Constat per regulam non est sine culpa, qui rei, quę ad eum non pertinet, se immiscet. de reg. iur. in 6. & intelligitur quoque regula de iudice, assessore, aut medico, qui ex ignorantia suæ artis aliquem lędit.

CONCL. II.

QVANDO tabellio instrumenta falsificat, falsos testes scienter recipit, testamenta, aut scripturas iustitiæ aliquorum suffragantes rumpit, uel compulsus à iudice non vult instrumenta alteri ad consequendam iustitiam necessaria exhibere, vel quando non seruat scripturas originalium, & in alijs id genus casibus, ad restitutionem tenetur. Quia in his omnibus est alijs damni causa.

CONCLV. III.

TABELLIO] scripturam continentem usuram palliatam cõficiens est restitutioni obnoxius. Quia usurariæ iniustitiæ cooperatur: atque ita damni particeps. Notanter dicitur; usura palliata. Nam si manifestam contineat, cùm ratione contractus in iudicio usura exigi non possit, licet peccauerit mortaliter instrumentum conficiendo; restitutioni tamen non erit obnoxius. Propterea quod, nemini nocuit. Nisi fortassis; quia contrahentes ad talem induxit contractum.

QVAE-

QVAESTIO DE RESTITVTIONE LEGIS POENALIS.

Li. 1. de iust. & iur. q. 6. ar. 6. Iaco. de Symancas intractatu de instit. catholicis Med. q. 1. Castro de l. pœna.

Art. An leges pœnales ad restitutionem obligent, antequam reus per iudicis sententiam condemnetur?

DVAE sunt extremę opiniones. Prima affirmans Abbatis in cap. canonum de constitutionibus, & in cap. delicti de arbitris, & Patris à Castro de lege pœnali. Secunda, & negans est omnium Theologorum, quos Sot. de iustitia, & iure citat. Hanc quæstionem difficilem reddunt uaria, & probabilissima pro utraque parte argumenta.

CONCL. I.

NVLLA lex pœnalis dominio bonorum temporalium priuans delinquentem, priuat illum possessione, aut usu fructu suarum rerum, ante iudicis condemnationem, siue declarationem ita; ut reus se à possessione, & usu fructu abdicare teneatur. Constat ex definitione, & natura pœnæ, quæ est; ut pœna ab executore infligatur, & illam reus inflictam ab alio patiatur. Homicida enim occidendus seipsum suspendere non debet, neque latro ex lege in quadruplo puniendus, pœnam in seipsum exercere; sed ab alijs impositam pati tenetur. Nam lege naturali reus patiens ab infligente pœnam distinguitur; priuatio autem bonorum temporalium legis pœnalis pœna est.

CON.

CONCL. II.

QVAMVIS hæreticus iustè ante condemnationem fructum, & possessionem bonorum retinere possit; dominium tamen non habet ita; vt pro libitio bona alienare valeat. Definita est in cap. cùm secundum leges, de hæreticis lib. 6. ubi dicitur bona hæreticorum ipso iure esse confiscata, idest, à die commissi criminis: ut glossa ibidem docet.

Hinc, hæreticus mortaliter peccat vendendo bona. Quia iam sunt aliena, neque dominium in emptorem transfertur: quia post condemnationem emptores bona fisco reddere tenentur. Peccauit quoque emptor, si erat criminis conscius; propterea quòd, peccato illius cooperatus est. APPEN. 1.

CONCL. III.

FISCVS compellens emptorem, ut bona ab hæreticis empta restituat, pretium reddere non tenetur, nisi in se, uel in suo æquiualenti, apud hæreticum reperiatur. Nam vt dominus alicuius rei furto sublatæ, illam, nullo restituto pretio, sibi vendicare potest: ita & fiscus, cùm sit verus bonorum hæreticorum dominus.

Vide glossam in dict. cap. cùm secundum leges, citato. Notanter dicitur; nisi in se &c. quia cùm sit res aliena, & erit à fisco restituenda.

CONCL. IIII.

NON peccat hæreticus ſua bona alienando, ſi ex tali alienatione onerofa, vel gratuita nullum fiſco detrimentum ſequitur, aut timetur. Quia ratio, ob quam alienatio prohibetur, quæ eſt fi- Appen. 2. ſci detrimentum, ceſſat.

Hinc, rem hæretici emens, uel dono accipiens, ſciens que hæretici crimen, & præſtans ſecretam cautionem reddendi fiſco bona accepta, non peccat.

CONCL. V.

HAERETICVS ſua bona ignoranti hæreſim uendens, etiam ſi pretium in arca ſeruet; ut à fiſco ementi reſtituatur, mortaliter peccat. Quia licet iniuſtitiam non committat, emptorem nihilominus decipit.

CONCL. VI.

Syl. eſt uer. hæreticus 1. num. 13. HAERETICVS bona ad ſuam ſuſtentationem neceſſaria alienare poteſt. Nam, ut ex proxima concluſione conſtat, fructu ſuorum bonorum ante condemnationem non priuatur.

CONCL. VII.

EMENS rem ab hæretico, fructus rei, etiam ſecluſa propria induſtria, receptos fiſco reſtituere non tenetur: vt ſi annuum cenſum emat. Nam, ut hæreticus fructus illos retinere, & conſumere poterat, quemadmodum in prima concluſione patet; ita hoc ius in alium transferre potuit.

Prima

Prima Diffic. Lex humana ciuilis, uel canonica poterit nc reum ad pœnam obligare ante condemnationem? Castro, Soto Med. ubi sup.

PATER à Castro de lege pœnali partem affirmantem tenet. Soto autem de iustitia, & iure partem negantem defendit, & Medina ubi sup.

CONCL. I.

NON potest legis lator obligare reum in foro conscientiæ ad soluendam pœnam ante iudicis sententiam. Lex enim, siue legis lator ordinem naturę peruertere non potest, & ordo naturalis iudicij apud omnes nationes est; ut nullus sit sui ipsius in foro exteriori accusator, iudex, uel testis. Vnus namque debet esse accusator, & alius reus, alius que iudex, atque alius testis.

CONCL. II.

HAERETICVS etiam post latam sententiã iure optimo bona confiscata, donec sententia executioni mandetur, possidet. Quia illa sententia non obligat reum ad agendum; sed ad patiendum; atque ita seipsum priuare non tenetnr.

CONCL. III.

SI hæreticus in iudicio crimen neget, quod confiteri tenebatur, & ob negationem absoluatur: quoniam tormento suspicionem purgauit, fisco bona sua restituere non tenebitur. Quia ut hæreticus absolutus ad alias pœnas infamiæ subeundas non est obligatus; ita neque ad hanc pœnam, scilicet, bonorum priuationem, Nam tunc sequeretur obligari ad seipsum infamandum.

FLORES QVAESTIONIS contractus Mutui.

Alex. Alen. 3. p. q. 66. S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. & 2. Duran. in 3. d. 37. q. 2. Ric. ar. 5. q. 5. Sot. tota q. 1. li. 6. Syl. uerb. mutuũ.

QVAESTIO DE CONTRACTV MVTVI.

Artic. Primus. An liceat mutuanti exigere aliquid ultra ſortem, ſiue accipere ultra pecuniam mutuo datam.

CONCL. I.

MVTVVM eſt contractus, in quo pro una re redditur àlia eiuſdem ſpeciei; ut ſi modo detur frumentum pro frumento reddendo poſt tempus. Hinc colligitur mutuum differre à venditione, ubi non res eiuſdem ſpeciei; ſed pecunia redditur, & à contractu permutationis, in quo res diuerſæ ſpeciei; vt frumentum pro uino, permutantur, & ab accomodato, in quo idem numero redditur.

Appen.

CONCL. II.

VSVRA eſt intrinſecè mala, ideſt, in nullo caſu eſt licita. Ratio eſt; quia præcepta legis naturæ, quod eſt intrinſicè malum, prohibent: & uſura ſeptimo præcepto prohibetur, cùm ſit furtum.

CONCL. III.

HAERETICVM eſt affirmare uſuram non eſſe

esse peccatum mortale. Definita est expressè in clementina unica de vsuris, ubi ita legitur. Si quis in illum errorem inciderit; ut pertinaciter ac firmare præsumat exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum, uelut hæreticum puniendum. Iniquum enim est exigere duplex pretium, vnum pro re ipsa, alterum autem pro vsu, quo res consummitur: ut si pro 10. mensuris frumenti 11. exigantur, una pro vsu frumenti exigitur.

CONCL. IIII.

VSVRA est exigere, aut expectare aliquid pecunia æstimabile præter mutuum. Hæc conclusio utramque usuram comprehendit; continet enim perfectam usuræ finitionem. Nam cum suo definito definitio conuertitur, & per ipsam omnes proprietates, siue affectiones usuræ cognoscuntur, ex eaque multæ conclusiones, quas appendices, seu consectaria nominamus, colliguntur. Vsura quod

Hinc, primo sequitur mutuantem pecuniam; vt sibi, quando indiguerit, pecunia rursus mutuetur, esse usurarium. Ratio est; nam etiam si accipiens beneficium lege naturali benefacienti benefacere teneatur; tamen si hæc obligatio in pactum deducatur, ciuilis efficitur; ut habere aliquem deuinctum ciuiliter; vt ad mutuandum obligetur, pecunia æstimabile est. Appen. 1.

Hinc, neque licebit mutuare, ut pauperibus, aut affinibus, aut amicis, qui mutum accepit mutuare Appen. 2.

tuare teneatur. Hæc colligitur ex cap. ſuper eo de uſuris, ubi habetur, pro redimendis captiuis non licere mutuare ad uſuram.

APPEN. 3. Hinc, mutuans pecuniam, ſi exigat pretium, uel munus à lingua, uel ab obſequio, eſt uſurarius. Quia munus à lingua; ut docere, patrocinari in iudicio, &c uel ab obſequio, quod eſt corporale obſequium; ut ſi quis diceret, accipe mutuum: ut meam officinam ad emendum adire tenearis, eſt pœcunia æſtimabile. S. Thom. eſt contra Adrianum, & Angelum. Integrum tamen erit talia obſequia emere; ut ſi quis dicat, accipe pecuniam; ut ex mea officina merces emas, aut ut frumentum ad meum molendinum deferas, &c.

S. Thom. Adria. Angel.

APPEN. 4. Hinc, mutuans alteri pecuniam hoc pacto, & lege, ut nunquam ab eius amicitia recedat; quia ex illa, aliquod temporale commodum, beneficium, ſcilicet, aut ſuffragium ſperat, uſurarius eſt. Propterea quòd, non tam amicitia, quàm temporale beneficium exigitur.

APPEN. 5. Hinc, mutuans alteri pecuniam; ut accipiat aliquas merces, quas ipſe non poteſt uendere, & poſtea ſibi illas reddat, uel ut retorqueat à debitoribus difficilimæ ſolutionis pecuniam, &c. vſurarius cenſetur. Quia liberari à peſſimis debitoribus, & alienare merces, quæ uendi non poſſunt, pecunia æſtimabile eſt.

Caieta. ubi ſup. S. Tho.

APPEN. 6. Hinc, mutuans pecuniam alteri hac conditione; ut agrum ſuum colere, aut ſuos reditus ſub certo

certo pretio colligere teneatur, quamuis hoc accipienti mutuum sit utile, est nihilominus absque dubio usurarius. Quia habere alium ciuiliter obligatum est commodum pecunia æstimabile.

Hinc, mutuans communitati; ut liberà solutione tributi reddatur, usurarius est. Perspicuum namque est aliquid ultra sortem recipere. APPEN. 7.

Hinc, mutuans inimico; ut actioni iniuriarum cedat, est quoque usurarius. Quia hoc pecunia æstimari potest. APPEN. 8.

Hinc, mutuans principi hac conditione; ut tale officium sibi concedat, usuram committit. Accipit enim ultra sortem. APPEN. 9. *Caiet ubi su.*

Qui, aduenieute termino solutionis, non uult illum protrahere, nisi aliquid ultra sortem sibi tribuatur, usurarius iudicatur. Nam idem est, ac si tunc sub usura mutuare inciperet; nisi illud ratione lucri cessantis, aut damni emergentis fieret. de quibus infra. APPEN. 10

Hinc, si statutum fuisset in aliqua ciuitate; ut mutuanti certam pecuniam, aliquod munus daretur, tale statutum esset iniustum. Quia crimini usurario fauet. Vno uerbo hoc est in præsentia animaduertendum, ne aliquid obligatione ciuili ultra sortem recipiatur. Hinc enim infinitæ quæstiones soluentur. APPEN. 11

S. Thom. ubi sup. ar. 2. & Ro. ubi sup.

Art. Secundus De usura mentali. An sit semper illicitum mutuare pecuniam expectando aliquid ultra sortem ita; ut si non expectaretur, nullo modo mutuum daretur?

CONCL. I.

MVTVANS alteri pecuniam, hac intentione; ut aliquid ultra sortem non ratione amicitiæ; quia illam contrahere non intendit, sed immediatè ratione mutui, sibi reddatur, usurarius procul dubio est. Dixit enim Christus Iesus; mutuum date, nihil inde sperantes. Constat etiam conclusio ex usurę definitione proximo art. posita.

Luc. cap. 16

CONCL. II.

QVI alteri immediatè pecuniam mutuo dat; ratione contrahendi cum illo amicitiam; ut sibi indigenti subueniatur, aut aliquod temporale commodum conferatur, & non ratione mutui immediatè, usurarius mentalis non est appellandus. Non enim expectat pro mutuo aliquid ultra sortem; nam amicitia, quam contrahere intendit, est iure naturali illi debita, cùm per idem ius benefactoribus benefacere, & amicitia coniungi, & eisdem amicitiæ opus exigere teneamur.

APPEN. I.

Hinc, licitum erit mutuare alteri immediatè ratione cotrahendi amicitiam; ut cui mutuum datur, si mutuās fuerit artifex, ex eius officina emat, & si mercator, ab eo merces emat, & si aduocatus ipsum

ipsum in patronum assumat.

Hinc, licebit mutuare regi animo obligandi illum; ut conferat mutuanti aliquem magistratū; non tamen integrum erit, hæc in pactum deducere. Quia acquireretur tunc obligatio ciuilis ultrá sortem; cùm non debebatur, nisi solùm naturalis, quæ manet citra pactum. Appen. 2.

Hinc, falsa est eorum sententia, qui dicunt nihil licere ex mutuo sperare. Licet enim sperare opus amicitiæ ita; ut, si non speraretur, licitum esset non mutuare. Appen. 3.

Prima Difficultas. Quando usurarius mentalis recipit aliquid ultra sortem, tenetur ne ad restitutionem? *S. Thom. ubi sup. art. 1. ad 4. Caie. ibi.*

CONCL. I.

QVANDO vsurario mentali datur aliquid, tam ex parte eius, quàm ex parte dantis, ratione mutui, uel quia tempore mutui insinuauit recipienti mutuum; ut aliquid ultra sortem redderet, dicens; facies tempore solutionis, quod alijs facere consueuerunt, ad restitutionem tenetur. Definita est in cap. consuluit, de usuris. Et Ratio est; quia retinetur, inuito domino, qui necessitate, uel rubore compulsus, ne mutuum sibi negetur, soluit.

CONCL. II.

VSVRARIVS, qui recipit aliquid ratione

mutui;

mutui; quia tempore mutui ſi non aliquid ſpera ret, non mutuaret: dans tamen ultra ſortem non dat ratione uſuræ, ſed ratione amicitiæ ob beneficium acceptum, ſi uſurarius hoc ſibi ita dari intellexerit, licet mortaliter peccet; ad reſtitutionem tamen non tenetur. Ratio eſt; quia illud non eſt reſtituendum, quod, inuito domino, aut prohibente lege, non retinetur: in præſentia autem neque lex eſt, quæ id prohibeat, neque dominus inuitus dat. Eſt Scoti, & Ricar. & Caieta. ubi ſupra contra aliquos canoniſtas, quos Caieta. citat.

Appen. Hinc ſequitur aliquid per legem diuinam prohiberi ne recipiatur; quod tamen retinere non uetat. Quia non retinetur, inuito domino; & non eſſe inuitum intelligetur, percontando, quo animo dederit.

APPENDICES EX DEFINItione uſuræ collectæ.

Appen 1. Qui mutuat alicui 10. hoc animo, ut ſoluat ſibi aliud debitum, quod negat, uel ſoluere non uult, non eſt uſurarius. Non enim recipit aliquid ultra ſortem; ſed uexationem tantùm redimit.

Appen, 2. Accomodans alicui pecuniam, & non mutuans; ſed ſolùm ad oſtentationem; ut ditior ap pareat, propterea quòd, fortaſſis ſua intereſt pecunię abundantiam oſtentare, ſi ratione huius accomodati pretium recipiat, non eſt uſurarius.

Propte-

Propterea quod, non accipit fructum ex alieno, sed ex suo; quia quando accomodatur pecunia, non transfertur dominium.

Mutuans tempore Natiuitatis 100. mensuras tritici; ut totidem mense Maij in grano soluantur, quando annona est carior, & non ante, si erat seruaturus triticum usque ad illud tempus, non est usurarius. Quoniam non accipit aliquid ultra sortem; si uerò non erat seruaturus, usurã palliatam committit. Quia; ut Hispanicè dici solet; (*Oro es, lo que oro vale.*) Hæc colligitur ex cano. nauiganti, de usuris. Sunt enim isti contractus æquipollentes, scilicet, accipe modo unã mensuram frumenti ualentem 4. dummodò soluas quando. 5. ualebit. & accipe modò 4. argenteos; ut post sex menses, quinque reddas. Frumentum namque pecuniæ æquiualet. Appen. 3

Si nullum tempus constituatur solutioni frumenti, sed mutuetur frumentum uetus, ut nouum reddatur, & frumentum uetus in corruptionem tendebat ita; ut tempore mutui uilioris esset pretij, contractus erit usurarius. Quia recipit ultra sortem: si uerò frumentum utile, & integrum sit, non fit usura, etiam si tempore solutionis carius uendatur, quàm tempore mutui. Quia cùm non certus terminus solutionis præfigatur, creditor rem suam in tuto non constituit, contingere si quidem potest; ut uilius uendatur. Appen. 4.

Hinc, timens corruptionẽ frumenti ueteris, & mutuans illud; ut non seruata pretij æqualitate, Appen. 5.

reddatur

reddatur nouum non eſt uſurarius. Quia non accipit aliquid ultra ſortem;ſi autem aliter conſtituatur, contractus erit periculoſus, & melius erit reducere ad formam contractus uenditionis.

Appen. 7. Hinc, quando frumentum datur mutuo; ut totidem menſuræ certo tempore reddantur, quo dubitatur, plus, aut minus ualiturum eſſe,non cõmittitur uſura.Quia neuter in tuto conſtituitur.

Appen. 8. Hinc, mutuans alteri pecuniam, quam ſub vſuris accepit hac lege; ut fœneratori uſuras ſoluat, ſi non habet aliam pecuniam mutuo dandam;ſed quam ipſe accepit;quia nondum illam conſumpſit,non erit uſurarius.Solum enim ſe indemnem conſeruat,& transfert in alium mutuum nondum conſumptum. *Syl.v.uſura 1.§.20.*

Appen. 9. Si habet autem aliam pecuniam, quam poſſet mutuare, uel acceptam ſub fœnore iam conſumpſit,proculdubio; ut modò diximus, mutans vſurarius erit. Ratio eſt;quia hac lege mutuans; ut alius uſuras, quas ipſe ſoluturus erat,ſoluat,cõtractum mutui in alium nõ transfert; ſed ipſe ſub fœnore mutuat.

Appen. 10 Mutuans aliquid ſub pignore ultra ſortem ratione laboris,quem in conſeruando pignore habet,aliquid recipere poteſt.Ita definita eſt in cap. ad noſtram de rebus Eccleſiæ non alienandis.

Appen. 11 Accipiens aliquid ultra ſortem titulo mutui, verùm hoc animo, & intentione; ut debitum, quod negatur, recompẽſet, uſuram non cõmittit, Non enim eſt uera uſura;quia ratione mutui non

accipit

accipit alienum. v. g. si non possum bona mea, quæ apud te sunt recuperare, potero sub specie mutui, & usurarum, quæ uerę usuræ non sunt, recompensare.

Secunda Difficultas. *Poterit ne fidelis ab infide li, aut iudæo iustè usuras exigere?*

S. Thom. 2.2. q. 66. art. 8. ad 2. Ric. ubi sup.

CONCLVSIO.

ITA iniquum, & iniustum est ab illis; ut à Christianis usuras exigere. Ratio est; quia infideles, & iudæi suorum bonorum uerum dominium habere possunt.

Tertia Difficultas. *An in mutuo aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis, aut damni emergentis exigere liceat?*

S. Tho. 2.2. q. 78. ar. 2. ad. 1. Dur. in 3. dist. 37. q. 2. Ricar. ubi sup. soto lib. 6. q. 1. ar. 8.

CONCLVSIO.

OPINIO S. Thom. est; ut non liceat in pactum deducere, quod erat pecunia mutuata lucrandum, eiusdem sententiæ est Scotus, & dicitur esse Ricar. Opinio Soti utramque partem amplectitur. Adrian. in materia de restitutione, & Syluest. sequuntur recentiores theologos, appositis quinque conditionibus. Et dicit hanc esse communem opinionem canonistarum in cap. cō quæstus, de usuris. Est autem tota controuersia circa hanc rem, quando voluntariè; charitate tamen compulsus erga proximum egestate laborantem, quis mutuum dat. lege Sotum.

CON-

CONCLV. I.

RATIONE damni emergentis poteſt aliquis ultra ſortem, quantum eſt illud damnnm ratione mutui exigere: dummodò tempore mutui mu tuatario hoc inſinuet. Propterea quòd ordinata charitas à ſe ipſo incipere debet: & nemo cum proprio damno, ſed ſalua ſua indemnitate, alte ri benefacere tenetur. Notanter dicitur; dummo dò inſinuet, &c. Quia fortasſis, ſi mutuatarius ſci ret tale damnum eſſe reſarciendum, pecuniam ab alio quęreret.

S. Thom. & Sco. eſt ubi ſupra.

APPEN. I. Hinc, multæ quæſtiones ſoluuntur. Tenebitur enim mutuatarius ſoluere expenſas omnes, omnia que damna creditori ratione mutui illata; ut ſi corruit domus, uel alia id genus infortunia, eidem accciderunt.

CONCLV. II.

RATIONE lucri ceſſantis licet exigere aliquid ultra ſortem, quando pecunia erat negotiationi ſtatim exponenda, & mutuans non habet aliam pecuniam, quam mutuare posſit. Ratio eſt; quia non ſolùm damnificatur aliquis, quando amittit aliquid, quod habet; uerùm etiam quando impeditur à lucro, quod quidem habiturus erat. Quod enim parum diſtat, nihil diſtare uidetur; & de proximo accingendus (ut Iuris Conſulti aſſerunt) pro accinćto eſt habendus, atque ita poterit aliquid ultra ſortem exigere; quia

quia nullus alteri, nisi salua sua indemnitate, subuenire tenetur. Est autem limitanda conclusio, primo, ut pecunia certissimè sit negotiationi exponenda. 2. ut aliam non habeat, quam mutuare possit. 3. ut mutuans malit negotiatione, quàm mutuatione aliquid lucrari. 4. ut rogatus id faciat. Nam si ultro se offerat, non poterit ratione lucri cessantis aliquid exigere. Insinuaret enim tunc se aliquid in fraudem usurarum mutuare. 5. ut deducantur expensæ 6. ut minus aliquid, & non totum, quod uerisimiliter lucraturus erat, exigat. *Limitatio.*

Ex probatione conclusionis colligitur teneri ad aliquam restitutionem, qui impedit alium a consecutione beneficij, quod certissimè erit habiturus. APPEN. 2.

Hinc, qui empturus erat censum, si pecuniam non mutuasset, poterit in pactum deducere; ut ultra sortem æquiualens censui pecunia mutuata empto reddatur. APPEN. 3.

Hinc, uendens merces pecunia credita potest carius illas uendere, quando si statim fieret solutio, erat pecunia negotiationi exponenda, ex qua lucrum sperabatur: ita tamen, ut conditiones limitationis seruentur. APPEN. 4

Hinc, quando debitor est in mora restituendi, tenetur in foro conscientię soluere creditori, non solùm mutuatam pecuniam; uerùm etiam omne damnum illatum ratione dilatatæ solutionis, atque APPEN. 5.

CONCLV. I.

Ratione damni emergentis poteſt aliquis ultra ſortem, quantum eſt illud damnnm ratione mutui exigere: dummodò tempore mutui mu tuatario hoc inſinuet. Propterea quòd ordinata charitas à ſe ipſo incipere debet: & nemo cum proprio damno, ſed ſalua ſua indemnitate, alteri benefacere tenetur. Notanter dicitur; dummodò inſinuet, &c. Quia fortasſis, ſi mutuatarius ſciret tale damnum eſſe reſarciendum, pecuniam ab alio quęreret.

S. Thom. & Sco. eſt ubi ſupra.

Appen. I. Hinc, multæ quæſtiones ſoluuntur. Tenebitur enim mutuatarius ſoluere expenſas omnes, omnia que damna creditori ratione mutui illata; ut ſi corruit domus, uel alia id genus infortunia, eidem accciderunt.

CONCLV. II.

Ratione lucri ceſſantis licet exigere aliquid ultra ſortem, quando pecunia erat negotiationi ſtatim exponenda, & mutuans non habet aliam pecuniam, quam mutuare posſit. Ratio eſt; quia non ſolùm damnificatur aliquis, quando amittit aliquid, quod habet; uerùm etiam quando impeditur à lucro, quod quidem habiturus erat. Quod enim parum diſtat, nihil diſtare uidetur; & de proximo accingendus (ut Iuris Conſulti aſſerunt) pro accincto eſt habendus, atque ita poterit aliquid ultra ſortem exigere; quia

quia nullus alteri, nisi salua sua indemnitate, subuenire tenetur. Est autem limitanda conclusio, primo, ut pecunia certissimè sit negotiationi exponenda. 2. ut aliam non habeat, quam mutuare possit. 3. ut mutuans malit negotiatione, quàm mutuatione aliquid lucrari. 4. ut rogatus id faciat. Nam si ultro se offerat, non poterit ratione lucri cessantis aliquid exigere. Insinuaret enim tunc se aliquid in fraudem usurarum mutuare. 5. ut deducantur expensæ 6. ut minus aliquid, & non totum, quod uerisimiliter lucraturus erat, exigat. *Limitatio.*

Ex probatione conclusionis colligitur teneri ad aliquam restitutionem, qui impedit alium à consecutione beneficij, quod certissimè erit habiturus. APPEN. 2.

Hinc, qui empturus erat censum, si pecuniam non mutuasset, poterit in pactum deducere; ut ultra sortem æquiualens censui pecunia mutuata empto reddatur. APPEN. 3.

Hinc, uendens merces pecunia credita potest carius illas uendere, quando si statim fieret solutio, erat pecunia negotiationi exponenda, ex qua lucrum sperabatur: ita tamen, ut conditiones limitationis seruentur. APPEN. 4

Hinc, quando debitor est in mora restituendi, tenetur in foro conscientię soluere creditori, non solùm mutuatam pecuniam; uerum etiam omne damnum illatum ratione dilatatæ solutionis, APPEN. 5.

atque

Scoto. eſt ubi ſupra. atque etiam omne lucrum ceſſans.

APPEN. 6. Hinc, campſores mutuantes pecunias nullis negotiationibus exponendas, & aliquid ultra ſortem ratione lucri ceſſantis exigentes, in ſtatu dānationis eſſe dicuntur.

S. Thom. ubi ſup. ar. 2. et ibid. Caiet. Ric. ubi ſup.

Primum Dubium. An quando licet petere damnum lucri ceſſantis, liceat petere totum lucrum ceſſans?

CAIETA. opinatur nullo modo licitum eſſe exigere totum lucrum ceſſans, quamuis liceat petere totum damnum emergens. Contrariā ſententiam defendunt Innocen. & alij, quos Caiet. citat.

CONCL. I.

QVANDO aliquid ultra ſortem ratione damni emergentis petitur, totum damnum exigi poteſt. Ratio eſt; quia, qui tale damnum patitur, non amittit, quod erat habiturus; ſed quod modo quis habet. Quamobrem poterit recompenſationem bonorum, quæ ratione mutui amittit, petere.

CONCL. II.

QVANDO lucrum ceſſans ratione mutui eſt certisſimum, & ſine periculo aſſequendum, licitum eſt totum lucrum ceſſans ratione mutui ultra ſortem exigere: ut qui precibus, & charitate cō-

motus

motus cogitur mutuare pecuniam censui exponendam. Ratio est; quia tale lucrum cessans damno emergenti propter certitudinem lucri æquatur. Nam velut actu habetur, & impediri non potest.

CONCL. III.

QVANDO lucrum cessans non est omnino certum, non totum, sed partem ad arbitrium boni uiri petere licebit: ut in mercibus, & in alijs negotijs. Ratio est; quia lucrum cessans non est in actu, sed impotentia, varijsque rerum euentibus impediri potest; atque ita ad arbitrium boni viri pars illius erit restituenda.

Quarta Difficul. An liceat ultra sortem, siue pecuniam mutuo datam, ratione pœnæ conuentionalis aliquid exigere? Ric. ubi sup. Syl. ver. usu. 1. nu. 20.

V. G. si mutuetur pecunia sub hac forma; En tibi 100. mutuo ad diem Natalis Domini soluenda, sub pœna soluendi 10. ultra 100. Scotus affirmat esse licitum, dummodò non fiat in fraudem vsurarum, Syluestr. & alij Canonistę, quos ipse citat, Scoto subscripserunt.

CONCL. I.

SI pœna; ut indemnitas creditoris seruetur, ponatur; quia ex dilatione solutionis damnum emergens, aut lucrum cessans sequitur, licitè talis pœna ponitur. Constat; quia nullus est co-

gendus; ut cum ſuo damno alteri benefaciat: iuſtè enim ſe indemnem ſeruare poteſt.

Appen. 1. Hinc, mutuans pecuniam uſque ad nundinas Maij, uel Octobris, quam, tunc ſi ſolueret, erat mercibus creditor expenſurus, poterit pœnam conuentionalem apponere; ut totum lucrum ceſſans, ſi debitor fuerit in mora, ſoluatur; & de ſimilibus erit ſimiliter cenſendum.

CONCLV. II.

Ad euitandam debitoris negligentiam licet pœnam conuentionalem apponere, & exigere. Conuenit enim Reipublicæ; ut pacta ſeruentur, & debitoris negligentia puniatur. Intereſt enim Reipublicæ; ut delicta quantumcunque læuia caſtigentur.

CONCL. III.

Qvando debitor non poteſt ſoluere ad terminum præfixum, pœna ad eius negligentiam uitandam impoſita, iuſtè exigi non poteſt. Quia ubi non eſt culpa (cum ſoluere non poſſit) iniuſtè pœna imponeretur.

CONCL. IIII.

Poena conuentionalis in fraudem uſurarum poſita, iniuſtè exigitur. Ratio eſt; quoniam uſura palliata cenſetur. Fit autem in fraudem; uel quando creditor fœnerari conſueuit, uel mauult debitorem pœnam incurrere, quàm termino

asſignato ſoluere; uel quando eſt pœna grauis, ut ſi dicat; elapſo termino eris ſingulis diebus ad ſoluendam tantam pecuniam obligatus.

CONCL. V.

QVANDO nulla pœna ad damnum emergens, aut lucrum ceſſans uitandum imponitur, ſi debitor ex culpa ſua fuerit in mora ſoluendi, omne damnum in conſcientia creditori reſarcire tenetur. Ratio eſt; quia eſt cauſa damni ſaltem interpretatiuè, quamuis intentionem damnificandi non habuerit. *Scot. ubi ſup*

Hinc, ſi non fuerit ex culpa ſua in mora, damnum reſarcire non tenebitur. Quia tunc non eſt damni cauſa, licet fuerit occaſio. APPEN. 2.

Hinc, animaduertere debent confeſſores nobilium, qui frequentisſimè reditibus ſuis abutentes mercatoribus ex negligentia, & culpa ſua nõ ſoluunt, illos ad reſarciẽdum damnum, & lucrum ceſſans teneri. APPEN. 3

Quinta Diffic. *An liceat pecuniam mutuare, & pro aſſecuratione aliquid ultra ſortem exigere?*

CONCLV. I.

SIMPLICITER pecuniam mutuare, & poſtea in ſe mutuatæ pecuniæ periculum aſſumere, licitum eſt. Nullum enim uſuræ colorem habet; quia ſimpliciter fuit pecunia mutuata, & ſine ullo pacto reddendi aliquid ultra ſortem; quãuis poſtea contractus aſſecurationis fuerit factus.

CONCL. II.

MVTVARE pecuniam hac lege, & conditione; ut nullus præter mutuantem pecuniam assecurare debeat, illicitum est. Propterea quòd, est contractus vsurarius: quia ultra sortem recipit aliquid; quoniam, ut constat, mutuatarius obligatione ciuili legatur; perinde enim est, ac si ratione mutui obligaretur ad deferendum triticum in molendinum mutuantis. Et ita definitum est cap. nauiganti, de usuris.

Sexta Diffic. *An maritus possit ratione dilationis, dotis aliquid ultra sortem recipere?*

Ric. ubi sup. Soto lib. 6. q. 1. art. 2.

CONCL. I.

MARITVS vltra dotem sibi promissam ratione dilationis dotis aliquid exigere potest. Definita est expresse in cap. salubriter, de usuris, ubi dicitur posse recipere fundum singulis annis, & non teneri ad computandum fructus in sortem. Et ratio, inquit, Innocen. III. ibidem est; quia frequenter dotis fructus ad supportanda matrimonij onera non sufficiunt. Adrian. non putat hanc causam sufficere, cùm illam textus exprimat. Syluestr. quoque dicit; quod si gener ex dote nõ est reportaturus aliquem fructum, non poterit ratione dilatationis aliquid exigere, quod est contra rationem textus. Maritus enim tenetur ex dote alere mulierem, & dotem integram seruare

Adria. Syluest. verb. usu. 3.

atque

atque ita poterit alimentum uxoris exigere. Si tamen fructus excedant sumptus familiæ, excessus fructuum sunt in dotem computandi. Quia, cessante causa, quæ est sustentare familiam, effectus cessare debet. Limitatio.

CONCL. II.

MARITVS ratione dilatationis singulis annis tot reditus, quot ad sustentandam familiam sufficiant, poterit exigere, non solùm quando pignus fructiferum; uerùm etiam quando nullum tale pignus datur. Patet ex Ecclesiæ consuetudine, quæ non compellit maritum; ut cum uxore habitet, & illam alat, donec dos soluatur. Tenetur enim ex fructibus dotis (salua tamen dote) vxorem alere. Hostiensem in cap. per uestras, de donat. inter uirum, & uxorem; & Syluestr. lege

CONCL. III.

QVANDO maritus post certum terminum, & non statim, dotem sibi dari vult, durante termino, vltra dotem aliquid exigere non potest. Ratio est; nam, ut poterat accipere vxorem absque dote: ita potest solutionem dotis ad tempus renunciare; tuncque sine dote, & sine dotis fructibus uxorem alere tenebitur.

Hinc, si pater uxoris, uel alius uxorem, siue familiam sine mariti industria alat, maritus ultra Appen.

dotem nihil exigere poterit. Iam enim causa exigendi cessat.

Septima Diffic. Poteritne uxor, uiro mortuo, ab eius hæredibus ratione dilatationis dotis exigere aliquid ultra dotem?

Angel. Sylu. u. usura & Soto loco proxime citato.

VARIAE sunt de hac re opiniones. Angelus Syluest. & Soto, tenent partem affirmantem. Panor. in cap. salubriter, de usuris apud Syluest. ęquum esse tenet; ut uidua gratis ab hæredibus uiri infra annum alatur, si non habet unde ali possit; & ut statim dos post annum integra illi reddatur. Quia uidua intra annum nubere non potest. Innocentius, Hostiensis, Ioan. Andre. in cap. salubriter citato defendunt, quod sequenti conclusione explicatur, quos Syluest. affert.

CONCL. I.

VIDVAE mortuo uiro, nec intra annum, nec post à morte uiri ratione dilatationis dotis aliquid ultra dotem exigere potest. Ratio est; quia ipsa non tenetur alere familiam, & integram seruare dotem; quemadmodum uir eius tenebatur; ut ex cap. salubriter constat.

CONCL. II.

QVANDO hęredes sunt in mora soluendi dotem, non propter impotentiam; sed ob negligentiam, uiduæ, etiam ditissimæ totum lucrum cessans, uel damnum emergens restituere tenentur.

tur. Neque enim vidua cum proprio detrimento dotis solutionem expectare tenetur.

Hinc, hęredes usuras uiduæ soluere tenentur, quas ipsa propter retentam dotem culpa hæredum contraxit. Appen. 1,

Hinc, si uidua nullam habeat pecuniam præter dotalem, quæ statim erat negotiationi exponenda, uel ex ea census emendus, hæredes tunc damnum lucri cessantis soluere tenentur. Appen. 2.

CONCL. III.

BONA dotalia immobilia; ut fundus, siue domus, sunt statim à morte uiri uiduę restituenda. Ratio est; quia talium bonorum nullum in hæredes transfertur dominium.

CONCL. IIII.

QVANDO bona sunt mobilia; ut pecunia, uel supellex, hæredes non tenentur uiduæ dotem, nisi post annum à morte uiri soluere. Constat ex superioribus.

Secundum Dubium. Si, mortua uxore, liberi remaneāt; poterit ne ratione dilationis dotis aliquid exigere ultra dotem?

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM potest. Et ratio est; quia mortua uxore, non remanet idem matrimonij onus, cùm sit solutum, cuius ratione in cap. salubriter illud concedebatur.

Syl. eſt uerb. uſura 9. Soto lib. 6. q. 1. art. 2.

Tertium Dubium. *An, mortuo uiro, poſſit uxor exigere fructus ex pacto dotali per uirum facto?*

Reſpondeo; ratione pœnæ conuentionalis, aut damni emergentis, uel lucri ceſſantis; non tamen ratione oneris matrimonij (ut diximus) poteſt vxor exigere totum, quod maritus ratione dotis petere poterat. Quia dos magis uxori, quàm uiro eſt ſoluenda.

Lege infra de emptione &c. S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 7. & Caiet. 2. 2. ibid. ad 7 Syl. uerb. uſura 2 §. 1. Soto lib. 4. ar. 1 Med. q. 38.

Art. Secundus. De *uſura ratione emptionis, & uenditionis, quę naturam mutui ſapit?*

Hic articulus, quibusdam difficultatibus poſitis, abſoluetur.

Prima Difficultas. *Sit ne uſurarius, qui merces maiori pretio pecunia credita, quàm numerata uendit?*

Maxima eſt inter doctores de hac re controuerſia. Syluest. uerbo vſura opinatur nullo modo hoc licere, niſi in caſu primæ concluſionis ſequentis, & in caſu cap. in ciuitate, & cap. nauiganti, de vſuris, de quibus ſequenti difficultate agetur. Idem tenent S. Tho. & Soto.

Opinio contraria eſt Medin. C. de reſtitutione, & Conradi, quem ipſe citat, & Ric. (ut Soto ſcribit) quod tamen apud Ric. nullibi reperitur; hi doctores affirmant licitum eſſe carius uendere pecunia credita, quàm numerata. Caieta. concedit in

cedit in caſu cap. in ciuitate, & in cap. nauiganti, licere carius vendere pecunia expectata, quàm numerata.

CONCL. I.

QVANDO merces rarisſimè venduntur pecunia credita, & frequentisſimè numerata pecunia, & mercator non erat illas ſeruaturus, venditque pecunia credita, cùm posſit numerata ſtatim vendere, tunc carius ratione lucri ceſſantis uendere poterit. Ratio eſt; quia ſicut mutuans poterat ſe ſeruare indemnem, nec ſuo detrimento alteri benefacere tenebatur; ita neque uendens tenetur alteri benefacere, niſi ſua indemnitate ſeruata carius, ſcilicet, ratione lucris ceſſantis vendēdo. Sed eſt intelligenda concluſio in magna rerũ quantitate; vt ſi quis eſſet pecunia numerata ſtatim uenditurus uini dolium, & in alijs mercibus pecuniam conſumpturus, & rogatus uendat, nõ autem in mercibus minutis; ut in duobus, aut tribus menſuris uini, ſeu tritici. Quia in his nullum eſt ferè lucrum ceſſans. *Limitatio.*

CONCL. II.

PRETIO RIGVROSO poteſt quilibet, quasuis merces, etiam minutas, carius pecunia credita, quàm numerata uendere. Quia cùm pretium rigidum, ſiue rigoroſum non excedat rei pretium, nulla committitur iniuſtitia.

CON-

mutui; quia tempore mutui ſi non aliquid ſperaret, non mutuaret: dans tamen ultra ſortem non dat ratione uſuræ, ſed ratione amicitiæ ob beneficium acceptum, ſi uſurarius hoc ſibi ita dari intellexerit, licet mortaliter peccet; ad reſtitutionem tamen non tenetur. Ratio eſt; quia illud non eſt reſtituendum, quod, inuito domino, aut prohibente lege, non retinetur: in præſentia autem neque lex eſt, quæ id prohibeat, neque dominus inuitus dat. Eſt Scoti, & Ricar. & Caieta. ubi ſuprà contra aliquos canoniſtas, quos Caieta. citat.

Appen. Hinc ſequitur aliquid per legem diuinam prohiberi ne recipiatur; quod tamen retinere non uetat. Quia non retinetur, inuito domino; & non eſſe inuitum intelligetur, percontando, quo animo dederit.

APPENDICES EX DEFINItione uſuræ collectæ.

Appen 1. Qui mutuat alicui 10. hoc animo, ut ſoluat ſibi aliud debitum, quod negat, uel ſoluere non uult, non eſt uſurarius. Non enim recipit aliquid ultra ſortem; ſed uexationem tantùm redimit.

Appen, 2. Accomodans alicui pecuniam, & non mutuans; ſed ſolùm ad oſtentationem; ut ditior appareat, propterea quòd, fortaſſis ſua intereſt pecuniæ abundantiam oſtentare, ſi ratione huius accomodati pretium recipiat, non eſt uſurarius.

Propte-

Propterea quod, non accipit fructum ex alieno, sed ex suo; quia quando accomodatur pecunia, non transfertur dominium.

Mutuans tempore Natiuitatis 100. mensuras tritici; ut totidem mense Maij in grano soluantur, quando annona est carior, & non ante, si erat seruaturus triticum usque ad illud tempus, non est usurarius. Quoniam non accipit aliquid ultra sortem; si uerò non erat seruaturus, usurā palliatam committit. Quia; ut Hispanicè dici solet; (*Oro es, lo que oro vale.*) Hæc colligitur ex cano. nauiganti, de usuris. Sunt enim isti contractus æquipollentes, scilicet, accipe modo unā mensuram frumenti ualentem 4. dummodò soluas quando. 5. ualebit. & accipe modò 4. argenteos; ut post sex menses, quinque reddas. Frumentum namque pecuniæ æquiualet. Appen. 3

Si nullum tempus constituatur solutioni frumenti, sed mutuetur frumentum uetus, ut nouum reddatur, & frumentum uetus in corruptionem tendebat ita; ut tempore mutui uilioris esset pretij, contractus erit usurarius. Quia recipit ultra sortem: si uerò frumentum utile, & integrum sit, non fit usura, etiam si tempore solutionis carius uendatur, quàm tempore mutui. Quia cùm non certus terminus solutionis præfigatur, creditor rem suam in tuto non constituit, contingere si quidem potest; ut uilius uendatur. Appen. 4.

Hinc, timens corruptionē frumenti ueteris, & mutuans illud; ut non seruata pretij æqualitate, Appen. 5.

reddatur

reddatur nouum non eſt uſurarius. Quia non accipit aliquid ultra ſortem;ſi autem aliter conſtituatur, contractus erit periculoſus, & melius erit reducere ad formam contractus uenditionis.

Appen. 7. Hinc, quando frumentum datur mutuo; ut totidem menſuræ certo tempore reddantur, quo dubitatur, plus, aut minus ualiturum eſſe,non cōmittitur uſura.Quia neuter in tuto conſtituitur.

Appen. 8. Hinc, mutuans alteri pecuniam, quam ſub vſuris accepit hac lege; ut fœneratori uſuras ſoluat, ſi non habet aliam pecuniam mutuo dandam; ſed quam ipſe accepit; quia nondum illam conſumpſit,non erit uſurarius.Solum enim ſe indemnem conſeruat,& transfert in alium mutuum nondum conſumptum.

Syl.v.uſura 1.§.20.

Appen. 9. Si habet autem aliam pecuniam, quam poſſet mutuare, uel acceptam ſub fœnore iam conſumpſit,proculdubio; ut modò diximus, mutans vſurarius erit. Ratio eſt;quia hac lege mutuans; ut alius uſuras, quas ipſe ſoluturus erat,ſoluat,cōtractum mutui in alium nō transfert; ſed ipſe ſub fœnore mutuat.

Appen.10 Mutuans aliquid ſub pignore ultra ſortem ratione laboris,quem in conſeruando pignore habet,aliquid recipere poteſt.Ita definita eſt in cap. ad noſtram de rebus Eccleſiæ non alienandis.

Appen.11 Accipiens aliquid ultra ſortem titulo mutui, verùm hoc animo, & intentione; ut debitum, quod negatur, recompēſet, uſuram non cōmittit, Non enim eſt uera uſura;quia ratione mutui non

accipit

accipit alienum. v. g. si non possum bona mea, quæ apud te sunt recuperare, potero sub specie mutui, & usurarum, quæ uerę usuræ non sunt, recompensare.

Secunda Difficultas. *Poterit ne fidelis ab infideli, aut iudæo iustè usuras exigere?*

S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 8. ad 2. Ric. ubi sup.

CONCLVSIO.

ITA iniquum, & iniustum est ab illis; ut à Christianis usuras exigere. Ratio est; quia infideles, & iudæi suorum bonorum uerum dominium habere possunt.

Tertia Difficultas. *An in mutuo aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis, aut damni emergentis exigere liceat?*

S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad. 1. Dur. in 3. dist. 37. q. 2. Ricar. ubi sup. soto. lib. 6. q. 1. ar. 8.

CONCLVSIO.

OPINIO S. Thom. est; ut non liceat in pactum deducere, quod erat pecunia mutuata lucrandum, eiusdem sententiæ est Scotus, & dicitur esse Ricar. Opinio Soti utramque partem amplectitur. Adrian. in materia de restitutione, & Syluest. sequuntur recentiores theologos, appositis quinque conditionibus. Et dicit hanc esse communem opinionem canonistarum in cap. cōquæstus, de usuris. Est autem tota controuersia circa hanc rem, quando uoluntariè; charitate tamen compulsus erga proximum egestate laborantem, quis mutuum dat. lege Sotum.

CON-

CONCLV. I.

Ratione damni emergentis poteſt aliquis ultra ſortem, quantum eſt illud damnnm ratione mutui exigere: dummodò tempore mutui mu tuatario hoc inſinuet. Propterea quòd ordinata charitas à ſe ipſo incipere debet: & nemo cum proprio damno, ſed ſalua ſua indemnitate, alte
S. Thom. & Sco. eſt ubi ſupra. ri benefacere tenetur. Notanter dicitur; dummo dò inſinuet, &c. Quia fortasſis, ſi mutuatarius ſci ret tale damnum eſſe reſarciendum, pecuniam ab alio quęreret.

Appen. I. Hinc, multæ quæſtiones ſoluuntur. Tenebitur enim mutuatarius ſoluere expenſas omnes, omnia que damna creditori ratione mutui illata; ut ſi corruit domus, uel alia id genus infortunia, eidem accciderunt.

CONCLV. II.

Ratione lucri ceſſantis licet exigere aliquid ultra ſortem, quando pecunia erat negotiationi ſtatim exponenda, & mutuans non habet aliam pecuniam, quam mutuare posſit. Ratio eſt; quia non ſolùm damnificatur aliquis, quando amittit aliquid, quod habet; uerùm etiam quando impeditur à lucro, quod quidem habiturus erat. Quod enim parum diſtat, nihil diſtare uidetur; & de proximo accingendus (ut Iuris Conſulti aſſerunt) pro accincto eſt habendus, atque ita poterit aliquid ultra ſortem exigere; quia

quia nullus alteri, nisi salua sua indemnitate, subuenire tenetur. Est autem limitanda conclusio, primo, ut pecunia certissimè sit negotiationi exponenda. 2. ut aliam non habeat, quam mutua re possit. 3. ut mutuans malit negotiatione, quàm mutuatione aliquid lucrari. 4. ut rogatus id faciat. Nam si ultro se offerat, non poterit ratione lucri cessantis aliquid exigere. Insinuaret enim tunc se aliquid in fraudem usurarum mutuare. 5. ut deducantur expensæ. 6. ut minus aliquid, & non totum, quod uerisimiliter lucraturus erat, exigat. *Limitatio.*

Ex probatione conclusionis colligitur teneri ad aliquam restitutionem, qui impedit alium à consecutione beneficij, quod certissimè erit habiturus. APPEN. 2.

Hinc, qui empturus erat censum, si pecuniam non mutuasset, poterit in pactum deducere; ut ultra sortem æquiualens censui pecunia mutuata empto reddatur. APPEN. 3.

Hinc, uendens merces pecunia credita potest carius illas uendere, quando si statim fieret solutio, erat pecunia negotiationi exponenda, ex qua lucrum sperabatur: ita tamen, ut conditiones limitationis seruentur. APPEN. 4

Hinc, quando debitor est in mora restituendi, tenetur in foro conscientię soluere creditori, non solùm mutuatam pecuniam; uerùm etiam omne damnum illatum ratione dilatatæ solutionis, APPEN. 5.

atque

Scoto. est ubi supra. atque etiam omne lucrum cessans.

Appen. 6. Hinc, campsores mutuantes pecunias nullis negotiationibus exponendas, & aliquid ultra sortem ratione lucri cessantis exigentes, in statu dānationis esse dicuntur.

S. Thom. ubi sup. ar. 2. et ibid. Caiet. Ric. ubi sup.

Primum Dubium. An quando licet petere damnum lucri cessantis, liceat petere totum lucrum cessans?

Caieta. opinatur nullo modo licitum esse exigere totum lucrum cessans, quamuis liceat petere totum damnum emergens. Contrariā sententiam defendunt Innocen. & alij, quos Caiet. citat.

CONCL. I.

Quando aliquid ultra sortem ratione damni emergentis petitur, totum damnum exigi potest. Ratio est; quia, qui tale damnum patitur, non amittit, quod erat habiturus; sed quod modo quis habet. Quamobrem poterit recompensationem bonorum, quæ ratione mutui amittit, petere.

CONCL. II.

Quando lucrum cessans ratione mutui est certissimum, & sine periculo assequendum, licitum est totum lucrum cessans ratione mutui ultra sortem exigere: ut qui precibus, & charitate cō-

motus

motus cogitur mutuare pecuniam censui exponendam. Ratio est; quia tale lucrum cessans damno emergenti propter certitudinem lucri æquatur. Nam velut actu habetur, & impediri non potest.

CONCL. III.

QVANDO lucrum cessans non est omnino certum, non totum, sed partem ad arbitrium boni uiri petere licebit: ut in mercibus, & in alijs negotijs. Ratio est; quia lucrum cessans non est in actu, sed impotentia, varijsque rerum euentibus impediri potest; atque ita ad arbitrium boni viri pars illius erit restituenda.

Quarta Difficul. An liceat ultra sortem, siue pecuniam mutuo datam, ratione pœnæ conuentionalis aliquid exigere? Ric. ubi sup. Syl. ver. usu. 1. nu. 20.

V. G. si mutuetur pecunia sub hac forma; En tibi 100. mutuo ad diem Natalis Domini soluenda, sub pœna soluendi 10. ultra 100. Scotus affirmat esse licitum, dummodò non fiat in fraudem vsurarum, Syluestr. & alij Canonistę, quos ipse citat, Scoto subscripserunt.

CONCL. I.

SI pœna; ut indemnitas creditoris seruetur ponatur; quia ex dilatione solutionis damnum emergens, aut lucrum cessans sequitur, licitè talis pœna ponitur. Constat; quia nullus est co-

gendus; ut cum suo damno alteri benefaciat: iustè enim se indemnem seruare potest.

Appen. 1. Hinc, mutuans pecuniam usque ad nundinas Maij, uel Octobris, quam, tunc si solueret, erat mercibus creditor expensurus, poterit pœnam conuentionalem apponere; ut totum lucrum cessans, si debitor fuerit in mora, soluatur; & de similibus erit similiter censendum.

CONCLV. II.

Ad euitandam debitoris negligentiam licet pœnam conuentionalem apponere, & exigere. Conuenit enim Reipublicæ; ut pacta seruentur, & debitoris negligentia puniatur. Interest enim Reipublicæ; ut delicta quantumcunque læuia castigentur.

CONCL. III.

Qvando debitor non potest soluere ad terminum præfixum, pœna ad eius negligentiam uitandam imposita, iustè exigi non potest. Quia ubi non est culpa (cum soluere non possit) iniustè pœna imponeretur.

CONCL. IIII.

Poena conuentionalis in fraudem usurarum posita, iniustè exigitur. Ratio est; quoniam usura palliata censetur. Fit autem in fraudem; uel quando creditor fœnerari consueuit, uel mauult debitorem pœnam incurrere, quàm termino

asßignato

asſignato ſoluere; uel quando eſt pœna grauis, ut ſi dicat; elapſo termino eris ſingulis diebus ad ſoluendam tantam pecuniam obligatus.

CONCL. V.

QVANDO nulla pœna ad damnum emergens, aut lucrum ceſſans uitandum imponitur, ſi debitor ex culpa ſua fuerit in mora ſoluendi, omne damnum in conſcientia creditori reſarcire tenetur. Ratio eſt; quia eſt cauſa damni ſaltem interpretatiuè, quamuis intentionem damnificandi non habuerit. *Scot. ubi ſup*

Hinc, ſi non fuerit ex culpa ſua in mora, damnum reſarcire non tenebitur. Quia tunc non eſt damni cauſa, licet fuerit occaſio. APPEN. 2.

Hinc, animaduertere debent confeſſores nobilium, qui frequentisſimè reditibus ſuis abutentes mercatoribus ex negligentia, & culpa ſua nõ ſoluunt, illos ad reſarciẽdum damnum, & lucrum ceſſans teneri. APPEN. 3

Quinta Diffic. *An liceat pecuniam mutuare, & pro aſſecuratione aliquid ultra ſortem exigere?*

CONCLV. I.

SIMPLICITER pecuniam mutuare, & poſtea in ſe mutuatæ pecunię periculum aſſumere, licitum eſt. Nullum enim uſuræ colorem habet; quia ſimpliciter fuit pecunia mutuata, & ſine ullo pacto reddendi aliquid ultra ſortem; quãuis poſtea contractus aſſecurationis fuerit factus.

CONCL. II.

MVTVARE pecuniam hac lege, & conditione; ut nullus præter mutuantem pecuniam assecurare debeat, illicitum est. Propterea quòd, est contractus vsurarius: quia ultra sortem recipit aliquid; quoniam, ut constat, mutuatarius obligatione ciuili legatur; perinde enim est, ac si ratione mutui obligaretur ad deferendum triticum in molendinum mutuantis. Et ita definitum est cap. nauiganti, de usuris.

Sexta Diffic. An maritus possit ratione dilationis dotis aliquid ultra sortem recipere?

Ric. ubi sup. Soto lib. 6. q. 1. art. 3.

CONCL. I.

MARITVS vltra dotem sibi promissam ratione dilationis dotis aliquid exigere potest. Definita est expresse in cap. salubriter, de usuris, ubi dicitur posse recipere fundum singulis annis, & non teneri ad computandum fructus in sortem. Et ratio, inquit, Innocen. III. ibidem est; quia frequenter dotis fructus ad supportanda matrimonij onera non sufficiunt. Adrian. non putat hanc causam sufficere, cùm illam textus exprimat. Syluestr. quoque dicit; quod si gener ex dote nō est reportaturus aliquem fructum, non poterit ratione dilatationis aliquid exigere, quod est contra rationem textus. Maritus enim tenetur ex dote alere mulierem, & dotem integram seruare atque

Adria. Sylu. verb. usu. 3.

atque ita poterit alimentum uxoris exigere. Si tamen fructus excedant sumptus familiæ, excessus fructuum sunt in dotem computandi. Quia, cessante causa, quæ est sustentare familiam, effectus cessare debet. Limitatio.

CONCL. II.

MARITUS ratione dilatationis singulis annis tot reditus, quot ad sustentandam familiam sufficiant, poterit exigere, non solùm quando pignus fructiferum; uerùm etiam quando nullum tale pignus datur. Patet ex Ecclesiæ consuetudine, quæ non compellit maritum; ut cum uxore habitet, & illam alat, donec dos soluatur. Tenetur enim ex fructibus dotis (salua tamen dote) vxorem alere. Hostiensem in cap. per uestras, de donat. inter uirum, & uxorem; & Syluestr. lege

CONCL. III.

QVANDO maritus post certum terminum, & non statim, dotem sibi dari vult, durante termino, vltra dotem aliquid exigere non potest. Ratio est; nam, ut poterat accipere vxorem absque dote: ita potest solutionem dotis ad tempus renunciare; tuncque sine dote, & sine dotis fructibus uxorem alere tenebitur.

Hinc, si pater uxoris, uel alius uxorem, siue familiam sine mariti industria alat, maritus ultra Appendix.

tur. Neque enim vidua cum proprio detrimento dotis solutionem expectare tenetur.

Hinc, hęredes usuras uiduæ soluere tenentur, quas ipsa propter retentam dotem culpa hæredum contraxit. Appen. 1.

Hinc, si uidua nullam habeat pecuniam præter dotalem, quæ statim erat negotiationi exponenda, uel ex ea census emendus, hæredes tunc damnum lucri cessantis soluere tenentur. Appen. 2.

CONCL. III.

BONA dotalia immobilia; ut fundus, siue domus, sunt statim à morte uiri uiduę restituenda. Ratio est; quia talium bonorum nullum in hæredes transfertur dominium.

CONCL. IIII.

QVANDO bona sunt mobilia; ut pecunia, uel supellex, hæredes non tenentur uiduæ dotem, nisi post annum à morte uiri soluere. Constat ex superioribus.

Secundum Dubium. Si, mortua uxore, liberi remaneāt; poterit ne ratione dilationis dotis aliquid exigere ultra dotem?

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM potest. Et ratio est; quia mortua uxore, non remanet idem matrimonij onus, cùm sit solutum, cuius ratione in cap. salubriter illud concedebatur.

Syl. est uerb. usura 9. Soto lib. 6. q. 1. art. 2.

Tertium Dubium. An, mortuo uiro, possit uxor exigere fructus ex pacto dotali per uirum facto?

Respondeo; ratione pœnæ conuentionalis, aut damni emergentis, uel lucri cessantis; non tamen ratione oneris matrimonij (ut diximus) potest vxor exigere totum, quod maritus ratione dotis petere poterat. Quia dos magis uxori, quàm uiro est soluenda.

Lege infra de emptione &c. S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 7. & Caiet. 2. 2. ibid. ad 7 Syl. uerb. usura 2 §. 1. Soto lib. 4. ar. 1. Med. q. 38.

Art. Secundus. De usura ratione emptionis, & uenditionis, quę naturam mutui sapit?

Hic articulus, quibusdam difficultatibus positis, absoluetur.

Prima Difficultas. Sit ne usurarius, qui merces maiori pretio pecunia credita, quàm numerata uendit?

MAXIMA est inter doctores de hac re controuersia. Syluest. uerbo vsura opinatur nullo modo hoc licere, nisi in casu primæ conclusionis sequentis, & in casu cap. in ciuitate, & cap. nauiganti, de vsuris, de quibus sequenti difficultate agetur. Idem tenent S Tho. & Soto.

Opinio contraria est Medin. C. de restitutione, & Conradi, quem ipse citat, & Ric. (ut Soto scribit) quod tamen apud Ric. nullibi reperitur; hi doctores affirmant licitum esse carius uendere pecunia credita, quàm numerata. Caieta. concedit in

cedit in casu cap. in ciuitate, & in cap. nauiganti, licere carius vendere pecunia expectata, quàm numerata.

CONCL. I.

QVANDO merces rarissimè venduntur pecunia credita, & frequentissimè numerata pecunia, & mercator non erat illas seruaturus, venditque pecunia credita, cùm possit numerata statim vendere, tunc carius ratione lucri cessantis uendere poterit. Ratio est; quia sicut mutuans poterat se seruare indemnem, nec suo detrimento alteri benefacere tenebatur; ita neque uendens tenetur alteri benefacere, nisi sua indemnitate seruata carius, scilicet, ratione lucris cessantis vendē- *Limitatio.* do. Sed est intelligenda conclusio in magna rerū quantitate; vt si quis esset pecunia numerata statim uenditurus uini dolium, & in alijs mercibus pecuniam consumpturus, & rogatus uendat, nō autem in mercibus minutis; ut in duobus, aut tribus mensuris uini, seu tritici. Quia in his nullum est ferè lucrum cessans.

CONCL. II.

PRETIO RIGVROSO potest quilibet, quasuis merces, etiam minutas, carius pecunia credita, quàm numerata uendere. Quia cùm pretium rigidum, siue rigorosum non excedat rei pretium, nulla committitur iniustitia.

CON-

CONCL. III.

Mercator merces, quæ rarissimè pecunia numerata venduntur, carius pecunia credita uendens ratione dilationis solutionis, usuram committit. Nam talis contractus est æqualis illi, in quo pecunia mutuatur, & vltra sortem exigitur. Idem enim est mutuare pecuniam, & ultra sortem exigere, atque expectare mercium solutionem, & illas carius uendere. Quia expectatio pretij, auctore S. Thom. mutui rationem habet.

CONCL. IIII.

Si uerò carius uendat tales merces habita ratione ad lucrum cessans; tunc nulla usuræ macula interuenit. Ratio est; quia ut in mutuo licet exigere ultra sortem ratione lucri cessantis: ita & ratione expectatę solutionis, cùm illa expectatio rationem mutui habeat.

Appen. 1. Hinc, eadem res, eodem tempore, duo prætia iusta, & differentia habet. Quia ulna serica eodem tempore 30. argenteis pecunia credita, & 28. numerata uendi solet.

Appen. 2 Hinc, mercatores pretiosos pannos, & sericos nobilibus carius, quàm alijs uendentes, non sunt damnandi. Quia nobiles sæpissimè per integrum annum, uel biennium, seu quadriennium retinent mercium solutionem, quæ si statim fieret, statim mercatores prætium in alijs mercibus expenderent, ex quibus magnum sibi lucrum acquirerēt, & idem

& idem eſt de alijs mercibus; ut de iumentis, &c. iudicium.

Non tamen totum lucrum ceſſans exigendum eſt; ut ſupra diximus. Quia multum intereſt, inter habere, & prope eſſe, & inter lucrum in actu, & in potentia; deberent autem mercatores pretium tempore ſolutionis taxare; ut Conradus optimè apud Medinam conſulit. Appen. 3

Hoc loco eſt animaduertendum nobiles ſoluẽtes ſtipendia famulis, uel alia debita, ſumptis à mercatoribus prætioſis pannis, teneri ad reſtitutionem creditori faciendam, atque etiam mercatores, qui famulis ratione dilatatæ ſolutionis merces ualentes 80. pretio 100. ducatorum uendunt. Propterea quòd mercatores fraudi commiſſæ per dominum cooperantur. Hic caſus eſt in uſu frequentisſimus. Appen. 4 *Nota confeſſor.*

Secunda Diffic. An mercator ſeruaturus merces in aliud tempus poſſit illas carius uendere; quàm tempore ſolutionis res ualitura ſperatur? *Scot q. 2. ar. 3. Soto art. 2. Medi. ibid.*

ANIMADVERTE tria eſſe capita titulo de uſuris ad hanc rem facientia, & primum eſt cap. in ciuitate, ſecundum cap. conſuluit, & tertium cap. nauiganti, ubi tres caſus ſimul definiuntur. Duæ ſunt opiniones. Vna opinio theologorum, & canoniſtarum affirmantium, nullo pacto licere tunc carius uendere ratione expectatæ ſolutionis: ut apertè in cap. conſuluit. & in cap. in ciuitate definitum eſt.

Caiet. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 7

Contraria opinio eſt Caie. aſſerentis non ſeruaturum merces, poſſe ſtatuto pretio tanto carius illas uendere, quanto tempore ſolutionis ualituræ creduntur.

CONCL. I.

Diff. 1. conclu. 3.

VENDENS merces carius pecunia credita, quàm numerata, ſi non erat illas ſeruaturus, & pretium determinat, quo æſtimatur illas certo tempore ſolutionis futuras, proculdubio eſt vſurarius. Definita eſt expreſsè in cap. conſuluit, de uſuris; illa enim expectatio ſolutionis æquiualet mutuo; ut ſupra diximus, & intelligimus conclusionem &c. etiam non taxando pretium; creditur tamen merces plus ualituras; quia tempore contractus ſe in tuto conſtituit.

CONCL. II.

Soto eſt ubi ſupra.

QVANDO in caſu proximæ concluſionis prætium non determinatur; ſed relinquitur tempore ſolutionis determinandum, quo tempore dubium eſt, ſit ne plus, aut minus res ualitura, quàm tempore contractus, nulla interuenit uſura, quòd ſi plus valitura creditur, contractus erit illicitus. Ratio eſt; quia neuter conſtituit ſuam rem in tuto, neq; ibi ratio ſpeciem mutui habēs, ſed indeterminatę uenditionis reperitur.

CON-

CONCL. III

SERVATVRVS merces poteſt illas carius uendere pecunia credita, quàm numerata, atque etiam pretium determinare poteſt. Definita eſt expreſsè in.3. caſu cap. nauiganti; nam licitum eſt uenditori ſe indemnem ſeruare, neque uendit tempus; ut rectè Scotus dicit. Quia erat illas merces ſeruaturus, & maius lucrum ſperabat.

CONCL. IIII.

NON tamen licet tunc totum pretium, quo res ualitura tempore ſolutionis erat, exigere. Eſt enim habenda ratio periculorum; laborum, & expenſarum, quæ in ſeruandis mercibus erant faciendæ. Multum namque intereſt inter habere, & prope eſſe, & inter lucrum in potentia, & in actu.

Primum Dubium. Licebit ne, quando uenditur frumentum indeterminato pretio ſtatuere; ut eo pretio, quo carius ualebit in toto menſe Maij, ſoluatur?

CONCL. I.

TALIS contractus eſſet iniquus. Quia ſors uendentis in tuto collocaretur; deberet enim determinari dies ſolutionis, uel eſſent conſtituendæ tres nundinæ, & ſortiendum, quę illarum eſſet eligenda; uel eſſet arbitris committendum.

CON-

CONCL. II.

Potest, qui erat seruaturus merces, & ob hoc carius illas uendit; ut in casu. 3. & 4. conclu. non solùm pecunia credita; uerùm etiam numerata carius uendere. Et ratio est; quia causa, ob quam licet carius uendere, non est terminus solutionis; sed est seruare creditorem indemnem. Quia si seruasset merces; ut erat illi cordi, plus esset lucraturus. Est autem hoc loco animaduertendum; ut uenditor precibus amici, & charitate compellatur. Nam si ipse se offerat, maximam usuræ speciem insinuat.

Soto art. 1. ubi sup. ad ulti. Ric. ar. 5. q. 5. Med. ubi sup. S. Tho. 2. 2. q. 78. artic. 2. ad 7. Gab. q. 11 d. 15

Tertia Difficultas. Emptor, qui anticipata solutione minus iusto pretio emit, tenetur ne ad restitutionem?

Duae sunt opiniones. Soto affirmat talem contractum nullam habere usuræ rationem, S. Thom. tenet oppositum, quem Gab, & Medina sequuntur.

CONCLV. I.

Vilius ratione anticipatæ solutionis emere usura est. Ratione enim mutui palliati aliquid ultra sortem recipitur; quia ista æquipollent, accipe, 10, ut reddas post duos menses 12 & accipe 10. ut post duos menses pondus lanæ ualens 12. reddas.

CON-

CONCLV. II.

RATIONE damni emergentis, aut lucri ceſſantis poteſt emptor uilius anticipata pecunia emere; ut ſi conſumpturus erat illam pecuniam in alijs mercibus, ex quibus lucrum ſperabat, & rogatus à venditore emat. Ratio eſt; nam, ut uenditor ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis poteſt carius pecunia credita, quàm numerata uendere; ita & emptor emere.

Quarta Difficultas. Licet emptori uilius emere obligationes, & debita poſt aliud tempus ſoluenda? *Caiet. Medi. & Sot. ubi ſup.*

CAIETA. partem affirmantem tenet. Contrariam defendit Medina, cui ſubſcripſit Soto.

CONCL. I.

DEBITOR non poteſt redimere debitum uilius poſt annum ſoluendum ratione anticipatæ ſolutionis; bene tamen ratione lucri ceſſantis. V. g: debeo tibi 100. poſt annum ſoluenda, non licet mihi dicere accipe 90. & 100. dimitte. Quia eſt uſura; eſt enim illa anticipata ſolutio habens rationem mutui. Ratione tamen lucri ceſſantis poterit; ut ſi erat illis 90. lucraturus 10. & quia rogatus à creditore; ut redimat uilius debitum, illa lucrari deſinit.

CON-

CONCL. II.

QVANDO debitum eſt omnino certum, & apud fidelem debitorem, uilius obligationem emere ratione anticipatæ ſolutionis haud licet. Ratio eſt; quia talis emptio æquiualet mutuo, in quo aliquid ultra ſortem accipitur, & eſt uſura palliata. Nam illa obligatio eſt pecunia æſtimabilis.

CONCL. II.

SI debitum eſt incertum, uel debitor fugitiuus, uel eſt difficilima ſolutio, neque totum ſperatur recipiendum, licitum eſt uilius anticipata pecunia emere. Ratio eſt; quia tunc emptor ſuum lucrum in tuto non conſtituit. Vſu uenire namque poteſt; ut non totum debitum, ſed partem dumtaxat recipiat: atque ita ratione huius dubij poterit uilius emere.

APPEN. Hinc, licebit emere uilius debita bonorum confiſcatorum, quæ dicuntur (*pœnas de Camera,*) Ratio eſt; quia hæc debita rariſsimè integra ſoluuntur, niſi emptor fuerit prætor. Quoniam tunc debitum eſt certiſsimum, cùm ſibi facile bona, confiſcanda applicare posſit.

Quinta Diffic. *Licebit ne alicui mutuare pecuniam, palliata uenditione, ſub forma ſequenti?*

V. G. petis à me 100. ſub uſuris, & polliceris 10. ultra 100. ego uerò timens ne; ut fœnerator ab Eccle

ab Ecclesia condemnet, fingo vsuram hoc modo. Tu qui petis mutuo, habes 50. oues, & verè non habes, fiat ita contractus; tu vendis mihi oues 20. ducatis, hac lege; vt post 4. menses tenearis mihi reddere has oues integras, aut pretium datum, hactenus non est iniustitia; sed mendacium. Prçterea adiungitur contractui falsæ venditionis alius contractus fictæ locationis, in quo est vsura. v. g. ego, qui emi à te oues, easdem tibi pro 12. ducatis statim dandis, aut pro tantis hædis per 4. menses loco. Hic est fucus vsurarum, & dolus manifestus sub præ textu fictæ venditionis. Si quidem tempore solutionis debitor reddit vsurarió vltra capitale locationis fictæ pretium. Manifestior est hæc iniustitia, atque vsura, quàm; ut probatione aliqua indigeat. Quòd si contractus esset verus, solùm esset iniustitia in hoc, quod oues essent seruandę integræ, cùm deberent potius domino rei perire; sed de his alibi. Quando uerò est uenditio ficta, est contractus vsurarius: quiá æquiualet huic, scilicet, mutuo tibi 20. ut mihi 22. post 4. menses reddas.

Alia est forma huius vsuræ palliatæ; quando non est ficta, sed vera venditio; verùm cum pacto retrouendendi, fit quæ hac ratione; tu habes 100. oues, quas ego emo à te 50. ducatis, quos statim soluo, hactenus non est vsura. Additur prę terea, verùm hac lege fiat emptio; vt stipendio aliquo constituto, scilicet, 10. ducatorum tenearis tu seruare per 4. menses has meas oues inte-

gras, & pascere, hactenus nulla est usura, nisi forte (*renueno*) de quo infra. Praeterea apponitur alia conditio, scilicet, ut fructus ouium; ut lana, caseus, hędi sint fœneratoris, neque hic est usura. Quia cùm fœnerator sit dominus ouium, illarum fructus recipere potest. Ad hæc adiungitur contractui; ut post 4. menses tenearis tu redimere has oues eodem pretio, quo à te illas emi, hæc est usura manifesta, mutuo æquiualens. Quia post 4. menses redditur sub obligatione pretium acceptum, & augetur fructus lanarum, & casei, atque hædorum, qui fructus ualent 20. nummos aureos, aut plures.

Sexta Difficultas. An emens moatras sit uerè usurarius?

moatra quid MOATRA est venditio vera, & reuenditio rei eiusdem, uel est venditio uera, & cum pacto de statim retrouendendi, ne, scilicet, fiat contractus usuræ manifestæ.

PROPOSITIO. I.

SI præcessit pactum expressum retrouendendi, aut si non præcessit; sed mercator hoc insinuauit, signum est fieri in fraudem usurarum.

PROPOSITIO II.

QVANDO mercator nullo modo uenderet suas merces pecunia credita, nisi expectaret emptorem esse statim illas merces reuendituram, tunc

tunc fit uſura; perinde enim eſt, ac ſi mutuarem tibi 50. ut 60. redderes.

PROPOSITIO. III.

Si talis uenditio non fiat in fraudem uſurarum; quia tu non petiſti mihi pecuniam mutuatam, & etiam ſi petiſſes, non habebam fœnerandi animum: ſcio tamen te emere has merces pecunia credita; ut ſtatim illas uilius pecunia numerata uendas, non erit uſura, ſi tu es illas alteri uilius uenditurus, & mihi uendas.

Septima Difficultas. Moatras à filio familias acceptas tenetur ne pater, filio mortuo, ſoluere?

Qvoniam frequentisſimè accidit; ut primogeniti, dũ ſunt ſub patria poteſtate accipiant à meretricibus moatras ſoluendas poſt ſuſceptam hæreditatem; proinde quæritur in hac difficultate; an filio antea mortuo, moatra à filio &c.

CONCLVSIO.

Pater, mortuo filio, non tenetur in conſcientia huiuſmodi moatras ſoluere. Conſtat concluſio per L. ciuilem Valliſoleti de moatris. Et confirmatur; nam, ut uirtute legis præſcriptionis, bona fide præſcribens, finito præſcriptionis tempore, non tenetur pretium rei præſcriptæ ſoluere; etiam ſi poſtea non fuiſſe ſuam intellexerit: ita quoque pater mortuo filio, uirtute legis Valliſoletanæ non tenebi-

 tur &c.

tur &c. lege supra in hac parte quæst. quis sit li ber à restitutione diff. 8. nihilominus tamen propter æquitatem iuris naturalis videtur rationi consentaneum; vt pater soluat debita, quæ filium contraxisse constiterit, uel duobus testibus, uel per chirographum filij, & iuramẽtum, vel per testem vnum medio iuramento. Lex enim Vallisoletana instituta fuit in odium moatristarum, & primogenitorum, qui bona paterna exemplo filij prodigi luxuriosè viuendo consumunt.

Medi. ibib. *Octaua Difficul. An qui emit rem uilius pecunia anticipata in aliqua publica auctione, sit usurarius?*

HIC casus contingit passim in partibus maritimis, maximè in regno Gallaciæ, ubi mense Ianuarij uoce præconis venduntur pisces, mense Nouembris capiendi; dummodò statim fiat solutio. Qua ratione pisces multò uilius venduntur: quia solutio anticipatur. Quidam fieri posse affirmant.

CONCLV. I.

QVANDO res vilius pecunia anticipata, siue priuatim, siue in publica auctione venditur, contractus est vsurarius, si emptor spem suam in tuto ponat dicens; dabis dragma argentea minus, quàm in publica auctione tunc valebit. Ratio est; quia licet res sit uilior, quando ueuditur in publica auctione, publica tamen auctio naturam contractus non mutat, & cùm contractus ille ratione anticipatæ solutionis; vt supra diximus, sit

vsurarius

vsurarius ex natura sua, per publicam auctionem eius vsura non tolletur. Nam, vt venditio carior in publica auctione pecunia credita, habet ratio nem mutui; ita & vilior emptio ratione anticipatæ solutionis.

Hinc, emens fructus vinearum, siue segetes sequentis, aut præsentis anni vilius, quàm estimantur hæc valitura; quia anticipatur solutio, est usurarius ob rationem dictam; nisi taxetur pretium, quod valebit merces tempore traditionis. Quia licet postea plus valeant, nō erit vsura; quoniam emens non posuit spem in tuto, ac lucrum. Poterat enim uilius valere, & nisi emens charitate, & precibus à venditore compulsus emat, qui pecuniam in aliis mercibus erat expensurus. Nam tūc ratione lucri cessantis licebit. Appen.

CONCL. II.

Si neuter contrahentium spem suam in tuto constituat, integrum erit pecunia anticipata uilius emere piscatum, quàm sit tempore traditionis valiturum. Propter euentus incertitudinem.

Nona Difficul. Erit ne usura accipere fructus rei emptæ ante pretij solutionem? *Syl. uer. usu. 2. nu. 11.*

Canonistae in cap. conquestus de vsuris & Syluest. verbo vsura. 11.

DD 3 CON-

CONCL. I.

QVANDO uenditur res absolutè, si ante solutionem pretij, emptori tradatur, emptor fructus, si fuerit in mora, restituere tenetur; si tamen hac lege fuerit res tradita; ut si intra terminum certum non soluerit, fructus suos non faciat: aliter uerò minimè. Et ita intelligitur tex. in l. curabit C. de actionibus empti, & uenditij, & est glossæ in cap. conquestus citato. Et per moram intellige, non solùm quando termino præfixo; uerùm etiam quando post monitionem debitum non soluitur. Incidit enim tunc debitor in pœnam appositam, & iure optimo uenditor exigit ab emptore fructus perceptos ratione pœnæ conuentionalis.

CONCL. II.

QVANDO non fuit apposita pœna conuentionalis, fructus perceptos soluere non tenetur, licet ad damnum emergens, aut lucrum cessans resarciendum obligetur. Nam tunc ex culpa emptoris uenditor damnificatur; quod intellige, si est in mora ex culpa sua, & non aliter.

Secundum Dubium. Quid si uenditor recipit pretium, & non tradidit rem?

CONCLVSIO.

REM, & fructus perceptos restituere tenetur. Quia recipit fructus rei subiectæ restitutioni, quæ

quamuis

quãuis ſit ſua, ante traditionem tamen; quoniam cum aliena iactura locupletatur, ad fructus reſtituendos tenetur.

Tertium Dubium. Quid ſi non totum, ſed partem pretij recipit?

CONCL. I.

Si venditio fuit conditionalis: ut non teneretur tradere rem, donec integrum pretium ſolueretur, iuſtè retinet fructus. Quia ex uoluntate emptoris tunc retinet.

CONCL. II.

Si autem uenditio fuit abſoluta, tenetur pro rata pretij ſoluti fructus ſoluere. Quia res illa uendita eſt reſtitutioni pro rata obnoxia.

Decima Difficul *An emptio cum pacto de retrouendendo, fructibus in ſortem non computatis, ſit uſuraria?* *Gabr. d. 15. q. 11. Sylu. v. uſu. 2. nu. 15.*

V. c. uendo tibi fundum ſingulis annis ferentem fructum decem ducatorum, hac conditione: ut tenearis mihi reddere, quandocunque tibi pretium ſoluam. Accidit poſt 10. annos, ut ego fundum redimam, recipiſti tu interim, deductis expenſis, 100. ducatos ex fructibus. Eſt dubium, an tenearis illos in ſortem computare.

Reſpondeo Contractus eſt licitus, & emptor non tenetur, ad computandum fructus in pretium tempore reuenditionis.

Quartum Dubium. Quibus conditionibus huiusmodi contractus fieri debet; ut usuræ speciem non habeat?

CONCL. I.

CONTRACTVS emptionis cum pacto de retrouendendo eandem rem tempore definito, aut indefinito, licitus est, & emptor fructus suos facit. Definita est expresse in l. si fundum. C. de pactis inter emptorem, & uenditorem compositis. Tum etiam; quia ibi nulla interuenit iniustitia, cùm tam uenditor, quàm emptor, sine alterius partis detrimento lucrum consequatur.

CONCL. II.

QVANDO deducitur in pactum; ut res pareat periculo uenditoris, & non emptoris, tunc est usura palliata: ut si dicat emptor; si res perierit ante tuam redēptionem, teneberis mihi pretium tibi datum restituere. Est enim mutuum palliatum: nam secundum ius naturæ res empta perit emptori, cùm sit iam sua.

CONCL. III.

Si emptor habeat animum mutuandi dumtaxat, & uocat illam emptionem: ut ultra sortem recipiat, tunc usuram committit. Est enim in fraudem usurarum.

CON-

CONCL. IIII.

NEQVE erit talis contractus licitus, quando res pretio iniuſto emitur; ut ſi fundum ualentem 1000 ducatos aliquis 500. cum pacto de retrouendendo emat. Cenſetur enim contractus pignoris potius, quàm emptionis; eſt que hic caſus expreſsè definitus in cap. ad noſtram de emptione, & uenditione.

CONCL. V.

RES empta cum pacto de retrouendendo minus ualet, quàm ſi abſolutè uenderetur propter onus emptori impoſitum, ſcilicet; ut illam reuendere tempore præfinito teneatur, uel quando uendenti illam redimere placuerit. Quia illa obligatio reuendendi eſt in fauorem uendentis, & ratione illius uilius, quàm ſi abſolutè uenderetur, emi poteſt; non tamen hac de cauſa pretium infra dimidium extenuare licebit: ut in cap. ad noſtram citato habetur; ſed erit pretium ad arbitrium boni uiri extenuandum.

CONCL. VI.

NEQVE erit prædictus contractus emptionis licitus, ſi fiat cum pacto, ne poſsit redimi uſque ad quinquennium, aut certum aliquod tempus. Quia conſtituit lucrum in tuto, & ſignificat loco uſurarum, ſaltem uelle fructus duorum annorum; niſi iſta

nisi ista temporis determinatio fiat aliqua bona fide, uel nisi soluerit iustum pretium. In hac enim non fit iniuria venditori: quia iustè emit, & iusto pretio, & res est sua; atque ita poterit deducere in pactum, ne illam rem, nisi post tot annos, re uendere teneatur.

Soto lib.6.q 1 in solu. ar. art.2. Medina q. 38.

Artic. Tertius. *De usura commissa ratione pignoris. An possit habens fundum sub pignore, in aliquo casu fructus pignoris ultra sortem recipere?*

CONCL. I.

QVI tale pignus recipit ratione mutui fructus in sortem computare tenetur. Definita est expresse in cap. conquestus, de usuris. Et ratio est; quia cùm pignus sit alienum, ex aliena re fructum capere non licet.

Appen.

Hinc, omnes habentes res mobiles in pignus: ut pallium &c. ratione mutui, illis utendo peccant, & illarum detrimentum restituere tenentur.

CONCL. II.

QVANDO in pignus res immobilis, & fructifera traditur, melius est: vt à mutuante cum pacto de retrouendendo ematur, quàm; vt loco pignoris accipiatur. Quia si empta fuerit, dum non redimitur, fructus suos facit.

CON-

CONCL. III.

QVANDO pignus eſt feudum mutuantis, poteſt fructus retinere, non computando illos in ſortem. Ratio eſt; quia non recipit tunc fructus ex alieno; ſed ex ſuo. Si quidem illius rei dominium directum habet.

Artic. Quartus. De uſur aratione locationis, & conductionis; an liceat locare alteri iumenta, aut boues ſub ſequenti forma? *Soto & Medi. ubi ſup.*

V. G. accipe bouem conductum ad colendum agrum quatuor ducatis, hac lege, & conditione; vt alium bouem eiusdem ætatis, cuius eſt modo hic, reddas.

CONCLVSIO.

CONTRACTVS eſt proculdubio vſurarius, & tales negotiatores Hiſpanè (*renoueros*) uocantur. Quia ultra ſortem exigunt; ut boues, & iumenta, quæ conduxerunt, renouentur, eſt que contractus hic æquiualens contractui mutui. Perinde enim eſt, ac ſi diceret; accipe bouem mutuatum: ut alium maioris pretij, & valoris reddas.

Arti. Quintus. An uſurarius pecuniæ fœnoris dominium acquirat? *Soto art. 4. & Medi. ubi ſup. Ric. ar. 5. q. 6. 2. 2. q. 78. ar. 3. Caiet.*

CAIET. in tractatu de vſura q. 1. tres citat opiniones; quarum prima eſt affirmans. Secunda, & contraria eſt S. Tho. D. Bona. Tertia eſt media

media, quæ tenet transferri dominium, quando uſura in rebus, quæ uſu conſumuntur, ſoluitur; non autem ſi in rebus, quæ non uſu conſumuntur, ſoluatur.

Sco. liberatur. Hic liberandus eſt Scotus à calumnia illi impoſita. Qua inter agendum, an uſurarius teneatur ad reſtitutionem, ait; uidetur, quod uſurarius non tenetur. Quia dans uſuras transfert dominium, ergo alius, ſcilicet uſurarius non tenetur ad reſtitutionem: quia non habet alienum. Reſpondeo; & ſi transferat dominium, tamen recipiens tenetur ad reſtitutionem; ſicut enim in mutui datione transfertur, & tamen debitor tenetur reſtituere creditori. Ex hoc loco malè colligunt aduerſarii Scoti ſententiam: quia ipſe ſolùm negat ſequi; transfertur dominium, ergo uſurarius non tenetur ad reſtitutionem. Et qui negat ſequi, non eſt uiſus concedere antecedens; ſed ſolùm permittere, ut tranſeat, non curando, ſit ne uerum, an non. Quid? quòd Scotus potius tenet uſurarium pecunię fœnebris non acquirere dominium; nam ubi ſupra art. 4. ita ait; fœnerator non tenetur reddere lucrum acquiſitum ex pecunia fœnebri. Alioquin ille, qui reciperet, poſſet iuſtè eſſe uſurarius; quia reciperet fructum de ſua pecunia prouenientem per induſtriam alterius, quod eſt facere uſuras. Vides quàm apertè inſinuat Scotus pecuniam fœnebrem eſſe ſuam, ideſt, ſoluentis vſuram, & non fœneratoris.

CONCLVSIO.

VSVRARIVS neque pecuniæ, neque cuiuſcunque alterius rei per vſuras acquiſitæ comparat dominium. Ratio eſt; quia dans non liberè dat, ſed inuitus; & ad translationem dominij requiritur libertas. Eſt quoque definita in cap. debita res de iure iurando.

Prima Diff. Habebit ne uſurarius dominium eorum, quæ pecunia uſuraria emit?

Ric. ibid d. 15:q. 2. art. 3 Adria. in q. de uſu. Medi. & Sot. loco citato art. 4 S. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 3

SOTVS ubi ſupra partem affirmantem tenet. Et ratio illius eſt; quia pecunia nō facit fructum, ſed induſtria negociantis, ſcilicet, uſurarij; atque ita fructus campi pecunia aliena comparati non erunt reſtituendi. Satis enim eſt pecuniam reſtituere, & campum retinere.

Secunda Difficultas. Qui uendunt aliquid uſurario, uel ab illo emunt, tenentur ne uſurarij creditoribus facere reſtitutionem?

CONCL. I.

QVI emit ab uſurario, eandem rem numero, quæ data eſt illi titulo uſuræ, creditoribus uſurarij, etiam cum fructibus; ſeclusis tamen propria induſtria acquiſitis, reſtituere tenetur. Nam, ut ſupra diximus, uſurarius non habet dominium illius rei; & ideo qui illam ab uſurario emit, tenebitur cum fructibus uero domino reſtituere.

CON.

CONCLV. II.

Emens ab vſurario rem aliquam, cuius ratione vſurarius omnino impotens efficitur ad reſtituendum vſuras, tenetur tunc emens ad reſtitutionem. Et ratio eſt; quia cùm ille contractus impediat reſtitutionem, efficitur criminis vſurarij particeps.

Appen. Hinc, ducens in uxorem vſurarij filiam, ſi impotens ad reſtituendum propter dotem efficiatur, ad reſtituendam dotem obligatur: perinde accipiens eleemoſynam ab vſurario, & neceſſaria victui, aut veſtitui, ſimiliter vendens uſurario uictui, & ueſtitui neceſſaria ad pretij accepti reſtitutionem tenetur; eodem etiam modo, & famuli, & mercenarij ab uſurario ſtipendium recipientes. Et ratio horum omnium eſt; quia cùm ab uſurario accipiam pecuniam, & nihil illi ratione pecuniæ acceptæ, quo poſſit creditoribus ſatisfacere conferant, certisſimum eſt uſurarium effici minus potentem ad reſtitutionem. Cuius quidem impotentiæ, cùm fuerint contrahentes cauſa; erunt profectò à reſtituendum obnoxij.

Ric. ubi ſup. Medi. & Soto ubi ſupra. artic. 4.

Tertia Diffic. An hæredes uſurarij ad reſtitutionem teneantur?

CONCLVSIO.

Tenentvr quidem. Quia teſtamenta uſuraria ſunt ipſo iure nulla: ut conſtat de vſuris in 6.

Terti

Tertia Difficultas. Tenetur ne hæredes in ſolidum omnes uſuras reſtituere, an quilibet pro rata?

CONCLVSIO.

QVILIBET tenetur ad tantam reſtitutionem faciendam, quanta fuerit hæreditas, quam ſortitus eſt: & idem eſt iudicium de legatario. Et ratio eſt; quia, cùm omnia bona defuncti ſint creditoribus obligata, quilibet, ad quem aliquod bonum peruenit, in ſolidum reſtituere, & uno reſtituente, cæteri pro rata illi ſatisfacere tenentur. *Soto ibid.*

QVAESTIO DE DONATIONIBVS.

Articu. Primus. Quid nam eſt donatio, & quotuplex? *Medi. q. 25. uſque ad. 28 Syl. uer. donatio. Donatio quid.*

PROPOSITIO I.

DONATIO propriè dicitur, cùm quis ea mente dat; vt ſtatim accipientis fieri, nec vllo caſu ad ſe reuerti velit, quæ ſolùm fit ad liberalitatem, & magnificentiam exercendam. Hęc non aliter, quàm ex etymologia nominis confirmatur.

PROPOSITIO. II.

DONATIO quadruplex eſt. Vna abſoluta, quando abſolutè dicitur; hanc rem tibi dono.

Secunda

Secunda conditionalis, quando conditio, ſi, apponitur. Tertia modalis, quando dictio (vt) ponitur. Vltima cauſalis in qua dicto (quia) proponitur; vt ſi quis dicat. Quia mihi egenti adiumento fuiſti, tibi 100. dono, quæ potius remuneratio appellanda eſt.

Prima Difficultas. Donatio abſoluta ultra quantitatem à lege ſtatutam eſt ne ualida?

CONCLV. I.

DONATIO omnium bonorum in foro conſcientiæ valebit, & qui posſidet, ad reſtitutionem non tenebitur. Ratio eſt; quia nihil tam naturale eſt, quàm; vt dominia in alios ex voluntate proprij domini transferantur. Præſertim, quando huiuſmodi translatio à lege in foro conſcientiæ non impeditur, & lex Tauri ſolùm prohibet formam contractus in foro exteriori; non autem in foro animæ: vt conſtat ex conſuetudine, quę eſt optima legum interpres. Nullus enim reſtitutionem fieri ab illo, qui bona omnia alterius per donationem accepit, iusſit.

Secunda Difficultas. An donatio facta per metum ualeat?

II

Panor. Almain. DVAE ſunt opiniones. Prima Panor. in cap. Abbas de his, quæ vi &c. affirmantis talem donationem valere; ſed poſtea per iudicem eſſe irritandam

dam. Secunda opinio eſt Alnayn d. 15. qui negat valere.

C O N C L. I.

Donatio per quemcunque metum facta eſt in conſcientia nulla. Ratio eſt: quia donatio debet eſſe libera. Ita enim plerunque extenuat libertatem metus mediocris, aut minimus, atque metus cadens in virum conſtantem: ſi quidem, ceſſante illo metu, qui donat, non donaret. Videntur cõmuniter Theologi, atque Canoniſtæ affirmare ſolùm eſſe nullam donationem, quando metu cadente in conſtantem virum fit.

C O N C L. II.

Qui metu compulſus donauit, & iuramento firmauit, iuramentũ adimplere tenetur, & ille, cui facta eſt donatio, uel remittere, ſi nondum accepit, uel reſtituere, ſi accepit, tenetur. Definita eſt in cap. debitores de iureiurando, ubi ratione iuramenti debitor ad ſoluendas uſuras compellitur.

Tertia Difficul. An donatio facta ſolo interiori uoluntatis actu ſit in conſcientia ualida?

Soto lib. 5. de Iuſt. & iure q. 5. a. 3

Quando conſenſus expreſſus utriusque partis non interuenit, donatio eſt nulla. Ratio eſt; quia donatio eſt contractus, & contractus eſt attractio uoluntatis utriuſque partis; hic autem non fit talis attractio. Quia non acceptatur.

Appin. Hinc, nulla erit donatio per ſcripturam, & coram teſtibus abſenti facta, ſi antequàm acceptetur, reuocetur. Deficit enim mutua voluntas utriuſque partis, quæ ad donationem deſideratur.

Quarta Difficul. *An donatio facta meretrici ab amante ſit ualida?*

CONCLVSIO.

VALIDA eſt, niſi nimio amore amans rationis vſum amiſerit. Ratio eſt; quia amor non aufert libertatem, quemadmodum metus. Propterea quòd amor à voluntate proficiſcitur; metus autem, ſiue timor ab extrinſeco contra voluntatem infligitur.

Quinta Difficultas. *Valet ne donatio ſub conditione facta, conditione non exiſtente?*

ANIMADVERTENDVM eſt primum, valere donationem præſentem in teſtamento factam ſecundum ius ciuile, etiam una ex quatuor conditionibus ſequentibus non adimpleta, ſcilicet, ſi fuerit conditio imposſibilis, vt ſi teſtator dixerit: lego Petro 100. ſi cœlum digito tetigerit; vel ſecundò ſi fuerit turpis, ut ſi fecerit tale peccatum; aut tertio ſi fuerit matrimonium impediens, ut ſi non nupſerit; aut quarto, ſi fuerit impeditiua alterius maioris boni, ut ſi dicat; lego centum, ſi religionem non ingrediatur Ratio eſt, quia huiuſmodi conditiones in iure pro non appoſitis habentur.

CON.

CONCL. I.

In foro exteriori donatio facta sub conditione aliqua ex ijs quatuor per testamentum, etiam non existente conditione, valet. Definita est in cap. finali, & in cap. verum de conditionibus appositis.

CONCL. II.

In foro conscientiæ donatio sub conditione aliqua ex ijs quatuor facta, conditione non existente, non valet, quando colligitur voluntatem testatoris fuisse: ut conditio adimpleretur. Ratio est; quia deficiente conditione, deficit donantis voluntas. Est tamen limitanda conclusio, nisi ille, qui donauit, uoluerit; ut eius donatio secundum ius ciuile intelligeretur. Cognoscetur, autem non fuisse testatoris uoluntatem, si fuerit literatus. Nouit enim ipse testamentum secundum prædictas leges esse interpretandum. *Limitatio.*

CONCL. III.

Iudex in foro exteriori iniquè faceret proferendo sententiam contra donantem, non impleta conditione una ex quatuor positis, si insinuauerit testator se noluisse valere donationem, nisi condítione adimpleta. Ratio est; quia iam esset præsumptio legis.

CONCL. IIII.

Quando qui donat, est bene iuris ciuilis conscius, etiam conditione una ex illis quatuor posita non existente, donatio valebit. Quia visus est secundum iuris formam donare.

Sexta Difficultas. An ualeat donatio cauſalis, cauſa non ſubſecuta, & modalis, modo non ſubſecuto?

CONCL. I.

QVANDO donatio cauſalis eſt inter uiuos, cauſa non ſubſecuta, intentio donantis eſt omnino conſulenda, & idem dicendum eſt de modali, modo non ſubſecuto; ut ſi quis dicat; dono tibi rem hanc; quia rectè mea negotia geſiſti, ſi ita factum fuerit, donantis intentio erit conſulenda. Ratio eſt; quia tunc tolletur omnis ſcrupulus: alioqui enim nunquam retinens donum, bona fide poſſidebit. Nam aget contra conſcientiam, cum ſit dubius, à qua dubitatione liberari non poterit, niſi per conſultationem.

CONCLV. II.

SI cauſa, uel modus donantis non fuerit expreſſus; ſed præſumptus, nihilominus, uel reddere acceptum, vel donatis intentionem conſulere tenetur. Et ratio eſt; quia aliter mala fide retinebit.

APP IN.I' Hinc, puella, quæ accepit munuſcula: ut alliceretur, ſi non conſenſerit turpitudini donantis, ad reſtitutionem tenetur. Quia deficit uoluntas donantis.

CONCL. III.

QVANDO res, ob cauſam præſentem donatur, &

tur, & causa non existente, accipitur, accipiens tenetur ad restitutionem. Quia deficit uoluntas dantis, quæ est donationis radix.

Hinc, accipiens Eleemosynam, ficta paupertate, est restitutioni obnoxius. Appen. 2

CONCL. IIII.

Si donatio fuerit in testamento, dispositioni iuris standum est; nisi aliunde testatoris uoluntas constet. Quia leges disponentes legata conditionalia, causa, siue modo, siue conditione non subsecuta, quando contrarium testator non expressit, fundatur in præsumptione. Quia præsumũt, quòd si aliud testator uoluisset, expressisset.

Septima Difficultas. An ualeat donatio modalis alicui facta; ut faciat, quod ratione iustitiæ, uel charitatis facere tenebatur?

CONCL. I.

Qvando opus est gratis debitum, peccat mortaliter, qui munera, siue pecuniam accipit pro opere præstando, & ad restitutionem tenetur. Ratio est; quia dans non gratis, & uolens; sed inuitus, & ad redimendam uexationem dat.

Hinc, consiliarij regis iustitiæ ministri stipendiarij, si quid ultra stipendium accipiant pro ministratione iustitiæ, ad restitutionem tenentur. Idẽ est de reliquis ministris inferioribus iudiciũ. Appen. 1

Appen.3. Hinc, recipiens donum; vt ab opere illicito. v. g. ab homicidio. &c. abstineat, ad restitutionem tenetur.

CONCL. II.

Pro opere debito ex pręcepto rectè pecunia exigitur, quæ operanti à lege statuitur. Dignus enim est operarius mercede sua.

Appen.4 Hinc, medicus pro curandis infirmis, quos ex præcepto (si non esset alius medicus) curare teneretur, aliquid exigere poterit; atque etiam testis non pro testimonio dicendo; sed quia aliquid eius causa consumpsit, & lucrari poterat.

CONCL. III.

Pro opere, siue ex iustitia, aut charitate, uel ex præcepto debito, aut pro opere supererogationis licebit pecuniam dare, & recipere non animo uendendi, aut emendi illud opus; sed inducendi alium ad tale opus exercendum Colligitur expresse ex cap. quam pio 1. q. 2. & ex cap. etsi quæstiones, de simonia.

Appen.5. Hinc, Episcopus, cui datur aliquid; vt libentius digniori faueat, & iudex, cui munus tribuitur, non ad redimendam vexationem, quia uir bonus censetur; sed vt facilius, & libentius bene iudicet, & testis, cui eadem ratione aliquid datur, ad restitutionem minimè tenetur. Quia dans non inuitus dat, neque simonia aliqua committitur.

Octaua

Octaua Difficul. An qui accepit a [illegible] ob turpem causam, & qui promisit, causa turpi subsecuta, promissum adimplere teneatur?

CONCLV. I.

Si conditio nondum est completa, promittens contractum rescindere tenetur. Ait enim Isidorus; in malis rescinde fidem, in turpi uoto muta decretum. Tenetur enim impedire flagitium committendum, quòd nisi recindendo contractum impediri non potest. *Isidorus.*

CONCL. II.

Flagitio iam commisso, promittens pecuniam pro illo committendo, promissum soluere tenetur. Constat ex cap. debitores, de iureiurando lege q., de voto.

CONCL. III.

Qui accipit pecuniam pro flagitio commisso, illam restituere minimè tenetur. Quia dans sponte dedit; de hac re supra.

Nona Difficul. An qui promisit rem certam, quam ante traditionem aliquo modo alienauit, æquiualens restituere teneatur?

CONCLVSIO.

Qui promisit aliquid in specie; vt equũ &c. tenetur sub pęna peccati mortalis adimplere pro

missum indiuiduum illius speciei, aut æquiualens reddendo. Tenetur enim homo homini iure naturæ fidem seruare, etiam non interueniente iuramento, & peccat promittens rem grauem, & non potens illam præstare.

Decima Difficultas. Licet ne pecuniam accipere pro iniurię remissione?

CONCLV. I.

NEQVAQVAM licet. Nam remittere iniuriam est animum reddendi malum pro malo remittere: & cùm talis remisſio sit opus spirituale, esset simonia pecuniam pro illa recipere. Debemus enim gratis delicta proximis remittere; quēadmodum nobis Deus condonat.

CONCL. II.

AB actione iniuriarum integrum est pro pecunia recedere. Constat ex cano. si quis contristatus dist. 40. & ex glossa ibidem. Nam qui iniuria affectus est, non tenetur damna illata in persona fama, aut fortuna remittere. Propterea quòd, lege diuina solùm obligatur ad deponendum animum sumendi uindictam, aut reddendi pro malo malum. Difficilimum tamen est discernere, deposuerit ne uindictę animum; quem quidem habet, si gaudet, ut aduersario similis iniuria inferatur.

QVAE-

QVAESTIO DE PRESCRIPTIONIBVS.

Medi. q. 16. 17. & 18. Castro de l. pen. c. 5. lib. 2. Syl. uerb. præscript. 1. & 2. Sot. li. 4. q. 5. art. 4.

Artic. primus. Quid nam est Præscriptio?

CONCLVSIO.

PRAESCRIPTIO est dominium acquisitum auctoritate legis post temporis spatium à lege permissum. Hæc conclusio, quæ continet prescriptionis definitionem, intelligetur facilè positis his, quæ ad legitimam præscriptionem desiderantur; quę quidem sequentibus propositionibus comprehenduntur. *Præscriptio quid.*

PROPOSITIO. I.

AD legitimam præscriptionem continua possessio rei præscribendæ per totum tempus à lege decretum est necessaria; vt si lex decennium statuat; illam continuis decem annis possidere debet.

Hinc, qui finito quinquennio, rem alienaret, & postea per aliud quinquennium possideret, non pręscriberet. APPEN. 1.

PROPOSITIO II.

EST etiam necessaria bona fides in possidente, idest, vt toto tempore præscriptionis non sit rei alienæ conscius. Constat de regu. iur. in 6. quia possessor malæ fidei nunquam præscribit.

PRO-

PROPOSITIO. III.

Est quoque neceſſarius in præſcribente titulus, ideſt, actus, quo dominium transferri ſolet.

Appen. 2 Hinc, poſſidens rem inuentam, non præſcribit. Quia detentio rei inuentæ nunquàm transfert dominium.

Appen. 3. Hinc, neque fur, aut latro præſcibere poteſt. Propter eandem rationem. Vide gloſſam in cap. ſi diligenti de præſcriptionibus.

PROPOSITIO IIII.

Est quarto neceſſarium; ut res præſcibenda ſit talis naturæ; ut à iure præſcribi non prohibeatur.

Appen. 4. Hinc, ſubditus præſcribere non poteſt contra prælati obedientiam; ut in aliquo caſu obedire non teneatur.

Appen. 5. Neque etiam; ut ſtipendium uiſitanti Epiſcopatum aliquis ſoluere non teneatur; ut conſtat ex cap. cum ex officio de præſcriptionibus.

Appen. 6. Tum nec poteſt quis preſcribere, ne Eccleſiaſticum interdictum ſeruare teneatur; ut definitum eſt in cap. alma mater, de ſententia excommunicationis in 6.

Appen. 7. Neque laicus ius patronatus, aut ius exigendi decimas (ut habetur in cap. cauſam de præſcriptionibus) præſcribere poteſt.

Appen. 8 Neque limites unius diœceſis ab alia præſcribi poſſunt; ut in cap. ſuper eo, de parochiis eſt definitum.

Appen. 9. Neq; homo liber præſcribi poteſt. Quia prohi-

betur

betur 16 q. 3. cano. placuit.

Neque publicę res;ut viæ,plateæ &c.quia pro hibentur lege pręſcriptio.C. de oper. publicis. Appen.10

Neque penſiones, uel tributa, quæ Principi, Reipublicæ, aut ciuitati ſoluuntur. Ita definitur dicto cano. placuit. Appen.11

Neque res dotalis, aut pupillorum, durante pupillari ætate, quæ eſt vſque ad 14. annum, aut bona minorum ſine iuris ſolemnitate uendita,uel bona Eccleſiæ abſque concenſu capituli alienata. Quia eorum alienatio à lege, & à iure præſcribi prohibetur. Appen 12

Neque res, quę à teſtatore alienari prohibetur. Quia hoc ius uetat per textum, & gloſſam in lege 2. C. de vſucapio, pro emptore. Appen.13

Neque res poſſeſſa alieno nomine; ut commo data. Quia quod alieno nomine retinetur, non uerè poſſidetur. Appen 14

Neque res empta ab eo, cui eſt interdicta ſuo rum bonorum adminiſtratio. Nam; ut res minorũ pręſcribi non poſſunt; ita neque aliorum, qui bus dantur curatores propter ſuarũ rerũ abuſum. Appen 15

Neque currit præſcriptio contra ignorantem. Quia non eſt in culpa, qui ignorat rem ab alio poſſeſſam eſſe ſuam;neque contra impeditum; ut contra excommunicatum, cui non datur actio in iudicio, niſi fuerit in mora petendi abſolutionẽ. Appen.17

Tandem neque qui pręcario poſſidet,ideſt,ad præces ueri domini, nec debitor præſcribere poſſunt: neque emphyteota, ideſt, qui emit Appen.18

agrum

agrum ad tempus per ſuam, aut filiorum uitam, neque cenſuarius, qui per aliquod tempus penſionem non ſoluit; quia hi omnes non habent bonam fidem; cum ſint rei alienæ conſcij.

Syl. ibi. n. 12 Sot. eodem art. Medin. q. 16.

Primum dubium. Quot modis præſciptio interrumpitur?

R. uarijs. Primo per malam fidem ſuperuenientem ante prҿſcriptionem finitam; ut habetur in cap. fin. de præſcriptionibus. Secundo per litis conteſtationem, ideſt, per petitionem actoris in iudicio, & per reſponſum illius, contra quem agitur, & alijs modis apud Sylueſtrum.

Sot. artic. 4. citato.

Secundum Dubium. Eſt ne idem præſcriptionum tempus?

R. uaria ſunt tempora. Eſt enim longum; ut annorum, inter præſentes 10. & 20. inter abſentes, atque hoc contra laicos, & priuatas perſonas &c. logisſimum 40. annorum contra Eccleſiam, & contra Romanam Eccleſiam 100. annorum: in his autem iuris periti ſunt conſulendi.

Sot. eo. loco.

Art. Secundus. An finita præſcriptione legitima, ſi dominus rei inueniatur, præſcribens iure prҿſcriptionis posſit illam in foro conſcientiæ retinere?

GLOSSA in cap. vigilanti, de præſcriptionibus tres citat opiniones. Quarum prima affirmat teneri ad reſtitutionem, quocunque tempore conſcientia

conſcientia rei alienæ ſuperuenerit. Secunda opinio aſſerit poſſidentem teneri ad reſtitutionem ſi titulo gratioſo donationis poſſideat; non autem ſi titulo oneroſo, ſcilicet, emptionis. Tertia tenet abſolutè, finita præſcriptione cum bona fide, eſſe tutum in conſcientia, & ad reſtitutionem minime teneri, quam ſequitur Soto. Adrianus optimè diſtinguit. Nam, aut ille, contra quem pręſcribitur, fuit negligens in recuperando ſua bona; quia potuit, & illa recuperare deſtitit; aut fuit negligens; quia ignorabat rem ſuam eſſe apud alium, aut neſciebat apud quem eſſet, uel aliqua iuſta de cauſa ſciens rem apud alium eſſe recuperare, aut repetere non potuit

CONCL. I.

QVANDO creditor fuit negligens in repetendis ſuis bonis, & præſcribens bona fide, & titulo habuit poſſeſſionem, tunc finito præſcriptionis tempore, ad reſtitutionem non tenetur. Hæc eſt Scoti, & Adr. & Sylueſt. ubi ſupra, qui dicit eſſe omnium Theologorum. Definita eſt expreſſè in cap. ſanctorum, de præſcriptionibus, & in cap. placuit 16. q. 3. *Scot. Adria. Syluest.*

Hinc, emens rem furtiuam bona fide, ſi per triginta annos illam poſſideat ad reſtitutionem non tenetur. Ita definitur in lege, ſi aliena. ff. de vſucap. perinde qui emit à minori, quem maiorem eſſe arbitrabatur; vt colligitur ex tex. & gloſſa in cap. 1. de rebus Eccleſiæ non alienandis. *Appen. I.*

Idem

Idem dicendum est de illo, cui est res furtiua legata, si per 30. annos bona fide illam possideat. Ita tradunt doct. in §. furtiuè instituta de usucap Idē quoque iudicandum de hærede singulari in rebus furtiuis defuncto succedente.

Appen. 2 Hinc, qui per tempus immemoriale decimas non soluit, ad restitutionem non tenetur. Quia potest illas præscribere; est tamen diligenter notandum Theologis; ut semper in his consulant iurisperitos, qui si dixerint in casu, de quo interrogantur, habere locum præscriptionem; tunc præscribens ad restitutionem non tenebitur. Sin minus, erit restitutioni obnoxius.

CONCLV. II.

QVANDO ille, contra quem præscribitur, toto præscriptionis tempore fuit impeditus, uel ignorantia, uel alio iusto impedimento, quominus rem suam apud alium retentam peteret, etiam finita præscriptione (si fuerit rei alienæ conscius) ad restitutionem suo domino faciendam tenebitur. Patet; quia ratio, ob quam lex transfert dominium in præscribentem, est ad puniendam negligentiam domini, qui rem suam per longum tempus negligit, ut expresse in cap. vigilanti, habetur; & cùm in præsentia ratio legis cesset, cessare debet lex, præsertim pœnalis. Hæc conclusio est Adrian. vbi supra, & Medinæ, & Syluest. contra Soto hac distinctione.

Prima Diffic. Possessor malæ fidei, finita præscriptione, erit ne in conscientia tutus? *Cast. ubi su. cap. 11 § 4. principali.*

Glossa in cap. finali de præscriptionibus, & Adrian. in hac materia uarias citant opiniones. *Adr. Medi.* Quarum prima, dicit omnes leges ciuiles concedentes præscriptiones 30. aut 40. annorum, cum mala fide non esse per cap. finale de præscriptionibus reuocatas. Secunda opinio est Pano. in cap. finali citato, asserentis leges omnes concedentes malæ fidei præscriptionem esse omnino per ius canonicum abrogatas. Tertia opinio est Medinæ, qui dicit quò ad res, quæ sunt apud præscribentem requiri bonam fidem in præscribente, & quantum ad hoc esse prædicta leges ciuiles reuocatas; non autem quantum ad ius petendi, uel exigendi aliquod debitum, aut seruitutem; ut si statuto caueatur; vt debitum amittatur, si per triennium non petatur. Quarta opinio est Adria. distinguentis de mala fide, quam potest quis habere cum peccato, & sine peccato.

CONCLV. I.

Ivs canonicum reuocans præscriptiones malæ fidei leges ciuiles negantes in iudicio actionem domino rei præscriptæ, non reuocat. Nam, cùm leges illæ sint iustissimæ; quia puniunt negligentiam domini, propter quam rerum dominia confunduntur, quod quidem in detrimentum

Reipublicæ

Reipublicæ redundat; non erunt profectò per ius Canonicum reuocatę.

CONCL. II.

Ius canonicum malæ fidei pręscriptionem reuocans leges ciuiles transferentes dominium in malæ fidei possessorem abrogat. Nam quantum ad hoc leges illæ sunt iniustæ, & contra ius diuinum, & naturale. Iniquum enim est; ut conscius rei alienæ iure canonico hoc expresſè prohibente, (ut ex cap. finali citato constat) pręscribat.

Appen. Hinc, debitor uectigalium tenetur in conscientia restituere, quando quæstor uectigalium per triennium ab illo uectigalia petere neglexerit, licet finito triennio in iudicio ratione præscriptionis conuinci non posſit. Quia est possessor malę fidei. Perinde iudicandum est de domino, à quo per negligentiam famulus stipendium non petijt.

Soto art. 4. ubi sup.

Secunda Difficultas. Poterit ne aliquis pręscribere rem alienam habens dubiam conscientiam?

Dub. quis sit

Panor. Adr. Medina.

Dubius dicitur, qui est incertus, & habet argumenta in utraque partem, quorum ratione neutri parti assensum pręstat glossa in cap. finali, de præscriptionibus, & Panor. cum glossa, & Medina partem affirmantem tenent. Adria. in hoc tractatu partem negantem defendit.

CON-

CONCL. I.

STANTE conſcientia dubia, ſit ne meum, an tuum, quod poſſideo, ad reſtitutionem non teneor. Nam, ut in pari cauſa turpitudinis melior eſt poſſidentis conditio: ita in præſentia.

CONCL. II.

TENETVR tamen, qui ita dubius eſt, omni modo poſſibili inueſtigare ueritatem. Alioqui .n. habebit iam ignorantiam, quæ eſt culpabilis? quare, uel tenetur diuidere bona cum ſuo riuali, uel ſi fuerit incertus, pauperibus dare. *Soti eſt art. 4. q. 5. lib. 4. de iuſtitia & iur.*

CONCL. III.

QVI ita dubius eſt, poſſideat ne alienum &c. durante conſcientia dubia, præſcribere non poteſt. Nam qui talem conſcientiam habet, tenetur habere animum paratum ad reſtituendum alienum, etiam ſi poſt mille annos fuerit ueritas comperta: & qui præſcribit, finito præſcriptionis tempore ad reſtitutionem non tenetur.

Dubium. An quando defunctus habuit malam fidem, ſcilicet, ſe rem furtiuam detinere, hæres illius præſcribere poſſit?

Soto, ubi ſupra, partem affirmantem tenet; nihilominus cũ gloſſa in §. fortiuè inſtituta de uſu capionibus multos ibi text. adducẽte dicendũ eſt talem hęredẽ, ſiue uniuerſalem, ſiue particularem

nullo tempore præscribere posse, quantumcunque bonam habeat fidem. Cæterum si hæres bonæ fidei rem furtiuam alteri uendat, emptor spatio. 30, aut 40. annorum pręscribere potest.

PROPOSITIO.

HAERES bonæ fidei defuncto bonam fidem; siue titulum habenti, succedens, præscibere potest. Quia ipse habet titulum hæreditatis. v. g. defunctus bona fide possidebat rem alienam domi inuentam, hic non habet titulum, sed bonam fidem; quę quidem res præscribitur ab hęrede, cum titulum, & bonam fidem habeat. Hæc de præscriptionibus.

QVAESTIO DE LVDI RESTITVTIONE.

Alex Alen. 3. p. q. 86. m. 3. S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. Caiet. ibi. & q. 168. Ricar. art. 5. q. 8. Me. q. 21. Soto lib. 4. q. 5. Pater Alcocer in sua summa delos iuegos. Cast. de l. pen. lib. 2. c. 11. Syl. v. ludus.

Art. Vnicus. An qui lucratur pecuniam contra legis prohibitionem, ante iudicis sententiam ad restitutionem teneatur?

TRES sunt opiniones. Prima Paluda. affirmantis teneri in conscientia, uel pauperibus, uel amittenti illam restituere, quocunque ludo illam acquisierit; nisi sit ludus Reipublicæ utilis; ut est hastiludium. Secunda est S. Tho. asserentis ad restitutionem obligari, quando ludus lege prohibetur. Tertia est Alex. & Syluest. qui docent ad nullam restitutionem teneri lucrantem ludo prohibito, demptis casibus infra exponendis.

CON-

CONCL. I.

LVCRANS pecuniam in ludo neque iure naturali, neque diuino ad restitutionem tenetur. Neutro enim iure tenetur aliquis ad restitutionem, nisi propter iniustam acceptionem alieni, aut detentionem, quæ fit, inuito domino; & cùm lucrans pecuniam in ludo non retineat illam, inuito domino, ad nullam restitutionem tenebitur.

CONCL. II.

NEQVE iure canonico, aut ciuili aliquis ad restitutionem talis lucri obligatur. Quia leges prohibentes ludum, dominij translationem non prohibent: quemadmodum leges uenditionem à minori factam impediunt.

CONCL. III.

AMITTENS pecuniam in ludo, illam in iudicio repetere potest, & lucrans damnatus à iudice soluere tenebitur. Constat per authenticam alearum usus. C. de religiosis, & sumpt. fu. leges enim prohibentes ludum, amitteutibus actionẽ in iudicio tribuunt.

Primum Dubium. In quibus casibus aliquis ad restitutionem pecuniæ ludo acquisitæ tenetur? *Sylue n 12. 13. & 14 et Castro ubi supra.*

R. in multis casibus, qui sequentibus propositionibus continentur.

PROPOSITIO. I.

TENETVR, quando ludens non est dominus pecuniæ amissæ.

APPEN. 1 Hinc, qui lucratur à filiofamilias, qui est in potestate patris, tenetur restituere. Quia non est dominus pecuniæ amissæ, nisi sit parua quantitas pecunię deperditæ, uel habeat patrem diuitem, uel ex voluntate patris luserit. Nam licet, non consenserit, consentire tamen videtur: uel nisi sint bona castrensia, uel quasi castrensia. Quoniam eorum dominium habet.

APPEN. 2. Hinc, qui lucratur pecuniam à seruo, siue à religioso, est quoque restitutioni obnoxius. Quia nullus istorum dominium bonorum habet.

PROPOSITIO. II.

SI ludens habet dominium bonorum; est tamen eorum administratio sibi interdicta, non potest in ludo pecuniam amittere, & qui lucratur ad restitutionem tenetur. Ratio est; quia, ut non ualet donatio, siue alienatio ab illo, per quemcunque alium contractum facta; ita neque ualebit alienatio facta per ludum.

APPEN. 3. Hinc, qui à minore existente sub tutore, aut curatore lucratur, ad restitutionem tenebitur.

APPEN. 4 Perinde qui lucratur à coniugata; quia non habet administrationem bonorum, sibi, & marito communium, neque etiam dotis. Ratio est; quia lex prohibet alienationem per istas personas factam;

ctam; nisi mediante auctoritate superioris, curatoris, scilicet, aut tutoris, aut mariti, fiat alienatio. Limitatio. Intelligendum hoc est, nisi paruitas materię excuset; aut mulier, vltra dotem habeat aliquorum bonorum administrationem. Illa enim in ludo amittere poterit.

Hinc, religiosi studentes, vt non possunt alienare bona ratione alimenti data; ita neque inter ludendum amittere. Appin.5.

PROPOSITIO III.

QVANDO persona, cui prohibetur alienatio; vt filiusfamilias, aut minor pecuniam à collussore hoc ignorante lucratur, tenetur ad restitutionem: non autem si collussor uolens, ac lubens ad ludendum cum prohibito accesserit. Et ratio est; quia volenti, & consentienti non fit iniuria. Tum etiam, quia filiusfamilias non prohibetur, dominium acquirere. Hæc propositio est Gab. & Sylue. Oppositum tenet pater à castro, nisi ludens cum minori donare voluerit, quo casu procedit prior opinio. Gab. Sylue. Castro.

PROPOSITIO. IIII.

QVANDO religiosus habet facultatem donandi certam pecuniæ, aut rerum quantitatem, illam per ludum in alium transferre poterit. Hęc est patris Alcoçer: demptis tamen religiosis ordinis minorum, quorum prælati non possunt faculta- Alcócer ubi supra.

tem alienandi concedere ; etiam si inquit, intentio prælati tacita fuerit; vt per ludum talis pecuniç quantitas non alienaretur. Opposita opinio est etiam probabilis; quia religiosus non habet facultatem in alium dominium transferendi, siue vsum rei contra voluntatem tacitam, siue expressam prælati: & nunquam talis fuit prælati voluntas: vt ludo illa pecunia alienaretur, nec valeret translatio.

PROPOSITIO. V.

QVANDO alter ludentium in ludo fraudem commisit, quicquid fraudulenter lucratus est, restituere tenetur. Nam collussor intentionem transferendi dominium, interueniente fraude, nunquàm habuit, & si fraudem nouisset, ad ludum non accessisset. Committitur autem fraus, quoties leges inter ludentes constitutæ, non seruantur.

DD. vbi su. *Secundum Dubium. Quid si alter ludentium sit peritissimus.*

PROPOSITIO. I.

SI ambo sunt ignoti, quod peritissimus tunc lucratur, quandiu imperitiam aduersarij ignorat, restituere non tenetur.

PRO-

PROPOSITIO. II.

Intellecta autem aduerſarij imperitia, & ſe longè peritiorem intelligens, tenetur, aut à ludo recedere, vel tantam palmam aduerſario concedere, quanta; ut par ſit vtriuſque conditio, deſideratur. Alioqui enim fraudelenter lucraretur; nam æquipollent fraudem committere, & aduerſarium ſcientía multò inferiorē pecunia expoliare.

Tertium Dubium. Quid ſi ambo antea ſe nouerant?

PROPOSITIO. I.

Si imperitus perito dixerit; age, quicquid lucratus fueris, tibi condono, non tenebitur peritior ad reſtitutionem. Volenti enim, & conſentienti, non fit iniuſtitia.

PROPOSITIO II.

Peritior reſtituere tenebitur, etiam ſi imperitus uolens, & ſciens ad ludum accedat, ſi non dixerit, tibi quicquid lucratus fueris, condonare volo. Quia cupiditas lucri excecat illum, ne forſitan exceſſum peritiæ aduerſarij animaduertat. Tum etiam; quia non vult transferri dominiū, niſi ſeruatis ludi legibus, prȩſertim ludentiū æqualitate. Hæc eſt opinio doctiſſimi Patris Frāc. Alcoçer. Opinio oppoſita eſt Medi. & ratio illius eſt; quia imperitus volens, & ſciens aduerſarij peritiā, & ad ludū accedēs iuri ſuo renunciare videtur

Alcoter Medina locis citatis.

videtur ; & cùm volenti, & consentienti non fiat iniustitia, peritus non erit restitutioni obnoxius.

Syl. uerb. ludus Soto ubi sup. ar. 2.

Quartum Dubium. Qui inducit aliquem ad ludendum timore mortis, uel amissione alicuius boni temporalis, siue rubore aliquo, si lucretur, tenebitur collussori restituere?

CONCLVSIO.

QVI dicit alteri, ego te interficiam, si mecum non luseris, vel non soluam pecuniam, quam lucratus es, vel coram alijs dixerit, si non luseris mecum, miserrimus iudicaberis, ad restitutionem tenetur. Quia deest libertas in inducto, quæ est potissima radix iustitię translationis. Hæc est. S. Tho. & Caiet. ubi supra S. Thom. & Syluest. & patris à Castro de lege pœnali.

S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. ad. 2. Caiet. Syl. Castro

Quintum Dubium. Quid, si ita inductus aliquid fuerit lucratus?

Respondeo, pater Alcoçer defendit teneri ad restitutionem inducenti. Et ratio est; quia, ut non potuit amittere; ita neque lucrari. Contraria opinio est peritissimi Sacræ Theologiæ apud D. Frãciscum Salmanticæ prælectoris patris. Gaspari *Vzeda*. Propterea quòd, inquit, inducens liber ad ludendum accessit: ac proinde translatio per illum facta, in ludo valebit.

Alcocer cap. 21. ubi sup. Vzeda.

Sextum

Sextum Dubium. *Qui ludit pecunia credita, tenebitur ne ad pecuniæ in ludo amissæ restitutionem?*

Sylue. & Castro, Soto ubi sup art. 2.

Dvae sunt opiniones. Prima est patris à Castro, & Sot. affirmantium amittentes pecuniam creditam, non teneri in conscientia ad illius solutionem. Quia lege cautum est in Castella, ne quis pecunia credita ludat; extra Castellam verò, vbi ius tantùm commune seruatur ad restitutionem teneri. Hos sequitur pater Alcoçer cap. 30. & 31. in tractatu (*delos iuegos*) Opinio tamen Adr. probabilior videtur. *Adria. Alcocer.*

CONCL. I.

Nvlla etiam lege prohibente ludum pecunia credita, amittens pecuniam est ad illius solutionem obligatus. Et ratio est; quia cùm ludens pecunia credita, posset illam repetere coram iudice post solutionem factam; poterit quoque illam ratione mutuæ compensationis retinere, quãuis ratione promisi illam soluere teneatur.

PROPOSITIO. II.

Qvando in regno Castellæ sunt bella milites tabulis, aut alea ludentes ad restitutionem tenentur. Constat ex lege prima tit. 2. lib. 8. ordin. regal. Verùm lex hæc solùm obligat milites, & in regno Castellæ existentes. Quia leges curiæ Castellæ alia regna inuictissimo Regi nostro Philippo subiecta minimè obligant.

PRO-

PROPOSITIO. III.

In omnibus casibus, in quibus aliquis ad pecuniæ ludo acquisitæ restitutionem tenetur, obligantur etiam, qui talis ludi, & fraudis causa fuerunt.

Appen. 1. Hinc, habens domum ad ludendum paratam, & alios ad ludendum inuitans, si fraudis faciendæ, aut iam factæ conscius fuerit, quicquid fraude acquisitum fuerit, restituere tenebitur; si tamen fraudis faciendæ, aut iam factæ conscius fuerit, aut occasionem dederit.

Appen. 2. Perinde etiam tenetur habens domum paratam ad ludendum, si est causa; vt filiusfamilias, aut alius, qui alienare non potest, pecuniam amittat. Et ratio conclusionis est; quia non solùm malefactor; verùm etiam omnes, qui sunt damni causa, ad damnum resarciendum tenentur, vt vsurarius, & eius ministri, de quibus supra.

Septimum Dubium. Quid si aliqui contendant inter se, sit ne aliquod factum, uel faciendum, aut quod hoc, aut illud eueniat, sub certa pecuniæ quantitate?

Hoc genus ludi vulgo (*apuestas*) nominatur.

CONCLV. I.

Qvod hoc genere ludi quis lucratur, restituere non tenetur, etiam si contentio de re illicita sit; uerbi gratia, si vnus dicat alteri, ne dicas patri verbum

verbum contumeliosum; alioquin, uel tu mihi, vel ego tibi 100. ducatos dabo. Et ratio est; quia quamuis res sit prohibita, pecuniæ tamen translatio voluntaria est, & nullo iure impedita, siue prohibita. Opinio opposita est probabilis eo modo, quo illam pater Alcoçer defendit.

Alcocer ubi supra.

Octauum Dub. Quando lucrum ex ludo est restituendum, cui est facienda restitutio?

Respondeo; in quæstione, cui sit facienda restitutio, huic dubio satisfecimus.

Nonum Dubium. Poterit ne quis propria auctoritate accipere rem collusoris titulo recompensationis, & à petitione pecuniæ in iudicio abstinere?

AD R. hoc licere opinatur. Soto lib. 4. de iustitia, & iure q. 5. art. 2. ubi citat Adrianum, est dubius circa hanc rem.

PROPOSITIO.

Si aliquis titulo recompensationis occupasset bona lucrantis, vel debitum retinuisset, non esset ei restitutio præcipienda. Quia potest eius factum iuxta probabilem Adriani opinionem defendendi. Hæc de ludo.

Syl. v. usura 4. Caie. Nauar. Medin. C. de resti. de sequentib. diffic. dissentunt Soto. a. q. 8. usque ad finem lib. 6. de iust. & iure

QVAESTIO DE CAMBIIS.

Artic. Primus. Quid, & quotuplex est cambium?

CAMBIARE est unam rem cum alia siue eiusdem, siue alterius speciei permutare. Mercatorũ tamen vsus fecit; ut nomine cambii permutatio, pecuniæ,

pecunię vnius generis pro mutatione pecuniæ alterius, siue eiusdem generis; sed alterius loci intelligatur.

CONCLVSIO.

CAMBIVM est permutatio pecuniæ pro pecunia statim reddenda, uel si reddatur post tempus in alium locum, non est habenda ratio solutionis propter temporis spacium, sed propter loci distantiam; ut si Valentiæ cambiatur pecunia, Romæ soluenda. Hæc est cambij descriptio, qua per particulam, statim reddenda, distinguitur à mutuo, in quo datur pecunia post aliquod temporis spacium reddenda; in cambio uerò statim, nisi loci distantia impediat, tunc que nulla; ut in fra dicetur potest haberi temporis ratio. Conueniunt autem mutuum, & cambium, quod uterque contrahentium pecunię permutatæ in alium transfert dominium.

Variæ sunt cambij diuisiones. Diuiduntur enim in realem, & siccum: rursus in purum, & mixtum; tertio in iustum, & iniustum, & dubium à Caie. 4. à Nauarro proponuntur septem cambiorum genera, ad quæ omnes cambiorum contractus siue iusti, siue iniusti reducuntur. Quorum primum est per officium, secundum minutum, tertium per litteras, 4. per translationem realem, 5. ratione lucri cessantis, 6. depositariũ, & 7. ratione permutationis, aut uenditionis pecuniarum. Vltima diuisio, qua omnia hæc cambiorum

rum genera comprahenduntur est, qua cambium diuiditur in cambium per officium, & per litteras; rursus cambium per litteras secatur in cambium ratione translationis pecunię ex uno loco in alium, uel ratione permutationis, & translationis simul.

Artic. Secundus. An cambium per officium sit licitum?

V.G. liceat ne habere mensam paratam; ut omnibns indigentibus pecunia mutuari possit, hac lege, & conditione; vt tempore solutionis aliquid ultra sortem mutuanti reddatur.

Duæ sunt opiniones. Prima Dur. quem sequitur Medina, qui affirmat licere. Huius sententiæ dicitur fuisse Scot. d. 15. q. 2. quod nec somniauit. Nam Scot. loquitur de negotiatione licita, quæ fit emendo, & uendendo in Repub. non autem de cambijs, quæ ipse de vsuris uerba faciens, damnauit. Nauarro arbitratur hoc licere aucto ritate Reipublicæ tantùm. Opposita opinio est Caietani asserentis cambium per officium nullatenus esse licitum. Et potius uidetur habere rationem mutui, quam cambij. *Scot. Dura. Medi. Caie. Nauarro.* *Scot. liberatur.*

CONCLVSIO.

CAMBIVM per officium; ut in titulo arti° proponitur, nullo modo est licitum. Est enim vsurarium; ut constat ex definitione usuræ, quę est recipere aliquid vltra sortem ratione mutui; quod

quod quidem ita est intrinsecè malum; vt nulla ratione sit licitum.

Medi. ubi supra.

Artic. Tertius. An cambium per minutum sit licitum, in quo ratione permutatę pecuniæ aliquid ultra sortē exigitur?

V. G. si detur à campsore moneta argentea pro aurea, hac lege; vt sibi pro singulis aureis tria, aut 4. dipondia reddantur.

CONCL. I.

TALE cambium per minutum est licitum. Ratio est; quia permutatio pecuniæ est licita, & tale cambium est permutatio pecuniæ vnius generis, pro pecunia alterius generis.

CONCL. II.

INTEGRVM est campsoribus ratione permutatæ pecuniæ aliquid ultra valorem pecuniæ, quā reddunt exigere. Sunt enim ministri publici, Reipublicæ hac in re seruientes. Nam ut alijs mercatoribus fas est ratione laboris, & expensarum merces carius vendere, quàm emerunt; ita etiam integrum erit campsoribus ratione laboris, & expensarum, quas consumunt in congregandis, & conseruandis pecunijs, aliquid ultra valorem pecuniarum, quas reddunt, exigere. Hoc idem, quod licet campsori, publico, est etiam licitum cuicunque permutanti pecuniam. Ratio est; quia in hoc casu non est mutuum; sed permuta-

permutatio, atque ita ratione laboris, uel alterius in commodi aliquid exigere licebit. Ita enim decretum est in quadam pragmatica regia. Oppositum tenet Caiet. cauere tamen debent campsores; ne ratione permutationis plus, quàm à lege statutum est, exigant.

Art. Quartus. De Cambio per literas?

Hoc cambium sub hac forma celebratur, accipe 100. nummos aureos Valentiæ, & da illos mihi Romæ. *Soto lib. ubi sup. & Me. & Caiet. in hoc tractat.*

CONCLV. I.

Tale cambium per literas est licitum, si minus in uno loco, quàm fuit acceptum in alio, redditur. Ratio est; quia campsor hic tantum in sua proportione exigere potest, quantum, si translator pecuniæ conduceretur, ratione laboris, & expensarum peteret. Suum enim laborem, & expensas in hoc ministerio Reipublicæ vtili campsores consumunt.

CONCLV. II.

Haec cambia non solùm extra Hispaniam; uerùm etiam intra eandem sunt licita: ut si dētur literæ Metinæ ad Toletū, uel ad alium quantumcunque finitimum locum. Eadem est ratio cambiendi ad proximum, & ad distantem locum; & ut ad distantem licet, ita ad proximum. Non tamen tanta pecunia est exigenda ad proximum locum

cum, quanta ad diſtantem: quia non tantum periculi eſt timendum, neque tot expenſę fierent, ſi famulo pecuniæ darentur: ut ad proximum locum, ſicut ad diſtantem transferret.

CONCL. III.

CAMBIA, quæ per literas ad loca diſtantia finguntur, ſunt omnino illicita, & uſuram palliatam continent. V. g. ſi quis diceret mercatori, da mihi Metinæ 100, & reddam tibi Vlysbonæ totidem, vbi accipiens fingit ſe habere cambium, quod non habet: ubi etiam ſinguli argentei duobus dipondijs noſtros ſuperant. Eſt enim contractus uſurarius; quia dans pecuniam Metinæ tempore ſolutionis, accipit ultra ſortem ratione mutui, quod hac cambij forma palliauit.

Prima Difficul. *An in cambio per literas aliquid ratione expectatæ ſolutionis ex parte dantis pecunias campſori in alium locum transferenda, & ratione breuioris ſolutionis ex parte cãpſori exigi poſſit?*

V. G. ſit precium iuſtum transferendi 1000. à Metina ad Flandriam 100. dicatque dominus pecuniæ campſori; ſi remittis mihi 30. ex 100. quæ eram tibi in Flandria ſoluturus, expectabo te per duos menſes, (*y no ſea a dia uiſta, ideſt, que ſe page el die ſeguente deſpues de uiſta la cedula,*) uel ſit caſus ex parte campſoris, ut dicat campſor recipienti

pienti literas. Hispali sunt tibi soluendę pecuniæ, & redditurus 100. per 1000. si autem post mensem redditurus es 80. licebit ne tunc ratione breuioris solutionis plus exigere.

CONCLV. I.

RATIONE breuioris solutionis in cambio per literas, plus exigere, quàm esset propter tardiorem solutionem reddendum campsori, haud licet. Quia talis exactio est vsuraria omnino, & mutuo æquipollet. Idem enim est, ac si diceret; debeo tibi 1000. ducatos, si tibi statim vis soluam, remissurus es 100. si post mensem 80. quod quidem est apertissima vsura ratione expectatę, vel anticipatę solutionis.

CONCL. II.

DANTI nummos Metinæ; ut sibi Vlysbonæ, aut in Flandria reddantur, ratione dilatatæ solutionis non licet campsorem iusto pretio defraudare. Est enim manifesta vsura. Idem enim est recipere aliquid pro expectatæ pecuniæ solutione, ac si diceretur; remitte mihi 10, quæ tibi debeo, & accipe pro mense mutuum. Nullo namque modo in cambijs est habenda ratio ad tempus solutionis; ut plus, uel minus aliquid exigatur. Quia esset iam cambium usurarium. Quod est diligenter confessoribus animaduertendum.

CONCL. III.

CAMBIVM intra eundem locum, in quo ra-

tione dilatatæ solutionis aliquid ultra sortem exigitur, omnino illicitum, & usurarium est. Constat conclusio ex definitione usurę supra posita. Vnde sequitur omnes huiusmodi campsores in statu damnationis esse.

Secunda Difficul. An in cambio per litteras, quando pecunia à campsore datur, liceat plus ratione loci exigere?

Exempli gratia. Interest maximè campsori transferre pecuniam Vlysbonam: atque etiam mercatori accipienti illam Metinæ à campsore idem conuenit; est modò difficultas posita an in cambio &c. Opinio Soti est; sine discrimine approbare huiusmodi contractum. Nauarro quinque modis hoc considerari posse docet, & ultimo, atque 5. modo asserit ratione permutationis hoc fieri posse. Et ratio illius est, quia permutatur pecunia præsens pro absentes, & cùm omne præsens sit absente pretiosius; ideo ultra pecuniam datam aliquid amplius ratione pecuniæ absentis exigere, & accipere poterit.

Sot. Nauar.

CONCLVSIO.

Haec ratio, pace sapientissimi, & Christianissimi viri dixerim, nullam uim habere videtur. Nam hinc liceret omnibus vsurarijs, hoc colorę vsuras uestire. Dicerent enim, non mutuo; sed permutuo tibi pecuniam pręsentem pro absente, post duos menses mihi reddendam. Est autem limitanda

mitanda conclusio, dummodò sit utrobique idem pecuniæ ualor. Nam si in uno loco pecunia sit preciosior, quàm in alio, liceret quidem; ut infra dicetur. *Limitatio.*

Tertia Difficul. licet ne campsori aliquid ultra sortem exigere; quia numerat statim pecuniam, cuius solutionem differre poterat?

Exempli causa. Est solemnis nundinarum consuetudo; ut emptores uenditoribus numerata pecunia non soluant, sed campsorem; ut ministrum, & fideiussorem tribuant, dicentes sub hac forma; solues nomine meo Ioanni in nundinis futuris 100. iam campsor non tenetur; ut constat, statim soluere, quòd si creditor uelit; ut statim sibi fiat solutio, tenetur reddere campsori pro singulis miliaribus, quinque dipondia. Hæc est communis consuetudo, de qua modò quæritur; an sit licita. Soto affirmat hoc licere; quia campsor est fideiussor, & minister. Nauarro contrariam opinionem tuetur. *Sot. Nauarr.*

CONCLVSIO.

Nullo modo talis consuetudo est licita. Et ratio est; quia non licet aliquid ratione anticipatæ solutionis exigere. Est enim manifestissima usura; ut ex supra dictis constat. Et in casu huius difficultatis campsores ratione anticipatæ solutionis, quinque dipondia pro singulis miliaribus exigũt.

Cait. de cāb. Syl. uer usura 4. Soto li. 6. q. 12. ar. 1

Art. Quintus. An liceat permutare pecuniam unius regni, ubi est penuria illius, pro pecunia alterius regni, ubi est maxima abundantia, non seruata ęquali pecuniarum quantitate?

V. G. in Flandria est rarior pecunia, quàm apud nos, licebit hispano existente in Flandria dicere flandrensi; accipe hic 10. & redde mihi in Hispania 14. quia in Flandria est rarior pecunia.

CONCLVSIO.

No. de cābijs. Resolutio Valencia:~

CONTRACTVS cambij, in quo propter raritatem pecuniarum campsor plura recipit, vbi pecunia abundat, & pauciora reddit, ubi est pecuniarum penuria, licitus est. Nam est contractus permutationis, in quo seruatur æqualitas; & quemadmodum si Valentiæ mensura tritici 18. dragmas argentea valeret, & Toleti 6. licitum tunc esset accipere Toleti tres mensuras tritici, ut Valentiæ vna tantùm redderetur: quia tanti ualoris est vna mensura Valentiæ, quanti tres Toleti; ita 90 in Flandria ualent 100. in Hispania, Licitum erit campsori accipienti in Hispania 100. non reddere in Flandria, plusquàm 90.

Primum Dubium. Licebit ne mercatori existenti in Flandria dicere, accipe hic 90. & in Hispania 100. redde.

CONCLVSIO.

LICET quidem pauciora danti, vbi est rarior pecunia

pecunia; vt plura sibi, ubi est abundantia, redda[n]tur. Ratio est; quia in permutatione; ut dictum est, seruatur æqualitas.

Secundum Dubium. Licebit ne etiam campsori accipienti Metinæ, non solùm propter rationem dictam reddere aliquid minus in Flandria, pro labore, & expẽsis in transmittenda pecunia?

V. G. si ita fiat contractus; ego accipio à te nunc 100. Metinæ, hac lege; vt reddam 90. in Flandria, quæ ualent 100. in Hispania, & præter hæc, ratione translationis reddes mihi quinque.

Soto, ubi supra, tenet non licere.

CONCL. I.

TALIS forma contractus est licita. Nam si vtrunque cambium per se separatam est licitum: cur ambo simul licita non erunt? Hæc omnia sunt vera, dummodò aliquid minus ratione temporis non reddatur. Nam esset, non permutatio; sed mutuum, in quo aliquid ultra sortem ratione dilationis temporis exigeretur; quia de ratione mutui est fluxus temporis; non autem de ratione permutationis. Nam redditio rerum, quæ permutantur, simul fieri debet, nisi loci diuersitas obstet. Tum etiam debet esse in Flandria rarior, aut saltem preciosior pecunia, & in his fides adhibenda est

da est mercatoribus, quando sua peccata confitentur; qui si mentiantur, seipsos tantùm fallunt, & Deum ultorem habebunt.

CONCL. II.

QVANDO utrobique est æqualis abundantia pecuniarum, talis contractus est dubius ratione permutationis, & licitus ratione translationis. Quia cùm utrobique sit eadem abundantia pecuniarum plures merces Romæ per ducatum Romanum comparari possunt, quàm in Hispania per Hispanum: quare in permutatione non seruaretur æqualitas; bene tamen ratione translationis; ut ex supradictis constat. Soto utroque modo contractum licitum esse arbitratur.

Tertium Dubium. Est ne licitum sub forma sequenti cambire?

V. G. Accipe 100. ducatos auri Castellani hac lege: ut mihi Vlysbonæ totidem ducatos auri cruciatorum reddas.

CONCLVSIO.

CAMBIVM est iniustum. Quia non seruatur æqualitas, cum aurum cruciatorum sit longè purius, perfectiusq; ac preciosius auro ducatorū.

Quartum Dubium. An forma cambiendi sequens sit licita?

V. G. Accipe 100. ducatos aureos, quorum singuli ualent 11. nummos argenteos; ut totidem

ducatos

ducatos reddas, quando pretium ducatorum fuerit auctum. Et nota in quibusdam regnis plerunque valorem ducatorum mutari; ut apud nos ualor frumenti passim mutatur. Respondeo; si certius est pecuniam rariorem esse futuram, contractus est vsurarius, atque etiam si fiat absolutè; ut proponitur. Si autem sub hac forma fiat, scilicet, accipe mutuo 100. ducatos hac lege; ut totidem, & non plures, aut pauciores, post 4. menses reddas, siue sit auctus, siue diminutus ducatorum valor, contractus erit licitus. Et ratio à simili est; nam, ut licet mutuare frumentum sub hac forma; accipe 100. mensuras frumenti tempore Augusti; ut Natalis Domini tempore, quocunque pretio frumentum æstimetur, reddas; ita à simili. Hęc est Sylue. opinio contrariam opinionem tenet Soto ubi supra.

CONCLVSIO.

RATIONE permutationis, & mutui licitus est contractus, quando Vlysbonæ v. g aut alio in loco, ubi est caritas pecuniæ; mutuat aliquis 90. Metinæ, ubi est uilior pecunia, ratione abundantiæ reddenda, & exigit ultra sortem donec æqualitas seruetur; ita, ut si Metinæ valeant 100. quantũ Vlysbonæ 90. poterit mutuãs Vlysbonæ soluenda Metinæ ultra sortem 10. exigere. Et ratio est; quia etiamsi non liceat ratione temporis, ultra sortem aliquid petere; licebit tamen

ratione lucri cessantis, aut damni emergentis; ut indemnitas mutuantis, & æqualitas rei seruetur. Oppositum tenet Soto, qui solùm concedit titulo permutationis fieri posse. Est autem limitanda conclusio, dummodò, qui mutuat, illas non sit secum delaturus in Hispaniam. Quia tunc si mutuaretur; ut in Hispania redderetur, fieret in fraudem vsurarum.

Limitatio.

Caieta. & Nauarro de cambijs.

Prima Diffic. Est ne determinatum pretium istorum cambiorum, an uariari poterit?

V. G. si dicat hispanus flandrensi mercatori: hactenus pro 400. hic tibi datis reddebas mihi in Flandria 350. nunc autem, quia tanta raritas pecuniæ est Medinæ, quanta in Flandria redditurus es totidem 400.

CONCL. I.

CAMBIA propter ueram pecuniæ raritatem licitè augentur. Ratio est; à simili quia, ut cæterarum rerum pretiũ propter raritatem mercium augetur; ita & cambiorum pretium titulo permutationis, quæ naturam uenditionis induit, augetur.

CONCL. II.

Licitè quoque cambiorum pretium propter abundantiam mercatorum, qui à campsoribus pecuniam

cuniam alio in loco extra regnum reddendam recipere cupiunt, augetur. Et ratio est; quia pretium rerum, non solum propter mercium raritatem augetur; uerùm etiam propter mercatorum abundantiam.

CONCL. III.

QVANDO cambiorum pretium propter monopolium campsorum augetur, campsores quicquid extra iustum pretium aliarum nundinarum accipiunt, restituere tenentur. Quia inter se campsores conuenerunt, ne ullus miliare, nisi pro 10. aut 20. daret, uel quia ad se omnem pecuniam reduxerunt. Sed de his alibi.

Secunda Diffic. Est ne licita sequens cābiendi forma?

V. G. sume nunc 100 ducatos Metinę, in Flandria pretio, quo proximis nundinis Metinæ erunt cambia, soluendos. Caiet. de cambijs absolutè respondet, additque licitum esse taxare pretium, quando nescitur; an plus, uel minus sit valitura pecunia. *Caie., Soto.*

CONCL. I.

SI campsor erat usque ad proximas nundinas seruaturus pecuniam, & præcibus compulsus illas mutuat, cambij pretium usque ad proximas nundinas remittere poterit. Patet à simili in cap. nauiganti, & in cap. in ciuitate de usuris, ubi conceditur seruaturis merces posse illas carius uendere pecunia credita, quàm numerata usque

ad tem-

ad tempus solutionis pretium remittendo. Licitum enim est vnicuique seipsum indemnem seruare.

CONCL. II.

Si campsor non est seruaturus suam pecuniam usque ad futuras nundinas; sed statim distracturus, & sperantur cambia cariora in proximis nundinis futura, talis contractus est illicitus. Quia æquiualet mutuo, in quo aliquid vltra sortem recipitur.

CONCL. III.

Qvando certo speratur minus valitura, sunt etiam iniusta. Est enim manifesta iniustitia ex parte recipientis mutuum.

CONCLV. IIII.

Si autem est incertum, sint ne cambia plus, aut minus valitura, est licitus contractus. Et probatur à simili; quemadmodum licet mutuare frumentum tempore Iulij, tempore Natiuitatis Domini soluendum ita tamen: ut incertum sit; an plus, aut minus sit ualiturum. Caiet. quem sequitur Soto, est.

Nauarro ca. 13. de camb. Sot. q. 12. ar. 1 ubi sup.

Tertia Difficul. Licet ne campsoribus recambire, quando ad terminum præfixum non respondetur?

Dvae sunt opiniones. Prima Caiet. & Soto affirmãtium nullo modo hoc licere. Cõtraria opinio est Parisiensium, quos sequitur Nauarro.

CON-

CONCLVSIO.

RECAMBIVM est licitum, non ratione temporis; sed lucri cessantis. Et ratio est; quia ars campsoria, in qua pecunia pro pecunia à loco ubi est rarior, ad locum, ubi abundantior est, permutatur, est licita. Quare quando aliquis inuitus impeditur, totum lucrum cessans, sicut, si impediretur ab alia arte mercatoria, exigere poterit.

Hinc, campsores à regibus, & ab alijs nobilibus propter dilatatam solutionem cambia, & recambia exigentes non sunt in statu damnationis. Quia non ratione temporis; sed lucri cessantis illud exigunt. APPEN.

Tertia Diffic. Licet ne campsori permutanti pecunias unius regionis pro pecunijs alterius ratione distantioris loci, uel prolixioris temporis carius permutare?

CONCL. I.

QVANDO campsor numerat pecuniam proximis nundinis, uel intra spatium intra proximas nundinas soluendam, & cambium est per literas, ratione permutationis, carius permutare ratione distantioris loci, aut temporis non potest. Quia si temporis ratio; ut sæpe diximus, habeatur, non est permutatio; sed mutuum, & usurarium; propterea quòd ratione temporis aliquid ultra sortem exigitur.

CON-

CONCL. II.

QVANDO pecunia numerata non eſt proximis nundinis;ſed ſecundis ſoluenda,campſor non poteſt ratione temporis plus recipere, quoniam eſſet uſura. Poteſt tamen ratione lucri ceſſantis plus accipere, dummodo & pecunia, quæ datur in cambium alio loco ſoluenda (niſi ita data fuiſſet) mercaturæ, uel aliis frugiferis rebus emendis eſſet deſtinata, & circunſtantiæ, quæ ad iuſtitiam cambij deſiderantur, obſeruentur, atque etiam quæ à pio V. in extrauag. de cambiis, quam in fine huius quæſt. reperies, proponuntur. Non enim videtur Pius V. ibi prohibuiſſe, ne maior dilatatio debitori ſine ullo maiori campſoris lucro concederetur; ſed uetuit ne carius quo ad ſecundas, vel tertias nundinas, quàm quo ad primas cambirent. Vide Nauarrum. cap. 17. de cambijs in Manuali latino.

CONCL. III.

CAMPSOR poterit carius transmutare pecuniam, ad diſtantiorem locum, quando pecunia non permutatur; ſed transfertur. Patet à ſimili, de portiore, qui carius transfert pecuniam ad diſtantiorem quàm ad propriorem locum. Nam in caſu poſito campſor portitoris nomen ſortitur.

Quinta difficultas. Licet ne campsori pecunias suas ad diuersas nundinas eiusdem regni cambire?

V.G. mutuare pecuniam Metinę campi in fine nundinarum Maii 10. pro 100. in feria Octobris soluenda sic; ut ex una feria in aliam suas pecunias maximo cum lucro deferat. Soto nullatenus concedit cambia, nisi per litteras ratione translationis loci, uel per litteras ratione permutationis. Doctor Nauarro multis rationibus probat hoc esse omnino licitum. *Soto. Nauar.*

CONCLVSIO.

PRAEDICTVS contractus est usurarius. Nā est mutuum, in quo ultra sortem aliquid speratur

Sexta difficultas. Estne licitum pecuniam uendere?

SYLVEST. opinatur, & ratione materiæ, & ratione pecunię uendi posse, huic adhæsit Nauarro. Oppositam sententiam tenent Medina, & Soto. *Sylu. u. usura. Nauarro de cambiis notab. 16 Soto ubi supra. ar. 2. et Medina, in principio citatus.*

CONCL. I.

PECVNIA aurea carius ratione materię, quā, ut pecunia est, uendi potest. Ratio est; quia seruatur æqualitas. Nam emens v.g. ducatum 12. argenteis, poterit illum in panes aureos resoluere, ad uasa argentea deauranda, uel in alios usus, in quibus plus multò lucrabitur.

CONCL. II.

INTEGRVM eſt pecuniam auream carius, quàm ſit pretium legale uendere, quatenus pecunia eſt, ratione aliquarum circunſtantiarum, quç ſunt pretio æſtimabiles. Aeſtimatur enim magis aurum, uel ratione deportationis; quia facilius 100. ducati aurei, quàm argentei deportantur; uel quia facilius conſeruantur, propterea, quòd, ubique terrarum in maiori pretio aurum, quàm argentum habetur.

CONCLV. III.

NON eſt licitum campſoribus mutuantibus pecuniam à feria in feriam, titulo uenditionis aliquid ultra ſortem recipere. Ratio eſt; quia ipſi non uendunt pecuniam auream pro argentea, uel è conuerſo. Tanti enim auream, quanti æream pecuniam faciunt.

Syl. v uſura 5. Medi. q. 38 Soto lib. 6. q. 1. art. 6.

Octaua Difficultas An Montes pietatis, qui extra Hiſpaniam ſunt in uſu, licitè fiant?

Caie.

CAIET. in tract. de monte pietatis, & Soto illos reijciunt. Syluest. autem uerbo vſura. 5. illos approbat, & auctoritate conc. Later. ſub Leone 10. ubi pœna excommunicationis feriuntur contradicentes, confirmat.

CON

CONCLVSIO.

TALES montes, in quibus propter ministrorum sustentationem aliquid exigitur liciti sunt; si tamen cumulus montis non crescat. Ratio est; quia mutuans potest ultra sortem damnum emergens petere, & mutuarius tenetur soluere expensas, quæ causa mutui in solutionem instrumentorum, &c. fiunt. Non enim æquum est; vt alijs benefaciens detrimentum patiatur. Notanter dicitur; ne cumulus crescat. Alioqui enim perinde esset ac si pecunia fœnori exponeretur: quod est certissimum usuræ argumentum. Iam restat; vt subijciamus extrauag. Pij. V. vt quæ in omnibus generibus cambiorum seruanda sunt, facile intelligantur.

S.Tho. 2.2. q 78.a ti.2. & ibi Caiet. et Canouista in c. pro usuris de dona.

Pius episcopus seruus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, & infra. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita confinguntur; ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca, ij, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambij tradunt, sed non mittuntur, uel ita mittuntur; ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur,

cum, quanta ad distantem: quia non tantum periculi est timendum, neque tot expensę fierent, si famulo pecuniæ darentur: ut ad proximum locum, sicut ad distantem transferret.

CONCL. III.

CAMBIA, quæ per literas ad loca distantia finguntur, sunt omnino illicita, & usuram palliatam continent. V. g. si quis diceret mercatori, da mihi Metinæ 100, & reddam tibi Vlysbonæ totidem, vbi accipiens fingit se habere cambium, quod non habet: ubi etiam singuli argentei duobus dipondijs nostros superant. Est enim contractus usurarius; quia dans pecuniam Metinæ tempore solutionis, accipit ultra sortem ratione mutui, quod hac cambij forma palliauit.

Prima Difficul. An in cambio per literas aliquid ratione expectatæ solutionis ex parte dantis pecunias campsori in alium locum transferenda, & ratione breuioris solutionis ex parte cāpsori exigi possit?

V. g. sit precium iustum transferendi 1000. à Metina ad Flandriam 100. dicatque dominus pecuniæ campsori; si remittis mihi 30. ex 100. quæ eram tibi in Flandria soluturus, expectabo te per duos menses, (*y no sea a dia uista, ideſt, que se pague el die seguente despues de uista la cedula,*) uel sit casus ex parte campsoris, ut dicat campsor recipienti

pienti literas. Hispali sunt tibi soluendę pecuniæ, & redditurus 100. per 1000. si autem post mensem redditurus es 80. licebit ne tunc ratione breuioris solutionis plus exigere.

CONCLVS. I.

RATIONE breuioris solutionis in cambio per literas, plus exigere, quàm esset propter tardiorem solutionem reddendum campsori, haud licet. Quia talis exactio est vsuraria omnino, & mutuo æquipollet. Idem enim est, ac si diceret; debeo tibi 1000. ducatos, si tibi statim vis soluam, remissurus es 100. si post mensem 80. quod quidem est apertissima vsura ratione expectatę, vel anticipatę solutionis.

CONCL. II.

DANTI nummos Metinæ; ut sibi Vlysbonæ, aut in Flandria reddantur, ratione dilatatæ solutionis non licet campsorem iusto pretio defraudare. Est enim manifesta vsura. Idem enim est recipere aliquid pro expectatæ pecuniæ solutione, ac si diceretur; remitte mihi 10, quæ tibi debeo, & accipe pro mense mutuum. Nullo namque modo in cambijs est habenda ratio ad tempus solutionis; ut plus, uel minus aliquid exigatur. Quia esset iam cambium usurarium. Quod est diligenter confessoribus animaduertendum.

CONCL. III.

CAMBIVM intra eundem locum, in quo ra-

tione dilatatæ ſolutionis aliquid ultra ſortem exigitur, omnino illicitum, & uſurarium eſt. Conſtat concluſio ex definitione uſurę ſupra poſita. Vnde ſequitur omnes huiuſmodi campſores in ſtatu damnationis eſſe.

Secunda Difficul. An in cambio per litteras, quando pecunia à campſore datur, liceat plus ratione loci exigere?

EXEMPLI gratia. Intereſt maximè campſori transferre pecuniam Vlyſbonam: atque etiam mercatori accipienti illam Metinæ à campſore idem conuenit; eſt modò difficultas poſita an in cambio &c. Opinio Soti eſt; ſine diſcrimine approbare huiuſmodi contractum. Nauarro quinque modis hoc conſiderari poſſe docet, & ultimo, atque 5. modo aſſerit ratione permutationis hoc fieri poſſe. Et ratio illius eſt, quia permutatur pecunia præſens pro abſentes, & cùm omne præſens ſit abſente pretioſius; ideo ultra pecuniam datam aliquid amplius ratione pecuniæ abſentis exigere, & accipere poterit.

Sot. Nauar.

CONCLVSIO.

HAEC ratio, pace ſapientisſimi, & Chriſtianisſimi viri dixerim, nullam uim habere videtur. Nam hinc liceret omnibus vſurarijs, hoc colore vſuras ueſtire. Dicerent enim, non mutuo; ſed permutuo tibi pecuniam prẹſentem pro abſente, poſt duos menſes mihi reddendam. Eſt autem limitanda

mitanda conclusio, dummodò sit utrobique idem pecuniæ ualor. Nam si in uno loco pecunia sit preciosior, quàm in alio, liceret quidem; ut infra dicetur. *Limitatio.*

Tertia Difficul. licet ne campsori aliquid ultra sortem exigere; quia numerat statim pecuniam, cuius solutionem differre poterat?

EXEMPLI causa. Est solemnis nundinarum consuetudo; ut emptores uenditoribus numerata pecunia non soluant, sed campsorem; ut ministrum, & fideiussorem tribuant, dicentes sub hac forma; solues nomine meo Ioanni in nundinis futuris 100. iam campsor non tenetur; ut constat, statim soluere, quòd si creditor uelit; ut statim sibi fiat solutio, tenetur reddere campsori pro singulis miliaribus, quinque dipondia. Hæc est communis consuetudo, de qua modò quæritur; an sit licita. Soto affirmat hoc licere; quia campsor est fideiussor, & minister. Nauarro contrariam opinionem tuetur. *Sot. Nauarr.*

CONCLVSIO.

NVLLO modo talis consuetudo est licita. Et ratio est; quia non licet aliquid ratione anticipatæ solutionis exigere. Est enim manifestissima usura; ut ex supra dictis constat. Et in casu huius difficultatis campsores ratione anticipatæ solutionis, quinque dipondia pro singulis miliaribus exigũt.

Cait. de cāb. Syl. uer usura 4. Soto li. 6. q. 12. ar. 1

Art. Quintus. An liceat permutare pecuniam unius regni, ubi est penuria illius, pro pecunia alterius regni, ubi est maxima abundantia, non seruata ęquali pecuniarum quantitate?

V. G. in Flandria est rarior pecunia, quàm apud nos, licebit hispano existente in Flandria dicere flandrensi; accipe hic 10. & redde mihi in Hispania 14. quia in Flandria est rarior pecunia.

CONCLVSIO.

CONTRACTVS cambij, in quo propter raritatem pecuniarum campsor plura recipit, vbi pecunia abundat, & pauciora reddit, ubi est pecuniarum penuria, licitus est. Nam est contractus permutationis, in quo seruatur æqualitas; & quemadmodum si Valentiæ mensura tritici 18. dragmas argentea valeret, & Toleti 6. licitum tunc esset accipere Toleti tres mensuras tritici, ut Valentiæ vna tantùm redderetur: quia tanti ualoris est vna mensura Valentiæ, quanti tres Toleti; ita 90 in Flandria ualent 100. in Hispania, Licitum erit campsori accipienti in Hispania 100. non reddere in Flandria, plusquàm 90.

Primum Dubium. Licebit ne mercatori existenti in Flandria dicere, accipe hic 90. & in Hispania 100. redde.

CONCLVSIO.

LICET quidem pauciora danti, vbi est rarior pecunia

pecunia; vt plura ſibi, ubi eſt abundantia, reddantur. Ratio eſt; quia in permutatione; ut dictum eſt, ſeruatur æqualitas.

Secundum Dubium. Licebit ne etiam campſori accipienti Metinæ, non ſolùm propter rationem dictam reddere aliquid minus in Flandria, pro labore, & expẽſis in transmittenda pecunia?

V. G. ſi ita fiat contractus; ego accipio à te nunc 100. Metinæ, hac lege; vt reddam 90. in Flandria, quæ ualent 100. in Hiſpania, & præter hæc, ratione translationis reddes mihi quinque. Soto, ubi ſupra, tenet non licere.

CONCL. I.

TALIS forma contractus eſt licita. Nam ſi vtrunque cambium per ſe ſeparatam eſt licitum: cur ambo ſimul licita non erunt? Hæc omnia ſunt vera, dummodò aliquid minus ratione temporis non reddatur. Nam eſſet, non permutatio; ſed mutuum, in quo aliquid ultra ſortem ratione dilationis temporis exigeretur; quia de ratione mutui eſt fluxus temporis; non autem de ratione permutationis. Nam redditio rerum, quæ permutantur, ſimul fieri debet, niſi loci diuerſitas obſtet. Tum etiam debet eſſe in Flandria rarior, aut ſaltem precioſior pecunia, & in his fides adhibenda eſt

da eſt mercatoribus, quando ſua peccata confitentur; qui ſi mentiantur, ſeipſos tantùm fallunt & Deum ultorem habebunt.

CONCL. II.

QVANDO utrobique eſt æqualis abundantia pecuniarum, talis contractus eſt dubius ratione permutationis, & licitus ratione translationis. Quia cùm utrobique ſit eadem abundantia pecuniarum plures merces Romæ perducatum Romanum comparari poſſunt, quàm in Hiſpania per hiſpanum: quare in permutatione non ſeruaretur æqualitas; bene tamen ratione translationis, ut ex ſupradictis conſtat. Soto utroque modo contractum licitum eſſe arbitratur.

Tertium Dubium. Eſt ne licitum ſub forma ſequenti cambire?

V. G. Accipe 100. ducatos auri Caſtellani hac lege: ut mihi Vlysbonæ totidem ducatos auri cruciatorum reddas.

CONCLVSIO.

CAMBIVM eſt iniuſtum. Quia non ſeruatur æqualitas, cum aurum cruciatorum ſit longè purius, perfectiuſq; ac precioſius auro ducatorũ.

Quartum Dubium. An forma cambiendi ſequens ſit licita?

V. G. Accipe 100. ducatos aureos, quorum ſinguli ualent 11. nummos argenteos; ut totidem

ducatos

ducatos reddas, quando pretium ducatorum fuerit auctum. Et nota in quibusdam regnis plerunque valorem ducatorum mutari; ut apud nos ualor frumenti pasſim mutatur. Reſpondeo; ſi certius eſt pecuniam rariorem eſſe futuram, contractus eſt vſurarius, atque etiam ſi fiat abſolutè; ut proponitur. Si autem ſub hac forma fiat, ſcilicet; accipe mutuo 100. ducatos hac lege; ut totidem, & non plures, aut pauciores, poſt 4. menſes reddas, ſiue ſit auctus, ſiue diminutus ducatorum valor, contractus erit licitus. Et ratio à ſimili eſt; nam, ut licet mutuare frumentum ſub hac forma; accipe 100. menſuras frumenti tempore Auguſti; ut Natalis Domini tempore, quocunque pretio frumentum æſtimetur, reddas; ita à ſimili. Hęc eſt Sylue. opinio contrariam opinionem tenet Soto ubi ſupra.

CONCLVSIO.

RATIONE permutationis, & mutui licitus eſt contractus, quando Vlysbonæ v. g aut alio in loco, ubi eſt caritas pecuniæ; mutuat aliquis 90. Metinæ, ubi eſt uilior pecunia, ratione abundantiæ reddenda, & exigit ultra ſortem donec æqualitas ſeruetur; ita, ut ſi Metinæ valeant 100. quantū Vlyſbonæ 90. poterit mutuās Vlyſbonæ ſoluenda Metinæ ultra ſortem 10. exigere. Et ratio eſt; quia etiamſi non liceat ratione temporis, ultra ſortem aliquid petere; licebit tamen

cuniam alio in loco extra regnum reddendam recipere cupiunt, augetur. Et ratio est; quia pretium rerum, non solùm propter mercium raritatem augetur; uerùm etiam propter mercatorum abundantiam.

CONCL. III.

QVANDO cambiorum pretium propter monopolium campsorum augetur, campsores quicquid extra iustum pretium aliarum nundinarum accipiunt, restituere tenentur. Quia inter se campsores conuenerunt, ne ullus miliare, nisi pro 10. aut 20. daret, uel quia ad se omnem pecuniam reduxerunt. Sed de his alibi.

Secunda Diffic. Est ne licita sequens cãbiendi forma?

V. G. sume nunc 100 ducatos Metinę, in Flandria pretio, quo proximis nundinis Metinæ erunt cambia, soluendos. Caiet. de cambijs absolutè respondet, additque licitum esse taxare pretium, quando nescitur; an plus, uel minus sit ualitura pecunia. *Caie., Soto.*

CONCL. I.

SI campsor erat usque ad proximas nundinas seruaturus pecuniam, & præcibus compulsus illas mutuat, cambij pretium usque ad proximas nundinas remittere poterit. Patet à simili in cap. nauiganti, & in cap. in ciuitate de usuris, ubi conceditur seruaturis merces posse illas carius uendere pecunia credita, quàm numerata usque

ad tem-

ad tempus ſolutionis pretium remittendo. Licitum enim eſt vnicuique ſeipſum indemnem ſeruare.

CONCL. II.

Si campſor non eſt ſeruaturus ſuam pecuniam uſque ad futuras nundinas; ſed ſtatim diſtracturus, & ſperantur cambia cariora in proximis nundinis futura, talis contractus eſt illicitus. Quia æquiualet mutuo, in quo aliquid vltra ſortem recipitur.

CONCL. III.

Quando certo ſperatur minus valitura, ſunt etiam iniuſta. Eſt enim manifeſta iniuſtitia ex parte recipientis mutuum.

CONCLV. IIII.

Si autem eſt incertum, ſint ne cambia plus, aut minus valitura, eſt licitus contractus. Et probatur à ſimili; quemadmodum licet mutuare frumentum tempore Iulij, tempore Natiuitatis Domini ſoluendum ita tamen: ut incertum ſit; an plus, aut minus ſit ualiturum. Caiet. quem ſequitur Soto, eſt.

Nauarro ca. 13. de camb. Sot. q. 12. ar. 1 ubi ſup.

Tertia Difficul. Licet ne campſoribus recambire, quando ad terminum præfixum non reſpondetur?

Dvae ſunt opiniones. Prima Caiet. & Soto affirmãtium nullo modo hòc licere. Cõtraria opinio eſt Pariſienſium, quos ſequitur Nauarro.

CON-

CONCLVSIO.

Recambivm eſt licitum, non ratione temporis; ſed lucri ceſſantis. Et ratio eſt; quia ars campſoria, in qua pecunia pro pecunia à loco ubi eſt rarior, ad locum, ubi abundantior eſt, permutatur, eſt licita. Quare quando aliquis inuitus impeditur, totum lucrum ceſſans, ſicut, ſi impediretur ab alia arte mercatoria, exigere poterit.

Hinc, campſores à regibus, & ab alijs nobilibus propter dilatatam ſolutionem cambia, & recambia exigentes non ſunt in ſtatu damnationis. Quia non ratione temporis; ſed lucri ceſſantis illud exigunt. Appen.

Tertia Diffic. Licet ne campſori permutanti pecunias unius regionis pro pecunijs alterius ratione diſtantioris loci, uel prolixioris temporis carius permutare?

CONCL. I.

Qvando campſor numerat pecuniam proximis nundinis, uel intra ſpatium intra proximas nundinas ſoluendam, & cambium eſt per literas, ratione permutationis, carius permutare ratione diſtantioris loci, aut temporis non poteſt. Quia ſi temporis ratio; ut ſæpe diximus, habeatur, non eſt permutatio; ſed mutuum, & uſurarium; propterea quòd ratione temporis aliquid ultra ſortem exigitur.

CON-

CONCL. II.

QVANDO pecunia numerata non est proximis nundinis; sed secundis soluenda, campsor non potest ratione temporis plus recipere, quoniam esset usura. Potest tamen ratione lucri cessantis plus accipere, dummodo & pecunia, quæ datur in cambium alio loco soluenda (nisi ita data fuisset) mercaturæ, uel aliis frugiferis rebus emendis esset destinata, & circunstantiæ, quæ ad iustitiam cambij desiderantur, obseruentur, atque etiam quæ à pio V. in extrauag. de cambiis, quam in fine huius quæst. reperies, proponuntur. Non enim uidetur Pius V. ibi prohibuisse, ne maior dilatatio debitori sine ullo maiori campsoris lucro concederetur; sed uetuit ne carius quo ad secundas, vel tertias nundinas, quàm quo ad primas cambirent. Vide Nauarrum. cap. 17. de cambijs in Manuali latino.

CONCL. III.

CAMPSOR poterit carius transmutare pecuniam, ad distantiorem locum, quando pecunia non permutatur; sed transfertur. Patet à simili, de portiore, qui carius transfert pecuniam ad distantiorem quàm ad propriorem locum. Nam in casu posito campsor portitoris nomen sortitur.

Quinta difficultas. Licet ne campſori pecunias ſuas ad diuerſas nundinas eiuſdem regni cambire?

V.G. mutuare pecuniam Metinę campi in fine nundinarum Maii 10. pro 100. in feria Octobris ſoluenda ſic; ut ex una feria in aliam ſuas pecunias maximo cum lucro deferat. Soto nullatenus concedit cambia, niſi per litteras ratione tranſlationis loci, uel per litteras ratione permutationis. Doctor Nauarro multis rationibus probat hoc eſſe omnino licitum. *Soto. Nauar.*

CONCLVSIO.

PRAEDICTVS contractus eſt uſurarius. Nã eſt mutuum, in quo ultra ſortem aliquid ſperatur.

Sexta difficultas. Eſtne licitum pecuniam uendere?

SYLVEST. opinatur, & ratione materiæ, & ratione pecunię uendi poſſe, huic adhæſit Nauarro. Oppoſitam ſententiam tenent Medina, & Soto.

Sylu. v. uſura. Nauarro de cambiis notab. 16 Soto ubi ſupra. ar. 2. et Medina, in principio citatus.

CONCL. I.

PECVNIA aurea carius ratione materię, quã, ut pecunia eſt, uendi poteſt. Ratio eſt; quia ſeruatur æqualitas. Nam emens v.g. ducatum 12. argenteis, poterit illum in panes aureos reſoluere, ad uaſa argentea deauranda, uel in alios uſus, in quibus plus multò lucrabitur.

CONCL. II.

INTEGRVM eſt pecuniam auream carius, quàm ſit pretium legale uendere, quatenus pecunia eſt, ratione aliquarum circunſtantiarum, quę ſunt pretio æſtimabiles. Aeſtimatur enim magis aurum, uel ratione deportationis; quia facilius 100. ducati aurei, quàm argentei deportantur; uel quia facilius conſeruantur, propterea, quòd, ubique terrarum in maiori pretio aurum, quàm argentum habetur.

CONCLV. III.

NON eſt licitum campſoribus mutuantibus pecuniam à feria in feriam, titulo uenditionis aliquid ultra ſortem recipere. Ratio eſt; quia ipſi non uendunt pecuniam auream pro argentea, uel è conuerſo. Tanti enim auream, quanti æream pecuniam faciunt.

Syl. v uſura 5. Medi. q. 38 Soto lib. 6. q. 1. art. 6.

Octaua Difficultas An Montes pietatis, qui extra Hiſpaniam ſunt in uſu, licitè fiant?

Caie.

CAIET. in tract. de monte pietatis, & Soto illos reijciunt. Syluest. autem uerbo vſura. 5. illos approbat, & auctoritate conc. Later. ſub Leone 10. ubi pœna excommunicationis feriuntur contradicentes, confirmat.

CON

CONCLVSIO.

TALES montes, in quibus propter ministrorum sustentationem aliquid exigitur liciti sunt; si tamen cumulus montis non crescat. Ratio est; quia mutuans potest ultra sortem damnum emergens petere, & mutuarius tenetur soluere expensas, quæ causa mutui in solutionem instrumentorum, &c. fiunt. Non enim æquum est; vt alijs benefaciens detrimentum patiatur. Notanter dicitur; ne cumulus crescat. Alioqui enim perinde esset ac si pecunia fœnori exponeretur: quod est certissimum usuræ argumentum. Iam restat; vt subjciamus extrauag. Pij. V. vt quæ in omnibus generibus cambiorum seruanda sunt, facile intelligantur.

S.Tho. 2.2. q.78.a. ti.2. & ibi Caiet. et Canouistæ in c. pro usuris de donat.

Pius episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, & infra. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita confinguntur; ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca, ij, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambij tradunt, sed non mittuntur, uel ita mittuntur; ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur,

tione dilatatæ solutionis aliquid ultra sortem exigitur, omnino illicitum, & usurarium est. Constat conclusio ex definitione usurę supra posita. Vnde sequitur omnes huiusmodi campsores in statu damnationis esse.

Secunda Difficul. An in cambio per litteras, quando pecunia à campsore datur, liceat plus ratione loci exigere?

Exempli gratia. Interest maximè campsori transferre pecuniam Vlysbonam: atque etiam mercatori accipienti illam Metinæ à campsore idem conuenit; est modò difficultas posita an in cambio &c. Opinio Soti est; sine discrimine approbare huiusmodi contractum. Nauarro quinque modis hoc considerari posse docet, & ultimo, atque 5. modo asserit ratione permutationis hoc fieri posse. Et ratio illius est, quia permutatur pecunia præsens pro absente, & cùm omne præsens sit absente pretiosius; ideo ultra pecuniam datam aliquid amplius ratione pecuniæ absentis exigere, & accipere poterit.

Sot. Nauar.

CONCLVSIO.

Haec ratio, pace sapientissimi, & Christianissimi viri dixerim, nullam uim habere videtur. Nam hinc liceret omnibus vsurarijs, hoc colore vsuras uestire. Dicerent enim, non mutuo; sed permutuo tibi pecuniam pręsentem pro absente, post duos menses mihi reddendam. Est autem limitanda

uitanda conclusio, dummodò sit utrobique idem pecuniæ ualor. Nam si in uno loco pecunia sit preciosior, quàm in alio, liceret quidem; ut infra dicetur. *Limitatio.*

Tertia Difficul. licet ne campsori aliquid ultra sortem exigere; quia numerat statim pecuniam, cuius solutionem differre poterat?

EXEMPLI causa. Est solemnis nundinarum consuetudo; ut emptores uenditoribus numerata pecunia non soluant, sed campsorem; ut ministrum, & fideiussorem tribuant, dicentes sub hac forma; solues nomine meo Ioanni in nundinis futuris 100. iam campsor non tenetur; ut constat, statim soluere, quòd si creditor uelit; ut statim sibi fiat solutio, tenetur reddere campsori pro singulis miliaribus, quinque dipondia. Hæc est communis consuetudo, de qua modò quæritur; an sit licita. Soto affirmat hoc licere; quia campsor est fideiussor, & minister. Nauarro contrariam opinionem tuetur. *Sot. Nauarr.*

CONCLVSIO.

NVLLO modo talis consuetudo est licita. Et ratio est; quia non licet aliquid ratione anticipatæ solutionis exigere. Est enim manifestissima usura; ut ex supra dictis constat. Et in casu huius difficultatis campsores ratione anticipatæ solutionis, quinque dipondia pro singulis miliaribus exigũt.

Cait. de cab. Syl. uer usura 4. Soto li. 6. q. 12. ar. 1

Art. Quintus. An liceat permutare pecuniam unius regni, ubi est penuria illius, pro pecunia alterius regni, ubi est maxima abundantia, non seruata ęquali pecuniarum quantitate?

V. G. in Flandria est rarior pecunia, quàm apud nos, licebit hispano existente in Flandria dicere flandrensi; accipe hic 10. & redde mihi in Hispania 14. quia in Flandria est rarior pecunia.

CONCLVSIO.

No 2a. de cambij. Restitutio Quelcen:

CONTRACTVS cambij, in quo propter raritatem pecuniarum campsor plura recipit, vbi pecunia abundat, & pauciora reddit, ubi est pecuniarum penuria, licitus est. Nam est contractus permutationis, in quo seruatur æqualitas; & quemadmodum si Valentiæ mensura tritici 18. dragmas argentea valeret, & Toleti 6. licitum tunc esset accipere Toleti tres mensuras tritici, ut Valentiæ vna tantùm redderetur: quia tanti ualoris est vna mensura Valentiæ, quanti tres Toleti; ita 90 in Flandria ualent 100. in Hispania, Licitum erit campsori accipienti in Hispania 100. non reddere in Flandria, plusquàm 90.

Primum Dubium. Licebit ne mercatori existenti in Flandria dicere, accipe hic 90. & in Hispania 100. redde.

CONCLVSIO.

LICET quidem pauciora danti, vbi est rarior pecunia

pecunia; vt plura ſibi, ubi eſt abundantia, reddantur. Ratio eſt; quia in permutatione; ut dictum eſt, ſeruatur æqualitas.

Secundum Dubium. Licebit ne etiam campſori accipienti Metinæ, non ſolùm propter rationem dictam reddere aliquid minus in Flandria, pro labore, & expẽſis in transmittenda pecunia?

V. G. ſi ita fiat contractus; ego accipio à te nunc 100. Metinæ, hac lege; vt reddam 90. in Flandria, quæ ualent 100. in Hiſpania, & præter hæc, ratione translationis reddes mihi quinque.
Soto, ubi ſupra, tenet non licere.

CONCL. I.

TALIS forma contractus eſt licita. Nam ſi vtrunque cambium per ſe ſeparatam eſt licitum: cur ambo ſimul licita non erunt? Hæc omnia ſunt vera, dummodò aliquid minus ratione temporis non reddatur. Nam eſſet, non permutatio; ſed mutuum, in quo aliquid ultra ſortem ratione dilationis temporis exigeretur; quia de ratione mutui eſt fluxus temporis; non autem de ratione permutationis. Nam redditio rerum, quæ permutantur, ſimul fieri debet, niſi loci diuerſitas obſtet. Tum etiam debet eſſe in Flandria rarior, aut ſaltem precioſior pecunia, & in his fides adhiben-

da eſt mercatoribus, quando ſua peccata confitentur; qui ſi mentiantur, ſeipſos tantùm fallunt & Deum ultorem habebunt.

CONCL. II.

QVANDO utrobique eſt æqualis abundantia pecuniarum, talis contractus eſt dubius ratione permutationis, & licitus ratione translationis. Quia cùm utrobique ſit eadem abundantia pecuniarum plures merces Romæ perducatum Romanum comparari poſſunt, quàm in Hiſpania per hiſpanum: quare in permutatione non ſeruaretur æqualitas; bene tamen ratione translationis, ut ex ſupradictis conſtat. Soto utroque modo contractum licitum eſſe arbitratur.

Tertium Dubium. Eſt ne licitum ſub forma ſequenti cambire?

V. G. Accipe 100. ducatos auri Caſtellani hac lege: ut mihi Vlysbonæ totidem ducatos auri cruciatorum reddas.

CONCLVSIO.

CAMBIVM eſt iniuſtum. Quia non ſeruatur æqualitas, cum aurum cruciatorum ſit longè purius, perfectiuſq; ac precioſius auro ducatorū.

Quartum Dubium. An forma cambiendi ſequens ſit licita?

V. G. Accipe 100. ducatos aureos, quorum ſinguli ualent 11. nummos argenteos; ut totidem ducatos

ducatos reddas, quando pretium ducatorum fuerit auctum. Et nota in quibusdam regnis plerunque valorem ducatorum mutari; ut apud nos valor frumenti passim mutatur. Respondeo; si certius est pecuniam rariorem esse futuram, contractus est usurarius, atque etiam si fiat absolutè; ut proponitur. Si autem sub hac forma fiat, scilicet, accipe mutuo 100. ducatos hac lege; ut totidem, & non plures, aut pauciores, post 4. menses reddas; siue sit auctus, siue diminutus ducatorum valor, contractus erit licitus. Et ratio à simili est; nam, ut licet mutuare frumentum sub hac forma; accipe 100. mensuras frumenti tempore Augusti; ut Natalis Domini tempore, quocunque pretio frumentum æstimetur, reddas; ita à simili. Hęc est Sylue. opinio contrariam opinionem tenet Soto ubi supra.

CONCLVSIO.

RATIONE permutationis, & mutui licitus est contractus, quando Vlysbonæ v. g aut alio in loco, ubi est caritas pecuniæ; mutuat aliquis 90. Metinæ, ubi est uilior pecunia, ratione abundantiæ reddenda, & exigit ultra sortem donec æqualitas seruetur; ita, ut si Metinæ valeant 100. quantũ Vlysbonæ 90. poterit mutuãs Vlysbonæ soluenda Metinæ ultra sortem 10. exigere. Et ratio est; quia etiamsi non liceat ratione temporis, ultra sortem aliquid petere; licebit tamen

cuniam alio in loco extra regnum reddendam recipere cupiunt, augetur. Et ratio est; quia pretium rerum, non solum propter mercium raritatem augetur; uerùm etiam propter mercatorum abundantiam.

CONCL. III.

QVANDO cambiorum pretium propter monopolium campsorum augetur, campsores quicquid extra iustum pretium aliarum nundinarum accipiunt, restituere tenentur. Quia inter se campsores conuenerunt, ne ullus miliare, nisi pro 10. aut 20. daret, uel quia ad se omnem pecuniam reduxerunt. Sed de his alibi.

Secunda Diffic. Est ne licita sequens cãbiendi forma?

V. G. sume nunc 100 ducatos Metinę, in Flandria pretio, quo proximis nundinis Metinæ erunt cambia, soluendos. Caiet. de cambijs absolutè respondet, additque licitum esse taxare pretium, quando nescitur; an plus, uel minus sit valitura pecunia. *Caie., Soto.*

CONCL. I.

SI campsor erat usque ad proximas nundinas seruaturus pecuniam, & præcibus compulsus illas mutuat, cambij pretium usque ad proximas nundinas remittere poterit. Patet à simili in cap. nauiganti, & in cap. in ciuitate de usuris, ubi conceditur seruaturis merces posse illas carius uendere pecunia credita, quàm numerata usque ad tem-

ad tempus ſolutionis pretium remittendo. Licitum enim eſt vnicuique ſeipſum indemnem ſeruare.

CONCL. II.

Si campſor non eſt ſeruaturus ſuam pecuniam uſque ad futuras nundinas; ſed ſtatim diſtracturus, & ſperantur cambia cariora in proximis nundinis futura, talis contractus eſt illicitus. Quia æquiualet mutuo, in quo aliquid vltra ſortem recipitur.

CONCL. III.

Qvando certo ſperatur minus valitura, ſunt etiam iniuſta. Eſt enim manifeſta iniuſtitia ex parte recipientis mutuum.

CONCLV. IIII.

Si autem eſt incertum, ſint ne cambia plus, aut minus valitura, eſt licitus contractus. Et probatur à ſimili; quemadmodum licet mutuare frumentum tempore Iulij, tempore Natiuitatis Domini ſoluendum ita tamen: ut incertum ſit; an plus, aut minus ſit ualiturum. Caiet. quem ſequitur Soto, eſt.

Nauarro ca. 13. de camb. Sot. q. 12. ar. 1 ubi ſup.

Tertia Difficul. Licet ne campſoribus recambire, quando ad terminum præfixum non reſpondetur?

Dvae ſunt opiniones. Prima Caiet. & Soto affirmãtium nullo modo hòc licere. Cõtraria opinio eſt Pariſienſium, quos ſequitur Nauarro.

CON-

CONCLVSIO.

RECAMBIVM est licitum, non ratione temporis; sed lucri cessantis. Et ratio est; quia ars campsoria, in qua pecunia pro pecunia à loco ubi est rarior, ad locum, ubi abundantior est, permutatur, est licita. Quare quando aliquis inuitus impeditur, totum lucrum cessans, sicut, si impediretur ab alia arte mercatoria, exigere poterit.

Hinc, campsores à regibus, & ab alijs nobilibus propter dilatatam solutionem cambia, & recambia exigentes non sunt in statu damnationis. Quia non ratione temporis; sed lucri cessantis illud exigunt. APPEN.

Tertia Diffic. Licet ne campsori permutanti pecunias unius regionis pro pecunijs alterius ratione distantioris loci, uel prolixioris temporis carius permutare?

CONCL. I.

QVANDO campsor numerat pecuniam proximis nundinis, uel intra spatium intra proximas nundinas soluendam, & cambium est per literas, ratione permutationis, carius permutare ratione distantioris loci, aut temporis non potest. Quia si temporis ratio; ut sæpe diximus, habeatur, non est permutatio; sed mutuum, & usurarium; propterea quòd ratione temporis aliquid ultra sortem exigitur.

CON-

CONCL. II.

QVANDO pecunia numerata non est proximis nundinis; sed secundis soluenda, campsor non potest ratione temporis plus recipere, quoniam esset usura. Potest tamen ratione lucri cessantis plus accipere, dummodo & pecunia, quæ datur in cambium alio loco soluenda (nisi ita data fuisset) mercaturæ, uel aliis frugiferis rebus emendis esset destinata, & circunstantiæ, quæ ad iustitiam cambij desiderantur, obseruentur, atque etiam quæ á pio V. in extrauag. de cambiis, quam in fine huius quæst. reperies, proponuntur. Non enim uidetur Pius V. ibi prohibuisse, ne maior dilatatio debitori sine ullo maiori campsoris lucro concederetur; sed uetuit ne carius quo ad secundas, vel tertias nundinas, quàm quo ad primas cambirent. Vide Nauarrum. cap. 17. de cambijs in Manuali latino.

CONCL. III.

CAMPSOR poterit carius transmutare pecuniam, ad distantiorem locum, quando pecunia non permutatur; sed transfertur. Patet à simili, de portiore, qui carius transfert pecuniam ad distantiorem quàm ad propriorem locum. Nam in casu posito campsor portitoris nomen sortitur.

Quinta difficultas. Licet ne campsori pecunias suas ad diuersas nundinas eiusdem regni cambire?

V.G. mutuare pecuniam Metinę campi in fine nundinarum Maii 10. pro 100. in feria Octobris soluenda sic; ut ex una feria in aliam suas pecunias maximo cum lucro deferat. Soto nullatenus concedit cambia, nisi per litteras ratione translationis loci, uel per litteras ratione permutationis. Doctor Nauarro multis rationibus probat hoc esse omnino licitum. *Soto. Nauar.*

CONCLVSIO.

PRAEDICTVS contractus est usurarius. Nã est mutuum, in quo ultra sortem aliquid speratur

Sexta difficultas. Estne licitum pecuniam uendere?

SYLVEST. opinatur, & ratione materiæ, & ratione pecunię uendi posse, huic adhæsit Nauarro. Oppositam sententiam tenent Medina, & Soto.

Sylu. v. usura. Nauarro de cambiis notab. 16 Soto ubi supra. ar. 2. et Medina, in principio citatus.

CONCL. I.

PECVNIA aurea carius ratione materię, quã, ut pecunia est, uendi potest. Ratio est; quia seruatur æqualitas. Nam emens v.g. ducatum 12. argenteis, poterit illum in panes aureos resoluere, ad uasa argentea deauranda, uel in alios usus, in quibus plus multò lucrabitur.

CONCL. II.

INTEGRVM eſt pecuniam auream carius, quàm ſit pretium legale uendere, quatenus pecunia eſt, ratione aliquarum circunſtantiarum, quę ſunt pretio æſtimabiles. Aeſtimatur enim magis aurum, uel ratione deportationis; quia facilius 100. ducati aurei, quàm argentei deportantur; uel quia facilius conſeruantur, propterea, quòd, ubique terrarum in maiori pretio aurum, quàm argentum habetur.

CONCLV. III.

NON eſt licitum campſoribus mutuantibus pecuniam à feria in feriam, titulo uenditionis aliquid ultra ſortem recipere. Ratio eſt; quia ipſi non uendunt pecuniam auream pro argentea, uel è conuerſo. Tanti enim auream, quanti æream pecuniam faciunt.

Syl. v uſura 5. Medi. q. 38 Soto lib. 6. q. 1. art. 6.

Octaua Difficultas An Montes pietatis, qui extra Hiſpaniam ſunt in uſu, licitè fiant?

Caie.

CAIET. in tract. de monte pietatis, & Soto illos reijciunt. Syluest. autem uerbo vſura. 5. illos approbat, & auctoritate conc. Later. ſub Leone 10. ubi pœna excommunicationis feriuntur contradicentes, confirmat.

CON

CONCLVSIO.

TALES montes, in quibus propter ministrorum sustentationem aliquid exigitur liciti sunt; si tamen cumulus montis non crescat. Ratio est; quia mutuans potest ultra sortem damnum emergens petere, & mutuarius tenetur soluere expensas, quæ causa mutui in solutionem instrumentorum, &c. fiunt. Non enim æquum est; vt alijs benefaciens detrimentum patiatur. Notanter dicitur; ne cumulus crescat. Alioqui enim perinde esset ac si pecunia fœnori exponeretur: quod est certissimum usuræ argumentum. Iam restat; vt subjciamus extrauag. Pij V. vt quæ in omnibus generibus cambiorum seruanda sunt, facile intelligantur.

S. Tho 2.2. q 78. a ti. 2. & ibi Caiet. et Canonistæ in c. pro usuris de dona.

Pius episcopus seruus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, & infra. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita confinguntur; ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca, ij, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambij tradunt, sed non mittuntur, uel ita mittuntur; ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur,

reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes, & recipientes usque à principio ita conuenerat, uel certè talis intentio erat; neque quisquam est, qui innundinis, aut locis supradictis huiusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cùm pecunię siue depositi, siue alio nomine ficti cambij traduntur; ut postea eodem in loco, uel alibi cum lucro restituantur, sed & in ipsis cambiis, quę realia appellantur, interdum, (ut ad nos perfertur) campsores præstitutum solutionis terminum lucro ex tacita, uel expressa conditione recepto, seu etiam tantummodò promisso, differunt. Quę omnia nos usuraria esse declaramus, & ne fiant, districtius prohibemus. Porro ad tollendas quoque in cambijs quantum cum Deo poßumus occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum statuimus, ne deinceps quisquam audeat; siue à principio, siue alias, certum & determinatum intereße, etiam in casu non solutionis pacisci. Neque realia cambia, aliter quàm pro primis nundinis, ubi illę celebrantur; ubi uerò non celebrantur, pro primis terminis, iuxta receptũ locorũ usum exercere; abusu illo prorsus reiecto, cãbia pro secundis, & de inceps nundinis, siue terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis; ut ratio habeatur longinquitatis, & uicinitatis locorum, in quibus solutio destinatur, ne, dum longiores pręfiguntur, quàm loca destinatę solutionis desiderant, fęnerandi detur occasio. Dat. Romæ apud. S. Petrum anno incarnat. Dominicę millesimo quingentesimo septuagesimo primo Kal. Feb. Pont. nostri anno 6.

QVAE-

QVAESTIO DE CONTRACTV SOCIETATIS.

inter uir im & uxorem So. lib. 6 q. eundem consule ad sequētes diffic. & Syl. uerb. societas.

Art. Primus. An quando unus ponit pecuniam, alter industriam, & laborem, possit ponens pecuniam deducere in pactum; ut principale nullum subeat periculum?

TRES sunt modi contrahendi societatem. Primus, quando omnes ponunt industriam, & laborem, & pecuniam. Et hic nullam habet vsuræ speciem, uel iniustitiam, nisi vnus alium decipiat. Secundus est inter tres contrahentes, quorum primus ponit pecuniam, secundus solam industriam, & tertius labores, & operam. Vltimus modus est inter duos tantùm. Ita; ut unus pecuniam, alter verò expensas, labores, & industriam collocet.

CONCL. I.

LICITVS est contractus, quando vnus dat alteri pecuniam in societatem; si tamen licita fuerit negotiatio. Quia hic nulli fit iniustitia.

Hinc, contrahens societatem cum vsurario, aut cum campsore illicitè negotiante, non poterit ex pecunia ad talem negotiationem data reportare lucrum. Nam esset iniustitiæ particeps. APPEN.

CONCL. II.

QVI dat pecuniam socio hac conditione; ut

lucrum ex negotiatione diuidatur, capitale indemne seruetur, usuram committit. Quia non est contractus societatis; sed mutui. Nam, ut in mutuo pecunia mutuata est reddenda, & talis contractus æquipollet huic, scilicet, accipe mutuo mille; ut eadem cùm lucro reddas.

CONCL. III.

VT contractus societatis sit licitus, debet pecunia cum lucro, & damno exponi ita; ut damnum, & lucrum sit commune. Expressè definita est in cap. per uestras, de donationibus inter uirum, & uxorem, & in §. 1. & 2. Instituta de societate. Alioqui enim non humana; sed leonina societas esset censenda.

Soto lib. 6. q. 6. de iust. & iur.

Prima Difficultas. Erit ne societas, hac lege contracta; accipe mille ducatos, & ex illis quingenti non sint damno expositi; reliqui uerò sint damno, & lucro subiecti?

CONCLVSIO.

CONTRACTVS erit licitus; si tamen ex parte, quæ non est periculo exposita, nullum assequatur lucrum. Alioqui enim esset vsura ex parte, quæ indemnis seruanda est: quia esset contractus mutui usurarij.

Secunda Difficultas. Licet ne cum triplici contractu inire societatem?

V. G. sit primus sub hac forma; accipe mille ducatos

ducatos ad negotiandum cum lucro, & dãno. Secundus;en do tibi ſingulis annis uiginti pro aſſecuratione; ut nullum in fine anni damnum mihi eueniat. Tertius præterea; do tibi 10. ducatos pro aſſecuratione; ut ex mille ducatis lucrum 100. ducatorum obtineatur. Tres ſunt opiniones. Prima eſt Io.Ma.aſſerentis eſſe licitum talem contractũ, quem ſequitur Sylue. Secunda opinio eſt Caieta. affirmantis, ſi tempore, quo fit contractus ſocietatis, fiant alij duo, nequaquam licere; ſi autem ſucceſsiuè, licet ita contrahere. Tertia opinio eſt Soti, ſcillicet, ſiue ſucceſsiuè, ſiue ſimul fiant, eſſe illicitum hunc contrahendi modum. *Maior. diſt. 15. q. 48. & 49. Caiet. q. unica. de ſocietate Soto ubi ſup.*

CONCLVSIO.

HVIVSMODI contractus ſocietatis ſunt liciti, ſi cum eodem, cum quo ſocietas contrahitur, fiant; etiam ſi tempore, quo ſocietatis contractus efficitur, efficiantur? Nam cum ſint liciti, ſi cũ tribus diſtinctis perſonis fiant; cur nõ erũt liciti, ſi cũ vna, & ſimul efficiãtur. Nullo enim modo iſti contractus ratione mutui ualent? Nam qui aſſecurat pecuniam alterius, non illam mutuo recipit, quamuis ſibi pereat. Nã ratione contractus aſſecurationis nullum transfertur dominium.

Primum Dubium. Licet ne ſocietatem cum illo contrahere, qui non eſt negociaturus?

CONCLVSIO.

TALIS contractus eſt illicitus. Quia per illũ

vsura palliatur: cùm mutuum cum lucro, ultra principale sub specie societatis, acquiratur.

Tertia Difficultas. Contractus societatis erit ne sub sequenti forma licitus?

V. G. debet Franciscus Matthæo 1000. ducatos, & quidam amicus Francisci dicit Matthæo; accipe 5000. ducatos mutuo per 6. annos, & eorum lucrum; dummodo debitum remittas.

CONCLVSIO.

Si contractus est mutui, est usurarius, siuerò est societatis contractus inter amicum Francisci, & Franciscum, atque Matthæum, siue inter amicum Francisci, & Matthæum erit licitus. Non enim est mutuum, sed societas, ad lucrum, & damnum: dummodò capitale in tuto non constituatur, & ita ex lucro soluetur Matthæo, quod Franciscus soluere tenebatur. Et hæc est optima ratio, & uia ad soluendum debitoribus contrahendo, scilicet, cum creditore societatem; vt ex lucro solutio fiat.

Quarta Diffic. Quomodo licet contrahere societatem pecorum, & armentorum?

CONCLV. I.

Licet dare alicui iumentum, aut bouem, hac conditione; vt lucrum sit commune, & bos, aut iumentum, si pereat sine culpa negotiantis, domino,

domino, & non negotianti pereat. Est enim verus societatis contractus. Est tamen diligenter cauendum, ne socius bouem in eadem ætate, qua illum recepit, reddere teneatur. Nam esset vsura, quę (*renueuo*) vulgo dicitur.

Hinc, si pereat culpa negotiantis, aut lucrari desinat, tenebitur ad lucri cessantis, & valoris iumentis restitutionem. Quia fuit damni causa. APPEN.

CONCL. II.

LICITUM etiam est sub hac forma societatē cū alio contrahere, scilicet; accipe hunc gregem, & cura illum, sintque fructus communes hac lege; ut ego primos fructus recipiam. Si pactum verò fiat; vt oues non domino, sed pastori moriantur, erit tunc mutuum vsurarium. Propterea quòd, cùm oues pereant pastori, erit illarum dominus per contractum mutui, & tenebitur, quot recipit oues, reddere, quod erat capitale, atque etiam fructus. *S. Antonin. 2.p. Tit. 1. c. 4. §. 39.*

Quinta Difficul. Possit ne maritus uxoris dotem negotiationi societatis ad lucrum, & non ad damnum exponere?

TEX. in cap. ad vestram de donationibus inter virum, & vxorem, hoc insinuare videtur. Duæ sunt opiniones. Soto negat. Alij affirmant; elegantius omnibus Nauarro in Manuali respondet, scilicet, dandam esse pecuniam dotalem mercatori ad lucrum, & damnum, & ne pereat *Sot. ubi sup. Nauarro.*

dos, esse faciendum contractum de eius assecuratione; Et hanc dicit fuisse intentionem Romani Pontificis, quæ est optima illius textus interpætatio.

Sexta Difficultas. An possit fieri in testamento legatum sub sequenti forma?

V. G. lego curatis parochialibus 100. ducatos, ita;ut illos exponāt negotiationi perpetuæ; ut ex lucro stipendiū missarum singulis annis soluatur.

CONCLVSIO.

LICITVS erit contractus, & legatum. Ratio est; quia est contractus societatis, qui licitus iudicatur, in cap. per vestras de donatio. inter virum, & vxorem. Verùm, melius erit emere censum illa pecunia; vt ex eo missarum stipendium soluatur.

Septima Difficultas. An contractus societatis sub forma sequenti sit licitus?

V. G. accipe 100 ducatos, quos tuæ negotiationi expono; dummodò mihi singulis annis 10. tribuas, ita, vt si intra 6. menses moriar, illa 100. tua sint, sin minus statim 100. reddere tenearis; quòd si non reddideris, obligeris 10. aut 12. singulis annis soluere, quandiu non reddideris.

CONCL. I.

PRIMA pars huius contractus, scilicet, vt decem pro 100. ratione societatis &c. non est licita. Ratio est; quia ponit lucrum suum in tuto. Potest

test enim contingere: vt nullum omnino lucrum alter consequatur.

C O N C L. II.

A L I A pars contractus, scilicet, quod si post *6.* menses fuerit superstes, & nō reddiderit illa 100. teneatur singulis annis propter morā 10 pro 100. reddere, longo examine, & multis subdiuisioni bus indiget, si contractus; vt fertur, est suspectus ratione vsurarum. Nisi istud fiat in pœnam dila tatæ solutionis.

Octaua Difficul. Quo modo lucrum inter socios di uidi debet; ut iustitia seruetur?

C O N C L V S I O.

S I socij ita conueniant; vt singuli lucrum se cundum quantitatem sortis, aut, vt vnus accipiat duas partes lucri, alius uerò unam, hic contractus potius locationis operum negotiorum gestorum, quàm societatis erit appellandus. *Caie. 2.2. q. 78. art. 2.*

Nona Difficultas. In casu sequenti quo mo do erit facienda distributio?

V. G. si vnus ponat solam pecuniam, alter so lam operam emendi, & vendendi, tertius depor tandi merces è nundinis, quartus solam industriā, scilicet, quibus mercibus sit pecunia exponen da, & quo tempore sint merces emendæ, & uen dendæ, & quibus.

C O N C L. I.

QVANDO socij, ita inter se conueniunt; ut singuli æquale lucrū accipiant, tunc singuli secun

dum quantitatem ſortis accipere debent. V g. ego appoſui mille ducatos; tu uerò appoſuiſti laborem, & induſtriam ualentem duo millia, tunc ex lucri partibus habebis tu duas: ego autem unã. Ratio eſt; quia opera & induſtria ſunt maioris ualoris plerumque, quàm ſola pecunia; vt ex §. de illa, inſtituta de ſocietate habetur, & lucrum ſecundum quantitatem, & valorem ſortis eſt diuidendum.

CONCL. II.

QVANDO opera, & induſtria unius eſt æqualis pecuniæ alterius; quia fortasſis non eſt nauigaturus æqualem lucri partem accipiet. Ratio eſt; quia vtriuſque partis eſt ęqualis ſors, & lucrum ſecundum quantitatem ſortis &c.

CONCL. III.

QVANDO exponens pecuniam paciſcitur; vt apponens induſtriam, & operam unam tantùm lucri partem habeat, contractus eſt licitus, non ratione ſocietatis; ſed quia eſt negotiorum geſtor. V. g. dedi Franciſco mille ducatos ad negotiandum, hac conditione; vt ex tribus lucri partibus Franciſcus vnam tantùm habeat, iſte contractus non eſt ſocietatis: quia tunc eſſet ſeruanda æqualitas, ſed locationis. Quoniam ille negotiorum geſtor, illo pretio ſua opera locat.

Secundum

Secundum Dubium. Quid si unus pecuniam tantùm; alter uerò pecuniam, & industriam simul apponat?

Respondeo: iste habebit duas partes. V. g. ego apposui quingentos ducatos, tu mille. Præterea, apposui etiam industriam, & operam, quę valent mille; tunc mea sors potior erit. Si autem mea industria, & opera valent, quingentos, tunc erit æqualis sors. Est autem hoc loco maximè animaduertendum Caiet. consilium, qui dicit, in principio taxandos esse sortium valores.

Tertium Dubium. Quid si sint tres, & unus exponat pecuniam, alter laborem tantùm, & tertius industriam?

CONCLVSIO.

Respondeo; consulendi erunt mercatores, & ab illis æstimanda erit opera, & industria, & iuxta taxatum valorem lucri diuisio erit facienda. *Caie. ubi su.*

Decima Difficul. Societates officiorum, quę Romę fiunt, sunt ne licitæ.

IN Romana curia sunt multa officia fructus vberrimos producentia, quæ à summo Pont. maximo pretio venduntur, & cum nemo possit solus tantam pecuniæ quantitatem soluere, asciscit sibi emens officium socios, qui; vt soluunt pretij partem, partem quoque fructuum recipiunt. hac tamen lege; vt officium in uno tantum sit,

qui

qui quidem officialis Sanctisſimi Domini nuncupatur. Hinc ortum habent huiuſmodi ſocietates.

CONCLVSIO.

TALES ſocietates, debitis ſeruatis circunſtantijs, licitè, & ſine uſuræ nota fieri uidentur. Probatur primo Eccleſiæ conſuetudine, quæ maximam habet vim. Nam fiunt huiuſmodi ſocietates quotidie coram ſummo Pontifice, qui illas potius confirmare, quàm reprobare videtur, cùm circunſtantias quaſdam appoſuerit, commisſionesque ad auferendas è medio difficultates, & lites, quæ ex illis oriri ſolent, terminandas, ſignauerit, & ſignet. Deinde patet ratione: quia ſocius pecunia in ſocietatem tradita partem fructuum illius officij emit.

Vndecima Difficultas. Societates illorum, qui accipiunt pecunias, cum nullum habeant officium, licitè ne fiunt?

V. G. indiget aliquis pecunijs, & accedit ad habentem officium rogans; vt pro illo ducentos, aut plures ducatos ad ſocietatem accipiat; ubi autem inuentus eſt, qui ad ſocietatem pecuniam tradat, fiunt duo contractus, primus inter officialem, & ſocium tradentem pecuniam, 2. inter officialem, & illum, pro quo pecunia eſt accepta, in quo quidem contractu confitetur pro ſe acceptam fuiſſe pecuniam ab officiali, & obliga-

& obligatur ad seruandum officialem indemnem: atque ita in eodem contractu dat officiali fideiussores.

CONCLVSIO.

Iste societatis contractus, debitis etiam seruatis circunstantijs licitè videtur fieri posse. Ratio à simili est; nam vt potest aliquis domum suam vendere, & se indemnem seruare: vt amico indigenti subueniat; ita quoque poterit officialis fructus sui officij vendere; vt amico egenti opem ferat. Soto lib. 6. de Iustitia, & iure q. 6. artic. 2. dubius est circa huiusmodi contractus iustitiam.

Quartum Dubium. Quot nam sunt conditiones, siue circunstantiæ, quæ in contractu societatis officiorum desiderantur?

Respondeo; quatuor sunt. Prima, vt reuera existat officium, super quo societatis contractus efficitur. Nam esset vsura palliata, si fructus officij non existentis emerentur, & venderentur. Secunda, ne accipiatur aliquid vltra officij ualorem. Esset enim ficta uenditio. Et ideo Leo. 10. decreuit; ut tertia saltem pars officij sine grauamine remaneret. Et Paul. 4. statuit, ne societas ultra dimidiũ ualoris officij admittatur. Et Pius 4. præcepit officialibus sub pęna priuationis officij ipso iure; ut fideliter in contractu societatis, societates,

societates, quibus officium grauatum est, exprimantur. Tertia, ne in tali contractu conditio aliqua illicita interueniat; ad quas quidem tollendas decretum fuit à Leo. 10. & Paulo 4. renouatum; vt non fierent societates sine signatura papæ, & in supplicatione ita substantia rei explicaretur, vt facilè colligi posset, esset ne societas licita, vel illicita. Quarta ne accomodans officium aliquid pro accomodatione officij recipiat. Quia esset vsura ratione mutui.

Duodecima Difficultas. An contractus societatis utrinque liberæ sit licitus?

HIC contractus dicitur Italicè *à goder, à godere* v. g. habet Petrus domũ ualentẽ mille ducatos, & Ioannes dat illi quadringentos dicens; utere tu pecunijs, & ego interim domo tua fruar.

CONCLVSIO.

CONTRACTVS iste est illicitus. Ratio est; quia cõmittitur vsura, cum ratione mutui domo fruatur: fiet autem licitus, si absolutè, vel cum pacto retrouendendi seruatis debitis circunstantijs, & æqualitate, emptionis contractus efficiatur.

Decimatertia Difficultas. Quomodo damni diuisio erit facienda?

CONCLVSIO.

QVANDO vnus apponit pecuniam; alter verò solam operam, qui ponit operam damnum pecuniæ pati non debet. Iam enim operam, & industriam perdit, quæ vel est pretiosior pecunia,

vel

vel æqualis. Ita definitum est in §. de illa in fine, instituta de societate.

Quintum Dubium. Quid si uendidi tibi pecunia credita merces ualentes 100. hac lege; ut illas reuenderes, & lucrum esset commune?

Respondeo; est manifesta vsura. Quia accipit in mutuo vltra sortem. Nam illa venditio pecunia credita mutuo æquiualet. Hæc de contractu societatis.

QVAESTIO DE CENSIBVS.

ANIMADVERTE prius, quæ secuntur tracta fuisse olim secundum naturam contractus census; cęterum modò esse redigenda omnia ad formam contractus præscriptam à Pio V. quam in fine huius quæstionis inuenies.

Syl. v. gabella. 2. Medi. C. de rebus per usur. acquisitis. Sot. lib 6. q. 5. Nauarro in coment. de usuris pro tota hac q. c. 17. in manuali latino

Art. Primus. Quidnam est census, & quotuplex?

PROPOSITIO. I.

CENSVS est ius, seu facultas exigendi ex re vtili aliquam pensionem. V. g. ex prędio, seu domo, vel ædibus tuis habet Petrus ius exigendi certam pensionem, siue pecuniam, siue fructum aliquem: vt frumentum, oleum, & uinum &c. ius illud compellendi te, quod habet Petrus; vt præfata sibi soluas, census nominatur.

PRO-

PROPOSITIO. II.

Censvs quadruplex eſt. Perpetuus unus vt ſi cenſus hac lege uendatur; vt nunquam redimatur. Alter vitalitius; vt ſi pro tota vita emeris, aut per duas vitas vendatur. Tertius ad tempus; vt ſi cenſus huius domus per decennium vendatur. Et quartus redimibilis; vt ſi cenſus huius prædij hac conditione vendatur; vt quandocunque dominus prædij pretium reſtituat, cenſus finiatur.

Art. Secundus. An emens cenſum ſit uſurarius?

De hoc artic. diſputant plerique canoniſtarum ſuper cap. in ciuitate de vſuris, & horum, quidam negant eſſe licitum; alij verò licitum eſſe affirmant.

CONCL. I.

Contractvs cenſus non eſt vſurarius. Definita eſt ab Eccleſia in duabus extrauagantibus. Martini. v. & Calixti 3.

CONCL. II.

Censvs eſt licitus, in quo non fructus; ſed pecunia ſoluitur. Quia cù n liceat vendere fructus, licebit quoque vendere penſionem pecuniariam. Nam pecunia fructibus æquiualet, cùm ſint pecunia æſtimabiles.

CON-

CONCLV. III.

CENSVS perpetuus licitus est, nec vllam vsuræ speciem habet. Quia est pura venditio fructuum vendibilium; retento tamen rei dominio.

CONCLV. IIII.

CENSVS vitalitius non est illicitus, quando est venditio fructuum ad tempus indeterminatum, scilicet, per totum tempus vitæ ementis censum. Quia cùm sit pura venditio, nullum habet vsuræ vestigium.

Art. Tertius. Sit ne licitum iura Regia, siue aliorum magnatum emere?

CONCLVSIO.

EMPTIO iurium Regiorum, in quibus pensio pecuniaria, & non fructus venditur, nullo modo est vsuraria. Quia in his contractibus non venditur, aut emitur pecunia; sed ius exigendi pecuniariam pensionem. Neque enim dicimus Petrum emisse 10000. nummorum à Rege; sed ius solùm exigendi singulis annis illa 10000.

Art. Quartus. Census redimibilis, uel cum pacto de retrouendendo est ne licitus? *So. lib. 6. q. 5. art. 3. Nauarro in comment. de usuris.*

CONCL. I.

QVANDO soluens censum ad illum redimendum compellitur, possidens censum vsurarius est v. g. si fiat contractus in hunc modum; emo à te annuum

te annum censum hac lege; vt quando velim, pretium census restituere, & contractum soluere tenearis. Et ratio conclusionis est; quia emptor in tuto constituitur; atque ita est certissimus usuræ palliatæ contractus. Perinde enim est, ac si diceretur; accipe mutuum,& singulis annis dum solutiouis dies differtur, tot nummos dabis.

CONCL. II.

QVANDO contractus census ita fit; vt quandocunque venditori placuerit,illum redimere liceat, colligens censum non est vsurarius. Quia per contractum emptionis cum pacto de retrouendendo dominium in emptorem transfertur, & ex consequenti fructus restituere nō tenetur, si redimatur res; vt per multas leges. ff. de contract. emptio. constat,& contractus, de quo est sermo, huius generis est.

CONCL. III.

CONTRACTVS census cùm conditione; ut si intra certum tempus non redimatur, deinceps irredimibilis, & perpetuus sit, licitus est. Quia quò census est minus redimibilis, eò est iustior. Magis enim tunc emptionis, & venditionis, qua dominium transfertur, naturam sapit, & quando tempus reddimendi limitatur, est minus redimibilis, quàm si non limitaretur.

CON-

CONCL. IIII.

In his contractibus pretium à lege taxatum excedere haud licet. Esset enim tunc ex parte pretij iniustitia.

Hinc, contractus, in quibus vltra pretium à lege taxatum apponitur conditio; vt tot paria Gallinarum, uel quid simile soluatur, erunt iniusti. Quia iustum pretium exceditur, & emens est restitutioni obnoxius. Appen.

Primum Dubium. An census uitalitius intra decennium, uel aliud tempus limitatum, sit licitus?

Ricard. damnat hunc contractum, nisi ratione lucri cessantis, uel damni emergentis iustificetur, cuius contractus malitia hinc colligitur. Propterea quòd, per hunc contractum compellitur debitor ad reddendum acceptum, & ultra sortem. Ricar.

Secundum Dubium. Pretium census uitalitij erit ne ratione ætatis pro sua uita censum ementis minuendum?

V. c. si sit senex minoris, quàm si adolescens erit.

CONCLV. I.

Si emens censum pro sua uita sit senex, aut ægritudinarius, iustè poterit maiori pretio, quàm

ſit à lege taxatum emere. Ratio eſt; quia de eius ſalute deſperatur.

C O N C L. II.

SI fuerit adoleſcens, pretium à lege taxatum excedere non poteſt. Nam etiam ſi vitæ diuturnitas in ſenibus deſperetur, non ideo vitæ longitudo in adoleſcentibus certè ſperatur. Frequentiſſimè enim accidit; vt imbecillis naturæ ſint.

Art. Quintus. An cenſus perſonalis ſit licitus?

So. lib. 6. q. 5 ar. 1. Naua. CENSVS perſonalis dicitur, in quo perſona obligatur nullo aſſignato prædio, vel re aliqua vtili ad penſionem ſingulis annis reddendã. Duæ ſunt antiquorum opiniones; quidam licitum eſſe negarunt, quibus adhęſit Nauarro in comentario de vſuris. Alij verò, quos Soto ſequitur affirmarunt.

C O N C L. I.

QVANDO homo nullum temporalem fructum propria arte, vel labore conſequitur; quia, neque mercator, neque mercenarius &c. eſt, neque etiam ex propria induſtria aliquem fructum habet; ſed ſolùm reditibus nulla propria induſtria comparatis veſcitur (ut ſunt multi nobiles) hic, neque vendere, neque alius ab ipſo perſonalem cenſum emere poteſt; ſed ſolùm poteſt tantum cenſum vendere, quantum eius bona frutificant.

tificant. Constat ex definitione census; nam est facultas exigendi aliquam pensionem ex re vtili &c. siue emptio, & uenditio pensionis ex fructibus; & cùm in casu posito vendens nullum suum personæ fructum habeat, erit prorsus vsura. Quia neque venditio, neque emptio est; & in hoc sensu est vera prima opinio.

CONCL. II.

HOMO habens fructum temporalem ex labore; vt mercenarius, & artifex, uel ex industria, vt aduocatus, medicus, miles, procurator, etiam si alia bona immobilia non habeat, licitè censum personalem vendere, & alius ab ipso sine vsura emere potest. Constat etiam ex definitione census, emptio, scilicet, & venditio pensionis ex fructibus rei fructiferæ, & persona huius hominis (ut constat) fructifera est. Deinde quia; ut multis in locis decimæ personales Ecclesiæ soluuntur; ita solui poterit personalis pensio; in hoc sensu est uera Soti opinio. *Medin. q. 1. de censibus.*

CONCLV. III.

CENSVS etiam super fructum bonorum immobilium; ut super pecus, iumentum &c. dummodò minus uendatur, quàm supra rem immobilem, imponi potest. Et ratio est; quia talia bona sunt fructifera. Notanter dicitur; dummodò minus uendatur; quia cùm mobile citius

Pereat, cenſus citius extinguetur, quàm ſi ſupra rem immobilem imponeretur. Et hac de cauſa hic cenſus, & perſonalis ſunt uilius uendendi.

CONCL IIII.

POTERIT quis dare alicui pecuniam hac conditione; ut ex fructibus per negotiationem pecuniæ acquiſitis cenſus perſonalis ſibi ſingulis annis ſoluatur; neque erit contractus uſurarius, etiam ſi, quando datur pecunia, conditio, vt ſit cenſus redimibilis, apponatur. Et ratio eſt; quia talis contractus non eſt mutuum; non enim apponitur pactum; ut aliquando capitale omnino reddatur; atque ita omnis uſuræ ſuſpicio ceſſat, quod eſt maximè notandum.

Art. Sextus. An conditiones, quę in extrauaganti Martini V. ponuntur, ſint neceſſariò in emptione, & uenditione cenſuum ſeruandæ.

Nauar. Soto SVNT autem octo conditiones, quas Nauarro in tractatu de vſuris refert, qui opinatur nullum eſſe cenſum licitum, in quo aliqua ex his conditionibus deeſt. Soto autem tenet oppoſitum.

CONCL I.

PRIMA conditio, ſcilicet; ut uendens cenſum aſsignet aliquem agrum, ſiue rem immobilem,

lem, ex cuius fructibus pensio soluatur, non est necessaria. Nam (ut supradiximus) census super personam, & rem quamlibet fructiferam, mobilem, siue immobilem, poni potest.

CONCL. II.

SECVNDA conditio, quæ est; ut res illa sola ad censum obligata maneat, & non cætera bona, neque persona uendentis; sed tantùm ex fructibus rei sit census soluendus, necessaria non est. Quia, cùm census sit pensio fructuum, poterit aliquis uendere pensionem annuam soluendam in genere ex fructibus suorum bonorum, nullo prædio assignato. Nam, ut potest quis uendere annuos fructus cuiusdam prędij; ita & omnium bonorum, siue personæ fructus.

CONCL. III.

TERTIA conditio, nempe; ut sit iustum pretium necessaria est. Aliter enim æqualitas inter rem uenditam, & pretium non seruaretur.

CONCL. IIII.

QVARTA conditio, uidelicet; ut pretium census non membratim; sed simul sit soluendum, nequaquam est necessaria. Nam contractus census est emptionis, & uenditionis, & ut cæterarum rerum uenditiones, pecunia credita, uel numerata fieri potest. Attamen poterit carius uen

di pecunia credita, quàm numerata; ut æqualitas utrinque seruetur.

CONCL. V.

QVINTA conditio, quæ est; ut uenditor censſus possit, quando uoluerit, totum censum, siue partem redimere, restituendo totum pretium, uel partem, non est, necessaria. Hæc supra demonstrata est.

CONCL. VI.

NEQVE est necessaria sexta conditio, nimirum; ut uenditor non teneatur intra certum tempus redimere censum, si noluerit. Quia radix cēsus redimibilis est pactum de retrouendendo, & cùm habens censum sit uerus dominus, poterit nulla interueniente iniustitia, pacisci, ne rem illam pro parte; sed totam simul redimere teneatur.

CONCL. VII.

NECESSARIA est omnino septima conditio scilicet; ut quando apponitur census super aliquā rem determinatam, destructa re illa, census consūmatur. Quia contractus census est uenditio pensionis soluendæ ex fructibus certæ cuiusdam rei; quapropter si non sunt fructus, non erit pensio soluenda, cùm non pensio quorūcunque fructuū; sed determinatorum uendita sit.

Hinc

Hinc, contractus census cùm conditiones ut de structo prædio, uel domo signata ad soluendum censum uendita, alia bona assignare, uel aliunde censum soluere teneatur, est illicitus. Quia non seruatur rei uenditæ, & pretii ęqualitas: quemadmodum non seruaretur, si quis sub hac forma domum emeret: nempe, ut uenditor teneatur illam reedificare, quandocunque destrueretur. APPEN. 1.

Hinc, quando census ponitur super omnia bona præsentia, & futura, & super personam, quæ est industriosa, non peribit census, nisi omnibus bonis, atque etiam industria personæ peremptis. Patet ratione præcedentis conclusionis. APPEN. 2

CONCL. VIII.

CONDITIO octaua, scilicet: ut res, super quā census assignatur, tantum fructum, quantum fuerit census reddat, omnino necessaria est. Quia cū census sit uenditio, & emptio pensionis soluendę ex fructibus, si fructus rei non sit tantus, quanta est pensio, non erit emptio, aut uenditio. Quoniam res empta non extat; & ita contractus sapiet usuram. APPEN.

Hinc; censu super rem fructiferam semel imposito, quæ non reddit plures fructus, quàm sit primus census, supra illam alius census imponi nō potest. Quia nullus fructus reddendus restat.

Prima Difficul. Erit ne census redimibilis licitus cum hac conditione; ut quandocunque redimatur eodem pretio, quo fuit venditus, redimendus sit?

MEDINA in fine operis de restitutione multas adducit conditiones.

CONCLVSIO.

SI contractus fuerit sub hac forma factus; vt tanti redimatur, quantum valuerit tempore redemptionis, non erit iniustus. Quia vtriusque conditio incerta relinquitur.

Secunda Difficultas. An pactum in quibusdam censibus appositum sit licitum?

Emphyteosis quid. V. G. si res vendatur; vt 10. pretij pars soluatur. Nota primum emphyteosim esse, quando venditur res translato dominio vtili, & retento dominio directo; vt si quis vendat rem suam alteri sub hac forma; accipe domum hac lege; vt singulis annis pensionem fructuum soluas.

CONCL. I.

QVANDO contractus est emphyteosis, iustè talis conditio apponi potest. Quia cùm dominium directum retineat, potest iustè decimas pretij exigere. Quoniam res sua venditur.

CONCL. II.

In contractu census prædicta conditio erit iusta, si maiori pretio ematur census talem conditionem habens, quàm alius illa carens. Nam ita æqualitas inter rem venditam, & pretium seruabitur.

Primum Dubium. Est ne licitus contractus census cum sequenti conditione?

Vt si per biennium, vel amplius census non soluatur, in commissum cadat, idest, vt dominus possessionis illum amittat.

CONCL. I.

In contractu emphyteosis iusta, & licita est hæc conditio. Definita est in cap. quęrelam, de iure iurando.

CONCL. II.

In contractu census iniqua est talis conditio; quia poena excedit culpam. Iniquum enim est; vt si quis per biennium censum exiguum non soluat, possesionem valentē 1000. ducatos amittat.

CONCL. III.

Conditio hæc est licita, si ratione huius poenæ appositę ad seruandam æqualitatem inter pretium, & censum, pretium census augeretur. Nam perspicuum est censum, cum prædicta conditione esse pretiosiorem, quàm sine illa.

CON-

CONCLV. IIII.

ESSET quoque licita conditio, si ex malitia, aut neglgentia pensionem soluere desineret: non autem si ex impotentia. Quia ubi nulla est culpa, nulla debet infligi pœna.

HVC vsque de censibus secundum propriam naturam contractus: nunc uerò cum ex extrauag. Pij. V. de contractu censꝰ formando, operepretium erit omnes conditiones, quæ ab illo proponuntur breui explicare; sunt autem sequentes conditiones.

1 Vt illud, super quo cõstituitur census, sit res, sit immobile, sit fructiferum, sit nominatim certis finibus designatum.

2 Vt contractus uerè fiat numerata pecunia, præsentibus testibus, ac notario in actu celebrationis instrumenti, & non prius recepto pretio &c.

3 Vt pacta non fiant de solutionibus faciendis, quæ appellantur anticipatæ.

4 Vt conuentiones non fiant obligantes ad casus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractus non tenetur.

5 Vt pactum non fiat de auferenda, uel restringenda facultate alienandi rem censui suppositam; quin semper, & liberè, ac sine solutione laudemij, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, uel rei, tam inter uiuos, quàm in ultima uoluntate alienari possit.

6 Vt

6 Vt in rei cenfus uenditione, prius femper admoneatur dominus cenfus, & per menfem expectetur. In hoc enim alijs omnibus præfertur.
7 Vt pacta non fiant in cafu, quo debitor fuerit in mora cenfus reddendi; ut teneatur ad intereffe lucri ceffantis, ad cambium, expenfam, ad falarium, ad pœnam, ad omisfionem rei, uel ualoris &c.
8 Vt non augeatur cenfus femel conftitutus, nec nouus creetur fuper eandem, uel aliam rem in fauorem domini cenfus, uel alterius perfonæ, quam ipfe fuppofuerit pro cenfibus temporis præteriti, uel futuri.
9 Vt non fiant pacta grauantia aliquem ad folutiones onerum, ad quem aliás de iure, & ex natura contractus non fpectant.
10 Vt non folùm cenfus re in toto uel in parte perempta, uel in fructuofa, pro rata pereat; fed etiã pro eodem, quo uenditur pretio, extinguatur, non obftante temporis longitudine, aut quocunque alio impedimento per pactum, & claufulam &c.
11 Vt cenfus per traditionem pretij fic extinguatur, per duos menfes ante id, denuntietur domino cenfus, cui reddendum eft pretium, qui poft denunciam poterit à redditore, etiam inuito pretiũ repetere infra annũ tamen, quod fi tunc nihil exequatur, erit nihilominus liber redditor; ut prius, ut posfit quãdocũq; uoluerit, redimere cenfũ, etiã fipluries id fuerit attentatũ, & nunquã exe cutum;

cutum; dummodò ſemper prę mittatur denũcia; non obſtantibus quibuſcunque &c.

12 Vt non fiant pacta ad repetendum prætium ab inuito ob pænam, uel aliam cauſam, niſi in prę miſſo caſu, quo facta fuerit denuncia; ut ſupra.

13 Vt pretium ſemel cenſui conſtitutum nunquam poſſit ob temporum, uel contrahentium qualitatem, ſeu aliud accidens, nec quoad ultimo contrahentes, minui, uel augeri. Cæterum ut iis pleniſſimam, quam decet, fidem adhiberes; decreui tibi ob oculos extrauag. uerbo ad uerbum ponere.

Pius Episcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

CVM onus apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuiſſe, & in dies celebrari cenſuum contractus, qui nedum non continentur intra limites à noſtris anteceſſoribus eiſdem contractibus ſtatutos uerũmetiã quod deterius eſt; contrariis omnino pactionibus propter ardẽtem auaritiæ ſtimulum, legum etiam diuinarum manifeſtum contemptum præ ſe ferũt nõn potuimus, animarum pro ut tenemur, ſaluti couſulentes, & piarum mentium petitionibus etiã ſatisfacientes, tam graui morbo, letiferoque ueneno ſalutari antidoto non mederi. Hac igitur noſtra conſtitutione ſtatuimus, cenſum, ſeu annuũ reditum creari, conſtituiue nullo modo poſſe; niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de ſu,

de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit. Rursum, nisi uerè in pecunia numerata pręsentibus testibus, ac notario, & in actu celebratiōis instrumēti; non aūt prius rece pto integro, iustoque pretio. Solutiones, quas uulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus. Conuentiones directè, aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractus non teneatur, nullo modo ualere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam; quia volumus rem ipsam sēper & liberè, ac sine solutione laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis, uel rei, tam inter viuos, quàm in ultima voluntate alienari. Vbi autem uendenda sit, uolumus dominum censūs aliis omnibus præferri, eique denuntiari conditiones, quibus uendenda sit, etiam per mensem expectari. Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, uel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem censui subiectam, seu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, siue aliunde acquisitam perdere, aut in aliquam pænam cadere ex toto irrita sint, & nulla. Immo & censum augeri, & nouum creari super eadem, uel alia re in fauorem eiusdem, aut personę per eum suppositæ pro censibus temporis, uel præteriti, uel futuri omnino prohibemus

mus. Sicuti etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quē aliàs de iure, & ex natura contractus non spectarent. Postremo census omnes in futurum creandos nō solùm re in totum, uel pro parte perempta, aut infructuosa in totum, uel pro parte effecta, uolumus ad ratam perire: sed etiam posse pro eodem pretio extingui, non obstante longissimi etiam temporis, ac īmemorrabili, immo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè talem facultatem auferētibus quibuscunque uerbis, aut clausulis concepta sint. Cùm uerò traditione pretii reditus extinguendus erit, uolumus per bimestre ante id denunciari, cui pretium dandum erit, & post denunciam, intra annum tamen, etiam ab inuito, pretium repeti posse, & ubi pretium nec uolens intra bimestre soluat, nec ab inuito intra annum exigatur. Volumus nihilominus quodcunque reditū extingui posse, præuia tamen sēper denūcia, de qua supra, & nō obstātibus his, de quib⁹ supra, idq; obseruari mādam⁹, etiā quod pluries, ac pluries denūciatū fuisset, nec nunquā effectus sequutus fuisset. Pacta etiā cōuentia pretiū cēsus extra casum prędictū ab inuito, aut ob pœnā, aut ob aliā causā, repeti posse, omnino prohibemus, contractusq; sub alia forma. Post hac celebrādos feneraticios iudicamus. Et ita, illis propterea non obstantibus, quicquid uel expressè, uel tacitè contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut

dimitti contingat, à fisco uolumus posse uendicari. Hanc autem salutiferam sanctionem nedum in censu nouiter creando, uerùm etiam in creato, quocunque tempore alienando; modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus seruari volumus. Declarantes pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quò ad ultimo contrahentes minui, vel augeri. Et licet legem ipsam ad contractus iam celebratos non extendamus: illos tamen omnes, in quos sub alia forma peruenerunt census, hortamur in domino: vt singulos contractus censuræ bonorum religiosorum subiiciant, & animarum saluti consulant. Non obstantibus &c. Dat. Romæ anno 1568. 14. Kale. Feb.

QVAESTIO DE CONTRACTV EMPTIONIS, ET uenditionis.

S. Tho. 2. 2. q. 77. *Medi. a. q. 30. usque ad 38. Scot q. 2 Sotol. 6. q. 2 Sylu. u. emp. ad totam hanc q.*

Articulus unicus. An liceat rem carius iusto pretio uendere?

De hac quæstione supra partim disseruimus.

CON-

CONCL. I.

VENDENS rem ultra iustum pretium ad restitutionem tenetur. Quia alienum, inuito domino, accipit. Non enim seruatur æqualitas, cùm res nō tantum ualeat, quantum pecunia, quæ pro illa datur.

CONCL. II.

Communis est opinio.

SI uenditor res suas uendere compellatur, & ex uenditione damnum contrahat, tantò carius illas vendere poterit, quantum ex tali uenditione damnum sibi redundat. Integrum enim est uenditori, qui non spontè, sed compulsus precibus rem suam distrahit, seipsum seruare indemnem: quia; ut morem gerat amico, detrimentum pati non tenetur. Notanter dicitur; si compellatur. Nā si se offerat, licet præfatum detrimētum patiatur, carius uendere non poterit; quia uolenti, & consentienti non fit iniuria.

Primum dubium. Quid si res illa ualet 10. & ementi 5. ualeat; quia re illa maximè indiget, & si illam haberet quinque lucraretur?

CONCLVSIO.

NON licet tunc uendenti rem suam carius uēdere. Ratio est; quia necessitas emptoris non facit rem pretiosiorem. Huius quæstionis intelligētia ex sequenti difficultate pendet.

Prima Diff. Qua ratione iustũ pretium cognoscetur?

CONCLVSIO.

QVANDO Princeps, aut Respublica statuit mercibus certum pretium, nullo modo licebit carius vendere: alioquin omnis excessus erit restituendus. Nam, vt Princeps habet potestatem transferendi dominium rei, inuito domino; vt constat ex legibus de præscriptionibus; ita etiam potest, uenditore inuito, propter publicum commodum; certum rebus pretium statuere ita; vt illud excedentes ad restitutionem teneantur.

Hinc, omnes vendentes frumentum vltra pretium pragmaticæ, & alias merces, quarum pretium est à lege statutum, ad restitutionem tenentur. Appẽx.

Secundum Dubium. Cùm leges humanę secundum varietatem temporum uarientur, obligabit ne semper in conscientia lex, pretium alicuius mercis decernens?

NOTA pretium à lege determinatum, aut esse inuariabile, aut variabile; vt quot taxatur iuxta raritatẽ mercium, vt pretiũ frumenti in Hispania.

CONCL. I.

CESSANTE ratione legis taxantis pretium alicui merci, cessat lex. V. g. raritas, seu abundantia mercium, & emptorum est ratio variandi pretium: ut experientia constat. Iam patet conclusio;

sio; quia,ut superueniẽte abundantia frumenti,minuitur eius pretium; itasuperueniẽte penuria maiori,quàm fuerit tempore,quo lex condita est,debet pretium frumenti augeri. Alioqui enim lex illa esset iniqua, si magis emptori, quàm uenditori faueret. Nam, ut lex olim facta ante taxationem frumenti, si modo fieret, esset illicita; ita esset quoque,si nunc seruaretur.

CONCL. II.

QVANDO lex non imposuit pretium, illud censetur iustum, quod arbitrio peritorum in illa negotiatione imponitur: ut pannis, quibus non est impositum pretium, illud æstimatur iustum, quod à peritis, & expertis mercatoribus taxatur. Definita est in lege pretia rerum. ff. ad legem falcidiam, ubi dicitur pretia rerum non esse taxanda ex effectu, aut utilitate singulorum; sed secundum communem sententiam prudentium, idest, peritorum in illa arte. Quare debet mercator peritus uendere; ut recta ratio dictat; & ut vellet sibi, si empturus esset, secundum rectam rationem uendi Et ita in confessionibus sunt mercatores examinandi, & iudices suarum uenditionum constituendi.

CONCL. III.

TVNC pretium est iustum, quando negotiator tantum lucratur ex mercibus, quantum Respublica ministro illius negotiationis constituere deberet.

Vbi supr. q. 2. art. 2.

deberet Illustrat Scotus conclusionem exemplo; vt si Respublica. N. non haberet mercatores, teneretur aliquem ministrum conducere, qui pecunia ex ęrario publico accepta, ex nundinis pannos defferret, teneretur q; eius familiæ alimenta præstare, atque etiam laborem, industriam, & itineris pericula soluere. Tantum igitur lucrum potest mercator ex mercibus sperare, quantum mercatoribus stipendium à Republica esset statuendum.

Tertium Dubium. Quid si mensura panni in hac Republica iusto pretio uendatur duodecim dragmis, & mercator computatis expensis carius emit, poterit ne tanti uendere, quanti emit?

CONCLVSIO.

NON potest carius uendere merces, quàm sit pretium communi æstimatione determinatum; út seipsum indemnem seruet. Definita est in lege pretia rerum citata: non enim potest aliquis cum aliena iactura se indemnem seruare.

Quartum Dubium. Contingit; ut per spacium unius diei in nundinis pretia uarientur, licitè ne hoc fit?

CONCLVSO.

IN NVNDINIS nunquàm idem rerum pre-

tium per totum nundinarum tempus seruatur; sed instar maris breuissimo tempore crescit, & decrescit. Patet ex illa uerissima, & receptissima regula, scilicet, raritas mercium, & abundantia ementium, est ratio sufficientissima augendi pretium, & è conuerso. Quare cùm in nundinis contigerit augmentum, uel decrementum mercium, siue ementium, erit sufficiens ratio uariandi pretium.

Quintum Dubium. Licebit ne sub hac conditione pacisci, scilicet, accipe merces eo pretio, quo ualebunt medijs nundinis, quando speratur pretium carius futurum?

CONCLVSIO.

Si uenditor usque ad illud tēpus erat merces seruaturus, licebit; sin minus nequaquam. Definita est in cap. fin. de usuris.

Sextum Dub. Licebit ne uoce præconis uilius emere; quàm ex mercatoris officina?

CONCLVSIO.

Licitvm quidem erit in auctione, siue uoce prçconis uilius emere. Quia raritas emptorum facit rem uiliorem, & quando uoce præconis res uenditur desunt emptores, cùm uoce prçconis ad emendum inuitentur: at uerò in officina emptor quærit uenditorem. Tum etiam quia consuetudine

ſuetudine introductum eſt; ut aliquando in publica auctione res uilius uendantur, & ideo illud erit iuſtum pretium. Quoniam communi conſuetudine, & æſtimatione approbatur. *Caiet. 2 2 q. 77. ar. 2. So. lib. 6. q. 3. artic. 3.*

Septimum Dubium. Si res ualens 100. uendatur 50, uel 40. uoce præconis, erit ne iuſtum pretium?

CONCLVSIO.

NON poſſunt res uendi minus ita; ut ſit citra dimidium iuſti pretij v. g. valet res 100 in officina. dimidium iuſti pretij ſunt 50. citra dimidium ſunt 49. ultra dimidium ſunt 51. ſi res hoc pretio in publica auctione ematur, aut vendatur, erit iniuſtum, ſi autem 70. aut 80. erit iuſtum. Conſtat ex lege Regia Hiſpaniarum. Vbi quando in auctione fit deceptio ultra dimidium, datur actio reſtitutioni ita; ut venditio reſcindatur, vel pretium reſtituatur.

Secunda Diffic. Quid de monopolijs dicendum?

MONOPOLIVM hiſpane (*Monipodio*) dicitur, fit autem vno trium modorum. Primo cùm veniunt duo, uel tres mercatores, emuntque merces certas cuiusdam generis exeuntes obuiam illas deferentibus. v. g. oleum, mel, &c. & hoc animo: ut carius uendant. Secundo quando mercatores alicuius generis, ut pote ſutores, inter ſe conueniunt, ne quis, niſi tanto pretio emat, aut

vendat. Tertio in locatione redituum, & uectigalium: nam paciſcuntur quæſtores inter ſe, ne quis augeat quæſtum redituum, uſque ad tale pretium, etiam ſi plus valeat.

CONCLVSIO.

Contrahentes primo modo monopolia in ſtatu damnationis ſunt, & merces illo pretio, quo eſſent uendendæ, ſi non eſſent coacervatæ, uendere tenētur. Alioquin ſunt obligati ad reſtituendum exceſſum. Definita eſt per legem vnicam de monopolijs. Sūt enim ipſi cauſa, ut res ultra iuſtū pretium uendantur. De monipolijs uerò 2. & 3 modo eſt diſtinguendum. Nam ſi mercatores conueniunt inter ſe de iuſto pretio, neminem iniuria afficiunt, ſi de iniuſto ſunt latrones.
Sot. ubi ſup. artic. 2. Appen. Idem dicendum eſt de librarijs, quibus propter priuilegia conceſſa, ne quis præter ipſos talē librum excudat, aut uendat, non licebit illud pretium ſine legitima cauſa excedere. Idem iudicium eſt de emptoribus, quod de venditoribus propter eandem rationem.

O*ctauum Dubium. Quid ſi res empta ſine induſtria, aut expenſis emptoris, & ſine mutatione loci; ſed ſola temporis mutatione facta eſt pretioſior?*

V. g. ſi quis emat hoc loco frumentum hodie 7. arteis, & cras 9. vendat.

CON-

CONCL. I.

LICITVS est contractus hic, dummodò nulum monopolium interueniat. Nam accidit esse hodie rariores merces, & maiorem ementium abundantiam, quam heri fuerit. Atque ita rem esse pretiosiorem, & è conuerso.

CONCL. II.

QVANDO merces non sunt necessarię ad publicum vsum, siue ad uitam transigendam: ut sunt merces uictui, & uestitui necessariæ, tunc tantum ualent, quantum uendi possunt. V. g. si accipitres, gemmę, &c. nobili uendantur, quantùm ipse dederit, uendi possunt. Ratio est; quia certitudo pretij inuenta est propter publicam vtilitatem, & cùm res, quæ non est usui publico necessaria, certo pretio careat, ualebit, quantum uendi poterit.

Tertia Difficultas. An emens & decipiens uenditorem citra dimidium iusti pretij, faciat fructus rei emptę suos?

V. G. si quis 49. emat domum ualentem 100. & conducat illam; an faciat fructus locationis suos. De hac re gloss. in cap. cùm dilecti, de emptione, & uenditione.

CONCL. I.

QVANDO dolus, siue deceptio dat causam contractui, idest, si ego tibi persuadeā, ut uendas

mihi rem, quàm non cras uenditurus, tunc talis contractus non ualet, & fructus rei emptæ restituendi sunt. Ratio est; quia cùm talis contractus non fuerit validus: quoniam defuit libertas, quæ sublata est per deceptionem, & ignorantiam, non fuit facta dominij rei venditæ translatio. Vnde cùm sit aliena, fructus erunt restituendi.

CONCL. II.

QVANDO dolus incidit in contractum; ut si decipiens non inducat deceptum ad vendendum res suas ualet contractus; cęterum decipiens uel contractum, rescindere, uel residuum pretium restituere tenetur, Definita est in cap. cùm dilecti, & in cap. cum causa, de emptione & uenditione. Idem est iudicium, quando dolus neque incidit, neque dedit causam contractui. v. g. quando in venditione contingit deceptio, uel citra dimidium ex parte uenditoris, uel vltra ex parte emptoris, & utrobique ualoris rei ignorantia fuit.

CONCL. III.

IN casu posito emptor decipiens uenditorem præter prætij supplementum, fructus interceptos non omnes; sed pretio restituendo, in quo fuit facta deceptio, correspondentes, tenetur restituere. Expresse definita est in L. curabit. C. de act. & empt. & uend. & in gloss. cap. conquæstus de vsuris.

Idem

Idem censendum est de venditore. Quia tenetur restituere pecuniam, quam iniuste accepit, & damna, si emptor illa pecunia erat aliquid lucraturus. Appin.

Quarta diffic. An quando deceptio est intra dimidium iusti pretii, in conscientia sit residuum iusti pretii restituendum?

Dvae sunt opiniones. Prima Gerson in tract. de contractibus affirmantis non teneri ad restitutionem. Secunda, & opposita est B. Thom. & Ca. S. Tho 2. 2. q 77. ar. 1. Caietan. Gerson.

CONCLVSIO

Decipiens alium ultra pretium rigidum; seu rigurosum tenetur ad restitutionem. Ratio est; quia ita decipiens peccatū iniustitiæ accipiēdo alienum, inuito domino, committit. Non enim seruat æqualitatem inter pretium, & rem uenditam. Nam si tu das rem ualentem 10. & recipis 11. uel 12. seu 14. excessum, inuito dante, recipis; atque ita residuum iusti pretii restituere teneris;

Quinta difficultas Potestne Princeps uendere priuilegia, & immunitates, atque officia publica?

COCLVSIO.

Qvando sunt multi ad Rempublicam merces deferentes, non potest Princeps alicui præstare; ut solus ille tales merces uendat. Nā hoc esset monopoliis fauere, quæ sunt Reipublicæ detrimentum

trimentum; teneturque huiusmodi priuilegia re uocare restituendo reipublicæ damnum ex illo monopolio illatum, fieretque talis restitutio in æquiualenti, si aliquam partem uectigalium, siue tributorum remitteret; uel domum aliquam religiosam construeret.

Appian. Ad Rom. 1. Idem dicendum est de ministris, & consiliariis. Quia digni sunt morte, nõ solùm qui ea faciũt &c.

CONCL. II.

POTERIT tamen tale priuilegium Princeps, siue gratis, siue ex pecunia alicui priuato concedere, si merces Reipublicæ vtiles fuerint, & rari, qui eas deferant. Huius generis sunt priuilegia, quæ librariis dantur; ut nullus præter talem personam excudat, aut uendat. Quia hæc priuilegia in utilitatem Reipublicæ redundant: uix enim esset, qui præ magnitudine expẽsarum libros excudere, uel aliunde excussos deferre uellet.

CONCL. III.

POTEST Princeps tributorum immunitatem concedere, ispanè (Hidalguia) ita, ut non sit Reipublicæ detrimentum. Ratio est: quia expedit Reipublicæ; ut sint nobiles immunitate gaudẽtes, neque sit aliis iniuria, propterea quòd, quantũ auget exactionem tributorum, minuit in exactione uectigalium. Cùm enim posset decimas rerum uenalium exigere, uix modò centesimam exigit partem.

CON-

CONCL. IIII.

VENDITIO officiorum exercentium iustitiam, scilicet, iudicandi, ut audientiam, aut certã gubernationẽ, esset abominabilis. Quia Princeps propter uectigalia, & tributa sibi soluta, ministros iustitiæ instituere tenetur.

CONCL. V.

ESSET etiam execrabile cætera ministeria uẽdere, quæ aliquam administrationem, quamuis non iudiciariam, annexam habent: ut pręfecturas, arcium, põtium &c. Potius enim Princeps huius modi ministris stipendium pręstare tenetur; perĩde enim hoc esset; ac si dominus à famulo pro famulatu pretium peteret. Idem est iudicium, si uẽderet aliquod palatii officium.

CONCL. VI.

PRINCEPS publica regimina uẽdere potest; Hispanè (*Regimientos*) atque etiam munera tabellionum, &c. Ratio est: quia non tenetur gratis concedere, neque alicui nocet, suntque pretio æstimabilia. Appar.

Hinc, regimina annua poterit accepto pretio perpetua efficere; ut in aliquibus Hispaniæ locis factum esse legitur.

Sexta diffic. An uenditor uitium rei uenditæ emptori manifestare teneatur? *S. Tho. 2. 2. ar. 3. ubi fr. Soto d. 15. q. 2. ar. 2.*

CONCL. V. I.

QVANDO uitium est in substantia, contractus est

est rescindendus. Quia de ratione contractus est libera utriusque contrahentis volũtas, & emptor non habet uoluntatem emendi rem in substantia uitiosam.

CONCL. II.

QVANDO uitium est in quantitate; ut in mẽsura, est restitutio omnium, quę ad iustam mensuram desunt facienda. Aliter enim non seruaretur æqualitas.

CONCL. III.

QVANDO uitium est occultum, ob quod res uendita, ementi periculosa redditur, erit omnino tempore uenditionis manifestandum, neque satis esset tunc extenuare pretium. Patet primũ ex parte charitatis ad euitandum mendacium; rogant enim frequentissimè emptores; an res uendita sit uitiosa, & si tunc uitium cælaretur, esset mendacium. Secunda ex parte iniustitiæ; quia contractus est nullus, cùm deficiat uoluntas. Nã si emptor vitium intellexisset, nullo pretio rem illam emisset; & fortassis est emptori periculosa; ut si sit equus rixosus, &c. & licet cœlando uitiũ pretium extenuaret: præberet tamen occasionẽ emptori decipiendi alium in pretio, priusquam uitium intelligeret, si rem illam uenderet. Hoc ultimum est Caieta. contra S. Thom. loco cita.

Caieta.

Hinc

Hinc qui uenderet equum uitiosum dicens: Illum tibi uendo cum omnibus uitiis, quæ potest habere; sciens tamen quoddam uitium, quod emens ignorat & equorum medicus (uulgo *albeytar)* assequi non potest, ad restitutionem tenebitur. Ratio est; quia si emens uitiū nouisset, haud emisset; quod enim nobis fieri nolumus aliis facere non debemus; ut lex naturalis docet. *Attin.*

Idem iudicium est de uino cui aqua apposita est; vt crescat. Sunt autem hæc limitanda primum, si ualet res uendita cū suo uitio, quantum pro illa solutum est, & nulli est futura perniciosa. Tunc enim non est faciēda restitutio; ut quando vinum unum loco alterius uini venditur, quod æquè pretiosum, atque aliud est. Secundò quando uino est apposita aqua solùm ad temperandū nimium uini calorem, cuius mistione; ut in aliquibus regionibus experimento comprobatum est, uinum multò melius redditur quā si non esset permixta aqua. Et ratio est; quia tunc nullum proximo damnum infertur. APPEN. 2 Limitatio

Septima diffic. Quando aliquis scit merces eiusdem generis, quæ plurimum ualent, cum suis cito uenturas, tenetur illud dicere

V. G. est modò Valentiæ maxima frumenti penuria, ob quam Petrus suum frumētum magno pretio uēndit, quod si ciues intelligerent, cito māgnam frumenti abundantiam superuenturam, nō tanti emerent, istud sciens teneturne detegere? S. Tho. loco citato.

CON-

CONCLVSIO.

NEQVAQVAM tenetur. Quia Petrus poteſt vendere ſuas merces pretio præſenti, & illas pretio futuro, quod erit ſuperueniente mercium abundantia, uendere non tenetur.

Syluest. uer. depoſitum et u. oeconomus Soto lib. 4. q 7. ar 1. ad. 1 et lib. 6. q. 3 ar. 1.

QVAESTIO DE OECONOMIS ET DEPOSITO

Articulus unicus, poſſuntne depoſitarii rem reſtitutioni obnoxiam admittere?

ALIAS quæſtiones reperies apud Syluestrum uerbo depoſitum; & eſt notandum plerunque res reſtitutioni obnoxias reponi in cænobiis, ne reſtituantur.

CONCLV.

TALE depoſitum admitti non debet. Et ratio eſt; quia illud admittētes ſunt criminis participes.

Prima difficultas, Depoſitarius poteritne uti depoſito?

SI depoſitum fuerit pecuniarum, non erit peccatum, pecunia depoſita negociari, & lucrū quærere; ſi tamen negocians in periculo amittendi pecuniam non conſtituatur. Quia non fit iniuria domino pecuniæ, neque pecunia deterior redditur, & lucrum non ex natura pecuniæ; ſed ex induſtria negotiantis oritur

CON-

CONCLVSIO.

Si depositum non fuerit pecuniarium, uti illo inuito domino, furtum est; nisi sit frumentum, aut oleum, & parum aliquid, si intentione reddendi tantundem in quantitate, & qualitate sumatur. Hæc supra fuit demonstrata.

Secunda difficultas. Si contingat apud œconomum Reipublicę, uel alterius priuati frumentum humiditate granarii pinguescere, & multiplicari, tenebiturne quod multiplicatur restituere?

CONCLVSIO.

Tenebitur quidem. Non enim licet lucrum ex aliena re acquisitum ex natura rei, & sine industria personę retinere.

Tertia difficultas. Quando œconomus Reipublicę, uel alicuius domini particularis uendit, inuito domino, frumentum, poteritne tunc dominus frumenti pretium, siue frumentum petere?

CONCLV.

In potestate domini erit, uel pretium, uel frumentum petere, etiam si tempore, quo ualet duplo petatur. Ratio est; quia œconomus alienum, inuito domino, uendere non potuit. Et quia est depositarius. Vnde dominus depositi petere frumentum, quocunque tempore uoluerit, petere; si œconomus usque ad illud tempus frumentum seruare tenebatur.

QVAE-

QVAESTIO DE CONTRACTV LOCATI, ET CONDVCTI.

Syln. uerbo locatio.

Articulus unicus. An qui conduxit agrum alienum tempore ſterilitatis, annuam penſionem ſoluere teneatur?

CONCLVSIO.

STERILITAS colonum liberat, ne penſione n ſoluere teneatur. Definita eſt expreſſè in c. propter ſterilitatem de locato, & conducto.

Primum dubium. Quanta debet eſſe ſterilitas à ſolutione penſionis liberans?

SYLVEST. uerbo locatio §. 13. ſex affert opiniones. Cęterum reſpondetur.

CONCL. I.

SVFFICIENS ſterilitas dicetur, quando ſine culpa, & negligentia coloni; ſed ſola temporum iniuria tantum collegit, quod ad expenſas faciendas ſufficit. Vt ſi ex agro colonus 100. tantum menſuras tritici ſuſcepit, quę omnes ad expẽſas deducendas ſunt neceſſariæ, tunc penſionem ſoluere non tenebitur.

CONCL. II.

SI anno pręcedenti, uel ſequenti ſterilitas pręſentis

ſentis anni compenſetur, penſio anni ſterilis ſol uenda erit. Definita eſt expreſſè in cap. citato propter ſterilitatem. Vbi dicitur, niſi cum ubertate præcedentis anni, aut ſubſequentis ualeat compenſari. Tuncque compenſari dicitur, quando uno anno reddit ager fructus duorum annorum.

CONCL. III.

QVANDO colonus nihil ex agro percipit, non ratione ſterilitatis terræ; ſed propter tempeſtatem; quia grandine ſegetes fuerunt conſumptæ, ſiue combuſtione, uel alicuius exercitus deuaſtatione, tunc penſionem ſoluere tenetur. Sylu. eſt vbi ſupra, & apertiſſimè ex cap. propter ſterilitatem citato colligitur. Nam dicitur ibi propter ſterilitatem terræ, quæ vitio rei ſine culpa colonis euenit. Vbi excludit ſterilitatem aliunde ortam.

CONCL. IIII.

QVANDO annus omnino ſterilis non fuerit, non omnino; ſed ex parte erit ſoluenda penſio. Nam ſicut propter omnimodam ſterilitatem omnino penſio remittitur; ita quanto ex parte fuerit ſterilitas, ex parte erit remittenda.

Secundum dubium. Quodnam erit locationis, & conductionis iustum pretium?

DE hoc dubio idem omnino dicendum eſt; Flo. Theo. q. ſup. 4. l. ſent. pars. II. L l quod

quod de iuſto pretio in materia emptionis, & uē-ditionis diximus.

Nona difficultas. Qui conducunt domos ſuas meretricibus peccant ne mortaliter, tenenturque ad reſtitutionem?

Hoc loco nōīe meretricū ītelligūtur ꝑſones mulierculæ, quas ſuis corporibus abuti publicum eſt.

CONCLVSIO.

Qui conducunt domos ſuas huiuſmodi mulierculis, ſi de prauata intentione careant; quia nolunt illas ad peccandum inducere, & nulla alia mala circunſtantia interueniat, non peccant, nec ad reſtitutionem tenentur. Ratio eſt; quia domos conducere eſt res ex ſe indifferens: poſſunt enim illis & benè & malè uti. Quare ſi mulierculæ domibus conductis abutuntur, illis imputandum, illarumque uoluntati & culpæ erit ad ſcribendum. Neque enim in domibus conductis uiuere per ſe, & neceſſariò ad illarum peſſimam uitam ordinatur. Vnde preſpicuum fit, deficiente deprauata intentione &c. conducentes domos neque peccare, neque obligari ad reſtitutionem.

QVAESTIO DE CONTRACTV PERMVTATIONIS.

Contractus permutationis eſt duplex, ſcilicet, rerum corporalium, & ſpiritualiū. De permutatione rerū corporaliū legendi sūt ſummiſtæ, & DD. in 4. cuius iuſtitia in æqualitate rerū permutandarum conſiſtit.

De

De permutatione uerò spiritualium, legendus est textus in cap.ad quæstionem de rerum permutatione Vbi dicitur beneficia permutari posse, dummodò æqualitas fructuũ seruetur, & permutatio superioris authoritate fiat.

S.Tho. 2.2. q.72.arti. 2. ad 2. et Caiet.ibi .art.3 Medi. q 29. So. lib.4.arti.5.q.6 .et lib.5.q.9.

QVAESTIO DE RESTITVTIONE Honoris, Et Bonorvm temporalium.

Art.unicus. An lædens aliquem per contumeliam, aut conuicium, solùm ad petendam ueniam, uel ad aliquam aliam restitutionem teneatur?

Dvae sunt opiniones. Caiet. opinatur teneri contumeliosum ad restituendum honorem, qui potest alio modo, quã petitione ueniæ restituere.

Abulen. Matth. 5. explicans locum: si offers munus tuum &c. docet, irrogantem alteri contumeliam, aut conuicium ad petendam ueniam teneri.

CONCL. I.

Irrogans alteri conuicium, uel contumeliam ad satisfactionem, & restitutionem ablati honoris tenetur. Quia non remittitur peccatum, nisi restituitur ablatum, & contumeliosus abstulit proximo honorem longè pecuniæ præstantiorem.

CONCL. II.

Qvando honor per contumeliam sublatus alio modo, quam petitione ueniæ restitui potest, contumeliosus ad ueniæ petitionem non tenetur. Ratio est; quia irrogans alteri contumeliam, solum tenetur restituere sublatum honorẽ.

CONCL. III.

QVANDO iniuria fuerit leuis, & satisfactio integra, atque sufficiens, fieri poteſt per ueniæ petitionem, tunc contumelioſus tenebitur ad ueniā petendam: dummodo iniuria affectus fuerit ſuperior, aut æqualis; non autem inferior. Et ratio eſt; quia quando iniuria eſt leuis, integre honor petendo ueniam reſtituitur: ut ſi quis alteri uitium ignominiosum obijciat, uocando illum ingratum, ſuperbum &c. quæ non ſunt improperia. Notanter dicitur, niſi fuerit ſuperior; quia nō decet; ut ſuperior perſonam Dei gerens, inferiori ſubijciatur. Satis enim eſt; ut alio modo ſibi reconcilietur.

CONCL. IIII.

QVANDO conuitium irrogatum fuerit ignominioſum verbo, aut facto; ut ſi colapho, aut fuſte quis fuerit percuſſus, & paſſus iniuriam noluerit ſibi petitione ueniæ ſatisfieri, tunc ad arbitrium boni uiri erit facienda ſatiſfactio. Et ratio eſt; quia contumelioſus tenetur honorem ſublatum reſarcire, qui petitione ueniæ tunc nō ſufficienter reſarcitur.

Primum dubium. Quale erit boni uiri arbitrium?

CONCL. I.

RECTVM boni uiri arbitrium eſt; ut ſatisfa-

ctio

ctio certa uerborum forma fiat. V.g.si colapho, aut fuste percussisti aliquem, erit congrua satisfa ctio, si dixeris te illud fecisse potius circunstantiũ fauore, quam tuis armis, seu uiribus fretum; uel quia uidisti illum inermem, aut alia huiusmodi, ita tamen, ut non mentiaris. Potest quoque ex hibitione pecuniæ fieri; quia illam pecuniam po test quis extra iudicium exigere, quam actione iniuriarum in iuditio petere potest: & cum possit quis 1000. ducatos honorem ablatum æstimare, poterit illos extra iudicium petere. Est & alius sa tisfaciendi modus, si contumeliosus discedat à lo co, ubi iniuriam passus habitat.

CONCL. II.

AD honoris restitutionem tenentur etiam qui causa, uel concausa contumeliæ fuerunt. Ratio est: quia qui causam damni dat &c. Vno tamen restituente, cæteri sunt liberi. Cæterum qui irrogauit iniuriam actu, semper tenetur.

CONCL. III.

HAEREDES eius, qui iniuriam passus fuit, contumeliæ illatę defuncto satisfactionem petere non possunt; nisi in illos iniuria redundet. Quia iniuria personalis non transit ad hæredes. Appen.

Hinc, si redundaret, facienda esset illis satisfa ctio, si defuncto non fuit satisfacta. Sæpissimè.n.

contingit; vt propter iniuriam uni de familia irrogatam, tota familia lædatur.

C O N C L. IIII.

LAESVS iniuria verborum, aut colaphis, ſiue fuſte rancorem, & animum ſumendi vindictam remittere tenetur; non autem honoris ſatisfactionem; quia eſt bonum temporale. Conſtat per text. & gloſſ. in can. ſi quis contriſtatur. 9 . diſt.

S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 7. Ric. ar. 5. q. 2. & 3. Scot. q. 3.

Prima Diffic. Lædens alium in bonis corporis tenetur ne ad reſtitutionem?

P R O P O S I T I O.

TENETVR expenſas, & omnia alia damna illata, lucrumque ceſſans, & damnum emergens ſoluere; atque etiam hæredibus defuncti, quos defunctus alere tenebatur; vt filijs, uxori &c. ſatisfacere.

APPEN. Hinc, abſcindens manum artifici ex artificio viuenti, illum per totam uitam, filiosque & uxorem, quos ex mercenario artificio alebat, ſuſtentare tenetur. Intellige, ſi modo damnificans fuerit inuaſor. Nam ſi pro defenſione ſui: quia aliter ſe defendere non potuit, illum interfecerit, ad nullam tenebitur reſtitutionem. Secus autem ſi potuit, & nihilominus inuaſorem occidit. Iam enim illud non ſe defendere, ſed aduerſarium offendere eſſet.

Secundum Dubium. Quid ſi propter læſionem à Petro factam falsò Ioanni impoſitam, incommoda multa Ioannes patiatur?

SVPRA reſponſum eſt.

Tertium

Tertium Dubium. Quid si lęsit alium præter intentionem?

Respondeo; si sufficientem adhibuit diligentiam, ne alium offenderet, ad nullam tenetur satisfactionem: sin minus tenetur. Constat ex cap. presbyter, & cap. lator, & cap. dilectus, cum 3. sequentibus de homicidio. quorum exempla nota diligenter.

Quartum dubium. Tenebitur ne aliquis etiam damnum ratione cicatricis illatū soluere?

PROPOSITIO.

Si læsus patiatur aliquod detrimentum temporale, tunc præter expensas, & damna peculiaris satisfactio ratione cicatricis est facienda; ut mulier habens cicatricem in facie difficilius nubet, & seruus habens cicatricem uilior erit.

Hinc, si ex cicatrice nullum temporale damnum sequatur, non erit facienda restitutio. APPEN.

Quintum dubium. Occidens hominem tenebitur ne se ipsum iudici offerre; ut pro occiso suspendatur?

PROPOSITIO.

NEQUAQUAM tenetur; vt ex supra dictis constat. Hic liberandus est Scotus à temeritate, quam multi illi imposuerunt. Nam propterea quod dist. 15. dixit uix posse aliquem recompensare per actiones illud, quod abstulit homicidio, colligunt fuisse huius sententiæ; ut homicida teneatur se iudici sponte offerre; vt occidatur. *Hic liberatur Scot.*

Quod quidem ex uerbis prædictis nulla ratione colligi potest. Præsertim cùm quæstione sequenti eiusdem dist. dicat malefactorem ocultum, & non conuictum, etiam rogatum à iudice non teneri ad confitendum crimen.

Sextum Dubium. Hæredes malefactoris teneanturne ad restitutionem?

PROPOSITIO.

ABSOLVTE omnia debita defuncti siue ratione contractus, siue ratione delicti soluere tenentur. Quia bona defuncti eius creditoribus sunt obligata.

Septimum dubium. Teneturne dominus satisfacere iniuriam à proprio mancipio irrogatam?

PROPOSITIO.

QVANDO dominus fuit damni causa, tenetur. Et dicitur esse causa, quando non prohibuit, cùm posset vel quando impunitum reliquit Ita definitur lege 2. ff. de modalibus actionibus, & in cap. Si bos de iniuriis. Quia qui causam damni dat, &c. Quare si non fuerit causa, non erit restitutioni obnoxius.

Secunda diffic. An qui uiciauit uirginem, in quocunque euentu illam dotare teneatur?

S. Tho. 22. q. 156. ar. 6. Alex. Alen. 2. p. q. 167 et 168. Sylu. u. luxuria. S. nauarro c. 16. num. 7.

CONCL. I.

INFERENS uirgini uiolentiam, & illam nolentem corrumpens, aut illam uxorem ducere si pater voluerit, aut dotare, si pater noluerit, tenetur. Definita est expresse cap. 1. de adulteris; etiam ante condemnationem; licet Nauarro oppositum teneat.

CONCLV. II

SEDVCENS uirginem promissionibus, affirmans se illam ducturum uxorem, uel dotem præstaturum, si uiciauerit, promissum adimplere tenetur. Definita quoque est cap. 1. de adulteris. Et nota dotem esse tribuendam, qua uirum secundum suum statum inuenire possit.

CONCLV. III.

CORRVMPENS uirginē falsissimis precibus exoratā, nō promissionibus seductā, neq; uiolētia oppressam, in foro conscientiæ ad nullam tenetur satisfactionem. Quia uolenti, & consentienti non fit iniuria: secus autem est in iudiciali foro.

CON-

CONCL. IIII.

CORRVMPENS uirginem, importunis precibus exoratam dotare tenetur. Propterea quòd, importunæ preces violentiæ æquipollent. Dicuntur autem importunæ, quando sunt multæ, & efficaces.

Animaduerte corruptorē virginis teneri quoque ad satisfaciendum parentibus illius. Nam maximum est dedecus parentibus virginem habere uiolatam.

CONCL. V.

STVPRATOR non solum in foro exteriori; uerùm etiam in foro conscientiæ virgini dotem præstare tenetur. Quia aliter virgini integra satisfactio fieri non potest. Angeli est contra Syluestr. ubi supra. Hactenus de restitutione.

FLORES QVAESTIONIS De Resurrectione.

DD. dist. 43 & Castro. v. resurrectio contra Hæreses & B. Ambrosius in libello de fide resurrectio. Ric. toto art. 1, et S. Tho. q. unica &c. Sco. q. 1. Iob c. 19. Matt. cap. 22. Ioan. 15.

Art. Primus. *An sit mortuorum resurrectio futura?*

CONCL. I.

DE fide tenendum est futuram esse mortuorū resurrectionem Iob. 19. scio, inquit, quòd redemptor meus uiuit, &c. usque in sinu meo. Et Matth. 22. increpauit Dominus Iesus Sadducæos resurrectionem negantes, alia sunt innumera Sacræ Scripturæ loca, quibus hæc conclusio confirmatur, apud patrem à Castro.

CONCL. II.

IN die generalis resurrectionis omnes tam electi, quam

cti ; quàm reprobi resurgent. Venit enim hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ; qui verò mala egerunt in resurrectionem iudicij.

Ex hæreticis, quidam non esse futuram resurrectionem affirmarunt, alij iam factam esse asseuerunt, qui omnes hic conuincuntur. *Hæresis. Castro ubi sup.*

Prima Diffic. An possit generalis resurrectio naturali ratione demonstrari?

CONCLV. I.

RESVRRECTIONIS articulus rationibus naturalibus probari non potest. Quia cùm à priuatione ad habitum per naturam non possit esse regressus, neque naturæ viribus poterit cognosci. Est enim resurrectio supernaturalis, & ut res se habet ad esse; ita ad cognitionem. *S. Tho. ar. 3 & Sco. q. 2. ubi sup.*

CONCLV. II

POTEST nihilominus similitudinibus, & rationibus topicis mortuorum resurrectio declarari. Nam B. Paul. si in hac uita, inquit, tantùm sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus, & grani similitudinem adducens ait; quod seminas, non viuificatur; nisi prius moriatur, &c. Sic & resurrectio mortuorũ. Istæ autem rationes, nisi habenti fidem, fidem non faciunt, etiam si supposita infinita Dei potentia contra infideles probare possimus non futurã; sed possibilem esse resurrectionem, idest, non implicare contradictionem. *1. ad Cor. ca. 15. In eod. cap.*

Secunda

Ric.ar.3.q.1 et Scot.q.3.

Secunda difficultas. Concurretne naturalis à causa,ut Sol terra,&c ad hominum resurrectionem: sicut ad procreationem?

SCOTVS duas adducit oppiniões. Vna est platonis asserentis post spatium 30000 annorũ omnia, quæ corrupta sunt eadem numero reditura. Verùm hæc sententia confutatur multis Sacræ Scripturæ testimoniis. Nam D. Paul, ait; quia nos, qui uiuimus, &c. Et sic semper cum Domino erimus.

Altera opinio est opposita, quæ quidem tenet nihil idem numero corruptum, per causam naturalem redire posse.

Tertia opinio est Ric. & Scot. affirmantium posse aliquando, licet, non semper, idem numero semel corruptum reproduci.

CONCLV. I.

VIRTVTE agentis naturalis idem numero semel corruptum reproduci nullo modo potest. Nam à priuatione ad habitum impossibilis est regressus. Cùm enim indiuiduum accipiat esse per motum, & per actionem agentis naturalis, & fieri non possit, ut redeat idem motus, eademque actio; fieri quoque haud poterit, ut uirtute agentis naturalis idem numero corruptum reproducatur.

CON

C O N C L. II.

Devs tamen Opt.Max. idem numero reproducere potest. Quia Deus in sua operaratione à motu causæ secundæ tempore, & loco, quæ sunt indiuiduales differentiæ, non dependet. Poteſtq; ſua omnipotentia eundem motum, eandemue generationem, per quam indiuiduum incepit eſſe reproducere.

C O N C L. III.

Nvlla causa naturalis cum Deo ad mortuorum resurrectionem concurret. Quia mors eſt priuatio uitæ; unde ad uiuificandum non poterit causa secunda concurrere Totum enim fit à Deo miraculosè: organizatio ſiquidem à ſolo Deo fit; iam enim non efficitur tunc per ſemen effuſum intra uterum fœminæ, nec animæ introductio; niſi à ſolo Deo efficitur. Nam introducere animam in corpus eſt hominem efficere, & anima, cùm ſit forma hominis, eiuſdem cauſa efficiens eſſe non poteſt. Nam efficiens cauſa, & forma, reſpectu eiuſdem non coincidunt.

Tertia Diffic. Eritne resurrectio naturalis?

C O N C L I.

Resvrrectio tam ex parte principii actiui: quàm ex parte termini erit ſimpliciter ſupernaturalis. Nam Deus Opt. Max. eſt principium actiuum; ut ex ſuperioribus conſtat. Et terminus

minus resurrectionis, scilicet, glorificatio in electis, & incorruptibilitas in reprobis; quia illorum corpus erit incorruptibile, supernaturalis est.

CONCL. II.

Si naturale; ut opponitur uiolento sumatur, resurrectio passiua naturalis erit. Nam secūdum inclinationem naturalem futura est. Anima enim naturaliter ad suum corpus informandum inclinatur; erit autem super naturalis, ut ex proxima conclusione constat; si naturale; ut opponitur supernaturali, accipiatur.

Ric ar. 3. q. 1. et 2. & Scotus. q. 3.

Art. 2. Quænam sunt resurrectionis causæ?

CONCLV. I.

Ioan. 5. cap. 1. ad Thessalon, cap. 4.

INSTRVMENTALIS causa futuræ resurrectionis erit uox tubę, quæ & uox Christi nominatur. Nam apud D. Ioan. legitur; uenit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem filii DEI, & qui audierint, uiuent. Et ad Thessalon. ueniet Dominus in iussu, & uoce archangeli, & tuba nouissima. Huius loci expositionem apud Ric. & alios reperies.

CONCL. II.

CHRISTVS Dominus; ut Deus est, nostræ resurrectionis cum Patre, & Spiritu Sancto causa efficiens principalis erit Quia opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa; per eandem enim uoluntatem operantur.

CON-

CONCL. III.

CHRISTUS; ut homo, id est, Christi humanitas, erit nostræ resurrectionis causa instrumentalis. Nam, ut per causam instrumentalem agẽs principale: ut scriba per calamum, suum operatur effectum; ita Christus per suam humanitatem precipiet angelis pulueres congregare, & alia, quæ in iudicio futura sunt, præstare; quemadmodum in resurrectione Lazari fuit diuinitatis instrumẽtum.

CONCL. IIII.

CHRISTI resurrectio nostræ resurrectionis exemplaris causa erit. Dicit enim B. Paul. Saluatorem expectamus Dominũ nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Ad Philip. cap. 3.*

Art. 3. Quando futura erit uniuersalis resurrectio? *Ric. toto ar. 6*

CONCL. I.

GENERALIS hominum resurrectio in fine mundi, & non antea erit. Dixit enim Iob in nouissimo die de terra surrecturus sum. & Matth. 13. simile est regnum cęlorum sagenæ missæ in mare; & paulo post sequitur; sic erit in consummatione sęculi, exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent illos in caminũ ignis ardentis, ibi erit fletus, & stridor dentium. *Iob cap. 19. Matth. 13.*

CONCL. II.

PRAETER corpus Christi Iesu, & immaculatæ

S. Tho. ubi supra. latæ, ſemperque uirginis Mariæ, nullum aliud eſt in cœlo eorum, qui hactenus ſurrexerunt. D Hier. & D. Aug. Hæc concluſio eſt B. Hier. & B. Auguſt. quos citat. D. Tho. hac difficultate. Nam ſi aliquis ſanctorum cum corpore ad cœlum aſcendiſſet, In Act. c. 2. fuiſſet præſertim Dauid, de quo tamen B. Petrus ait; ſepulcrum eius apud nos eſt uſque in hodiernum diem: quos credibile eſt fuiſſe cum corpore in deliciis paradyſi uſque ad aſcenſionem, quando, exutis corporibus, cum illo in cœlum aſcenderunt.

Hæreſis. Hinc, confutatur error quorundam hæreticorum dicentium, duas futuras eſſe reſurrectiones, primã omnium martyrum mille annis ante finale iudicium, & ſecundam in fine mundi. Pater autem à Caſtro uerbo Beatitudo hæreſi 2. explicat locum Apocalypſis, quo decepti fuerunt. Cap. 20.

Prima Difficultas. Poteſtne dies ille ab Angelis, aut hominibus cognoſci?

CONCL. I.

Ric. art. 6. q. 3. Matth. c. 24. Mar. 13. DIES iudicii nulli creaturæ; ſed ſoli Deo notus eſt. Conſtat. Matth. 24. de die autem illa nemo ſcit, neque Angeli cælorum &c. & Marci 13. neque filius hominis, ideſt: ut aliis reuelet, atque Luc. 12. hoc, ut ſemper parati uiuamus: iuxta illud Lucæ 12. cap. Eſtote parati; quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet,

CON-

CONCL. II. *Matth c. 24*

NEQVAE Angeli, neque beatorum animæ, quando dies ille futurus sit, in uerbo uident. Colligitur Matth. 24. neque Angeli sciunt. Vbi negatio utramque scientiam in proprio genere &, in uerbo includit. Hæc est Ricard. contra quosdam asserentes in proprio genere .i. per species acquisitas, uel reuelatas, siue infusas, ignorare non tamen in uerbo.

Secunda diffic. Estne resurrectio in instanti, uel in tempore futura? *Ric. ar. 5. q. 2, et ar. 6. q. 1. Sco. q. 5 : et Dur. q. 4;*

CONCLV. I.

COLLECTIO partium materialium in tempore fiet. Ratio est; quia Angeli, quorum ministerio fiet, non possunt mouere corpora in instanti; simul enim essent in pluribus locis uirtute creata corpora ipsa, fieretque motus in instanti. quod est impossibile. In instanti enim mouere uirtutis infinitæ est proprium.

CONCL. II.

RESVRRECTIO in instanti fiet. Ratio est; quia Deus sua infinita uirtute est resurrectionem facturus. Colligitur ex B. Paul. dicente; omnes quidem resurgemus, &c. in momento, in ictu oculi. Non quod in apertione palbebrarum futura sit. Nam cùm hæc sit motus, fit tempore; sed ad declarandum in instanti faciendam esse. *1. Cor. 15.*

Ric ar. 6. q. 2. ubi sup.

Tertia difficultas, Fiet ne in instanti noctis, an diei resurrectio?

CONCLVSIO.

ERIT fortaſſe primo mane, quàm primùm aurora clareſcere inceperit ſole in Oriente exiſtente, & Luna in Occidente, eritque eadem hora, qua Chriſtus Ieſus à mortuis reſurrexit. Quia reſurrectio Chriſti Ieſu, quę eſt exemplaris cauſa noſtræ reſurrectionis, primo mane fuit. Tum etiam; quia futurum eſt iudicium, quando homines minus de illo cogitabunt; vt diluuium tempore Noe, & homines primo mane magis ſomno grauantur, & ſui obliuiſcuntur.

Ric. S. Tho. & Dur. eſt.

Ric ar. 4. q. 1, Scot. ubi ſupra.

Art. Quartus. Qui in die iudicij, reperti fuerint uiui, morientur ne?

CONCLVSIO.

Hebr. cap. 9

ELECTI tempore iudicij viuentes ſunt morituri. & ſtatim reſurrecturi. Hæc fuit ſententia D. Hiero. & D. Aug. ſtatutum enim eſt omnibus hominibus ſemel mori. Notanter dicitur, in concl. electi. De his enim fuit controuerſia inter doctores, & non de reprobis, quos morituros eſſe nullus dubitat; & intelligitur concluſio exceptis Elia, & Enoch, quemadmodum ſcriptura teſtatur.

D. Hier. & D. Auguſt.

Primum

Primum Dubium. Sunt ne iusti simul cum reliquis resurrecturi, an post cæterorum resurrectionem morientur, & statim resurgent?

SCOTVS, & Dura. tenent iustos rapiendos esse viuos in aera, & ibi morituros, & illico resur recturos post cæterorum resurrectionem. Huic opinioni suffragari videtur B. Pau. 2. ad Thessal. 4. in iussu, & in voce Archangeli, & deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus, obuiam Christo in aera. Opinio Ricar. est iustos esse in terra morituros ante alio rum resurrectionem, & post ea simul cum illis re surrecturos. Quod confirmare visus est B. Pau. dicens, in momento, in ictu oculi; & mortui re surgent incorrupti, & nos immutabimur: vbi vniuersaliter loquitur, quasi dicat; simul resurge mus. Ita enim docuit D. August. cap. 6. de Eccle siasticis dogmatibus. Erit, inquit, resurrectio mor tuorum, sed vna, idest, simul & semel, non pri ma iustorum, & secunda peccatorum; vt fabula est somniatorum, sed vna omnium. *2. ad Thessal. 4.* *1. ad Cor. 15*

Secundum Dubium: Corpora eorum, qui reperti fuerint uiui in die iudicij, sunt ne in cineres conuertenda?

SEQVENDO opinionem Sco. pars negatiua est tenenda.

CONCLVSIO.

CORPORA eorum, qui reperti fuerint viui in die iudicij, incinerabuntur, idest, corrūpentur. Di *D. Bon. Ric.*

ctum est enim Gen. 3. puluis es, & in puluerem reuerteris, quæ pœna imposita fuit propter culpam originalem, quā omnes præter Christum Iesum, & eius purissimam matrem, cōtraxerunt; fietque corruptio per ignem, qui ante ipsū præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

Gen. 3.

Prima diffic. Eritne resurrectio omnium in ualle iosaphat, ubi futurum est iudicium?

Ric, d. 43. arti. 5. q. 3: et dist. 48: ar. 1 q. 7. Sco, dist, 43. q. 5, S. Th. d. 43 q 1 ar, 3. q. 4. Hæc est Ric, Ioan c, 5 Ezech. c 37

VARIAE sunt opiniones, quas refert Soto hac dist. q. 2. ar. ultimo.

CONCLVSIO.

OMNES resurgent in locis, in quibus fuerint sepulti. Et constat Ioan. 5. omnes, qui in monumentis sunt, audient uocē filii Dei, & etiam Ezech. 37. Ego aperiam tumulos vestros, & educam uos de sepulchris uestris.

DICES: quomodo istud fiet? ministerio Angelorum, qui partes materię dispersas, & sub diuersis formis existentes, ad locum, ubi quilibet fuit sepultus, congregabunt. Quæres; qua ratione in eodem sepulchro erunt innumera corpora ibidem sepulta? Respondeo; quia potest Deus efficere ut sit corpus, & non occupet locum: quemadmodum erunt in ualle Iosaphat. Sed de hac re in prima parte egimus, in qua de existentia corporis Christi in Eucharistia, ubi multa corpora in eodē loco existere posse demonstrauimus.

Art.

Art.V. An ſingulorum omnium cogitationes, & opera, quæ in uita egerunt, ſiue bona, ſiue mala, ſint illic propalanda. *Ric. art. 7. q. 1. 2. e: 3. Durand. d. 47. q*

CONCL. I.

In die iudicii libri conſcientiarum aperietur ita: ut omnium tam electorum, quàm reproborum opera, & cogitationes bonæ, ac malæ, non ſolùm ab illis, qui ea fecerunt; uerùm etiam ab omnibus conſpiciantur. Prima enim ad Cor. 4. expreſsè habetur; nolite, inquit, ante tẽpus iudicare, quoad uſque ueniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cõſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Cùm.n. illud iudicium futurum ſit, ne detur alicui occaſio ſuſpitionis, omnium reorum crimina omnibus patere debent. *1. Cor. cap. 4*

Magiſter ſententiarum aſſeruit peccata electorum non eſſe manifeſtanda.

CONCL. II.

Electi in uerbo omnia bona, & mala propria ſingulorum uidebunt; damnati uerò per ſpecies à Deo cretas mira celeritate, ſingulorum bona, atque mala cernent. D. Auguſt. eſt, quem citat, & sequitur Ric ubi ſupra dicentis, omnia mentis intuitu cernentur, & quaſi in libro recitabuntur, non in genere tantum; ut quidam opinantur; ſed in particulari, ut ex 1. concl. conſtat. Aliter enim nõ

iustificaret Deus iudicium suum, si singulis singu lorum gesta non paterent.

Ric. d 44. ar 1. q. 1. Scot. q. 1, eadẽ d. Durã. q. 3. d. 43.

Artic. Sextus, An resurget idem corpus numero, quod homo, dum uixit, habuit?

Hoc art. d. 44. Magistri declaratur, in qua de qualitate corporum resurgentium, & de modò, quo ignis torquet Angelos malos, & animas separatas, verba facit.

Communis est sententia affirmans. Solus Du rand. negat idem corpus numero rediturum, qui non est in hoc sustinendus.

CONCLVSIO.

Vnvsqvisqve in eodem corpore reformato, ex eadem materia numero, ex qua tempore, quo vixit, erat compositum, resurget. Ex presse habetur Iob. 19. in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum. Alioqui enim non fieret carnis resurrectio, neque vnusquisque propria corporis: pro vt gessit, reciperet. Quod est contra D. Paul. & contra fidem.

Iob. 19. *2. Cor. ca. 5.*

Hinc, cautè legendus erit Duran. loco citato.

Appen.

Prima difficul. An in homine, totum, quod in eo de ueritate naturæ humanæ præfuit, resurget?

Dura. caute legendus.

CONCL. I.

Ric. d. 45 at. 1 q 4 Scot. d. 44. q. 1.

Non resurgent omnes homines, cum omnibus partibus carnis, & materiæ, quas per totam vitam

vitam habuerũt. Ratio eſt; quia ſi homo centum annos vixiſſet, eius corpus, vel eſſet immoderatæ quantitatis, ſi partes non condenſarentur, vel ſi condenſarentur, eſſet immoderatæ qualitatis, quorum vtrumque eſt ſuperfluum, & deforme, & corpora glorioſa nullam habebunt deformitatem. *Dur.d.44.et in 2 d.20.*

CONCLV. II

HOMO cum tanta quantitate reſurget, quantam uſque ad trigeſimum tertium annum habuit, uel habuiſſet, ſi ad illam uſq; ætatem uixiſſet. Nã occurremus, inquit, B. Paul. omnes in uirum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Christi. *Ad Eph. c4*

I: Dubium. Dices, cum homo continuo nutriatur, & quædam partes euaneſcant, quæ namq; illarum reſurgent?

RESPONDEO cũ Sco. Reſurgent oẽs partes materiæ, quas homo à parentibus tempore generationis recepit; ex partibus uerò per nutritionem acquiſitis reſurgent priores; vt quidam ſentiunt, uel illæ, quas natura generauit, quouſq; homo debitam quantitatem habuit; aut, vt alii opinantur reſurget homo cum partibus, quas vſq, ad 33. annum habuit.

Hinc, colligitur non reſurrecturum præciſe illud corpus, quod hõ habuit in certo vitæ tẽpore: *Appen.*

ſed corpus ex diuerſis partibus, quas in diuerſis uitæ temporibus habuit.

CONCLV. I.

RESVRGET præterea homo cum capillis, & unguibus, quatenus ſunt naturæ ornamentum. 21. de ciuis Dei c.19. Hæc eſt D. Auguſt. Capilli enim, licet ſint naturæ ſuperfluitates, ſunt nihilominus ornamenta.

Hinc, non omnes capilli, & ungues erunt reparandi Quoniam eſſet corpus deforme. Appen. 2

CONCL. II.

PARTES homogeneæ ad eundem ſitum non redibunt. Nam licet oſſa habitura ſint eaſdē partes materiæ quas in uita: parum tamen refert partem materiæ, quæ erat in medio oſſis, in extremo illius reſurgere.

CONCL. III.

PARTES eterogeneæ, quæ erant in capite ad caput redibunt, & non ad pedes, &c. Alioquin non eſſet idem caput numero ante, & poſt reſurrectionem, & ex conſequentique neque idem numero corpus Quia identitas corporis ex identitate numerica partium conſtat.

CONCLV. IIII.

1. Cor. c 15, D. Augu est in Enchiridio cap. 22.

EIECTI cum omnibus membris; quæ ſunt de integritate humani corporis, etiāſi in uita illis caruerint reſurgēt. Nam mortui, inquit, d. Pa. reſurgent

gent incorrupti. Vbi glossa, sine aliqua læsione membrorum.

Vnde monoculi cum duobus oculis resurgẽt, & martyres habebunt membra, quibus in contumeliam Christi priuati fuere, in quibus cicatrices; ut Sol, & gemmæ splendidissimæ in eorum gloriam accidentalem fulgebunt. Appen 3

Secundum Dubium. Restituenturne reprobis omnia membra, quibus in uita fuerunt orbati?

Dvae sunt opiniones. Prima D. Bona. & Dur. qui tenent; ut ex hac uita migrarunt, ita resurrecturos esse.

Secunda opinio est contraria, & est Ric. & S. Tho. D. autem Aug. in hac re fuit dubius. Nam ita ait; neque fatigare uos debet incerta damnatorum habitudo, & pulcritudo, quorum erit certa; & sempiterna damnatio. *Ric. d. 44. art. 1. q. 6. Scot. ubi sup. S. Tho. q. 1. art. 2.*

CONCLVSIO.

Resvrgent integri, quemadmodum, & electi. Dicit enim B. Paulus; mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Vbi glossa inquit; penes integritatẽ corporum, nõ posuisse B. Paul. inter reprobos, & electos discrimen; sed solùm penes impassibilitatem, quam uerbo illo, & nos immutabimur, indicauit. *1. Cor. c. 15.*

Secunda

Ric. ar. 1. q. 8, Scot. ubi supra, Ad Ephe. capi. 4.

Secunda difficul. An omnes in iuuenili ætate resurrecturi sint?

CONCLV.

RESVRGENT omnes in eadem ætate, idest, in virtute, & robore corporis, quod homines 33 annorum habere solent. Hanc conclusionem colligunt doct. ex B. Pau. dicēte; donec occurramus in mensuram plenitudinis ætatis Christi. Et est d. Augu. asserentis omnes esse reparandos ad illam ętatem; quia est pefectissima hominis ætas.

22, de ciuit. Dei c. 15,

Ric ar, 1 q. 9, S. Tho, q. 1. ar, 2.

Tertia diffic. Resurgentne omnes in eadem corporis statura?

CONCLVSIO.

NON in eadem quantitate omnes; sed in illa, quam homo habuit natura non errante, aut impedita, uel habiturus esset, si perfectam attigisset ætatem, resurgent. Ad quam quidem identitatem pertinent dimēnsiones staturę, uultus, coloris, & cæterorum identitas, exceptis deformitatibus, quæ (ut paulo antea diximus,) in electis auferentur.

Ric. ar, 1, q. 10.

Quarta diffic. An omnes in uirili ætate resurgent?

QVIDAM partem affirmantem asseruerunt, In quos D. Aug. disputat.

CONCL I.

FAEMINAE in sexu fœmineo resurgēt Quia fœmina

fœmina est à uiro alia numero, & unusquisque unus numero resurrecturus est. Gen, cap. 2.

CONCL. II.

PVDENDA fœminarum tunc ad libidinem minimé allicient. Nam si in statu innocētię Adā & Eua nudi cùm essent, non erubescebant; quia nullum carnis motum patiebantur: nedum in patria, ubi sunt futuri impeccabiles.

Quinta difficultas. Eritne potentia nutriendi, & generandi in beatis?

CONCL. I.

ERIT quidem non ad usum; ut falsissimè sibi Saraceni persuadent, sed ad naturæ perfectionem D. Augu. est dicentis corporibus non esse auferendam comedendi facultatem; sed egestatem. D. Augu.

CONCL. II.

NON tamen actu generabunt. Nam erūt sicut Angeli Dei in patria, qui neque nubent, neque nubentur. Matth. c. 22

Tertium dubium. Nunquid resurgent cum quatuor humoribus corpora?

CONCLV.

RESVRGENT. Propter ea quòd, isti humores sunt de ueritate corporis humani uiuentis.

FLO-

a Scot.q.3. FLORES QVAESTIONIS

De receptaculis animarum poſt hanc uitam, & de ſuffragiis, deque ſanctorum orationibus.

Haec q.d.45.à Magiſtro ſentẽciarũ tractatur.

DD. ibidem. Ric.ar.1 q.1 et 2: S.Tho. q.1.ar.1.et ſequentibus:

Art. 1. Suntne quatuor tantùm receptacula, in quibus morientium animæ recipiuntur?

V.G. cælum, infernus.purgatorium;& limbus paruulorum, qui cum ſolo originali diſcedunt.

CONCLVSIO.

Post mortem Chriſti Ieſu, quatuor tantùm ſunt animarum receptacula. De beatorum quidẽ receptaculo conſtat, apud D Matth. Venite benedicti patris mei, accipite regnum, quod uobis paratum eſt &c. Et de inferno ibidem: ite maledicti in ignem ęternum, &c. Et de purgatorio, ex 1. ad Cor. 3. ſi aliquis autẽ ſupreædificat ligna, fœnum, & ſtipulã, ideſt, uenialia peccata, &c. ſaluus erit; ſic tamen quaſi per ignem, ſcilicet, purgatorii. Limbus uerò facilè colligitur. Nam paruuli cum peccato originali morientes, nõ sũt in cælum migraturi. Nihil enim conquinatum intrabit in regnum cælorum. Neque in infernum, aut purgatorium, cùm nullum habeant actuale

Matth.c.25

1. Cor.13

Apoc.cap.21

actuale peccatum. Quapropter quartus locus, utpote limbus, est constituendus. Notanter dicitur post mortem Christi. Nam antea erat limbus patrum.

Primum Dubium. *Vbi nam sunt hæc receptacula?* *Ric. et S. Th: ubi supra.*

CONCL. I

De fide tenendum est beatorum receptaculum cœlum esse. Nam Matth. 5. dicitur merces uestra copiosa est in cœlis. *Matth. c. 5.*

Hinc, quamuis beatitudo in uisione, & fruitione Diuinæ essentiæ consistat Et ubique locorum homo beatificari posit; nam Angeli ad nos descendentes semper uident faciem patris, & animæ sanctorum patrum in limbo, descendente sanctissima Christi Iesu anima, fuerint beata; nihilominus tamen propria sedes, ubi beati Deum uident, cœlum est empyrium, scilicet, splendidissimum; ut locus locato proportionetur. *Appen.* *Matth. c. 18.*

CONCL. II.

Infernus damnatorum in uisceribus terre situs est. Et uidetur esse de fide tenenda; licet Soto ueram tantùm, & oppositam temerariam dicat. Multis enim locis Sacræ Scripturæ confirmatur. Nam limbus patrum est in uisceribus terræ, dicente Christo Iesu de anima sua; sicut fuit Ionas &c, ita erit filius hominis in corde terræ, & infernus limbo inferior est; ut constat Lucæ 16. de diuite epulone, qui eleuans oculos uidit Lazarum in sinu Abrahę, idest, in limbo. *Matth. c. 12* *Luc. 16.*

CON-

CONCL. III.

PVRGATORIVM, & limbus puerorum in inferioribus partibus terræ existunt. Id enim canit Ecclesia, libera Domine animas &c. & de penis inferni, & de profundo lacu. Vbi purgatoriũ, quia est in inferioribus partibus terræ, infernus nominatur, perinde etiam, & limbus; quia est locus punitionis, infernus appellatur. Ibi enim pueri cum solo peccato originali morientes pœna damni puniuntur.

Secundum dubium. Quomodo se habent hæc receptacula respectu inferni damnatorum?

TRES sunt opiniones. prima Ric. quæ sequenti conclusione continetur.

CONCL. I.

INFERNVS damnatorum in centro terræ est, mox super infernum puerorum limbus, & super limbum purgatorium, & super purgatorium olim limbus patrum existebat. Et ratio est; quia quò magis animæ à Deo per gratiam distant, eò magis per receptaculum à Deo distare quoque uidẽtur. Et cum ordine prędicto animæ à Deo per gratiã distent, distabunt etiam per loca.

Altera opinio est D. Thom. cuius est conclusio sequens.

CONCL. II.

IVXTA infernum damnatorum non limbus paruulo-

paruulorum; sed purgatorium existit. Cuius ratio est; quia animæ purgatorii igne, quemadmodum, & animę damnatorum plectuntur.

Tertia opinio est quorundam doct. scilicet, purgatorium, & limbus, uel sunt ex una parte inferni supra centrum, ut in quadam linea uersus nos, uel antipodas, aut circundant infernum: atque ita respectu cuiuscunque superficiei terræ, supra infernum erunt.

Tertium dubium. Estne modo locus, qui sinus Abrahæ dicatur, ubi electi ab omni culpa, & poena purgati, ut olim recipiantur?

CONCL. I.

SINVS Abrahę fuit locus quidam, ubi animæ ab omni culpa, & pœna purgatæ requiescebant, qui & limbus patrum dictus est. Patet apud D. Lucam, ubi Lazarum mendicum per Angelos ante aduentum Christi Iesu deportatum fuisse expresse habetur. *Lucæ c, 19*

CONCL. II.

POST aduentum Christi Ecclesia sinum Abrahæ cælum beatorum nominat. Dicit enim in quadam oratione pro defunctis; Deus cui omnia uiuunt, &c animam N. famuli tui per manus sanctorum Angelorum deducendam in sinum amici tui Abrahæ, idest, in cælum.

Prima

S. Tho. q. 7. art. 2.

Prima Difficultas. An electorum animæ statim; ut sunt purgatæ, post mortem in coelum deducantur?

CONCL. I.

QVAM primùm anima à corpore separatur
Luc. c. 16. sine mora in uno ex prædictis receptaculis collocatur. Nam de damnatis Lucæ 16. habetur. Mortuus est diues, & sepultus est in inferno, &
Iob c. 21. apud Iob. ducunt in bonis dies suos, & in puncto, idest, sine mora, ad infernum descendunt. Et
Macha. c. 12 de animabus purgatorii constat 2. Mach. cap. 12. sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, quorum animæ, si statim in purgatorium non deportarentur, non illico orationibus nostris indigerent. De paruulis cùm solo originali morientibus, & de prædictis concors fuit semper doctorum sententia; de animabus autem electorum, an in coelum ante diem iudicii deducantur, fuit dubium. Et ideo notanda est conclusio sequens.

CONCL. II.

ELECTORVM animæ, quæ ex hac uita ab omni reatu poenæ, & culpę liberæ discedunt, aut quæ in purgatorio usque ad ultimum quadrantem soluerũt, statim ad peremnem beatitudinem
Luca. c. 23. transportantur. Hæc est de fide, & constat apud D. Lucam, ubi legitur dixisse Iesum latroni; hodie mecum eris in paradyso; ibi enim per paradysum

dysum clara Dei uisio intelligitur. Vide apud patrem à Castro, ubi supra, multa sacræ scripturæ testimonia.

CONCLV. III.

QVAMVIS anima possit per se naturali uirtute moueri, & in receptaculum sibi definitum proficiscit; nihilominus tamen ab Angelis in cœlum, & in purgatorium, & à demonibus in infernum deducitur. Expressè constat de electis, & reprobis Lucæ 16. exemplo Lazari mendici, & diuitis epulonis. Et de animabus purgatorii patet *Lucæ c.d. 16* etiam: quia amicorum est proprium, amicos reos post remissam noxam ad carcerem ducere; ut quod reliquum est pœnæ luant, & omnino liberentur. Similiter Theologandum est de paruulis nondum baptizatis migrantibus ad limbum.

Hac difficultate confutatur error Armeno- *ERROR I.* rum, qui nullam animam ante diē iudicii esse *Cautè legēdi* beatam asseruerunt, quem amplexi sunt B. Irenæus martyr in calce lib. 5. aduersus hæreses, & Theophylatus exponens locum Bea. Paul. ad Hæbr. 11. & hi omnes testimonio fidei probati, &c. & B. Bernard. sermone 3. & 4. in festo omnium sanctorum, qui omnes sanctissimi Patres, cum se iudicio sacrosanctæ matris Ecclesiæ Romanæ subiecerint, non hæretici iudicantur.

Tum etiam, quia Ecclesia illo tempore nihil de hac re unquam definierat, Cæterum peior fuit Græcorum error, qui sicut negant beatitudinem dari iustis; ita etiam negant pœnam dari peccatoribus ante illum diem. Vide Patrem à Castro uerbo beatitudo hæresi 6.

Ric. ar. 1. q. 3. S. Th. q. 1 art. 3.

2. *Diffic. Possuntne animæ ad hanc uitam redire.*

CONCL. I.

D. Augu.

ANIMAE beatorum de lege, quando uoluerint, ad nos uenire possunt. Beati enim habens quicquid uolunt, & nihil mali uolunt; ut B. Aug. docet.

CONCL. II.

D. Aug.

CAETERAE animę de lege, nisi ex peculiari Dei dispensatione, à suis receptaculis non exeunt. D. August. est in lib. de cura pro mortuis agenda. Nam si animæ, inquit, defunctorum interessent &c pia mater nulla nocte me ipsum desereret; ut mecum uiueret; unde colligit de lege animas in purgatorio existentes, ad nos minimè redire; nisi ex speciali Dei prouidentia. Et constat de Samuele, qui post mortem Sauli apparuit secundum aliquos.

1. Reg. c. 28

Art.

Art. 2. Prosuntne defunctis uiuorum suffragia. DD.d.45 S. Th q. 2 ar, 2 R.c, ar. 39. 1

C O N C L.

PROSVNT quidem, non ad augmentum gratiæ, & gloriæ; sed ad pœnæ remißionem. Quia nemo præter Christum de condigno gratiam, & gloriam alteri mereri potest; vt ex superioribus constat: bene tamen pro altero satisfacere. Vnde dictum est sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare; vt à peccatis, idest, à pœna pro peccatis iam dimissis luenda soluantur, 2. Mac. c. 12

1. Diffic. an uiuorum suffragia non solùm animabus purgatorij uerùm etiam beatis, & damnatis, & in limbo existentibus prosint? S: Th q. 2 ar 5 et 7 Ric. d. 46 ar. 2 q: 4 Dur. d. 45 q. 2. Sot. hac dis, q. 2 ar. 2.

OLIM fuerunt quinque opiniones affirmantes suffragia damnatis quodammodo prodesse, quas Soto confutat.

C O N C L V. I.

HAERETICVM est affirmare viuorum suffragia de lege damnatis ad remißionem pœnæ aliquo modo, prodesse, Nam cùm eorum pœna sit æterna, neque quoad extensionem, siue intensionem redimi poterit; aliter enim non esset pœna æterna.

CONCL. II.

PRO paruulis in limbo existentibus, non licet de lege orare. Sunt enim damnati, & extra charitatem.

CONCLV. III

INIVRIAM facit beatis, qui pro illis præces effundit. Definita est in cap. maiores extra de baptismo; ubi dicit Innocentius iniuriam facere martyri, qui pro illo orat.

2. Diffic. *Quotnam sunt suffragiorum genera?*

CONCLVSIO.

D. Grego. QAATVOR sunt suffragiorum genera. Definita est in cano. Animę 17.q.2. ubi dicit B.Gręgo. Animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, uel oblationibus sacerdotum, idest. per missę sacrificium, uel orationibus sanctorum, uel amicorum eleemosynis, uel ieiuniis cognatorum. Sunt enim satisfactoria opera.

Appen. Hinc, cùm receptio sacramenti sit meritoria, & satisfactoria uirtute passionis Christi, poterit communicans ex opere operantis fructum animabus applicare,

3. Diffi. Defunctus, qui restitutionem hæredibus faciendam reliquit, si hæredes non restituant, detinebitur ob hanc causam in purgatorio? Ric. d. 45 art. 5. q. 4.

CONCL. I.

NEQVAQVAM detinebitur. Non enim est culpa sua; sed hæredum, & nemo in purgatorio pro culpa aliena detinetur.

CONCL. II.

SI defunctus restituere non potuit, & de peccato pœnituit, propter restitutionem in purgatorio non detinebitur. Quia ad impossibile obligatur nemo.

4. Diffic. An Missa olim dicta, & nemini applicata, defunctis applicari possit? u g. celebrauit rector decies missam, et ualorem illius nemini applicuit, poteritne postea illum alijs applicare?

CONCLVSIO.

SACERDOS missam præteritam futuris intentionibus haud applicare potest. Quod enim nō est, non potest esse alterius causa, aut signum; cum causa, & effectus debeant esse simul, & missa, siue sacrificium præteritum iam non est. Sacerdos enim, finito sacrificio, iā non est minister;

atque ita non poterit eius ſacrificii ualorem aliis applicare.

Dubium. Poteſtne aliquis ſacerdos miſſam, quam tenetur rector, aut prior, ſiue guardianus offere &c. illo inconſulto cælebrare?

CONCL. II.

POTERIT quidem. Quia iam applicat illas miſſas pro certa intentione, quam rector, ſiue prior, aut guardianus &c. in ſuo libro habet; melius tamen eſt prius illos conſulere.

Ric, d, 45 ar. 2 q. 4 S. Th. q. 2 ar, 1 & ſequentibus

Art. 3 Suffragia pro uno defuncto oblata, poſſuntne omnibus prodeſſe?

CONCLV. I.

PROSVNT omnibus quoad diminutionem pœnæ, non quantum ad extenſionem; ſed quantum ad intentionem. Ratio eſt; quia cúm ſit finita ſatisfactionis, ſi pro uno offeratur, tota ſatisfactio non proderit alteri quantum ad extenſionem; bene tamen quoad intentionem. Quia cum ſint in charitate, gaudent quando pœna alicuius animæ per ſuffragia minuitur, quo gaudio tormentorum quantitas quoad intentionem extenuatur.

1. Dif-

1. Diffic. An suffragia generalia prosint cui libet animæ, ac si pro una sola offerrentur?

VIDE supra de valore missæ in prima parte

2. Diffi. An suffragia existentium in mortali defunctis prosint? Ric. ar. 2 q. 4 S. Th. q. 2 ar. 3.

VIDE supra in q. de ministro Eucharistiæ in prima parte.

CONCLV. I.

SI nomine proprio offerat, nihil proderunt. Quia cùm sit opus mortuum, & non prosit facienti; multò minus aliis proderit. Si autem non mine ecclesiæ ubi supra, explicatum est.

CONCL. II.

SI offert eleemosynas nomine alicuius personæ in gratia existentis, & mandantis illas dari, proderunt. Quia malitia ministri non potest nocere, & intentio præcipientis tempore, quo præcepit, fuit Deo accepta. Vnde etiam si tempore executionis mandans sit in peccato, pr[illegible] runt.

1. Dubium. Quando testamentarij sunt negligentes in executione eleemosynarum, & missarum, quæ in testamento legantur, prosuntne defunctis ante executionem.

CONCL. I.

ELEEMOSINAE non prosunt ante exhibitionem, neque preces, quæ à pauperibus eleemosynas recipientibus offeruntur. Quia solùm habent fructum ex opere operantis.

CONCLVSIO.

NEQVAE etiam missarum fructum recipiũt. Quia talis fructus ex opere operato, & ratione deuotionis sacerdotis celebrantis confertur; fructum autem deuotionis, siue intentionis defuncti hæc mandantis statim anima recipit. Non enim fructus hic testamentariorum negligentia impeditur. Hæc animaduertant confessores contra negligentes in executione testamentorum.

Art. 4. Sintne Sancti à nobis orandi.

DD. d. 45. Ric. ar. 1. q. 2. S. Th. q. 1 ar. 2. Dur. q 4. Cast. uerbo sancti.

CONCL. I.

SANCTI sunt à nobis orandi. Hæc con. est de fide, & oppositum est hæreticum, definita est in multis Conciliis Gangrensi, Aureliano, & aliis & multis sacræ scripturæ authoritatibus constat, quas Pater à Castro egregiè explicat.

CON-

CONCL. II.

QVANDO a sanctis uoluntas beneplaciti Dei & eorum, quę erga nos Deus uult euenire, reuelatur; ut quod nobis gratia, & gloria, & bona temporalia in ordine ad gratiam dentur, sancti pro nobis orant, & exaudiuntur. Nam cùm voluntas beneplaciti Dei sit infallibilis, erit quoque infallibilis sanctorũ oratio, qua media instituit Deus suam diuinam uoluntatem adimplere.

Hinc, destruitur error cuiusdam Eustachii dicentis non esse sanctos à nobis honorandos, & orandos. Qui fuit in concilio Grangrensi damnatus, cui uarii hæretici adhæserunt, quos apud Patrem à Castro expressos reperies. Nam si ab æterno Patre sancti honorantur; ut constat. Ioan. 12. si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in cælis est. Nos in terris honorare dedignabimur? præsertim cum honor exhibitus sanctis Deo, qui glorificatur in honore sanctorum, exhibeatur. ERROR. Ioan. ca. 12. Psal. 88.

Primum dubium Animæ in purgatorio existentes agnoscunt, quæ apud nos in hac uita geruntur?

R. intelligunt orationes, quæ pro ipsis offeruntur, per effectus. Quia sibi tormenta minui sentiũt cognoscunt euentus suorum per reuelationem Ric. ar. 7. q. 1

animarum

animarum, quæ à nobis ad purgatorium migrāt & per diuinam, atque angelicam reuelationem. D.Augu. Hæc D.August: de cura mortuorum; ut Ric. refert.

Secundum dubium. Possuntne animæ separatæ intelligere rerum quidditates, uel, ut dicit Scotus species intelligibiles acquirere?

LEGE hoc loco Scotum, & quæ in floribus 2. lib. de cognitione Angelorum traduntur.

FLORES QVAESTIONIS de uniuersali iudicio.

Castro uerbo iudicium ric. d.47 ar.1.q. 7. S. Thoas. 1.ar.2.q.1. et seq ibid.

DE hac q. differit Magister sententiarum 46; 47.48. dist.

Art. Primus: Suntne alij sancti cum Christo in die iudicij iudices futuri, tanquàm aßessores?

CONCL. I.

Mat.c. 19: APOSTOLI simul cum Christo Iesu uniuersas gentes iudicabūt. De fide est, & habetur apud Matth. in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis, & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel.

CON-

CONCL. II.

Cvm apostolis uiri apostolici; utpote, religiosi, qui uitam apostolicam, rerum omnium renunciatione facta, seruauerunt: non autem reliqui sancti nationes omnes iudicabunt, Hęc colligitur expresse Matth. 19. ex percontatione D. Petri, & Christi Iesu responsione. Dixit enim B. Petrus. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? cui Christus Iesus respondit: uos qui reliquistis omnia, & sequuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis &c. & viri religiosi relictis omnibus ad imitationem Apostolorum sequuti sunt Christum.

Matth. c. 19

Matth. 19. Sapi. c. 3. contra S. Thom. in addi. et aliorum est,

Appen.

Hinc, quamuis multi martyres futuri sint religiosis sanctiores, Christo tamen iudicanti non assidebunt.

CONCL. III.

Ivdicivm Apostolis, & eorum imitatoribus permissum, erit ministeriale. Quia uocetenus, uel reuelatione electis, & damnatis sententiā supremi, scilicet, iudicis manifestabunt. Quæ quidem apud D. Matth. posita est; ubi dicitur. Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. alioqui enim nulla esset Apostolis concessa prærogatiua, cùm cæteri modi iudicandi, scilicet, per cōparationem, & per assensum, futuri sint omnibus communes.

Art.

Ric.d.48,ar 1.q,2,S.Th eadem d.ar,2 et Scot,et Duran,q,1,

Art. Secundus. An Chriſtus Ieſus in forma glorioſa, & immortali ſit homines iudicaturus?

CONCL. I.

CHRISTVS Dominus uenturus eſt in forma humana ad iudicandum. Quia dominorum proprium eſt ſeruos iudicare, dicente B. Pau. tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? & alibi, qui iudicat me, Dominus eſt. Et Chriſtus Ieſus in quantum homo poſt paſsionem ſuam, cæli, & terræ dominium conſequutus eſt. Vt idem B. Pau. docuit dicens Chriſtus in hoc mortuus eſt, & reſurrexit, ut uiuorum, & mortuorum dominaretur.

Ad Rom. 14 1. ad Cor. 4, Ad rom. 14

CONCL. II.

APPAREBITQVE cum corpore glorioſo: ut in monte Thabor apparuit. Nam, ut in primo aduentu, non ut iudicaret mundum: ſed ut ſaluaretur mundus per ipſum, in forma humana patibili, & mortali apparuit: ita in ſecundo aduentu iudicaturus uiuos, & mortuos, non in forma humana mortali, ſed immortali & glorioſa adueniet.

Matth. c, 17 Ioan, c, 3,

CONCL. III.

VENIETQVE ſimul cum poteſtate magna & maieſtate, & in Dei uirtute. Dicitur enim apud D. Matth. Cum uenerit filius hominis in maieſtate ſua, &c. Et iterum amodo uidebitis filium hominis

Matth. cap. 25, et 26.

minis sedentem à dextris uirtutis Dei, &c. ibi per uirtutem Dei intelligitur ostensurum se Deum esse omnibus creaturis imperando.

CONCL. IIII.

VENTVRVS quoq; est in nubibus cæli. Apud D. Lucam, & apud B. Matth. expressè habetur, nō ut illis sustentetur; sed ut sui splēdorem suisplendidissimi corporis temperet; ut à malis uideri possit. Quemadmodum nubes calorem, & splendorem Solis nobis temperant. *Lucæ c. 21. cap. 13.*

Prima diffic. Videbuntne damnati Christi Iesu diuinitatem?

NEQVAQVAM uidere poterunt. Hæc est D. Augu. dicentis; damnati illam Dei formam, in qua Christus æqualis est patri, proculdubio non uidebunt. Haberent namque gaudium beatificū saltem ad tempus, quod fieri non potest; quia est præmium. *D. Aug. 1. de Trini. cap. 13*

Secunda diffic. An iudicium sit uocaliter, an mentaliter tantum futurum? *Dist. 47.*

MAGISTER sententiarum utranque partem defendit. Ric. ibidem ex parte uocaliter, & ex parte mentaliter futurum esse asserit. Ricardo subscripsit Abulen. Matth. 25. q. 233.

CON-

CONCLVS. I.

Ad Rom. c.2

ACCVSATIO, & defensio tam electorum, quàm reproborum, mentaliter tantùm peragentur. Patet ex B.Pau. gentes, quæ legem non habent, naturaliter, ea, quæ legis sunt faciunt. &c. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cùm iudicabit DOMINUS occulta hominum. secundum Euangelium meum, per IesumChristum. Vbi apertissimè insinuat, cogitatione accusationem, & defensionem esse faciendam. Nam si uoce hęc fierent. immensum tempus ferè esset necessarium.

CONCL. II.

Matth. c.

MORTVORVM citatio ad iudicium, & iudicis sententia, quę apud D.Matth. ponitur, nō mētaliter tantùm; uerùm, & vocaliter fient. Ratio est; quia quando scriptura sacra sine metaphoris potest declarari, non est metaphoricé intelligenda, & de citatione Matth.24. dicitur, mortuos esse ab angelis voce tubæ citandos. Et cap. 25. legitur iudicem malis dicturum. Ite maledicti &c. Et electis, uenite benedicti, &c. quę omnia uocaliter fieri possunt. Nam ad hęc peragenda breuissimum tempus erit satis.

Matth. 24.

Ibidem c. 24

Tertia

Tertia Diffic. Separatio electorum à reprobis, eſtne localiter, an metaphoricè intelligenda?

SOTO dicit intelligendã eſſe localiter. Origines uerò ſuper Matth, c. 25 ..ut refert Abulenſis ibidem, opinatus eſt per dexteram electorum intelligendam eſſe notitiam, quam electi ſuæ ſalutis habebunt, & per ſiniſtram notitiam reproborum, quia ſe iuſtè damnatos eſſe intelligent.

Soto d. 47 q. 2, ar. 5. Ric, ar. eadem di. ar. 1, q. 2, S. Th. q. 1, ar, 2 et Dur, q. 1.

CONCLVSIO.

1 ad Theſſal cap. 4.

NON localiter ſed metaphoricè ſeparatio illa intelligenda eſt? Conſtat ex B. Pau. ubi de electis ait. Nos, qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Quibus uerbis clariſſimé indicauit electos in aere; reprobos uerò in terra futuros eſſe. Quã obrem differentia à dextris & á ſiniſtris non eſt localiter intelligenda. Cùm electi ſurſum, & reprobi deorſum in terra futuri ſint.

Quarta diffic. Finieturne iudicium per iudicis ſententiam, Ite maledicti &c.

CONCLVSIO.

FINIETVR quidem per illa uerba. Ratio eſt

est: quia ibi exprimitur iustorum pænitentia, & reproborum impęnitentia per omissionem pænitentiæ exterioris; utpote, eleemosynæ, quæ est causa remissionis peccatorum, Christo Iesu dicente,
Lucæ.c. 11. date eleemosynam, & omnia munda sunt uobis.

Ric.d.47. ar. 2.q. 1. S. Tho.q.2.ar. 2. Dur.q.3.

Quinta diffic. Mundus eritne per ignem purgandus?

TEMPORE iudicii, elementa per ignem purgabuntur. Hæc colligitur ex sacra scriptura. Dicit enim B. Petrus; adueniet dies Domini, sicut fur, in quo elementa calore soluentur. Nam cùm elementa sint permista, erunt ad puritatem per ignẽ reuocanda. Purgatio siquidem per ignem fieri solet.

CONCL. I

IGNIS, cúm sit elementum simpliciter purũ purgatione non indigebit: hic autem ignis inferior: quia mistus est, destruetur. Dicit namque
D. Aug. 20. de ciuit. Dei c.2. & 18. D. Aug. 20. de ciuitate Dei cap. 18. solus ignis ascendet tunc super cacumina montium quousque aquę diluuii ascenderunt.

CONCL. II

IGNIS, quo mundus purgabitur, eiusdẽ erit speciei cum igne elementari. Ratio est; quia diuer-

sitas causæ efficientis non mutat specificam rei naturam. Nam homo ex propagatione genitus est eiusdem speciei cum Adam, qui fuerit creatus.

CONCL. III.

ERIT autem talis ignis supernaturaliter genitus. Quemadmodum enim, fecit Deus in die diluuij; ut omnes generationes aquarum præter naturalem ordinem ad producendas aquas conuenirent; ita fiet de igne illo. Nam producetur ab igne elementari, & à radiis Solis, habebitque mirabilem, & supernaturalem virtutem; propterea quòd non solùm ascendet, quod est ignis propriũ; uerùm, & descendet, & circumquaque feretur.

CONCLV. IIII. Psal. 96.

IGNIS ille præcedet iudicium, & subsequetur. Nam dicitur in Psal. 96. ignis ante ipsum præcedet, &c.

CONCL. V.

PVRGABITQVE electos, quibus aliquid purgandum restabat, reprobosque torquebit, & cum omnibus mundi sordibus illos in infernum detrudet. Hæc apertè videtur colligi ex B. Pau. ita di- 2. ad Thess. cente; in reuelatione Domini &c. in flamma ignis cap. 1. dantis uindictam his, qui non nouerũt Deum. &c.

Art Vultimus An mundus sit innouandus?

C O N C L. I.

Ric.d.48. ar 2 q. 1: et ult. S. Tho, q. 2. arti. 1. et se. quen: Dur. q. 3. Apoc. 21. cap. 2. petri cap. 3.

Post diem iudicii omnia corpora cęlestia, & elementa innouabuntur. Constat Apoc. 21. uideo cælum nouum, & terram nouam. Et 2. Petri 3. nouos cælos, & nouam terram, & promissa ipsius expectamus. Quæ quidem renouatio non erit alicuius substantiæ creatio; sed alterius nouæ qualitatis productio, supernaturalis, & non uiolenta.

Apoc. 10, n

C O N C L V. II.

Post diem iudicii cessabit cælorum motus. Nam Apoc. 10. habetur. Iurauit angelus per uiuentem in sęcula &c. quòd postquàm angelus septimus cecinerit, ut mortui resurgant, tempus non erit ultra; quare neque cælorum motus. Nam tempus motus primi mobilis est. Tum etiam, quia cessabit rerum generatio, ob quam cæli mouentur.

C O N C L. III.

Remanebit Sol in oriente, & Luna in occidente. Quia in his locis fuerunt condita. Sūtque præcipuæ cælorum partes. Vel, ut Ricar. docet, in illo loco, in quo magis elementis expediet.

C O N C L. IIII.

Tunc corporum cælestium lux augebitur. Nam

Nam Isaiæ 30. legitur. Erit tunc lux Lunæ, sicut lux Solis, &c. ut sancti magis Deum collaudent. *Isai. 30.*

CONCL. V.

HABEBUNT quoque elementa maiorẽ splẽdorem, quám nunc habent. Ratio est: nam, ut cæli erunt splendidiores, ita & elementa, quæ illis subiiciuntur. Verùm unumquodque iuxta proportionem suæ naturæ. Nam, ignis: ut Luna fulgebit, aer; ut ignis; aqua uerò erit crystallina, terra autem: ut vitrum. Vt ex Isaia. c. 65. Et Apoca. cap. 21. Ecce ego creo cælos nouos, & terram nouam &c. *Isaiæ c. 65. Apoc. c. 21.*

CONCL. VI.

OMNIA tunc præter elementa destruentur; ut aures, pisces, &c. Ratio est; quia homines illis non indigebunt. Et solùm ad humanos usus creata fuere. Elementa uerò permanebunt; ut dictum est; propterea quòd, sunt de quidditate orbis.

Duæ fuerunt hæreses circa hanc quæstionem. Quidam enim dicebant nullum futurum esse iudicium. Alii autem dicebant iudicium uniuersale iam esse factum, quas confutat Pater à Castro uerbo iudicium contra hæreses.

FLORES QVAESTIONIS de Beatitudine.

HAC q. distinctio 49. Magistri explicatur.

Art. Primus. An beatitudo consistat in clara Dei uisione?

D. Tho. 1. 2, q. 2. & sequen et DD. d. 49. S. Th. q. 3 Ric. ar. 1. q. 1. & 6. Ccot. q. 1. Duran. q. 4.

VARIAE sunt opiniones, quas Aristoteles, & B. Thom. eruditissimè tradiderunt.

Prima opinio, sumendo opinionem largè non etiam pro errore dicit beatitudinem consistere in affluentia, & possessione diuitiarum, quam tenēt filii huius sæculi. Beatum (inquit Dauid) dixerunt populum, cui hæc sunt.

Psal. 143.

Matth. b. 15.

Secunda opinio constituebat beatitudinem in honore, & reuerentia, quæ ab aliis exhibetur, quā amplectebantur Pharisæi, qui amabant primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro.

Opinio tertia collocabat illam in fama, & gloria humana.

Quarta opinio ponebat beatitudinem in potestate imperandi aliis. Hęc omnes opiniones sunt falsæ; quia beatitudo est bonum per se sufficiens; ut auctor est Aristo. 1. Et hic, quale bonū habet, cui nihil deest. Et cùm habentibus diuitias, honorem, famam, & imperium, multa deficiant, immeritò beati appellantur:

Arist. 1. Ethic.

Quinta opinio asserit beatitudinem positam esse in bonis corporis; ut in fortitudine, pulchritudine, & salute, &c. Quod est falsissimum; quia homo fortitudine à Leone superatur, diuturnitate uitæ ab elephante, uelocitate à ceruo; uera autem beatitudine homo cætera animalia ineffabili interuallo excellit.

Sexta

Sexta opinio afferit beatitudinem positam esse in afluentia delitiarum. Hic est saracenorum error, ex quo sequitur pecudes esse beatas, quod est ridiculum. Anima enim rationalis est capax boni infiniti, & delitiæ corporeæ sunt passiones limitatæ, ac diminutæ. Quapropter in illis non potest beatitudo consistere.

Opinio Catholica sequentibus cõclusionibus explicatur.

CONCLV. I.

BEATITVDO obiectiua in aliquo bono creato, non consistit. Dicit enim Christus; qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. Vbi de bonis creatis, quæ non explent animam, cùm sint finita, loquebatur. Nam beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et qui non habet Deum, non habet omne bonum.

CONCL. II.

BEATITVDO obiectiua in solo bono increato sita est. Constat apud Ioan c. 17. Hæc est uitæ æterna; ut cognoscant te Deum uerum &c. Et alibi, qui replet in bonis desiderium tuum. Quia habenti Deum per claram uisionem nihil desiderandum restat. *Ioan. c. 17.* *Psal. 102.*

CONCL. III.

BEATITVDO formalis, quæ est uisio, & frui

tio Dei, in aliquo bono creato posita est. Quia cõsistit in uisione animæ videntis Deum, & in eius fruitione, quæ est accidens finitum, & creatum.

In 2.d.7.q. ar.1.

Primum dubium. Poteritne anima uidere Deum uisione increata, qua Deus seipsum uidet?

OPINIO quædam est affirmans, quam citāt Gregorius, & Capreolus.

CONCLVSIO.

In 3.d. 14. q.1.

IMPOSSIBILE est uisionem, qua beatus uidet Deum, esse uisionem diuinam increatam. Nam tunc quicunque beatus comprehænderet Deum; sicut per eandem uisionem comprehændit Deus seipsum. Quid? quòd, uisio beatifica est causa formalis animæ, cuius causæ defectū Deus supplere haud potest.

Scoto.q.1. et 4. Ric.ar,1. q.5, S. Tho, q,3.ar.1.2. et 3.ubi sup.

Prima diffi. An formalis beatitudo sit intellectus operatio?

TRES sunt opiniones. Prima Henrici dicentis esse illapsum Dei ad animam quam uocat circũincessionẽ, idest, intimã Dei præsentialitatẽ ad animæ beati essentiam. Hanc confutat Scotus ita; ut dicat Soto benè arguere.

Secunda opinio est Aureoli hac distinctione asserentis; beatitudinem in gaudio, & delectatione, quæ

quæ ex Diuina uisione emanant consistere. Contra hanc agit S. Tho. in 1. difficultate sextam opinionem refutans.

Tertia opinio est Dura. qui ait beatitudinem non solam esse operationem: uerùm etiam statū omnium bonorum &c. Quæsi. 4.

C O N C L V. I.

Beatitudo propriè est operatio potentiarum, scilicet, clara Dei uisio, & eius fruitio. Ratio est; quia beatitudo est ultima hominis perfectio, qua maior excogitari non potest, & operatio circa Deum est ultima potentiæ perfectio Dicitur enim 1. Ioan. 3. cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus eum, sicuti est. Definita quoque est in Clementina. Ad nostrum. de hæreticis. 1 Ioan. 3.

C O N C L. II.

Operatio potentię sensitiuę non est beatitudo essentialiter. Quia Deus nō potest cognosci potentia sensitiua, cùm sit spiritus, & sensus sola materialia cognoscat.

C O N C L. III.

Bene tamen operatio potentiæ sensitiuę: ut uisio corporalis antecedenter, & consequenter ad beatitudinem pertinet. Ratio est; quia ad beatitudinem exigitur fides, quæ: ut docet D. Pau. est ex auditu. Desideratur etiam Dei cognitio, quę ex cognitione sensitiua creaturarum comparatur. Nā Rom. 10. c.

inuisibilia Dei à creatura mundi &c. atque etiam consequenter; nam post resurrectionem gloria animæ redundabit in corpus, & sensus corporei perficientur.

2. Diffi. Respectu huius operationis, & quæ est formaliter beatitudo, habent se potentiæ passiuè tantùm, an etiam actiuè?

In 4. d. 1. q. 2. in 3. q. 10. ar. 3. hac dist. DVAE sunt opiniones. Prima Guilel. Ocham, quem sequitur Marsi. qui tenent intellectum creatum nullam habere actiuitatem respectu beatitudinis. Contraria opinio est S. Thom. & Scot. qui defendunt habere se actiuè.

CONCLVSIO.

Ric. art. 5. q. 1. & 4. INTELLECTVS creatus, lumine gloriæ informatus, respectu beatificæ visionis actiuè se habet, cum uisio ab intellectu, tanquàm potentia, & ab essentia diuina, tanquàm ab obiecto producatur. Nam lumen gloriæ ponitur, ut intellectus obiecto proportionetur, & uires ad producendā beatificam uisionem habeat; non autem ad recipiendam; quia intellectus pasiuè ex puris naturalibus est infinitæ capacitatis.

Scot. in 3. d. 4. *Tertia Diffi. An beatitudo sit potius intellectus, quàm uoluntatis operatio?*

Hac. d. TRES sunt opiniones. Prima D. Bona. dicentis

tis beatitudinem non esse actum unius dumtaxat potentię; sed utriusque intellectus nimirum, & voluntatis.

Secunda opinio S. Th. asserentis beatitudinem supponere pro intellectus operatione. q. 3 art. 4.

Tertia opinio est Sco. & Ricar. affirmantium perfectam beatitudinem esse uoluntatis operationem, scilicet, amorem erga deum clarè uisum. Quòd autem beatitudo formalis supponat pro operatione voluntatis, idest, pro amore erga Deū clarè uisum, connotando claram Dei uisionem. Sic conantur Scotistæ uariis modis demonstrare. Et primum, actus amicitiæ est actus voluntatis; amor autem amicitię est actu uisionis perfectior tam in uia; quia charitas fide, & spe maior est, quàm in patria, quia actus charitatis est Deo gratior, & acceptior. Est enim actus amicitiæ, quo Deus propter seipsum diligitur. Atque etiam si daremus per Dei omnipotentiam Petrum uidere Deum, & non diligere illum, uisio Petri tunc non esset Deo accepta, neque à Deo diligeretur, dicente scriptura; ego diligentes me diligo. Et tandem censetur actus dilectionis perfectior actu uisionis; quia uisio ad dilectionem, tanquàm ad finem ordinatur, & finis iis, quæ ad ipsum referuntur, perfectior est. Nam, ut dicit Diuus Anselmus libro cur Deus homo, cap. 1. Peruersus ordo est, uelle amare propter intelligere, imo intelligendum est; ut amemus. Quare cū actus charitatis sit perfectior actu intellectus, ut constat;

Scot. q 4 ar. 1. q. 6 et 7. Ric.

1. Cor. c. 13.

Proue. b. 8.

D. Ansel lib cur Deus homo cap. 1.

ut constat; quia uoluntas potētia libera est, & bea titudo cùm sit ultima hominis perfectio, in opera tione perfectissima. scilicet, in amore erga Deum clare uisum connotando claram uisionem, consistet.

Secundo, Beatitudo est perfectissima unio creaturę ad Deum, & perfectior est unio per amorem, quàm per uisionem, & apprehensionem; propterea quòd per unionem charitatis creatura fit unus spiritus cum eo; ut B. Paulus docet, & D. Aug. qui apud Sanctum Thomam ita ait; charitas est uirtus, quæ cum nostra affectio rectissima est, coniungit nos Deo &c. & Aristo. quoq; dicit amicitiam esse unam animam in duobus corporibus; & charitas hominis ad Deum perfectissima amicitia est. Dicente Christo Iesu; iam non dicam uos seruos, sed amicos meos. Quæ quidem unio non fit per solam apprehensionem. Nam si aliquis per potentiam Dei absol_tā uider t Deum, & non diligeret illum, non esset beatus. Et tandem, quia ut author est Aristoteles cap. 8. 2. Topic. illud est melius, cuius priuatio est deterior, ut uisus auditu melior est, quia cæcitas est surditate deterior; priuatio autem dilectionis Dei in beatis esset deterior priuatione uisionis. Quia primum esset malum culpæ, cúm ex præcepto beati semper actualiter diligere teneantur. Secundum uerò; utpote priuatio uisionis, esset malum pœnæ. Soto & Caie. respondent ueram esse Aristo. maximam, quando fit comparatio inter actus morales

1. Cor 5, D. Aug, 2, 2 q. 23 ar: 3 Arist.

Ioan. c. 15.

Arist. 2. Topic. cap. 8.

rales, non autem inter actus in genere bonitatis entitatiuæ, & hic (inquiunt) de bonitate entitatiua est sermo Imò de bonitate morali; quia beatitudo est bonum morale, cùm non sit homini naturalis, & sit operatio, ut supra diximus, & bonitas morralis iu operationibus consistat Quapropter nunc sermo est non de bonitate entitatiua istorum actuum; sed de morali. Quid? quòd, actus uoluntatis, cùm uersetur circa bonum; intellectus uerò circa uerum, erit perfectior actu intellectus, & sanctitas, beatitudoque in actu uoluntatis consistet. Propterea, cum præmium in patria respondeat meritis iu uia (Tunc enim reddet unicuique secundum opera eius) & meritum præcipuè consistat in uoluntatis operatione, in in eadem profectò positum erit, & præmium, nẽpe, beatitudo. Respondent oppositam opinionem defendentes præmium uoluntatis esse uidere Deum, & iuxta quantitatem meritorum dari uisionem. Hæc responsio ita refellitur. Voluntas magis diligit suum actum, idest, amicitiam erga Deum. quàm uisionem. Si enim beatis daretur optio, potius eligerent uisionis carentiam, quàm unum ueniale peccatum committere; quamobrẽ magis beati amorem, quàm uisionem faciunt, & ex consequenti amorem, quàm uisionem faciũt; ex consequenti amor præmium, & ultimis finis erit; cùm finis nltimus sit id, quod magis & amatur, & desideratur. Adhæc, obiectum beatificum est Deus sub ratione summi boni; quia sub hac ratione

Matth. c. 16 et ad Rom. cap. 2.

ratione est ultimus finis,ultra quem nihil desiderare possumus, & summum bonum est uoluntatis obiectum; ergo uoluntatis operatio erit proprius actus circa hoc beatificum obiectum. Eiusdem enim potentiæ sunt actus, & obiectum. Nā falsissimū esset affirmare coloratum esse uisus obiectum, & operationem circa coloratum esse alterius sensus. Respondent aduersarij esse quidem vltimum finem voluntatis; cæterum uoluntatem non consequi per suum actum hoc summum bonum, cum non sit potentia appræhensiua; sed per actum intellectus, idest, per claram uisionem.

Sed in hanc responsionem ita insurgo: facta obiecti beatifici appræhensione, intellectus circa illud, non tanquàm circa ultimum finem proprium; sed tanquàm in ultimum finem uoluntatis operatur; voluntas autem circa illud, tanquàm circa proprium obiectum uersatur; ergo erit beatitudo actus magis proprius uoluntatis, & ab ipsa potius, quàm ab intellectu elicitus, cùm tunc circa proprium obiectum operetur. Percontaberis, quomodo intellectus accipit Deum? Respondeò, sub ratione boni ueri, formando hanc propositionem, hoc est bonum uerum, & non apparens, amabile super omnia. Et uoluntas, dices, quomodo in Deum fertur? Respondeo desiderando illi omne bonum. Item ordo Seraphin, qui excellit dilectione, est præstantior ordine Cherubin, qui excellit scientia, ergo in patria dilectio cognitione est præstantior, & in illa beatitudo.,

quæ

quę est ultima hominis perfectio, consistet. Postremò beatitudo formalis est actus, in quo quiescit anima; qui ad alium actum non ordinatur, & cùm uisio ad amorem ordinetur, in amore, & non in uisione erit animę quies. idest, formalis beatitudo constituenda.

Iam respondeamus, oportet, argumentis quibus contraria opinio roboratur. Primo obiiciunt locum beati Ioan. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te Deum uerum &c. Secundò auctoritatem B. Aug. dicentis, uisio est tota merces. Tertiò adducunt Aristotelem dicentem fœlicitatem consistere in cōtemplatione rerum seperatarum. Quartò eundem Aristote. citant affirmātem beatitudinem esse bonum sufficiens; sola autem clara uisio est bonum sufficiens. Ostende nobis patrem, dixit B. Philippus, & sufficit nobis; quare colligitur hinc apertissimè beatitudinem esse solam Dei cognitionem, quæ est intellectus operatio. His quatuor auctoritatibus una solutione, uel altera satisfacere possumus. Quæ est Patris à Castro uerbo beatitudo hæresi 4. Estque primum animaduertendum, uitam æternam in sacris literis aliquando uocari fidem, qua ad uitam ęternā peruenitur; ut Ioan. 3. Qui credit in filiū Dei, habet uitam æternam. Non dicit habebit, sed habet, quæ est fides, & ita intelligendus est locus Ioan. 17. de fide uiatoris, quæ à Christo Iesu uita æterna nominatur; quia certissima, & necess. uia

an. c. 17.
B. Aug.
Aristo.
Ioan. 14.
fides

uia est perueniendi ad uitam æternam. Hæc declaratio est B. Cyrilli, quem pater à Castro ibidē citat, illum omnino lege. Vel respondeo cum D. Bona. & Ric. claram Dei uisionem in sacra scriptura. & à sanctis uitam æternam, & beatitudinē nominari, non quòd sit sola uisio præcipua beatitudinis pars, sed quia per solam uisionem animæ huius status à beatis distinguuntur. Non enim comprehensores à uiatoribus iustis per dilectionem distinguntur, cùm Deus charitate eiusdem rationis utrobique diligatur, dicente. D. Paul. charitas nunquam excidit) sed differunt; quia nos ambulamus, per fidem, illi autem per spem, idest, per claram Dei uisionem. Ita respondet D. Bona. Ad 2. ubi uiuo tota merces, idest, totum prēmiū beatificum esse dicitur. Propterea quod, in patria à uisione incipit status, quemadmodum hic status à fide inchoatur. Inde tamen non sequitur dilectionem non esse præcipuam beatitudinem, hac solutione cæteris auctoritatibus facilimè satisfacies.

1. Co. c. 13.

1. Cor. ca. 5

Præterea argumentantur. Beatitudo est habere Deum præsentem, qui non habetur præsens per actum uoluntatis; sed intellectus: quia uolūtas duas tantum habet operationes, nempe, desi desiderium rei absentis, & delectationem rei præsentis, Prima non est beatitudo; quia Deus, quandiu desideratur, non habetur. Neque secunda, quia delectatio uoluntatis non facit Deum præsentem: sed prēsupponit eius præsentiam per ui

ſionem intellectus. Reſpondeo minorem eſſe fal ſam Nam pręter deſiderium, & delectationem, habet uoluntas amorem, & gaudium præſens. Nam Sanctus Tho. affirmat beatos in patria habere perfectum dilectionis actum, ideſt. amorem rei præsentis, quem perfectam & formalem bea titudinem eſſe diximus. Inſurges, Beatitudo eſt aſ ſecutio ultimi finis, quæ ſit tantùm per actum in tellectus, qui eſt potentia appræhenſiua. & aſſecu tiua, & non per actum uoluntatis, quę non appræhendit: ſed appetit tantùm, ergo &c. Reſpon deo. Beatitudine obiectiua per ſolum intellectus actum aſſequimur Deum, ideſt, habemus Deum præſentem per notitiam intuitiuam: at uerò de beatitudine formali, de qua eſt modo ſermo, minor eſt pernegãda. Nam etiam ſi uoluntas ſit potentia tantum appetitiua, & non appręhendat obiectum beatificum; nihilominus tamen beati tudinem formalem, quæ eſt amor amicitiæ acquirit. Quia, ut uoluntas habet habitus acquiſi tos morales; ita quoque acquirit per proprium actum beatitudinem formalem, quæ eſt permanens per modum habitus, ideſt, difficulter, uel nũ quam à ſubiecto ſeparabilis. Tum, diſputant in ſolutionẽ; uiſio beatifica eſt beatitudo formalis, ergo intellectus non ſolúm aſſequitur beatitudi nem obiectiuam; uerum & formalem. Antecedẽs eſt falſum; nam impoſſibile eſt formam aliquam inhærere ſubiecto, & non denominari ſubiectũ à forma inhærente; ut parietem albedine eſſe affe-

ctum

ctum, & non denominari album; & cum anima rationalis possit uidere Deum, & non esse beata si Deus cum uoluntate ad eliciendum amorem nõ cõcurreret, nõ erit profectò uisio beatitudo formalis, quæ est nostra opinio.

Præter hæc, ita in contrarium agunt. Reprobi pœna damni, idest, priuatione beatitudinis puniuntur, consistit igitur beatitudo in operatione solius intellectus. Sequela patet, nam, uel torquẽ-

ERROR. tur; quia uisione, uel eius amore priuantur: temerarium autem esset dicere, quia non possunt diligere. Esset enim actus perfectionis; quare torquẽtur; quia priuantur uisione diuina, quæ est beatitudo. Consequentia est neganda, & ad confirmationem respondetur damnatos puniri pœna dam-

Ioan, ca, 12 ni, idest, torqueri priuatione illius status beatifici, non cogitantes consistatne beatitudo in amore, aut in uisione. Verùmtamen sit ita, ut aliquis damnatus Theologus habeat Scoti opinionem. Si ille torqueretur priuatione amoris Dei clare uisi, se queretur illum amare Deũ: quia illa affectio actus amoris est. Respondeo. Amaret Deum amore cõcupiscentię, ut ebrius amat uinum, qui amor est uiciosus, quando in eo ultimus finis collocatur. Tum, finis sensibilis non habetur per actum potẽtiæ appetentis, sed appræhendentis; ut non appræhendimus pecuniam per amorem uoluntatis, neque fiunt homines diuites per solum diuitiarũ amorem; sed per potentiam appræhensiuam, scilicet, per manum, qua apprehendit diuitias: ergò à simili

à simili in diuitiis spiritualibus. Deus enim non habetur per actum voluntatis; sed per actum potentiæ apprehensiuæ, nempe, per intellectus uisionem. Respondeo: verum quidem est intellectum apprehendere obiectum, scilicet, Deum; non tamen inde sequitur animam per dilectionem uoluntatis non uniri ultimo fini, quæ quidem unio per amorem est perfectior obiecti assecutione.

Rursus obiiciunt. Beati per beatitudinem efficiuntur Deo similes, cùm apparuerit similes ei erimus; efficiuntur autem Deo similes per solam uisionem, quæ est obiecti similitudo, ergo sola clara Dei uisio erit beatitudo. Respondeo; Efficimur quidem Deo similes per beatitudinem minus principalem, quæ in uisione cõsistit; at uerò per magis principalem Deo: ut supra diximus, vnimur. Iterum sic impugnare conantur Scoti conclusionem. Operatio voluntatis præsupponit beatitudinem, ergo non est beatitudo. Nam præsupponit præsentiam obiecti, idest, illius præcognitionem; quare præcognitio illa erit beatitudo, quę nihil aliud est, quàm habere Deum præsentem. Et confirmatur. Beatitudo uoluntatis est eius vltimus finis, in quo eius desideriũ quiescit, & talis est clara Dei uisio. Nihil enim amplius, quàm Deum uidere, desiderat. Neganda est consequentia. Et ad probationem respondetur, assecutionem obiecti non esse principalem beatitudi-

1, Ioan. 3.

principalior intellectus beati operatio est specu latio: sed contra hanc rationem est proxima dif ficultas.

In pro ego sen tentiarum. 1.2.q 3.art. 3 & Caiet. ibid So.d.1. lib.1.2.q.11. act 2.

3 diff *Estne fruitio uoluntatis amor?*

Dvae sunt opiniones. diuus Bon. Ric. & Sco. affirmant fruitionem esse actum elicitum à uolũ tate, scilicet, amorem amicitiæ. S. Thom. & alii asserunt esse potius delectationem, uel actum intellectus. Soto dicit usque ad Sco. neminem di xisse amorem esse fruitionem: cum tamen id af firmauerint, Ric. & diuus Bon. & Sco. fuerit du bius. Nam dicit fruitionem esse amorem, uel delectationem.

CONCL. I.

Frvitio in rigore sermonis sumpta non est actus à uoluntate elicitus: sed potentia ap prehensiua, & ab appetitiua imperatus. Quia fruitio à fruor, idem est, quod fructûs assecutio. Quæ quidem assecutio fit per apprehensiuam. Nam appetitiua solùm concupiscit fructum.

Hinc, hæc propositio in rigore sermonis, sci licet, uisio est fruitio, est uera; ut Sanctus Tho. docet. Est etiam essecutio fructus, idest, ultimi finis beatifici, estque uoluntatis fructus, & asse quitur illum per intellectus operationem. Appen. I.

CONCLV. II.

Si fruitio pro fructu accipiatur, actus à uoluntate elicitus, ideſt, amicitiæ amor eſt. Quia fructus eſt vltimum quod ex re concupita expectatur, qualis eſt actus amoris in patria. Nam poſt uiſionem obiecti beatifici ſequitur amor, in quo quieſcit uoluntas. Dicit B. Aug. frui eſſe amore inhærere alicui rei propter ſeipſam.

B. Aug. de doctrina chriſtiana.

CONCL. III.

Frvitio aliquando non pro voluntatis, aut intellectus actu; ſed pro delectatione, quæ ex aſſecutione rei concupitæ inſurgit, accipitur. Conſtat ex D. Aug. dicente, hoc eſt plenum gaudiũ noſtrum, quo amplius non eſt maius, frui Trinitate, ubi fruitionem gaudium appellat. Et ita intelligitur locus beati Pauli. Ego te fruar in Domino, i. gaudebo amore tuo ſecundum Deũ Non enim fruar, amabo ibi ſignificat. Quia iam illum in domino amabat.

D. Aug. lib. I. de trin, c. 10
In epiſt. ad Philemonem

Appen. 2.

Hinc ſequitur ueram eſſe Scoti opinionem, qui dicebat fruitionem ſumi aliquando pro amore; quandoque uerò pro delectatione; quę ex amore emanat.

Quinta diffic. An fruitio etiam brutis conueniat?

CONCLV. I.

Frvitio in rebus inanimatis non reperitur. Ratio

Ratio est: quia fruitio præsupponit finis assecutionem per proprium imperium, & res inanimatæ suum finem per proprium imperium non assecuntur.

CONCL. II.

Est autem perfectè in creatura rationali fruitio. Propptereaquòd, fruitio perfecta præsupponit perfectam finis cognitionem, quam sola creatura rationalis consequitur. Quia cognoscit nō solum finem ultimum, scilicet, Deum, tanquàm bonum; uerùmetiam boni definitionem.

S. Th. 1. 2. q. 11. ar. 2. et Sot. q. 8. d. 46 et in 1. d, 1. q. ultima.

CONCLV. III

Imperfecte uerò in brutis locum habere dicitur fruitio: quia imperfectè finis cognoscitur: Bruta enim finem apprahendunt: quidditatē autem finis cognoscere non possunt. Quæ duo ad perfectam cognitionem desiderantur.

Sexta diffic. An fruitio sit tantùm in ultimi finis assecutione?

CONCL. I.

S. Th. ar. 3. ubi sup, et Scot. in 1. q. 1. D. Aug.

Frvitio simpliciter sumpta de ultimo fine uero, apparente, aut præfixo esse potest. Constat ex Aug. dicente, fruimur cognitis, in quibus uoluntas delectata conquiescit; quæ quidem

ſimpliciter nunquàm; niſi in ultimo fine quieſcit. Quandiu enim aliquid expectat, non quieſcit atque ita, ut ſimpliciter fruatur, in ultimo fine quieſcere debet.

Hinc, ſi finis ultimus fuerit, uerus, ſcilicet, deus Opt. Max. fruitio erit actus latrię. v.g. amor, ſeu dei dilectio.

Quãdo uerò finis ultimus fuerit apparens, uel præfixus, eius fruitio erit idolatrię actus. Omnis enim fornicator, aut immũdus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, inquit B Paul. &c. Cuius
Ad Eph. 5, c. rei ratio eſt; quia huiuſmodi peccatores in his peccatis ultimum finem conſtituunt, & illa, tanquàm Deum, diligunt.

CONCL. II.

FRVITIO ſecundum quid eſt amor amicitię, quo plerumque non ſolum Deum; verùm & creaturas propter deum diligimus. Hoc enim mo
in Epiſt. ad philemonem. do B. Paul. Philemonem diligebat, & ſancti uirtutes amabant. Et hoc modo ſunt multę auctoritates, quæ oppoſitum ſonare uidentur, de fruitione ſecundum quid declarandæ.

Septima Diffi. An peccans mortaliter aliqua creatura fruatur?

SENSVS. An peccator adeò diligat peccatũ, ut ſi daretur electio, potius eligeret deum amitti, quàm à peccato cauere.

Duæ

Duæ ſunt opiniones. Prima Scot.& aliorum, ſcilicet, omnem peccatorem diligere creaturam pluſquàm deum. Secunda eſt Adriani, qui illud negat. *In 1 d. 1. q. ultima.* *Quol. 7. q. 3*

C O N C L. I

Si fruitio pro amore rega ultimum finem ſumatur, non omnis peccans creatura fruitur. Quia ultimum finem, & fœlicitatem in peccato non omnis peccator conſtituit ita; ut peccare potius, quàm deum eſſe malit. Tales ſunt, qui zelo dei indiſcreto peccant, de quibus Bea. Paul. æmulationem quidem dei habent: ſed non ſecundum ſciētiam. Tales ſunt etiam, qui peccant ſpe ueniæ: ut Adam peccauit. *Ad Rom. c. 10.*

C O N C L. II.

Omnis mortaliter peccans, uel ſimpliciter, uel ſecundum quid creatura frui dicitur. Simpliciter quidem, qui in creatura vltimum finem conſtituit, contra quem D. Aug. ait: ſumma peruerſitas eſt, frui utendis, ideſt, diligere creaturam propter ſe, quæ eſt propter alium diligenda, ita; ut in illa ultimus finis conſtituatur. *D. Aug.*

Secundū quid verò fruitur creatura, qui amore ſui illam amat. Nam duos inquit, diuus Aug. amores ædificarunt duas ciuitates, amor dei &c. *D. Aug.*

Hic autem in ſcipſo ultimum finem non conſtituit; ut qui ſpe ueniæ peccat.

Tertium dubium. Peccans mortaliter, qua creatura fruitur, actu ne peccati, an
Int.d.q.ul. *obiecto, uel ſuppoſito.i.ſeipſo.*

S co. ſequentem concl.defendit.

CONCLVSIO.

PECCATOR non obiecto peccati, neque ipſo peccato ſed e ipſo fruitur. Ratio eſt, quia amor amicitiæ, qui eſt fruitio, præcedit amorem concupiſcentiæ, & peccator amore amicitiæ diligit ſeipſum; peccatum uerò, & peccati obiectum amore concupiſcentiæ amat.

APPEN.I Hinc, diligentes Deum inordinatè ſeipſis, & nō Deo fruebantur. Tales fuerunt Apoſtolorum interfectores, & B.Paul. qui de ſeipso ita ait. Audi-
Galat.14. ſtis enim conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo; quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarũ mearum traditionum. Vbi apertè teſtatur zelo, & amore paternarum traditionum, & proprii honoris, & zelo Dei indiſcreto ſe Dei Eccleſiam fuiſſe perſequutum.

APPEN. 2. Hinc, qui ſe inordinatè morti pro defenſione patriæ, & amicorum exponit, ſeipſo, & non patria, aut amicis fruitur. Quia ignominioſum ſibi eſſe exiſtimat amicos non defendere.

Idem dicendum eſt de illo, qui; ut miſeriam ſu-

fugiat, laqueo se suspendit;uel alio quouis modo interimit.Quia amore sui facit.Duo enim amores &c.ut Aug.docet.

Octaua diffic.An fruamur non solùm fine iam obtento; uerùmetiam sperato. D.Aug. S.Th,1,2,q 11.ar,ultimo Ric.d,49.ar ti,11.q.2,

i

CONCLVSIO.

DE utroque fine est fruitio .Et ratio est ; quia uiatores iusti beati appellantur.Atque ita frui dicuntur.Fruitio enim idem est quod beatitudo, uel in spe,uel in re;beatitudo tamen in uia impropriè fruitio nominatur; propterea quòd,appetitus do nec appareat Deus Opt Max.non satiabitur. Psal.16.

Art.Secundus Habetne homo naturalem appetitum beatitudinis in particulari, scilicet,uidendi Deum.

DVAE sunt opiniones.Prima Caiet.negans. Secunda contraria Sco.quæ fuit olim D.Bona.& Ricar.hac d.quos sequuntur Dur.& Soto. Hac d.49.q 9,et 10,et q 1.prologi Ricar,ar,2.q.2 Dur,q,8.

CONCLV. I.

HOMO naturalem habet inclinationẽ ad Deũ uidendum.Est enim naturalis inclinatio aptitudo, siue potentia passiua ad formam, qua subiectum perficitur, & in qua quiescit.Quæ quidem inclinatio non est habitus distinctus à natura : sed

ipsa-

ipſamet natura ſuæ perfectionis capax. Et homo cùm ultimatè perficiatur uiſione, & fruitione Diuinæ eſſentiæ, & in illa quieſcat, naturaliter ad ipsam inclinabitur. Tū etiā, quia naturale dicitur, quod omnibus hominibus ratione utentibus cōmune eſt, & deſiderium uidendi Deum etiam infideles habent. Nam rogati, an cupiant uidere Deum, reſpondent; uehementer deſideramus.

CONCL. II.

BEATITVDINIS tamen conſecutio eſt ſupernaturalis. Definita eſt in Clementina. Ad noſtrum, de hæreticis uerùm de hac concluſione latius infra.

Prima difficultas. An cognita beatitudine, homo neceſſariò habeat hunc actum uolo beatitudinem?

HIc agitur de appetitu libero, & ſunt de hac difficultate tres opiniones. Prima Henrici, quem citat, & refutat Scot. ſcilicet, beatitudinem in generali, quę nihil aliud eſt, quàm uelle bonum ſufficiens, ſiue illa beatitudo in obiecto creato, ſiue increato conſtituatur, neceſſariò uoluntas habet eius uolitionem; non tamen uult neceſſariò iſtam beatitudinem in particulari, quæ in clara Dei uiſione conſiſtit.

In 1. d. 1, q 4 et hac d. q. 9

Se-

Secunda opinio est S. Tho qui duo dicit, Primum est beatitudinem in communi uult homo appetitu elicito quãtum ad specificationem actus: non tamen quantũ ad exercitium. 2. Est, beatitudinis in particulari potest uoluntas habere nolitionem; quia potest dicere nolo uidere Deum, sed frui semper uita pręsenti. Tertia opinio est Scoti, quæ solùm differt à, Sanct. Tho. pœnès beatitudinem in particulari consideratam. Dicit enim non posse habere uolitionem in particulari beatitudinis: sed necessariò uelle illam: quoad specificationem actus: non tamen quoad exercitium, Hæc est Scoti sententia, licet aliis uerbis proposita. 1.2.q.5.ar.8.et q.10.a 1.et 2.

CONCL. I.

Beatitudinem in communi secundum rationem generalem tantum cognitam, quoad specificationem actus, licet non, quoad exercitium, homo necessariò optat, idest, necessariò elicit hũc actum; uolo esse beatus; ut Scotus declarat. Ratio est; quia cùm in beatitudine generali nulla appareat ratio mali; immo omnis boni, necessariò uoluntas circa illam, quoad specificationem actus operabitur; non tamen quoad exercitium. Quia cũ sit libera, suam operationem suspendere, & ex consequenti nullum actum elicere poterit.

CONCL. II.

Circa beatitudinem in particulari, scilicet, claram

claram Dei uiſionem, poteſt homo habere hunc actum; nolo iſtã beatitudinem; unde non neceſſariò, ſed liberè omnino, & quantum ad actus ſpecificationem, & quantum ad exercitium ſe habet. Nam poteſt homo ultimum finem in creatura conſtituere, illa fruendo, quæ teſte B. Aug. eſt ſumma peruerſitas, & ex conſequenti poterit nolitionem habere. Nullus ſiquidem duos ultimos fines habere poteſt. Hoc perditiſſimi homines teſtãtur, quibus ſi daretur optio, potius uitam præſentem, quàm futuram eligerent.

D. Aug:

Secunda diffic. An damnati naturalis beatitudinis appetitum habeant?

CONCLVSIO.

Scoti est hac d, 9, 9. ad 2,

HABENT quidem. Et ratio eſt; quia talis appetitus non eſt habitus, aut actus elicitus; ſed natura habens aptitudinem, & potentiam paſſiuam ad propriam perfectionem. Et hac de cauſa, manente natura, idem appetitus, & cæteræ propriæ paſſiones: vt riſibilitas, &c, manent.

Tertia diffic. An habeant damnati actum elicitum beatitudinis?

CONCLVSIO.

Scoti est, ubi ſupra.

DE facto actuale deſiderium beatitudinis, non abſolutum; ſed conditionatum habent, ideſt, uellent eſſe beati, ſi fieri poſſet. Ratio eſt; quia patiuntur pœnã dani, quæ eſt dolor priuationis, & beatitudinis, quem dolorem, & triſtitiam non paterentur

terentur; si volutionem conditionatam beatitudinis habere non possent. Quia nullus priuatione, aut carentia alicuius rei tristatur, nisi rei, quam habere cupit.

Quarta diffic. An homo ex puris naturalibus Deum *uidere possit?*

ID EST, an intellectus separatus in gratia existẽs posſit videre Deum ex solis viribus naturæ, seclu so lumine gloriæ; quemadmodum anima separata naturaliter angelum videre potest. De fide tenendum est nullum intellectum creatum, quantumuis gratiæ plenum posse naturaliter uidere Deum; quin per lumẽ gloriæ ad hoc eleuetur Ric. tenet hanc esse causam, scilicet, quia omnis creatura est quodammodo materialis, Deus autem omnino immaterialis. Scoti ratio est: quia Deus ad extra est obiectum uoluntarium, & non naturale, & ita non est in potestate intellectus creati naturaliter uidere Deum, aut habere illum præsentem, quod idem est. Nam quod est in uoluntate solius Dei, & non alicuiuscausæ secundę, supernaturale est. Hæc est uis, & ratio Scoti, ut ex eius littera constat. Angelus autem unus naturaliter ab alio; uel ab anima separata uidetur; etiamsi uideri nolit; non tamen obiectum increatum, cùm sit uoluntarium. Quia quicquid operatur ad extra, operatur contingenter, & uoluntariè.

1, p, q, 12, ar: 4. et 1, 2, q. 5 ar, 5, Scot, q, 11, Ric, ar, 2 q, 6. et ar, 3.

q, 2. in solusione arg.

CONCLVSIO.

HOMO, & Angelus uiribus naturæ, etiamsi in gratia existant beatitudinẽ cõsequi haud possunt

Inquit,

Ad Philipp. 1. *Ad Rom: 6.* *Matth.c. 11* Inquit enim B.Paul. per fidem salui facti estis, & hoc non ex uobis, donum Dei est. Et iterum grã tia Dei uita æterna; qua re non ex naturæ uiribus Et Matth. 11 nemo nouit filium, nisi pater & cæ. aut cui filius uoluerit reuelare, Et oppositum est cõ demnatum in Clementina. Ad nostrum, de hęreticis in 6.

Quinta difficultas. An essentia Dei ab intel lectu creato per aliquam speciem, aut similitudinem uideatur?

In 3.d.14.ar 1.q.3. 1.p.q.12.ar. 2, et q.56.ar 11.3. Scot.in 2.d.3.q.9. RICAR uarias affert opiniones; duæ tamen sunt precipuæ. Vna Sancti Tho. qui dicit implica re contradictionem; ut Deus per aliquam speciẽ supplentem uicẽ obiecti, uideatur. Altera est Scoti asserentis posse dari speciem, per quam Deus abstractiuè, & distinctè; non tamen perfectè cogno scatur. Hæc tamen opinio licet quibusdam primæ contraria uideatur; non est tamen.

CONCL. I.

POSSIBILE est dari aliquam speciem, quę repræsentet naturaliter Deum, qua notitia distin cta; non tamen quidditatiua de Deo habeatur. Con stat ad Rom. 1. cap ubi docet D. Paul. cognouisse gentes Deum singulariter sub ratione æterni, quæ est solius Dei proprietas. Nam dixit: inuisibilia Dei

Dei à creatura mundi per &c Et in hoc sensu loquitur Scotus; nunquã .n. differuit, an posse dari species intelligibilis, per quam intellectus creatus quidditatiuè, & essentialiter Deum cognoscat: sed abstractiuè & distinctè tantùm; atque ita non cõtradicit. S. Thom. qui loquitur de notitia quidditatiua Dei, quę est notitia eius existentiæ, & assentiæ.

CONCL. II.

Implicat etiam per diuinam potentiam dari aliquam speciem intelligibilem, quæ repræsentet diuinam essentiam quidditatiuè; & à qua uisio beatifica partialiter producatur. Ratio est; quia materiale, qualis est species, non potest omnino immateriale repræsentare, scilicet, Deum. Et quia nulla causa secunda, ut est species, potest causæ primæ supplere actiuitatem. Romer. i. Scotus

CONCL. III.

Essentia diuina immediatè unitur intellectui comprehensoris ad beatificam uisionẽ producendam. Ratio est: quia notitia non à sola potentia cognoscendi: uerumetiam ab obiecto producitur.

Pri-

Primum dubium. Essentia diuina potest inhærare creato intellectui, quando eidem unitur?

RESPON. aliqua duo dicuntur uniri, quando ex illis fit unum quacunque unitate, atque ita; ex diuina essentia, & intellectu creato fit unum principium actiuum totale ex duabus partibus, scilicet, ex intellectu, & essentia. Et nota essentiã diuinam non solùm concurrere cum intellectu in genere causæ efficientis; uerùm etiam efficere intellectum fæcundum, idest constituere intellectũ in actu, quia facit illum prodictiuum. Nam ut in nobis intellectus, & species constituunt memoriam fœcundam, de qua producitur notitia obiecti creati; ita diuina essentia, quæ supplet uicem speciei, & intellectus creatus constituunt memoriam, à qua notitia beatifica producitur.

Sexta difficultas An intellectus creatus ad uidendum deum aliquo lumine creato supernaturali indigeat; ut notitiam beatificam producere possit?

VARIAE sunt opiniones. Prima est Scoti
In 3.d. 14. q. 1. & 2. & in 4. d. 49. q. 12. quę falsò ab aliquibus intelligitur. Nam in 3 dixit intellectum creatum respectu notitiæ beatificæ, si tantum merè passiuè se haberet, non indigere necessariò luminæ glorię; at uerò cùm se habeat actiuè, lumine gloriæ opus habet. Hæc est

sententia

ſententia Scoti illic, & hac diſt. Durandus tres citat opiniones. Prima tenet intellectum creatum videre eſſentiam diuinam per ſpeciem ex parte obiecti, & per lumen glorię ex parte potentiæ. Altera, & prima in ordine neutrum requiri dicit. Et hanc amplectitur Durandus. Vltima opinio eſt S.Tho. aſſerentis lumen gloriæ ex parte potentię deſiderari; non tamen ex parte obiecti dari aliquã ſpeciem.

In 1.q.11.ar.ti.5. Ric.lib 3.d.14. et lib.4 d.49.ar. 3. q.2.

CONCL. I.

Non poteſt intellectus creatus eſſentiæ diuinæ producere notitiam, quæ ſit eiuſdem eſſentiæ intuitiua; niſi per lumen gloriæ eleuetur. Definita eſt per concilium Viennenſe, de quo quidem lumine ſcriptum eſt in Apo. claritas Dei illuminabat illam, ſcilicet, beatorum ſocietatem Deum uidentium. Quo lumine beati Deiformes, & Deo ſimiles efficiuntur, dicente beato Ioanne. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, & uidebimus eum, ſicuti eſt.

Apoc. cap. 21 1. Ioan, capitu. 1. Scot. in 1 d.2. q. q.7.

CONCL. II.

Devs Opt. Max. poteſt actionem luminis gloriæ ſupplere ita; ut intellectus merè paſſiué ſe habeat recipiendo ab eo notitiam beatificam, & per illam uideat. Et ante probationem nota breuiter

ex Scoto Aliud esse producere notitiam ;aliud uerò per illam operari. Nam fieri potest;ut intellectus operetur, & nullo modo notitiam producat. Prophetæ namque intelligebant per notitias à solo Deo infusas,quas nullatenus producebant; reuelationẽ autẽ notitiæ productionẽ esse negabit nemo. Quod Sco.demonstrauit dicens ita, reuelãs hanc;Deus est trinus, & unus, causat aliquam notitiam huius ueritatis.

q.1.prologi.

Iam probatur conclusio. Aliud est intellectum esse productiuum notitiæ ; aliud uerò operatiuũ &c. ad operationem autem non requiritur lumen gloriæ, sed solùm ad productionem, quod quamuis intellectus noster non haberet, tunc lumen gloriæ posset per notitiam operari, Minor constat; quia per notitiam iam productam,& potentiæ inhærentem operatur, & intelligit naturaliter potentia ipsa.u.g. cœcus recepto uisu à Christo naturaliter uidit, & prophetæ recepta reuelatione naturaliter intellexerunt. Non enim poterat intellectus tunc non intelligere; quapropter supernaturalitas non consistit in operatione, sed in notitię productione. Nam, ut aliud est cœcum uidere: aliud autem cæco uissum præstare ;ita in patria, aliud est notitiam producere,aliud autem uidere. Primũ enim est supernaturale,& secundum naturale. Deũ autem istam actiuitatem luminis gloriæ posse supplere patet;cùm possit cuiuscunque causę secundæ supplere actiuitatem.

Art

Art. Secundus. Poteſtne intellectus creatus comprehendere Deum? S. Th. 1 p. q. 17. a1, 7, Sc. lib. 3. d, 14, ubi ſupra,

CONCL. I.

Si notitia appræhenſiua pro cognitione, qua obiectum perfectè, quantum cognoſcibile eſt, cognoſcitur, ſumatur, nullus intellectus creatus: ſed ſolus Deus ſeipſum comprahendit. Quia cùm ſit infinita notitia, eſt infinitæ perfectionis cognoſcibilis, quam quidem nullus intellectus creatus habere poteſt. Quia non eſt maior uiſio intellectus creati, quàm fuerit lumen gloriæ, & nullus intellectus creatus infinitum lumen gloriæ habet. Vnde dicitur magnus conſilio & in comprehenſibilis cogitatu. Ierem. c, 32,

CONCL. II.

Si notitia cōprehenſiua pro beatitudinis poſſeſſione capiatur, quicunque beatus per intellectum Deum comprehendere dicitur, ideſt, habere Deū præſentem. Ait enim D. Paul. ſic currite, ut comprehendatis. Eſt autem de ratione comprehenſionis non ſolùm uiſio; uerumetiam poteſtas non amittendi beatitudinem. Vnde in Canticis dicitur; tenui eum, nec dimitam. 1. Cor. c 9 Cant, ca.

Hinc, B. Paul. in raptu uidens Deum non comprehendebat. Appen. 1.

Hinc, comprehenſionem unam eſſe de animæ Appen. 2.

2. Cor. 12. dotibus intelligitur. Fidei namque succedit uisio, & chritati fruitio, & spei comprehensio. Quæ est desiderii adimpletio.

Prima diffic. Vtrum sit omnium æqualis beatitudo.

Ric d. 49 ar. 2. q. 8. Sc. d. 50. q. 5. S. Th. 1. p. q. 12. ar. 6. et 1?. q. 5. ar. 2.

De fide tenendum est non esse omnium sanctorum gloriam æqualem. Modi tamen explicandi, cur cum omnes in diuina essentia beatificētur, sit unus alio beatior, sunt distincti. Scot. namque dicit formalem beatitudinem consistere in amore erga Deum clarè uisum, & ex consequenti affirmat inæqualitatem beatitudinis oriri ex inæqualitate charitatis. Nam ex eo, quòd unus beatus maiorem charitatem, quàm alius sortitur, eò feruentius Deum diligit, & est beatior: at uerò S. Thom. constituens beatitudinem formalem in uisione dicit gradum beatitudinis ex gradibus luminis gloriæ oriri. Quantò enim aliquis beatus magis lumen gloriæ participat, tantò perfectiorē uisionem producit, & beatior est.

CONCLVSIO.

Ioan. c. 14. In patria non erit æqualis omnium iustorum gloria. In domo enim patris mei (dixit Iesus) mansiones multæ sunt. Vbi diuersitas mansionum diuersitatem graduum in gloria insinuat. Definita etiam est in conc. Flor. sub Euge. 4. 11.

Hinc

Hinc, confutatur hæresis Iouiniani, & Lutheri, ut refert Soto dicentium omnes beatos esse in gloria æquales, in quam hæresim copiosissimè pater à Castro uerbo beatitudo hæresi 7. disputat. *Hæresis.*

Prima Diffic. Si Angelus, & anima rationalis habent æquales gradus luminis, & charitatis, habebuntne beatitudinem formalem, uisionem, scilicet, uel amorem æqualem?

RICAR. Scot Caiet. & Dur. tenent animam Christi Iesu, si se habeat effectiuè ad fruitionem, non habere summam fruitionē de possibili, quā uis habeat summam gratiam. Quæ opinio maximas patitur angustias. S. Thom. oppositum tenet hac d. ar. 2. q. 8.

Soto. Libr. 2. de naturæ, et gratia. Pater à Castro. Scot. d. 50. q. 5. Ric. dist. 49. ar. 2 q 8. S. Thom. 1. 2 q. 5. ar. 2. & in 3. p. q. 10. ar. 4. Dur, in 3, d, 1, q. 1, ad ulti.

CONCL. I.

IN casu huius difficultatis æqualis erit utriusque potentiæ beatificus actus. Ratio est; quia nō potest intellectus creatus uiribus naturæ elicere actum beatificum, & ex consequenti, neque eiusdem actus augmentum, atque ita tota actiuitas erit à lumine gloriæ, siue à charitate. Alioquin. n. sequeretur gloriam non respondere meritis: sed naturali potentiæ, quod est erroneum, ut si Angelus, & anima haberent ęquale lumen gloriæ, & charitatem æqualem, meritaque æqualia, beatitu

do formalis Angeli esset beatior, quia habet perfectiorem potentiam. Et ita uirtuti naturali responderet gloria, quod est erroneum.

CONCL. II.

Si beatitudo formalis esset uisio, non esset inæqualitas, eò quód uideret unus plura attributa diuina, quàm alius. Nam tunc omnes beati æqualiter uident, quæ in Deo formaliter continentur. Videbimus (inquit B. Ioan) eum sicuti est, idest, cum omnibus, quæ sunt de illius quidditate.

CONCL. III.

NEQVE consistit inęqualitas quod unus plures creaturas in Deo, quàm alius, uideat. Ratio est; quia creatura non est obiectum beatificum, quare erit maior beatitudo formalis, quādo unus clarius alio uidebit deum, si beatitudo est formalis uisio; aut si est amor, qui feruentius diligit deū, ille erit beatior.

Tertia diffic. An de facto, quilibet beatus uideat in uerbo omnia, quæ formaliter, & eminenter in diuina essentia continentur?

DE hac re disputant doctores hac d. & in 3. d. 14. & S. Thom. in 1. p. q. 12. ar. 8. Est autem maxima controuersia circa numerum creaturarum, quæ in deo uidentur. An si unus plures creaturas quàm alius; an uerò singuli omnes cognoscant.

Prima

Prima opinio est Henrici asserentis singulos beatos videre in Verbo, quæ in Deo formaliter continentur; non autem quæ eminenter, cuiusmodi sunt creaturæ. Contrarium asserit D. Aug. dicens beatos videre creaturas uisione matutina, idest, in verbo, quæ matutina nominatur; quia est clarior; & visione uespertina, idest, in proprio genere quæ; quia est minus clara, uisio uespertina nominatur. *Quolib. 6, q. 4. Ric. et reliqui ubi su. D. Aug.*

Secunda opinio, quam citat Dur. affirmat omnes beatos uidere in uerbo omnia, quæ in eo tam formaliter, quàm eminenter continentur. Quæ etiam est contra D. Aug. in libr. de uidendo Deum, qui docet Deum esse speculum uoluntarium, & nō repręsentare necessariò omnes creaturas. Alioqui enim Deus beatis nihil reuelare posset; cùm tamen Angeli superioris ordinis; ut in floribus secundi libri dicemus, multa inferioribus reuelent. *Hac d. q. 3. D. Aug.*

Tertia opinio est Dur. qui duo dicit. Primū est beatos uidere in uerbo quidditates omnium creaturarum naturralium, & supernaturalium, idest, supernaturaliter producibilium, quæ hactenus creata non sunt. Secundum est uidere beatos in uerbo aliquod singulare creatum solùm in proprio genere.

Quarta opinio est Scot. quæ duabus propositionibus comprehenditur. Prima est, anima Christi Iesu uidet habitualiter in uerbo omnes creaturas, non actualiter simul, sed successiuè, nunc plura, nunc pauciora. Non quòd illa uisio habitus *In 3. d. 14 q. 2*

ſit;ſed quia habitibus utimur, quando uolumus ꝑ & ita anima Chriſti per illam uiſionem beatificā uidet, quas uult creaturas, & quando uult.

Secunda propoſitio, cæteri beati non cognoſcunt omnes creaturas in uerbo;ſed aliquas. Nam ita Scot. ubi ſupra in notabili; ſed iſta una &c. dico quod uerbum cuilibet beato eſt ſpeculum repræſentans determinata, ultra quæ, non poteſt uelle ordinatè, ideſt, ſecundum rectam rationem, videre alia; ſed huic, ſcilicet, animæ Chriſti eſt ſpeculum repræſentans omnia ad modum ſupra dictum. Hactenus Sco: quia; ut infradicetur cunctas creaturas, & ſingulas hominum cogitationes, anima Chriſti videt; quia eſt futurus iudex omnium, & ad rectè iudicandum, omnes cognoſcere debet.

Appen. 1. Hac d. q. 3, ar, 3, Sco, liberatur 1, p. q. 12 ar. 8.

Hinc, ſequitur falſiſſimè accuſatum fuiſſet Scotum à Soto, quod dixeri-, idem ſenſiſſe de anima Chriſti, & de anima cuiuſcunque beati.

Vltima opinio eſt S, Thom. aſſerentis cæteros beatos à Chriſto uidere in uerbo aliquas creaturas; nullum tamen omnes, & quò aliquis beatus perfectius cognoſcit Deum, eò plura in deo uidere.

CONCL. I.

QVICVNQVE beatus uidet omnia, quę in Deo formaliter continentur. u.g. attributa, quæ formaliter .i. quidditatiuè cōueniunt. Conſtat ex

B. Ioan.

B. Ioan. dicente. Videbimus eum, sicuti est, ergo & omnia, quæ sunt in ipso quidditatiuè scilicet, attributa omnia, & omnes relationes. Alioqui enim si beatos aliquod diuinum attributum lateret, non illum, sicuti est uiderent. 1. Ioan. 3.

CONCL. II.

QVILIBET beatus uidet in uerbo omnia, quæ eminenter continentur, idest, omnium rerum naturalium quidditates, scilicet, quid homo sit, & quid Angelus, &c. non tamen rerum super naturalium producibilium quidditatem. San. Thom. est ubi supra artic. 8. ad 4 Et ratio est; quia in beatitudine omne naturale desiderium satiatur, est autem naturale desiderium cuiuscunq; intellectus creati omniũ rerum naturalium quidditates scire, quas si ignoraret, non esset beatus quietus, nec adimpletum haberet desiderium. Vnde colligitur omnes beatos uidere in verbo species omnium animalium, plantarum, metallorum &c.

CONCL. III.

NON omnes beati uident in uerbo omnia singularia cunctarum specierum, seu formarum. Nam quilibet beatus tunc comprehenderet deũ, cùm cognosceret omnes creaturas à deo producibiles, & ita agnosceret Deum perfectissimè per notiam infinæ claritatis, quod implicat, contra dictio-

dictionem. Hæc est contra secundam opinionē.

CONCL. IIII.

Qvò aliquis est beatior, idest, clariorem habet Dei uisionem; eò plura singularia in uerbo uidet. Ratio est; quia cognitio creaturarum in Deo est cognitio effectus in sua causa, id est, cognoscere uirtutem causæ, quę habet effectum producendi. Et quantò aliquis est beatior, tantò clariùs cognoscit uirtutem, & potentiam Dei ad singulares effectus producendos, & conseruandos.

S. Thom. est ubi supra.

CONCL. V.

Videt autem quilibet beatus, illa omnia, quæ ad ipsum spectant, idest, quæ suæ curæ mandata, & commissa sunt. Hanc probat S. Thom. inductione; ut Anima Christi Iesu uidet omnia indiuidua, præterita, pręsentia, & futura cuiuscunque speciei, & omnes omnium hominum cogitationes, & actiones: quia est futurus iudex uiuorum, & mortuorum, & usus omnium rerum, quæ sub sole sunt, illi rationem redituri sumus. Et B. Petrus uidet in uerbo omnia singularia ad Ecclesiæ ministerium pertinentia: quia illi mandata fuit Ecclesia, & similiter de Seraphico patre nostro Francisco, & B. Dominico respectu suorum ordinum Theologandum est.

S. Tho. est. 3. p. q. 12. ar. 2

Art. 2.

Art. 3. An sint animæ dotes tres tantùm, uisio, scilicet, comprehensio, & fruitio? S. Th. 1. 2. q. 4. ar. 3 et d. 49. in 4. q. 4 art. 5. q 1 et sequentibus. Ric. art 3. q. 7. et 8.

CONCLVSIO.

TRES prædictæ sunt animæ dotes. Nam dotes uocantur munera, quæ sponsis dantur, & animabus Christo per fidem desponsatis, & per charitatem unitis, dantur tria præfata dona, quæ metaphoricè dotes nominantur.

Art. 5. An sint quatuor, tantùm corporis dotes?

CONCLVSIO.

De fide tenendum est quatuor tantùm esse corporis dotes. Hanc conclusionem apertissimè B. Paul 1. Cor. 15. insinuauit. Vbi de resurrectione mortuorum ait. Seminatur corpus in corruptione, surget in incorruptione &cæ. Vbi corpora gloriosa futura esse impassibilia, clara, subtilia, & agilia indicauit. S. Tho. ubi supra Ric. art. 4. q. 1. 1. Cor. 15.

1. Difficul. suntne futura corpora beatorum post finale iudicium impassibilia?

RICARDVS hac distinctione quatuor citat opiniones. Art. 4. q. 3. Sco. q. 13.

CONCLV. I.

ERVNT corpora beatorum in patria non solùm incorruptibilia, ut damnatorum corpora; uerùm

1. Cor. 3. verùmetiã impaſsibilia. Dicit enim B. Paul. oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem, &cæ. Et

Apoc. c. 21. Apoc. 21. abſterget deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum. Vbi ſacra ſcriptura omnem paſſionem realem à corporibus ſanctorum relegandam eſſe teſtatur.

CONCL. II.

HAEC impaſsibilitas ſolùm erit donum ſupernaturale, non ab intrinſeco corporibus glorioſis inhærens, ſed tantum per diuinam uoluntatem, non concurrentem cum cauſis ſecundis: ut in corpora beatorum agere poſsint. Quia cùm ſint corpora materialia, & habeant primas qualitates, erunt ab intrinſeco paſsibilia; quapropter impaſſibilitas erit donum ſupernaturale ab extrinſeco proueniens, ſcilicet, quia deus ratione ſtatus illa perpetuò conſeruabit.

CONCL. III.

IMPASSIBILITAS hæc erit in omnibus æqualis. Et ratio eſt: quia ſignificat priuationem, quæ non recipit magis, & minus, cùm non ſit entitas poſitiua; ſed pura negatio.

Primum dubium. Eruntne impaſſibilia intentionali actione?

Art. 3. q. 1.
Art. 4. q. 3.

D. Bona. hac d. opinatur præter uiſum, & tactum,

ctum, cæteros sensus in patria nullatenus esse operaturos. At uerò Ricardus, S. Thom & Scot. existimãt omnes sensus suas operationes habituros, etiam gustum, de quo minus probabile esse videtur.

CONCLV.

VNAQVEQVE potentia sensitiua suam habebit propriam operationem. Et ratio est; quia ibi corpus, atque eius omnes potentiæ erunt perfectissimæ, quæ quidem suis operationibus, idest, quando sunt in actu, perficiuntur.

Secunda Difficul. An corpora beatorum sint futura subtilia?

OMNES doctores cum Apostolo sanctorum corpora spiritualia, idest, subtilia instar spiritus, futura esse confitentur. Sunt tamen duę opiniones circa effectum subtilitatis. Nam diuus Bonau. hac d. & Scot. putant præcipuum effectum futurum esse cuiuscunque corporis penetrationem. At verò Sanctus Thom. & Ric. eadem d. tenent, quòd quamuis corpus gloriosum possit simul cum corpore non glorioso existere; non tamen uirtute subtilitatis, sed alia uirtute, nempe diuina.

1. Cor. 15.

q. 14. ar. 4. q. 5. & 6.

Dur. autem d. 44. q. 6. arbitratur duo corpora, etiam per potentiam diuinam in eodem loco existere

Dur. cautè legendus. ſtere non poſſe. Legendus tamen cautè eſt. Nam dicit, primum latus uaſis uirginei dilatatum fuiſſe, & inde Chriſtum exiiſſe. Et ſepulchrum tempore, quo reſurrexit fuiſſe apertum, atque etiam fores, quando ad diſcipulos poſt reſurrectionem fuit ingreſſus. Cùm Euangeliſta, ianuis clauſis, in-

Ioan, c. 20. greſſum fuiſſe dicat.

CONCL. I.

1. Cor. 15. CORPORA beatorum erunt ſubtilia. Hoc. n. docuit B. Paul. dicens; ſeminatur corpus animale, & ſurget ſpirituale, idest, ſubtile, & penetratiuũ. Tum etiam, quia futura ſunt nobiliſſima, & corpus quò ſubtilius; ut ignis reſpectu aliorum elemẽtorum, eò nobilius.

CONCL. II.

CORPORA beatorum non dicuntur ſubtilia præ nimia raritate: ut ignis, ſed ab effectu. Propterea quòd, uirtute diuina habent potentiam penetrandi, idest, pænitus intrandi ad quemcunque locum; non expellendo corpus in illo præexiſtens.

CONCL. III.

Ioan, 20. CORPORA beatorum ratione ſubtilitatis in eodem loco cum quocunque alio corpore coexiſtere poterunt. Patet exemplo Chriſti Ieſu, qui poſt reſurrectionem, clauſo ſepulchro, eſt egreſſus, & ianuis clauſis, ad diſcipulos ingreſſus.

CON-

CONCL. IIII.

CORPVS gloriosum penetrare aliud corpus, non est illud diuidere; sed in eodem loco cum illo absque utriusque diuisione coexistere. Ratio est; quia corpora gloriosa Christi Iesu, & sanctissimæ matris suæ sunt in cælo empyreo: & tamen non diuidunt illud, cùm sit incorruptibile.

CONCL. V.

QVAMVIS de lege, & supernaturaliter corpus gloriosum eodem loco cum corpore non glorioso coexistere possit: non tamen duo corpora gloriosa se poterunt penetrare. Quia hoc priuilegium corporibus gloriosis conceditur; ut habeant super corpora non gloriosa imperium, quo super corpus gloriosum uti nequeunt.

CONCL. VI.

HAEC subtilitas corporibus beatorum debetur; quia ab anima beata informantur. Dotes enim corporum ex animæ beatitudine redundant. Quod nihil aliud est, quam quòd dantur corpori propter animæ beatæ merita, siue obsequia; ut Sc. declarat.

Hinc, refutantur tres errores. Primus affirmantium, corpora esse in animas conuertenda, atq; ita futura esse subtilia. Secũdus asserentium esse futura rara ita; ut præ nimia subtilitate possint quodcunq; corpus penetrare. *Hæreses*

Et

Et tertius fuit dicentium posse gloriosa corpora alia penetrare corpora. Quia in potestate illorum erit condensari ad tam minimam vsque quantitatem; vt possint puros alterius corporis subintrare. Contra hos omnes inuehitur pater à Castro, verbo Resurrectio.

Ric. art. 4. q. 7. Dur. d. 44 q. 7.

Tertia Diffic. Suntne corpora gloriosa futura agilia?

CONCLVSIO.

1. Cor. 15. SVNT quidem agilia futura. Constat, ex B. Paulo dicente; seminatur in infirmitate, surget in uirtute; est autem infirmitas animæ imbecillitas, qua corpus vincere nequit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam, & tunc resurget in uirtute, idest, in magna fortitudine ita: ut quocunque voluerit, transportare posſit.

Sapiētia c. 1

DD. ubi sup.

Secundum Dubium. Vnde nam hæc agilitas orietur?

RIC. hac dist. opinatur ex quadam qualitate in corpore glorioso existente oriri.

CONCLV.

AGILITAS corporis gloriosi ex plena, atque integra subiectione corporis ad animam ortum habet. Nam, ut anima est subdita deo; ita etiam

etiam corpus animæ subiectum erit; ut sine aliquia resistentia ad eius imperium moueantur.

Quarta diffic. Corpora beatorum mouebunturne alio motu, quàm progressiuo?

V. G poteruntne moueri instar auis simul, & non pars post partem. Opinio Dur. est; ut tantũ progressiuè moueantur. Scoti opinio tenet non moueri organicè.

CONCLVSIO.

MOVEBVNTVR secundum differentiam locorum organicè, & non organicè. Nam ascendentes, aut descendentes, non organicè mouebũtur; ut constat ex ascensione Christi Iesu post resurrectionem. Non enim in aere sunt gradus: ut gradatim ascendant. Dextrorsum, aut sinistrosũ, organicè mouebuntur de ambulantes, cælumq;, aut aerem præ nimia subtilitate penetrantes.

Quinta diffi Poteruntnem instanti moueri.

CONCLVSIO. Ric. in 3. d. 22. et in 4. ar. 4. q. 8.

NON instanti; sed in tempore imperceptibili mouebuntur. Quia impossibile est naturaliter idem corpus simul in pluribus locis existere, & existeret quidem, si in instanti moueretur. Simul enim in termino à quo, & ad quem esset.

Sexta diffic. Habebuntne corpora beatorum claritatis dotem?

Scot. d. 49. q. 15. Ric. ar. 4 q. 6. VG. erūtne fulgida, & lucida? Opi. Dur. tenet futura esse luminosa, sicut corpus rarum, & speculum, quod est luminis receptiuum.

CONCLV.

Matth. 13. DE fide tenendum est beatorum corpora futura esse lucida, ideſt, habentia lucem, quemadmodum Sol, & ignis habent. Dicitur enim Mat. 13 tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol, in regno patris eorum.

Tertium dub. Vnde nam hæc lux orietur.

DVAE ſunt opiniones. Prima S. Tho: aſſerentis redundare ex luce animæ in corpus: ut lux Solis in Lunam redundat. Contraria opinio eſt Ricardi.

CONCLV.

FVLGOR hic, & lux in corporibus glorioſis exiſtens a Deo creatur. Nam cùm lux ſit qualitas poſitiua, & non appareat, unde in corporibus glorioſis producatur, à ſolo Deo produci fatendum eſt. Redūdabit tamen hæc claritas ex animæ beatitudine ad hunc ſenſum, ſcilicet, quia ſtatui beatorum ex lege debetur.

IIII. dubium. Corpora beatorum habebunt colorem, eruntne peruia?

RICAR & Scot. opinantur no eſſe futura per uia tranſparentia; ut chryſtallum. At uerò S. Th. futura eſſe traſparentia, & miraculoſa defendit

CON

CONCL. I.

CORPORA beatorũ sunt futura opaca; quia omne lucidum est opacum. Hoc enim corpus luminosum, ut aer, à corpore lucido, scilicet, igne dist at.

CONCL. II.

HABEBVNT etiam colorem: quia color ad decorẽ pertinet corporum, nec lucido repugnat. Vitrum enim aliquando pallidum, & rubeum est, & luminis receptiuũ; ut in fenestris uitreis templorum apparet.

Septima diffic Oculus gloriosus poteritne ui dere naturaliter corporis gloriosi fulgorem.

S.Tho. affirmat. Ric. uerò negat.

CONCL. I.

OCVLVS non gloriosus naturaliter corpus gloriosum videre non poterit, nisi beatus suum fulgorem temperet. Discipuli enim vt Ricardus docet) post resurrectionem corpori (Christi Iesu fulgorem non uiderunt; quia non potuissent eius splendorem pati. Excellens nãq; sẽsibile corrumpit sensum.

CONCL. II.

SPLENDOR corporis gloriosi erit Solis splẽdore præstantior. Quia cũ Sol factus sit propter

Rr 2 homi-

homines, æquum est, ut iustus sit Sole splendidior, non tamen corpus cuiuslibet beati tantum splendorem habebit, quantum totum corpus solare habet; nec in tanta distantia illuminabit. Est enim immense maius corpus solare, & in maiori quanto maior est uirtus.

CONCL. III.

Non in omnibus beatis erit equalis splendor, sed pro meritorum quantitate. Nam cùm splendor, siue claritas, & agilitas sint in prædicamento qualitatis, recipiunt magis. & minus: & ideo erũt in æquales iuxta meritorum in æqualitatem.

Art. VI. An Aureola sit in patria accidentale præmium?

S. Th. d. 49. q. 5, ar. 1, Ri. ar. 5 q. 2, & 3.

CONCL. I.

Praeter essentialem beatitudinem, beati in patria accidentale premium habebunt. Et ratio est: quia omnes beati gaudebunt in uisione Christi Iesu, & Reginæ cælorum, sanctorumque Angelorum, & Apostolorum & in assumptione suorum corporum, atque in contemplatione creaturarum in proprio genere &c. Quæ omnia gaudia essentiali beatitudini superaddentur. Nam beatitudo accidentalis est gaudium accidentale in alicuius creaturę contemplatione consistens.

CONCL. II.

Non omnes beati, sed aliqui tãtùm aureolã habebunt.

habebunt. Quia Aureola est gaudium accidentale de aliquo facto insigni contra hostes spirituales, scilicet, de martyrio, uirginitate, & doctrina, & non omnes sancti hæc habent. Non enim omnes hanc uictoriam sunt consequuti.

CONCL. III.

In patria aliqui sancti habebunt fructus, non tamen omnes. Propterea quòd, fructus est gaudiũ accidentale de aliquo genere continentiæ uirginalis, scilicet, uidualis, uel coniugalis, & non omnes aliquem istorum graduum obseruarunt.

Prima diffi. Sunte tantùm tres Aureolæ uirginitatis, scilicet, martyrii, & doctoratus

S, Th ubi su ar. 5: q. 1. & seq, et Ricar ubi supra.

CONCL. I.

Tres prædictæ dumtaxat sunt; quia aureola est corona, quæ propter insignem contra hostes uictoriam debetur, & tres animæ hostes per hæc superantur. Nam caro per virginitatem perpetuam uincitur, mundus per martyrium calcatur & diaboli astutiæ per doctrinam dissoluuntur:

CONCL. II.

In Christo Iesu non est Aureola ponenda. nullum enim præmium diminutum: sed excellens, cui omnia subiiciuntur, est Christo Domino ascribendum.

CONCL. III.

Neque in Angelis sunt Aereolæ collocandæ

dæ. Non enim virgines uel martyres, uel docto-
res sun t:

CONCL. IIII.

In corporibus uirginum, martyrum, atque doctorum erunt insignia quædam, quibus huiusmodi Aureolas in anima habere præseferent. Ratio est; quia, ut gaudiũ essentiale in corpus per quatuor dotes resultat, ita & accidentale in insignia corporalia redundabit. Virgines siquidem in capite aliquam coronulã albam, martyres rubeam, & doctores uiridem gestabunt.

QVAESTIO DE MISERIA DAMNATORVM.

Hac quæstione distinctc. 50. Magistri exponetur.

Art. unicus. An ignis torquens damnatos sit corporeus.

doctores. d. 44. Ri. 3. 9 et 10. ar. 2. Du. q. 2. et 3. Math. 25.

VARIAE sunt opiniones. Auicenna sola tristitia maxima torqueri dixit, quod est contra Euangelium, ubi dicitur. Ite maledicti in ignem æternum. Quidam autem Philosophi asseruerũt torqueri pœna sensus, ueluti in somno ab imaginationibus ignis. Hæc etiã est falsissima opinio; ut infra patebit. Tertia autem opinio affirmabat animas separatas corporibus cælestibus uniri, atque ita ab igne pati.

IGNIS inferni est corporeus, & ab initio mũdi creatus. Matth. enim 25. legitur. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius. Qui quidem ignis si non esset cor-

Math. c. 25

poreus

poreus sequeretur diuinam scripturam, ut terteret nos, supposuisse falsum, quod nullatenus est dicē dum Et cùm locus hic de corporali igne intelligi possit, non erit de metaphorico declarandus.

CONCLV. II.

Ille ignis eiusdem speciei est cum elementari. Nam, ut aquæ, quæ super cælos sunt, teste *D. Aug.* apud Ric. hic, cùm illis aquis eiusdem speciei sunt: ita à humili ignis, qui sub terra est, eiusdem speciei cum nostro igne, erit. *D. Aug.*

CONCL. III.

Ille ignis incorruptibilis, & inextinguibilis est. Conclusio est de fide. Nam apud D Matth, habetur, bonum est tibi debilem &c ubi uermis eorum non morietur, & ignis non extinguitur. *Matth, c 9.* *DD. ubi sup.*

I *diffic Animæ separatæ, & spiritus maligni patiunturne ab igne corporeo gehennali.*

Sco. & Ric: uarias referunt opiniones. Quarum prima dicebat spiritum apprehendere ignem sibi disconuenientem, & ideo à propria imaginatione torqueri. Secunda est Henrici affirmantis malignis spiritibus infundi quendam habitum spiritualem, ratione cuius ab igne patiuntur. Tertia asserebat torqueri perpetua ignis consideratione, & contemplatione. Quarta docet uerè, & realiter ab igne pati, quo Deus tanquam instrumento diuinæ iustitiæ utitur. Quinta, quæ est ferè cōmunis tenet torqueri; quia ibi nolentes detinentur, & ad alium locum se conferre haud possunt. *Ric. ar. 7.* *Sco, q. 1.* *Quolib, 8. q 38,*

CONCL. I.

Maligni spiritus,& animæ separatæ in igne gehennali,ut in carcere,ita continentur, ut
Psal.16. illis inde recedere non liceat. Patet ex Psal,16.u bi dicitur. Eduxit eos dominus de tenebris,& ūbra mortis, & uincula eorum dirupit. Quia contriuit, portas æreas, & uectes ferreos confregit. Vbi per uectes ferreos, ignis detinens animas, siue in purgatorio; siue in inferno intelligitur.

CONCL. II.

Patiuntur quoque tristitiam non solùm
Luca.9. propter inuoluntariam decentiorem in igne, uerù netiam quam sentirent, si essēt corporibus con iunctæ, & corpora cremarentur. Colligitur con clusio ex Euangelio de diuite epulone, qui in illa flamma cruciabatur. Nam permittente Deo, talē tristitiam patiebatur, ac si uerè flamma ignis hominis uiuentis linguam combureret.

Primum dub.. Quomodo ignis ille post iudicii diem corpora torquebit.

Apoc.9.

CONCL. I.

De fide tenendum est damnatorum corpora futura esse incorruptibilia. Nam Apoca. 9. legitur; desiderabunt mori, & mors fugiet ab eis.

CON-

CONCL. II.

Ignis ille, concurrente Deo, damnatos torquebit: non autem corrumpet. Conſtat ex dictis.

Secundum Dubium. *Ignis in corporibus damnatorum generabitne calorem.*

Scot. hac diſt tenet ignem infernalem non agere actione reali; ſed intentionali. Quia ſpecies ignis ſibi ſimiles penetrabunt oſſa uſque ad ſenſum tactus, & ita torquebuntur. Contraria opinio eſt Magiſtri Vega.

CONCLV.

Corpora calefacient, & patientur actione reali ab igne imprimente in illis nimium calorem, nec tamen conſumentur, propterea quòd Deus ſuſpendet ignis actiuitatem, quominus corpora corrumpat.

Tertium Dubium. damnati cruciabunturne pœna ignis tantùm. *Dur.d.50.q. 1 S.Thom. ibid.q.2.ar. 3.q.1. & ſequentibus Ric.d.44.arti.2 q.9.& 10.*

CONCLV.

Non illa tantùm: ſed & pœna damni torquebuntur. Nam intellectus amiſſione tanti boni, ſcili- *Pſal.57.*

ni, ſcilicet, uiſionis beatificæ torquebitur, voluntas acerrimo diuinæ iuſtitiæ odio. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper. Et memoria recordatione bonorum, præſertim fortunæ, & peccatorum quatenus tanti ſuplicii cauſa fuerunt, & iraſcibilis potentia metu perpetuitatis tormentorum &c. de qua re lege diuum Bona. & Scot. hac diſt.

4. *Dub. eſtne grauior poena damni, an ſenſus?*

CONCLVSIO.

GRAVIOR eſt pœna damni, & triſtitia ratione cauſæ inde ueniens. Pœna enim damni non ſolum eſt in ſe mala; uerum etiam eſt cauſa pœnę ſenſus. Nam ut uiſio diuina, & fruitio eſt omnium bonorum radix; ita & priuatio eiuſdem uiſionis eſt omnium malorum fons, & origo.

Quintum Dubium. *Poteruntne damnati ſtudioſas, & laudabiles habere intellectus, aut uoluntatis operatione?*

CONCLV. I.

Lucæ. 16. *Sapien 5.* DAMNATI poſſunt recordari ſcientiarum acquiſitarum, & reuelationum, ſi quas habuerũt. Habetur enim Lucæ. 16. recordare filii, quoniã recepiſti bona in uita tua, & Sapien. 5. quid profuit nobis ſuperbia &c & cũ horum recordentur, nihil prohibet, quin etiam ſcientiarum recordari poſsint.

CON-

CONCL. II.

CONTEMPLABVNTVR quoque deum, tanquàm omnium malorum uindicem, & Christiani recordabuntur mysteriorum fidei, quæ omnia erunt maioris tristitiæ causa. Quia ad salutem illis non profuerunt.

CONCLV III.

VOLVNTAS naturalis damnatorum est recta. Quoniam est ipsamet anima à deo creata, & ad bonum apta, de qua diuus Dyonis. lib. 4. de diuinis nominibus ait. Dœmones bonum, & optimum concupiscunt, idest, habent naturalem inclinationem ad bonum.

CONCL. IIII.

DAMNATI, quamuis possint habere actus elicitos bonos ex obiecto, & genere, idest, ratione materię; non tamen possunt elicere actus simpliciter bonos moraliter, idest, ratione finis, & intentiones. Patet exemplo diuitis epulonis, qui non zelo charitatis; sed amore proprio suorum damnationem nolebat. *Lucæ. 16.*

CONCL. V.

Damnati sub ratione boni, non ueri; sed apparentis operantur. Non enim appetunt aliquid,

aliquid; quia laudabile, & ueritati consentaneum est, sed in Dei odium, & ad eius iustitiam impediendam.

CONCL. VI.

DAMNATI non possunt suis propinquis bonum aliquod spirituale desiderare. Ratio est; quia sunt omnino in malo obstinati, & nihil boni sub hac ratione appetere possunt. Diues enim hoc appetebat, ne sibi pœna accidentalis in inferno augeretur.

Lucæ. 16.

CONCL. VII.

MELIVS, & optabilius est damnatis, nō fuisse natos, quā in inferno existere. Dixit enim Christus de Iuda: bonum erat illi, si natus non fuisset homo ille. Ricardi est contra Scotum hac d.q.1.

Math, 26.

6. Dub. Videntne beati peonas damnatorum, & damnati beatorum gloriam?

Ric. d. 50. artic. 3. q. 3. Scot. q. 3. S. Th. q. 2. ar. 4. q. 1. & Dur. q. 3.

CONCL. I.

BEATI damnatorom pœnam ad propriæ gloriæ augmentum uident. Quia illas euaserūt, & uident per reuelationem in proprio genere, uel in uerbo per uisionem beatificam.

CON-

CONCLV. II.

SIC autem uidentes non contristabuntur. Quia non est ibi tristitiæ locus.

CONCLV. III

IMMO lætabuntur non in odium malorum; sed in gloriam Dei, cuius iustitia in punitione malorum resplendet. Dicit enim psaltes. Lætabitur iustus, cùm uiderit uindictam. Psal. 57.

CONCLV. IIII.

DAMNATI in die iudicii uidebunt in corporibus gloriosis electos. Dicitur enim Sapiẽtiæ. 5. videntes turbabuntur timore horribili &c. Sapien. ca. 5.

CONCL. V.

GLORIAM autem animę non uidebunt intuitiuè sed tantum per fidem. Dœmones enim credunt, & contremiscunt in maiorem ipsorum tristitiam.

Vltimum Dub. *Post diem iudicij augebiturne beatorum gloria, & damnatorum poena?*

Respon. essentialis gloria non augebitur; be-

ne tamen

ne tamen accidentalis, similiter tristitia damnatorum essentialis non augebitur, quamuis augeatur dolor propter tormenta corporum. Pœna tamen accidentalis ex multitudine damnatorum augmentum suscipiet.

Hactenus de floribus super quartum librum sententiarum, ad laudem, & gloriam sanctissimæ Trinitatis, atque in diuiduæ unitatis, & in honorem immaculatæ Conceptionis Virginis Mariæ, & Beati Iosephi, & Seraphici patris mei Francisci.

Omnia, quæ in hac secunda, & quæ in prima parte continentur, sacro sanctæ matris Ecclesiæ, Romanæ censuræ, & cuiusuis periti hominis iudicio subiicitur.

F I N I S.

Ad errata corrigenda nota numero. 1. pag. 2. lineam indicari.

In prima parte.

præterea, quæ ibi correcta leguntur, pag. 176. 13 uero post. Ατροαπse 626. 14. imperatur hæretico. imperatore Henrico.

In secunda parte.

23. 24. attritio. attrito. 28. 10. fumministras, fummiſtas. 31. 27. noua, non. 60. 2. labori laboranti. 65 25 reuelare. relenare. 79 5. pudice. iudice. 12 20. diuinos diuino. 116 27. quo quoad 240 10. doctor. doctior. 243. 18 fi. fit. 51. 5. imponens impotens 251. 1. soluantur. soluatur. 260 9 Hæc. hoc. 271. 25. Tyrani. Lysani. 284. 13. per hoc. Rhodiam 286 10. rei uendica. contrahenda emptio 288. 11. firis fine. cifsime. ibi. 12. vestra, vina. 289. 1. periculo &c. rei uendica ibi 2. pretium. prædium. 300. 2. innocentis. innocenti 338. 16. obligari ne obliuione. 340. 12. ethnicis. ethic, 34 , existimaret. ex stimare 344 accipi. accipit. 351. 6. pugnatie. pugnatie 354. 9. uenialibus. uenalibus. 373. fin. in. 381, 11 alios alias. ibi. 16. ac. hac. 390. 8. obsequimur obsequium. 409. 1. lucris. lucri. 419 15. meretricibus. mercatoribus. 430. 6. accipiam. accipiant. 21. à. ad. 476. 1. portiore. portitore. 503. 1. conditiones. conditione. 518. 26. articis. argenteis. 527. 22. petere poterit. 561. 6. proficiscit. proficisci. 560 2 fuluerunt. fulerunt. 577 3. fuerit. fuit. 580. 5. non. nec non. 590. 15 uiuo. uisio. 591. 15. formati. formali. 600. 6. sede. sed se. 607. 2. posse. posset.

Series Cartarum,

ABCD EFGHIKLMNOP
QRSTVXYZ,

A a Bb Cc Dd E e Ff Gg Hh I i K k L l
Mm N n Oo Pp Qq R r *abcd.*

Omnes sunt quaterniones, Præter
d qui est duernio.

ROMÆ.
Apud Iosephum de Angelis.
M. D. LXXVIII.

INDEX QVAESTIONVM, articulorum, difficultatum, ac dubiorum, quę in hac secunda parte explicantur.

FLORES QVAESTIONIS DE CLAVIBVS.

6. Diffi.

FLORES DE EXCOMMVNICATIONE.

a 4 2. *Diffic*

FLORES QVÆSTIONIS

DE CORREPTIONE FRATERNA.

9. Diffi.

FLORES QVAESTIONIS DE VOTO.

2. Dub.

8. Dub.

FLORES TOTIVS DISPVTAtionis de restitutione, & de singulis contractibus.

Quæstio prima De Dominio. 205

2. *Diffic.*

11. Diffic.

QVAESTIO QVIS TENEAtur ad restitut ionem. ibidem

ueniens

Quæstio

Quæstio de restitutione facienda propter negligentiam Ecclesiasticorum.

4. Diffi.

1. Diff.

3. Diffi.

Quæstio

FLORES QVAESTIONIS CONTRACTVS MVTVI.

lucri

6. Dub.

Quæstio de Cambiis. ibi.

5. Diffi.

Art.

facta est

Quæstio

d 2.dub.

FLORES QVAESTIONIS DE RESVRRECTIONE.

FLORES QVAESTIONIS

FLORES QVAESTIONIS de uniuersali iudicio.

FLORES QVAESTIONIS De beatitudine.

d 4 8. dif

ad

4. *Diffic.*

sit

F I N I S.